00086712

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 18 July, 2018

BOMBAY BRANCH
OF THE
ROYAL ASIATIC SOCIETY
TOWN HALL, BOMBAY.

PRÉFACE

Je livre au public le premier volume de l'Histoire des Mogols par Aboul-Ghazi Béhâdour khân. Ce premier volume contient le texte. Le deuxième volume contiendra la traduction et les notes.

Ce texte est publié d'après le manuscrit connu sous le nom de manuscrit Dahl et qui appartient actuellement au Musée Asiatique de l'Académie Impériale des Sciences. Ce manuscrit a été collationné par moi sur l'Edition de Kazan et sur les manuscrits de Göttingue et de Berlin. (Voyez ma lettre à M. Fraehn sur le manuscrit Dahl. „Manuscrit de l'arbre généalogique des Turks par Aboul-Ghazi, envoyé à l'Académie par M. Dahl et analysé par M. Desmaisons dans une lettre adressée à M. Fraehn)" (lu le 8. Juin 1838. Voir Bull. sc. IV № 12. Second rapport de M. Fraehn). Les variantes et les additions se trouvent indiquées dans le texte même par des parenthèses qui portent les lettres — K. pour l'édition de Kazan, — G. pour le manuscrit de Göttingue et B. pour celui de Berlin.

Les leçons que j'ai jugées fautives sont indiquées au basde la page.

86712

00086712

En terminant cette courte préface je crois de mon devoir de dire qu'après l'impression du texte, j'ai reçu, de la part de M. Lerch, communication de deux autres manuscrits de l'ouvrage d'Aboul-Ghazi. L'un avait appartenu à feu M. Iartzoff dont parle M. Fraehn dans sa préface à l'édition de Kazan. Ce manuscrit est si fautif et si incomplet qu'il ne mérite aucune attention. Le second a été apporté de Khiva par M. Lerch. J'aurai l'occasion de parler de ce manuscrit dans le second volume.

Baron **Desmaisons.**

10 Février
1871.

HISTOIRE

DES MOGOLS ET DES TATARES

PAR

ABOUL-GHÂZI BÈHÂDOUR KHAN

PUBLIÉE, TRADUITE ET ANNOTÉE

PAR

Le Baron Desmaisons.

Tome II. Traduction.

BOMBAY BRANCH ROYAL ASIATIC SOCIETY
JACKSON MEMORIAL COLLECTION.

St. PÉTERSBOURG.
Imprimerie de l'Académie Impériale des sciences.
(Vass.-Ostr., 9e ligne, № 12.)
1874.

شجرۂ ترك

ابو الغازی بهادر خان نینك تألیفیدر

آلسنۂ شرقیّه مدرسه‌سی نینك مدیری

بارون ده‌میزون اهتمامی بیرلان

۱۲۸۷ سنۂ هجریه سنه مطابق
۱۸۷۱ سنۂ میلادیه سنه

پترسبورغده

اکادمیۂ ایمپراطوریه باصمه خانه‌سنده

طبع قیلندی

بسم الله الرّحمن الرّحيم

ابتداسیز وانتهاسیز و شریك سیز ییتی قات آسمان و ییتی قات ییرنی اون سکز مینك عالمنی بول تیکاندا بولدورغان تنکری نینك حمدیدین سونك آنینك دوستی وبارچه آدم فرزندلاریکا ییبارکان ایلچی‌سی اولوالعزم ورسالت ونبوّت و خاتمت بو تورت مرتبه‌نی عنایت قیلیب بیرکان رسول محمّد مصطفی نینك درودندین سونك **بو کتاب‌نی آیتماق‌لیق نینك** سببی عرب محمّد خان اوغلی ابوالغازی بهادور خان چنکزی وخوارزمی آنداق آیتا تورور کیم چنکز خان نینك ابا و اجدادلاری و اولادلاری کیم هر ولایت‌لاردا پادشاه‌لیق قیلیب تورورلار مؤرّخ‌لار ترکی و فارسی تلی بیرلان آنلارنینك بارچه‌لاری نینك توغان واولکان تاریخ‌لارینی یخشی ویمان قیلغان ایشلارینی بتیب تورورلار بیر پادشاه نینك آتینه بیر دانشمند کشی بیر کتاب ایتب تورور وینا بیر نیچه ییل‌لاردین سونك شول پادشاه نینك اولادیدین بیر پادشاه بولغاندا تقی بیر دانشمند مؤرّخ پیدا بولوب من اول بوروتقی مؤرّخ‌دین یخشی آیتورمن تیب بو پادشاه‌نینك آتینه تقی بیر تاریخ آیتب

توروور شونداق قیلا قیلا چنگز خان اولادیدین هر یورتدا اوتکان پادشاهلارنینگ آتلاریغه بعضی‌لاری‌غه اون تاریخ وبعضی‌لاریغه ییگرما تاریخ وبعضی‌لاریغه اوتوز تاریخ آیتیب توروورلار ایران بیرلان توزانـدا اوتکان چنگز خان اوغلانـلاری‌نینگ آتلارینه آیتلغا تاریخ‌لاردین اوشبو زمان فقیرنینگ آلدندا اون سکز مجلّد حاضر توروور امّا بیزنینگ آتا و آقالاریمزنینگ بی پروالیغی و خوارزم خلقی‌نینگ بیوقوف لیغی بو ایکی سببدین بیزنینگ جماعت‌میزنی عبد الله خان نینگ آتالاری بیرلان بیزنینگ آتالاریمزنینگ آیرلغان ییرندین تابیزگا کیلکونچه تاریخ‌لارینی بتمای ایردیلار بو تاریخنی بیر کشیکا تکلیف قیلالی تیب هر چند فکر قیلدوق هیچ مناسب کشی تابمادوق ضرور بولدی اول سببدین اوزیمز آیتدوق ترک نینگ مثلی توورر اوکسوز اوزکندیکین اوزی کیسار تیکان آدم زمانیدین تا بو (۱ وقت غاجه تاریخ‌لار آیتلغان توورکیم حسابینی تنکری بیلور هیچ پادشاه وامیر وهیچ حکیم دانشمند اوز تاریخینی اوزی آیتغان ایرماس توروور بیزنینگ یورتیمزنینگ هواسندین واهل خوارزم نینگ بی بضاعت لیکیدین هیچ زماندا بولماغان ایش بولدی کونکلینکزگا کیلما سونکیم فقیر طرف توتوب یالغان آیتغان ۲) بولغای من ویا اوزومنی تعریف ایتکان بولغای من بو فقیرغه خدای تعالی عنایت قیلیب کوپ نیمرسا بیرکان توروور خصوصا اوچ هنر بیرکان توروور اول‌سپاهی کیرلیک نینگ قانونی ویسونی ۳) کیم نیچوک آتلانماق ویوروماک ویاوغه یاساو یاساماق کوپ بیرلان یوروکاندا نیچوک قیلماق آز بیرلان

۱) بول ۲) آیتلغان ۳) یونی

بورولکاندا نیچوك قیلماق دوستغه دشمن‌غه نیچوك سوزلاشماك ایکنچی مثنویات وقصاید وغزلیات ومقطعات ورباعیات وپارچه اشعارنی فهملمك لیك عربی وفارسی وترکی لغت‌لاری‌نینك معنی‌سینی بیلماك‌لیك اوچونچی آدم عهدیدین تابودم کاچه عربستاندا و ایران وتوراندا و مغولستاندا اولکان پادشاه‌لارنینك آتلاری و عمرلاری و سلطنت‌لاری نینك کم و زیادین بیلماك‌لیك بو وقتدا اشعار فهملمك‌لیك‌دا و تاریخ بیلماك‌لیکدا فقیرداك کشی شاید عراق‌دا وهندوستاندا بولسا بولغای یوق تیسام یالغان بولغای اما سپاهی‌نینك یسونین بیلماك‌لیکدا بو چاق‌دا مسلمان کافردا بیز کوروب ایشیتا تورغان ییرلاردا و یورت‌لاردا یوق توروربیر یوزی کینك تورور ایشیتماکان ییرلاریمزدا بولسا عجب ایرماس ایدی مقصددین ۱) قالاغالی **تاریخ هجری مینك تقی ییتمیش تورت ایردیکم** بیز بو کتابنی ابتدا قیلدوق تقی شجرۂ ترك تیب ۲) آت قویدوق تقی توقرز باب قیلدوق **اوّلکی باب** آدم‌دین تامغول خانغه‌چه **ایکنچی باب** مغول خاندین چنکز خانغه‌چه **اوچونچی باب** چنکز خان‌نینك توغانیدین اولکانیکاچه **تورتونچی باب** چنکز خان اوچونچی اوغلی اوکدای نینك و آنینك اولادی نینك و چنکز خان نینك اوغلانلاری نینك نسلندین هرکیم مغول یورتندا پادشاه‌لیق قیلغان بولسا آنینك ذکری **بیشنچی باب** چنکز خان‌نینك ایکنچی اوغلی جغتای خان‌نینك اولادیندین ماوراء النهردا وکاشغر یورتندا پادشاه‌لیق قیلغان‌لارنینك ذکری **آلتنچی باب** چنکز خان‌نینك

---

۱) مقصددین ۲) بنیب

کچیک اوغلی تولی خان نینک اولادیندین ایران مملکتیندا حکومت قیلغانلارنینک ذکری **بیشنچی باب** چنگز خان نینک اولوغ اوغلی جوجی خان نینک اولادیندین دشت قپچاق دا پادشاهلیق قیلغانلارنینک ذکری **سکزنچی باب** جوجی خان نینک اوغلی شیبان خان نینک اولادیندین ماوراء النهردا وقریم دا وقزاق دا وتوران *) دا خان بولغانلارنینک ذکری **توقوزنچی باب** تقی شیبان خان اولادیندین خوارزم مملکتندا پادشاهلیق قیلغانلارنینک ذکری بو توقوز باب عجایب مناسب توشدی آنینک اوچون حکمالار آیتب تورورلار هیچ نیمراسانینک مرتبه‌سی توقوزدین یوقاری بولماس نهایتی توقوز تورور

---

*) تورادا

اوّلـکی بـاب

خدای تعالی آدم علیه السلام‌نی یاراتقانی نینك

ذکری خدای تعالی آدم‌نی (* یاراتور بولدی ایرسا جبرئیل علیه السلام غه بویوردیکم بیر یوزیدین باریب توفراق آلیب کیل تیب اول بیر یوزینه کیلیب توفـراق آلور بولغاندا بیر حـال تیلی بیرلان آنـدین سوردیکم‌نی قیلا تورورسین تیب جبرئیل واقعاتنی بیان قیلدی ایرسا (بیر.K) آنکا تنکری تعالی دین آنت بیردی من دین آلماغیل آنینك اوچون تانکلا آدم فرزندلاری کوپ بولغاندین سونك بیری کافر و بیی غاصی و بیری ظالم و بیری کناه‌کار بولورلار آنلارنی خدای تعالی عذاب قیلور من تنکری تعالی نینك غضبی‌غه و عذابی غه تابم یوقتورور تیدی ایرسا جبرئیل توفراق آلمای قایتب خدای تعالی‌غه بیر نینك عرضبنی بیتکوردی آندین سونك میکائیل علیه السلام نی ییباردی اول هم قایتب کیلب شول سوزنی آیتدی آندین سونك اسرافیل علیه السلام‌نی ییباردی اول هم قایتب کیلب ایشتکانین عرض قیلدی آندین سونك عزرائیل علیه السلام نی

(* آنی

یباردی آنکا هم توفراق آنت بیردی عزرائیل آیتدی تنکری نینك حکمی سنینك بالباریب آنت بیرکانینك دین آرتوق توروب تیب اول بیری که بو وقتدا کعبه آنینك اوستوندا تورور آندین توفراق آلدی آنینك اوچون انسان نینك ارواحین آلماق لیقنی عزرائیل غه حواله قیلدی آندین سونك خدای تعالی قدرت قولی بیرلان اول توفراقنی خمیر قیلیب آدم نینك صورتینی یاساب اوتوز توقوز کون مکه بیرلان طایف نینك آراسیندا قویدی قرق کون بولغاندا آنکا جان بیردی ابلیس نینك آدم غه سجده قیلماغانی و آدم نینك بهشت کا باریب ینا قایتیا بو دنیاغه کیلکانی آیدین روشن راق و آفتابدین مشهور راق تورور آنینك نیسینی آیتاییین مینك ییل بو دنیادا توروب اول دنیاغه کیتدی لفظ آدم عرب تیلی تورور ییر نینك قیرتیشینی ادیم دیر عزرائیل توفراقنی ییر نینك ایجندین آلمادی تقی قیرتیشیندین آلیب ایردی آنینك اوچون آدم تیدیلار لقبی صفی الله تورور آدم اوز اوغلانلار یندین قرق مینك کشینی کوروب اولدی اولار بولغانیدا **شیث** آتلی اوغلینی اوزی نینك اورنیدا قویدی آندن سونك خدای تعالی شیثنی پیغمبر قیلدی اول توقوز یوز اون ایکی ییل عمرتاییب جنت سرای غه کیتدی شیث نینك معنی سی هبة الله تیماك بولور اول تقی اولار و قتندا اوغلی **انوش نی** اورنیدا اولتورتدی اول تقی اولغ آتاسی آدم نینك شریعتی غه عمل قیلیب توقوز یوز اون ایکی ییل بو منزلدا توروب اول منزلکا کیتدی انوش نینك معنی سی صادق تیماك بولور اول تقی اولاریندا اوغلی **قینان نی** اوروندا اولتورتوب کوب نصیحت و وصیت قیلدی قینان تقی

تقی سکز یوز قرق ییل آتاسی یولندا یوروب اوغلی **مهلائیل نی** اورنیدا اولتورتوب تنکری یقینیغه باردی مهلائیل زمانیدا آدم فرزندلاری کوپ بولدیلار مهلائیل بابل اقلیمندا بیر شهر سالدی تقی آتینی سوس قویدی و تام اویلار سالدوردی و کندلار قیلدوردی آندین ایلکاری تام اوی یوق ایردی تاغ لار نینک قویشیندا و جنکل لاردا اولتورورلار ایردی ایل کا حکم قیلدی بیر یوز یکا یایلینک هر ییردا مناسب بیر تاپ سانکز ایکین ایکینک و کندلار سالینک تیب خلق انداق قیلدیلار مهلائیل توقوزیوز ییکرما ییل بو دنیادا توروب اول دنیاغه کیتدی اولاریندا اوغلی **بردنی** اوز ییر نیدا اولتورتدی و برد تقی توقوز یوز آلتمش ییل یاشاب اوغلی **اخنوخ نی** اوز اورنیدا اولتورتوب آتاسی کینیدین کیتدی سریانی تیلی بیرلان آتی اخنوخ ایردی علم دینی و حکمت و طب نی کوپ درس آیتور ایردی اول سببدین عرب اولارغه ادریس تیدی خدای تعالی آنی اوز زمانیداغی خلقغه پیغمبر قیلدی سکسان ایکی ییل پیغمبرلیق قیلب خلق نی توغری یولغه اوندادی آندین سونک تنکری نینک امری بیرلان عزرا ئیل کیلب ادریس علیه السلام نی پری نینک اوستیدا قویوب بهشت کا آلیب باردی اول کوندین تاپو وقت غهچا بهشت دا تورور ادریس بهشت کا بارغاندین سونک اوغلی **متوشالخ** آتاسی اورنیدا اولتوروب داد و عدلغه مشغول بولدی عمری نینک سانی معلوم ایرماس کوپ ییللار اوتکاندین سونک اوغلی **لمک نی** اورنیدا اولتورتوب آخرت ساری کیتدی لمک هم بو دنیادا کوپ ییللار توردی اما عمری نینک سانی

معلوم ایرماس اول تقی اولار بولغانیدا اوغلی نوحنی اورنیدا اولتورتدی اول ایکی یوز الیك یاشیغه یتکاندا خدای تعالی آنی پیغمبر قیلب اوز زمانیداغی خلقغه ییباردی یتی یوز ییل خلقنی مسلمان لیقغه ترغیب قیلدی ایر و خاتون سکسان کشی ایمان کیلتوردیلار یتی یوز ییل دنیا طولی خلقغه یوزوب تنکریغه ایمان کیلتورونك تیکانیدا سکسان دین آرتوق کشی ایمان کیلتور ماکانیکا قاتیق آچقی کیلیب دعای بد قیلدی جبرائیل علیه السلام کیلیب آیتدی خدای تعالی سیننك دعانکنی قبول قیلدی فلان وقتدا بارچه ییر یوزنداکی خلقنی سوغه غرق قیلماق بولدی کیمه یاساسون امر قیلدی تیدی تقی کیمه‌نی نیچوك یاساروں اوکرتدی نوح پیغمبر اوزیکا ایمان کیلتورکان کشی بیرلان کیمه یاسادی. آندین سونك ییر دین سو چیقدی و آسماندین یغمور یاغدی نوح پیغمبر اوچار قوشلاردین و آیاقیندین یوروکان جانورلاردین هر حبل دین بیر جفت نی. آلدی و اوزیکا ایمان کیلتورکان کشی‌لار بیرلان کیمه کا مندی و اوزکا ییر یوزنداکی جانلی تیرسانیننك بارچه سی سوغه غرق بولدی آندین سونك خدای تعالی نیننك امری بیرلان ییر سونی اوزیکا تارتدی شام یورتندا موصل شهری نیننك یقینیدا جودی تاغندین کیمه چیقدی رجب آیی نیننك اوّلی کونی کیمه کا منب ایردیلار محرّم آیی نیننك اوّلی کونی* آلتی آی اون کون بولغاندا کیمه‌دین چیقدیلار تقی تاغ نیننك توبیندا اولتوردیلار* بارچه‌لاری بیمار بولدیلار نوح پیغمبر و کوچ لاری و اوچ اوغل لاری و اوچ کلین لاری یحشی بولدیلار آندین اوزکا کشی‌لار نیننك بارچه لاری حقّ رحمتی‌کا

رحمتی‌کا کیتدیلار آندین سونك نوح پیغمبر اوچ اوغلی نینك هر قایسی‌سین
بیر ییرکا ییباردی حام آتلی اوغلی‌نی هند و ستان یورتیغه ییباردی
سام آتلی اوغلینی ایران زمین‌کا ییباردی و یافث آتلی اوغلینی قطب
شمالی طرفی‌کا ییباردی تقی اوچی سیکا هم آیتدیکیم آدم فرزندلاریندین
سیز اوچنکزدین اوزکا کشی قالمادی ایمدی اوچنکیز اوچ یورتدا تورونك
هر قاچان اوغلان اوشاقنکیز کوپ بولسا اول ییر نی یورت قیلیب
اولتورنك تیدی یافث نی بعضی‌لار پیغمبر ایردی تیب تورورلار و بعضی‌لار
پیغمبر ایرماس تیب تورورلار یافث آتاسی نینك حکمی بیرلان جودی
تاغندین کتیب اتل و یایق سویی نینك یاقاسیغه باردی ایکی یوز الیك
ییل آندا توردی تقی وفات تاپدی سکز اوغلی بار ایردی اولادی بسیار
کوپ بولوب ایردی اوغلانلاری نینك آتلاری مونلار تورور ترك خزر
سقلاب روس منك چین کماری تارخ یافث اولاریندا اولغ اوغلی
ترك نی اورنیدا اولتورتوب اوزکا اوغلانلاریغه آیتدیکیم ترکنی اوزلارینکزکا
پادشاه بیلیب آنینك سوزیندن چیقمانکیزلار ترك کا یافث اوغلانی
تیب لقب قویدیلار بسیار ادب لیك و عاقل کشی ایردی آتاسیندین
سونك ییرلارنی یوروب کوردی تقی بیر ییرنی خوش‌لاب آندا اولتوردی
بو کونلار اول ییرنی ایسیغ کول دیرلار خرکاه اوینی اول چیقاردی ترك‌لار
ایچندا کیم بعضی رسم‌لار بار آندین قالدی ترك نینك تورت اوغلی بار
ایردی اوّل توتك ایکنچی حکل اوچونچی برسجار تورتونچی املاق اولار
بولغانیدا توتك نی اوز اورنیغه پادشاه قیلیب اوزاق سفرغه کیتدی توتك

عقللی و دولتلی یخشی. پادشاه ایردی ترك ایچندا کوپ رسملارنی اول پیدا قیلدی عجم پادشاهلاری‌نینك اوّلی کیومرث بیرلان معاصر ایردی کونلاردا بیر کون اوغه چقیب کیك اولتوروب کباب قیلیب ییب اولتوروب ایردی ایلکندین بیر تورغام ایت بیرکا توشدی آنی آلیب یبدی ابرسه آغزیغه بسیار خوش‌مزه کیلدی آنینك اوچون اول بیر توزلاق ایردی آشغه توز سالماقنی اول چیقاردی بو نمکین رسم آندین قالدی ایکی یوز قرق ییل عمرندین اوتکاندین سونك اوغلی **ایلچه خان‌نی** اوز اورنیدا اولتورتوب بارسا کیلماس تیکان شهرکا کیتدی ایلچه خان تقی کوپ ییل‌لار پادشاهلیق قیلیب آشلارنی آشاب یاشلارنی یاشاب آتاسی کینیدین کیتدی اولار وقتدا اوغلی **دیب باقوی خان‌نی** اورنیدا اولتورغندی دیب نینك معنی‌سی تخت ییری باقوی‌نینك معنی سی ایل اولغی تیماك بولوز اول تقی کوپ ییل‌لار پادشاهلیق قیلیب دوست‌لارنینك کولکانین و دشمن‌لارنینك یغلاغانین کوروب و سیونب کوپ ییل‌لار پادشاهلیق قیلیب اوغلی **کیوك خان‌نی** اورنیدا اولتورتوب بارسا کیلماس تیکان شهرکا کیتدی کیوك خان تقی آتا تختیدا اولتوروب نیچه ییل‌لار داد و عدل قیلیب اوغلی **النجه خان‌نی** ییرنیدا قویوب خلق بارا تورغان ییرکا باردی النجه خان کوپ ییل‌لار ایلکا پادشاهلیق قیلدی نوح علیه السلام نینك زمانیدین تا بو النجه خان‌نینك زمانیغه چا بارچه یافث اولادی مسلمان ایردیلار النجه زمانیدا یورت آبادان و ایل دولتلی بولدی اوزبك‌نینك مثلی تورور ایت سهرسه (R.)*)

---

*) قتورسه

ایکاسین

ایکاسین قبار تیکان اول تیکانلاین هر کشی نینک بیر سیوری اولکان بولسا اوغلی و قیزی ویا آقا اینیسیدای آنکا اوخشاتیب اویندا بیر قورچاقنی یاساب قویدی تقی بو بیزنینک فلانینک صورتی تورور تیب آنی سیودی آش نینک آلدیتی آنینک آلدینه قویدی آنی اوپدی یوزینی و کوزی نی سورتوب باش اوردی شونداق قیلا قیلا بت پرستلیق آشکار بولدی النجه خان نینک ایکی اوغلی بار ایردی ایکیز توقغان اولغی نینک آتی تاتار کچیکی نینک آتی مغول النجه خان قریغان سونک ایلینی بولوب ایکی اوغلیغه بیردی بو ایکی سی بیری بیری بیرلان یمانلیق قیلمای یخشی لیق بیرلان دولت سوروب عمر اوتکاردیلار اوّل تاتارنی آیتالی تنکریم بو یورسه آندین سونک مغولنی آیتورمیز **تاتار خان نینک ذکری** اوزیندین باشقه تا یبتی اوغلی غه چه پادشاهلیق قیلدیلار تاتار خان کوب ییل لار پادشاهلیق قیلیب وفات تابدی اوغلی **بوقا خان** آتا اورنیدا اولتوروب کوب ییل لار پادشاهلیق قیلیب اولدی آندین سونک اوغلی **یلنچه خان** آتا تختندا اولتوروب بیر نیچه ییل لار ایلکا حکومت قیلیب اولدی آندین سونک اوغلی **آتلی خان** پادشاه بولوب بیر نیچه ییل لار عیش و عشرت قیلیب آتاسی کینیدین کیتدی آندین سونک اوغلی **آتسیز خان** آتا اورنیدا اولتوروب بیر نیچه ییل لار یاونی یاولاب آونی آولاب آتاسی کینیدین کیتدی آندین سونک اوغلی **اوردو خان** پادشاه بولوب بیر نیچه ییل لار غرق و قمیز ایچیب خطای کمخاه نی پیچیب ترنک سولارنی کچیب آتاسی کینیدین کیتدی آندین سونک اوغلی **بایدو خان** پادشاه بولدی بیر نیچه ییل لار پادشاهلیق قیلیب

مغول بيرلان تاتار پادشاه بولغاندين تا بايدو زمانيغه چا هيچ آرالاريندا نزاع يوق ايردی مغول خان اوغلانلاری اوز ايليكا پادشاهليق قيلورلار ايردی تاتار اوغلانلاری اوز ايليكا پادشاهليق قيلورلار ايردی بايدو فكرسيز زعمسيز ييكيت بولدی مغول خان اوغلانلاری بيرلان ياو بولدی تقی آلارنينك ايللارين چاپا باشلادی اولوقتدا اجل كليب يقاسيندين توتوب آتاسی نينك قاتيغه آليب كيتدی آندين سونك اوغلی **سويِنج خان** آتاسی اورنيدا اولتوردی سويِنج خان نينك زمانيدا مغول بيرلان تاتار ايلی نينك آراسيندا دشمنليق اوتی انداق كوپ ياندیكيم اكر امو درياسی نينك سوينی سالسالار سونماكای ايردی هميشه مغول غالب كيلور ايردی تنكريم بويورسه مغول خانلاری نينك سونكندا سويِنج خان نينك قيلغان ايشلارينی آيتقوموز تورور **ايكنجی باب مغول خان نينك ذكری تا** چنكز خان نينك دنياغه كيلكانيكاچه اصل لفظ مغول مونك اول تورور عوام نينك تيلی كيلماس ليكدين بارا بارا مغول تيديلار مونك نينك معنیسين بارچه ترك بيلورلار قايغو معنیسينه تورور اول نينك معنیسی ساده دل يعنی قايغولی ساده تيماك بولور بوطايفهدين توقوز كشی پادشاهليق قيلدیلار اوّلی مغول خان آخری ايل خان شرف الدين يزدی ظفرنامه نينك مقدّمه سيندا آيتيب تورور ترك خلقی نينك ايچندا رسم تورور هر نميرسانی توقوز قيلماق اول توقوزنی مغول نينك توقوز خانی نينك يوزيندين آليب تورور تقی كتاب نينك اوّلندا هم آيتولدی خدای تعالی نينك ياراتقان نميرسهلارنينك بارچهسين مرتبه ياراتقان تورور

هيچ

هیچ نمیرسانینك مرتبه‌سین توقوزدین یوقاری یاراتقان ایرماس توروز مغول خان کوپ ییل‌لار پادشاه‌لیق قیلدی تورت اوغلی بار ایردی اولغی قرا خان ایکنچی اوز خان اوچونچی کوز خان تورتونچی کور خان مغول خان اولار بولغانیدا اولغ اوغلی قرا خان‌نی اوز اورنیدا قویوب کیتدی **قرا خان نینك ذکری** آتاسیندین سونك تمام ایلکا پادشاه بولدی ار تاغی وکر تاغی بو زماندا آتی اولغ تاغ و کچیك تاغ دی توروزلار آتی یایلار ایردی قیش بولغاندا قرا قوم و سیر سوبی نینك یقاسینی قیشلار ایردی قرا خان زمانیدا ایل انداغ کافر بولوب ایردی‌لار کیم ایچلارندا بیر مسلمان قالمای ایردی **اوغوز خان نینك دنیاغه کیلکانی نینك ذکری** قرا خان نینك اولغ خاتونیدین بیر اوغلی بولدی کوزکالی آی کوندین آرتوق اوچ کیچه و کوندوز اناسینی ایمادی هر کیچه اول اوغلان اناسی‌نینك توشیکا کریب آیتور ایردی ای انا مسلمان بولغیل اکر مسلمان بولماسانك اولسام اولارمن سنینك ایمچا کینکنی ایمان تیب اناسی اوغلیغه قیاه بیلمادی تقی تنکری نینك بیرلیکنه ایمان کیلتوردی آندین سونك اول اوغلان ایمچاکین ایمدی اناسی کرکان توشینی و مسلمان بولغانینی کشیکا آیتمادی تقی یاشوردی آنینك اوچون کیم ترك خلقی یافث‌دین النجه خان زمانی‌غه‌چه مسلمان ایردیلار النجه خان پادشاه بولغاندین سونك خلق‌نینك باشی و مالی کوپ بولدی دولت‌کا اسیر بولدی *) تقی تنکرینی اونوتدیلار و بارچه ایل کافر بولدیلار قرا خان زمانیدا کافرلیکدا انداغ محکم ایردیلار کم

---

*) اسر یدیلار

اکر آتاسی نینك مسلمان بولغانین ایشیتسه اوغلی اولتورور ایردی و اوغلی نینك مسلمان بولغانین ایشیتسه آتاسی اولتورور ایردی اولچاق‌دا مغول‌نینك رسمی انداق ایردیکیم تا اوغلان بیر یاشیغه ییتماکونچه آنغه آت قویماس‌لار ایردی اوغلان بیر یاشیغه ییتدی ایرسه قرا خان ایلکا ساون سالدی تقی اولغ توی قیلدی توی کونی اوغلاننی معرکه ایچیکا کیلتوروب قرا خان بیك‌لاری‌کا آیتدی بیزنینك بو اوغلیمیز بیر یاشیغه ییتدی ایمدی مونغه نی آت قویارسیز تیب بیك‌لار جواب بیرماس دین بورون اوغلان آیتدی منینك آتیم اوغوز تورور **بیت** اوشال بیر یاشار اوغلان اندا روان * کلیب تیلکا تیدی بیلنك‌لار عیان * آتیم دور اوغوز خسرو نام‌در * بیلینك‌لار یقین بارچه اهل هنر * تویغه کیلکان اولغ و کچیك بارچه اوغلان نینك بو سوزی‌کا تهانك قالدیلار تقی آیتدیلار بو اوغلان‌نینك اوزی آتینی آیتا تورور موندین یخشی آت بولور مو تیب آتینی اوغوز قویدیلار تقی آیتدیلار کیم بیر یاشار اوغلان نینك مونداق سوزلاکانینی هیچ زماندا هیچ کیم ایشیتکان کورکان یوقتورور تیب آنی ایرم ایتب آیتدیلار کیم اوزاق عمرلی و اولغ دولتلی و اوجی اوزاغان و یانی یا بیلغان بولغی‌سی تورور تیدیلار اوغوز نینك تیلی چیقب یوروکاندا الله الله قیب آیتور ایردی هر کیم ایشیتسه آیتورلار ایردی اوغلان تورور تیلی کیلماس لیکیدین نی آیتورین بیلمای تورور دیرلار ایردی آنینك اوچون کیم لفظ الله عرب تیلی تورور مغول نینك هیچ آتاسی عرب تیلینی ایشتکان ایرماس اوغوزنی خدای تعالی مادرزاد ولی یاراتیب ایردی آنینك کونکلینه و تیلینه اوزی نینك آتینی سالا تورور ایردی چون

اغوز يیکت ییتشدی ایرسه قرا خان اینیسی اوز خان نینك قیزینی آلیب
بیردی اوغوز کشی یوقدا قیزغه آیتدی عالمنی وسنی و بیزنی یاراتقان بار
آنینك آتی الله تورور آنی بار بیلکیل و بیر بیلکیل آنینك بویورغانیدین اوزکا
ایشنی قیلماغیل تیدی ایرسه قیز آنی قبول قیلمادی شول زمانی قویدی
تغی - قیزدین باشقه یاتدی کیجه‌لار باشقه یاتیب کوندوزلار سوزلاشماس
ایردی بیر نیچه وقتدین سونك قرا خانغه آیتدیلار کیم اوغلینکیز کوچینی
سیومای تورور سیوماسلیکیدین آلغان کوندین بری بیر ییردا یاتمای تورور
قرا خان بو سوزنی ایشتکاندین سونك تغی بیر اینیسی کوز خان نینك
قیزینی آلیب بیردی آنغا هم ایمان عرض قیلدی اول قیز هم قبول قیلمادی
آنینك بیرلان هم بیر ییردا یاتمادی بو واقعاتدین بیر نیچه ییل اوتکاندین
سونك اوغوز خان آوغه چیقیب قایتیب کیلا ایردی کوردیکیم سونینك یقاسیندا
بیر نیچه ضعیفه‌لار کیر یوا توروړلار آتاسی نینك اینیسی کور خان نینك
قیزی هم مونلارنینك ایچندا اولتوروب تورور قیزغه کشی ییباریب سوزلاشماککا
سرّم آشکارا بولوز تیب قورقتی قیزنی کوشه‌کا چارلاب آنت بیریب آیتدی کیم
آتام مانغا ایکی قیز آلیب بیردی آنلارنی سیوماکانیم نینك سببی بو کیم
من مسلمان اول کافر هر چند مسلمان بولونك تیدم قبول قیلمادی‌لار
اگر سن مسلمان بولسانك ایردی سنی آلور ایردم تیدی ایرسه قیز سین نی
یولدا بولسانك من شول یولدا اولایین تیدی آندین سونك اوغوز خان
آتاسیغه آیتدی آتاسی کور خان نینك قیزینی اولغ توی قیلیب اوغوز
خانغه آلیب بیردی اول مسلمان بولدی اوغوز - خان آنی کوپ سیور

ایردی موندین کوپ ییل‌لار اوتدی بیر کون اوغوز خان ییراق ییرکا آوغه کیتدی قرا خان بارچه کوچ‌لارین و کیلین‌لارین چاقریب آش بیردی تقی سوزلاشیب اولتورغاندا خاتونیدین سرردیکیم مونینک سببی نی تورور اوغوز سونقی آلغان خاتونینی سیور و برونقی آلغان ایکی خاتونی‌نینک قاتیغه هیچ بارماس خاتونی آیتدی من بیلمای من کلین‌لار یخشی زاق بیلورلار تیدی خان کلین‌لاردین سوردی ایرسه اولغ کلین آیتدی اوغلینکیز مسلمان بولوب تورور بیز ایکیمزکا مسلمان بول تیدی قبول قیلمادق کچیك کلینکیز مسلمان بولوب تورور آنینك اوچون اوغلینکیز آنی کوپ سوا تورور تیدی قرا خان بو سوزنی ایشتکاندین سونك بیك‌لارین چاقریب کنکاشتی تقی سوزنی مونغه قویدیلار کیم اوغوزنی آودا یوروکاندا توتوب اولتورکایلار قرا خان ایلکا کشی ییباردی تیز کیلسون‌لار آوغه چیقا من تیب بو سوزنی اوغوز خان نینك کچیك خاتونی ایشتب قرا خان نینك قیلغان کنکاش‌لاری بارچه‌سینی آیتب اوغوز خانغه کشی ییباردی اوغوز خان بو سوزنی ایشتکاندین سونك ایلکا کشی‌لار ییباردی آتام چریك[illegible]تیب منی اولتورکالی کیلاتورور منی تیکان منکا کیلسون آتامنی تیکان آتامغه بارسون تیدی ایل نینك کوپی قرا خانغه باردی و آزراقی اوغوز خان قاتیغه باردیلار قرا خان نینك اینی‌لاری نینك کوپ اوغلانلاری بار ایردی آلارنی قرا خاندین آیرولور تیب هیچ کیم‌نینك کونکلینه کیلماس ایردی آلارنینك بارچه‌لاری اوغوز خان قاتیغه کیلدی‌لار اوغوز خان آلارغه اویغور آت قویدی اویغور ترکی تورور معنی‌سی بارچه‌غه معلوم یاپوشغور معنی سینه

تورور آیتورلار سوت اویوندی سوت ایرکانیدا بیری بیریدین آیرولور ایردی قاتق بولغاندین سونك بیری بیری‌کا یاپوشا تورور و تقی آیتورلار کیم امام‌غه لوبدوم امام اولتورسا اولتورا تورور تورسا تورا تورور پس یاپوشغانی بولماس‌مو آلار کلیب اوغوز خان نینك ایتاکینه ایکی قول‌لاری بیرلان محکم یاپوشتی‌لار ایرسه خان آلارغه اویغور تیدی یاپوشغور تیماك بولور قرا خان بیرلان اوغوز خان صف تارتیب اوروشتیلار خدای تعالی اوغوز خان‌نی غالب قیلدی قرا خان قاچدی اوروشدا قرا خان نینك باشیغه اوق تیکدی و کیم آتقانین بیلمادیلار قرا خان اول یرادین اولدی اوغوز خان آتاسی تختیندا اولتوردی **اوغوز خان نینك خان بولغانی نینك ذکری** اوغوز خان ایل‌نینك بارچه‌سینی مسلمان لیق‌غه دعوت قیلدی مسلمان بولغانلارینی سیلادی بولماغانلارینی چاپدی اوزلارینی اولتوردی اوغلانلارینی اسیر قیلدی اولوقتدا قرا خان‌غه تعلّق ایلدین باشقه ایل‌لار کوپ ایردی بیر اولغ ایل‌نینك بیر باشقه پادشاهی بار ایردی کچیك ایل‌لار آنلارغه قوشولورلار ایردی قرا خان نینك مسلمان بولغان ایل‌لاری اوغوز خان‌غه قوشولدی مسلمان بولماغان‌لاری اوزکا خان‌لارغه باریب قوشولدی اوغوز خان هر ییلدا مغول یورتی‌دا اولتورغان ایل‌لار بیرلان اوروشور ایردی تقی غالب کیلور ایردی آخر بارچه‌سینی آلدی و قاچیب قورتولغان‌لاری تاتار خانیغه باریب سغندی‌لار تاتار خلقی اولوقتدا چورچت‌غه یقین اولتورورلار ایردی چورچت تیکان بیر اولغ یورت تورور شهرلاری و کندلاری کوپ خطای نینك تیمور قارق طرفیدا بولور هندو و تاجیك آنی چین دیرلار اوغوز خان

باریب تاتارنی چاپتی تاتار خانی کوپ چریك بیرلان کیلیب اوروشتی اوغوز خان باستی تقی لشکرینی قردی اوغوز خان‌نینك لشکری نینك قولینه اولجاق‌لی اولوك مال توشدی کیم یوکلاماکا کولوك آزلیق قیلدی بیر یخشی چیبر کشی بار ایردی اول فکر قیلیب ارابه‌نی یاسادی آندین کوروب بارچا ارابه یاساب مال‌لارینی یوکلاب قایتدیلار ارابه‌غه قانق آت قویدیلار آندین ایلکاری آتیدا یوق ایردی اوزیدا یوق ایردی آنینك اوچون قانق تیدیلار کیم یوزوکاندا قانق قانق قیلیب آواز قیلور آنی یاساغان کشینی **قانقلی** تیدیلار بارچه قانقلی ایلی اول کشی‌نینك اوغلانلاری تورور اوغوز خان ییتمیش ایکی ییل‌غه‌چه مغول و تاتار اوز سونکاکی ایردی آنلار بیرلان اوزروشتی ییتمیش اوچ ییل بولغاندا بارچه‌سینی اوز آغزینه باقتوروب مسلمان قیلدی آندین سونك یوروب خطاینی آلدی و چورچتنی آلدی و تقی تانکقوت‌نی آلدی تانکقوتنی تاجیك‌لار تبت دیرلار آندین سونك باریب قرا خطاینی آلدی اول هم اولغ یورت بولور کشی‌سی‌نینك چرایی هندو تك قرا بولور هندوستان بیرلان خطای نینك آراسندا و محیط تنکیزی نینك یقاسندا بولور تانکقوت نینك قیش بولغاندا کون توغوشی و یازی بولغاندا توشلیقندا بولور خطای نینك ناوی یوریندا تینکز یقاسندا برك تاغ‌لارنینك ایچندا کوپ ایل بار ایردی آنینك پادشاهی نینك آتینی ایت براق دیرلار ایردی آنینك اوستینه آتلانیب باردی اوروشتیلار ایت براق خان غالب کیلدی اوغوز خان قاچتی اوروشقان ییرنینك بری یوزیندا آقیب بارا تورغان ایکی اولغ سو بار ایردی اول ایکی سونینك آراسندا بیر نیچه کون توروب قاچقان لشکر نینك آلدین

و ارتین

و آرتین بیقدی اولغ پادشاه‌لارنینك عادت‌لاری تورور اوزاق سفرغه بازغاندا کوچ‌لارین آلیب بارماق نوکر خلقی نینك هم بعضی‌لاری آلیب بارورلار اوغوز خان نینك بیر بیکی کوچین آلیب باریب ایودی اوزی اوروش‌دا اولدی خاتونی قورتولوب ایکی سوننینك آراسندا خان کینیدین بیندی یوکلی ایردی تولغاغی توتدی کون ساوق ایردی کیرماککا اوی یوق بیر چریك یغاچ نینك ایچندا. اوغلان توغوردی مونی خانغه معلوم قیلدیلار ایرسه خان آیتدی مونینك آتاسی بیزنینك آلدیمزدا اولدی غمخوری یوق تیب اوغول اوقوندی آتینی **قبچاق** قویدی قدیم ترك تیلندا ایچی قوش یغاچنی قیچاق دیرلار ایرکاندور آنینك اوچون اول اوغلان یغاج ایچندا توغدی تیب آتین قیچاق قویدیلار بو وقتدا هم ایچی قوش یغاچنی جیچاق دیتورورلار قرا خلق نینك تیلی کیلماس لیکدین قافنی چم اوقوی تورورلار شول قیچاق تورور جیچاق دیتورورلار اول اوغلاننی خان اوز قولوندا ساقلادی ییکیت بولغاندین سونك اوروس و اولاق و ماچار و باشقرد ایل‌لاری یاغی ایردی‌لار قیچاقغه کوپ ایل و نوکر بیریب اول یاقغه تین و اتل سویی نینك یقاسینه ییباردی تین و اتل ایکی‌سی هم اولغ سوننینك آتی تورور اوچ یوز ییل اول ییرلاردا پادشاه‌لیق قیلیب اولتوردی بارچه قیچاق ایلی آنینك نسلندین تورورلار اوغوز خان نینك زمانیدین چنکیز خان زمانیغه‌چه تین و اتل و یایق بو اوچ سوننینك یقاسندا قیچاق‌دین اوزکا ایل یوق ایردی تورت یوز *) K.. ییلغه‌چه اول ییرلاردا اولتوردیلار آنینك اوچون اول

---

*) مینك

ییرلارنی دشت قبچاق دیرلار اوغوز خان ایت براق خانغه باستورغاندین اون ییتی ییلدین سونك تقی آتلانیب باریب براق خان بیرلان اوروشوب باسیب ایت براق خاننی اولتوروب یورتینی آلیب مسلمان بولغانلاریغه تیکمای قویوب تنکریغه ایمان کیلتورماکانلارینی اولتوروب اوغلانلارینی اسیر قیلیب قایتیب اویکا توشدی **اوغوز خان نینك توران و هندوستانغه یوروکانی نینك ذکری** اوغوز خان تمام مغول و تاتار ایلی نینك لشکرینی جمع قیلیب تلاش و سیرامغه کیلدی تاشکند و سمرقند و بخارا پادشاهلاری صف تارتیب اوروشا بیلمادیلار اولغ شهرلار و محکم قلعهلارغه بیرکیندیلار اوغوز خان سیرام و تاشکندنی اوزی قباب آلدی ترکستان و اندجانغه اوغلارینی ییباردی آنلار آلتی آیدا ترکستان بیرلان اندجاننی آلیب آتاسی خذمتیغه کیلدیلار اوغوز خان بو آیتلغان ولایتلار نینك بارچاسیغه داروغهلار قویوب سمرقند ساری یوزودی تقی سمرقندنی آلیب داروغه قویوب بخاراغه باردی بخارانی آلیب بلخ باردی بلخنی هم آلیب غور ولایتی نینك اوستیکا یورودی قیش ایردی کونلار یمان ساوق ایردی غورنینك تاغلاریغه قار کوپ توشوب ایردی لشکر خلقی یوروماککا قینالدیلار خان حکم قیلدیکم هیچ کیم مندین قالماسون تیب باریب غورنی آلدی ایرسه بیل کیلیب یاز بولدی لشکرنینك سانین آلدی بیر نیچه کیشی کم کیلدی آنلارنی سوردی هیچ کیم بیلمادی بیر نیچه کوندین سونك اول کشیلار خان خذمتیغه باردیلار خان آنلارنینك احوالین سوردی ایرسه آیتدیلار کیم بیر نیچه کشی لشکرنینك سونکیندین

سونکیندین کیلاتورور ایردوك تاغ ایچندا بیر کیچه اولوغ قار یاغدی آندین سونك یوروی بیلمای شول بیردا یاتدوق آتلاریمز و تیوه‌لاریمز بارچاسی اولدی بهار بولغاندین سونك پیاده کیلا تورورمیز تیدیلار خان حکم قیلدی اول جماعتغه **قارلیق** تیسونلار تیب بارچا قارلیق ایلی آنلارنینك نسلیندین تورور آندین اوتوب کابل و غزنینی آلدی آندین کشمیر اوستیکا یورودی اولچاقدا کشمیرنینك پادشاهی نینك آتی یغما ایردی کشمیرنینك محکم تاغ‌لاری و اولوغ سولاری کوپ بولور یغما آنغه آرقا بیریب اوغوز خانغه باقینمادی بیر ییل اوروشتیلار ایکی طرفدین کوپ کشیلار اولدی عاقبت کشمیرنی آلدی تقی یغمانی اولتوردی لشکرینی قتل عام قیلدی بیر نیچه وقت آندا توروب قایتیب بدخشان اوستی بیرلان سمرقند کلدی آندین مغولستانغه باریب اویکا توشدی **اوغوز خان نینك ایران و شام و مصر ساری یوروکانی نینك ذکری** بیر ییل یورتیدا توروب ایکنچی ییل ایلکا جار قیلدوردی ایران ساری یورووی تورور من تیب نیچه ییل‌لیق غم‌لارین ییسونلار تیب ایکنچی ییلی آتلاندی تقی تلاش شهریکا کیلدی خان نینك لشکر کینیدا قویغان کشی‌لاری بار ایردی آریغان و آجیغان و اداشغان و تیکان‌نی آلیب کلسون تیب اول کشی‌لار لشکر سونقیندا قالغان بیر اویولیك کشینی خان آلدیغه آلیب کیلدیلار خان اول کشیدین سوردیکیم نی اوچون قالیب ایردینك تیب اول آیتی کونلیکیم آزلقندین لشکر نینك سونقیین کیلاتورود ایردیم خاتونم حامله ایردی توغوردی آچلیق سببیدین اناسی سوتی اوغلانغه

بیتشمادی کیلاتورور ایردیم سونینك یقاسندا کوردیم که بیر شغال بیر قرغاولنی آلدی یغاچ بیرلان شغالنی اوردوم ایرسه قرغاولنی تاشلاب قاچدی آنی آلیب کباب قیلیب خاتونه بیریب توور ۱) ایردیم سونکدا قویغان کشی‌لارینکز یولوقوب آلیب کیلدیلار خان اول فقیرغه آت و آزوق و مال بیریب بو چریککا بارماغیل تیب **قال آج تیدی** بارچه قال آج ایلی شول کشی‌نینك نسلیدین تورورلار آنی بو وقتدا خلج دیتورور ماوراء النهردا کوپ بولور ایماق ایلینه قوشیلا تورورلار خراسان و عراق‌دا هم کوپ بولور اوغوز خان تلاش‌دین اوتوب سمرقند و بخاراغه کیلیب آمو سویندین اوتوب خراسانغه باردی اولچاقدا ایران یورتیدا یخشی بادشاه یوق ایردی کیومرث اولوب ایردی هوشنکنی هنوز پادشاه کوتارمای تورورلار ایردی آنداق وقتنی ۲) عرب ملوك طوایف دیر معنی بوکیم هر بیر ایلدا بیر توره آیتماك بولور ترك‌لار آنداق وقتنی اوی باشینه قرا خان دیرلار معنی‌سی بیر اویودا قرا کشی بیر خان بولوب تورور هر اویوکا بیر خان تیماك بولور اولچاقدا ایران یورتی شونداق ایردی خراسانني آلدی آندین اوتوب عراق عجم و عراق عرب و آذربایجان و ارمن و شام و مصرکاچه آلدی بو آیتلغان ولایت‌لارنینك بیر نیچه‌سینی باقیندروب اوزیکا تعلق قیلدی اوغوز خان شام ولایتندا تورغاندا پنهان بیر نوکری نینك قولینه بیر آلتون یای و اوچ اوقنی بیردی تقی آیتدی یاینی کون توغوشیدا بیر چولدا کشی آیاقی بیتماس بیردا توفراقغه کوموب بیر اوچینی چیقاریب قویغیل و

---

۱) تورور توروب ۲) وقیشی

اوقلارنی

اوقلارنی کون باتشی طرفیغه ایلتیب یاینی نیچوک قوی سانك مونی شونداق قویغیل تیدی اول کشی یارلیغه عمل قیلیب کیلدی بو واقعه‌دین بیر بیل اوتکاندین سونك اوچ اولغ اوغلی کون آی یولدوزنی چارلاب آیتدی یات یورتغه کیلیب من ایشم کوپ آو آولاماقغه قولوم بیتشمای توروركون توغوشی طرفندا فلان چول‌نینك آوی کوپ ایرمیش تیب ایشتدیم اوز نوکرلارینکز بیرلان آندا باریب اوتو سوقوب کلینك‌لار تیدی آندین سونك اوچ کچیك اوغلی کوك تاغ تینکز بو اوچی‌سینی چارلاب آقالارینه آیتغان سوزنی آیتیب کون باتشی طرفیغه ییباردی بیر نیچه کوندین سونك اوچ اولغ اوغلانلاری بیر آلتون یای بیرلان کوپ آونی خان آلدیغه کیلتوردیلار و اوچ کچیك اوغلانلاری تقی اوچ آلتون اوق بیرلان کوپ آونی کیلتوردی‌لار اول آونینك ایت‌لارینه کوپ ایت‌لار و تورلوك آش‌لارنی قوشوب خلقی چاقریب یای‌نینك (و اوق نینك .R) تابیلغانینی ایریم قیلیب اوزلاریکا قایتبا بیردی اوچ اولوغ اوغلی یای‌نی سیندروب آلیشدیلار اوچ کچینك اوغلی هر قایسیسی بیر اوقنی آلدیلار آلغان ولایت‌لاردا کوپ ییل‌لار توروب دشمن‌لارینی یوق قیلیب و دوست‌لارینی سیلاب باشی سیرام آیاقی مصرغه‌چا آلغان ولایت‌لاری نینك بارچه‌سینه حاکم‌لار قویوب قایتب اوز یورتیغه توشدی

اوغوز خان نینك یورتیغه کیلیب توی قیلغانی نینك ذکری

اوغلانلارم و خلقیم بیرلان ایسن و آمان باریب کیلدیم تیب اولوغ توی یاراغین قیلیب بیر خرکاه یاساتوردی بارچه یغاچ‌لاری نینك باشینه آلتون قابلادی لعل و یاقوت و زمرود و فروزه و درّ بیرلان مرصّع قیلدردي

بو بیتنی اول اوینینك وصفندا آیتب تورورلار بیت بیر اوی تیکتی آلتوندین اول شهریار * کیم اول ایو فلك ایوندین قیلدی عار * توقوز یوز بیلقی و توقوز مینك قوی اولتوردی * بولغاریدین توقسان توقوز حوض قیلدردی * توقوزیغه عرق توقسانیغه قمیز تولتورتدی * بارچه نوکرلارینی چاقریب کیلتورتدی * اول آلتی اوغلینه کوپ نصیحتلار آیتب و بیلیکلار اورکاتیب یورتلار و شهرلار و ایللار و انعاملار بیردی بو بیتلارنی آنینك وصفیدا آیتب تورورلار بیت اوغوز قیلدی اول تویدا جرغامشی * بو آلتی اوغلنی سیورغامشی * بولار کورساتیب ایردی مردانه‌لیق * آتا بیرله کوپ تورلی فرزانه‌لیق * آتاغه بسی قیلدیلار یارلیق * اوروش ارنیدا بارچه‌سی بارلیق * آندین سونك بارچه نوکرلارنینك آتغان و چاپقان و قیلغان خذمتلاریغه لایق شهرلار و سرحدلار و کندلار و انعاملار بیردی تقی اوغلانلاریغه آیتدی سیز اوچ اولوغینکز آلتون یای تاپیب کیلتوردینکز تقی آنی بوزوب آلشینکز سیزلار نینك آتنکز بزوق بولسون سیزلاردین بولغان اوغلانلارنی هم تا قیامتغه‌چا بزوق تیسونلار اوچ اوق کیلتورکان اوچ کچیك اوغلینی و آندین بولغانلارنی بو کوندین تا دنیا آخر بولغونجه اوچ اوق تیسونلار یای و اوقنی که تاپیب کیلتوردینکزلار اول کشیدین بولمادی تنکریدین بولدی بیزدین بورون اوتکان خلقلار یاینی پادشاه اورنیدا بیلیب تورورلار و اوقنی ایلچی بیرینندا آنینك اوچون کیم یای اوقنی قایسی طرفغه تارتیب ییبارسه اوق آنغه بارور ایمدی من اولکاندین سونك بزوق نسلندین هر کیم قابل بولسا خلق آنی پادشاه قیلسونلار دنیا آخر بولغونجه

بولغونچه بزوق نینک بیر یخشی‌سی پادشاه بولسون اوزکالاری اونکغه اولتورسونلار اوچ اوق لار سول بولسونلار اویونینک سول طرفندا اولتورسونلار و دنیا آخر بولغونچه نوکرلیککا راضی بولسونلار تیب آیتدی اوغوز خان یوز تقی اون آلتی ییل پادشاهلیق قیلیب حق رحمتی‌کا باردیلار

اوغوز خان نینک اولوغ اوغلی کون خان نینک پادشاه‌لیقی نینک ذکری

اوغوز خان نینک اویغور آت قویغان جماعت نینک آتی سقالی‌سی نینک اوغلی بار ایردی ایر قیل خواجه آتلیق اوغوز خان تختندا اولتوروب تا اولکونچه وزیری وکیلی اول ایردی عقل‌لی و دانشلی و کوب بیلیکلی کشی ایردی و کون خان تقی آنی وزیر قیلیب ایردی تا اوزی اولکونچه آنینک سوزینه عمل قیلور ایردی ایر قیل خواجه اوزاق عمر تابدی کونلاردا بیر کون خان یالغوز اولتورغاندا آیتدی آتانک یوزدا اون آلتی ییل یازنینک ایسقیندا سایه‌دا اولتورمای و قیش نینک ساوقندا اویودا اولتورمای قیلیچ اوروب کوب یورتلارنی آچیب سیز آلتینکزغا قویوب کیتدی اکر سیز آلتینکز نینک و سیزلاردین بولغان اوغلانلار بارچانکزنینک آغزینکز بیر بولسا اوزاق ییل‌لار و کوب کونلار بو یورتلار قولینکزدین چیقماس اکر آغیزلار ینکز بیر بولمسا اولچیا یورتینکزدا و بایری یورتینکزدا کیتارمالینکز و جانینکزدا کیتار تیدی کون خان آیتدی آتامغه کنکاش بیرا تورغان ایردینکز آتام اورنیغه ایمدی آتام سیز سیز سیزنی ایشی اوخشاتسانکز من آنی قیلورمن تیدی ایرسا ایر قیل خواجه آیتدی اوغوز خان دین کوب یورت‌لار و شهرلار و

ایل‌لاردا اولوك مال‌لار و تیرك مال‌لار قالیب توروور سیز آلتی اوغول نینك
هر بیر ینکز دین تورت اوغل بولوب بارچاسی ییکرما تورت پادشاه زاده
بولوب توروور سیز آلتینکزدین باشقه من آندین قورقا تورورمن دینالیق
اوچون آغزلار ینکز آله بولور تیب بیت زر و نعمت و گلها و رمه *
برایشان بخشم یکسر همه * جدا هر یکی را بود یك نشان * چو نام
لقبهای تمغای شان * چو از قسم خود هر یك آگه شود * زجنك و
جفا دست کوته شود * هر آن کس که از نسل ایشان نزاد * رود
هم بدین گونه ازراه داد * از ایرقیل خواجه کون شنید این سخن *
پسندید کفتار مرد کهن * کون خان ایرقیل خواجه سوزینی قبول قیلیب
اولوغ قورلتای قیلدی یخشی و نهان خلق نینك بارچه سی کیلکان دین
سونك اول اوغوز خان دین قالغان ولایت‌لار و ایل‌لار و اولوك مال لار
و تیرك مال‌لار بارچه سینی بو آیتلغان پادشاه زاده‌لار نینك اولوغینه
اولوغ چه و کچیکنه کچینك چه بیردی بو ییکرما تورت اوغل آدمی
خاتون‌لار دین ایردی بولاردین اوزکا قمالاردین بولغان اوغلانلار کوپ
ایردی آنلار نینك هم احوال‌لارینغه لایق نمرسه‌لار بیردی آندین سونك
اوغوز خان قیلدورغان آلتون اویونی تیکتوردی و تقی اونك یاقدا آلتی
آق اورکا و سول یاقدا آلتی آق اورکا تیکتوردی و تقی اونك یاقدا
باشینه آلتون تقوق برکتکان قرق قولاج یغاچنی تیکتوردی و سول یاقدا
باشینه کومش تقوق برکتکان قرق قولاج یغاچنی تیکتوردی و تقی خان
یارلیقی بیرلان بزوق اوغلانلاری و نوکرلاری بیرلان آلتون تقوقنی آت بیرلان
چاپیب

چاپیب اوچ اوق (اوغلانلاری و نوکرلاری بیرلان کومش تقوقنی آت بیرلان چاپیب .R) آتدیلار اوردیلار اورغان کشی لارکا کوپ انعاملار بیردی کون خان آتاسی نینک قیلغانیغه عمل قیلیب توقوز یوز بیلقی و توقوز مینک قونی اولتورتدی و توقوز بولغار حوض غه (عرق سالدی و توقسان بولغار .R) حوض غه قمیز سالدی قیرق کیچه کوندز عیش و عشرت قیلدیلار

اوغوز خان نینک اوغلانلاری و نبیره‌لاری نینک آتلاری نینک ذکرلاری

اوغوز خان نینک آلتی اوغلی بار ایردی اولوغی نینک آتی کون خان ایکنجی آی خان اوچونجی یولدز خان تورتونجی کوك خان بیشنجی تاغ خان آلتنجی تینکز خان بو آلتی سی نینک هر قایسی سینینک تورت اوغلی بار ایردی آدمی خاتون دین بولغان و قمادین بولغان هم بار ایردی و آنی هم آیتقومیز تورور کون خان نینک تورت اوغلی بار ایردی اول قایی ایکنجی بیات اوچونجی القه ایولی تورتنجی قرا ایولی آی خان نینک تورت اوغلی بار ایردی اولوغی نینک آتی یازیر ایکنجی یابیر اوچونجی دودورغه تورتونجی دوکر یولدوز خان نینک تورت اوغلی بار ایردی اولی اوشار ایکنجی قرنق اوچونجی بیکدلی تورتونجی قارقین کوك خان نینک تورت اوغلی بار ایردی اول باینیدر ایکنجی بجنه اوچونجی جاولدر تورتونجی جبنی تاغ خان نینک تورت اوغلی بار ایردی اول سالور ایکنجی ایمر اوچونجی آله یونتلی تورتونجی اورکیر تینکز خان نینک تورت اوغلی بار ایردی اول ایکدر ایکنجی بکدوز اوچونجی آوا تورتونجی قنق اوغوز خان نینک بو آلتی

اوغلی نینك هر قایسی سی نینك قمادین بولغان بو آیتلغانلاردین باشقه ینا تورت اوغلی بار ایردی آتلاری بو تورور امّا قایسی اوغلیندین بولغانی معلوم ایرماس .کنه کونه توربا تلی .کرایلی سلطانلی اوقلی کوکلی سوجلی هراسانلی یورتجی جامچی تورومچی قومی سورقی بو وقتدا آنی سرخی دیتورورلار قورچیق سوراچیق قراچیق. قازغورت قرغز تکان لالا مرده شوی سایر **اوغوز خان نینك ییکرما تورت نبیره سی نینك معنی لاری قالی نینك** معنی سی محکم تیماك بولور **بیات نینك** معنی سی دولتلی تیماك بولور **القه ایولی نینك** معنی سی موافق تیماك بولور **قرا ایولی نینك** معنی سی هر قایدا اولتورسه خرکاه بیرلان اولتورغوجی تیماك بولور **یازیر نینك** معنی سی ایل لار آقاسی تیماك بولور **یابیر نینك** معنی سی آلدیغة هر نمیرسه اوچراسا آنی یقار تیماك بولور **دودورغه نینك** معنی سی یورت آلماقنی و آنی ساقلاماقنی بیلکیچی تیماك بولور **دوکر نینك** معنی سی توکرك تیماك بولور **اوشار نینك** معنی سی ایشنی بیلدم ایشلاکیچی تیماك بولور **قرنق نینك** معنی سی بوکه تیماك بولور **بیکدلی نینك** معنی سی سوزی جرمتلی تیماك بولور **قارقین نینك** معنی سی آشلی تیماك بولور **بایندر نینك** معنی سی نعمتلی تیماك بولور **بچنه نینك** معنی سی قیلغوجی تیماك بولور **جاولدر نینك** معنی سی ناموسلی تیماك بولور **جبنی نینك** معنی سی بهادر تیماك بولور **سالور نینك** معنی سی قیلیجلی تیماك بولور **ایمر نینك** معنی سی بایلار نینك بایی تیماك بولور اله

اله یو نتلی نینک معنی سی. آله آتلی تیماك بولور **او رکیر نینک** معنی‌سی یخشی ایش قیلغیچی تیماك بولور **ایکدر نینک** معنی‌سی اولوغ تیماك بولور **یکدز نینک** معنی سی خذمتکار تیماك بولور **اوا نینک** معنی‌سی مرتبه‌سی بلند تیماك بولور **قنق نینك** معنی‌سی عزیز تیماك بولور کون خان یتمیش ییل پادشاه‌لیق قیلغاندین سونك اینیسی. آی خان‌نی اوز اورنیدا اولتورتوب حق رحمتی کا کیتدی **ای خان نینك پادشاه‌لیقی نینك ذکری** آی خان یخشی عادل و آغر و ادب‌لیك کشی ایردی آتا و آقاسی نینك آیتغان نصیحت‌لارینه عمل قیلیب کوپ ییل‌لار آتاسی نینك سالغان یولندین یوروب حق رحمتی کا کیتدی **یولدوز خان نینك ذکری** بو تقی یخشی پادشاه ایردی اما آنی جزم بیلمایمز کیم آی خان نینك نیمه‌سی ایردی نبیره‌سیمو ایردی و یا یاناشه قرینداشی مو ایردی یولدوز آتلیق بیر اینیسی بار ایردی اول هم *) ایرماس تورور هر کیم بولسا اوغوز خان نسلیندین ایردی بیر نیچه ییل پادشاه‌لیق قیلیب اوغلی منکلینی تختندا اولتورتوب وفات تاپدی **منکلی خان نینك ذکری** منکلی خان تقی یخشی پادشاه ایردی اول تقی بیر نیچه ییل لار ایت ییب قمیز ایچیب آتی آش قرا کیش یچیب آیدای کوندای سلولارنی قوجوب سیمابدای یورغالارنی و ییلدای یوکوردك لارنی منیب کونکلی تیکان ییرلارکا اوچوب اوغلی تینکز خان نی اوز اورنیدا اولتورتوب اول دنیاغه کیتدی **تینکز خان نینك ذکری** تینکز خان تقی کوب ییل‌لار

---

*) اولخوم

پادشاه لیق قیلدی اوزاق عمر تاپدی قری بولغاندین سونک اوغلی ایل خان غه پادشاه لیقنی تاپشوروب بیر. نیچه ییل لار تنکریغه بنده لیق قیلیب وفات تاپدی. **ایل خان نینک ذکری** ایل خان مغول ایلینه پادشاه بولدی ایلکاری آیتوق تاتار خان لاری نینک توقوزلانجی‌سی سیونج خان (ایردی تیب ایل خان و سیونج خان .K) ایکی سی بیر چاق دا ایردیلار همیشه ایکی لاری نینک آراسندا اوروش و تلاش بار ایردیلار ایل خان غالب کیلور ایردی اول سبدین سیونج خان قیرغیز خانیغه کشی ییباریب کوپ نرسا لار بیریب قالغانیغه کوپ وعده لار قیلیب آنی اوزیکا یار قیلدی اول ییر لار دا ایل کوپ ایردی مغول اول ایل لار نینک بارچاسندین کوپ راق ایردی هر زمان اوروش و تلاشلاری بولغاندا بیر اوزوق بیرلان کیم اورشو ایردی مغول آنکا غالب کیلور ایردی اول ترک ایل لاریندا مغول نینک تیری اوتمکان و قولی ییتمکان ایل یوق ایردی بو سبدین بارچا ایل لار مغولنی کونیلاب آه سنی مو دیرلار ایردیلار سیونج خان قیرغیز خانینی اوزیکا یار قیلغاندین سونک ایل لار نینک بارچا سینه ایلچی ییباریب اوزیکا کومک قیلیب فلان آی نینک اونی کونی فلان ییردا تا بو شالی *) تغی مغولدین کینه میز نی تارتالی تیب شول آیتغان ییر لار یندا بارچالاری بیر ییرکا قوشولوب مغول ایلی نینک اوستینه یورودیلار مغول ایلی ایولارین و مال لارین بیر ییرکا ییغیب چرنکی ایولاری نینک آلدیدا اور قازیب اولتور دیلار سیونج خان باریب اون کون‌کاچا اورشتی هر کوندا

---

*) تانوشالی   مغول

مغول غالب کیلدی بیر کون سیونچ خان باشلیق بارچا ایل لار نینک
خان لاری و بیک لاری آرالاقدا کنکاش دیلار تقی آیتدیلار مغولغه حیله
قیلماساق ایشمز یمان بولدی تیب تانکلاسی ایرتانك بیرلان باستورب قاچقان
لشکر تك آغیز یوکنی و یمان مالینی تاشلاب کوچوب قایتدیلار مغول آنی
اورشغه تاب کیتورا بیلمای قایتیب بارا توروز تیب آرقاسندین باریب
ییتشدی مغولنی کورکاندین سونك تاتار قایتیب یاسادی ایکی سی اوروشتیلار
تاتار غالب کیلدی مغولنی اولتورا اولتورا ایوکا کیلدی بارچا مغول نینك
ایوی بیر بیردا ایردی ایوینی و مالینی آنداغ آلدی کیم بیر ایولیك
قورتولمادی اولوغ لاری نینك بارچه سینی قیلیج دین اوتکاردی و کچیك لارینی
بنده قیلیب هر کیم بیریسین آلیب کیتدی و مغول دین کشی قالمادی قالغانی
هم کشی نینك ایشکیندا بنده بولدی خواجه سی نی ایل بولسا آنینك آتین
توتدی غرض مغول دنیادا هیچ قالمادی **قیان بیرلان نکوز نینك**
ارکنه قونغه باریب یورت قیلیب اولتورغانلارینینك
ذکری سیونچ خان مغولنی چاپیب قایتیب کیلا ایردی ایل خان نینك
اوغلانلاری کوپ ایردی بارچه سی اوروشدا اولدی بیر کچیك اوغلی بار
ایردی قیان آتلیق آتی شول ییل کدخدا قیلیب ایردی ایل خان نینك
اینیسی نینك اوغلی بار ایردی نکوز آتلیق قیان بیرلان یاشیب اول هم
شول ییل کدخدا بولوب ایردی بو ایکی سی بیر قوشداقی کشیلار نینك
قولینه توشوب ایردیلار اون کون بولغاندین سونك بیر کیجه ایکی سی
هم خاتونی بیرلان آتلانیب قاچتیلار تقی یورتغه کلدیلار آداشغان

و یاودین قایتا قاچیب کیلکان تورت تورلوك مال نینك تورتیسیندین هم کوپ تاپدیلار و ایکی‌سی کنکاشدیلار تقی بیری بیربکا آیتدیلار اکر ایلکا بارالی تیساك تورت طرفیداغی ایللار نینك بارچه‌سی بیزکا یاو اکر بارمای یورتدا اولتورساق بیر یوروکان و تورغان‌غه اوچرامای بولماسمیز ایمدی یخشی‌سی اول توروبر تاغلار نینك ایچندا کیشی نینك یولی توشماس دای بیر بیر ایزلاب تپا کورالی تیب ماللارین هیداب تاغ ایچنه باردیلار برك تاغ نینك ایچندا ارقار نینك سالغان یولینه توشوب باردیلار تاغ نینك اوستینه چیقیب ناری یوزینه توشدیلار تقی یخشی. ایلانیب و اورکولوب کوردیلار اوزلاری کیلکان یولدین اوزکا هیچ یولی یوق اول هم انداق یول ایردی کیم بیر تیوه ویا بز یوز ایماکلاب بیرله یورور ایردی .اکر آیاقینی غلط باسسه پاره پاره بولور ایردی ° ایچی نینك کینکلیکی نینك هیچ نهایتی یوق آقار سولار و چشمه‌لار و تورلوك اوتلار میوه‌لی درختلار و تورلوك تورلوك آولار اول یرزنی کوردکاندین. سونك تنکریغه شکرلار قیلدیلار مال‌لاری نینك قیشینه ایتین ییدیلار و یازینه سوتین ایچتیلار و تریبین کیدیلار (اول بیرکا .K) ارکنه قون*) آت قویدیلار ارکنه نینك معنی‌سی تاغ نینك کمری تیماك بولور قون نینك معنی‌سی تیز و اوتکور تیماك بولور تاغ نینك قیری ایردی بو ایکی‌سندین اوغلان و اوشاق کوپ بولدی قیان نینك اولادی کوپ بولدی نکوزنینکی آندین آز بولدی قیان اولادینه قیات تیدیلار نکوز اولادینه ایکی آت قویدیلار بیر

---

*) قون قون

نیچه سینه (نکوزلار تیدیلار و بیر نیچه سینه :K) دورلکان تیدیلار قیان نینك
معنی‌سی سیلی‌که تاغ‌دین کوچ بیرلان بیلدام قویغه کیلکای ایل خان نینك
اوغلی کوچلی تیز کیشی ایردی آنینك اوچون قیان دیرلار ایردی قیات
قیان نینك جمعی تورور کوپ بیسل‌لار بو ایکی کشی نینك اوغلانلاری ارکنه
قون نینك ایچندا توردیلار اوجلاری اوزادی و یانلاری یایلدی هر جماعت
باشقه باشقه اوماق بولدیلار و اوروق آتین کوتاردیلار تنکریم بویورسه
بارچاسینی آیتقومیز تورور اوماق نینك معنی‌سی سونکاك تیماك بولور ترك
خلقی بیر کشیدین سورسه آیتور اوماقینك نی تورور. دیر و سونکاکینك نی
تورور تیماك بولور تورت یوز ییلدین کوپ راك ارکنه قون ایچندا اولتوردیلار
مال‌لاری و باشلاری آنداق کوپ بولدیکیم سیغمادیلار اول سبب‌دین بیر بیردا
ییغلیب اولتوروب کنکاش قیلدیلار آندا آیتدیلار آتالاریمزدین ایشیتیب‌میز ارکنه
قون نینك تاشندا کینك ییرلار و یخشی یورت‌لار بولور ایرمیش بیز نینك
یورتمیز قدیم اول ییرلاردا ایرکاندور تاتار باشلیق اوزکا ایل‌لار بیز نینك
اوروقمیزنی قیریب یورتمیزنی آلغان ایرمش تنکریغه شکر بوچاقدا باشمیز
آنداق بولمای تورور کیم دشمن‌دین قورقوب تاغ ایچندا قبالیب اولتورغاییمیز
تاغ نینك آراسندن یول ایزلاب تاپالینك تقی کوچوب چقالی هر کیم دوست
من تیسه آنینك بیرلان کوروشالی و دشمن بیرلان کوراشالی تیدیلار بارچه‌لاری
بو سوزنی معقول کورب چیقماقغه یول ایزلادیلار تاپمادیلار بیز تیمورچی
آیتذی موندا بیر تیمور کانی بار تاغ یلانك قاتغه اوخشای تورور شونینك
تیمورینی ایریتساك یول بولور ایردی اول ییرنی باریب و کورب کیلدیلار تقی

آنی معقول بیلدیلار ایلکا اوتوں و کومور سالدیلار تاغ نینک کینک بیرینه بیر قات اوتون و بیر قات کومور سالدیلار تاغ نینک اوستین و ناری یوزون و بری یوزون تولتورغاندین سونک بیتمیش تیریدین کوروک یاساب بیتمیش بیردین قوردیلار تقی بیر کره باستیلار خدای نینک قدرتی بیرلان اوت قیزغاندین سونک تاغ تیمور بولوب آقا بیردی تقی بوکلی تیوه چیقودیک یول بولدی کون نینک آی نینک ساعتین قراب تاشقاری چیقدیلار آندین بری مغول نینک رسمی تورور شول کوننی عید قیلورلار بیر پاره تیمورنی اوتغه سالب قیزل قیلورلار اول خان انبور بیرلان تیمورنی توتوب سندان اوستندا قویوب چوکوچ بیرلان اورار آندین سونک بیکلار اول کونی عجایب عزیز توتارلار قبالدین چیقیب آتا یورتینه کیلکان کون تورور تیب اولوقتدا مغول نینک پادشاهی برته چنه قیان نسلی و قورلاس اوروقیندین ایردی اول پارچه ایل لارکا ایلچی ییباریب ارکنه قوندین چیقیب کیلکانین معلوم قیلدی بعضی لاری ییخشی کوردیلار و بعضی لاری یمان کوردیلار تاتار خلقی یمان کوروب یاو بولدی تاتار بیرلان مغول ایکی سی صف تارتیب اوروشتی لار مغول غالب کیلیب اولوغ لارین قلیچ دین اوتکاریب کچیک لارین بنده قیلدی تورت یوز الیک ییل بولغاندا قانینی و مالینی آلدی تقی آتا یورتیدا اولتوردی اول یبردا اولتورغان ترک خلقی نینک اوروق لاری نینک ایچندا تاتاردین کوپی و توغوشلی سی بولماس ایردی ارکنه قوندین چیقیب تاتارنی قیریب آتا یورتیدا اولتورغاندین سونک مغول تاتار بیرینه بارچه ایل لارکا باش بولدی بعضی ایل لار

مغول نی

مغولغه پناه کیلتوروب مغول بولماسالار هم مغولمیز تیب اوزلادینی مغولغه قوشدیلار

مغول نینک و اوزکا ترکلار نینک ذکری و اصلی نی و آتلاری نی و لقبلاری نی ایردی

قزوینلی خواجه رشید آیتا تورور ایراندا چنکز اولادیدین پادشاهلیق قیلغان جماعتدین اول کیشیکه مسلمان بولدی چنکز اوغلی تولی خان آنینک اوغلی هلاکو خان آنینک اوغلی اباقا خان آنینک اوغلی ارغون خان آنینک اوغلی غازان خان علیه الرحمه ایردی اول پادشاه بولغاندین سونک بیر ییرنی پای تخت قیلدی منی چاقریب عنایت یوزینه کلیب وزیر قیلدی تمام ایران مملکتی نینک اختیارینی منینک قولومغه بیردی بیر ییل بولغاندین سونک بیر کون منی چاقریب آیتدی الحمد لله بیز مسلمان بولدوق بیزنینک اولوغ آتامیز هلاکو خان مغولستاندین کیلکاندین بری ایکی اوچ آرقا اوتدی ایمدی بیزدین سونک دنیاغه کیلکانلار مغول نینک تیلینی و یسوینی ییرینی و یورتینی و اوروقلارینی اونوتورلار بیلماسلار مغول یورتیندا اولتورغان ایل کوپ تورور آنلار نینک قایسی سی نینک سونکاکی مغول تورور و قایسیسی مغول ایرماس مونلارنینک بارچهسینی بیر ییرکا جمع قیلغیل تیب حکم قیلدی من عرض قیلدم بیر کشی نینک قولیندین بیر ایش کیلور منغه اولوغ خدمت بویوروب سیز تیب جان آیتدی بو ایش سندین اوزکا کشی نینک قولیندین کیلماس بیزدا مغول تیلی بیرلان بتیکان کتابلار بار بتیلماکان سوزلارنی یاد بیلا تورغان کشیلاریمز بار تیب بیش آلتی مغول نینک قری سوزینی بیلا تورغان کشیلارنی منینک قاتیمدا قویدیلار

و تقی خان نینك بیر اولوغ بیکی بار ایردی آتی پولاد و لقبی چنکسانك آنغا علیحده بویوردیلار کیم بو وقتدا مغول نینك اصل نسبینی سندین یخشی بیلور کشی یوقتور هم مغول نینك تیلین بیلورسن هم کتابین اوقورسن تیب حکم قیلغاندین سونك پولاد چنکسانك بهادور باشلیق اول جماعت آیتدیلار تاریخ هجری بیتی یوز تقی ایکیدا ایردی من بو تاریخنی بتدم و آتینی جامع التواریخ قویدیم شول تاریخ فقیرنینك آلدمدا بار کتاب نینك اولندا هم آیتب ایردم موندین باشقه اون بیتی چنکز نامه حاضر تورورب تورور آنلارنینك یوزیندین بتی تورور من کاتبلار بیلکان بیمروت احمقلار بو کتاب نینك یوزیندین اول کتابغه بتی بتی آندین بزی اوچ یوز بیتمش ایکی بیل بولوب تور خدای بیلور بیکرمی نسخه غه بتیلیب تورور و یا اوتوزغه هر نسخه غه اوتکازکان ساین بیو نیچه سوزنی غلط قیلا قیلا تمام تاریخلار نینك اوچداین بیرین بلکه یاریمنی غلط قیلیب توروړلار تاریخلاردا بتیلکان تاغلار نینك و سولار نینك و بیرلار نینك و کشیلار نینك آتلاری مغول و یا ترك تیلی تورور کتاب آیتغان مصنفلار بتی تورغان کاتبلار ایکیسی (فارسی .K) هم تاجیك نی مغول بیلین بیلورلار و نی ترك تیلین مغول نینك بعضی کشیلاری نینك آتلارینی بیر تاجیككا اکر اون کون اوکراتیب اولتورسانك تیلی اوکرولماس اول نیچوك بیتی سون بو فقیر ترکی و فارسی نینك تیلی نی و لغتلارینی و اصطلاحلارینی بیلماکلیکدا خدای تعالی اول مقدار نصیب بیریب تورور بو وقتدا ترك و تاجیكدا کرك کیم فقیرغه بیرکانچه بیرکان کشی بولماغای و تقی بیر نمیرسه سبب

بولوب

بولوب قلماقغه باریب آندا بیر ییل توردوم مغول نینک تیلینی و رسمینی و اصطلاحلارینی یخشی اوکرندوم بو تاریخنی یخشی و یمان بارچه‌لاری بیلسون تیب ترکی تیلی بیرلان آیتدیم ترکی‌نی هم آنداق آیتب من کیم بیش یاشار اوغلان توشونور بیر کلمه جغتای ترکی سندین و فارسیدین وعربی‌دین قوشمای من روشن بولسون تیب اکر اجل نینک اوندای جیسی اونداى کیلماسا اوشبو کتابنی فارسی تیلی بیرلان مرصّع ایتماك کونكلومدا بار تنکری ییتکورسه ایمدی سوزلادوك سوزلالی تیب باشلاغان سوزیمزدین قالغالی اوّل مغولدین اوزکا اوروق‌لار نینک آنچه بیلکانمیزنی آیتالی مغولنی تنکریم بویورسه سونك آیتورمیز اوغوز خان نینک داستانیدا ۱) آیتوق ترك ایلندا اوّل ایلی آتینی کوتارکان بیش اوروق بورود تیب اویغور قنقلی قپچاق ۲) قال آج قارلوق اوغوز اوغلانلاری ترکماندین آیرلمای ماوراء النهر و خراسانغه توشدیلار قپچاق تین و اتل و یایق بو آیتلغان سولار نینک آرالاریندا اولتوردیلار قنقلی ترکمان بیرلان اولتورور ایردیلار ترکمان ولایتکا توشکاندین سونك ایسیق کول و چو و تلاش بو آیتلغان سولار نینک یقالاریندا وطن قیلیب کوپ ییللار اولتوردیلار اورکنج پادشاه‌لاریندین تکش خان قنقلی نینک بیر اولوغی نینک قیزین آلدی ترکان آتلیق سلطان‌محمّد خوارزم شاه اول قیزدین بولدی سلطان‌محمّد اولوغ پادشاه بولدی یورتی نینک بیر طرفی هندوستان و بیر طرفی اندجان و ترکستان بیر طرفی عربستان و بیر طرفی روم پای تختی

---

۱) داستینا ۲) قفچاق

اورکنج قنقلی خلقی‌دین هر کیم که اول ضعیفه‌غه یقین قرینداش ایردی بیر بیر سلطانمحمّد خذمتیغه کلیب ایمانغه مشرّف بولوب سلطان خذمتندا توردیلار ترکان خاتون نینك توغغان آقاسی بار ایردی خُمار تکین آتلی اول سلطان خذمتیغه کلیب مسلمان بولدی سلطان آنغه اورکنج نینك داروغه لیقین بیردی ترکان خاتون نینك آتاسی نینك اینیسی نینك اوغلی بار ایردی آینالجیق آتلی اول کلیب مسلمان بولدی آنغه تمام ترکستان ولایتینی بیردی تقی حکم قیلدی بو کوندین سونك هیچ کشی سینی آینالجیق تماشون غیور خان تیسونلار تیب آندین سونك قنقلی نینك بیر یخشی کشیسی بار ایردی کوك آتلی اول کلدی آنغه کوك خان آت قویوب بخارانی بیردی سلطان محمّد خوارزم شاه‌غه قنقلیدین کلیب نوکر بولغان الیك مینك و آلتمش مینك بار ایردی جودا و تلاش‌دا قالغانی هم اون مینك ایولیك بار ایردی چنکز خان کلیب اول تلاش‌دا اولتورغان قنقلی‌نی آلدی بارچه یورتلارنی آلدی و قیردی قنقلی هم شول خلق بیرلان بیرگا یوق بولدی بو یوروکان قنقلی‌لار سونك ییقیلیب ایل بولغانلاری تورور **قارلوق ایلی نینك ذکری** قارلوق ایلی مغولستان‌دا برك تاغ‌لار نینك ایچندا یورت قیلیب اولتوردیلار ایکین ایکارلار ایردی و مال‌لاری هم بولور ایردی بیر یخشیسینی پادشاه کوتاریب اول اولسا ینه بیزیسینی (کوتارورلار ایردی .K) وکوپ ایرماش‌لار ایردی کاه توزوك بولغاندا ایکی مینك ایولیك بولور ایردی تورت مینك ییلغه یقین اول یورتدا اولتورغاندین سونك چنکز خان مغول ایلینه پادشاه بولوب اوزکا ایل‌لارنی هم باقیندروب

بارلاس

بارلاس قوبلای نویان تیکاننی ایلچی قیلیب منغه باقین تیب قارلوق ایلینه
ییباری اولوقتدا قارلوق نینك پادشاهی ارسلان خان تیکان ایردی اول
قوبلای نویانغه قوشولوب اوزی نینك قیزینی باش قیلیب کوپ پیشکش‌لار
بیرلان کلیب خاننی کوردی تقی آنت ایچتی تا اولکونچه بنده‌لیك دین
بوینومنی تولغامایین تیب خان تقی اوز جماعتندین بیر قیز بیره‌ی عنایت
و شفقت قیلیب قایتاردی تقی چنکز خان بیك‌لاربنه باقیب آیتدی مونی
نیچوك ارسلان خان تیب بولور ۱) بو کوندین سونك مونی ارسلان سیراق
تیسون‌لار تیب حکم قیلدی مغول نینك لغتندا تاجیکنی سیراق دیر ایرمیش

اویغور ایلی نینك ذکری اویغور نینك معنی‌سی یاپوشغور تیماك
بولور آیتورلار سوت اویودی سوت ایرکانیدا بیری بیریندین آیریلور
اویوغاندین سونك آیرلماس اویودی یعنی یاپوشتی و تقی آیتورلار کیم امامغه
اویدوم امام اولتورسه اولتورا تورور تورسه تورا تورور پس یاپشقانی بولور
انداق آیتا تورورلار کیم مغول یورتندا ایکی تاغ بولور اوزونلیقی ۲) کون
توغوشیدین کون باتیشیغه بی نهایت اولوغ تاغ‌لار تورور بیریسی نینك آتی
توقرا تو بوزلوق و تقی بیری نینك آتی اوسقون لوق تیکرم بو ایکی تاغ
آراسندا مغول یورتی نینك کون باتیشندا تقی بیر تاغ بار تورور آتی قوت
تاغ دیرلار بوآیتلغان تاغ‌لارنینك آراسندا بیر بیردا آقا تورغان اون سای
بار تورور و بیر بیردا توقوز سای بارچه‌سی اولوغ سولار تورور قدیم اویغور
ایلی شول سایلارنینك آراسندا اولتورورلار ایردی، اون سایدا اولتورغان نی

۱) بولوب ۲) اوزینی

اون اویغور دیرلار ایردی توقوز سایدا اولتورغان نی توقوز اویغور دیرلار ایردی شهرلاری و کندلاری و ایکین لاری کوب بولور ایردی یوز بیکرمه اوروق ایل ایردیلار بیر کشینی پادشاه کوتاریب آنینك آغزینه باقماس‌لار ایردی بو سببدین بوزولورغه کلدیلار بیر کون بارچاسی ییغیلیب کنکاش‌دیلار تقی آیتدیلار بیز ایکی بولك ایل‌میز هر قایسیمیز بیر کشینی تورا قیلالی هر کیم آنینك سوزین قبول قیلماسه مالین آلدورسین و باشین آلدورسین تیدیلار تقی اون اویغور اوروقیندین منکوتای آتلیق کشینی تورا کوتاریب ایل ایلتر لقب قویدیلار توقوز اویغور اوز اوروقیندین بیر کشینی تورا کوتاریب کول ایرکین لقب قویدیلار بو ایکیسی نینك اوغلانلاری یوز ییل غه‌چه تورالیك قیلدی‌لار آندین سونك تقی بیر اویغور بولدی اون اویغورغه هر کیم تورا بولسا ایل ایلتر تیدیلار توقوز اویغورغه هر کیم تورا بولسا کول ایرکین تیدیلار کوپ ییل‌لار تورالاری نینك آتلارینی شونداق دیرلار ایردی و آندین سونك هر کیم تورا بولسا آنغه ایدیقوت تیدیلار ایدی‌نینك معنی‌سی بارچه بیلورسیز ییاردی تیماك بولور آیتورلار کیم ییپنی ای ییار تیکان بولور سغر ایدی یعنی سوتینی ساقلامادی ییاردی جانی ترك خلقی قوت دیر بیر کشی‌گا آیتورلار کیم آنینك و یا تو نینك قوتلی بولسون جانلی بولسون تیماك بولور ایکلی نینك جانی بولماسه اول نیچوك مبارك بولور ایدیقوت یعنی بارچا خلق جانینی ییبارگان تورور تیماك بولور بو وقتدا اوزبك ایرك‌لیك کشی دیتورور ایکی‌سی نینك معنی‌سی بیر بولور اوچ مینك ییل‌غه یقین اوشبو آیتلغان یورتدا اولتوردیلار آندین سونك بوزولدیلار اولجه و اسیر بولوب توردیلار

توردیلار *) بیر نیچه‌سی یورتیندا اولتوروب قالدی وبیر نیچه‌سی ایردیش سویی نینک یقاسینه کیلدیلار تمی اوچ بولك بولدیلار بیر بولکی بیش بالیق شهرینه باریب ایکین ایکیب ولایتنی آبادان قیلدیلار بیر بولکی بیلقی و قوی ساقلاب بیش بالیق نینك یغینندا کوچوب و قونوب یورودیلار بیر بولکی ایردیش نینك توغایندا هیچ مال ساقلاماب بالیق و قندوز و کیش و سوسار و تین آولاب آتین ییب تریسین کیارلار ایردی ترك مالنی و ییباکدین بولغان و بخه‌دین بولغان قماشنی عمرلاردا کورماس‌لار ایردی انالاری اکر قیزلارینی قارغاسالار آیتورلار ایردی بیلقیلی و قویلی کشیکا توشوب ایت ییب و قمیز ایچیب باشینك‌غه یمان کونلار توغای تیب جنکز خان زمانیدا باورجیق تیکان ایدیقوت ایردی اول جنکز خان‌غه کیشی ییباریب باقنیب هر یلدا مال بیرور ایردی جنکز خان آتلانیب ماورا النهر اوستینه کیلکاندا باورجیق ایدیقوت لشکری بیرلان کیلب یولدا جنکز خانغه قوشولوب یخشی خذمت‌لار قیلدی اویغور خلقندا ترکی تیلی اوقوغان کشیلار کوب بولور ایردی دفتردار لیقنی و دیوان حساب‌لارینی یخشی بیلورلار ایردی جنکز خان نینك نبیره‌لاری‌نینك زمانیدا ماورا النهردا و خراسان و عراق‌دا دیوان‌لار و دفتردارلار بارچالاری اویغور ایردی ختای‌نینك یورت‌لاریندا هم جنکز خان اوغلانلاری دیوان و دفترداری اویغور خلقندین قویوب ایردیلار جنکز خان نینك اوزی نینك اورنیدا اولتورغان اوغلی اوکدای قاآن خراسان و مازندران و کیلان نی اویغور کورکوز تیکان‌کا تاپشوروب ایردی اول یخشی

*) توزدیلار

حسابدان ایردی اوچ یورت نینک مالینی یخشی ضبط قیلیب هر ییلدا اوکدای قاآنغه بیبارور ایردی **تکرین ایلی نینک ذکری و آنی مکرین هم دیرلار** بولار نینک یورت لاری اویغور ایلینه یقین برك تاغ لار نینک ایچندا بولور اصلی مغولغه و اویغورغه قوشولماس باشقه ایل بولور چنکز خان زمانیدا مینك ایولیك ایردی خان ایلچی بیباردی سوزی بو کیم تکریم منغه. اولوغ دولت بیردي تورت طرفداکی ایل لار نینك بارچه‌سی باقیندی سین نی .آیتاسین تیب اولچاقدا تکرین نینك توزاسی چنانچ تیکان ایردی بوکای آتلی کورکالی یخشی قیزی بار ایردی آنی باش قیلیب کوپ پیشکش‌لار بیرلان کیلیب خانئی کورب باقیندی خان تقی کوپ انعام‌لار بیریب سیلاب قایتاردی اول قیزنی خان آلدی تقی بارچه خاتون لاریندین آرتوق داق سیودی. خان اولکاندین سونك اوغلی اوکدای. قا آن آلدی اول تقی بارچه خاتون لاریندین آرتوق سیودی **قرغز و کمکجوت ایلی نینك ذکری** اوغوز خان نینك قرغز آتلی بیر نبیره‌سی باز ایردی آنینك نسلی تورورلار امّا بو وقتدا قرغز نسلندین کشی آز تورور مغول دین و اوزکا اوروق‌لاردین اوتغه و سوغه یولوب قرغز یورتینه باریب اولتوروب قرغز آتین. کوتاریب تورورلار اوزلاری قایسی اوروق‌دین ایرکانلارین بیلورلار قرغز و کمکجوت ایکی ولایت تورور بیری بیرینه یقین بر طرفی سلنکه آتلیق و بیر طرفی آیقرا موران آتلیق ایکی‌سی هم اولوغ آقار سو تورور انبر و سبیر تیکان ایکی ولایت بولور قرغز یورتی آنغه یقین تورور قرغز ایلی توراسینه اینال دیر

دیر مغول و تاجیك پادشاه. تیکان دیك اولوقتدا توراالاری اورس اینال تیکان ایردی چنگز خان بوزه تیکان نی ایلچی قیلیب منغه باقین‌سین تیب قرغز ایلنه ییباردی اورس اینال ایلچینی یخشی سیلاب اوزی کیلمادی کوپ پیشکش‌لار بیرلان یخشی کشیلارینی قوشوب ییباریب باقیندی پیشکش‌لاری نینك باشی بیر آیاقی و بوزنی وکوزی قیزل آق شنقار ایردی **اورمنقت ایلی نینك ذکری** بو ایل نینك یورت‌لاری قالینك یغاچ نینك ایچندا تورور آنینك اوچون اورمنقت آت قویدی‌لار بولار نینك یورت‌لاری قرغز ولایتنه یقین بولور چنگز خانغه باقیندیلار بولاردین باشقه تقی بیر اورمنقت آتلی ایل بولور ایکی‌سی نینك بیری بیرینه هیچ قریناشلیقی بولماس بو آیتا تورغانمیز اوز آلدینه بیر باشقه ایل تورور تقی بیری مغول نکوز اوغلانلاریندین تورور اورمان ایچندا کوپ اولتورغان اوچون آنلارغه هم اورمنقت آت قالیب تورور **تاتار ایلی نینك ذکری** آنینك آتی قدیم‌دا و بو وقتدا هم مشهور تورور قدیم یتمیش مینك ایولیك ایردیلار کوپ اوروق ایردیلار هر قایسیسی فلان ایل‌میز تیب آیتورلار ایردی هر اوروق‌لاری باشقه باشقه یرلردا اولتورورلار ایردی اما یخشی لاری و کوپ راکی ختایغه یقین بیورتاور تیکان یرردا اولتورورلار ایردی و ختای پادشاه‌لارینه اطاعت قیلورلار خدمت قیلورلار ایردی گاه گاه ختای بیرلان یاو بولورلار ایردی آندا ختای پادشاهی*) لشکر ییباریب اولتورتیب و چاپتورتوب تقی اوزیکا باقینتورور ایردی

*) پادشاه

بیر نیچه کوپ ایل‌لاری آیقرا موران تیکان سونینک یقاسندا اولتورورلار
ایردی آیقرا موران قرغز ولایتی نینک توشیندین اوتکاندین سونک کوپ
سولار آنغه قوشولور تقی اولوغ سو بولور تقی باریب ۱) اجی، تینکزکا
قویار قویغان یبریندا تینکز یقاسیندا بیر اولوغ شهر بولور کندلاری
کوپ کوچوب یوروکان مال ایلی کوپ ییلقی‌سی اولوغ بولور بیاغی‌سی
بیز نینک قونان ییلقیمز دای بولور ییلقی‌سی نینک بارچاسی آلا اوزکا رنک
بولماس اول شهرنینک آتینی الاقچین دیرلار آنینک یقیننده کومش‌کانی
بولور اول ایل نینک قازانی و طبقی و آیاغی بارچه‌سی کومش‌دین بولور
اوزبک نینک آلالی ییلقیلی آلتونلی اوجاقلی ایل بولور ایرمیشی تیکانی بو
تورور چنکز خان اولکاندین سونک قرغز ۲) یورتی و آنینک تورت
یاندافی یورتلار بارچه‌سی تولی خانغه تعلّق بولوب ایردی تولی خان
اولکاندین سونک اوغلانلاری نینککی بولدی تولی خان نینک اولوغ خاتونی
بارچه اوغلانلاری نینک اناسی سیورقوقتای بیکی اختیار آنینک قولندا
ایردی اول خان خاتون اوچ بیکینی مینک کشیکا باش قیلیب کیمه بیرلان
ییباردی الاقچین‌غه بارینک قولیکزدین کلسا چاپونک کلماسه خبر آلیب
کلینک تیب کوپ وقتلار اوتکاندین سونک ییتی یوزی اولوب اوچ بیک
اوچ یوز کشی بیرلان قایتب کلیب آیتدیلار هر نمیرسه کیم ایشتیب ایردینکز
بارچه‌سی راست کومشنی کوپ آلیب ایردیک کیمه‌نی سونینک یوقاریسینه
یوروتا بیلماس ۳) لیکدین تاشلادیق هواسی یمان ایسیق بولور ایرکاندر اول

۱) باریب ۲) قرغه ۳) بیماس

سببدین

سبیدین کشیمیز قیرلدی تیدیلار تاتار خلقی نینک چنکز خانغه نیچوک باقینغانین چنکز خان نینک حکایتیندا تنکرم بیورسه آیتقومیز تورور **اویرات ایلی نینک ذکری** آقیب بارا تورغان اولوغ سونی ترکی تیلیندا سای دیر و تاجیك کیچکین رود و اولوغین رود خانه دیر عرب وادی دیر مغول موران دیر مغول یورتی نینک کون تغوشندا سکز سو بولور آتی سکز موران دیرلار شول سولارنینک آرالاریندا اولتورورلار ایردی آتینك بارچاسی کلیب آیقرا مورانغه قوشولور اول سکز سونینك آتلاری مونلار تورور **کوك موران اون موران قرا اوسون سنبی قون اقزی موران اور موران جغان موران جورجه موران** چنکز خان زمانیدا اویرات نینك پادشاهی قوتوقه بیکی ایردی آنینك ایکی اوغلی بار ایردی اولوغی نینك آتی اینالجی و کچیکی نینك آتی تورالجی اول چنکز خان بیرلان یاغی بولوب ایردی سونك ایل بولدی قیز بیردی و قیز آلدی خانغه باقیندی **تورغاوت قوری تولاس** بو آیتیلغان اوچ اوروق ایل نینك هم اصلی اویرات بولور هر قایسیی اویرات نینك بیر اوروقی تورور تورغاوت نینك معنیسی آری یاق تیباك بولور مغول یورتی نینك تاریخی چتینی سلنکه دیرلار بو ایللار سلنکه نینك اول یوزیندا اولتوروزلار ایردی آنینك اوچون تورغاوت تیدیلار **تومات ایلی نینك ذکری** تومات اویرات نینك بیر اوروقی تورور بورقوچین توکوم تیکان یئرلاردا اولتورورلار ایردی قرغز ولایتنه یقین بولور چنکز خان نینك زمانیدا بیکلاری نینك آتی تاتوله، سوقار

تیکان ایردی اول کلیب چنکز خان‌نی کوروب (باقیندی K.) **بولغاچین**
کرموچین بو ایکی اوروق قرینتاش بولورلار بولار نینک یورت‌لاری
قرغز یورتینه یقین بولور مونلار چنکز خانغه ایل بولدی‌لار **تولنکوت**
اوراسوت کوستمای بو اوچ اوروق ایل بیری بیرینه قرینتاش
بولورلار بولار نینک ایچیندا طبیب کوپ بولور یاراقچی لیقنی یخشی بیلورلار
و دارولارنی تانورلار یورت لاری قالنک یغاچدا اورمان ایچیندا بولور
بارچالاری آوچی بولورلار کیش و سوسار و آس و تین و قندوز سودا
بالیق و قیردا کیک جانلی نمیرسه نینک بارچاسینی آولارلار **نایمان**
ایلی نینک ذکری بو قدیم ایل توروز باشلاری و مال‌لاری کوپ
بولور ایردی بورنقی‌لارین بیلمایمز آنچه بیز نینک ایشتکانمیز بیر پادشاه‌لاری
بار ایردی قارقیش آتلی اول اولکاندین سونک اینیسی بار ایردی
اینات آتلی آنی پادشاه قیلدیلار چنکز خان زمانیدا پادشاه‌لاری نینک
آتی تیانک خان دیرلار ایردی اوغلی بار ایردی کوچلوک آتلی یورت‌لاری
مغول یورتیندا بولور قرا قوم تیکان ییردا و ایکین‌لاری بولماس **کرایت**
ایلی نینک ذکری کرایت نینک معنی سی قرا بران تیماک بولور بیر
کشی نینک یتی اوغلی بار ایردی یتی‌سی هم قرا آنلارغه خلق کرایت‌لار
دیرلار ایردی شونداق توغغان‌لارغه کرایت‌لار تیدیلار قدیمی ایل بولور
باشلاری و مال‌لاری کوپ پادشاه‌لاری باشقه ایردی اول زماندا کرایت‌دین
کوچلی ایل یوق ایردی یورت‌لاری نایمانغه یقین اول سببدین همیشه
نایمان بیرلان کاه اوروشوب و کاه یراشورلار ایردی کرایت نینک (بیر
اولوغ

اولوغ پادشاهی بار ایردی مرغوز آتلی (آنینك ٤.) بیر اوغلی بار ایردی آتی قورچا قور لقبی بویروق آنینك اوغلانلاری کوپ ایردی بیر اوغلی نینك آتی طغرل ایردی ختای پادشاهلاری اونك تیب لقب قویدیلار اونك نینك معنی سی ولایت پادشاهی تیماك بولور چنکز خان بیلان اوروشقان کرایت اونك خان بو ایردی **اونکوت ایلی نینک ذکری** ختای خلقی اوز یورتی نینك تاشندا بیر بلند دیوار تارتیب ایکی اوجینی تنکیزکا تیکریب ایردیلار آنی کشی بیقی تاك و بوزغی تاك ایرماس ایردی کاروان کیریب چیقماق اوچون بیر ایکی دروازه بیری قویوب آنغه تیموردین دروازه قوردیلار انداغ دیوارنی عرب سدّ دیر ترکی تیلی بیلان تور قورقه دیرلار ختای خلقی اونکو دیرلار اسکندر یاجوج ماجوج نینك آلدینه سدّ سالدی آنوشیروان شماخیدا سدّ قیلدی بو وقتدا آنی تیمور قاپنی دیتورورلار شول سدّ نینك ایشیکی تورور ختای پادشاهلاری ترك خلقندین بیر نیچه جماعتکا سیزلارکا هر ییلدا آنچاقلی نمیرسه بیراین سدّ نینك دروازهلارین سقلاساینکز تیب بیرور نمیرسهسین قرار قیلدی اول ترکلار آنی قبول قیلیب سقلادیلار اوغل اوغل و قیز قیز بو ایشنی قیلدیلار اول جماعتکا اونکوت تیدیلار مغول تیلندا اونکوت نینك تیسی یای نسبت تك بولور نیچوك کیم اورکنچی وطنچی وایشکچی تیکان تك سدّنی اونکو و سقلاغان کشیلارنی اونکوت تیدیلار سدّچی تیکان بولور چنکز خان زمانیدا تورت مینك ایولیك ایردیلار بیكلاری نینك آتی الا قوش تکین ایردی چنکز خان ختای اوستینه

یورور بولغاندا الا قوش تکین‌کا کشی یباردی منغه باقین سین تیب چنکز خانغه باقیندی آندین سونك خان ختای اوستینه آتلاندی الا قوش تکین خانغه قارشی کلیب اونکونینك دروازه‌لارین آچتی چنکز خان بیرلان قوشولوب ختای اوستینه باردی **ختای ایلی نینك ذکری**

ختای یورتی ایکی بولور بیریسینه قرا ختای دیرلار قرا ختای‌دین کوپ جماعت بیر سبب بولوب پادشاه‌لاری بیرلان یاو بولدیلار تقی کوچوب قباچتی‌لاردا قرغز ولایتینه کلدیلار آندا اولتورغان ایل‌لار مسافر بیلیب مال‌لارینه دست درازلیق قیلا باشلادی‌لار آندا هم اولتورا بیلمای ایمل تیکان یبرکا کوچوب کلیب شهر سالدیلار و اولتوردیلار و ایکین ایکدیلار آبادان بولدی هر یبردا مالیندین آیرلغان آچ و آروق و یوتاغان بارچه‌سی بو شهرکا ییغلدیلار قرق مینك ایولیك ایل بولدیلار شول وقتدا چورچت تیکان بیر اولوغ یورت بولور آنینك پادشاهی قرا ختای پادشاهی بیرلان اوروشتی تقی غالب کلدی یورتینی آلدی و پادشاهی اولتوردی آنینك بیر اولوغ بیکی بار ایردی توپسی طایفر آتلی اول کوپ نوکری و ایلی بیرلان قاچیب قرغز ولایتینه کلدی تاریخ بیش یوز اون اوچدا آندین ایمل شهرندا اولتورغان ختای لارغه کلدی عقل‌لی و دانشمند کشی ایردی بیر ایکی ییل آندا اولتورغان دین سونك آتی و آوازه‌سی یورت یاقغه توشتی اول افراسیاب نسلندین ایردی بلاساغون تیکان شهردا بیر خان بار ایردی آتی ایلك فقیر راق کشی ایردی اول شهرنی مغول غو بالیق دیر غونینك معنی‌سی یخشی و بالیق نیبلان معنی‌سی شهر یخشی شهر تیماك

بولور

بولور اول قلعه نینک اطرافندا ترک خلقی کوپ ایردی خصوصا قنقلی ایلی ولایتنی تالار و چاپار ایکینین پیدورورلار ایردی اول سببدین ایلک خان ختای دین کیلکان بیککا کشی ییباردی کلسون ولایت آنغه تعلق تیب اول کلدی تقی ولایتکا ایکا بولدی ایلک نی اوزینه نوکر قیلدی حکم ایتدیکیم بو کوندین سونک هیچ کشی مونی ایلک خان تیماسون ایلک ترکمان تیسونلار تیب آندین سونک اوزینه کور خان تیب لقب قویدی کور نینک معنیسی ختای تیلندا اولوغ پادشاه تیماک بولور آندین سونک باریب اندجان نی آلدی آندین سونک ترکستان و تاشکندنی آلدی آتلانیب سمرقندنی چاپدی قبادی صلح ایتدیلار بیر ییلدا فلانچه نرسه بیراین تیب آندین سونک قایتیب اویونه توشتی بیر اولوغ بیکی بار ایردی آرنز آتلی آنی باش قیلیب اورکنجکا ییباردی اورکنجنی چاپتی اولجا و اسیر قیلدی قلعه‌سینی قباب اولتوردی اورکنج نینک پادشاهی خوارزم شاهی‌لار جماعتندین آتسیز تیکان ایردی هر ییلدا ییکرما مینک اشرفی بیرماک بولدی آرنز آنغه راضی بولوب قایتدی تا اولکونچه هر ییلدا بیردی آتسیز اولکاندین سونک اوغلی تیکش پادشاه بولدی اول هم اولکونچه بیردی اول اولکاندین سونک اوغلی سلطان محمد پادشاه بولدی اول بیرمادی تقی یناو بولدی سلطان سنجرماضی رومدین بری ولایت نینک لشکرین آلیب ترکستان باریب قرا ختای کور خان بیرلان اوروشتی باستوردی تمام لشکر قریلیب اوزی قاچیب مرو کلدی **تورقاق اوروقی نینک ذکری** سونکاکی معلوم ایرماس قایسی ترکدین ایرکانی معنیسی سالچی

تیماك بولور پادشاه‌لار اوزلارینی سقلاتماق اوچون بیر نیچه کشینی تعیین قیلور ایردی آنلار کلیب ایشکدا یاتقان‌دا نوبت بیرلان اولتورور و نوبت بیرلان اوقلارلار ایردی اولتورغانلاری طبل و یا ایکی یغاچنی قاقرلار ایردی و دشمن کلکاندا بیلکای ساقچی‌لار نینك اویغاق ایرکانین اوقلاماین اولتورغانی اوقلاغانیغه آیتور ایردی منینك نوبتم بولدی ایمدی سین تور قاق تیب اول سببدین پادشاه‌نی سقلاغان کشیلارکا تورقاق‌لار دیرلار ایردی **مغول ایل‌لاری نینك ذکری** ایل خان نینك اوغلی (قیان و اینیسی نینك اوغلی .K) نکوز بو ایکی‌سی ارکنه قون تاغی نینك ایچنه کیرکاندین سونك اوغلانلاری کوپ بولدی قیان اوغلانلارینه قیات تیدیلار نکوز اوغلانلارینه درلکن تیدیلار بارا بارا هر جماعت بیر ایل نینك آتین کوتاردیلار قیات آتیدا یوقالدی درلکن آتیدا یوقالدی قیان نسلیدین تورلاس اورقیندین الانقوا آتلی ضعیفه ایرسز اوچ آدم‌دین دکل اوغلان .K *) توغوردی تنکریم بویورسه بو سوزلارنی آیتورمیز بو ییردا آیتماق لیقنی هم مناسب کوردك اول اوچ اوغول نینك نسلی عجایب کوپ بولدی آنلارغه نیرون تیدیلار معنی‌سی صلب پاك تیماك بولور ترکیسی آرو تخم تیماك بولور آیتنك اوچون بو آتنی قویدیلار کیم مغول نینك زعمی اول اوچ اوغلی نوردین بولدی دیتورورلار چنکز خان نینك اوچلانجی آتاسی قبول خان آلتی اوغلی بار ایردی بارچاسی تغوشلی و بهادور و یلدام خلق بو ییکیت لاوغه قیات‌لار

*) اوچ ام ایرکك اوغلان

تیدیلار

تیدیلار آنینک اوچون مغول تاغ دان آقان سیلنی قیان دیر قیات آنینک جمعی تورور قبول خان نینک اوغلانلاری نینک اولوغی برتان خان ایردی .R *) آنینک اوغلی چنکز خان نینک آتاسی یسوکی بهادر ایردی یسوکی بهادر نینک کوزی شهلا ایردی مغول شهلانی بورجغن دیر اول سببدین یسوکی بهادر نینک نسلی بورجغن قیات مز تیدیلار قیات آتی قبول خان نینک اوغلانلاریندین سونک تقی تازه بولدی بارچا ترکلار نینک اوروقین بیر قویمای بیلماک و آیتماق بیر کشی نینک قولندین کلماس اوزیمز نینک احوالمیزغه لایق آنچه بیلکانمیزنی اوزکا ترکلار نینک اوروقین آیتدوق ایمدی مغول نسلندین بولغان اوروق لارنی آیتالنک **مرکیت ایلی نینک ذکری** مرکیت نی مکریت هم دیرلار ایکی سی بیر بولور چنکز خان زمانیدا ایلکا باش بولوب یوروکان کیشیلاری نینک آتی توقتا بیکی ایردی بو ایل همیشه چنکز خان بیرلان یاو ایردی لار بیر کرت چنکز خان نینک ایوین چاپدیلار خاتونین اولجه قیلیب آلدیلار تقی بیر کرت چنکز خان صحرادا یکه یوروکاندا توتوب بند قیلیب خون بهاسین آلیب قایتا بیردیلار **قنقرات ایلی نینک ذکری** قیان نسلیدین بیر کشی بار ایردی آنینک اوچ اوغلی بار ایردی اولوغی نینک آتی جورلیق مرکن ایکنجی سی نینک آتی قبای شیره اوچونجی سی نینک آتی توسبوداى جورلیق اندای آتار ایردی اوقنی کیم بیر کون اینیسی قبای شیره بیرلان اوروشتی ایکی سی هم آت اوستوندا ایردی یاین آلیب اوقین کزلادی قبای شیره

---

*) اولوغی ایردی برتان خان.

اینکایب باشینی آت نینک بوینیغه پناه قیلدی بیر زمان تورغاندین سونک باشینی کوتاردی جورلیق اینیسینی ایادی تقی کونکلندین آیتدی مونی انداغ آتاین قورقسون اما ضرر تاپماسین قولاقندا اولوغ حلقه‌سی بار ایردی آنی قصد قیلیب آتدی حلقه نینک ایچندین اوتوب کیتدی جورلیق مرکن نینک بیر اوغلی بار ایردی قنغرات آتلی بارچا قنغرات ایلی آنینک نسلی تورور **انکراس ایلی و القنوت ایلی نینک ذکری** قتای شیره نینک ایکی اوغلی بار ایردی اولوغی نینک آتی انکراس و کچیکی نینک آتی القنوت ایکی اوروق اوشبو ایکی سی نینک نسلی تورورلار چنگز خان نینک اناسی نینک آتی اولون ایردی آتی اولون ایکه دیرلار ایردی و گاه اولون فوجین دیرلار ایردی القنوت اوروقیندین ایردی **قرانوت ایلی نینک ذکری** توسبودای نینک ایکی اوغلی بار ایردی اولوغی نینک قرانوت بارچه قرانوت ایلی آنینک نسلی تورور **قورلاس ایلی و ایلجیکن ایلی بو ایکی سی نینک ذکری** ایکنجی اوغلی قونقلوت آنینک بیر اوغلی بار ایردی میر آتلی آنینک ایکی اوغلی بار ایردی اولوغی نینک آتی قورلاس بارچه قورلاس اوروقی آنینک نسلی تورورلار کچیکی آتی ایلجیکن بارچه ایلجیکن اوروقی آنینک نسلی تورور **اورماوت ایلی نینک ذکری** بو وقتدا آنی اویماوت دیشورورلار بارچه اورماوت اوروقی اول کیشی نینک نسلی تورورلار **قونقمار ایلی نینک ذکری** اورماوت اوروقندین بیر کشی بار ایردی آنینک اوچ اوغلی بار ایردی اولوغی نینک

آتی ۱) معلوم ایرماس اما ییکیت بولغاندین سونك خلق قونقمار آت
قویدیلار قونق نینك معنی‌سی اولوغ تیماك بولور بو وقتدا هم اولوغ
قرغه‌نی قونق قرغه دیرلار قمار نینك معنی سی برون تیماك بولور اول
کشی نینك بورنی بسیار اولوغ ایردی آنینك اوچون قونقمار لقبی
قالدی بارچه قونقمار اوروقی بو کشی نینك نسلی تورورلار بو وقتدا قمار
اوغلیمز تیب آیتا تورور منکلیك ایچکه قونقمار اوروقندین ایردی منکلیك
آتاسی قویغان آتی مغول آتانی ایچکه دیر ترك خلقی عزیز کشیلارنی
آتا دیر مثل حکیم آتا و سید آتا منکلیك مغول نینك عزیز کشی‌سی ایردی
آنینك اوچون ایچکه دیر ایردیلار چنکز خان نینك آتاسی ۲) اولکاندین
سونك اناسی منکلیك ایچکه‌کا باردی کرایت پادشاهی اونك خان منکلیك
ایچکه‌کا کشی ییباردی من تاشقاریدین سین ایچکاریدین بولوب چنکزنی
یوق قیلالی قالغان ایلی و مالی نینك یاریمی سنینك و یاریمی منینك تیب
اونك خان چنکز خان نینك آتاسی بیرلان و اوزی بیرلان دوست ایردی
چنکز خان آنینك دشمن‌لیقین هیچ بیلماس ایردی چنکز خانغه کشی
ییباردی اولوغ اوغلی جوجیغه قیزیمنی بیراین اوزی بیزنینك اویکا
کلسون ایکیمز نینك هم مرادیمز و مقصودیمز بوزور توی قیلالی و تعی
توینی بهانه قیلیب بیر نیچه کون عیش عشرتغه مشغول بولالینك چنکز خان
بو سوزکا اینانیب اونك خان‌نینك اوینه کیتدی یولدا منکلیك ایچکه اوچرادی
تعی اونك خاندین ایشتکان سوزلاری نینك بارچاسین آیتدی تعی خانی

۱) اتلی ۲) اوتاسی

اولوم دین قوتقاردی منکلیك ایچکه چنکز خان نینك خدمتندین هیچ آیرلماس ایردی چنکز خان نینك اناسینی آلغاندا خان اون اوچ یاشندا ایردی اولوقتدین تا اوزی اولکونچه اوروشلار و یمان کونلاردا و یخشی کونلاردا هیچ خاندین آیرلمای خان نینك اونك طرفندا بارچادین یوقاری اولتورور ایردی بورونقی خاتونیدین اوچ اوغلی بار ایردی اولوغی نینك آتی کوکچه خلق آتی تنکری بتنك بتی دیرلار ایردی چنکز خان نینك تختندا اولتورغان داستانیندا کوکچه نینك کیچوك کشی ایرکانین آیتقومیز توروز **ارلات ایلی نینك ذکری** ایکیلانچی اوغلی ارلات آتینك معنی‌سی انانینك سیور اوغلی تیماك بولور ارلات بیر *) کشی نینك آتی توروز آتی اناسی کوپ سیور ایردی آتینك اوچون ارلات تیدیلار بارچه ارلات ایلی آتینك نسلی توروز **کلکیت ایلی نینك ذکری** اوچلانچی اوغلی کلکیت کشی نینككه تیلندا کم‌لیکی بولسا آنی ترك خلقی یلتك دیر مغول کلکی دیر بو کشی نینك تیلی نینك کم‌لیکی بار ایردی آتینك اوچون کلکیت تیدیلار بارچه کلکیت ایلی اول کشی نینك نسلی توروزلار یوقاریدا هم آیتدوق مغول تیلندا تا یای نسبت معنی‌سینه کلور بو سوزنینك معنی‌سین یخشی و یمان بیلورتك آیتالی آتلی و تونلی یای نسبت تیکانلاری مونا بو توروز **بادای و قیشلیق ایلی نینك ذکری** کلکیت اوروقندین بیر کشی نینك ایکی اوغلی بار ایردی اولوغی نینك آتی بادای و کچیکی نینك آتی قیشلیق بو ایکی‌سی کرایت اوبك خان نینك بیر

---

*) بر بر

بیکی نینك

بیکی نینک بیلقی سین باقارلار ایردی بیر کون (بادای .R) بیلقیدین سوت کلتورب اوینینک ایشیکینه کیلدی ایرسه ایچکاریدا بیک‌لار سوزلاری تورور نی آیتار ایرکانلار تیب قولاق سالیب توردی خاتونیغه آیتدی ساوتنی و قوباقنی چقاریب قوی اونک خان آتلانیب باریب چنکزنی اویندا باسا تورور ایکی خان نینک اوی‌لاری یقین ایردی. اونک خان آتا چنکز خان اوغل بولوب فراغت اولتوروب. ایزدیلار بادای ایچکاری کریب سوتنی بیردی بیلقیغه کلیب اینیسیکا آیتدی بولار مغول ایردی چنکز خان هم مغول اوز پادشاهی نینک اولارینه تاب کیلتوزرا بیلمای کرایت خلقی باشقه یات ایل چنکز خانغه کلیب آیتدیلار موننینک حکایتی اوزون داستان تورور بولار سببلی چنکز خان اولوم دین قورتولدی بو ایکی سینی ترخان قیلدی ترخان نینک معنی سی بو تورور کیم اول کشیدین هیچ نمرسه آلمغای‌لار هر قاچان خان ایشیکینه کلسه هیچ کشی منع قیلماغای اوزی کیرکای و اوزی چیقغای اکر کناه ایش قیلسه توقوزغه چه سورماغای‌لار آندین سونک سورغای‌لار تا توقوز ارقا بولغونچه شونداق بولغای اویشان ایلی نینک ذکری بولار نینک تقی سونکگی مغول تورور سلدوس ایلی نینک ذکری بو ایل نینک هم سونکگی مغول تورور ایلدورکین ایلی نینک ذکری ایلدورکین سلدوس ایلندین آیرلغان تورور کنکیت ایلی نینک ذکری بولار هم مغول نینک بیر اوروقی تورورلار دوربان ایلی نینک ذکری مغول نینک بچین قبان آتلی پادشاهی نینک بیش اوغلی بار ایردی کچیکی بارجاسیندین

يخشى راق ايردى آتاسى اولار بولغانيدا كچيك اوغلنى تورا قيلنك تيب
وصيت قيلدى خلق هم كچيك اوغلينى تورالبككا لايق بيليب خان كوتارديلار
آنينك آتى قيچى مركن ايردى تورت اولوغى خلقغه كوب آيتديلار بيز
تورتيمز نينك هر قايسيمزنى تورا قيلسانكز راضيمز اما كچيككا راضى
ايرماس ميز تيب خلق اول تورتى نينك سوزلارين قبول قيلماديلار آنينك
اوچون ايلكا اوبكالب يورتدان كيتب يات ايل نينك ايچنه باريب اولتورديلار
مغول تورتنى دوزبان دير يات ايل بو ميكيت لارگا دوربانلار تيب آت
قويديلار اول تورتيسى اولدي اوغلانلارى قاييه قرينتاشلارى ايچيكا
كلدي لار **بارين و سوقوت ايلي نينك ذكرى** بير دوزبان نينك
اوچ اوغلى بار ايردى اولوغى نينك آتى بارين بارچه بارين ايلى
آنينك *) نسلى تورورلار كچيك اينسى كدخداى بولدى ضعيفه سى اوغلان
تاپمادى آنينك اوچون داداكينه باقتى داداك حامله بولدى خاتون
داداك نينك قرينيه هر كوندا اورار ايردى توشسون تيب توشمادى بير
كيچه يارتيم اخشامدا ايركك اوغلان توغوردى آتاسى نينك پوستينى نينك
اتيا كيندين كيسب آلدى تقى اوغلانى چرماب ايونينك كيندا يلغون ايچندا
ايلتوب قويدى ايرتا آتاسى طهارت سندورغالى باردى ايرسه اوغلان
آوازى كلدى باريب كوردى اوزى نينك پوستينى نى تاپيدى آندين سونك
اوز اوغلى ايركانين بيلدى تقى كوتاريب اناسى قتيغه آليب كلدى اناسى
سقلادى اوغلانغه سوقوت آت قويديلار مغول يلغوننى سوقاى دير يلغونلى

*) ايلى نينك

تيپاك

تیماك بولور **کورلاوت** اوروقی **و بورقوت** اوروقی بو ایکی‌سی هم مغول تورور مغول ایچندا قرینتاش‌لیقی قنقراتغه یقین بولور قدیم یورتلاری هم قنقرات بیرلان بیر بولور ایردی **اوکلان ایلی نینك ذکری** اوکلان ایلی نینك اصلی هم مغول بولور امّا مغول نینك قایسی ۱) اوروقینه یقین ایرکانی معلوم ایرماس **جویرات جاجرات هم دیرلار** بو ایل نینك سونکاکی مغول بولور و تقی مغول ایچندا الانقوا نسلندین تورور **بیاوت ایلی نینك ذکری** بو ایل کوپ اوروق بولور امّا یخشی‌سی و کوپراکی ایکی اوروق بولور بیریسینه جداین بیاوت و بیریسینه مکرین بیاوت دیرلار جداین و مکرین تیکان آقا تورغان ایکی اولوغ سو بولور اول سولار نینك یقاسندا اولتورورلار ایردی آنینك اوچون بو آت قالدی یورتلاری اویرات یورتینه یقین بولور بیاوت ایلی مغول نینك درلکن اوروقندین ۲) آیریلور **جلایر ایلی نینك ذکری** قدیم ایل تورور بی نهایت کوپ بولور ایردی انداق آیتورلار کیم بیر کرّت ختای پادشاهی بیرلان یاو بولغاندا هر بیردا اولتورغان جلایرلار نینك یخشی و یمان بارچه‌لاری بیر بیردا ییغلدیلار ایولاری ییتمش کورن بولدیلار اوروق‌لاری کوپ ایردی هر نیچه اوروق‌لاری بیر کشی‌نی آقا قیلیب بیر یورتدا اولتورور ایردیلار کوپ راکی مغول یورتیدا اوتان دیکان بیردا اولتورورلار ایردی بیر کرّت ختای دین لشکر کلیب جلایر خلقی نینك بیر بیردا اولتورغان کوپ جماعتینی قریب اولجه واسیر قیلیب

---

۱) قایلی ۲) اوروققین

قایتب کیتدی چاپولغان ایل نینك آج و آروقی ییماككا نیمرسه‌لاری یوق لیقیندین صحرا پیازینینك توبین قازیب بیر ایردیلار چنکز خان ییتی‌لانچی آتاسی دوتومن ۱) خان اولوب ایردی خان نینك سکز اوغلی قالدی بارچه اوغلانلار نینك اناسی نینك آتی متولون اولوغ اوغلی قایدو خانغه قیز آلدی اول قالینك لیق ادینای کیتب ایردی ابوی نینك یقینیدا بیر یخشی توز بیر بار ایردی دوتومن خان نینك اوغلانلاری اندا آت چاپوب اوینارلار ایردی اول بیر نینك پیازی کوپ ایردی آنینك اوچون چاپولغان ۲) آجلار اول ییزنی انداق قازدی‌لار کیم آت یوروی آلماسدای بولدی آنی کوروب اوغلانلار کیلیب اناسیغه آیتدیلار اناسی آچیقلانیب آتلانب باردی ایرسا کوردیکیم بیر نیچه‌لاری ینه قازیب اولتوروب تورورلار قل‌لارینه بویوردی اوزونك تیب اوردیلار جلایرلار ییغلیب شول ییردا اولوغ اورش بولدی بیر نیچه کشی جلایردین اولدی متولون باشلیق بیر نیچه کشی موندین اولدی شول زمانی چاپولغان جلایرلار ییغیلدیلار تقی متولون نینك ابوین چاپدیلار دوتومنین خان نینك ییتی اوغلی باشلیق قول‌لارینه توشکان کشی نینك بارین قردیلار آجدین اولوب یوروکان آجلار بو بهانه بیرلان بیر تویدیلار مونی ایشتکاندین سونك قاین آتاسی نینك ایوندین قایدو خان کلدی قرینتاش‌لاری و اوروق‌لاری و نوکرلاری بارچالاری ییغلب جلایر خلقینه کشی ییباردی‌لار شونداق ایش بولوب تورور نی آیتاسز تیب جلایر نینك یخشی‌لاری قیلغان کشیلارنی

۱) دومن ۲) جاوتیمورغان

کیم ساناڈی‌لار بیش یوز کشی چیقدی بارچاسینی ایری و خاتونی و اوغلانلاری بیرلان سورب قایدو خان آلدیغه آلیب کلدیلار تقی آیتدیلار نی قیلورینکنی سین بیلورسین قایدو خان قرینتاشرلاری و ایلینه کنکاشتی ایرسا آنلار آیتدیلار سنینک قانینک بیرلان بولار نینک قانی برابر ایرماس بنده قیل اوغل اوغل و قیز قیز بنده بولسونلار بارچه بو سوزنی اوخشاتیب بنده قیلدیلار اول جماعت اوستیلار و کوپ بولدیلار جلایرمیز تیمادیلار مغول قیان اوغلانلاریمز تیب آیتورلار ایردی رسم تورور آزاد قللار خواجه‌سی نینک اوروقین آیتماق چنکز خان اولوغ پادشاه بولغاندین سونک جلایر نینک بارچه‌سی اوزینی بنده جلایرغه اوخشاتیب مغول قیان اوغلانلاریندین میز تیدیلار اول جلایرلار تا اون اون بیر آرقا چنکز خان نینک تورتونجی اوغلی کیم نبیره‌سی نینک نبیره‌سی بولغای اول وقتغه‌چه بنده ایردی‌لار بولیشه بولیشه هر پادشاه زاده نینک ایشیکندا اون ایولیک بیکرما ایولیک بولور ایردی جلایرنینک اصل سونکاک‌لاری مغول‌نینک درلکن اوروقندین بولور درلکن ایلی نکوز اولادی تورور

مغول پادشاه‌لاری نینک ذکری قیان بیرلان نکوز نینک اولادی ارکنه قون ایچندا کوپ بولغاندین سونک هر جماعت بیر اوروق آتین کوتاردیلار قیان نسلندین قورلاس آتلی بیر کشی بار ایردی آنینک نسلی بارچه اوروق‌لاردین کوپ بولدی آنغه قورلاس ایلی تیدیلار اول قورلاس نسلندین بیر کشینی پادشاه کوتاردیلار آتی معلوم ایرماس همیشه شول قورلاس‌دین تورا قیلدیلار خلق ارکنه قوندین چیقاندا پادشاه‌لاری نینک

آتی قورلاس اوروقندین **برته چنه** ایردی اول اولکاندین سونك آینك **قوی مرل** آتلی اوغلی بار ایردی آنی پادشاه قیلدیلار اول وفات تاپقاندین سونك **بچین قیان** آتلی اوغلی بار ایردی آنی پادشاه قیلدیلار اول وفات تاپقاندین سونك آینك **تیماج** آتلی اوغلی بار ایردی آنی پادشاه قیلدیلار اول اولکاندین سونك آینك **قچی مرکن** آتلی اوغلی بار ایردی آنی خان کوتاردیلار اول اولکاندین سونك آینك **قوجم بورل** آتلی اوغلی بار ایردی آنی خان کورتاردیلار اول اولکاندین سونك آینك **بوکه بندون** آتلی اوغلی بار ایردی آنی خان کوتاردیلار اول اولکاندین سونك آینك **سم ساوجی** آتلی اوغلی بار ایردی آنی خان کوتاردیلار اول اولکاندین سونك آینك **قالیماجو** آتلی اوغلی بار ایردی آنی خان کوتاردیلار اول اولکاندین سونك آینك **تیمور تاش** آتلی اوغلی بار ایردی آنی خان کوتاردیلار اول اولکاندین سونك آینك **مینکلی خواجه** آتلی اوغلینی خان کوتاردیلار اول اولکاندین سونك آینك **یولدوز** آتلی اوغلینی خان کوتاردیلار یولدوز خان نینك ایکی اوغلی بار ایردی ایکی سی هم اوزی تیرك ایرکاندا اولدی بیر اوغلندین بیر اوغل قالدی دبون بیان *) آتلی و بیری سندین بیر قیز قالدی الانقوا آتلی الانقوا نی اولوغ توی قیلیب دبون بیانغه آلیب بیردی آندین سونك یولدوز خان اولدی نبیره‌سی **دبون بیان** آتا تخت‌ندا اولتورب مغول ایلنه پادشاه بولدی هنوز اوتوز یاشینه

---

*) دبو بیان

بیتمای

ییتمای ایردی وفات تاپدی ایکی یاش اوغلی قالدی بیریسی آلتی وبیریسی بیتی یاشندا اولوغی نینك آتی بلکدای و کچیکی نینك آتی بکجدای و بعضی نسخه‌دا بلکنوت برکنوت *) تیب توروزلار **الانقوا نینك عجایب و غرایب حکایتی** الانقوا نینك کدخداسی دبون تبیان اولکاندین سونك اولوغ آتاسی یولدوز خان نینك آقا و اینی‌لاری نینك اوغلانلاری بار ایردی ایل‌لی و نوکرلی پادشاه‌لار آلارنینك بارچاسی باشقه باشقه الانقوانی تیلادی‌لار بارمادی تیدی من جانیم تیریدا ایرکا بارمان اوغلان‌لارم ییکیت بولغونچه اوزوم ایلکا باش بولوب تورارمن آندین سونك اوغلانلارمغه تاپشورورمن تیدی تقی قبول قیلمادی موندین بیر نیچه ییل اوتدی بیر کیچه یاتیب ایردی سحر وقتندا اویغاندی توتك‌لیکدین بیر یاروق نمیرسه کلیب کیردی کوندای کوردیکیم یاروق نینك ایچندا بیر کشی شکلی آق ساری کوزلاری شهلا کلیب ایوبینك ایچیکا توشدی الانقوا قاتیندا یاتقان ضعیفه‌لارنی تورغوزماق اوچون قچقراین تیدی آوازی چیقلمادی تیلی توتولدی توراین تیدی قول آیاقی نینك جانی کیتدی امّا عقلی بیریندا اول کشی آهسته قاتیغه کلدی تقی جفت بولدی ینه توتك لیکدین چیقب کیتدی بو سوزنی آیتسام هیچ کشی ایناناس تیب آیتمادی بیش آلتی کون اوتکاندین سونك ینه کلدی هر نیچه کوندا بیر کیلماکین قویمادی اوّل کیلکان کیچه‌سی الانقوا حامله بولدی تورت بیش آیلیق بولغاندین سونك قرینداش‌لاری ییغیلیب کلیب حامله

---

*) بوکنوت

بولغانی نینك واقعاتین سوردیلار. الانقوا آنچه کورکانین آیتدی تقی آیتدی منکا ایر کیراك بولسه بارماسمو ایردیم و تقی اولکیم ضعیفه هم بولسام کوپ خلق منی پادشاه قیلیب توررلار اوزومنی مونچه ایلنی و خلقنی و ایکی اوغلوتمنی شرمنده قیلیب مؤندای نا معقول ایشنی هرکز قیلورمن مو بیر نیچه کیچه اویوم نینك تاشیندا ساقلاب یاتینك خدای تعالی منی شرمنده قیلماس بولسه سیزلارکا هم کورساتور و تقی اولکیم منینك بو قارینمداقی اوغلان توغسه البته رسمی کیشیکا اوخشاماس آندین هم بیلورسیز خدای تعالی نینك بیر حکمتی بار تورور منینك بو حامله بولماق لیقیمدا تبدی بو سوزنی ایشیتکاندین سونك بارچه‌لاری ایناندی‌لار آنینك اوچون الانقوا نینك قیلیقین بیلور ایردی‌لار انداغ هم بولسه کوپ خلق کوندا کیچه ایو نینك اطرافین ساقلاب یاتدیلار تقی نوبت بیرله اویغاق اولتوردیلار بیر نیچه کوندین سونك سحر وقتیدا تونك لیکدین ایونینك ایچنه توشکاندا آفتابدای برق اورا تورغان نمیرسه آسماندین پیدا بولدی اوّل کورکانی قاتیندا یاتقانلارنی تورغوزوب کلیب الانقوا نینك ایونینك تونك لیکیندین کیردی بیر زماندین سونك قایتب چیقیب کیتدی یاتقان خلق نینك کیلکانین آزراقی کوردی کیتکانین بارچه‌سی کوردی امّا کشی نینك صورتینی کورا بیلمادیلار موندین سونك الانقوا نینك سوزی نینك چینلیقی بارچه‌غه معلوم بولدی **الانقوا نینك اوغلانلاری نینك ذکری** الانقوا اوچ *) ایر اوغل تاپدی اولوغی نینك آتی بوقون قتغن (بارچه

*) اوجام

قتغن

قنغن .R) ایلی آنینك نسلی تورورلار ایکنجی‌سی نینك آتی بوسقین جالجی
جالجوت ایلی آنینك نسلی تورور اوچلانجی‌سی نینك آتی بودنجر موناق
آتی خان کوتاردیلار چنکز خان و مغول نینك کوپ اوروق لاری آنینك
نسلی تورور بو اوچ اوغلاندین بولغان ایل‌لارکا بارچه‌سینه نیرون دیرلار
آنینك معنی‌سی آرو تخم تیماك بولور نیچوك کیم مغول نینك زعمیغه نوردین
بولدی دیتورور بودنجر نینك ایکی اوغلی بار ایردی اولوغی نینك آتی بوقا
وکچیکی نینك آتی توقا توقادین نسل قالغانی معلوم ایرماس بودنجر
اولکاندین سونك **بوقا خان نی خان کوتاردیلار**
بوقانینك بیر اوغلی بار ایردی دوتومنن آتلی آتاسی
اولکاندین سونك دوتومنن خان نی خان قیلدیلار و
دوتومنن نینك توقوز اوغلی بار ایردی سکزینی جلایر خلقی اولتوردی
آنینك حکایتینی یوقاری‌دا جلایر ایلی نینك ذکریندا آیتدق اولوغ
اوغلی نینك آتی قایدو ایردی اول قیرغیندا امان قالدی دوتومنن ۱) خان
اولکاندین سونك اوغلی **قایدو خان نی** خان قیلدیلار قایدو نینك ۲)
اوچ اوغلی بار ایردی اولوغ اوغلی نینك آتی **بایسنقر** ایکنجی
اوغلی نینك آتی **چرقه لنقوم تایجوت ایلی** آنینك نسلی تورور
چرقه لنقوم نینك اولوغ اوغلی نینك آتی مورقدو کوچنه آنینك اوغلی
میقای قاآن آنینك اوغلی قدان تایشی قدان آتی تورور تایشی ختای
تیلی تورور حافظ که یخشی خوش آواز گوینده بولغای آتی تایشی دیر

---

۱) دومین ۲) قاین نینك اتی

حافظ تیکانی بولور آنینك اوغلی ارال آنینك اوغلی بارغوتای و لقبی
قریلتوق آنینك معنی‌سی کونچی نساران تیماك بولور اوزبك آش بیکاندا
تماقندا تورغان کشی‌نی قریلدی دیر قوینلاب کوپ بیدی تقی تماقندا توردی
تیکانی بولور قریلتوق تیکانی قریلغوچی تیکانی تورور تایجوت ایلینه باش
بولوب چنکز خان بیرلان کوپ اوروشقان اوشبو بارغوتای قریلتوق ایردی
اوچنجی اوغلی نینك آتی **جاوچین چجوت ایلی ایرتکن ایلی**
آنینك نملی تورور قایدو خان اولکاندین سونك اوغلی چرقه لنقوم اوکای
اناسینی آلدی آندین ایکی اوغلی بولدی اولوغی نینك آتی **کنلوچنه**
ایکنجی اوغلی نینك آتی **اولکچین‌چنه** ایرکك بوری و اورغاچی بوری
تیماك بولور آنینك اوغلانلاری کوپ بولغاندین سونك چنیس تیدیلار اول
چنه نینك جمعی بولور ترکی‌سی چنه‌لار تیماك بولور اول جماعتکا بارا
بارا **نکوز** هم تیدیلار بو نکوز بورونقی آیتلغان *) نکوزدین باشقه
تورور بورونقی نکوز نینك آتی ایل ایچندا یوق بولوب کیتب ایردی
اولوغ اوغلی بایسنقرنی خان قیلدیلار عاقل و عادل
یخشی پادشاه ایردی کوپ ایل‌لارنی اوزینه باقندروب دوست‌لارغه
یخشی‌لیق قیلیب دشمن‌کا یمان‌لیق قیلیب بیر نیچه بیل پادشاه‌لیق
قیلغاندین سونك اوغلی تومنه‌نی اوز بیریندا اولتورتوب اوزاق سفرغه کیتدی
تومنه خان نینك ذکری تومنه خان یخشی اولوغ پادشاه
-ایردی مغول نینك بارچه نیرون اوروق‌لارینه کوپ بیل‌لار پادشاه‌لیق قیلدی

---

*) ایتغان

ایل

ایل آینینك زمانیندا دولتلی و تینج بولدی‌لار توقوز اوغلی بار ایردی بعضی اوغلیدین بیر اوروق و بعضی‌لاریندین ایکی اوچ تورت اوروق بولدی بو توقوز نینك قبول و قاجولی آتلی ایکی اوغلی ایکز توغوب ایردی اولوغ اوغلی نینك آتی **چاقسو** آینینك اوچ اوغلی بار ایردی اولوغ اوغلی نینك آتی **تویاقین** **ایکنجی** اوغلی نینك آتی **اوروت** اوچنجی اوغلی نینك آتی **منقت** بو اوچوسی نینك اوغلانلاری اوچ اوروق ایل بولدی‌لار ایکنجی اوغلی نینك آتی **یاریم شیر بو قانجو** آندین توغانلار تقی بیر اوروق ایل بولدیلار اوچنجی اوغلی نینك آتی **قاجول** آبنك اوغلی نینك آتی **ایروجی بارلاس** بارچه **بارلاس ایلی** مونینك نسلی تورورلار اقساق تیمور اوشبو اوروقدین ایردی بارلاس نینك معنی‌سی سپهسالار تیماك بولور ترکی‌سی چریك باشلاب یوروی تورغان کشی تورور تورتونجی اوغلی نینك آتی **سمقاجون** یدورکین اوروقی آینینك نسلی تورور بیشنجی اوغلی نینك آتی **بات کلکی** بارچه بودات اوروقی آینینك نسلی تورور آلتنجی اوغلی نینك آتی **قبل خان** جنکز خان و تقی کوپ ایل‌لار*) بو قبل خان نینك اوغلانلاربندین پیدا بولغان تورور تنکریم بویورسه آنلارنینك بارچاسینی ییرلی ییریندا آیتقومیز تورور ییتی‌لانجی اوغلی نینك آتی **اودر بیان** کیقوم اوروقی آینینك نسلی تورور سکزلانجی اوغلی نینك آتی **بولجار دغلان** مغول اقساقی دغلان دیر بیر آیاقی اقساق ایردی بارچه دغلات اوروقی آینینك نسلی تورور

---

*) یل‌لار

توقوزلانچی اوغلی نینك آتی **چغتای** بارچا یسوت اوروقی آنینك نسلی
تورورلار بارچه‌سی نینك کنجه‌سی ایردی کنجه‌نی مغول اوتچیکین دیر
اوتچیکین نینك معنی‌سی اوت ایکاسی تیماك بولور آنینك اوچون اوزکا
اوغلانلارنی ایولانتوروب اوزاته اویدا یکه کنجه قالور تقی آتاسی نینك
اوچاقی نینك ایکاسی بولور کنجه اوغلنی مغول رسمندا بارچه اوغلانلاردین
ارتوق عزّت و حرمت قیلورلار چغتای اوتچیکین دین توقان اوغلانلار
بهادر و توغوشلی بولدیلار چنکز خان ماوراء النهر کلکاندا چبه *)
نویان تیکانکا اوتوز مینك کشی بیریب سلطان محمّد خوارزم شاه‌نینك
کینیدین بیباردی اول سلطان محمّد خوارزم شاه‌نینك اوغلان اوشاقین و
خزینه‌سین آلیب بارچه ایران و اذربایکان و کرجستان‌نی آلب تیمور
قاپی‌دین اوتوب تاغستان و چرکس و قیچاقنی قیریب ایتل و یایق
سویندین اوتوب تورت ییل‌دا چنکز خان قایتقاندا الا تاغ‌دا کینیدین
باردی چبه چغتای نسلی یسوت اوروقی‌دین ایردی تومنه خان
اولکاندین سونك اوغلی **قبلنی خان قیلدیلار** آنینك آلتی اوغلی
بار ایردی اولوغی نینك آتی اوکین بارغاق ایکنجی‌سی بارتان بهادر
اوچونجی‌سی قتو قتو منکو تورتونجی‌سی قدان بهادر بیشنجی‌سی قوبله قاآن
آلتی‌لانچی‌سی بودان قیات و قیات نینك معنی‌سی‌نی یوقاریدا آیتوق موندا
هم آیتالی تاغ‌دان کیلکان سیلنی مغول قیان دیر قیات آنینك جمعی
تورور قیات نینك اصل معنی‌سی کوچلی و یلدام تیماك بولور تاغ‌دین

*) چنه

آقان سیل یلدام و کوجلی تورور آنینك اوچون اول آتنی قویوب توزورلار ارکنه قون ایچندا قیان اوغلانلارینه قیات تیدیلار کوپ ییل‌لار اوتکاندین سونك هر جماعت ایل آتین کوتاردیلار مونداق کیم بیریسی قنقرات‌من تیدی و بیریسی قورلاس‌من تیدی و بیریسی دورمان‌هن تیدی قیات آتی ایل ایچندا هیچ قالمادی یوق بولدی کیتدی تا اوچ تورت مینك ییل‌غه یقین قبل خان نینك آلتی اوغلی بولدی آلتی‌سی هم بهادر و پهلوان و بلدام آیردی‌لار آنینك اوچون اولارغه قیات‌لار تیدیلار قیات ایلی اولار نینك نسلی تورور قبل خان اولدی اوغلی **برتاننی خان کوتاردیلار** آنینك تورت اوغلی بار ایردی اولوغی نینك آتی مونکدای ایکنچی‌سی بوکان طایشی اوچونچی‌سی یسوکی بهادر تورتونچی‌سی داربتای بولاردین بولغان اوغلانلارنی هم قیات تیدیلار برتان خان اولکاندین سونك اوغلی **یسوکی بهادرنی خان کوتاردیلار**. یسوکی نینك بیش اوغلی بار ایردی اولوغی چنکز خان آتاسی قویغان آتی تموچین ایردی خان کوتارکاندا چنکز آت قویدیلار ایکنچی حوجی قسار جوجی نینك معنی‌سی مهمان قسار نینك معنی‌سی عرب آتی سبع دیر تاجیك دد دیر تورت آیاقلی جانور که ایتدین اوزکا نمرسه ییماکای مثل بوری و یولبارس و قپلانك اوچونجی قاچون تورتونجی تموکه بیشنجی بلکوتی اوتچیکین یسوکی نینك بیش اوغلی بلکه نسلی نینك کوپراکی آقساری کوزلاری اشهل بولدی مغول اشهل‌نی بورجغن دیر آنینك اوچون یسوکی بهادر نینك نسلینه بورجغن قیات تیدیلار الانقوا آیتب

ایردی منغه کلیب جفت بولا تورغان کشی‌نینک رنکی آقساری کوزلاری
بورجغن تیب آنینک آیتقان سوزی نینک نشانه‌سی توقوز آرقاده معلوم
بولدی بو سوز تقی معلوم بولسونکیم کشی نینک کوزی نینک بوبه‌چیکی
قرا بولسا آقی آق بولسه بوبه‌چیک بیرلان آق نینک آراسنداغی قرا قزیل
بولسا عرب آنی اشهل دیر مغول بورجغن دیر آنینک اوچون بورجغن
قیات تیدیلار **اوچونجی باب چنکز خان نینک دنیاغه
کیلکانی نینک ذکری** چنکز خان تاریخ بیش یوز قرق ۱)
توقوزدا تونقیز ییلندا مغول یورتوندا بلون یلدق تیکان ییردا دنیاغه کیلدی
بیر قولی یموق ایردی اناکه بولغان خاتون قولینی آچتی کوردیکیم بیر
پاره اویوشقان قان مونی کلیب آتاسیغه آیتدیلار اولتورغان خلق هیچ
کشی بیلمادی بیر کشی آیتدی بو اوغلان اولوغ پادشاه بولور بیر
یوری نینک بارچه‌سین آلور کوپ . ایل‌لارنی و ولایت‌لارنی قتل عام قیلور
بو قان آنینک نشانه‌سی تورور تیدی اول کشی نینک تیکانی تک بولدی
آتاسی آتینی تموچین قویدی خان کوتارکاندا چنکز لقب قویدیلار
چنکز خان نینک آتالارینی یوقاریدا آیتدق ایمدی بارچه‌سینی بیر ییردا
آیتماق‌لیقنی مناسب کوروب تقی آیتا تورورمیز چنکز خان آتاسی نینک
آتی یسوکی بهادر مغول آتانی ۲) ایچکه دیر آنینک آتاسی برتان خان
ایکنچی آتانی ابوکن دیر آنینک آتاسی قبل خان اوچونچی آتانی الینجک دیر
آنینک آتاسی تومنه خان تورتونچی آتانی بوداتو دیر آنینک آتاسی

---

۱) بیش یوز تقی توقوزدا ۲) اتاسینی

بایسنقر

باسنقر خان بیشنجی آتانی بوداکور دیر آنینك آتاسی قایدو خان آلتنجی آتانی مورتی دیر آنینك آتاسی دوتومنن خان یتی لانجی آتانی دوتاقون دیر تا یتی آتاغەچه آت قویار آندین سونك قویماس ترك و تاجیكدا بارچه آدم فرزندی نینك ایچندا رسمدی ییتی آتانی سند قیلماق ترك خلقی آیتور ییتی آرقادین بری تیمورجی من و نا آیتورکه منینك ییتی آتام اوشبو یورتدا اوتکان توروز یا آیتورکیم ییتی آرقادین بری یارلیق یوزین کورکانیم یوقدی تاجیك هم شونداق دیر ایمدی آیتا تورغان سوزیمزدین قالماغالی دوتومنن خان نینك آتاسی بوقا خان آتاسی بودنجر خان آتاسیز الانقوا آتلی خاتوندین توغدی الانقوا یولدوز خان نینك نبیرەسی ایردی آتاسی ییکیتلیکندا اولدی آتادین توغوب قالدی اولوغ آتاسی یولدوز نینك قولندا اوستی اول سببدین آتاسی نینك آتی خلق ایچندا مشهور ایرماس یولدوز خان نینك آتاسی مینکلی خواجه خان آنینك آتاسی تیمور تاش خان آنینك آتاسی قالیماجو خان آنینك آتاسی سم ساوجی آنینك آتاسی بوکه بندون خان آنینك آتاسی قوجم بورل آنینك آتاسی قیجی مرکن آنینك آتاسی تیماج آنینك آتاسی بیجن قیان آنینك آتاسی قوی مرل آنینك آتاسی برتەچنه برتەچنه بیرلان قیان نینك آراسی تورت یوز الیك ییل تورور بو ایکی سی نینك آراسندا اوتکان کشیلار نینك آتلارینی بیلالی تیب کوپ سعی قیلدوق میسّر بولمادی هیچ تاریخدا تاپمادوق ارکنه قون ایچندا یوزوقلیقدا بولدی آنینك اوچون ییتی ماى تورورلار قیان آنینك آتاسی ایل خان آنینك

آتاسی تنکز خان آنینك آتاسی مینکلی خان آنینك آتاسی یولدوز خان
آنینك آتاسی آی خان آنینك آتاسی اوغوز خان آنینك آتاسی قرا خان
آنینك آتاسی مغول خان آنینك آتاسی النجه خان آنینك آتاسی کیوك خان
آنینك آتاسی دیب باقوی خان آنینك آتاسی ایلجه خان آنینك آتاسی
توتك خان آنینك آتاسی ترك آنینك آتاسی یافث آنینك آتاسی نوح پیغمبر
علیه السلام آنینك آتاسی لمك آنینك آتاسی متوشلخ آنینك آتاسی ادریس
پیغمبر آنینك آتاسی برد آنینك آتاسی مهلائیل آنینك آتاسی قینان آنینك
آتاسی انوش آنینك آتاسی شیث پیغمبر آنینك آتاسی آدم صفی الله یسوکی
بهادر اولکاندا اولوغ لوغلی چنکز خان اون اوچ یاشندا ایردی
اینی‌لاری یاش ایردی بودنجر خان نسلی نینك بارچه‌سی یسوکی بهادر نینك
فرمانیدا ایردی مغول نینك رسمی انداغ تورور کیم ییلقی و تیوه و سغر
و قوی پادشاه هر ییلدا ایل نینك بو تورت مالی نینك اوندین بیرینی
آلور اکر بیر پادشاه نینك بیش و یا اون اوغلی بولسه آتاسی اولکاندین
سونك بیریسنی خان کوتارورلار اوزکاسی خلقغه قشولور هر ییلدا مالیندین
بیر آت و یا بیر تیوه آلورلار اولار اولوب اوغلانلار ینه قالغاندین سونك
اوزکا خلقدین نیچوك مال آلسالار بولاردین هم شونداق آلورلار یسوکی
بهادرغه مال بیرا تورغان ایلی اوتوز قرق مینك ایولیك بار ایردی
بارچه‌سی اوزی نینك قریتداشلاری چنکز خان نی یاش بیلدیلار تقی
قورقمادیلار مال آدم فرزندی نینك معشوقی بیرماك یمان آلماق یخشی مال
بیرماسلیك اوچون چنکز خان دین روی کردان بولوب قاتیندین کوچوب
ییراق

بیراق بیرکا باریب اولتوردیلار یسوکی بهادر نینك ایلی نینك ایچندا تایجوت اوروقی‌دین باشی و مالی کوپی یوق ایردی اوروقی بیرلان بو ایل‌لارکا باش بولوب کوچوب آیریلدی اولوقتدا تایجوت نینك باشی بارغوتای قریلتق ایردی آنینك آتاسی ارال آنینك (آتاسی) قدان تایشی آنینك آتاسی میقای قاآن آنینك آتاسی مورقدو لجنه آنینك آتاسی جرقه لنقوم آنینك آتاسی قایدو خان موندا چنکز خان‌غه قوشولور یسوکی بهادرنینك ایلی ایکی بولندی اوچ اولیشی تایجوت (غه .K) قوشلدی بیر اولیشی چنکز خان قاتیندا قالدی خان نینك اولوغ آتاسی برتان خان‌دین توقانلار منقت نینك یاریمی و اوزکا ایل‌لاردین ایکی یوز ایولیك یوز ایولیك الیك ایولیك اون ایولیك بیش ایولبك قالدی منقت‌دین کوپی یوق ایردی اول وقتدا منقت نینك خان قاتیندا قالغانی نینك باشی قیولدار تیکان ایردی قتغن و خجوت و جویرات و قیات باشی بوتون تایجوت‌غه قوشولدی مرکت ایلی یسوکی بهادر بیرلان یاو ایردی اول تقی تایجوت‌غه قوشولدی آتیشه و چاپشه و بیلقی قوالاشه اولتوردیلار

چنکز خان نینک اون اوچ یاشندین تا قرق یاشینه‌چه قیلغان ایشلاری نینک ذکری

چنکز خان نینك اناسی نینك آتی اولون ایردی ایکه لقت قویوب ایردیلار بیریسی اولون ایکه تقی بیری اولون فوجین ایکه مغول تیلی تورود اولوغ تیکان بولود فوجین ختای تیلی بو تورور معنی‌سی اولکم مغول خاتون دیر تاجیك بانو دیر اوزبك بای بچه دیر ایو نینك و مال نیتك ایکاسی تیماك بولود

الفنوت اوروقیندین ایردی عقللی و ایسلی و سرانجاملی ضعیفه ایردی قونغمار اوروقیندین بیر کشی بار ایردی اول شیخ‌لیق قیلور ایردی بارچه مغول نینك پیری ایردی آتی منکلیك لقبی ایچکه و مغول آتاسینی ایچکه دیر آنی سیلاب بارچه خلق ایچکه دیرلار ایردی ترك خلقی عزیز کشی‌لارنی آتا دیر مثل حکیم آتا و ستد آتا دیکان دیك چنکز خان نینك اناسی منکلیك ایچکه‌کا باردی اول سببلی بارچه قونغمار اوروقی چنکز خانغه قوشولدی‌لار بیز تاریخنی مغولدا اوزبکدا اوتکان یخشی پادشاه‌لار و کنکاشلی بی‌لار نینك اصلینی و قیلغان ایشلارینی و آیتغان سوزلارینی بارچه‌سینی بیر بیر آیتیب اولوغ کتاب قیلماق کونکلیمزدا بار ایردی. آیتاین تیب یوروکان وقتدا خسته، بولدوم خسته لیقیم اوزاقغه تارتدی کونکلیمدین آیتدم اولا قالسام کتاب آیتولمای قالور من تك بیلور کشی یوق خصوصا بیز نینك جماعتیمیزنی یادکار خاندین تا فقیرغه‌چه یات یورت نینك کشی‌سی مونی بیلماس اوز خلقیمزدا هیچ بیلور کشی یوق پس من مونی کورکا آلیب بارغانیمدین نی فایده آیتدیم تقی تورت نویسنده نی اولتورتدوم تقی آدم‌دین تا جوجی خانغه کلکونچه کاه کهنه تاریخ‌لار نینك یوزینه باقتیم کاه باقمای آیتدیم آنینك اوچون بارچه‌سین یاد بیلور ایردم شیبان خاندین تا اوزومکا کلکونچه هیچ کتاب یوزینه باقمادم اوزوم نینك یادیمدا بار ایردی آیتدم امّا عقلم کم بولوب ایردی کاه اولتوروب آیتا ایردم کاه یاتیب آنینك اوچون مختصر قیلدیم لفظی مختصر هم بولسه معنی‌سی مختصر ایرماس تورور تایجوت باشلیق نیرون ایلی نینك کوپی‌سی چنکز خان

اون

اون اوچ یاشندا ایرکاندا یاو بولدیلار کوپ آتشیب چاپشتی‌لار بیری بیریسی نینک توبینی کوتارا بیلمادی‌لار بارس ییلی نینک باشندا چنکز خان قرق یاشینه یتکاندا کتی. قاچیب کلدی تایجوت باشلیق پارچه نیرون ایلی سیز نینک اوستینکزکا آتلاندی یات ایل‌لاردین بیاوت مرکت و تاتار تقی تایجوت‌غه قوشولوب بیرکا آتلاندی تیب چنکز خان اول وقتدا کوپ زبون ایرماس ایردی هم یخشی و یمان نی کوروب ایسیق و سوقنی اوتکاریب آچیق و سوچیکنی تاتیب ایردی اوزیکا تعلّق ایلنی ایوی و مالی بیرلان بیر تیزکا ییغدی اون اوچ اوروق ایل بولدی اون اوچ کوران ایتدی بیری بیرینه تیکزا توکاراك قوندوردی مال یخشی‌سین جیب بیرینه پناه قیلیب محکم باغلاتدی و یمانینی کوراندین تاشقاری قویدی اولوقتدا یاو کیلدی آتلانیب کورانکا آرقه بیریب یاسادی تقی اوروشتی چنکز خان اون مینك و یاو اوتوز مینك کشی ایردی قتی و اوزاق اوروش بولدی آخر خدای تعالی جنکز خان نینک قولون یوقاری قیلدی اوشول کونی بیش آلتی مینك کشینی اولتوردی تایجوت‌دان تیری توشکان یخشی کشیلارنی باغلاتیب قویدی تقی یتمش یردا قزان آستوردی تولتورتا سو سالدوردی سو قایناغان وقتدا قولون و آیاقین باغلاب هر قزانغه بیر کشینی باشی قوی سالیب ایکی آیاقین یوقاری توتوب توردیلار تا مهر پشکونجه آندین سونك آتلانیب تایجوت نینک ایلینه بازدی چاپتی یخشی‌لاری نینک اوغلان اوشاقین بنده قیلدی یمان‌لارینی سوزوب کیلتوروب اوز ایلیکا قوشتی اول ایل قوشولغاندین سونك کوجلی بولدی آتی

و آوازه‌سی مغول ایچیندا شهرت تاپدی **چنگز خان نینک کرایت اونـك خان بیرلان اوروشوب غالب کیلگانی نینک ذکری** جویرات ایلندین، جاموقه ججن تیکان بار ایردی، ججن نینک معنی‌سی عرب عاقل دیر و تاجیك باخرد دیر و مغول و اوزبك ججن دیر عقل‌لی تیماك بولور بو وقتدا هم سوزنی یخشی سوزلاگان کشیکا ججن دیرلار عقل‌لی تیماك بولور عقل‌لی بولماسا سوزنی نیچوك یخشی سوزلار اول باریب اونك خان نینک اولوغ اوغلی نار ایردی سنکون آتلیق آنغه آیتدی سینی آتا و اوغل چنگزنی اوزینکزکا دوست بیلاسیز اول پنهان کشی ییباریب نایمان نینک خانلاری تیانك خان و بویروق خان بیرلان سوزلاشا توروراوچیز ۱) بیر بولالی تقی اونك خان بیرلان اوغلی سنکونی اورتا ییزدین کوتارالی تیب. هیچ کشی چنگز خان نینک سوین مندین یخشی بیلماس بیر اولکیم قرینتاش من بیر ییردا توغوب اوسوب من ایکنچی بارچانگز بیلورمیز منی آنده دیتورغانی ۲) نایمان بیرلان سوزلاشادی. تیکانی نینك معنی‌سی اولکیم کرایت یورتی بیرلان نایمان یورتی توتاش بولور آرالاریندا تقی ایل بولماس ایردی بو سببدین ییری ییری بیرلان قری دشمن ایردی‌لار گاه یاراشورلار و گاه اوروشورلار ایردی جاموقه نینک بو سوزینه آتا و اوغل ایکی‌سی تقی ایناندی امله آتاسی آیتدی یسوکی پهادر و اوغلی چنگز خان نینک بیزکا قیلغان یخشی‌لیقلاری نینک هیچ حدی و نهایتی یوق اوزن اول یمانلیق قیلمای توروب بیز نیچوك قیلورمیز جاموقه کوب

۱) ایکیمیز ۲) دیتورغانیدی

سوزلی بوزوق کشی. توروز آنینک سوزینه اینانیب دوست بیرلان دشمن بولماق یخشی ایرماس تیبذی اونک خان نینک بیزکا یخشی‌لیق قیلغانی کوب توروز تیکانی نینک معنی‌سی اولکیم کرایت ایلی نینک بیر پادشاهی بار ایردی مرغوز آتلی آنینک ایکی اوغلی بار ایردی اولوغی نینک آتی قورچاقوز کچیکی نینک آتی کور مرغوز خان اولکاندین سونک ایلینی ایکی بولوب ایکی اوغلی آلیب اولتوردیلار قورچاقوز نینک بیش اوغلی بولدی اولوغی نینک آتی اونک خان ایکنچی ایرکه قرا اوچونچی مامیشای بیشنچی جاکمبو بارچالاری توغوشلی اوغلانلاردین کدخدا قیلغاندین سونک قورچاقوز اولدی آتادین قالغان ایلنی و مالینی یخشی آلشیب اولتوزا بیلمادیلار آز ایل و کوب تورا بولدی اونک خان و کنجه اینیمی جاکمبو بیر طرف بولدی ایرکه قرا ایکی اینیسی بیرلان بیر طرف بولدیلار تقی اوروشتی‌لار اونک خان غالب کلدی ایرکه قرا قلیچ نایمان ایچنه باردی تقی نایماندین کومک آلیب کلیب اونک خان‌نی قوالاب یورتغه ایکا بولدی اونک خان قاچیب یسوکی بهادرغه پناه کلتوردی یسوکی بهادر آتلانیب باریب ایرکه قرانی قوالاب اونک خاننی آتاسی اورنیدا اولتورتوب قایتیب کلدی ایرکه قرا آقاسی کور خان قاتیغه باردی کور خان اینیسی اونک خانغه کوب کیشی یباریب آیتدی آتادین بیشه اوغل قالیب سیز بو چاقغه‌چه آرانیکزدا یخشی‌لیق و یمانلیق بولسه آنی اورال قیلغیل تقی ایلنی بارچانکز آلیشینک تقی فراغت اولتورونک اونک خان آقاسی نینک سوزین قبول قیلمادی آقاسی کور خان اونک خان سوزنی قبول قیلماغانیغه آچیقلانیب

آتلانیب اونك خان نینك اوستیکا کلدی بارچاسی بیر ایل قرا یمان
اورشمادی آز کیشی بیرلان اونك خان اوروشا بیلمای قاچیب تقی یسوکی
بهادرغه کلدی یسوکی بهادر ینه آتلانیب باریب ایرکا قرا بیرلان اوروشوب آنی
اولتوروب اونك خانی (خان قیلیب. قایتدی آندین سونك اونك (R.) خان
اولوغ خان بولدی دولتی کون کوندین زیاده بولدی کم بولمادی بو
یخشیلیقلارینی اونوتوب چنکز خانغه قیز بیرامیز دیب چاقرتا کیشی یبارالی
تقی کلکاندا باشین کیسالی تیب بوقدای قنجات تیکانی چاقرتا یبارذی: اول
کیشی نینك آتی بوقدای ایردی اونك خان نینك بکاولی ایردی مغول بکاولنی
قنجات دیر اول وقتدا ایولاری یقین ایردی چنکز خان جاموقه نینك
سوزندین و سنکون نینك حیله سیندین غافل قاتیغه ایکی کیشی آلیب اونك
خان نینك ایونکا کیتدی بولدا منکلیك ایچکه اوچراب اونك خان نینك حیله سی
بیر بیر بیان قیلدی چنکز خان بوقدای قنجاتغه آیتی بو کونلار سوغوم
آریق تنکرم بویورسه بیر نیچه کون اوتکاندین سونك خبر مندین بولسون تیب
قنجاتنی یخشی سیلاب اوزاتدی بو واقعاتدین بیش آلتی کون اوتکاندین
سونك چنکز خان نینك قاتیغه ایکی ییکت کلدی اولوغی نینك آتی بدای
و کچیکی نینك آتی قیشلیق خبریمز بار تیدیلار خان سوردی بدای
آیتدی کرایت بوکاچرن تیکان نینك ییلقیچی سی من توناکون ییلقی دین
سوت آلیب باریب ایوینك باشیدا توروب ایردم بوکاچرن اینیسی الاقغه
آیتدی بوقدای قنجات چنکز خان نینك *) قاشیندین قیایتب کلکاندین

*) خان کناش .ر

سونك

سونك خان کنکاش قیلدی چنکز خان بیز نینك قیلالی تیکان حیله میزنی
بیلدی ایمدی حیله و مکر بیرلان ایش بیتکاریب بولماس تانکلا کیچه آتلانالی
تقی تانك آتماسندین بورون چنکز خان نی ایوندا باسالی تیدی من بو سوزنی
اشتکاندین سونك سیوتنی بیریب تقی ایلغاب کیلا من سیزکا آیتاین تیب
تیدی چنکز خان بو خبرنی اشتکاندین (سونك اطرافی دا اولتورغان ـ K.)
ایلنه خبر قیلدی تقی کوچینی کوچوردی تقی آیتدی سیزلاربنی بالجونه
بولاقیدا تاپاین تیب اوزاتدی تقی صداقلی کشینی آلیب قالدی ایکی مینك
بیش یوز کشی بولدی کیچه آتی نینك تیزکینین توتوب یورتدا اولتوردیلار و
آفتاب ایکی نیزه بویی چقاندا یاو کیلدی اول اون ایکی مینك کشی
ایکی سی یاساب اوروشتی لار خان قاتیدا کنکاش آیتقونك کشیدین منقت
قویلدار جیجن بار ایردی خان آندین کنکاش سوزنی اول آیتدی من
اوز جماعتیم بیرلان یاو نینك کینی کا چیقب باریب توغ نی آندا تیکاین سیز
آلدندین بولینك قویلدار آنداق قیلدی بیر طرفدین چنکز خان اوروش
سالدی کرایت توب توب بولوب اوچ مرتبه چاپتی اوروب قایتاردیلار
تورتونچیدا اونك خان نینك اولوغ اوغلی سنکوب چاپتی تقی آلدی
آرالاشدی سنکون نینك یوزینه نیزه بیرلان سانجدیلار کرایت نینك کوپی سین
شول بیردا اولتوردیلار بیر نیچه سی یارالی بولوب قایتدی چنکز خان
آیتدی هر نیمقدار تورنیاپی بیزکا زیانی کوپراك آنینك اوچون آنینك
کوماکی کوب کیلور ایمدی بو چاقلی یوزینی قایتارغاندا کوچ کینیدین
کیتالی تیب یوروی بیردی یاو شول بیردا توروب قالدی یوزی

قایتب ایردی آنینك اوچون ایرا بیلمادیم چنکز خان بالحونه بولاقندا کوچ نینك کینیدین ییتدی بولاق نینك سوبی آز ایردی یخشی ییشمادی آنینك اوچون اولتورا بیلمادی کوچتی تقی قولا سوبی نینك یقاسینه باریب سوینك لبی بیرلان کوچوب بارا ایردی اولتورغان ایل یولوقدی نی ایل سیز تیب سوردی ایرسه قنقراتمیز تیدیلار اولوقتدا قنقراتغه باشن بولوب یورکان ایولوغی نینك آتی ترك املن ایردی خان آنغه کشی ییباردی هیچ زماندا یمانلاشماغان قوده آنده بولوب کیلار تورغان بیز اکر ایل بولسانك دولتمکا شریك بول و اکر یاو بولسانك مونده اوزوم کلیب توروب من اول کیشی باریب بو سوزنی آیتقاندین سونك قنقرات نینك پارچه‌سی کلیب خاننی کوروب راستی بیرلان باقندیلار آندین سونك قولا سوبی دین*) کوچوب قونقانلار تیکان سوغه کلیب قراغیب اولتوردی تقی ایلدورکین اوروقندین ایرقانی خونن بهادورنی ایلچی قیلیب کرائیت اونك خانغه ییباردی سوزی کیم ایکی کرت یورتونکنی آلدوروب آتام نینك ایشیکینه کلدونك ایکی سندا هم آتام باریب یورتونکنی آلیب بیریب سنی آتانك تختندا اولتورتوب کلدی اوزوم بیش آلتی ییزدا سنکا یخشی لیقلار قیلدم تیب پارچه‌سین بیر بیر آیتدی بیز آینك پارچه‌سین خطغه یازساق سوز اوزاق بولا تورور تقی آیتدی من سندین لیل و نهال تیلاکانیم یوق و کناه قیلغانیم یوق نی سبب اوچون اوزونکنی قینبای سین و منی قینبای سین ارابه نینك ایکی اریشی بوتون بولسه توزوك کوچار سنینك دولتینکنی یوکلاب یوروکان

---

*) اینغان

ارابه نینك بیر اریشی اوغلونك سنکون بولسه بیر اریشی من ایردم نی اوچون دولتنکی توکاسمین ارقای جون بناریب بو سوزلار نینك بارچه‌سین آیتدی اونك خان چنکز خان هر سوزکه آیتب تورور راست آیتب تورور بو سوزکا منینك هیچ جوابم یوق بو ایشلارنی قیلیب یوروکان سنکون تورور آنغه بار جوابینی اول بیرسون تیدی ارقای جون سنکون قاتیغه باردی سنکون آیتدی ایکیمز اوروشالی تنکری قایسیمزغه بیرسه اول بولسون مونا سوزونك نینك جوابی تیدی چنکز خان قایتا قایتا ایلچی ییباردی یاراشاین تیب اونك خان تیان‌اشمادی یاراشماق‌لیقدین امید اوزکاندین سونك آتلاندی اونك خان تقی ایشیتیب قارشی کلدی ایکی‌سی اوروشتی‌لار چنکز خان غالب کلدی اونك خان و اوغلی سنکون هر قایسیسی بیش آلتی کیشی بیرلان قاچیب بیر طرفکا کیتدیلار کرایت ایلی ایسکیتچی و کندلاری کوب و هم چهار پای‌دار بولوز ایردی چنکز خان بارچاسینه ایکا بولدی اونك خان نایمان تیانك خان قاتیغه ییتب بارا (تورور .R) ایردی نایمان ولایتینه بارغانده تیانك خان نینك قوری سوماجو و تانیکا تیکلان*) ایکی اولوغ بیکنه اوچرادی کرایت ناسمان نینك قری دشمنی ایردی شاید مونی تیرك آلب بارساق تیانك خان اولتورمای ساقلاغای تیدی تقی شول یرده بارچه سینی اولتوردیلار تقی اونك خان نینك باشینی تیانك خانغه آلیب باره‌یلار تیانك خان آیتدی موندا غ اولوغ پادشاهنی و هم قری کشی بولغای نی اوچون اولتوردونك تیری آلیب کیلماك کرك ایردنك تیب

*) اولار نینك

اولار نینك قىلغان ایش لارینی عیب كوردی تقی اونك خان نینك باشینه
كوموش قاپلاب یوزینی ایشیككا باقتوروب همیشه تخت نینك اوستندا قویار
ایردی بیر كون اونك خان نینك قوروق كلهسی تیلینی آغزندین چقاریب
تیربتدی شول كونی اوچ كرت شونداغ قیلدی مونی نایمان نینك قریلاری
ایرمغه یمان كوردیلار سنكون تیپ یورتینه باردی بیر نیچه ییل لار آندا
توردی تبت خلقی آنی توتوب اولتورالی تیدیلار آنی ایشتیب قاچتی تقی
ختن ولایتینه باردی ختن نینك حاكمی قیال آچ اوروقندین قیلج قرا آتلی
آنی توتوب اولتوردی تقی خاتونی نی و اوغلانی اوشاقینی سنكون نینك
باشینی چنكز خانغه ییباردی **چنكز خان نینك خان بولغانی نینك ذكری** چنكز خانغه اولوغ دولت میسر بولدی یقین
اولتورغان ایل لارنینك كوچلیسی باقنادی كوچ سزی و آزراقی بیر بیر
كلیب باقندی تاریخ هجری بیش یوز تقی توقسان توقوزدا تونغز ییلیدا *)
قرق توقوز یاشندا ایردی خان كوتاردیلار نیمان كهره تیكان ییردا خان
اولوغ توی قیلیب اولتوروب ایردی قونغمار اوروقندین منكلیك ایچكه نینك
اوغلی كوكجه كلدی كوكجهنی خلق تنكری نینك بتی دیرلار ایردی اول
آیتدی منغه تنكریدین اشارت بولدی بار تموچینغه و ایل كا خلقغه
تقی آیت بو كوندین سونك تموچین تیماسونلار بیر یوزی نینك پادشاهلیقینی
چنكز خانغه و آنینك اوغلانلارینه و تخمینه بیردیم تیدی چنكز نینك
معنیسی اولوغ و قتی تیماك بولور چنكز خان آنینك تخمی توروز كوكجه

*) تونقردا یلیدا

مغولستان نینك

مغولستان نینک آنداغ قتی ساوق‌لاریندا قیش کونلارنی یالانغاج و یالانک آیاق یورور ایردی و تقی آیتور ایردی هر نیچه کوندا بیر کرّت غایب‌دین من بیر بوز آت کلتورا تورورلار آنغه منیب آسمانغه باریب تنکریغه سوزلاشیب کلامن تیب **چنکز خان نینک نایمان ایلی بیرلان اوروشوب غالب کلکانی نینک ذکری** نایمان تیانک خان اونکوت ایلی نینک بیکی آلا قوش تکین‌کا کشی ییباردی چنکز خان اوروقی نینک تیلین آلمای یوروکان کشیلارین اولتوردی و یمان لارین اوزینه باقونتوردی ‧کرایت یورتیمیز نینک بیر اولوغ ایلی ایردی آنینک خانی باشلیق یخشی لارین قردی و یمانلارین اوزینه باقونتوردی اوشاق ایل‌لار قورقغاندین اوزی باریب باقینا تورور بورونقی یخشی‌لار آیتب تورور اون دورویش بیر پلاس نینک یوزینه سیغار ایکی پادشاه بیر یوزیکا سیغماس تیب ایمدیکی نوبت نی سینک دور و نی منینک اول اوستومیزکا آتلان ماسدین بورون ایکیمز بیر بولوب چنکز خان نی تنکری‌دین تیلاکالی آلا قوش تکین بو سوزلارنی ایشتکاندین سونک بیر یخشی کشیسینی چنکز خان‌غه ییباریب تیانک خاندین ایشتکان سوزلاری‌نینک بارچه‌سینی آیتدوردی چنکز خان بو سوزنی ایشتکاندین‌ سونک بیک‌لارین چاقریب کنکاش قیلدی بارچه بیک‌لار آیتدیلار حالا آتیمز آریق تورور هر قاچان سمرسا نایمان اوستینه آتلانماق کرک چنکز خان نینک آتاسی نینک اینیسی داریتای اوتچیکین آیتدی آت آریق‌لیقین بهانه قیلا سیزلار بو کونکی ایشنی تانکلاغه سالغان کشی‌نینک ایشی هیچ بیتماس سیزلار نینک آتینکز

آریق بولسه منینك ایلم نینك آتی سمز تورور بارچه‌نکیزغه من آت بیراین تیدی تاریخ هجری آلتی یوزدا و سیچقان ییلندا آتلانیب تیانك خان اوستینه یورودی چبه نویاننی منغلای قیلیب ایردی اول بیر تیل آلب خانغه ییباردی خان آندین خبر سوردی اول آیتدی تیانك خان آلتای سویی نینك یقاسیندا نایمان چریکندین باشقه مرکت چریکی و اویرات چریکی و جویرات چریکی بارچه‌سی تیانك خان نینك قاشیغه ییغیلب چنکز خان نینك اوستینه یوروماك تورورلار تیدی تیانك خان چنکز خان نینك کلکانیدین خبر تاپتی تقی آتلانیب قارشی چیقدی قراول‌لار کوروب کلب چنکز خانغه خبر بیردیلار شول ییردا یاساو یاسادی اینیسی جوجی قسارنی اونك قولغه باش قیلدی (اولوغ اوغلی جوجی خان‌نی سول قولغه یاش قیلدی .K) اوزی توب بولدی تقی ایرتادین تاکون باتقونچه اوروشتی‌لار تیانك خان *) آغیر یرالی بولدی نایمان چریکی قاچتی تیانك خاننی آتغه آلب یوروی بیلمادی‌لار اوروش تاغ نینك ایتاکندا توشوب ایردی تیانك خاننی تاغ نینك اوستیکا آلب چیقدیلار خاندین کوپ سوردی‌لار هیچ جواب بیرا بیلمادی خاندین امید اوزکاندین سونك نایمان نینك بیك‌لاری آیتدی تورادین و ایو ایلدین آیریلب یات یورتغه باریب خوارلیقدا یوروکونچه اولکان یخشی تیب تیانك خان‌نی شول ییردا قویوب تاغ‌دان توشوب چنکز خان بیرلان اوروشتی‌لار آز قالغاندا چنکز خان آیتدی سیزلار نینك قان و مالینکزنی

---

*) خانینی

باغیشلادم

باغیشلادم نوکر شوندای کرك توزنی حقلادینکز ایمدی یای سونوب کلنك تیب بیش آلتی مرتبه آیتدی قبول قیلمادی‌لار بیر قالغونچه اوروشه اولدی‌لار بولار نینك (اولکانی نی کورکاندین سونك تیانك خان نینك) قاتیندا قویغان کشیلار خاننی آت نینك آلدینه آلب قاچتی‌لار بارا توروب اولدی تیانك خان نینك کوجلوك آتلی اوغلی بار ایردی اول اوروشدین امان چیقیب تیانك خان نینك اولوغ آقاسی بویروق خان قاتیغه باردی

چاموقه چچن نینك اولکانی نینک ذکری جویرات چاموقه چچن‌نی آیتدوق اونك خان نینك اوغلی سنکون‌غه سوز بیریب اول بوروق لیقنی باشلاغان اول ایردی اونك خان اولکاندین سونك باریب نایمان تیانك خانغه قوشولدی تیانك خان اولکاندین سونك ایوکا باردی جویرات خلقی اولتوروب کنکاش قیلدیلار چنکز خان ایکامیز و هم یقین قرینداشیمز کرایت اونك خان بیز نینك نیمز ایردی نایمان تیانك خان نیمز ایردی باریب آنغه قوشولوب چنکز خان‌غه اوق آتقای‌میز بو ایشلار نینك بارچه‌سین قیلیب یوروکان چاموقه چچن تورور موندان اوتماساك بیز ایل بولماس‌میز تیدیلار تقی چاموقه‌نی توتوب قولون آیاقین باغلاب چنکز خان‌غه آلب کلدیلار خان بویوردی بوغون بوغون کیسیب اولتوردیلار بوغونون کیسا تورغاندا آیتدی من کونکلیمدین آیتور ایردم چنکز خان منینك قولوم‌غه توش‌سا بوغون بوغون قیلیب اولتورسام تیب منینك تیکانیم بولمادی **چنکز خان نینك مرکت ایلینی و آندین سونك باریب تنقوت یورتینی الغانی نینک ذکری** تیانك خان‌نی

باسقانی کوز ایردی اول قیشی اویوندا قیشلادی تقی یازی بیرلان مرکت ایلی نینك اوستینه یورودی آنینك توراسی توقتا بیکی تیکان ایردی تیانك اوروشوب باستورغاندا بیرکا ایردی چنکز خان بیرلان توروب اوروشا بیلمادی قاچیب نایمان بویروق خان قاتیغه باردی چنکز خان مرکتنی آلدی تقی اوزی نینك ایلنه توزدورا قوشتی تقی تنقوت ولایتینه یورودی تنقوت نینك توراسی قلعه‌غه قمالدی آز کوندا قلعه‌نی آلب بیر بیرلان برابر قیلدی و پادشاهینی اولتوردی تقی هر ولایت‌غه بیر حاکم قویوب ایویکا توشدی **چنکز خان نینك نایمان بویروق خان نینك اوستیکا یوروکانی نینك ذکری** تنقوتدین قایتب کلکان ییلی ایوندا قیشلاب اول بهار بویروق خان نینك اوستینه یورودی ایل‌کا یقین ییتدی بویروق خان چنکز خان نینك آتلانغانین ایشتمای آز کشی بیرلان کیك آویغه چیقب ایردی چنکز خانغه اوچرادی شول ییردا توتوب باشین کیستی تیانك خان نینك اوغلی کوجلوك و مرکت توقتا *) بیکی و اوغلانلاری جلاون و مجار بیرلان بویروق خان نینك اوردوسندا آوغه بارمای قالیب ایردی بویروق خان قاشیندین کشی قاچیب کلیب خبر قیلدی کوجلوك بیرلان توقتا بیکی قاچب ایرتیش کیتدی‌لار بویروق خان نینك ایوینی و ایلینی آلیب قایتب اوردوسینه توشدی **قرغز خلقی نینك ایل بولغانی نینك ذکری** چنکز خان آلتان بیرلان توراميش‌نی ایلچی قیلیب قرغزغه ییباردی من‌غه باقونسونلار تیب اولوقتدا

---

*) توقتای

قرغز نینك

قرغز نینك پادشاهی اورس اینال تیکان ایردی یخشی کشیلارینی کوب (پیشکش لاری بیرلان ییباریب باقندی) پیشکش‌لاری نینك باشی آیاقی و بورنی و کوزی قزیل آق شونقار ایردی **جنکز خان نینك آتلانیب کوجلوك بیرلان توقتا بیکی نینك کینیدین بارغانی نینك ذکری** قیش ایوندا توروب یازی بیرلان کوجلوك نینك کینیدین باردی ایرتیش‌کا یقین بیتکاندا اویرات ایلی *) اوچرادی بیکی نینك آتی قوتوقه بیکی و قارلیق نینك خانی ارسلان ایردی اوزلارینی آز و چنکز خانی کوپ کوردیلار و تقی باقندیلاردا خانغه قچرجی بولدیلار ایرتیش یقاسندا کوجلوك بیرلان توقتا بیکینی تاپدیلار اوروشا بیلمای قاچتی ییتب توتوب توقتا بیکینی اولتوردیلار کوجلوك قورتولوب ترکستاندا قرا ختای کور خان قاتیغه باردی کور خان یخشی عزّت قیلدی و قیزینی بیردی و اوغل اوقوبدی چنکز خان قایتب اوردوسینه توشدی **اویغور خلقی نینک ایل بولغانی نینك ذکری** اویغور ایلی نینك پادشاهی ایدی قوت قرا ختای کور خانغه تابع بولوب مال بیردی و کور خان هم شادکم آتلیغ نوکرینی اول خلقغه داروغه قیلیب ییباردی شادکم اول خلق نینك آراسندا قرار تاپغاندین سونك کوپ فسق و فسادلار قیله باشلادی کیم اویغور ایلی آنینك اول یمان عملینه طاقت قیلمای بیحدّ آزرده بولدیلار اول زمانده چنکز خان نینك مغولستان و ختایغه بارغانی و جمیع یخشی‌لیق‌لاری عالم خلقی نینك

*) اویلی

آراسندا مشهور بولدی ایرسه ایدی قوت کور خان نینك نوکری شادکم‌نی اولتوروب چنکز خان‌غه ایلچی ییباریب عرض قیلدیکیم آلارنینك آوازه‌سینی ایشتکالی مهر و محبّت‌لاری کونکلوم‌دا جای کیر بولوب تورور امید وارمن کیم مادام الحیات آلارغه تابع بولوب آلار نینك خذمتندا بولغای من ایلچی چنکز خان نینك اوردوسیغه واصل بولغاندین سونك چنکز خان دوربای تیکان‌نی ایلچی قیلیب اویغور نینك پادشاهی ایدی قوتغه ییباردی ایدی قوت کوپ پیشکش‌لار بیرلان کلیب خاننی کوروب باقندی ایرسه چنکز خان هم ایدی قوتغه سان‌سیز عنایت‌لار و التفات‌لار قیلیب کوپ عزّت و حرمت‌لار قیلدی آندین سونك ایدی قوت عرض قیلدیکم پادشاه جهان ستان نینك کرمندین امید وارمن کیم پادشاه نینك بیش‌لانجی اوغلی بولغای‌من امّا چنکز خان آنینك سوزندین فهم قیلدیکیم خاندین قیز تیلاتی تورور خان هم بیر قیزینی آنغه بیردی معلوم بولسون کیم ایدی قوت نینك معنی سی مغول تیلندا دولت لیك تیماك بولور چنکز

خان نینك ختای و قرا ختای و چورچت ولایت لارینی الغانی نینك ذکری

خان کشورستان مغول ایلی نینك مخالفتیندین *) فارغ بولغادین سونك مغول (بی‌لاری) نینك بارچه‌لارینی بیر بیرکا جمع قیلیب آیتدیکیم ختای بادشاهی التان خان منینك آتالارم و آقالارم‌غه یمان ایشلار قیلغان ایردی ایمدی خدای تعالی منکا نصرت بیریب ختای ملکینی مسخر قیلیب آتالارم و آقالارم نینك

*) مخالفندین

قهرین

قهرین التان خاندین آلغای‌من امید وارمن تیب *) خان نینك بو سوزینی بی‌لار یخشی کوروب تحسین‌لار قیلیب آنداغ عرض قیلدیلار کیم التان خانغه اوّل ایلچی ییبازالی اکر سنینك حکمنکنی توتوب سنکا تابع بولماسا آندین سونك آنینك اوستینه آتلانیب بارماق کراك چنکز خان چقر خواجه تیکان نوکرینی ایلچی قیلیب التان خانغه ییباردی تقی آیتدیکیم خدای جاوید ییر یوزی نینك پادشاه‌لیقینی منکا بیریب تورور منینك آوازم عالم خلقی‌غه یایلیب تورور سین‌که التان خان سین منینك ایلچیمنی کوروب بو سوزومنی ایشتکاچ منکه تابع بولوب منی اولوغ پادشاه بیلکیل اکر آنداغ قیلماسانك • کوپ چریك بیرلان آتلانیب سننك بیرلان دوست‌لیق و دشمن لیقنی سیناشورمن تا خدای قدیم تاج دولتنی کیم نینك باشندا قویغای و پلاس نکبتنی کیم نینك اوستیکا یاپغای بولسه اول بولور چقر خواجه التان خان نینك اوردوسینه باریب چنکز خان نینك آیتغان سوزلارینی بیر بیر آیتقاندین سونك التان آچیقلانیب چقر خواجه‌غه آیتدیکیم چنکز خان منی اوزکا ترك‌لار دای بیلماسون اکر اوروشور هواسی بولسه تیز کلسون من آنینك بیرلان اوروشماق‌غه تیار بولوب توروب‌من تیب چقر خواجه‌غه رخصت بیردی چقر خواجه هم ختای‌نینك یول‌لارینی و منزل‌لارینی و تاغ‌لارینی و سولارینی یخشی کوروب و بیلب قایتیب کلیب چنکز خانغه التان خان نینك آیتغان سوزلارینی عرض قیلدی چنکز خان بو سوزلارنی ایشتکاندین سونك چریك چاقرتیب کوپ لشکر بیرلان التان خان نینك تقی

---

*) تیب امیدوارمن

اوستیکا یورودی التان خان تقی اولتورغان شهرندین سان سیز چریك بیرلان آتلانیب چیقدی و بیر دره بار ایردی اول دره نینك یولی صراط نینك پلیدان هم نازك راك ایردی التان خان شول دره نینك آغزندا کلیب توشدی چنکز خان کشورستان کلبب ختای نینك کوپ ولایت لارینی اوتغه یاقدی و التان خان هم بیر بیکیی کوپ چریك بیرلان جنکز خان نینك آلدینه بیباردی چنکز خان نینك لشکرندین بیر کشی قاچیب التان خان نینك ایلکاری بیبارکان بیکینه کلدی تقی آیتدیکیم چنکز خان سان سیز چریك بیرلان کلیب ختای نینك بیر اولوغ شهرینی آلیب خلقینی قتل عام قیلیب اوتغه یاقیب اولجالارنی آلغیب یوروب ایردیلار کیم من قاچتم التان خان بیکی بو خبرنی ایشتکاچ کوپ لشکر بیرلان آتلانیب چنکز خان نینك لشکرینه تیکدی چنکز خان هم بو لشکر نینك کلکانیدین خبردار بولوب اولوغ چریك بیرلان آتلانیب تنکریغه یاپوشوب التان خان نینك بیکی بیرلان رو برو بولوب کوپ اورشتی‌لار چنکز خان‌غه خدای تعالی نصرت بیریب التان خان نینك بیکینی باسوب و لشکرینی قتل عام قیلیب ختای نینك کوپ قلعه‌لارینی آلدی آندین سونك بو قورولتای چریك بیرلان اول دره که التان خان آندا توشوب یاتیب ایردی چنکز خان کلیب التان خان بیرلان کوپ اوروشتی‌لار عاقبت التان خان اوتوز مینك کشیسینی قیردوروب خان بالیق بباردی هر کیم خان بالیق‌دا بادشاه بولوب تختدا اولتورسه التان دیرلار بو اوروشدین سونك چنکز خان ختای نینك کوپ ولایت لارینی آلدی **چنکز خان نینك التان خان بیرلان**

یاراشیب

یاراشیب قیز الیب قایتغانی نینک ذکری التان خان
جنکز خاندین قاچب خان بالیقغه بارغاندین سونک ایشتدیکیم چنکز
خان کوپ ولایتلارنی و کندلارنی آلیب خان بالیقغه متوجّه بولغان
ایرمیش التان خان بیکلاری بیرلان کنکاش قیلدیکیم چنکز خان بیرلا
اوروشغان یخشیمو و یا یاراشغان یخشیمو چنکسانک آتلی وزیری بار
ایردی و آیتدیکیم یاراشغان یخشی تورور آنینک اوچون کیم یاراشغاندین
سونک چنکز خان اوز یورتینه قایتب کیتار وبیز فراغت بولوب جمیع
یخشیلار و بیکلارنی ییغیب یورت مصلحتی اوچون یخشی کنکاش قیلیب
آنینک علاجینی قیلماق کراک التان خانغه وزیر نینک سوزی معقول بولوب
چنکز خانغه ایلچی ییباردی و پردهٔ عصمتدا قیزی بار ایردی آنی
خانغه پیشکش ییباردی چنکز خان کشورستان التان خان نینک
ایلچی سیغه کوپ عنایتلار قیلیب ییبارکان قیزینی اوزی آلدی تقی
راضی بولوب یاراشب اوز یورتیغه قایتب کیتی آندین سونک التان خان
مملکتینی پریشان کوروب تمینک دیکان شهرکا بارماقغه قرار بیردی بو
تمینک شهرینی التان نینک آتاسی یاساب ایردی اول شهر عجایب مضبوط
شهر ایردی آنینک ایلانایاقی قرق فرسنک ایردی بیر اولوغ سوینینک یقاسندا
واقع بولوب ایردی صبح صادق اول باشیدین کشتیکا اولتورسالار نماز شامرا
بو باشیغه چیقار ایز بیلار بو قلعه نینک ایلانا یاقندین اوچ قلعه سالیب ایردی
مونداغ مضبوط ایردی التان خان (خان) بالیقنی اوغلیغه بیریب اوزی تمینک
شهریغه متوجّه بولدی التان خان خان بالیقدین آتلانا تورغاندا قرا

ختای نینك سردارینی اندك *) کناه اوچون اولتوروب کتیب ایردی اولسبب قرا ختای نینك بیر نیچه بهادرلاری التان خان نینك اوغلی نینك بیلقی و قوی و تیوه و سغیرینی قووب چنکز خان نینك چریکی کا قوشولدی آندین سونك قرا ختای دین بیر ییکیت خزوج قیلیب ختای نینك بعضی ولایت لارینی آلیب چنکز خانغه ایلچی لار ییباریب عاقبت اوزی خلقی بیرلان خان کشورستان نینك خذمتیغه باریب عنایت پادشاهانه و مرحمت خسروانه سیغه مخصوص بولدی و موندای کوپ خلق التان خان نینك بیك لارتندین کفران نعمت قیلیب اندك سببدین قاچیب باریب چنکز خان نینك اوردوسیغه قوشولدی لار التان نینك اوغلی بیش آیدین سونك فلك نینك رفتارینی بیقرار کوروب خان بالیق نینك حکومتینی بیك لاریکا تاپشوروب اوزی آتاسی نینك قاتیغه باردی چنکز خان التان خان نینك عاجزلیقندین خبر تاپوب ساموقه بهادر بیرلان مینکان *) بهادرنی کوپ چریك بیرلان خان بالیقنی آلینك تیب ییباردی بولدا ختای نینك اکثر خلقی بو ایکی سردارغه قوشولوب خان بالیق غه متوجه بولدیلار مونداغ وقتدا التان خان ایشتدیکیم خان بالیقدا عجب آچلیق ایرمیش تیب اول سببدین التان خان ایکی بیکی کا لشکر قوشوب بیر نیچه مینك خروار آشلیق بیریب خان بالیقغه ییباردی اول ایکی بیك آشلیقنی آلب کیلا تورغاندا چنکز خان نینك ایکی سرداری بیرلان اوچراشتی تقی اولوغ اوروش بولدی التان خان نینك ایکی بیکی لشکری و آشلیقی بیرلان چنکز خان نینك ایکی

---

۱) انداع ۲) مسکان

بیکی

بیکی نینک قولیغه توشدی التان خان بو خبرنی ایشتیب زهر ییب اولدی
آندین سونک خان بالیق شهری چنکز خان هردازلاریغه مسخر بولدی
مغول نینک امرالاری چنکز خان‌غه ایلچی ییباردیلار خان بالیقنی التان
خان کوپ خزینه و دفینه‌سی بیرلان آلدوق تیب چنکز خان قنوقو
نویان‌نی ایکی بیکی بیرلان خان بالیقغه ییباردیکیم التان خان نینک
خزینه سین یوکلاب آلیب کیلنک‌لار تیب بو اوچ بیک خزینه و دفینه‌نی
یوکلاب چنکز خان نینک خذمتیغه باردیلار چنکز خان بیش ییلدا
ختای نینک اکثر ولایت‌لارینی آلدی حاکم‌لار و داروغه‌لار قویدی تقی
قایتیب اوردوسیغه توشدی و اقاشین ولایتی‌کا یورودی بو وقتدا اول شهرنی
تنغوت دیتوروبلار اول ولایت نینک بارچه‌سینی آلدی تقی کونکلینه مونی
قرار بیردیکیم ینه بیر یولی ختای اوستیکا بارغای تقی قالغان ولایت‌لار نینک
بارچاسینی آلغای بو قصدی اول سببدین ترک تاپدیکیم نایمان تیانک
خان نینک اوغلی کوجلوک آتاسی اولکاندین سونک قاچیب ترکستان
ولایتی‌کا باریب ایردی چنکز خان نینک بعضی دشمن‌لاری اتفاق قیلیب
کوجلوک‌نی پادشاه کوتاریب سلطان محمدکا ایلچی ییباریب آنینک کنکاشی
بیرلان کور خان بیرلان یاغی بولغای اولوقتدا ترکستان کور خان قرا
ختای‌غه تعلق ایردی کوجلوک کوز خان نینک ولایت لاری نینک یاریمینی
آلدی اول خبرنی چنکز خان ایشتیب آیتدیکیم مونداغ اولوغ دشمن
مملکتیم نینک بیر طرفندا پیدا بولوب تورغاندا اوزاق سفرغه بارماقیم لایق
ایرماس تیب ختای بارماقینی بر طرف قیلدی اولوقتدا خبر کلدیکیم

مرکیت توقتا بیکی نینك اینیسی قودو اوچ اوغلی بیرلان قاچیب باریب نایمان یورتیندا اولتوروب ایردی آنلار کوپ فتنه و فساد قیلا توروو ایرمیشلار تیب سوبدای بهادر بیرلان قنقرات طوغاچارنی کوپ چریك بیرلان آنلار نینك اوستیکا ییباردی آنلار باریب جم موران تیکان سو نینك لبندا تاپیب اوروشوب باسیب قریب اولجه و اسیر قیلدیلار تاریخ آلتی یوز اون اوچ‌دا مرکیت ایلی نینك دولتی منقطع بولدی **بورغول نویاننی تومات ایلی نینك اوستینه ییبارکانی نینك ذکری** تومات ایلی چنکز خان ختای یورتینه کیتکاندین سونك یاغی بولوب ایردی خان قایتیب کیلکاندین سونك بورغول نویانغه لشکر قوشوب ییباردی اول باریب اولجه واسیر قیلیب خان نینك خذمتیغه کلدی

چنکز خان نینك اوغلانلاری و خاتونلاری و قمالاری نینك ذکری چنکز خان نینك خاتونی (و قمالاری کوپ ایردی بیش یوزدین آرتوق .K) ایرکاندور بارچه خاتونلاری خانلار نینك قیزی و خاتونی ایردیلار بارچه‌سی نینك اولوغی بیش خاتون ایردی بیری بورته فوجین اوغلانلاری نینك اناسی ایردی ایکنچی کنجو التان خان نینك قیزی ایردی اوچونچی کوی سو تایانك خان نینك خاتونی ایردی تورتونچی میسولون *) بیشنچی یسوکان ایکیسی تاتار ایلیندین بیر کشی نینك قیزی ایردی بیری اولکاندین سونك بیرین آلیب ایردی تورت اوغلی بار ایردی اولوغی جوجی خان ایکنچی جغتای خان اوچونچی اوکدای

---

*) میلون

قاآن تورتونچی تولی خان جوجی نینك معنی سی مهمان تیماك بولور اوكدای نینك معنی سی بلند تیماك بولور تولی نینك معنی سی آیینه تیماك بولور هر بیرینی بیر ایشکا تعیین قیلیب ایردی صحبت و توی و اویونی جوجیغه بارغو آلدورماق و توتدورماقنی جغتایغه مملکت نینك مالینی و ضبط قیلماقینی اوکدایغه و چریك ترتیبینی تولیغه بو تورت اوغل دین باشقه ینه اوزکا خاتونلاردین بیش اوغلی بار ایردی ختای یورتینی الماتی تیکان بیرکاچا آلیب بو بیش اوغلی و آقا و اینیسی نینك اوغلانلاریغه بیریب قایتیب ایردی بو تورت اوغلیغه ایل لارنی بولوب بیریب بیر بیردا اولتورتوب آیتدیکم بیر بیرینکز بیرلان موافقت قیلینك مخالفت ایتمانك تیدی ثقی صداقتدین بیر اوق جیقاریب سندوردی بیر نیچه اوقنی بیر بیرکا قوشوب آیتدیکیم مونی سندورا بیلور کشی بارمو هیچ کشی سیندورا بیلمادی چنکز خان اوغلانلاریغه باقیب آیتدیکیم بو اوقلار سیزلارکا اوخشار اکر بارچانکز بیریکیب بیرینکزنی پادشاه قیلیب آنینك تیلیدین چیقماسانکز هیچ کشی سندورا بیلماس اکر اتفاق قیلمای مخالف قیلسانکز بیر اوقنی نیچوك سندورسالار سیزلارنی هم شونداق سندورورلار تیب یخشی نصیحت لار قیلدی

کوجلوك اوستینه چپه نویان تیکانینی ییبارکانی و آنینك کوجلوکنی اولتوروب کیلکانی نینك ذکری

نایمان تایانك خان نینك اوغلی کوجلوك کیم قاچیب باریب کور خان قرا ختایغه پناه کیلتوروب آخر کور خان بیرلان یاغی بولوب آنینك ولایت لارین آلیب مغول و تاتار ایلیدین هر کیم چنکز خانغه دشمن لیقی بولسه آنلارنی

قاشیغه بیغشتوروب یوروکانین ایشتب یسوت اوروقندین چپه نویانغه کوپ
چریك قوشوب بیباردی اول باریب اوروشوب باستی اوزی آز خلق
بیرلان قاچیب کتدی قالغانین قیریب اوغلان اوشاقین اولجه و اسیر قیلیب
کوچلوك نینك یانیداغی نوکرلارین اولتوردی اوزی اوچ کشی بیرلان قاچیب
بدخشاندا ساریغ قول تیکان درهکا باردی چپه نویان: تقی سونکغوندین
باریب هر چند ایزلاب سورادی تاپا بیلمادی آخر بیر کون بیر قوش
سوروب یوروکان کشی آیتدیکیم سیز آیتقاندای نشانهلیق اوچ کشی اول
طرفکا کیتدی چپه نویان مونی ایشتکاچ ایلغاب بلریب کوچلوکنی توتوب
باشین کیسب قایتیب خان نینك خدمتیغه کلیب کوپ انعام و سیورغالغه
اوچرادی چنکیز خان نینك محمود یلواج *) تیکانبنی
ایلچی قیلیب سلطان محمد خوارزم شاهغه ییبارکانی نینك
ذکری چنکز خان محمود یلواج تیکانبنی سلطان محمد خوارزم شاهغه ایلچی
قیلیب آیتیب ییباردیکیم خدای تعالی مشرقدین تاسنینك ولایتنککاچه منکا
بیریب توروردر ایمدی کراك کیم سین منینك اوغلوم بولوب یخشیلیقغه سعی
قیلغای سین تا مسلمانلار تنیچ و فراغت اولتورغایلار محمود یلواج
باریب سلطانغه بو سوزلارنی عرض قیلغاندین سونك سلطان محمد بیر
کون محمود یلواج نی اولایقدا چاقریب آیتدیکیم سندین بیر سوز
سورای توروریمن راستین آیتغیل سنینك خان نینك ختای یورتینی
آلغانی راستمو تیب بیر قیمت بها درنی بازو سیندین چیقاریب محمود

*) بلواج

بلواجغه ·

یلواج‌غه بیردی محمود یلواج آیتدی تنکری نینک حقی اوچون منینک
خانیم راست آیتا توزور بو سوز نینک راستلیقی سیزکا هم تیز معلوم
بولغی‌سی توزور بو سوزدین سلطانمحمّد نینک عجب آجیقی کلیب محمودغه
آیتدیکیم ای محمود سین هیچ بیلورموسین کیم منینک مملکتیم نینک اوزونی
و ایلانـایـاقی نیچاقلیق بیر توروبر و منینک دولتم نیچوک اولوغ دولت
تورور و سنینک خانینک نیچاقلیق کیشی تورور کیم اوزینی مندین اولوغ
بیلیب منی اوغلوم تیکای و آنینک نیچاقلیق چریکی بولغای کیم اوزینی مندین
زیاده توتغلی سلطان محمّد نینک بو سوزی‌دین محمود یلواج قتغ قورقتی
تقی عرض قیلدیکیم چنکز خان نینک لشکری سینینک لشکرینک نینک
(یانیدا آی نینک نوری بیرلان آفتابه نینک .R) نوریغه اوخشار محمود نینک
بو سوزیندین سلطانمحمّد نینک آجیقی باسیلیب محمود یلواج آنینک غضبندین
قوتولدی آندین سونك ایکی طرف‌دین عهد و پیمان قیلدیلار کیم بیر
بیرلاری نینک دوستیغه دوست و دشمنی‌غه دشمن بولغای‌لار و بیر بیری‌کا
یمانلیق قیلماغایـلار موندین سونك چنکز خان نینک ایلچی‌لاری سلطاندین
رخصت تـاپیب قایتیب خان کشورستان نینک خذمتیغه باردیلار و خان
سلطان محمّد نینک عهد و پیمانیدین خوشحال بولوب کونکلندا مقرّر قیلدیکیم
سلطاندین یمانلیق چیقمای آنکا یمانلیق قیلماغای و بـاوجودکیم ناصر خلیفه
بغدادین خانغه ایلچی ییباریب ایردی آنغا هم هیچ التفات قیلمادی
بو عهدنی سندورماقنی هیچ کونکلیکا کلتورمادی تا غایر خان سلطانمحمّدنینک
حکمی بیرلان خان نینک سوداکرلارینی و ایلچی سینی اولتورماکونچه

سلطان محمّد خوارزم شاه نینک غایر خان نینک تیلی بیرلان چنکز خان نینک ایلچی و سوداکرلارین اولتورکانی نینک ذکری

اولوقتدا ایران بیرلان توران آراسی آنداغ ایمن ایردی کیم اگر بیر کشی مغربدین مشرقغه‌چا باشیغه بیر طبق آلتونی قویوب یوروسه هیچ کشی نینک حدّی یوق ایردیکیم آنکا متعرّض بولغای مغول‌لار نینک اولتورغان یرینده شهر یوق ایردی دایم بازرکانلار قماش و تون و بوز*) و بویاق آلیب باریب کوپ فایده‌لار کورارلار ایردی بو هوس بیرلان ماوراء النهر نینک بازرکانلاری اتّفاق قیلیب مغول ایلینه درکار قماش‌لارنی یوکلاب چنکز خان نینک اوردوسیغه کلدیلار چنکز خان بازرکان‌لاریدین بیر بیننی چارلاب کلتوروب کلتورکان نیمرسه‌لارین بها قیلدوردی اول کشی اول نیمرسه‌کیم بیر آلتونغه تیکلار ایردی اون آلتون بها قیلدی چنکز خان‌غه بو سوز یاقمای آیتدیکیم بو کشی آنداغ خیال قیلورکیم بو نیمرسه‌لارکیم کلتوروب توزور بیز کورماکان بولغایمیز و بیزدا یوق توروور خزینه‌جی سینه بویوردیکیم قماش کلتورکیل باریب مینک صندوق پارچه کلتوردی بارچه‌سی زربفت ایردی آندین سونک بویوردیکیم بو بازرکان نینک مالین تالانک تالادیلار آیتدی ایمدی اوزکا بازرکانلارنی کلتورونک‌لار کلتوردیلار قماش‌لاری نینک بهاسینی سوردی آنلار آیتدیلار بیز نی آیتالینک اگر خاصّهٔ شریفه‌غه مناسب بولسه پیشکش توروبز ساتغالی کلتورکانمیز یوق خانغه بولار نینک سوزلاری خوش کلیب بارچه کلتورکان رخت‌لارنی آلیب بیر تنکه‌لیک نیمرسه سینه

*) بوز

اون تنکه لیك نیمرسه بیریب کوپ عنایتلار قیلیب قوناقلغه تعین قیلدی
تقی. بیكلاریکا حکم قیلدیکم بارچانکز بو بازرکانغه کشی قوشونك کشی
قوشتیلار. بارچاسی توزبت. یوز الیك کشی بولدی چنکز خان اوچ کشیسینی
سلطانمحمدکا ایلچی قیلدی. بیری محمود خوارزمی بیری علی خواجه بخاری
بیری. یوسف اوترازی آیتیب ییبارکان سوزلاری بو کیم آنداغی بازرکانلار
کلیب بیز نینك عنایت و شفقتیمزنی کوروب باردیلار بیز هم موندین بیر
نیچه کشیلارنی ییباردوك توقع اولتورور کیم آلارنی سیلاب ییبارکای سیز
تقی سین مینینك اوغلوم بولغول خدای تعالی عالمنی بیز ایکاویمزکا
بیریب تورور. بیز آتا و اوغل بولوب بیر بیریمز بیرلان یخشی بولساق
بولـلار ایمین بولوب مسلمانلار فراغت و آسایشدا بولورلار تیب
ایلچی و بازرکانلارنی ییباردی اولار اوترار باردیلار اوترار نینك حاکمی
اینالجوق. کیم سلطانمحمد نینك تغایسی ایردی سلطانمحمد آنکا غایر
خان آت قویوب ایردی بازرکانلار آنی کورا باردی آنلار نینك
آراسندا بیر کشی بار ایردی• اینالجوق نینك آشناسی اول غایر خان
تیمای اینالجوق تیدی آنینك اول سوزی یمان کلیب بازرکانلارنی توتوب
سلطانمحمدکا بیر پاره کیشی جاسوس لیقغه کلیب تورور تیب عرضه داشت
قیلیب ییباردی سلطانمحمد هم فکر قیلمای اولتورسون و مالین آلسون تیب
حکم ییباردی بو هم بولارنی اولتوروب مالینی آلدی بازرکانلار نینك
بیریسی قاچیب. باریب بو واقعاتنی چنکز خانغه عرض قیلدی چنکز خان
بو سوزنی ایشتکاندین سونك قاتیق آجیقلانیب بیكلارینی چاقریب

کنکاشیب سلطان‌محمّد نینک اوستیکا یورومادک بولوب چریک ییغشتورماقغه مشغول بولدی‌دا سلطان‌محمّدکا کشی ییباردیکیم سنینک ساری متوجّه بولدوق سنکا معلوم بولسون تیدی **جوجی خان نینک سلطان‌محمّد خوارزم شاه بیرلان اوروشقانی نینک ذکری** چنکز خان اولوغ اوغلی جوجینی ترکستان اطرافندا اولتورغان کوچلوک‌دین آیریلیب قالغان هر اوروغ‌دین ایل‌لار بار ایردی آنلار نینک اوستیکا ییباردی اولوقتدا سلطان‌محمّد چنکز خان نینک اوزی نینک طرفینه متوجه بولغانین ایشتیب لشکر ییغشتوروب سمرقند کلیب آندین خجند کلدی اول محلّدا خبر تاپدیکیم جوجی خان کلیب ترکستان اطرافنداغی ایل‌لارنی چاپدی تیب ایلغاب ایل اولتورغان ییرکا باردی ایرسه کوردیکیم قبلی و قبچ تیکان ایکی سونینک آراسندا کوپ اولوک‌لار یا تور آنلار نینک آراسندین بیر نیم جان کیشی تاپیب خبر سوردیلار اول آیتدی جوجی خان نینک کیلا تورغانین ایشتیب قاچب کیلا ایردوک توناکون شو چاق‌دا سونکقومیزدین شو ییردا ییتب اوروشوب باسیب قریب اولجه و اسیر قیلیب آلیب کیتدی مونی ایشتکاچ جوجی نینک سونکقوندین قاوب صباحی ییتدی سلطان محمّد نینک ییتکانین کوروب جوجی خان بیک‌لاریکا کنکاشدی بیک‌لار آیتدیلار بیزنی خان شلطان محمّد بیرلان اوروشقالی ییبارکانی یوق چاپ و آل تیکان ایل‌لارنی چاپدوق و آلدوق یخشیسی اولتورور کیم بیز آز و اول کوپ یوروی بیرالی ایلغاب سونکقیمزدین آز کشی ییتار آنکا اوروشالنک جوجی خان آیتدی من آتام‌غه و اینی‌لارم‌غه باریب نی آیتورمن یاونی ییراقدین کوردوم‌دا

کوردومدا قاچتم دیرمن‌مو تیب بیک‌لار نینك سوزین قبول قیلمای توروب یاساب سلطانمحمّد بیرلان اوروشتی جوجی خان اوزی باشلاب نیچه مرتبه چاپدی آخرندا توغغه یتب سلطانمحمّد نینك قالقانیغه ایکی اوچ مرتبه چاپدی یقین ایزدیکیم سلطان محمّد نینك لشکری قاچقای سلطان محمّد (نینك اوغلی سلطان .K) جلال آلدّین یخشی ایشلار قیلیب لشکر نینك قاچماس‌لیقیغه سبب بولدی اول کون اخشام‌غه‌چه اوروشتی‌لار کیچه بولغاندین سونك مغول‌لار هر بیردا اوت یاقتی تقی یوروی بیردیلار ایرتا توروب (سلطان محمّد نینك چریکی بارسه مغول کیچه بیرلان .K) کیتب تورورلار (آلار هم یورتیغه .K) قایتدیلار جوجی خان باریب آتاسیغه قیلغان ایشلارینی عرض قیلدی ایرسه خوشحال بولوب کوپ عنایت‌لار قیلدی سلطانمحمّد بیک‌لاری بیرلان کنکاشیب هیچ قاییسی اوروشماقنی مناسب کورمای اشکرنی هر ولایت‌لارغه ییباریب قبالی قرار بیریب قایتدی **سلطانمحمّد نینک دولتی نینك قایتقانی نینک سببی** اول بولدیکم بیر کیچه مست‌لیکدا اناسی ترکان خاتون بیرلان تهمت قیلیب شیخ مجد آلدّین بغدادی‌نی شهید قیلدردی صباح قیلغان ایشندین پشیمان بولوب بیر طبق آلتون و جواهرنی شیخ نجم آلدّین کبراغه ییباریب آیتدیکم منینك بو کناهمنی عفو قیلسونلار شیخ آیتدیلار کیم آینك خون بهاسی آلتون و جواهر ایرماس بلکیم اولتورکان کشی نینك باشی و منینك باشیم و نیچه مینك *) خلایق‌لار نینك باشی توشور آندین سونك امیر المؤمنین ناصر آلدّین ابو آلعبّاس خلیفه

*) ملك

بیرلانِ یمان بولوب مفتی‌لاردین فتوی آلیب ترمد سیّدلاریندین علاءالملک تیکانینی خلیفه کوتاریب اولاد نینگ آتلارین خطبه و سکّه‌دین چیقاردی تقی بیریسی غایر خان نینگ سوزینه کیریب چنکز خان نینگ ایلچی‌سینی و بازرکانلارینی فکر قیلمای اولتورتدی و تقی چندان یمان ایشلار قیلیب تورور آیتساق سوز اوزاق بولا تورور چنکز خان نینگ بخارا طرفیغه یوروکانی نینگ ذکری تاریخ آلتی یوز اون بیش‌دا چنکز خان لشکر بی نهایت بیرلان اوز یورتوندین آتلانیب اوترار اوستیکا کیلدی یولدا قارلیق خلقی نینگ خانی ارسلان خان کوپ چریک بیرلان کلیب قوشولدی و ایدی قوت اویغور نینگ کوپ ایلی بیش بالیق‌دین کلیب قوشولدی و آلمالیق‌دین سغناق تکین ایلی بیرلان قوشولدی اوکدای قاآن و جغتای خانی اوترارغه تعیین قیلدی چنکز خان جوجی خانی جند ۱) طرفیغه ییباردی الاق نویان و سکتو بوقانی بیش مینگ کشی بیرلان فناکت ۲) و خجند طرفیغه ییباردی و خان کشورستان اوزی تولی خان بیرلان قالغان لشکری آلیب بخارا طرفیغه یورودی بخارا تیماک نینگ معنی‌سی مغول ۳) تیلندا علم و اهلِ علم نینگ جمع بولا تورغان ییری تیماک بولور چنکز خان اوتراردین آتلانیب بخارا ساری کیلا تورغاندا ناکاه تانکدا بیرلان زرنوق قلعه‌سینه ییتوشوب کیلدیلار عجب سوران سالدیلار ییکبار زرنوق نینگ خلقی خبردار بولدیلار کیم زرنوق نینگ اطرافینی سانسیز چریک قبادی بو خلق عجایب و غرایب قورقتیلار قلعه‌غه

---

۱) بجند ۲) فناکند ۳) مغ

قبالب دروازه‌لارنی تارتدیلار بو حالدا پادشاه جهان ستان نینک دانشمند حاجب تیکان بیر کشیسی بار ایردی اوزی مسلمان ایردی آنی زرنوق خلقینه ایلچی‌لیککا ییباردی دانشمند حاجب باریب شهر نینک خلقی‌غه کوپ نصیحت‌لار قیلیب قورقونچ‌لار بیرکاندین سونک شهر نینک تمام خلقی کوپ پیشکش‌لار آلیب کلیب خاننی کورنوشی قیلدی‌لار خان هم آلارغه شفقت و مرحمت‌لار قیلدی چنکز خان زرنوق نینک آتینی قوتلیق بالیق قویدی یعنی مبارک شهر تیماک بولور و اول شهر نینک ییکیت‌لارینی اوزی بیرلان همراه قیلیب آلیب کتدی و قاری‌لاریغه رخصت بیردی تقی اول ییردین آتلانیب نورغه کیلدی نور خلقی قلعه‌غه قبالدی‌لار آندین سونک کوپ ایلچیلاشب تمام خلق قلعه‌دین چیقب یخشی پیشکش‌لار بیرلان کلیب خاننی کوردیلار خان هم اول خلق‌غه عنایت و شفقت‌لار قیلیب حکم قیلدیکیم سین خلق اوزونکا تیکو چاقلیق آزوق و تخم و قوش اوکوز و نکوزنی آلیب قلعه‌دین چیقغیل قالغان مالینکنی لشکر تالاسون اول خلق هم خان نینک حکمی‌کا عمل قیلیب قلعه‌دین چیقدیلار قالغان مال‌لارینی خان نینک چریکی تالاب آلدی آندین سونک آتلانیب عاشورا آیی نینک اوّلندا تاریخ آلتی یوز اون آلتی‌دا و بیلان ییلندا بخاراغه کیلیب قلعه‌نی قباب توشدیلار یاریم کیجه بولغاندین سونک سلطان محمّد نینک بخارادا قویغان بیک‌لاریندین کوک خان و سیونچ خان و کوجلوک خان ییکرمی مینک کشی بیرلان چنکز خان لشکرینه شبخون اوردی خان نینک چریکی هم خبردار بولوب کوپ اوروشدیلار عاقبت خان کشورستان نینک دولتی

قوی بولوب ییکرمی مینک کشی باسیب بیر زماندا نیست و نابود قیلدیلار . تانک آتغاندین سونک دروازه‌لارنی آچیب بخارا نینک جمیع شیخ مشایخی و ملا و مفتی‌سی یخشی یمانی شهردین چیقب خان نینک خذمتیغه کیلدیلار خان هم آتلانیب شهر نینک ایچیکا کیریب سیر قیلیب مسجد جامع نینک ایشکیکا کیلدی و مسجد نینک ایچیکا آت بیرلان کیریب مقصوره‌غه کیلدی بو مسجد عجائب اولوغ عمارت ایردی خان سوردیکیم بو سلطانمحمد نینک ایوی تورورمو خلق آیتدیلار کیم تنکری نینک ایوی تورور آتدین توشوب منبر نینک اوستیکا چیقدی و مغول‌لار علما و مجتهدلارکا آت توتوروب اوزلاری پیاله ایچماککا مشغول بولدیلار مصحف نینک ورق‌لاری آتلار نینک آیاقی نینک آستندا یاتیب ایردی اول زماندا بخارادا سیدلار نینک اولوغی بیر سید بار ایردی مصحف نینک ورقینی آت نینک آیاقی نینک آستندا کوروب بیر مجتهددین سوردیکیم بو نی واقعات تورور تیب اول مجتهد آیتدی ای سید تیک تورغیل تنکری تعالی نینک غضب وقتی تورور چنکز خان آتلانیب عیدگاه‌غه باردی تقی جمیع خلایقنی حاضر قیلدی و منبرکا چیقدی تقی مسلمان‌لار نینک عیبینی آیتا باشلادی سلطانمحمد نینک خلاف وعده قیلیب بازرکاننی و ایلچی‌نی اولتورکاننی آندین سونک آیتدیکیم ای قوم سیزلاردین اولوغ کناه‌لار چیقدی تنکری تعالی نینک قهری کیلیبمن تنکری نینک بیرمان بلاسی من منی سیزلارکا مسلط قیلیب ییباریب تورور بو سوزلارنی آیتب بولغاندین سونک آیتدیکیم سیز خلق نینک کورونیب تورغان مالینکزنی آیتماق حاجت ایرماس امّا یير آستندا یاشورغان

مالینکزنی

مالینکزنی قین سیز قیستاق سیز چیقاریب بیرینکلار ولایت نینک خلقی ظاهر و پنهان مالینی کیلتوروب بیردیلار اول حالدا بیر کشی کیلیب خانغه آیتدیکیم بو شهر نینک ایچندا خوارزم شاه نینک اکثر کشی‌لاری یاشوروب *) تورور بو سوزنی ایشتکان‌دین سونک خان نینک حکمی بیرلان شهرکا اوت سالدیلار بخارا نینک اکثر عمارت‌لاری یاندی اول عمارتی کیم تاشدین ایردی یانمای قالدی آندین سونک ارک نینک ایچندا سلطان محمّد نینک بیر نیچه بیک‌لاری قبالیب ایردی آنی هم آلیب اولتوردی و بخارا نینک قلعه‌سینی ییر بیرلان یکسان قیلدوردی القصه بخارا قاآن نینک زمانیغه‌چه ویران ایردی و قاآن نینک حکمی بیرلان یانکی باشدین بخارانی آباد قیلدیلار

اوکدای قاآن و جغتای خان نینک غایر خان بیرلان اوروشوب اوترارنی مسخّر قیلغانی نینک ذکری

سلطان محمّد خوارزم شاه الیک مینک کشی بیرلان غایر خان‌نی اوترار ولایتین ساقلاماقغه قویوب ایردی و تاتار لشکری هم اوترارغه کیلماککا قصد قیلغان ایرمیش تیب سلطان قراجه حاجب تیکانینی بوکرنی اون مینک کشی بیرلان غایر خانغه کومککا ییباریب ایردی و اوترار نینک ایچندا آلتمیش مینک کشی بیرلان غایر خان قبالیب ایردی و شاه زاده‌لار بیش آی قباب یاتدیلار اوترار نینک ایچنداکی خلق پریشان بولا باشلادی قراجه حاجب غایر خانغه آیتدیکیم اوترارنی شاه زاده‌لارغه بیرالی تقی ایل بولالی شاید بو قبال و پریشانلیقدین قورتولغایمز غایر خان آنینک سوزینی قبول قیلمادی

*) یاشبور تیب

آینك اوچون کیم بو فتنه‌لار آینك باعثندین پیدا بولوب ایردی قراجه حاجب هر چند غایر خانغه آیتماق بیرلان قبول قیلمادی ایرسه اوزی نینك اون مینك کشی‌سی بیرلان بیر کیجه دروازهٔ صوفی تیکاندین چیقیب شاه زاده‌لار نینك خذمتیغه کیلدی شاه زاده‌لار قراجه حاجب‌غه آیتدیلار کیم سین اوز پادشاهینك‌غه نی وفا قیلدونك‌که بیزکا نی قیلغای سین تیب آنی اون مینك کشیسی بیرلان شهید قیلدیلار مغول‌لار دروازهٔ صوفی‌دین کلیب اوترار نینك ایچیکا کیردیلار اوترار نینك جمیع خلقینی صحراغه چیقاریب شهید قیلدیلار اول حالدا غایر خان ییکرمی مینك کشی بیرلان ارککا قبالدی هر کوندا چیقیب اوروشور ایردی یخشی مرادنه‌لیق‌لار قیلدی و مغول چریکیدین کوپ کشی‌لارنی (اولتوردی اوزی نینك قاتنداغی کشی‌لاری .R) تمام شهید بولدی مغول‌لار ارك نینك قلعه‌سین تقی آلدی آخر الامر غایر خان ایکی کشی بیرلان قاچب بیر تام نینك اوستیکا چیقدی اول ایکی نوکری هم شهید بولدی آخر اوروشا اوروشا غایر خان نینك اوقی توکاندی عاقبت کنیزلاری دیواردین خشت‌لارنی آلیب بیرا باشلادی‌لار اول خشت‌لارنی آتیب اوروشتی آخر الامر ایلانبایاقینی قباب تیرك توتوب شاه‌زاده‌لار نینك آلدیغه آلیب باردیلار شول وقتدا شاه‌زاده‌لار ایشتدیلار کیم چنکز خان بخارانی آلیب سیمرقند کلیب تورور اوکدای قاآن و جغتای خان لشکر بی نهایت بیرلان سمرقند طرفیکا متوجه بولدیلار تقی کوك سرای تیکان بیردا غایر خانی شهید قیلدی‌لار **جوجی خان نینك جند بارغانی نینك ذکری** جوجی خان اوترار‌دین آتلانیب سغناق کیلدی حسن حاجی تیکان

تیکان بیر مسلمان نوکری بار ایردی آنی سغناقغه ایلچی قیلیب بیباردی‌دا آیتدیکیم باریب خلقغه نصیحت قیل قیلیب منی کوریب قلعه‌نی منکا بیریب منکا اطاعت قیلسونلار (حسن حاجی سغناق‌غه باریب .K) خلقغه نصیحت قیلا تورغاندا بازاری‌لار ثواب توررور تیب تکبیر آیتیب حسن حاجی نینک اوستیکا توکولیب (اولتوردیلار و تقی دروازه‌نی برکتیب .K) قبالیب توردیلار بو خبرنی ایشتیب جوجی خان قتتیق آچقلانیب مغول‌لارغه قلعه‌نی یاپوشیب آلینک‌لار تیب حکم قیلدی بیر ساعتدا مغول‌لار یاپوشوب قلعه‌نی آلدیلار تقی بیر حسن حاجی نینک قانی اوچون اون مینک مسلمان‌نی شهید قیلدی‌لاردا حسن حاجی نینک اوغلینی سغناقغه حاکم قیلدیلار آندین سونک جوجی خان آتلانیب اوزکندکا کیلدی اوزکند خلقی قلعه‌دین چیقیب بخشی پیشکش‌لار بیرلان کیلیب جوجی خان‌نی کوردیلار خان هم آلارغه عنایت قیلیب اوزیکا و مالیغه دخل قیلمادی آندین سونک آتلانیب اسناش تیکان قلعه‌غه کلدیلار اسناش نینک خلقی چیقیب اوروشتی جوجی خان نینک لشکری آلارنی باسیب بارچه‌سین شهید قیلدی‌لار اول حالدا جند حاکمی جوجی خان نینک خبرین ایشتیب جنددین قاچیب خوارزم کیتدی جوجی خان مونی ایشتیب چنتمور تیکان نوکری‌نی جند خلقیغه ایلچی قیلیب بیباردی جند خلقی اطاعت قیلمای چنتمورنی اولتورماککا قصد قیلدیلار چنتمور حیله‌لار قیلیب آلار نینک قولندین قاچیب جوجی خان نینک خذمتیغه کلدی تقی هر نیچه کورکانین خانغه عرض قیلدی جوجی خان آچقلانیب جندکا باریب جندنی قبادی تقی قلعه‌نی آلدی

اول کیشیلارکه چنتمورنی اولتورماککا قصد قیلیب ایردی آلارنی[١] شهید قیلدی‌دا اوزکا خلق نینك قانین باغیشلاب بارچاسینی قلعه‌دین تاشقاری چقاریب مال‌لارینی تالاتیب علی خواجه غجدوانی نی جندکا حاکم قیلدی

الاق نویان نینک سکتو بوقا بیرلان فناکت و خجند کیلکانی و خجند حاکمی تیمور ملك نینك ذکری

یوقاریدا ذکر قیلیب ایردوك کیم چنکز خان الاق نویان بیرلان سکتو بوقانی بیش مینك کشی بیرلان فناکت و خجند طرفیکا ییباردی تیب الاق نویان و سکتو بوقا کیلیب فناکتنی قبادیلار فناکت خلقی اوچ کونکاچه دروازه‌لارنی تارتیب قلعه‌غه قبالیب توردیلار تقی تورتولانجی کونی تمام خلقی قلعه‌دین چیقیب کوپ پیشکش‌لار بیرلان کیلیب الاق نویان و سکتو بوقانی کوردیلار آندین سونك بو ایکی سردار اهل پیشه‌نی بیر باشقه و سلطان محمد نینك نوکرلارینی بیر باشقه آیردی تقی نوکر خلقینی اولتوروب اهل پیشه بیرلان تاجیك خلقینی حشر اوچون خجند طرفیکا سوروب اوزلاری هم آتلاندیلار کیلیب خجندکا توشدی اما خجند نینك تیمور ملك آتلیغ حاکمی بار ایردی کیم اوروش کونندا رستم و اسفندیار آنینك آلدندا طاقت کیلتوروب تورا بیلماس ایردی تیمور ملك خجند نینك رود خانه‌سی نینك اورتاسندا بیر قوروق ییر بار ایردی آندا بیر قلعه سالیب ایردیکیم آنداغ مضبوط قلعه ایردیکیم آنکا عفریت نینك قولی ییتشماس ایردی اول قلعه‌دا تیمور ملك مینك ییکیت بیرلان قبالدی الاق نویان بیرلان سکتو بوقا اول قلعه‌نی کوروب تانکلاندی‌لار نیچوك قیلیب آلغایمز

تیب

تیب امّا تیمور ملك اون ایکی کیمه یاسا تیب ایردی اوستی سر پوش‌لیق آنکا اوق آتماق وتفنك آتماق اوچون دریچه‌لار ترتیب بیریب ایردی اول کیمه‌لارکا بیر عمل قیلیب ایردی کیم اوق و تفنك نیمرسه آنکا اوتماس ایردی اول کیمه‌لارنی منیب آنداغ اوروش‌لار و مردانه‌لیق‌لار قیلدیلار کیم تمام مغول‌لار تحسین‌لار قیلدی‌لار و هیچ بابدا آنی آلا بیلمادی‌لار عاقبت مغول‌لار الیك مینك حشری تاجیکنی آلدیغه سالیب (تاش و کیساك تاشلادیلار اوزلاری .R) تاش و کیساکنی سوغه سالور ایردیلار آخر آلامر مغول لشکری غالب بولغان سببدین تیمور ملك ییتمیش کیمه‌کا قوش و اسباب یوکلاب اول مذکور بولغان اون ایکی کیمه سیکا مینك ییکیتی بیرلان منیب کیچه بولغاچ رود خانه نینك ایچی بیرلان یوروی بیردی الاق نویان بیرلان سکتو بوقا مغول‌لارغه سیزلار هم دریا لبی بیرلان تیمور (ملك) نینك آرتندین یورونك تیب حکم قیلدی مغول‌لار تقی رود خانه نینك لبی بیرلان تیمور ملك نینك کیمه‌سیکا یاناشیب اوروشا اوروشا یورور ایردی‌لار ناکاه تیمور ملك فناکت شهری نینك روبرویغه ییتدی کوردیکیم رود خانه نینك اوستیدین اولوغ زنجیر تارتیب توردرلار کیمه اوتا بیلماسون تیب تیمور ملك اول زنجیرنی بیر تبرزین بیرلان اوردیکیم زنجیر پاره پاره بولدی و کیمه‌لاری آندین اوتوب کیتدی آندین سونك مغول‌لار رود خانه نینك هر ییرندا و هر منزلندا باریب تیار بولوب توردیلار تیمور ملك بیرلان اوروشماق اوچون تیمور ملك بولارنی کوروب دریادین چیقیب بیابان یولی بیرلان خوارزم طرفیغه برق لامع‌تك

بذر کیتدی مغول لشکری هم تیمور ملك نینك آردیندین کروه کروه بولوب کیتدیلار تقی تیمور ملك نینك آردیندین ییتیب کوپلار اوروشتی‌لار تیمور ملك مینك ییکیتی بیرلان مردانه‌لیق‌لار قیلدی آخر الامر ییکیت‌لاری تمام شهید بولدیلار آندین سونك تیمور ملك نینك آردیندین اوچ مغول ییتدی تیمور ملك نینك اوچ اوقی قالیب ایردی بیریسی نینك پیکانی یوق شول پیکانسیز اوق بیرلان بو اوچ مغول نینك بیریسی نینك کوزیکا اوردیکیم کوزی کور بولدی مغول‌لار مونی کورکاندین سونك قایتدی‌لار تیمور ملك خوارزم باردی تقی خوارزم‌دین لشکر آلیب کات باریب کاتدا چنکز خان نینك حاکمی‌نی اولتوروب قایتیب خوارزم کیلدی تقی خوارزم‌دین سلطانمحمد نینك قاتیغه باردی سلطانمحمد آنکا کوپ التفات و عنایات‌لار قیلدی آندین کیتیب شام باردی تقی بیر نیچه ییل آندا توروب آندین خجند باردی کوردیکیم چنکز خان اوغلینی خجندda حاکم قیلیب تورور و اوغلی بیرلان دانشدی اوکدای قاآن قاتیغه کیتدی یولدا قدقان اوغلانغه یولوقدی قدقان اوغلان آنی تانیب باغلاتیب مغول بیرلان اوروشقانین سوردی ایرسه اول هم بی ابا جواب بیردی قدقان اوغلان نینك آچقی کلیب آنی بیر اوق بیرلان اوردی تیمور ملك شول ییردا شهید بولدی الاق نویان و سکتو بوقا خجندنی آلیب سمرقند طرفیغه متوجه بولوب چنکز خان خدمتیغه کیلدیلار **چنکز خان کشورستان نینك سمرقندنی آلغانی نینك ذکری** سلطانمحمد خوارزم شاه مغول لشکری نینك قورقونجندین یوز اون مینك کشیی اوتوز خان بیرلان سمرقنددا

قویوب ایردی اول لشکر نینک آلتمیش مینکی ترک الیك مینکی تاجیك ایردی کیم هر بیری اوروش کونینده شیر ژیان و پیل دماندین یوز قایتارماس ایردی و بیکرمه پیل جنگی قویوب ایردی بو آیتلغان کشیلاردین اوزکا چندان خلایق بار ایردی کیم ساندین و حسابدین تاشقاری ایردی و قلعه نینک خندقینی قازیب سوغه تیکوروب ایره‌یلار چنکز خان اوترار کیلکاندا سمرقند نینک مضبوط لیقینی و خلایق نینک کوپ لیکنی ایشتیب اوغلانلارینی اوترارغه تعیین قیلیب و نویانلارینی سمرقند نینک سرحدّلاری‌کا ییباریب اوزی بخاراغه کیلیب بخارانی آلغاندین بسونك سمرقند کیلدی و اوغلانلاری اوترارنی آلیب و نویانلاری سرحدلاری فتح قیلیب سمرقنددا خان کشورستان نینک اوردوسیغه قوشولدیلار خوارزم شاه نینک سمرقند ایچندا قویغان خانلاری سان سیز لشکر بیرلان دروازه‌دین چیقیب چنکز خان نینک بیر پاره لشکری بیرلان قاتیغ اوروش سالدیلار اول اوروشدا خوارزم شاهی‌لار مغول‌لار نینک بیر نیچه‌سینی اولتوروب و بیر پاره‌سین اسیر قیلیب قایتیب سمرقندغه کیردی‌لار تانکلاسی خان کشورستان‌نینک اوزی آتلانیب اورشغه کیلدی اول کون آنداق اوروش بولدیکیم خوارزم شاهی‌لاردین هیچ کیشیدا دروازه‌دین چیقماقغه حدّ بولمادی امّا قلعه نینک اوستیدین قاتیغ اوروشدیلار تا اخشام غه‌چا اولوقتدا سمرقند نینک شیخ الاسلام بیرلان قاضی‌سی کیلیب خاننی کوروب امان تیلادیلار خان هم آلارغه کوپ عنایت و التفات‌لار قیلدی شیخ الاسلام بیرلان قاضی قایتیب باریب نمازکاه دروازه‌سینی آچدیلار مغول هجوم قیلیب دروازه‌دین

کریب اوزکا دروازه‌لارنی هم آچدیلار جمیع مغول‌لار قلعه‌غه کریب تاراج قیلماقغه مشغول بولدیلار و تقی سلطانمحمّد نینك خانلارندین آلب خان تیکان مینك کشی بیرلان اوروشا اوروشا قورتولیب کیتدی آندین اوزکا جمیع خانلار لشکری بیرلان شهید بولدیلار اهل حرفت‌دین اوتوز مینك کیشینی اوغلانلاری و نویان‌لارینه اولاشتوردی آندین سونك شیخ الاسلام بیرلان قاضی‌غه الیك مینك ایولیکنی باغیشلادی آندین اوزکاسیندین ایکی یوز مینك قزیل رعیت چیلیق آلدی بو واقعات تاریخ یوز تقی اون آلتی‌دا واقع بولدی **چنکز خان اوغلانلارینی خوارزم‌کا ییبارکانی نینك ذکری** خان کشورستان سمرقند بیرلان بخارادین فارغ بولغاندین سونك جوجی خان و اوکدای قاآن و جغتای خانی خوارزم اوستیکا تعیین قیلدی و شاه زاده‌لار لشکر بی نهایت بیرلان اورکنج طرفیکا متوجّه بولدیلار اولوقتدا خوارزم‌دا خوارزم شاه نینك بیك‌لارندین خمارتکین و مغول حاجب و فریدون غوری تیکان بار ایردی امّا خمارتکین خوارزم شاه نینك اناسی ترکان خاتون نینك قرینداشی ایردی آنی اورکنج‌دا حاکم قیلیب ایردی اورکنج‌دا خوارزم شاه نوکرندین و اکابر و اشرافدین اول مقدار خلایق بار ایردیکیم حسابینی تنکری تعالی بیلکای اول مسلمان‌لار فلك نینك کردشندین غافل اولتوروب ایردی‌لار ناکاه بیر نیچه آتلیغ مغول کیلیب دروازه نینك آلدندا تورغان آت و ایشکنی آلیب کیتدیلار آتلی و پیاده یوز مینك کشی اول مغول‌لار نینك آرتندین قاوب کیتدیلار اورکنج نینك قلعه‌سیندین بیر فرسخ ییردا باغ خرّم تیکان باغ بار

ایردی

ایردی اول باغ دا مغول‌لار نینک آرتندین ییتدیلار اول ییردا مغول‌لاردین کوپ کشی بوقوب توروب ایردیلار ناگاه ایکی طرف‌دین مغول نینک بوقتی‌سی مسلمان‌لارغه آت سالدیلار آنداغ اوروش بولدیکیم اول یوز مینک کشیدین بیش اون کشی قورتولوب شهرکا کیلدیلار آلار نینک آرتندین قاوب کیلیب مغول لار اوزلارینی تنوره تیکان محلّه‌کا سالیب اول محلّه‌نی کیچه‌کاچا تالاب و اوتغه اورتاب قایتیب کیتدیلار صباح بولغاندا مغول نینک بیر پاره لشکری کیلیب شهر نینک اطرافندا صف تارتیب قلعه‌غه نظاره قیلیب توردیلار سلطان‌محمّد خوارزم شاه نینک فریدون غوری تیکان بیکی بیش یوز ییکیت بیرلان دروازه‌غه تعیین بولوب توردی اولوقتدا کوردیلار کیم جوجی خان و اوکدای قاآن و جغتای خان لشکر بی نهایت بیرلان آتلانیب کیلیب اورکنج نینک اطرافینی قباب توشدیلار تقی شاه زاده‌لار اورکنج‌کا ایلچی ییباردیلاردا آیتدیلار کیم بیزکا تابع بولوب ایل بولسانکز اوزونکز امان بولوب اوغلان اوشاقنکز اولجه و اسیر بولماس اورکنج خلقی آنی قبول قیلمادی‌لار و اطاعت‌غه بویون ایکمادیلار آندین سونک یتی آی خوارزم لشکری ایرتادین اخشام‌غه‌چه اوروشوب ایردیلار مغول لار اورکنج اطرافندا منجانیقغه سالماقغه تاش تاپمادی توت نینک کنده‌لارینی کسیب منجانیقغه سالیب آتار ایردی‌لار اولوقتدا مغول لار خواه‌لادیلار کیم جیحوننی باغلاغای‌لار تا اورکنج‌کا سو بارماغای جیحوننی باغلاماق اوچون اوچ مینک مغول آتلانیب باغلار ییرکا کیلدیلار اول ایشدین اورکنج خلقی خبردار بولوب کیلیب اوچ مینک مغول نی اورتاغه آلیب آنداغ اوروشتی‌لار

کیم اول اوچ مینک مغول دین بیر کشی قورتولمادی و هیچ وجه بیرلان مغول‌لار اورکنجنی آلا بیلمادیلار آنینک اوچون کیم شاه زاده‌لار نینک آراسندا اندک مخالفت‌لیک توشوب ایردی چنکز خان ایشتدیکیم یتی آی بولدی اورکنجنی آلا بیلمای تورورلار خان کشورستان آیتب ییباردیکیم جوجی خان و جغتای خان اوکدای قاآن‌نی اوزلاریکا مقدّم بیلسونلار و آنکا تابع بولسون‌لار وبیر بیرلاریکا مخالفت قیلماسونلار آندین سونک خوارزم شاهی‌لار بیرلان رو بروی بولسونلار تیب شاه زاده‌لار آتاسی نینک یارلیقین توتیب اوکدای‌کا تابع بولوب مخالفتنی آرادین چقاریب لشکرنی خوارزم شاهی‌لارکا روبرو قیلیب قاتیغ اوروشتی‌لار آخر الامر اورکنجنی آلیب محلّه محلّه‌کا اوت قویوب تمام خلقنی صحراغه چقاردیلار تقی یوز مینک ایولیک کشینی اهل هنر تورور تیب آلدیلار و جوان خاتون و یاش اوغلانلارنی تقی بنده قیلماق اوچون آلدیلار آندین اوزکا خلقنی لشکریکا قسمت قیلدی هر بیر کشیکا ییکرما تورت کشی تیکدی و حکم قیلدی‌لار کیم اولتورنک‌لار مغول‌لار اولتوردیلار منقول تورور کیم حضرت شیخ نجم الدین کبرا نینک آوازه‌سی عالمغه مشهور بولوب ایردی اول سببدین شاه زاده‌لار حضرت شیخغه کشی ییباردیلار شیخ آیاق آستندا قالماسون‌لار اوغلان اوشاق‌لاری بیرلان قلعه‌دین چقیب کیلسون‌لار تیب حضرت شیخ آیتب ییباردیلار کیم من یکه ایرماس‌من مینک قرینداشیم و خذمتکارلاریم بار تورور شاه زاده‌لار آیتب ییباردیلار کیم اون کشی بیرلان کیلسون‌لار شیخ آیتدیلار کیم اون‌دین کوپ تورور شاه زاده‌لار آیتدیلار کیم یوز کشی بیرلان کیلسونلار

کیلسونلار شیخ آیتدیلار یوزدین کوپ تورور شاه زادهلار آیتدیلار مینک کشی بیرلان کیلسونلار حضرت شیخ آیتب ییباردیلار کیم یخشی لیقدا من بو خلق نینک تمامی بیرلان آشنا و دوست و یار ایردیم ایمدی یمان کوندا نیچوک بولارنی تاشلاب باراین و من بارا بیلماسمن تیدی اول محلّدا مغوللار حضرت شیخ نینک محلّهسیغه قویولوب کیلدیلار حضرت شیخ بیر نیچه مغولنی اوز قوللاری بیرلان درجهٔ جهنّمکا ییباردیلار تقی شهید بولدیلار قالوا انّا لله و انّا الیه راجعون **چنگز خان نینک نخشب و ترمذ و بلخ بارغانی نینک ذکری** چنگز خان ماوراء النهرنی مسخّر قیلغاندین سونک شاه زادهلارنی خوارزمغه ییباردی تقی اوزی سمرقند باردی اول بهار سمرقندد‌ا توروب نخشب کیلدی نخشبدین ترمذ کیلدی ترمذ خلقی تابع بولمای صف تارتیب اوروشتیلار آخر آلامر چنگز خان ترمذنی آلب قتل عام قیلدی اولوقتدا مغوللار بیر خاتوننی اولتورماککا آلیب کیلدیلار اول خاتون آیتدی منی اولتورمانک من سیزلارکا بیر یخشی درّ بیراین تیدی آلار آیتدیلار درّینک قایدا تورور اول خاتون آیتدی درّنی یوتقان تورورمن درّ قارینمدا تورور مغوللار اول خاتون نینک قارینینی یاریب درّنی آلدیلار اول سببدین هیچ اولوک قالمادی تمامی نینک قارینینی یاردیلار خان کشورستان ترمذدین اوتیب بلخ باردی اولوقتدا بلخ آنداغ توزوک ایردیکیم مینک تقی ایکی یوز مسجد جامعی بار ایردی و مینک تقی ایکی یوز حمامی بار ایردی فی الجمله بلخ نینک اهالی و موالیسی کیلیب خاننی کوروب امان تیلادیلار خان قبول قیلمادی آینک

اوچون کیم سلطان جلال الدین تیرك ایردی آنینك تیرك لیکندا بو خلق البته
مخالفت لیك قیلور تیب القصه خان بلخ نینك خلقی بیرلان قتیغ اوروش لار
قیلیب بلخنی آلدی تقی خلقنی قتل عام قیلیب بلخ نینك قلعه سینی یییر
بیرلان یکسان قیلدی بلخدین فارغ بولغاندین سونك تولی خاننی بیر نیچه
نویان لار بیرلان خراسان اوستیکا ییباردی تقی اوزی طالقان کیلدی امّا
طالقان عجب مضبوط شهر ایردی آنینك خلقی تابع بولمای اوروش
اسبابی نی تیار قیلیب خان کشورستان بیرلان اوروشا باشلادی لار القصه
ییتی آی اوروشتی لار آخر آلامر تولی خان خراسانی مسخّر قیلغاندین
سونك لشکر بی نهایت بیرلان کیلیب طالقاندا آتاسیغه قوشولدی بو کوپ
لشکر بیر بیرکا قوشولوب طالقان خلقی بیرلان قتیغ اوروش قیلیب آلارنی
باستی لار هیچ کشینی قویمای شهید قیلدیلار حتی ایچاك ایما تورغان
اوغلانلارغه چا و تقی قلعه نی ویران قیلدی لاردا اندراب کیلدی اندراب نی
آلیب خلقینی اولتوروب قلعه نی ویران قیلیب اوتوب بامیان کیلدی بامیان
خلقی قلعه غه قبالیب کوپ اوروشوب و کوپ مردانه لیق لار قیلدیلار ناگاه
اول اوروشدا جغتای خان نینك اوغلیغه اوق تیکیب اولدی اول اوغلانی
چنکز خان عجایب سیور ایردی خان کشورستان اول حالنی کوروب
دماغندین دودلار چقیب بویوردیکیم مغول لار قلعه غه یاپوشونك لار مغول لار
قلعه غه یاپوشوب آلدیلار تقی اولوغ و کچیك یخشی و یمان ایر و خاتوندین
بیر کشی قویمای اولتوردیلار و قلعه نی ییر بیرلان یکسان قیلدی لار چنکز
خان اول قلعه نینك آتینی ماو بالغ قویدی یعنی یمان قلعه تیماك بولور
چنکز

چنکز خان نینك سلطان جلال الدین بیرلان اوروشقانی و آنینک سند سویندین کچیب قاچقانی

اولوقتدا چنکز خان سلطانمحمّد نینك سونکوندین چبه نویان و سبودای بهادر و طوغاچار قنغراتنی ییبارکاندا خان ملك کیشی ییباریب ایل من تیب قالیب ایردی طوغاچار آنینك سوزینه اینانمای اوروش سالیب قلعه‌دین آتقان اوق تیکیب اولوب ایردی اول سبب‌دین چنکز خاندین قورقونجلوق ایردی اول محلّدا سلطان جلال الدین نینك غزنین کیلکانین ایشتیب سلطانغه کشی ییباریب آیتدیکیم من هم بنده‌لیککا ییتدوم بیك مردانه بولسون‌لار تیب و چنکز خان هم احتیاط اوچون غزنین و غرجستان و زابل و کابل نینك یول‌لارینه شیکی *) قوتوقو نویان و تك‌جك و ملقا و اوکار قلجاونی باش قیلیب اوتوز مینك کشی ییباریب ایردی قلجاو نینك معنی‌سی هزل قیلغوجی تیماك بولور ایرمش قوتوقو نویان ایشتدیکیم خان ملك سلطان جلال الدین‌غه قوشولماقغه بارا تورور تیب ایلغاب سونکوندین کج بولغاندا ییتدی کیچه اوروشا بیلمادی ایرتا اوروشاین تیب کیچه توشدی خان ملك کیچه‌سی یوروب سلطانغه باریب قوشلدی تك‌جك و ملقا بیر پاره لشکر بیرلان قوتوقو نویان‌دین آیریلیب والیان قلعه‌سنی قباب یقین ایردیکیم آلغای سلطان جلال الدین کوب لشکر قوشولغاندین سونك ایلغاب والیان باریب مغول‌لار نینك قراولندین مینك کشی آلیب اولتوردی قالغانی قاچیب کیلیب قوتوقو نویان‌غه قوشلدی

---

*) شنکی

سلطان خان ملکنی اونك سیف الدین ملکنی سول قیلیب اوزی توب بولوب یساب مغول‌لار نینك اوستیکا کیلدی مغول‌لار تقی صف باغلاب اورشتیلار سلطان نینك لشکری تمام پیاده و کوپ و مغول‌لار تقی آز اخشام‌غه‌چه اورشتیلار اخشام‌لار کیکزدین و شالدین کیشی یساب آتلار نینك و تیوه‌لار نینك اوستیکا برکتیب آرقالارندا یساو قیلیب ایرتا توروب اوروشقا باردیلار سلطان جلال الدین نینك لشکری بولار نینك ایتکان ایشلارین بیلمای کوماکی کیلدی تیب قاچالی تیدیلار سلطان جلال الدین قچقوردیکیم مغول‌لار حیله قیلیب تورور قورقمانك آندین سونك کونکل‌لارین برکتیب بیر مرتبه حمله قیلدیلار تقی مغول‌لارنی اورتا بیرکا آلدیلار آخر الامر طاقت قیلیب تورا بیلمادی و قاچتی‌لار مغول‌لاردین کوپ کیشی اولدی شیکی قوتوقو آز کشی بیرلان قاچیب خان قاشیغه کیلدی چنکز خان آچقلانیب لشکر ییغشتورماقغه مشغول بولدی سلطان جلال الدین قایتیب ایویکا توشدی مغول‌لاردین کوپ اولجه توشوب ایردی آنی بولوشوب یوروکاندا بیر آت اوچون خان ملك بیرلان سیف الدین ملك اوروشدی‌لار خان ملك سیف الدین نینك باشیغه قمچی بیرلان اوردی سلطانغه عرض قیلدی سلطان توراسین بیرمادی اول سببدین سیف الدین ملك آچقلانیب بارچه‌قنقلی خلقی بیرلان کیچه‌سی بوزولوب کرمان تاغ‌لارینه یوروی بیردیلار اول‌چاقدا سلطان جلال الدین چنکز خان نینك سانسز چریك بیرلان کیلا تورغانین ایشتیب تورا بیلمای سند سویندین کیچماکنی قرار بیریب کیتدی چنکز خان تقی کیچه کوندوز یوروب غزنین باردی آندا خبر آلدیکیم سلطان جلال الدین کیتکالی اون

اون بیش کون بولوب تورور غزنین‌غه حاکم قویوب ایلغاب سند لبی‌کا باردی سلطان هم کیمه‌لارین تعیین قیلیب ایرتاسی اوتاین تیب تورور ایردی خان کوزدیکیم بو کیچه صبر قیلسا ایرتاسی اوتوب کیتا تورور سلطان نینک لشکری نینک اطرافینی احاطه قیلدی اوچ قات و تورت قات مغول کوپ و تاجیک آز سلطان آفتاب چقغاندا کوردیکیم اوت بیرلان سوئینک اورتاسندا تورور چنگز خان سلطاننی تیرک توتا کورونک تیب اوکار قلجاو و قوتور قلجاونی ایر اول قیلیب بیر مرتبه کوتاریلا آت سالدی‌لار اونک و سولین کوتاردیلار سلطان بیش آلتی یوز کیشی بیرلان اولیاقغه و بو یاقغه آت سالیب ایرتادین تا توشکاچه شول کوپ لشکر بیرلان اوروشوب مردانه‌لیق‌لار قیلدی آخر مغول‌لار اورتا ییرکا آلدیلار یقین ایردیکیم دست‌کیر قیلغایلار ضروردین دریاغه توشوب اوتوب یوروی بیردی چنگز خان سلطان نینک قیلغان ایش‌لارینه کوپ تحسین‌لار قیلیب اوغلانلارینه آیتدیکیم آتادین اوغل توغسه شونداغ توغسون تیب سلطان نینک اوغلان اوشاقین و خزینه‌سین آلدیلار تقی دور بای نویان بیرلان بلا نویاننی سلطان نینک کینی‌دین ییباردی آنلار تقی هندوستان نینک یاریمیغه‌چه باریب خبر و اثر بیلمای قایتیب کیلدیلار چنگز خان شول ییردین قایتیب اطراف و جوانب‌داغی ولایت‌لارنی آلیب بارچاسیغه حاکم‌لار قویدی تقی سمرقند قیشلادی

چنگز خان نینک سلطان‌محمّد نینک کینی‌دین لشکر ییبارکانی نینک ذکری

سلطان‌محمّد نینک آز کیشی بیرلان ترمددین امو سوین کیچیب کیتکانین ایشتیب

ایشتیب اوزی بلخنی قباب توروب چبه نویان و سبودای بهادر و طوغاچار قنقرات‌نی هر قایسیغه اون مینگ کیشی قوشوب سلطانمحمدنی آلماغونچه هیچ بیردا تورمانگ تیب بیباردی هر ولایت کیم سیزلارکا باقنیب امان تیلاسه امان بیرینگ هر قایسیسی باقنماسا اوزلارینی اولتوروب اوغلان اوشاقینی اولجه و اسیر قیلیب شهرلارینی کویدرونگ اوچ بیل‌غه‌چه کراک کیم ایشینکز سر انجام تاپغای من هم موندا تورمای اوز یورتومغه بارغوم توروز سیز ایشینکز بیتکاندین سونگ اول یولدین دشت‌غه بارغای سیز بیک‌لار هم خاندین رخصت آلیب دریادین اوتوب بلخ باریب آندین هرات ولایتی‌کا بارغاندا هرات خلقی بیشکش‌لار آلیب چقیب اظهار اطاعت قیلدیلار چبه نویان تقی متعرّض بولمای سلطانمحمّد ساری یوروی بیردی‌لار امّا طوغاچار قنقرات سونگ قالیب ایردی هرات‌غه کیلیب بولار نینگ سوزین قبول قیلمادی اوروش سالدیلار هرات خلقی ضروردین اوروشدیلار طوغاچارغه قلعه‌دین آتغان اوق تیکیب اولدی لشکری باریب چبه نویان‌غه قوشولدی آندین سونگ ساوه‌غه بیتدیلار ساوه ایلی آلارغه التفات قیلمای دروازه‌لارینی باغلادیلار بولار هم یولیمزدین قالمالینگ تیب اوتوب یوروی بیردی‌لار ساوه ایلی عقل‌سیزلیق قیلیب مسخره توتوب مغول‌لارنی سوکا بیردیلار بولار هم آچقلانیب قایتب کیلب اوچ کون قباب تورتونچی قلعه‌نی آلیب بیر کیشی تیرک قویمای قردیلار تقی نشابور یورودیلار اولوقتدا سلطانمحمّد ایشتدیکیم مغول‌دین اوتوز مینگ کشی سودین اوتیب برق و باد تیک کیلا تورور تیب سلطاندین اوزکا نیمرسه کیراک‌ماس تیب

تیب بو خبرنی ایشتکاندین سونك سلطان بیكلارینی چاقریب کنکاشتی‌دا
اوغلان اوشاقین قارن دز قلعه‌سینه ییباریب اوزی عراق ساری کیتدی
فخر الملك و نظام الدین ابو المعالی کاتب و ضیأ الملك بر نیچه بیكلارین
نشابور ضبطی‌غه قویدی‌دا اوزی ری‌دین اوتوب قزوین باردی اوغلی
سلطان رکن الدین اوتوز مینك کیشی بیرلان آندا ایردی آتاسی نینك کیلا
تورغانین ایشتیب قارشو چقیب و ینه بیر اوغلی سلطان غیاث الدین‌نی
اناسی بیرلان قارن‌ذرغه ییباردی اولوقتدا چبه نویان بیرلان سبودای
بهادر نشابور باریب سلطانمحمد نینك قویغان بیكلاریکا کیشی ییباردی
اولار کوپ پیشکش‌لار بیرلان اوچ کیشی ییباریب آیتدیلار کیم باریب سلطان
محمدنی آلیب کیلسونلار ولایت آلار نینك‌کی تورور چبه نویان اویغور تیلی
بیرلان خط بیردی جنکز خان نینك بیرکان نشانی بار ایردی مضمونی بو
کیم خدای تعالی عالمنی منکا بیریب تورور هر کیم منکا تابع بولسه
دولتغه ییتار اکر بولماسا اوزی نیست بولوب اوغلان اوشاقی بیرلان
(اولجه) ییتار آنی هم بیردی تقی نشابوردین قجرجی آلیب سلطانمحمد نینك
کینی‌دین کیتدی آندین مازندران باریب کوپ کیشینی اولتوروب قلعه‌سین
بیر بیرلان یکسان قیلیب اسفراین یولیغه کیریب اول یولدا هر کیم اوچراسا
ایل بولغانیغه تیکمای ایل بولماغانین بیر بیرلان یکسان قیلیب ایلال قلعه‌سی
کیم سلطانمحمد نینك اناسی آندا ایردی قبال قیلیب آندین ری باردی
ری‌نی آلیب کیشی‌سین قیریب قلعه‌سین بیر بیرله تیك قیلدی. خوارزم شاه
بو خبرنی ایشتیب باریب تورارغه بیر تاپمای بیك‌لار بارچاسی کنکاشیب

قورقونچندین هیچ ییردا تورا بیلمای قارن دزغه کیتدی یانیداغی کیشی‌لاری هر قایسی‌سی بیر طرفغه کیتدی قارندزغه بارا تورغاندا بیر پاره مغولغه اوچراب اوروشوب سلطان محمّد نینک آتیغه اوق تیکیب قاچیب قارندز باردی آندا هم تورمای کیلان ساری متوجّه بولدی مغول‌لار کینی‌دین ییتب اولوغ اوروش بولدی مغول‌لار بیر پاره لشکرین قارن دزدا قویوب سلطانمحمّد نینک کینی‌دین کیتدی. سلطانمحمّد کیلان باریب ییتی کون توروب استداره‌غه متوجّه بولدی یولدا خزینه‌سی تلف بولدی آندین قلزم دریاسیغه باریب آندین ابسکون جزیره‌سی‌کا باردی آندا تورا بیلمادی اولکون کیم سلطان چقیب کتدی مغول‌لار هم باریب سلطانی تاپمای قایتب قارندز کیلیب سلطان نینک بیر نیچه خاتونی و اوغلان اوشاقینی آندا ایردی آلیب اولجه و اسیر قیلیب کچیک اوغلانلاری ایلال قلعه‌سندا ایردی آنکا باردیلاردا قبادیلار آیتورلار کیم آدم زمانیدین تا بودم‌کاچا هیچ یغمور کم بولماس ایردی آنچه حوض‌لار و سقایه‌لار قازیب ایردیلار کیم خلق ییل‌لار اولتورسالار ایردی سوغه احتیاج بولماس ایردی چنکز خان نینک دولتی سلطانمحمّد خوارزم شاه نینک نکبتی‌دین بیر قطره یغمور یاغمادی آخر اون بیش کوندا سولاری توکاندی. سلطانمحمّد نینک وزیری ناصر الدین چقیب جبه نویان‌نی باریب کورکان ساعتی یغمور یاغا بیردی آنچه یاغدیکیم سیل‌لار بولدی خزینه و جواهر کیم بار ایردی مغول‌لار آلدی‌لار وزیرنی و سلطان نینک اناسی و اوغلانلارینی چنکز خانغه ییباردیلار چنکز خان وزیرنی و اوغلانلارینی اولتوردتدی سلطانمحمّد بو خبرنی ایشتیب اوزندین کتب

كتب بيهوش بولدى تقى قايتب اوزينه كيلمادى انّا للّه و انّا اليه راجعون اول مجلّدا كفن تاپماديلار تقى يونى بيرلان كومديلار بو واقعه يلان يلى تاريخ آلتى يوز تقى اون ييتى‌دا واقع بولدى سلطانمحمّد نينك پادشاهليقى ييكرمه بير ييل ايردى آندين سونك نخجوان و اذربايجان ولايتى‌نى آليب خراب قيليب آندين سونك شروانغه باريب شماخى‌دين اون خجرچى آليب بيريسين اولتوروب اوزكاسين قورقوتوب آيتديلار كيم بيزنى ييخشى يول بيرلان باشلاماسانكيزلار يولداشينكيزكا نه قيلماق سيزلاركا شونى قيلورميز تيب آنلارغه باشلاتيب دربند يوليندين اوتوب يوروديلار اولوقتدا قپچاق و الانلار *) آلار نينك يوللارينى توتوب توروب ايرديلار سوداى بهادر قپچاقغه كيشى ييباريب آيتدى كيم بيز نينك قريندا‌شيمز تورورسيز الان بير يات خلق تورور آنلارغه كوماك بيرمانك و بيز نينك بيرلان موافقت قيلينكلار تيب كوپ پيشكشلار ييبارديلار قپچاقلار تقى بولار نينك سوزلارين قبول ايتيب الان قومدين آيريلديلار كوماك كتكاندين سونك مغوللار اوروشوب قيزيب اولجه و اسير قيلديلار قپچاق ايلى روس سارى باريب آندين كوماك آليب مغوللار نينك اوستيكا كلديلار مغوللار آلارنى كوروب مكر قيليب قاچدى قپچاقلار قورقوب قاچدى (تيب) اون كونكاچه كينيدين قاوديلار آندين سونك مغوللار قايتيب توروب ييتى كونكاچه اوروشتيلار آخر آلامر مغوللار غالب كيليب باسيب قريب كوپ اولجه‌لار آليب خوشحال و خرّمليق بيله چنكز خان نينك خذمتيكا باريب كوپ

*) الانويان.

پیشکش‌لار تارتیب کورنوش قیلیب اوزلاری نینک قیلغان ایشلارینی عرض قیلدیلار خان تقی بولار نینک قیلغان ایش‌لاریکا تحسین‌لار قیلیب کوپ انعام‌لار و سیورغال‌لار بیردی **چنکز خان تولی خان نی خراسان اوستیکا ییبارکانی نینک ذکری** جهان کشورشتان بلخنی آلغاندین سونک تولی خان نی خراسان اوستیکا ییباردی تولی خان چنکز خان نینک لشکری نینک اوندین بیری سکسان مینک کیشی بیرلان مرو اوستیکا آتلاندی اولوقتدا خراسان عجب معمور ایردی خصوصا مرو آنداغ معمور ایردیکیم مرو نینک دهقان لاری مال و نعمت نینک کوپ لیکی نینک غرورندین اوزلارینی پادشاه‌لار و بیک‌لاردین آرتق توتار ایردی‌لار . اول زماندا سلطانمحمد مجدالملک تیکانینی مرودا حاکم قیلیب ایردی مجدالملک نینک عمکی سندین بیر کناه صادر بولدی اول سببدین سلطانمحمد مجدالملکنی مرو نینک حاکم‌لیکیدین چقاریب بهاء الملک تیکانینی مروغه حاکم قیلدی بو مجدالملک سلطانمحمد عراق بارغاندین سونک سلطان نینک خذمتیغه باریب یوروز ایردی ناکاه مغول لشکری نینک خراسان کیلکانی عراق‌دا شایع بولدی ایرسه سلطانمحمد مرو حاکمیغه یارلیق ییباردیکیم هر وقت مغول لشکری نی اوستونکزکا کیلسه آنینک بیرلان اوروشمانک آنکا ایل بولوب مرونی آنکا بیرینک تیب اول یارلیق مرو حاکمینه کیلکاندیکی سونک بهاء الملک مرودا تورماقنی مصلحت کورمای یازر قلعه‌سیغه باریب قالدی و بیر نیچه خلق اوزکا ولایت‌لارغه متفرق بولدیلار و بیر نیچه اجلی ییتکان خلق مرو نینک ایچندا قالدیلار اولوقتدا تولی :

تولی خان نینک لشکرندین ایکی سردار لشکر عظیم بیرلان مرو نینک اطرافیغه کلیب توشدی بهاء الملک نینک نایبی شیخ الاسلام تمام خلق بیرلان قلعه‌دین چقیب سردارلارنی کوریب ایل بولوب مال بیردیلار تویانلار هم بو مالغه راضی بولوب مرودین اوتوب کتدیلار اول زمانده سلطان محمّد نینک بوقا ترکمان تیکان باشچیسی مهتار ایردی مرو نینک بیر بیشه‌سینده یاشونوب یاتوب ایردی مغول لشکری کیتکاندین سونک اول بیشه‌دین چقیب بیر نیچه ترکمانلار بیرلان موافقت قیلیب مرو نینک ایچیکا کیردیلار آندین سونک هم بو ییردا قاچغان و بوسغان ترکمان و تاجیک و سلطانمحمّد نینک نوکرلاریندین بولغانی بوقا ترکمان نینک قاشیغه ییغیلیب خذمت کمرین بیل‌لاریکا باغلادیلار بوقانینک لشکری جدّ و نهایت‌دین تاشقاری بولدی وقتیکه سلطان (محمّد) جزیرهٔ ابسکونده دار فنادین دار بقاغه رحلت قیلغاندین سونک مرو نینک اوّلکی حاکمی مجدالملک بیر نخجیرنی منیب عراق‌دین مروغه کیلیب توشدی بوقا ترکمان حاکم ایدی ذوقندین مجدالملک مروغه کیرکوزمادی بیر نیچه کوندین سونک مجدالملک بیر حیله بیرلان اوزینی مرو نینک ایچیکا سالدی مرو نینک بوقا باشلیق جمیع خلقی مجدالملککا تابع بولوب حاکم کوتاردیلار اولوقتده سرخس خلقی مغولغه تابع بولوب ایردی مغوللار سرخس نینک شیخ الاسلامی‌نی سرخس‌ده حاکم قیلیب ایردی مرونینک شیخ الاسلامی مجدالملک‌دین بیر نیچه شکایتلار قیلیب سرخس نینک شیخ الاسلامیغه ییباردی مجدالملک نینک ره‌دارلاری شیخ الاسلام نینک کیشیسینی توتوب خطنی آلیب مجدالملککا

یباردی‌لار مجدالملک بو خطنی کورگاچ شیخ الاسلامنی اولتورتوب آیاقدین سوراتیب چهار سوغه تاشلاتدی اول حالدا مرونینک سونگقی حاکمی بهاء الملک که یازر قلعه‌سیندا قبالدی تیب ذکر تاپیب ایردی یازردین چیقیب مازندران باریب مغول امرالاریغه مرونینک واقعاتینی عرض قیلدیکیم منکا لشکر قوشونک من باریب مرونینک خلقینی سیزکا تابع قیلیب هر ییلدا ابو باشندین بیر تونلیق یون رعیتچیلیق آلیب بیراین تیدی ایرسه مغول نینک امرالاری آنینک سوزینی قبول قیلیب آنکا یتی مینک کیشی قوشوب مرو طرفیکا یباردی‌لار بهاء الملک یتی مینک مغول بیرلان آتلانیب شهرستان تیکان ییرکا کیلدی آندا ایشتدیکیم مجدالملک مرودا سکسان مینک کیشی بیرلان حاکم بولوب اولتوروب تورور تیب بهاء الملک بیز مغول بیرلان بیز قلندردین مجدالملک‌کا خط یباردیدا آیتدیکیم مغول لشکری بیرلان اوروشوب بولماسی یخشیسی اولتورور کیم من یتی مینک مغول بیرلان بارا تورور (من) البتّه بیزکا تابع بولینک تیب آلار مروغه کیلیب خطنی مجدالملک‌کا بیردیلار مجد الملک بو خطّ نینک مضمونیغه مطّلع بولغاندین سونک اول ایکی کیشینی اولتورتدی تقی هر یولدا قراول‌لار قویدی بهاء الملک بیزلان کیلا تورغان یتی مینک مغول بو خبرنی ایشتکاچ بهاء الملکنی اولتوروب اوزلاری قایتیب کیتدیلار مغول‌لار نینک خیمهی تیکین تاپغاندین سونک مجد الملک مرو نینک یخشی خلق‌لاری بیرلان شراب ایچمک‌کا و عشرت قیلماقغه مشغول بولدی اولوقتدا امویه حاکمی اختیار الدین ترکمان بیر نیچه ترکمان‌لار بیرلان مروغه کیلیب مجد الملک‌کا

مجدالملككا آيتديكيم مغول لشكری مرونی قبـاب آلماق اوچون* كيلا¹ايرميش‌لار، اول لشكرنينك بير پارەسي امويەغه كيلدي كراك كيم دمبدم مروغه هم كيلكای‌لار مجدالملك عجب پريشان بولدی بويورديكيم خلق قبال اسبابيغه مشغول بولغايلار و اختيار الدين مرودين قايتيب ينه بير نيچه تركمان بيرله موافقت قيليب مغول لشكری بيرلان مرو نينك آراسندا بير اولوغ سوينك بويندا توشذی مغول لشكرنديين سكز يوز كيشی كيليب تركمان‌لار نينك محلّەسينه چاول سالديلار و اكثر محلّەنی تاراج قيليب خلقنی اولتوروب بعضی‌لارين اسير قيلديلار اولوقتدا تولی خان نسای و آبيورد و سرخس نی و خراسان نينك ينه بير نيچه ولايت‌لارينی آليب محرّم آيی *) نينك باشندا تاريخ آلتی يوز اون سكزدا حدّسيز لشكر بيرلان كيليب مرونی قبـاب توشديلار مرو نينك ايچندين لشكر چيقيب اوروش سالدی تقی بير ساعتدا مغولدين مينك كيشينی اولتورديلار ييكرمی بير كون اورشدی‌لار آخر الامر تولی خان آچقلانيب آتدين توشوب پيادە بولوب قالغانين باشيغه تارتيب مرو نينك دروازەسيغه يوكوردی تمام مغول خان نينك آرتندين يوكورديلار اولحالدا مرودين چيقيب اوروشوب يوروكان سكسان مينك كيشی ايردی بارچاسی قاچيب قلعەغه كيرديلار مغول‌لار قلعەنی يوز صف ايكی يوز صف قباديلار مجدالملك كوردیكيم بو لشكركا مقاومت قيليب بولماس بيچارە بولوب تولی خانغه ايلچی ييباردی من ايل و تابع بولدوم تيب آتدين سونك مجدالملك كوب پيشكش (لار بيرلان قلعەدين چيقيب باريب

---

*) ايلی .

خاننی کوردیلار خان مجدالملك‌دین شهر نینك (K.) مالینی و خزینه‌سینی طالب قیلدی تقی ایکی یوز مغولنی آنکا محصّل قیلدی آندین سونك شهر خلقینی صحراغه چیقارینك تیب یارلیق قیلدی تورت کوندا خلقنی شهردین صحراغه چیقاریب بولدیلار هنرلیك کیشیدین تورت یوز کیشینی آلیب قالدیلار آندین اوزکا ایر و خاتون و اوغلان اوشاق بارچاسینی لشکرکا قسمت قیلدیلار هر مغولغه تورت یوز کیشی تیکدی هر کیشی اوزینه تیکان حصّه‌سینی اولتوردیلار سیّد عزّالدین تیکان بیر نیچه دیوانلار بیرلان مرونینك ایچندین چیقاریب اولتورکان کیشیلارنی خطّغه آلدیلار صحرادا اولکاندین باشقه شهر اطرافنده اولکانلارنی اون اوچ کوندا خطّغه آلیب بولدیلار مینك مرتبه مینك تقی اوچ یوز مینك کیشی ایردی القصه مغوللار خان حکمی بیرلان مرونینك قلعه‌سینی و عمارتلارینی آنداغ ویران قیلدیلار کیم هیچ نشانه قالمادی مرونینك اکابرلاریندین امیر ضیاء الدین تیکان بار ایردی آنی مرودا حاکم قیلدی قاچیب بوسیب قالغان خلق بیرلان ایکین ایکیب اولتورونك تیب و بازماس تیکاننی آلارغه داروغه قیلدی تقی اوزی مرودین آتلانیب نشابور طرفیکا روان بولدی آندین سونك اوزبچ مرتبه مرودا خلق ییغلدی تقی قرغیندا الیك مینك آلتمیش مینك کیشی اولدی تولی خان نشابور بارغانی بیننك

ذکری. مرونی آلغاندین سونك تولی خان آتلانیب نشابور کلدی نشابور خلقی قاضیلارینی خانغه ییباریب امان تیلادیلار خان امان بیرمادی تقی اولوغ اوروش قیلیب نشابورنی آلدی تقی خلقینی قتل عام قیلدی

خاتون

خاتون و یاش اوغلاندین باشقه مینک مینک یېتی یوز قرق مینک کیشینی اولتوردیلار

تولی خان نینک هرات یارغانی نینک ذکری.

تولی خان نشابورنی خراب قیلغاندین. سونک هرات اوستیکا یورودی هراتغه یقین یېتکاندین سونک زنبوز آتلیغ نوکرینی ایلچی قیلیب هرات نینک اکابر اشرافلاریغه آیتب ییباردیکیم بیزگا ایل بولنک تا اوزنکز اولوب اوغلان اوشاقلاریکز اولچه و اسیر بولماغای اول وقتدا سلطان جلال الدین ملك شمس الدین محمّد تیکاننی هراتدا حاکم قیلیب یوز مینک کیشی آنکا تعیین قیلیب ایردی ملك شمس الدین محمّد تولی خان نینک ایلچی‌سینی اولتوردی تقی قلعه‌داریلق و اوروش اسبابینی تیار قیلماقغه مشغول بولدی تولی خان ایلچی‌نی اولتورکانین ایشتیب غضب بیرلان آتلانیب کلیب هراتنی قبادی یېتی کون اوروش بولدی آنداغ اوروش بولدیکیم قانلار سو اورنیغه آقدی تولی خان نینک مینک تقی یېتی یوز بیکی اولدی سکزلانچی کونی مغوللار هجوم قیلیب کلدی ملك شمس الدین محمّد نینک لشکری هم هجوم قیلیب قلعه‌دین چقیب اولوغ اوروش قیلدیلار اول اوروشدا ملك شمس الدین محمّدکا اوق تیکیب شهید بولدی تولی خان ایکی یوز کیشی بیرلان هرات نینک دروازه‌سیغه چاپیب کلیب باشندین تولغاسینی آلیب قلعه داغی خلقغه قچقریب آیتدی هرات خلقی بیلنك و آگاه بولنك من چنکز خان نینک اوغلی تولی خان تورورمن اگر اوزنکز اولمای اوغلان اوشاقینکز اسیر بولمای فراغت بولاین تیسانکیز قلعه‌دین چیقیب منی کورنك و منکا ایل بولوب هر ییلدا سلطان جلال الدین‌کا بیرا تورغان مال نینک

یارینیمینی چنگز خانغه بیرینك تیب بو سوزنی ایشتکاندین سونك هرات خلقی ایکی فریق بولدیلار سلطان جلال الدین خلقی ایل بولماس میز و قلعەنی آنکا بیرماس مز تیدیلار امّا شهر خلقی دروازەلارنی آچیب اوزلاری باریب تولی خاننی کوردیلار خان هم شهرکا کیریب سلطان جلال الدین نینك اون ایکی مینك کیشیسینی اولتوردی تقی شهر خلقی نینك کفاهینی باغشلاب ملك ابو بکر تیکاننی حاکم قیلیب اوز ملازملاریدین منکتای تیکان مغولنی داروغه قیلیب اوزی آتاسی طرفیکا متوجّه بولدیدا طالقاندا آتاسیغه قوشولدی تولی خان کتکاندین سونك ملك ابو بکر بیرلان منکتای داد و عدل قیلیب اولتوردیلار اولوقتدا غزنین بیرلان بامیان نینك آراسندا سلطان جلال الدین بیرلان چنگز خان نینك نویانلاری نینك آراسندا اولوغ اوروش بولدی تقی نویانلار یمان باستوروب مغوللاردین کوپ کیشی اولوب ایردی اول اوروش تمام عراق و عراقین و خراسان و ماوراء النهردا شایع بولدی خلق آنداغ خیال قیلدیکیم چنگز خان سلطان جلال الدین بیرلان هیچ روبرو (بولا) بیلماکای اولوجەدین هرات خلقی ملك ابو بکر بیرلان منکتای داروغەنی اولتوروب چنگز خان بیرلان یاو بولدیلار ملك مبارز الدین تیکاننی حاکم قیلدیلار بو خبرنی خان کشورستان ایشتکاچ تولی خانغه اعتراض قیلدی آیتدیکیم اگر سین اول خلقنی اولتورسانك ایردی موندداغ فتنەلار بولماس ایردی تیب آچیقی کلیب ایلچیکتای نویاننی سکسان مینك کیشی (بیرلان ؟) هرات اوستیکا ییباردی تقی هراتنی آلیب بیر کیشینی تیرك قویمانك تیدی ایلچیکتای نویان آتلانیب کلیب

کلیب هراتنی قبادی هرات خلقی آلتی کونکاچه قتیغ اوروشلار قیلدیلار مسلمان و کافردین سانسز کیشی اولدی آخر آلامر قلعه نینك تورت طرفی نینك هر طرفندین بیکرمی مینك کیشی قلعه‌غه یوکوروب قلعه‌نی آلدیلار تقی قتل عام قیلدیلار مینك مینك آلتی یوز مینك کیشینی درجهٔ شهادتکا یینکوردیلار هرات نینك قلعه‌سینی خراب قیلیب بیر بیرلان یکسان قیلدیلار هراتدا اون بیش کیشی تیرك قالدی آندین اوزکا بیر کیشی قالمادی

چنکز خان نینک اینی و اوغلانلاری بیرلان مغولستانیغه قایتماقنی کنکاش قیلغانی نینك ذکری

چنکز خان ایران بیرلان توران یورتینی تمام آلیب دشمنلار نینك بعضیسی اولوب و بعضیسی قاچغاندین سونك خان نینك قهر و غضبی پست بولدی بو حالدا ختای طرفیدین خبر کیلدیکیم ختای خلقی یاو بولوب چنکز خاندین یوز اویوردی تیب خان بو خبرنی ایشتکاچ اوغلانلارینی و امرالارینی چاقیرتیب کنکاش قیلدی تقی جغتای خاننی کچ ومکران طرفیکا ییباردی تا سلطان جلال الدین‌نی تاپیب قولغه قاتغای و اوکدای‌نی غزنین طرفیکا ییباردیکیم سلطان‌محمود سبکتکین نینك یورتینی خراب قیلغای چنکز خان اوزی توران یورتیغه قایتماق بولدی اوکدای قاآن آتاسی نینك حکمی بیرلان غزنین باریب اولاد سبکتکین نینك یورتینی مسخّر قیلیب تورانغه قایتدی جغتای خان تقی مکران باریب اول یورتلارنی خراب قیلیب خلقنی اولجه و اسیر قیلیب سلطان جلال الدیندان هیچ خبر تاپمای بخارا و تاشکند و سمرقند طرفیکا قایتدی چنکز خان نینك

اوز یورتیغه قایتغانی نینک ذکری چنکز خان بهار وقتندا اوز یورتی طرفیکا قایتدی ولایتلارغه و قصبه‌لارغه *) حاکم و داروغه تعیین قیله قیله امو سویندین اوتوب بخاراغه کیلدی و اطرافغه ییبارکان شاه‌زاده‌لار و نویانلار تمام کلیب قوشولدی‌لار خان کشورستان بخارا خلقیغه کیشی ییباریب آیتدیکیم منکا نیز دانشمد کیشی‌نی ییبارینک‌لار آندین بیر نیچه سوزلار سورای توروْرمن تیب بخارا خلقی قاضی اشرف تیکان بیرلان ینه بیر واعظنی ییباردی‌لار چنکز خان آلاردین سوردیکیم سزلار نیچوک مسلمان سیزلار تیب آلار آیتدیلار کیم مسلمانلار خدای نینک بنده‌سی توروْرلار خدای بیر ثوروز و بی مثل و بی مانند توروز چنکز خان آیتدی من هم تنکرینی بیر بیلورمن و تقی آیتدیلار پیغمبر تنکری نینک ایلچی‌سی توروْر تنکری تعالی اوزی نینک امرینی و نهینی بنده‌لارغه آیتماق اوچون ییباریب توروْر چنکز خان بو سوزکا هم قابل بولدی آندین سونک هر کوندا بیش وقت نماز اوقورمیز تنکریغه بنده‌لیک قیلورمز تیدیلار آنی هم یخشی کوردی آندین سونک اون بیر آی آشنی هر وقت خواه‌لاساق ییرمیز امّا بیر آی کوندوز آش ییماس‌میز تیدیلار مونی هم خوش کوردی آندین سونک خدای نینک مکهٔ آتلیغ ایوی بولوز اگر قوتیمز ییتسا آنکا بارورمیز تیدیلار چنکز خان آنکا قابل بولمادی آیتدیکیم تمام عالم خدای نینک یورتی توروز بیر ییرنی تخصیص قیلیب بارماق نی توروْر تیدی آندین سونک آلارغه رخصت بیردی و بخارا نینک

اهالی

*) یولد اولارو قصبه‌لارغه

اهالی و موالی‌سی خاندین یارلیقی تیلادی‌لار خان هم عنایت یوزندین اول خلق‌غه ترخان یارلیقی بیردی بخارادین سمرقند باردی تقی دشت قپچاقغه جوجی خانغه ایلچی بیباردیدا آیتدیکیم فرزند عزیز تمام لشکرینک بیرلان آتلانغیل تقی دشت نینک جانورلارینی بیز نینک طرفیمزکا قاوب کیلتورکیل تا شکار قیلغایمز. اوّلدا آیتب ایردوک کیم شاه‌زاده‌لار خوارزم اوستیکا بارغاندا چنکز خان آیتب ییباریب ایردی جوجی بیرلان جغتای اوکدای‌نی اوزلاری‌کا مقدّم بنیلیب آنینک حکمندین چقماسونلار تیب اول سببدین جوجی خان خوارزم‌نی آلغاندین سونک خان نینک بو سوزیکا ناموس قیلیب دشت قپچاق باریب دشت نینک تمام ایلینی اوزیکا مسخّر قیلیب آولاب و قوشلاب یوروب ایردیکیم آتاسی نینک ایلچی‌سی کلیب آتاسی نینک آیتغان سوزلارین آیتغاندین سونک جوجی خان تمام لشکری بیرلان آتلانیب دشت نینک تمام جانورلارین آلدیغه سالیب کلیب آتاسیغه قوشولدی تقی کوپ پیشکش‌لار تارتدی و آندین یوز مینک آت پیشکش قیلدی و آنینک ییکرمی مینکی کوک و ییکرمی مینکی توروق و ییکرمی مینکی قرا و ییکرمی مینکی چیبار ایردی چنکز خان هم جوجی خانغه عنایت و التفات‌لار قیلدی جوجی خان اینی‌لاریکا یخشی شیرین زبانلیق‌لار قیلدی آندین سونک چنکز خان شاه‌زاده‌لار بیرلان یخشی شکارلار قیلیب اوز یورتیغه کلیب اوغلان اوشاق‌لارین کوروب خوشحال بولدی آندین سونک جوجی خانغه یورت مصلحتی‌دین کوپ نصیحت‌لار قیلیب یاوغه و ایل‌کا نیچوک قیلوری نینک کنکاشین آیتب دشت ساری

اوزاتدی تاریخ رشیدیدا آنداغ آیتب تورور کیم اورکنجکا اینیلاری بیرلان بارغاندا چنکز خان اوکدای نینك تیلندین چقماسون تیکانی اوچون جوجی خان نینك کونکلی آغریب ایردی اول سببدین اورکنجنی آلغاندین سونك قبچاق و روس و چرکس و بلغار و مجار و باشقرد بو یورتلارنی آلماقغه مشغول ایردی چنکز خان اوز یورتیغه قایتغاندین سونك جوجی خانغه نیچه مرتبه کیشی ییباردی کیلسون تیب اولوقتدا جوجی خان خسته بولوب ایردی عذر ایتب ییباردی چنکز خان عذرینه اینانمای قتیغ آغریدی جوجی خان بیر کون کوچوب بارا ایردی بیر آولی بیرکا توشدی اوزی خسته بیكلارینه بویوردیکیم آولانك اولار آولاب یوروی ایردیلار کیم بیر منغت اوتوب چنکز خان قاتیغه بارا ایردی بولارنی کوروب جوجی خانی بیرکا خیال قیلیب کتدی تقی بیر نیچه کوندین سونك چنکز خان قاتیغه باردی چنکز خان جوجی خان نینك خستهلیقین سوردی اول منغت آیتدیکیم خسته و ساغ ایرکانین بیلمادیم فلان ییردا آو آولاب یورور ایردی خان بو سوزنی ایشتکاچ آچقلانیب جوجی خان نینك اوستیکا آتلانور بولدی اول مجلدا خبر کیلدیکیم جوجی خان وفات تاپدی تیب خان بیلدیکیم منغت نینك سوزی غلط تورور منغتنی هر چند ایزلادیلار تاپمادیلار خان اوغلی نینك اولکانیکا بیر نیچه تعزیه توتوب آندین سونك چنکز خان شاهزادهلار بیرلان یخشی شکارلار قیلیب اوز یورتیغه کلیب اوغلان اوشاقلارین کوروب خوشحال بولدی اولوقتدا خبر کیلدی تنکقوت حاکمی شیدرقو یاو بولدی تیب خان اولوغ چریك بیرلان آتلانیب شیدرقو نینك

اوستیکا

اوستیکا باردی شیدرقو هم لشکر بی نهایت بیرلان کلیب خانغه روبروی بولدی اولوغ اوروش بولدی آخر الامر شیدرقو قاچتی تقی بیر مضبوط قلعه‌دا قبالدی چنکز خان ولایتینی تالاب خراب قیلیب نصرت بیرلان قایتیب اوردوسیغه توشدی اولوقتدا شیدرقو نینك ایلچی‌سی کلدی آیتیب ییباریب توروركیم اکر کناهم‌نی اوتسالار من باریب کورار ایردم ولی بو شرط بیرلان منی اوزلاریکا فرزند قیلغای‌لار آنت و شرط قیلسالار چنکز خان بو سوزلار نینك باری‌سین قبول قیلیب کوپ عنایت‌لار ایتیب ایلچی‌نی قایتاریب ییباردی ایلچی خان ایشیکندین آتلانیب کیتکاچ خانغه بیر خسته‌لیق عارض بولوب ییقلدی **چنکز خان نینك خسته بولوب اوغلانلاریغه نصیحت قیلیب دنیادین اوتکانی نینك ذکری** چنکز خان ختای اوستیکا یوروکاندا بیر واقعه کوروب آندین عجایب قورقوب ایردی اوزی نینك یقین‌دا اولارین جزم قیلیب ایردی ناکاه خان خسته بولدی اوزی نینك حالندین خبردار بولوب اوغلانلارینی و امرالارینی آلدیغه کلتوروب و جوجی خان اولوقتدا اولوب ایردی آنینك هم اوغلانلارینی کلتوردی تقی نصیحت‌لار قیلدی و اوغلانلاریغه آیتدیکیم زینهار بیر بیرینکزدین دنیا مصلحتی اوچون آزرده خاطر بولمانك اکر هر قایسینکز نینك کونکلندا بیر ذرّه نفاق بولسه البته آنی کونکلینکزدین چقارینك تا دشمن نینك مکرندین امان بولغای سیز و تقی اوکدای‌نی منینك اورنیمغه پادشاه قیلیب بارچه‌نکز آنکا تابع بولوب آنینك چهار اطرافیغه حاضر بولینك تیدی اوغلانلاری و امرالاری بیرلان اوکدای

قاآن نینك آراسندا عهد نامه یازدوردیدا آیتدیکیم من اولسام کشیکا بیلدورمانك تا شیدرقو خلقی بیرلان کلکونچه شیدرقو کیلکاچ خلقی بیرلان اولتورونك آندین سونك منینك اولکانیمنی ظاهر قیلنك تیدی و روحی نینك قوشی تنی نینك قفسیدین اوچوب کیتدی شاه زادهلار آتاسی نینك وصیتیکا عمل قیلیب خان نینك اولکانینی کشیکا بیلدورمادیلار بیر نیچه وقتدین سونك شیدرقو لشکری بیرلان کلدی شاه زادهلار شیدرقونی لشکری بیرلان توتوب اولتوردیلار تقی چنکز خان نینك اولکانینی ظاهر قیلدیلاردا جزع و فزع کوپ قیلدیلار چنکز خان بیر کون شکار قیلیب یوروکاندا بیر اولوغ درخت نینك آستیغه کلدی تقی آیتدیکیم من اولسام منی بو درخت نینك توبندا قویونكلار خان اولکاندین سونك خان نینك اولیکینی بیر صندوقغه سالیب صندوقنی شول درخت نینك آستندا قویدیلار اول ییرنی بورخان قالدون دیرلار خاننی قویغاندین سونك اول ییردا کوپ درختلار بیدا بولدی آنداغ کیم اوق اورسه اوتماس ایردی اول بیر تمام پادشاهلار و امرالار نینك مقبرهسی بولدی چنکز خان تاریخ آلتی یوز یکرما تورتدا و تونغوز ییلندا دنیادین نقل قیلدی و تقی تونغوز ییلیدا دنیاغه کلدی و تونغوز ییلیدا خان بولوب تخت سلطنتدا اولتوردی خان نینك مدت عمری یتمیش اوچ ییل ایردی و ییکرمی بیش ییل پادشاهلیق قیلدی اوچ آی اوتکونچه اطراف و جوانبدین خلق کلیب شاه زادهلارغه تعزیه بیتکوردیلار عزادین فارغ بولغاندین سونك هر کیم قوشلی قوشیغه کیتدیلار امّا سلطنت مصلحتیدین هیچ سوزلاشمادیلار

چنکز خان نینك بعضی مثللاری و بیلیکلاری

و بیلیکلاری و رسم و قاعده‌لاری نینك ذکری چنکز
خان اون مینك کیشینی بیر کشیکا تاپشوردی تقی آنکا تومان آقاسی آت
قویدی و مینك کیشینی بیر کیشیکا تاپشوروب هزاره آت قویدی و یوز
کیشینی بیر کیشیکا تاپشوروب صده آت قویدی و الینك کیشینی بیر کیشیکا
تاپشوروب پنجه آت قویدی و اون کیشینی بیر کشیکا تاپشوروب ده آت
قویدی تقی یارلیق قیلدیکیم هیچ کیم نینك هزاره و صده و دهچه‌سی ینه
بیرو نینك هزاره و صده و دهچه‌سینه قوشولماسون اکر هر ایشی بولسه
خلق آنی امراء تومانکا امراء تومان أمراء هزارغه أمراء هزاره امراء
صده‌غه أمراء صده امراء دهچه‌غه حواله قیلسون تیدی و تقی حکم قیلدیکیم
ایر و خاتون بزدین تا ایکنه‌کاچا سقلاسون و تقی هر تورلوك سلاح کیم
اوروش کونندا درکار بولور بیر کم سیز سقلاسونلار هر کیم خلاف حکم
قیلسه غضب پادشانه بیرلان ادب بیرور ایردی و تقی هر اوغلی کیم
آتاسی نینك و هر اینی کیم آقاسی نینك سوزین و نصیحتین قبول قیلماس
ایردی هر خاتون کیم ایری نینك اتفاقی بیرلان بولماس ایردی هر کیاوی
کیم قایننی آغریتور ایردی هر اوغری‌که اوغریلیق‌دین اوزکا ایش قیلماس
ایردی و هر یمانی‌که یمانلیق‌نی اوزیکا پیشه قیلیب ایردی بو آیتلغان نینك
بارچه‌سی چنکز خان نینك زمانیدا مونداغ ایش‌لارکا هر کیز قدم قویمادی
و تقی اولکیم هر کیم عاقل و بهادر ایردی آنی لشکرکا باش قیلدی هر
کیم جست و چالاك ایردی آنی ییلقیغه بیباردی و هر کیم‌که بیعقل و سست
ایردی آنی چوبان قیلدی آنینك اوچون ایشی کونکوندین یخشی بولوب

دولتی زیاده بولدی و تقی آیتور ایردی کیم تومان آقاسی و هزاره و صده و دهچه هر بییل نینك اوّلندا و آخرندا منی کوروب منینك بیلیکیمنی ایشتسه اول کیشی اولوغ لشکرکا باش بولا بیلور و هر قاچان مونداغ قیلماسالار آلار خلقغه باش بولماقغه یاراماس توروزلار آنداغ کیشی بیر تاشغه اوخشار کیم آنی بیر سوبنینك اورتاسیغه تاشلاغای‌لار اول باتیب کتیب هیچ کورونماکای و تقی آیتور ایردیکیم هر کیشی اوز ایوینی یخشی سقلاب مملکتنی هم سقلار و تقی هر کیشی اون کیشینی ترتیب بیرلان یاسا اولوغ لشکرنی هم یسار و تقی هر کیم یمانلیقدین اوزی نینك ایچینی پاك قیلسه ملك‌دین اوغرینی هم پاك قیلور و تقی هر کیشی اولوغ قاتیغه بارسه آندین سوز سورمای سوزلاماسون اکر سوز سورمای سوزلاسه آنینك سوزینی ایشیتسالار نی خوب اکر ایشیتماسالار ساوق تیمورکا چکوچ اورغان تیك بولور چنکز خان نینك مونداغ سوزدین سوزلاری کوپ ایردی آنینك بارچه‌سینی یازار بولساق بیر اولوغ کتاب بولور بو سببدین مُقتَصر قیلدوق

تورتونجی باب چنکز خان نینك اوچونجی اوغلی اوکدای قاآن نینك و چنکز خان نسلندین هر کیم مغولستاندا پادشاه‌لیق قیلسه آنینك ذکری

چنکز خان وفات تاپغاندین ایکی ییلدین سونك دشت قپچاق‌دین جوجی خان نینك اوغلانلاری و جغتای خان و تولی خان اوغلانلاری بیرلان و مشرق طرفندین بلکدای نویان و ایلچدای نویان و بارچه بیك‌لاری ییغیلیب کیلیب چنکز خان نینك بیتیب بیرکان عهدنامه‌سین چقاریب خان نینك

آیتغان

آینغان وصیتلارینی آییب اوکدای‌کا خانلیق سنکا مقرر توروز تیدیلار.
اوکدای آیتدی مندین اولوغ‌لار بار عمکیمنی و یا آقام جغتای‌نی و یا اینیم
تولی‌نی خان کوتارینک تیب قرق کونکاچا مناظره بولدی قرق کوندین سونک
بارچه‌لاری بیر جنکر خان نینک سوزینی اوزکا قیلا بیلماس‌مز تیب جغتای
خان اونک قولینی و تولی خان سول قولینی آلیب اوکدای قاآن‌نی تخت
اوستوندا اولتورتدیلار مغول رسمی بیرلان آیاغ‌لار تولوب اولوغ توی
قیلیب مبارک باد قیلدیلار تاریخ آلتی یوز بیکرمی یتی‌دا ایردی چنکز
خاندین سونک بعضی یرلاردا فتنه‌لار پیدا بولوب ایردی بارچاسین
دفع قیلیب سلطان جلال الدین دفعی اوچون جرماغون بیکنی و ایتماسنی
اوچ تومان کیشی بیرلان ایران‌غه یباردی سلطان جلال الدین اول محلدا
هندیدین کلیب کرمان و شیراز و اذربایجان و تبریزنی آلیب و اوزکا
شهرلارنی مسخر قیلیب یانیغه کوپ کیشی ییغیب اوزیکا کوج و قوت پیدا
قیلیب ایردی جرماغون بیک بیر پاره کیشی بیرلان ایتماسنی ایلکاری
یباریب ایردی سلطان جلال الدین آلار نینک کیلا تورغانلارین بیلیب
قاچیب دیاربکر و کردستان کیتدی کردلار آت و تونیغه بولوب اولتوردیلار
و بعضی‌لار آییب تورورلار کیم قلندر بولوب کیتدی و الله اعلم خوارزم
شاهی‌لاردین عالم‌دا کیشی قالمادی **اوکدای قاآن نینک ختای**
یارغانی نینک ذکری تاریخ آلتی یوز تقی بیکرما یتی‌دا و ربیع
الاول آیندا اوکدای قاآن و جغتای خان و تولی خان سانسز چریک
بیرلان ختای طرفیکا یوزوندی قرا موران تیکان سوینک بوینیدا بیر شهر

بار ایردی اول شهرکا کیلدی آنینک خلقی قرق کون قبالیب اوروشتیلار آخر الامر شهر نینک خلقی عجب تنک بولوب امان تیلاب شهرنی آلارغه تاپشوردیلار ختای سپاهندین اون ایکی مینک کیشی کیمه بیرلان قاچب کیتدی آندین اوزکا کوپ خلقنی قتل عام قیلیب اوغلان اوشاقینی بنده قیلیب ختای نینک ینه بیر شهرینه متوجه بولدیلار اوکدای قاآن تولی خان نی اون مینک کیشی بیرلان ایلکاری ییباردی تقی آنینک آرتندین آهسته آهسته یورودی اولوقتدا ختای پادشاهی آلتان خان بو خبرنی ایشیتیب امرالاریندین بیر ایکاونی یوز مینک کیشی بیرلان قارشی ییباردی بو یوز مینک کیشی تولی خانغه یولوقوب تولی خان نینک لشکرینی آز کوروب ایلابایاقینی قیادی لار اولحالدا تولی خان خبردار بولدیکیم ایش مشکل بولوب توروزور فکر قیلدی تقی یده‌چی لارغه حکم قیلدی یده قیلینک‌لار تیب یده‌چی لار اوچ کیچه کوندوز یده قیلدیلار یاز نینک اسیغ کونیدا قار بیرلان یغمور یغا باشلادی آنداغ ساوق بولدیکیم کوپ کیشی قولینی قوییی‌دین چقارا بیلمادی تولی خان کوردیکیم ختای لشکری ساوق‌دین عاجز بولوب توروزور *) چریکی‌کا حکم قیلدیکیم ختای لشکری‌کا اطرافدین آت سالنک‌لار تیب مغول‌لار اطرافدین آت سالدیلار تقی ختای لشکرینی باستی‌لار یوز مینک کیشی‌دین بیش مینک کیشی قاچب قورتولدی اوزکالاری همه قتل عام بولدی بو خبرنی آلتان خان ایشتکاچ آنداغ قاچب کیتدیکم آندین هیچ کیشی خبر بیلمادی و بعضی تواریخ‌دا آیتب توروزور کیم بیر اولوغ اوت یاندوردی

*) توتور

تقی

ثقي اوغلان اوشاقي بيرلان اوتغه باتب اولدی القصه تولی خان ختای
خانی نینک اولکانینی و ختاینی مسخر قیلغانینی قاآنغه عرضه داشت قیلیب
ییباردی قاآن هم ختایغه کلیب جمیع ولایت‌لارنی مسخر قیلیب محمود
یلواج‌نی داروغه قیلیب قایتدی اولوقتدا تولی خان خسته بولدی تقی اولدی
آتاسندین سونک اون تورت ییل پادشاهلیق قیلیب آتاسی نینک آرتیندین
کیتدی اوکدای قاآن نینک شاه‌زاده‌لارنی روس و چرکس و بلغار و توران و باشغرد و اوزکا ولایت‌لارنی فتح قیلماقغه ییبارکانی نینک ذکری
اوکدای قاآن ختای‌نی مسخر
قیلیب قایتغاندین سونک تاریخ آلتی یوز تقی اوتوز اوچدا و بیچین ییلندا
جوجی خان نینک اوغلی باتو و اوزی نینک اوغلی کویوک و تولی
خان نینک اوغلی منکو و جغتای خان نینک اوغلانلارینی روس و چرکس
و بلغار و توران و باشقرد و تقی اوزکا ولایت‌لارنی فتح قیلمانی اوچون
ییباردی تقی اوزی قرا قرم‌دا ختای‌دین کیلتورکان استادلار و نقاش‌لارنی
آلدیغه کیلتوروب یخشی ایولار و کوشک‌لار یاساتدی و یارچه شاه‌زاده‌لار
و بیک‌لار اول کوشک نینک اطرافندا اوزلاری اوچون ایولار بنا قیلدیلار
آندین سونک زرکرلارکا آلتوندین و کومش‌دین ییل صورتی و شیر صورتی
یاساتیب هر قایسی نینک آلدندا کومش‌دین حوض‌لار یاساتدی ییل بیرلان
شیر نینک آغزیدین حوض‌لار نینک ایچینه شراب توکولور ایردی و تقی
یغاچ بیرله کسک‌دین تورت دیوار سالدوردیکیم هر قایسی نینک اوزونلیقی
ایکی کونلوک ییر ایردی آنکا دروازه‌لار قوردوروب ایردی هر وقت شکارغه

ذوق قیلیشه نوکرلاری آتلانیب اون کونلوک یردین حاتورلاری قاوب کیلتوروب شول دیوار نینک ایچیکا سالور ایردیلار اوکدای قاآن آنی شکار قیلور ایردی و تقی اولکیم شاهزادهلار ییتی ییلدین سونک تارغان ولایتلارنی آلیب قایتیب کیلدیلار و ینه هرات ویران بولوب ایردی قاآن نینک حکمی بیرلان ینکیدین آباد قیلدیلار و بورونقیدین یخشیراق بولدی

اوکدای قاآن نینک اولکانی نینک ذکری

پادشاه کیتیستان اوکدای قاآن ختاینی فتح قیلیب و شاهزادهلار هم اوزکا ولایتلارنی فتح قیلیب کیلکاندین سونک قاآن اطراف و جوانبغه کیشی ییباریب آیتدیکیم تمام قریندااش و اوروقوم کیلسونلار و منینک انعامنی آلیب بیر نیچه کون منینک بیرلان عیش و عشرتغه مشغول بولسونلار تیب اولوقتدا هر طرفدین خلق کروه کروه بولوب کلدیلار تقی اوکدای قاآن اوردوسندا آنداغ جمعیت بولدیکیم عالمدا هرکز موینداغ بولمای ایردی قاآن بو خلق بیرلان کوب عیشلار قیلیب انعاملار بیردی بیر نیچه کوندین سونک خلقغه رخصت بیردی هر کیم اوز منزلیکا کیتدیلار بو خلق کیتکاندین سونک قاآنغه بیکبار خستهلیق عارض بولوب دارالفنادین دارالبقا کیتدی

پادشاه ایران و توران اوکدای قاآن نینک بعضی قیلیقلاری و افعاللاری نینک ذکری

بیر کیشی بار ایردی محمد پیغمبر صلی الله علیه و سلم نینک دینیکا منکر ایردی بیر کون قاآنغه کیلیب آیتدیکیم بو کیچه بیر توش کوردوم چنکز خان منکا آیتدیکیم اوکدایکا آیتغیل مسلمانلارنی اولتورسین قاآن آیتدی بو سوزنی سنکا چنکز خان اوزی آیتدی مو

آیتدی‌مو یا تیلماج آیتدی‌مو اول کیشی آیتدی خان نینک اوزی آیتدی
آندین سونک قاآن سوردیکیم سین مغول تیلی‌نی بیلورموسین تیب اول کیشی
بیلمان تیدی قاآن آیتدی بو کیشینی اولتورونک تیدی آنینک اوچون یالغان
آیتیب تورور چنگز خان مغول تیلیندین اوزکا تیل بیلماس (ایردی) تیدی و تقی
اوکدای یارلیق قیلیب ایردیکیم هیچ کیشی قوینی بوغازلاب اولتورماسون
و سینه سندین یاریب اولتورسون تیب ایردی بیر مسلمان بازاردین
بیر قوی آلیب کلتوروب ایشیکینی بایلیب بوغازلادی اولوقتدا بیر مغول
بو مسلمانی انکدیب تام اوستوندین ایونکا توشوب بو مسلمان الیکینی و
بوینینی باغلاب قاآنغه آلیب کیلدی قاآن یخشی تفحص قیلدی تقی
مغول‌نی اولتورونک تیب حکم قیلدی آیتدیکیم بو مسلمان حکم توتوب
ایشیکین برکتیب توروور اما سین یارلیق توتمای براو نینک اویکا نی رخصت
کیریب سین و تقی بیر مفلس تیمورچی بار ایردی بیر کون توروب بیش
یوز یاساب برلارنی قولیغه آلیب قاآن نینک اوتا تورغان یولندا توردی
قاآن آتلانیب اوتوب بارا ایردیکیم ناکاه بو تیمورچی‌کا کوزی توشدی
بیر یساول‌غه آیتدیکیم باریب اول کیشی نینک احوالین سورغیل تیب
یساول کیلیب آنینک احوالینی سوروب پیشکش کیلتورکان برلارینی آلیب
قاآن یانیغه باردی قاآن اول تیمورچی نینک هر بری اوچون بیر
اشرفی بیردی و تقی اولکیم بیر کیشی قری بار ایردی آنینک هیچ
فرزندی و قرینداشی یوق ایردی بیر کون قاآن نینک درکاهیغه
کیلیب عرض قیلدیکیم قولومدا دست مایه بولسه سوداگرچی‌لیق قیلور

ایردیم *) تیب قاآن ایکی یوز یاستوق آلتون بیرینك تیب حکم قیلدی سوداگرچیلیق قیلسون تیدی کیشی لار آیتدیلار بو قری کیشی اولوم حالندا توروب تورور مونکا مونچه آلتونی بیرماك درکار ایرماس و تقی مونینك فرزندی قرینداشی یوق تیدیلار آندا قاآن آیتدیکیم بو کیشی بیر امید بیرلان کیلیب تورور مونی محروم قویماق بیزکا لایق ایرماس تیدی تقی آیتدی اولماسدین بورون آلتون‌نی قولیغه تیز بیرینك بیکار اولماسین تیدی خزینه‌چی‌لار شول ساعتی قریغه کیلتوروب ایکی یوز یاستوق آلتونی ساناب بیریب بولغاچ اول قری اولدی و تقی اولکیم بیر مفلس کیشی کیلیب قاآن‌غه عرض قیلدیکیم دست مایه‌م یوق تیب قاآن اول کیشیکا بیش یوز یاستوق آلتون بیردی * دستمایه قیل تیب اول کیشی بیش یوز یاستوق آلتون‌نی آلیب کیتیب خرج قیلدی تقی بنه دستمایه‌م یوق تیب کیلدی قاآن بنه بیش یوز یاستوق آلتون بیردی آز وقت اوتکاندین سونك بنه دستمایه‌م یوق تیب کیلدی ایرسه خلق آیتدیلار پادشاهیم بو کیشیکا نیچاقلی آلتون بیرسانکز خرج قیلا تورور بیرماکان یخشی قاآن سوردیکیم نیچوك خرج قیلا تورور آیتدیلار کیم آلتونی ولایت نینك خلقیغه ساتیب پولینی ییماك و ایچماك و کیمککا خرج قیلا تورور قاآن آیتدی آنداغ بولسه بنه مینینك خزینه‌م‌غه کیلور تیدی تقی اول کیشیکا بنه بیش یوز یاستوق آلتون بیردی تقی ایمدی کوپ اصراف قیلماغیل تیدی اوکدای قاآن نینك مونداغ قیلیقلاریتی یازساق بیر کتابغه سیغماس اول سببدین مختصر قیلدوق اوکدای

*) ایردیکیم

قاآن

قاآن نینک خاتونلاری نینک و اوغلانلاری نینک ذکری

اوکدای قاآن نینک تورت معتبر خاتونی و آلتمش قماسی بار ایردی اولوغ خاتونی نینک آتی بوراقچین ایکنجی خاتونی تورا کینه مرکت خلقندین ایردی و بعضی لار آیتب تورورلار کیم تورا کینه اویرات نینک اولوغی طایرسون نینک خاتونی ایردی طایرسون نی اولتورکاندا اولجه قیلیب اوکدای قاآن آلیب ایردی تورا کینه کورک لیک ایرماس ایردی اما اوکدای قاآنغه کورک لیک ایردی اوچونجی خاتونی مونغه تورتونجی خاتونی جاجن ایردی قاآن نینک یتتی اوغلی بار ایردی بیش معتبر اوغلی تورا کینه خاتوندین بولوب ایردی و ایکی اوغلی قمادین بولوب ایردی قاآن نینک اولوغ اوغلی نینک آتی کیوک آنینک یورتی قماق تیکان نیزدا ایردی بعضی لار منکراق و ایمل تیب تورورلار اوکدای نینک ولی العهدی شیرامون تیکان نبیره سی ایردی ولی تورا کینه خاتون نینک اوغلانلاری آتاسی نینک فرمانیغه مخالفت قیلیب کیوک خان نی قاآن قیلیب آتاسی نینک مسندندا اولتورتدیلار با وجود اول مرض مزمنه بیرلان کرفتار ایردی آنینک اوچ اوغلی بار ایردی بو تفصیل بیرلان اولوغی نینک آتی خواجه اوغل آناسی نینک آتی قمش ایکنجی اوغلی نینک آتی ناغو اول هم قمش خاتوندین بولوب ایردی آنینک بیش اوغلی بار ایردی جهات آتلیغ اوچونجی اوغلی نینک آتی اوقو ایردی آنینک اون اوغلی بار ایردی اوکدای قاآن نینک ایکنجی اوغلی نینک آتی کوتان توروز آنینک یورتی تنککفوت توروز اوچونجی اوغلی نینک آتی کوچو توروز اما بو عجایب دانا و عاقل

ایردی اما اوکدای قاآن نینک تیرک لیکندا اولدی توزتبولانجی اوغلی نینک آتی قراچار توزونی بیش لانجی اوغلی آتی قاشین ۱) توزور آتینک اوچون قاشین ۲) آت قویدی لار کیم اول تنکقوت ولایتی کا قاشین ۳) تیب آیتور ایردی لار چنکز خان قاشین ۴) نی آلغاندا بولوب ایردی آتینک اوچون قاشین ۵) آت قویوب ایردی لار و اول کوپ شراب خوار و فاسق ایردی اول سبدین ییکیت لیکدا اولدی القصه کیوک خان آتاسی نینک اورنیدا پادشاه بولدی تقی خزینه نینک ایشیکین آچیب قرینداش و بیکانه فقیر و مسکین اولوغ و کچیک کا آنداغ انعام بیردیکیم هیچ کیم مونداغ قیلمامیش ایردی اما دین نصارینغه رواج بیرور ایردی و مدت پادشاهلیقی نیز ییل ایردی که دنیادین رحلت قیلدی منکو قاآن نینک ذکری کیوک خان اولکاندین سونک چنکز خان نینک نسلندان هر کیشی کیم بار ایردی تولی خان نینک خاتونی سورقوقتی بیکی نینک خلق بیرلان یخشی معاش قیلغانیدین سونک تولی خان نینک اوغلانلاریدین بیریسینی پادشاه قیلماقغه راضی ایردیلار و جوچی خان نینک اوغلی باتو هم آلاردین پادشاه بولماقغه رضا ایردی با وجود چنکز خان نینک نبیره لاری نینک آراسندا باتودین سلطنت و حشمت دا آرتوق کیشی یوق ایردی باتو شاهزاده لار و نوینلار و امراءلارغه کیشی ییباردیکیم دشت قپچاق دا حاضر بولونک لار اتفاق بیرلان بیرونی تخت دا اولتورتوب خان کوتارالی تیب بعضی لار کیلمای آیتیب ییباردیلار کیم چنکز خان نینک یورتی کلوران

---

۱) ۲) ۳) ۴) ۵) قاشی.

توزور.

تورور بیز دشت قپچاقغه بارماس میز تیب اولوقیدا سورقوقتی بیکی
اوغلانلاریغه آیتدیکیم دشت قپچاقدا عمکینکز باتو بینک آیاقی آغریب
یاتیب تورور آنی باریب سورانک تیدی سورقوقتی بیکی نینک اوغلانلاری
منکو قاآن و هلاکو خان و قوبلای قاآن و موکا اوغل دشت قپچاق
باریب باتونی ملازمت قیلدیلار باتو منکو قاآننی کورکاچ شاهزادهلار و
نویانلار و امرالارغه آیتدی خانلیقغه منکو قاآننی مناسب کورامن سیزلار نی
آیتاسیز تیدی ایرسه بارچه خلق قبول قیلیب مناسب تورور تیدیلار تقی
خان قیلدیلاردا آیتدیکیم کیلور ییل موضع کلوراندا تمام خلق جمع
بولوب ینکی دین منکو قاآننی کوتارینکلار فی الجمله بیر ییلدین سونک
بارچا خلق ییغیلیب موضع کلوراندا منکو قاآننی خان کوتاردیلار ییتی
کونکاچه توی قیلدیلار هر کوندا ایکی مینک ارابه شراب و عرق اوچ یوز
ییلقی بیرلان سغیز ایکی مینک قوی کباب قیلور ایردیلار تاریخ آلتی یوز قرق
سکزدا خان بولدی شیرامون باشلیق کیوک خان نینک اوغلانلاری منکو قاآننی
اولتورورمیز تیب اتفاق قیلدیلار تقی بیر نیچه ارابهغه اسلحه یوکلاب شیرامونی
بیش یوز کیشی بیرلان ایلکاری ییباردیلار و اوزکالاری آنینک آرتیندین
بارماق بولدیلار وقت تاپغاچ قاآن نینک اوستیکا قویولغایلار اما قاآن
عیش بیرلان ایردی عالم دین خبری یوق ناکاه قاآن نینک نوکرلاریندین بیر
کیشی نینک تیوهسی یوقالدی اول کیشی تیوهسین ایستای چقیب ایردی تیوهسین
ایستاب یوروکاندا ناکاه شیرامون نینک اوردوسیغه ییتیب کیلدی کا ارابهدا
تورغان اسلحهلارنی کوروب قایتیب کیلیب قاآنغه خبر قیلدی قاآن هم

منکسار نویان‌نی ایکی تمینک کیشی بیرلان ییباردی خبر آلغیل تیب منکسار نویان شیرامون نینک لشکری‌کا کیلدی شیرامون آنی کورکاچ اضطرابدا بولدی تقی آیتدیکیم بیز قاآن‌نی کورماککا کیلا یورورمیز تیب منکسار نویان آیتدیکیم اکر قاآن‌نی کورماککا بارا تورغان بولسانک توز منینک بیرلان همراه بار تیدی ضرورتدین شیرامون منکسار بیرلان قوشولوب قاآن نینک اوردوسیغه باردی‌دا قاآن‌نی کوردی قاآن اوچ کون شیرامون اوچون مجلس قیلدی تقی تورتلانجی کونی تخت اوستیندا اولتوروب شیرامون‌نی بارچه یولداشلاری بیرلان قستادی آیرسه همه‌سی قیلغان اتفاقلارینی آیتا باشلادیلار قاآن شیرامون نینک کیشیلاریدین سکسان کیشی‌نی اولتوردی و شیرامون بیرلان کیوک خان نینک اوغلانلارینی قریبتاشلیق باعثیدین عفو قیلدی آندین سونک تمام شاه‌زاده‌لار و نویانلار و امرالارغه انعامات غیر مکرر تیریب هر قایسی‌سیغه *) اوز یرلینکزکا بارینک تیب رخصت بیردی **منکو قاآن قوبلای قاآن مشرق طرفنداکی مملکتلارکا و هلاکونی مغرب طرفنداکی مملکتلارکا ییبارکانی نینک ذکری** منکو قاآن باتوکه لقبی صاین خان تورور آنینک سعیی بیرلان تختدا اولتورغاندین سونک لمود مملکتنی سرانجام بیرماککا مشغول بولدی مشرق طرفندا بیر نیچه مملکت بنار ایردی ایل بولماغان و مغرب طرفندا هم بیر نیچه مملکت بار ایردی ایل بولماغان قوبلای قاآن‌نی مشرق‌غه هلاکونی مغرب طرفیکا ییباردی

---

*) قایسینی

تقی اوزی سبانسیز لشکر بیرلان چین ماچین اوستیکا یوروبدی و چین یورتینی بیرکم سیز آلیب بیر اولوغ و بلند قلعه بار ایردی اول قلعه‌نی قبادی هر چند قصد قیلدی آلا بیلمادی قیش اوتدی تقی یاز بولدی هوا عجب اسیغ بولدی امرالار عرض قیلدیلار کیم هوا اسیغ بولدی بو لشکر بیننک کوپراکی عفونت باعثندین اولدی ایمدی ۱) قایتیب قیش کیلماک کراک قبول قیلمادیدا بو قلعه‌نی آلمای کیتمان تیدی آندین سونک آنکا بیر جسته‌لیق عارض بولدی تقی سکز کون بستر محنتدا یاتدیدا توقوزلانجی کونی اولدی

قوبلای قاآن نینک خان بولغانی نینک ذکری

قوبلای قاآن تولی خان نینک تورتونجی اوغلی تورور منکو قاآن اولکاندا ختایدا ایردی ناگاه منکو قاآن نینک اولکانین ایشتی تقی کوپ غزالار توتدی عزادین فارغ ۲) بولغاندین سونک یاندا قی شاهزاده‌لار و نویانلار نینک اتفاقی بیرلان خانلیق مسندندا اولتوردیدا داد و عدل غه مشغول بولدی و آیننک بیر اینیسی بار ایردی آریق ۳) بوکا آنی منکو قاآن قراقرمدا اوردوسیغه تعیین قیلیب ایردی اول هم منکو قاآن دین سونک خانلیق مسندندا اولتوروب قوبلای قاآن غه یاو بولوب قوبلای قاآن نینک ایلچی‌لارین اولتوردی و دشت قبچاقدا صاین خان اولکاندین سونک اینیسی بورکا اوغل خانلیق مسندندا اولتوردی اریق ۴) بوکا اولوغ لشکر بیرلان بورکا نینک اوستیکا کیلیب اوروشتی بورکا باسیب ۵) بوکا قاچیب قراقرم کیلدی اول وقتدا قوبلای قاآن اریق ۶)

---

۱) ایمدی الحال ۲) فراغ ۳) آرتوق ۴) ۵) ۶) آرتوق

بوکا نینک خبرین ایشتیب قرا قرم کیلدی اریق ۱) بوکا قاآن نینک کیلا توزغانیدین خبردار بولوب قاچیب کیتدی بیر نیچه وقتدین سونک آتین آرغیزیب توبون توزدوروب قوبلای ۵) قاآن نینک درکاهیغه کیلدی دا غذر ایتدی ایرسه قاآن هم آنینک کناهینی اوتدی اولحالدا هلاکو و بورکا و الغودین ایلچی کیلدیکیم بیز قوبلای قاآنغه تابع بولدوق و آنینک خانلیقیغه رضامیز تیب قاآن تقی جیحوندین تا مصر و شامغه چا هلاکوغه بیردی دشت قپچاق بیرلان هر ولایتکه صاین خانغه تعلق ایردی بورکاکا بیردی آلتایدین تا اموییه سوینی نینک کناریغچه الغوغه بیردی الغو جغتای خان نینک نبیرهسی تورور آندین سونک قوبلای قاآن تمام چین ولایتینی آلدی اوتوز بیش ییل پادشاهلیق قیلدی تقی وفات تاپدی مدت عمری ییتمیش اوچ ییل ایردی آنینک عجایب و غرایب ایشی کوب ایردی آنینک بارچهسینی آیتساق کتابغه سیغماس بولدی آنینک اوچون مختصر قیلدوق

بیشنچی باب چنکز خان نینک ایکنچی اوغلی جغتای خان نینک و آنینک اولادیندین ماوراء النهر و کاشغردا پادشاهلیق قیلغانلار نینک ذکری

جغتای خان هیبتلیک و سیاستلیک پادشاه ایردی و عاقل و دانا ایردی چنکز خان ماوراء النهرنی و خوارزم نینک بعضیسینی و بلاد اویغور و کاشغر و بدخشان و بلخ و غزنین تا سند سویی غاچا آنکا بیریب ایردی بو آیتلغان ولایت نینک هیچ قایسیغه اوزی بارغان یوق اما داروغهلار

۱) آرتوق ۲) منکو

قویوب

قويوب ايردی اوزی اوكدای نینك قاشیدا ایردی و ملا سكاكی آنینك ندیمی *) ایردی بیر كون سكاكی دعا اوقوب بیر لشكر كوركوزدیكیم اول لشكر نینك اوزی و سلاحی اوتدین ایردی جغتای بی اختیار وهم قیلدی جغتای خان نینك بیر وزیری بار ایردی سكاكی بیرلان یمان ایردی بیر كون وقت تاپیب سكاكی دین غیبت قیلیب بندلاب زندانغه سالدی آخر شول زندانیدا اولدی آنداغ یساقلار پیدا قیلدیكیم تمام آندین تنك بولدیلار آخر الامر بیر خسته لیقغه اوچرادیكیم طبیبلار آنینك علاجیدین عاجز بولدیلار آخر تاریخ آلتی یوز قرقدا دنیادین اوتدی

جغتای خان نینك خاتونلاری و اوغلانلاری نینك ذكری

جغتای خان نینك خاتونی و قمالاری كوب ایردی اما ایكی خاتونی معتبر ایردی بیرینینك آتی یسولون توروز قنقرات نینك پادشاهی قبا نویان تیكان نینك قیزی ایردی جغتای خان نینك معتبر اوغلانلاری آندین بولغان توروز ینه بیری نینك آتی تركان خاتون توروز یسولون نینك تسینكلی توروز یسولون اولكاندین سونك آلیب ایردی جغتای خان نینك یتی اوغلی بار ایردی بو ترتیب بیرلان اولوغی نینك آتی موتوكن یسولون خاتوندین توغوب ایردی ایكنچی اوغلی نینك آتی موچی اوچونچی اوغلی نینك آتی بلدشی تورتونچی اوغلی نینك آتی ساربن بلكا بیشنچی اوغلی نینك آتی هارمان آلتی لانچی اوغلی نینك آتی یسومونكا یتنچی اوغلی نینك آتی بایدار

جغتای خان نینك اوغلانلاری نینك ماوراء النهردا پادشاهلیق

---

*) ذكری

قیلغان لاری نینک ذکری جغتای خان اولکاندین سونک قرا هلاکو بن موتوکن بن جغتای خان پادشاه بولدی اما آندین سونک مبارک شاه بن قرا هلاکو بن موتوکن بن جغتای خان پادشاه بولدی اما مبارکشاه طفل ایردی انباسی ارغنه خاتون مملکت نینک یخشی و یمانینی سورار ایردی آندین سونک الغو بن بایدار بن جغتای خان پادشاه بولدی آندین سونک براق خان ابن یسونتو بن موتوکن بن جغتای خان پادشاه بولدی تقی انکی یتیلدین سونک مسلمان بولدی آنکا سلطان غیاث الدین لقب قویدیلار اول کشی کیم جغتای خان نینک اولادیدین نور ایمانغه مشرف بولدی اول ایردی آندین سونک بیکی بن سارمان بن جغتای خان پادشاه بولدی آندین سونک بوغا تیمور خان ابن قوغای ابن بوزای بن موتوکن بن جغتای خان پادشاه بولدی آندین سونک دوی چچن بن براق خان ابن یسونتو بن موتوکن بن جغتای خان پادشاه بولدی آندین سونک کونجه خان ابن دوی چچن بن براق خان خان بولدی آندین سونک تالنغه بن قوداغای بن بوزای بن موتوکن بن جغتای خان پادشاه بولدی آندین سونک ایسن بوغا بن دوی چچن خان بولدی آندین سونک کوبک بن دوی چچن خان بولدی آندین سونک دوی تیمور خان ابن دوی چچن خان بولدی آندین سونک تارماشیر بن دوی چچن خان بولدی تقی مسلمان بولدی تمام اولوس ماوراء النهر آنکا تبعیت قیلیب مسلمان بولدیلار اول براق خان مسلمان بولغانی آیتلیب ایردی اما براق خان اولکاندین سونک تمام مسلمان بولغانلار قایتیب اول کنی

اوّلکی دینلاریکا کریب ایردیلار امّا تارماشیر بیرلان مسلمان بولغانلار
هرگز قایتمادی آندین سونک بوران بن دوی تیمور بن دوی چچن
پادشاه بولدی آندین سونک تارماشیرنی شهید قیلیب اوزی پادشاه
بولدی آندین سونک چنکشی بن ابوکان بن دوی چچن پادشاه بولدی
آندین سونک یسون تیمور بن ابوکان بن دوی چچن پادشاه بولدی چنکشی
بیرلان یسون تیمور بیر آتا و بیر انادین توغوب ایردی یسون تیمور
چنکشی‌نی اولتورماککا اتفاق قیلیب ایردی اناسی بو خبرنی چنکشی‌غه
ایتدی آندین سونک چنکشی بیرلان یسون تیمور صف تارتیب اوروشتی‌لار
یسون تیمور چنکشی‌نی باسیب اوزینی و لشکرینی اولتوردی تقی
اناسی تیننک ایمچاکینی کستی آندین سونک اوکدای خان نسلندین علی
سلطان تیکان جغتای خان اولادیغه غالب بولدی تقی ماوراء النهردا
پادشاه بولدی آندین سونک محمد بن پولاد بن کوچک بن دوی چچن
پادشاه بولدی آندین سونک قزان سلطان خان بن یسور بن اورکتیمور
ابن بوغا تیمور بن قوداغای بن بوزای بن موتوکن بن جغتای خان
پادشاه بولدی معلوم بولسون کیم جغتای خان اولادیندین ماوراء النهردا
تیکرما بیر کشی پادشاه بولدی و پادشاهلیق قیلدی آندین سونک هر کیم که
جغتای خان اولادیندین پادشاه بولدی امرالار خان یساب خانلیق مسندندا
اولتورتدیلار امّا آتی خان بولدی و لیکن حکومت مصلحتیندین هیچ نیمرسه‌کا
اختیاری بولمادی بو سوز بیننک راستلیقیغه بو گواه توروز کیم قزان سلطان
خان محمد پادشاه غوری ایردی هر وقت امرالار کورنوشکا بارور بولسالار

اوغلان اوشاقلاری بیرلان خوشلاشب و بحل‌لیق تیلاب بارور ایردیلار بو نسبتدین خلق آنکا عاصی بولدیلار تقی توسب خلقیتدین امیر قزغن تیکان قزان سلطان خانغه تیغ تارتدی بو ایکیسی مقاتله قیلدیلار قزان سلطان خان امیر قزغن‌نی تابسب آنینک تابع‌لارینی قتل و غارت قیلیب قارشی قیشلادی و امیر قزغن قیاچب قوتولدی اما قارشیدا کوب قار یاغدی‌دا قزان سلطان خان نینک لشکری نینک آتلاری تمام قیرلدی امیر قزغن بو حالدین خبر تابیب لشکر بی نهایت بیرلان کلیب قزان سلطان خان بیرلان محاربه قیلدی تقی امیر قزغن مظفر بولوب قزان سلطان خان‌نی درجهٔ شهادتکا ییتکوردی چنکز خان اوغلی جغتای خان نسلیدین ماوراء النهردا قزان سلطان خان نینک شهادتیکاچا یوز تقی توقوز ییل سلطنت سوردیلار بیکرمی بیر تن ایردیلار القصه امیر قزغن دانشمندچه خان ابن قایدو خان ابن قاشین *) بن اوکدای قاآن ابن چنکز خان‌نی خان قیلدی ایکی ییلدین سونک آنی اولتوردی آندین سونک بیانقلی خان ابن سورغو بن دوی چیچن (بن) براق بن یسونتو بن موتوکن بن جغتای خان ابن چنکز خان‌نی خان قیلدیلار امیر قزغن اولکاندین سونک اوغلی عبدالله بیانقلی خان نینک خاتونیغه عاشق بولدی تقی بیانقلی خان‌نی بی کناه اولتوردیدا تیمور شاه بن نسون تیمور بن ابوکان بن دوی چیچن بن براق خان ابن یسونتو خان ابن موتوکن بن جغتای خان‌نی خان قیلدی امیر عبدالله اولکاندین سونک آنینک برادر زاده‌سی امیر حسین بن بسلای

*) عایشی

ابن امیر قزغن تو تیب عادل سلطان بن محمّد (بن) پولاد بن کونجک بن دوی ججن بن براق خان ابن یسونتو بن موتوکن بن جغتای خان‌نی خان قیلدیلار وقتی‌که امیر تیمور امیر حسین نینک قصدیغه آتلانغاندا امیر حسین خاندین بدکمان بولوب خان نینک قولین آیاقین باغلاب دریاغه تاشلاب اولتوردی تقی آندین سونک قبول سلطان بن دورجی ابن ایلچیکدای ابن دوی ججن‌نی خان قیلدی آندین سونک امیر تیمور ابن امیر طراغای برلاس بلخ اوستوندا امیر حسین بیرلان مقاتله قیلیب امیر تیمور مظفر بولوب امیر حسین بیرلان خانینی اولتوردی آندین سونک امیر تیمور سیورغتمیش خان ابن دانشمندچه خان ابن قایدو بن قاشین (* بن اوکدای قاآن ابن چنکز خان‌نی خان قیلدی سیورغتمیش خان حق رحمتی‌کا کیتکاندین سونک آنینک اوغلی محمود سلطان‌نی آتاسی اورنیندا خان قیلدیلار قزان سلطان خاندین سونک آیتلغان خانلار نینک آتی خان ایردی و بس هیچ ایش‌کا اختیار یوق ایردی القصّه هر بیردا هر قبیله نینک اولوغی اوز آلدینه خان کوتاردیلار ملوک طوایف کوپ بولدی امیر تیمور بن طراغای برلاس قریندا‌ش اوروغینی تیغیب بیر ساعت مقاتله و محاربه‌دین فراغت بولمادی اول زماندا جغتای خان نسلندین توقلق تیمور خان تیکان کاشغردا عظیم الشان خان بولوب ایردی ماوراء النهر نینک اخباراتینی ایشتیب هوس قیلیب لشکر بی نهایت بیرلان ماوراء النهرکا کلدی بیر نیچه خلق تابع بولدی و بیر نیچه خلق

*) طایشی

خان نینك قولیدا اولدی. و بیر نیچه خلق قاچیب کیتدی امیر تیمور بیرلان امیر حسین قاچب تکودری و هزاره ایچیکا باردیلار توقلق تیمور خان بیر ییل ماوراء النهردا توردی الیاس خواجه آتلیق اوغلی بار ایردی ماوراء النهر نینك حکومتی‌نی آنکا بیردی تقی اوزی کاشغر قایتب کتدی. بیر ییلدین سونك اولدی آنینك اولکان خبرینی ایشتیب امیر تیمور بیرلان امیر حسین کلیب الیاس خواجه خان بیرلان مقاتله و محاربه قیلدیلار الیاس خواجه قاچب کاشغر کیتدی آندین سونك ماوراء النهردا بو ایکی امیردین اوزکا اولوغ کیشی یوق ایردی آخر آلامر بو ایکی امیر بلخ اوستیندا محاربه قیلدیلار امیر تیمور مظفر بولوب امیر حسین‌نی اولتوروب ماوراء النهردا ایکه *) اوزی بولدی و سیورغتمیش‌نی ظاهردا خان قیلیب تختدا اولورتدی معنی‌دا اوزی خان ایردی خطبه‌نی آنینك آتینه اوقور ایردی سیورغتمیش خان نینك یالغانچی سلطنت دین ییکرمی ایکی ییل اوتکاندین سونك خان حق رحمتی‌کا کیتدی آندین سونك آنینك اوغلی سلطان محمود خان‌نی خان قیلدی سلطان محمود امیر تیمورنی و آنینك اولادینی آنداغ عزیز و اولوغ توتار ایردی کیم هیچ وجه‌دین امیر تیمور نینك خاطریغه غبار اولتورماس ایردی کیچه و کوندوز قرآن و نماز اوقوب و روزه توتوب امیر تیمور نینك دعای دولتی‌نی قیلیب اولتورور ایردی امیر تیمور یارلیغ‌لار نینك طغراسیندا عادل محمود خان امیر غازی سوزومیز تیب یازدورور ایردی تویدا و عیدلاردا امیر تیمور خانغه کورنش قیلیب ادب

*) یکه

بیرلان

بیرلان چوك توشوب اولتورور ایردی و ایلچی کیلکاندا هم امیر تیمور خانینی کورنش قیلیب ادب بیرلان اولتورور ایردی القصّه امیر تیمور نینك سلطنتندین اوتوز اوچ ییل اوتوب و عمریندین آلتمیش ییل اوتکاندین سونك روم اوستیکا باردی تقی یلدرم بایزید بیرلان روبروی بولوب صبحدمدین یارم کیچه‌کاچا اوروشتی یلدرم بایزید قاچتی محمود خان آنینك آرتیندین قاودی تقی تانکلاسی پیشین آرتیندین ییتیب یلدرم بایزیدنی توتوب امیر تیمور نینك آلدیغه آلیب کلدی امیر تیمور اول ییل رومدا توزوب یلدرم بایزید بیرلان محمود خاننی اولتوروب خطبه‌نی اوز آتیغه اوقوتوب سکّه‌نی اوز آتیغه قاقدوردی آندین سونك قایتب سمرقند کیلدی تقی ختای مملکتی نینك اوستیکا آتلاندی‌دا اوترار کیلکاندا دار الفنادین دار البقاغه رحلت قیلدی مدّت عمری ییتمیش بیر ییل و مدّت سلطنتی اوتوز آلتی ییل ایردی تاریخ هجری سکیز یوز ییتی‌دا ایردی

توقلوق تیمور خان نینك مسلمان بولغانی نینك ذکری

جغتای خان اولادیندین ایل خواجه لقبی ایسن بوغا خان ابن دوی ججن بن براق بن یسونتو بن موتوکن بن جغتای خان ماوراء النهردا توغوب ایردی کاشغر و یارکند و آلا تاغدا اویغورستان مملکتیدا جغتای خان نسلندین هیچ پادشاه نافذ فرمان یوق ایردی اول سببدین امراء مغول ییغلیب کنکاش قیلیب بخارادین ایسن بوغانی کلتوروب کاشغر و یارکند و آلا تاغ و مغولستاندا پادشاه قیلدیلار و پادشاه عظیم الشان بولدی‌دا آنینك ساتلمیش خاتون تیکان خاتونی بار ایردی آنینك

اوغلانی بولماس ایردی اول سببدین منکلی آتلی کنیزی بار ایردی آنی
اوردودا ساقلاب آنکا باقار ایردی ناکاه اول کنیزک حامله بولدی خان
شکارغه کیتکاندا ساتلمیش خاتون اول کنیزکنی شیره اوغول تیکان مغولغه
بیردی تقی آیتدیکیم سین بو ملکدا تورما کوچوب مغول یورتیغه باریب
آندا ساکن بولغیل تیدی اول مغول بو سوزکا عمل قیلیب کوچوب کیتدی
امّا اول کنیز نینک خاندین حامله بولغانینی تمام خلق بیلیب ایردی
خان شکاردین کیلکاندا اول کنیزنی سوردی ایرسا تمام واقعاتنی آیتدیلار
خان ساتلمیش خاتونغه هیچ سوز آیتمادی آنینک اوچون کیم مغول
قاعده‌سی تورور کیم پادشاه نینک نیچه خاتونی بولسا بیر خاتونینی
اوزکالاریکا حاکم قیلور ایردیلار بو خاتون *) اوزکا خاتونلارغه هر نیمرسا
ایتسا آنکا سوز آیتماس ایردیلار آنینک اوچون آنکا سوز آیتمای بیر نیچه
کوندین سونک ایسن بوغا خان اولدی جغتای اولادیندین پادشاهلیقغه لایق
کشی قالمادی هر قبیله اوز آلدیغه بیر خان کوتاردیلار ملوک طوایف کوب
بولدی ایسن بوغا خان نینک امیر پولادچی تیکان امیری بار ایردی
منکلی خاتون نینک حامله کیتکانیدین خبردار ایردی تاش تیموز تیکانکا
اوتوز قوی بیردی آزوق اوچون و تقی آیتدی هر وقت سین منکلی خاتوندین
و آنینک حملیندین خبر تاپیب کلسانک حدسیز و نهایتسیز تنکه بیرورمن
تیب وعده قیلیب تاشتیمورنی ییباردی تاشتیمور هم عالمنی کشت قیلیب
کزدی مغول یورتیغه توشدی ناکاه بیر محلّه‌کا کیلیب بو محلّه کیم نینک محلّه‌سی

*) بو خان

تورور

توررور تیب سوردی شیره اوغول نینك محله‌سی توررور تیدیلار تاشتیمور منکلی خاتون نینك و آنینك حملی نینك خبرین سوردی منکلی خاتون نینك ایسن‌بوغا خاندین بیر اوغلی بولدی آتینی توقلقتیمور قویدیلار و شیره اوغول دین بیر اوغلی بولدی آنینك آتینی تیمور ملك قویوب توررورلار ایکی‌سی هم محله‌دا اویناب یوروب ایردی القصه تاشتیمور کوب حیله‌لار قیلیب توقلق تیمور خان‌نی امیر پولادچیغه کیلتوردی آندین سونك امیر پولادچی توقلق تیمور خان‌نی خان کوتاریب مغول رسمیچه تویلار قیلدی توقلق تیمور خان آنر وقتدا کاشغر و یارکند و آلا تاغ و اویغورستان‌نی آلدی آندین سونك ماوراء النهر مملکتینی تحت تصرّفیغه کیرکوزوب الیاس خواجه آتلیق اوغلی‌نی سمرقنددا قویوب اوزی کلیب حقّ رحمتیکا کیتدی اوّل کشی کیم چنکز خان نسلندین کاشغردا مسلمان بولدی اول ایردی مسلمان بولماقی نینك سببی بو ایردیکیم بیر کون آونی قیلدوردی تغی شکار قیلیب یوروب ایردی ناکاه بیر جماعتغه نظری توشدی کوچوب کیلیب اولتوروب ایردیلار خان حکم قیلدی شول جماعت نینك قولین و بوینین باغلاب آلیب کلینك‌لار تیب یساول‌لار باریب باغلاب آلیب کلدیلار خان آیتدیکیم منینك یارلیقیمنی توتمای منینك شکارکاهمدا نی قیلیب یوروب سیزلار امّا خان یارلیق قیلیب ایردی شکارکاه‌دا کشی بارماسون تیب اکر یورسه بغلاب آلیب کلینك تیب ایردی بو باغلاب کیلتورکان خلق نینك اولوغی شیخ جمال الدین تیکان ایردی شیخ شجاع الدین بخاری نینك اولادیدین بولار آتا ابادین صاحب حال کیلکان تورورلار شیخ آیتدیلار

بیز مسافرمیز پادشاه نینك یارلیق قیلغانینی بیلمکانیمیز یوق کتك تیکان بیردین کلامیز خان سوردیکیم تاجیك مو سیز تیب شیخ تاجیك‌میز تیدیلار خان تاجیك‌دین ایت هم آرتوق تورور تیدی شیخ آیتدیلار ایمان بیزدا بولماسا ایت‌دین هم کم تورورمیز تیدیلار بو سوز خان نینك کونکلیکا اثر قیلیب بیر یساولغه بویوردیکیم من قایتیب توشکاندین سونك بو تاجیکنی آلیب کیلیکای سین تیب خان قایتیب توشکاندین سونك یساول اول شیخ‌نی خان آلدیغه آلیب باردی خان خلوت‌دا اولتوروب ایردی خان آیتدی سین ایمان‌سیز کشی ایت‌دین هم کم تورور تیدینك اول سوزنینك معناسی‌نی تورور ایمان تیکان نی تورور تیدی شیخ ایمان‌نی آنداغ تعریف قیلدیکیم خان نینك تاشدای قاتیق کونکلی موم‌دای یومشاق بولدی و کفرنی آنداغ مَذَمّت قیلدیکیم خان کفردین بیزار بولدی و کوپ یغلادی تقی شیخ‌غه آیتدی الحال مسلمانلیقنی آشکار قیلسام خلقنی یولغا کیلتورا بیلماین صبر قیلغیل تقی هر وقت موروثی مملکت‌لارم‌نی آلسام البتّه البتّه منینك یانیمغه کیل کیل تیب کوپ مبالغه‌لار قیلدی شیخ قایتیب اوز قوشیغه کیلدی بیر نیچه وقتدین سونك شیخ خسته بولدیلار اوغوللاریغه وصیّت قیلدیلاردا آیتدیلار کیم بو خان اولوغ پادشاه بولغوسی تورور البتّه قورقمای خان نینك قاتیغه باریب منینك سلامیمنی یتکوزکیل تقی منینك بیرلان عهد قیلغانینی آیتغیل زینهار قورقماغیل تیدی تقی دار الفنادین دار البقاغه کیتدی شیخ نینك اوغوللاری نینك آتی رشید الدین ایردی شیخ آلارنی ولی العهد قیلدیلار آندین نیچه ییل اوتکاندین سونك خان کاشغر و تاشکند و یارکند و اویغورستان و اندکان و سمرقند و بخارا

و تمام

و تمام ماوراء النهرنی آلدی. شیخ رشید الدین آتاسی نینک وصیتی نی آیتماق اوچون خان نینک اوردوسیغه کیلدی هر چند سعی قیلدی خان نی کورا بیلمادی بیر کون صبح صادق بولغاندا اوردو نینک یانیغه کیلیب بلند آواز بیرلان اذان آیتدی. خان بو آوازنی ایشتیب کیشی ییباردی باریب شول قیچقرغان کشی نی آلیب کیل تیب ایردی باریب شیخنی آلیب کیلدی خان آیتدی سین بیزنی چوجوك اویقودین نی اوچون اویغاتدینك نیدی شیخ رشید الدین آتالاری نینك هر نیچه آیتغان سوزلارینی بیر بیر خانغه بیان قیلدیلار خان اوزی کلمهٔ شهادتنی آیتیب مسلمان بولدی تقی امرالارینی بیر بیر چاقریب آلارنی. هم مسلمان قیلدی امّا بیر بیکی بار ایردی جوراس آتلیغ اول آیتدی موندا بیر پهلوان بار توروز بو تاجیك آنینك بیرلان کوراش توتسون اکر آنی ییقسا من مسلمان بولاین تیدی هر چند خان منع قیلدی قبول قیلمادی شیخ رشید الدین آیتدی امیر جوراس یخشی شرط قیلدی پهلوان نی آلیب کلینك کوراش توتالنك تیدی مغول نینك پهلوانینی آلیب کیلدیلار شیخ آنینك بیرلان کوراش توتوب تلاشیب یوروکاندا پهلوان نینك کوکراکینه بیر سلی اوردی بیهوش بولوب ییقیلدی بیر زماندین سونك پهلوان اوز حالینه کلیب کلمهٔ شهادتنی آیتا آیتا یریندین توردی تقی شیخ نینك آیاقیغه ییقیلدی اول حالنی کوروب امیر جوراس مسلمان بولدی و جمیع مغول مسلمان بولدی اول کون یوز آلتمش مینك کشی مسلمان بولدی جغتای ایلی نینك ایچندا اسلام آشکارا بولدی بیر نیچه کوندین سونك امیر پولادچی وفات تاپدی توقلق تیمور خان نی خانلیق

منصبیدا اولتورغوزوب ایردی . اوزی امیر الامرا ایردی آندین یبتی یشار اوغل قالدی خدایداد . آتلیق آتاسی نینک منصبی نی آنکا بیردی . امّا امیر پولادچی بیش آقا اینی ایردیلار اوچلانچی اینیسی نینک آتی قمرالدین ایردی اول عجب بی پاک ایردی امّا عظیم الجدّ و پهلوان ایردی القصّه بیر کون خان کورنش خانه‌دا اولتوروب ایردی . قمرالدین عرض قیلدی امیر خدای داد یاش توروب موندا‌غ اولوغ ایلکا سردارلیق قیلیب باشقارا بیلماس آنینک منصبی نی منکا بیرینک تا اول باشقارغودای بولغونچه مندا تورسون تیدی خان آنی قبول قیلمادی اول سببدین قمرالدین خاندین آغریب کونکلوندا سقلادی توقلق تیمور خان تاریخ یبتی یوز اوتوزدا تولّد تاپدی *) امیر پولادچی دوغلات نینک بعضی بیرلان اون سکز یاشیندا خان بولدی بیکرمی تورت یاشیندا نور ایمانغه مشرّف بولوبه مسلمان بولدی اوتوز تورت یاشیندا تنکری نینک حکمینی بیتکاریب دار الفنادین دار البقاغه کیتدی خان نینک وفاتیندین سونک قمر الدین دوغلات خروج قیلیب الیاس خواجه بن توقلق تیمور خان نی اولتوردی ۲) اول کون توقلق تیموز خان نینک نسلیندین اولوغ و کیچیک اون سکز کیشی نی درجهٔ شهادتکا بیتکوردیلار و تقی اعتبارلی کشیلارینی قویدیکیم هر بیردا توقلق تیمور خان نینک نسلیندین موجود بولسا اولتورونک تیب آندین سونک قمر الدین اوزیکا خان آت قویوب خطبه و سکّه‌نی اوز آتیغه قیلدی امّا توقلق تیمور خاندین بیر سوت ایما تورغان

---

۱) اون آلتی یاشیندا ۲) قیلادی

اوغلان

اوغلان بار ایردی آنینک اناسی نینک آتی امیر آغا ایردی امیر آغا خاتون بو اوغلان‌نی آلیب امیر خدای داد قاشیغه باردی و امیر خدای داد بو اوغلان‌نی کیزلادی هر چند قمر الدین کشی ییباردی بیرمادی اول وقتدا امیر تیمور لشکر بی نهایت بیرلان قمر الدین نینک اوستیکا کیلدی بولار مقاتله و مجادله‌کا مشغول بولغاندا امیر خدای داد توقلق تیمور خان نینک اوغلینه اناکه‌لار تعیین قیلدی آلارغه تاپشوروب بیر نیچه اعتبارلی کشی‌لار بیرلان کوه بدخشانغه ییباردی آندا ساکن بولونک‌لار تیب القصّه امیر تیمور قمر الدین نینک اوستیکا بیش کلدی هر کیلکاندا صف آرای‌لیق قیلیب اوروشور ایردیلار القصّه سونقی کیلکانیدا قمر الدین علّت استسقاغه اوچراب ایری‌ی امیر تیمور نینک کیلا تورغانینی ایشتیب بیر نیچه خلق بیرلان قاجتی‌لار آنینک اوچون کیم قمر الدین‌دا بیر نفس‌دین اوزکا حرکتی یوق ایردی بالضروره بیز نیچه کونلوک آزوق بیرلان قمر الدین‌نی بیر کنیزک‌کا تاپشوروب بیر اولوغ بیشه‌ بار ایردی آنکا ییباردیلار بیر نیچه کوندین سونک ایشتدیلار کیم امیر تیمور نینک کیلا تورغانی غلط ایرمیش تیب خلق قایتیب ییرلیک ییرینه کیلدیلار قمر الدین اوچون بیشه‌کا کیشی ییباردیلار اول کشی‌لار بیشه‌کا باریب قمر الدین‌نی چندان‌که ایستادیلار اثار و علامت تاپمای قایتیب کیلدیلار آخر معلوم بولدیکیم قمر الدین مالك عجم *) نینک خذمتیکا باریب تورور القصّه اول اوغلان کیم بدخشانغه ییباریب ایردیلار آنینک آتی خضر

*) عجم

خواجه توروور اول خضر خواجه‌نی کیلتوروب آتاسی نینك اورنیغه خان قیلدیلار اول وقتیدین بو وقتغه‌چا هر پادشاه کیم کاشغر و یارکندد‌ا بار خضر خواجه خان ابن توقلق تیمور خان ابن ایسن بوغا خان ابن دوی جیجن بن براق خان ابن یسونتو بن موتوکن بن جغتای خان ابن چنکز خان نینك نسلندین تورورلار آق منغت قبیله سیندین قتلق قیا تیکان بیر کشی بار ایردی آنینك بیر اوغلی و بیر قیزی بار ایردی قیزینی تیمور بیك اوغلان آلدی تیمور قتلق خان آندین وجودغه کیلدی اوغلی نینك آتی ایدکی توروور اول توقتمیش خانغه نوکر بولدی وقتی‌که توقتمیش اوروس خان‌دین قاچیب تیمور بی نینك یانیغه سمرقند کیلدی آرتیندین ایدکی منغت کیلدی آیتدیکیم اوروس خان لشکر جمع قیلیب بو طرفکا متوجه بولدی تیب تیمور بی نینك مددی بیرلان توقتمیش خان اوروس خان‌نی باسیب جوجی خان نینك خلقینه ایکا بولوب شهر سرای‌دا خانلیق تختیندا اولتوردی تیمور قتلق خان حدّ تمییزکا ١) ییتکاندین سونك ایدکی منغت توقتمیش خاندین آیریلیب تیمور قتلیق خانغه قوشولدی آنینك اوچونکیم تیمور قتلیق خان کونکلیندا پادشاه‌لیق دغدغه‌سی ٢) بار ایردی اول سببدین توقتمیش خانغه کردن کش‌لیك قیلور ایردی توقتمیش آنی توتوب اولتورماککا قصد قیلدی تیمور قتلیق خان آندین قاچیب تیمور بی نینك یانیغه کیلدی ایدکی منغت تیمور قتلیق‌دین آیرولوب قالیب ایردی آلتی آیدین سونك ایدکی منغت (تیمور) قتلیق‌غه کلیب قوشولدی بیر نیچه وقتدین سونك

١) خذ تمیزکا ٢) وعده‌سی

تیمور

تیمور ایران مملکتیکا آتلاندی توقتمیش خان ماوراء النهرنی خالی تاپیب سمرقندغه کیلیب بیر نیچه مسلمانلارنی شهید قیلیب قتل و غارت قیلیب قایتیب کیتدی امیر تیمور بو خبرنی ایشتیب قایتیب کلیب سمرقندده تورمای توقتمیش خان نینك اوستیکا آتلاندی باریب ایتل سویی نینك بویندا توقتمیش خان بیرلان اوروشتیلار آخر امیر تیمور نصرت تاپیب توقتمیش خان قاچیب کیتدی تیمور بی کوپ خلقنی قتل عام قیلدی یوقاریدا آیتیلیب ایردیکیم تیمور قتلیق خان توقتمیش خان دین قاچیب امیر تیمور نینك قاشیغه کیلدی شول تیمور قتلیق بو چریکده امیر تیمور بیرلان همراه ایردی کلیب امیر تیمورکا عرض قیلدیکیم توقتمیش خان منینك موروثی خلقیمنی زور بیرلان آلیب ایردی ایمدی آنداغ ایشتامن کیم آلار نینك بارچاسی صحت و سلامت ایرمیش اکر رخصت بیرسانکز آلار نینك بارچاسین سیز نینك خذمتینکزکا آلیب کیلور ایرذیم تیب امیر تیمور تقی تیمور قتلیقغه رخصت بیردی تیمور قتلیق ایلنی ایتل سویی نینك بویندا تاپدی تقی کوچوروب امیر تیمور نینك طرفیکا روان بولدی بیر نیچه منزل کیلکاندین سونك ایدکی منغت تیمور قتلیقغه ۱) آیتدیکیم بو خلقنی قیمور بیکا ایلتکانینك دین نی فایده ۲) بار تیمور بی بو خلقنی سمرقندغه آلیب باریب هر قایسینی بیر یرکا بیبارور سین اولوغی داك تیمور بیکا نوکر بولوب یورورسین تیدی تیمور قتلیق اوغلان ایدکی منغت نینك سوزینه عمل قیلیب قبیله نینك آقسقالیلارین ییغیب آیتدیکیم سیزلارنی تیمور بی

۱) تیمور خانغه ۲) نی خانده

اولتوروب اوغلان اوشاقینکزنی اسیر قیلور تیدی آندا خلق آیتدیلار بیز سنینك اوچون بارا تورورمیز یوق ایرسه بیز تیمور بی نی تانیماس‌میز تیدیلار آندین سونك تیمور قتلیق اوغلان ایلی‌نی آلیب قایتدی تقی باریب بیر کوشه‌دا اولتوردی **آلتی‌لانجی باب چنکز خان نینک کچیك اوغلی تولی خان نینک نسلیندین ایران یورتیندا پادشاه‌لیق قیلغان‌لار نینك ذکری** کیوك خان ابن اوکدای قاآن اولکاندین (سونك) منکو قاآن ابن تولی خان خان بولدی معلوم بولسونکیم قاآن معنی‌سی *) بودور کیم هر کیشی عزّتی و دولتی خان لیك مرتبه سندین آرتوق کیلسه امرالار خلایق‌لار آنی خاقان دیرلار ینه هر کیم نینك مرتبه‌سی خاقان‌دین یوقاری بولسه خلق آنی قاآن دیرلار قاآن دین یوقاری مرتبه عزّت بولماس تقی اویرات خلقندین ارغون آقا تیکان‌نی خراسان‌غه حاکم قیلیب ییباردی ارغون آقا نینك حکومتیندین اون ییل اوتکاندین سونك ارغون آقا اولدی آندین سونك منکو قاآن اوزی نینك اینیسی هلاکو خان‌غه لشکری نینك بیش‌دین بیرینی بیریب ایران مملکتی نینك حکومتی‌نی بیردی اول ایرانغه کلیب جماعۀ ملاحده‌نی و خلیفه معتصم‌نی اولتوروب آلار نینك ملکینی تحت تصرّفیغه کیرکوزدی آندین باریب شام مملکتینی آلدی تقی توقوز ییل پادشاه‌لیق قیلیب دنیادین اوتدی آندین سونك آباقا خان ابن هلاکو خان عمی قوبلای قاآن نینك حکمی بیرلان آتاسی نینك اورنیندا اولتوردی اون ییتی ییل خانلیق قیلیب آتاسی نینك کینیندین کیتدی آندین سونك

*) معناسینه

احمد

احمد خان ابن هلاكو خان پادشاه بولدی آنینك پادشاه‌لیقندین ایکی ییل اوتکاندین سونك ارغون بن آباقا خان ابن هلاکو خان آنی اولتوروب آنینك ییریندا اولتوردی اول هم ییتی ییل پادشاه‌لیق قیلیب دنیادین نقل قیلدی آندین سونك ارغون نینك اینیسی کیخاتو ۱) بن آباقا (خان) ابن هلاکو خان خان بولدی آنینك پادشاه لیقیندین تورت ییل اوتکاندین سونك بایدو بن هلاکو خان آنی اولتوروب اورنیندا خان بولدی آنینك پادشاه لیقیندین سکز آی اوتکاندین سونك غازان خان ابن آرغون خان ابن آباقا (خان) ابن هلاکو خان آنی اولتوروب آنینك اورنیندا پادشاه بولدی تولی خان نسلیندین ایراندا اوّل کشی‌که دین اسلام‌غه مشرّف بولدی اول ایردی اسلام نینك شهرتیکا ۲) کوشش قیلدی کفر پنهان بولدی و بتخانه‌لارنی اونغه یاقتی آنینك سببیدین ایران نینك جمیع مغولی اسلامغه مشرّف بولدی پادشاه لیقیندین توقوز ییل اوتکاندین سونك تاریخ یتی یوز تقی بیردا دار الفنادین دار البقاغه کیتدی مدّت (عمری) اوتوز ییل ایردی آندین سونك اولجایتو (خان) ابن ارغون خان ابن آباقا خان ابن هلاکو خان پادشاه بولدی اون اوچ ییل پادشاه‌لیق قیلیب وفات تاپدی آندین سونك ابو سعید خان ابن اولجایتو خان پادشاه بولدی ابو سعید خان آتاسی اولکاندا اون ایکی یاشیندا ایردی اول سببدین بیر نیچه وقت زمام اختیارین امیر چوبان سلدوزغه بیردی پادشاه‌لیقیندین اون توقوز ییل اوتکاندین سونك حقّ رحمتیکا کیتدی **هلاکو خان**

---

۱) کیخاتو ۲) شهریکا

نسلندین ایران مملکتیدا ابو سعید خان دین سونک امرالار قیلغانلارینینک ذکری معلوم بولسونکیم بو خانلار نینک آتی خان تورور مملکت مصلحتیدا هیچ اختیار(لار)ی (یوق) تورور تقی سلدوز نینک امرالاری کیم آلارنی چوبانیلار دیرلار ابو سعید خاندین سونک امرالار اربا خانکه اریق *) بوکا بن تولی خان نسلندین ایردی خان کوتاردیلار علی اویراتکه بغداد حاکمی ایردی موسی بن علی ابن بایدو بن طراغای بن هلاکو خاننی خان قیلدی اربا خان بیرلان اوروشب غالب کیلدی تقی اربا خاننی اولتوروب مملکتینی تحت تصرفیغه کیرکوزدی اول وقتدا شیخ حسن جلایرکه آنکا شیخ حسن بزرک دیرلار روم نینک حاکمی ایردی اول موسی خان بولغانین ایشتیب محمد بن یول قتلوق بن تیمور بن انباجی بن منکو تیمور بن هلاکو خاننی خان قیلیب روم دین و کرجی دین لشکر عظیم جمع قیلیب ایران طرفیکا متوجه بولدی کیلیب تبریز اوستیندا موسی خان بیرلان اوروشب غالب کیلدی علی اویراتکه اویرات خلقی نینک اولوغی ایردی اولدی موسی خان قاچیب اویرات ایلی نینک ایچنه باردی اول وقتدا شیخ علی ابن امیر علی قوشچیکه خراسان حاکمی ایردی بو خبرنی ایشتیب خراساندا اولتورغان تمام مغوللنی جمع قیلیب بسطام باردیلار چنکز خان نینک اینیسی جوجی قسار نینک نسلندین طغای تیمور تیکان مازندراندا حاکم ایردی آنی کیلتوروب خان قیلدیلار تقی محمد خانکه شیخ حسن جلایر نینک خانی

---

*) آرتوق

ایردی

ایردی آنینك اوستیکا یورودیلار اذربایجاندا *) اویرات خلقی بیرلان موسی خان کیلیب طغای تیمورکا قوشولدی شیخ حسن جلایر بو خبرنی ایشتیب قارشو کیلدی بو ایکی کروه صحرای کرم روددا محاربه قیلدیلار شیخ حسن جلایر مظفر بولدی و موسی خان اوروشدا اولدی طغای تیمور خان (و) شیخ علی ابن امیر علی قاچیب خراسان کیتدیلار شیخ حسن ابن تیمور تاش ابن امیر چوپان سلدوزکه آنکا شیخ حسن کوچك دیرلار ابو سعید خان نینك امری بیرلان روم نینك بیر طرفیندا حاکم ایردی اول هم بو خبرلارنی ایشتیب لشکر بی نهایت بیرلان شیخ حسن جلایر نینك اوستیکا یورودی بو ایکی کروه نخجوان اوستیندا اوروشدیلار شیخ حسن کوچك مظفر بولدی محمّد خان اوروشدا اولدی شیخ حسن حلایر قاچیب سلطانیه کیتدی. شیخ حسن کوچك ساتی (بیك) خاتون بنت سلطانمحمّد خربنده‌نی تبریزدا تختدا اولتورتدی تقی شیخ حسن بزرك نینك آرتیندین باردی شیخ حسن جلایر ایلاری کیلیب شیخ حسن کوچککا تابع بولوب صلح قیلدیلار تقی بیر ییلدین سونك شیخ حسن کوچك ساتی بیك خاتونی عزل قیلیب سلیمان بن محمّد بن سنکه بن یشموت بن هلاکو خان‌نی خان قیلدی تقی ساتی بیك خاتون‌نی آنینك نکاحیغه کیرکوزدی بیر نیچه وقتدین سونك شیخ حسن بزرك امیر شیخ حسن کوچکدین روی کردان بولوب بغداد باردی تقی جهان تیمور بن الافرنك بن کیخاتو *) خان ابن ابقا خان ابن هلاکو خاننی خان قیلدی تقی لشکر جمع قیلیب

---

١) اوزباکاندا ٢) کنجاینو.

کیلیب شیخ حسن کوچك سلدوز بیرلان مقاتله قیلدی شیخ حسن کوچك مظفر بولدی شیخ حسن بزرك جلایر قاچیب بغداد کیلدی تقی خانینی عزل قیلدی و اوزی خان بولدی آندین سونك شیخ حسن سلدوز نینك ایشی رونق تاپدی بو شیخ حسن کوچك نینك بر عرب خاتونی بار ایردی اول خاتونیغه یعقوب شاه تیکان عاشق ایردی خاتون هم آنکا عاشق ایردی بیر کون یعقوب شاه بیر کناه قیلدی آنینك اوچون شیخ حسن آنی زندانغه سالدی بو خاتون خیال قیلدیکیم آنی بو خاتون بیرلان ایشی بار تیب زندانغه سالغان بولغای اول سببدین بیر کیچه امیر شیخ حسن مست بولوب کیلیب یاتغاندا بو عرب زن شیخ حسن نینك خایه سیندین توتوب تاولاب اولتوردی آندین سونك شیخ حسن کوچك نینك اینیسی (بار ایردی .K) ملك اشرف تیکان آقاسی نینك اورنیندا اولتوردی هلاکو خان نسلندین انوشیروان تیکانی خان قیلدی بیر نیچه وقتدین (سونك) آنی عزل قیلیب اوزی خان بولدی خطبه و سکّه‌نی اوز آتیغه قیلدی بو ملك اشرف عجب بی باك ایردی مسلمانلار آنینك سببیدین هر طرفکا قاچب کیتدیلار قاضی محیٔ الدین بردعی قاچب دشت قیپچاقغه جانی بیك خان قاشیغه باردی تقی جانی بیك خان نینك آلدیندا ملك اشرف نینك بی باکلیکینی آنداغ بیان قیلدیکیم جانی بیك خان و جمیع خلایق زار زار یغلادیلار آخر آلامر جانی بیك خان لشکر بی نهایت بیرلان ملك اشرف نینك اوستیکا آتلاندی اذربایکان کیلیب خوی نینك اوستیندا ملك اشرف سلدوز بیرلان محاربه قیلدی تقی مظفر بولوب ملك اشرفنی اولتوروب .

اولتوروب خزینه و دفینه *) سینه صاحب بولدی بو واقعه تاریخ یتی یوز تقی الیك توقوزدا ایردی **یتیلانجی باب جوجی خان اولادیندین دشت قپچاقدا پادشاهلیق قیلغانلارینینك ذکری** اوّل جوجی خاننی بیان قیلالی جوجی خان نینك اناسی نینك آتینی بورته فوجین دیرلار بورته فوجین حامله ایردی چنکز خان یوقلوقدا مرکیت خلقی نینك خانی چنکز خان نینك ایوینی چاپتی تقی بورته فوجیننی اولجه قیلیب آلیب کیتدی اونك خان نینك خاتونی بورته فوجین نینك ایکاجیسی ایردی اونك خان بیرلان مرکیت خانی نینك آراسیندا دوستلوق بار ایردی اول سببدین اونك خان بورته فوجیننی تیلاب آلیب چنکز خانغه بیباردی آنینك اوچون کیم اونك خان بیرلان چنکز خان نینك آتاسی یسوکی بهادر دوست ایردی القصّه بورته فوجین یولدا جوجی خانّنی توغوردی اول ییرده کهواره یوق ایردی کیم آنی سالغایلار القصّه ایتی آغریماسون تیب خمیردین بیر نیمرسه تعبیه قیلیب آنینك ایچیکا سالیب آلیب کیلدیلار چنکز خان بو اوغلینی کوروب خوشحال بولوب بیزکا جاوچی کیلدی تیدی مغول تیلیندا جوجی تیب ینکی کیلکان مهماننی آیتورلار او سببدین آتینی جوجی قویدیلار و معلوم بولسونکیم جوجی خان آتاسیندین اوّل اولدی آنینك ذکری مجمل چنکز خان نینك داستانیندا تحریر تاپوب ایردی آنینك اوچون مختصر قیلدوق **باتو خان ابن جوجی خان نینك ذکری** چنکز خان جوجی خان نینك

*) و دینه

اولکانین ایشیتکاندین سونك عجب پریشان بولوب عزا توتدی اول وقتدا
مملکت مصلحتی اوچون اوغلانلاری و امرالاریغه همه پند و نصیحت آیتا
باشلادی و وصیّت آمیز سوزلار سوزلاشا باشلادی فی الجمله عزادین فارغ
بولغاندین سونك اوتچکینکا آیتدیکیم سین دشت قپچاقغه بارغیل تقی
جوجی خان نینك ایکیلانچی اوغلی باتو و لقبی ساین خان تورور آنی
آتاسی نینك تختندا اولتورتوب اینیلاری و امرالاری‌نی آنکا تابع قیلغیل
اگر اینیلاری و امرالاری سوزنکنی توتماسالار اوزونك آندا تورغیل تقی
منکا عرضه داشت ییبارکیل بیز آنینك فکرینی قیلالی تیب ییباردی
اوتچکین باتو خان نینك اوردوسیغه یقین ییتکاندا باتو خبر آلیب
اوغلانلاری و اینیلارینی پیش واز ییباردی اوزی هم آلار نینك آرتیندین
پیش واز چقیب اوتچکین بیرلان کورشوب عزانی تازه قیلدیلار اوچ کوندین
سونك اوتچکین باتو خاننی آتاسی نینك تختندا اولتورتوب باتو نینك
اینیلاری و امرالاریغه چنگز خان نینك آیتغان سوزلارینی آیتدی تمام
خلق قبول قیلدیلار آندین سونك اولوغ توی قیلیب مغول رسمی بیرلان
باتوغه آیاق بیردیلار باتو هم آلارغه آیاق بیردی و کوپ انعاملار
بیردی اول وقتدا ناگاه چنگز خان نینك اوردوسیندین بیر کشی کیلدیکیم
خان اولدی تیب بیر زماندا آنداغ عزا توتوب یغلاشدیلار کیم در و
دیواردین غریولار چیقدی القصّه عزادین فارغ بولغاندین سونك باتو
خان مملکتینی کچیك اینیسی توقای تیمورکا تاپشوروب بیش اینیسی اردو
شیبان برکه جمبای برکجارنی آلیب و اوتچکین بیرلان قوشولوب چنگز
خان نینك

خان نینك تخت کاهی قرا قرم طرفیکا متوجّه بولدیلار کیلیب قرا قرمدا
جمیع امرالار و شهزادهلارغه قوشولدیلار تقی اولوغ عزا توتدیلار عزادین
فارغ بولغاندین سونك باتو خان و جمیع شهزادهلار چنکز خان نینك
وصیّتی بیرلان اوکدای قاآننی تختندا اولتورتوب اولوغ توی قیلیب قاآنغه
آیاق بیردیلار قاآن هم شهزادهلار و امرالارغه آیاق بیریب خزینه نینك
ایشکین آچیب آنداغ انعام بیردیکیم هیچ درویش قالمادی همه غنی
بولدیلار ختای مملکتیدین بیر نیچه ملك نینك پادشاهلاری یاو بولوب
ایردیلار قاآن اول طرفکا آتلانور بولدی تقی باتو خانغه حکم قیلدیکیم
بو سفردا منینك بیرلان همراه بولغیل تیب باتو خان هم بیش اینیسی
بیرلان آتلاندی اول سفردا قاآن اول مملکتلار نینك بارچاسینی قتل
و غارت قیلیب قایتیب قرا قرم کیلدی تقی باتو خاننی اوروس و چرکس
و بلغار و ینه اوزکا قلعهلارغه نامزد قیلدی اوزی نینك اوغلی کیوك خان
و تولی خان نینك اوغلی منکو قاآن جغتای نینك اوغلی بایدارنی بو سفردا
باتو خانغه خذمت قیلینك و مدد بیرینك تیب قوشتی باتو خان بولارنی
آلیب آتلانیب اوزی نینك تخت کاهیکا کیلدی باتو خان نینك اینیسی
توقای تیمور خان بو جماعتنی مهمان قیلدی اوچ کیچه کوندوز ساقلادی
آندین سونك باتو خان بو جماعتنی قرق کیچه کوندوز مهمان قیلدی
بو قرق کیچه کوندوزدا بیر دم عیش و عشرتدین خالی بولمادیلار آندین
سونك لشکر جمع قیلماقغه توغاچیلار اطرافغه ییباردی اندك فرصتدا
آنداق لشکر جمع بولدیکیم حدّ و نهایتی یوق ایردی معلوم بولسونکیم

جوجی خان نینک تختکاهی دشت قیچاقدا کوك اورده تیکان بیر ایردی معلوم بولسونکیم باتو خان نینک ماجار و باشقرد و روس و کورل و نمش بو یورتلارنی آلغانی و اوزی نینک وفات بولغانی موندین تومانراکدا آیتیلیب تورور **بورکه خان ابن جوجی خان نینک دشت قیچاقدا خان بولغانی نینک ذکری** باتو خان اولکاندین سونك منکو قاآن باتو خان نینک اوغلی سرتاق اوغلان نی خان قیلدی اول هنوز خانلیق مسندیندا اولتورماسدین بورون وفات تاپدی آندین *) سونك آنینك اینیسی اولاقچی خان قیلدیلار اولاقچ هم آز مدّتدا وفات تاپدی آندین سونك منکو قاآن بورکه خان ابن جوجی خانی خان قیلدی برکه خان خان بولغاندین سونك اولوغ تویلار قیلیب کوپ انعاملار بیردی و تمام آقا و اینیلاریکا باتو خان بیرکان اولوسنی بیردی‌دا قاآن‌غه کوپ پیشکش‌لار ییباردی آندین سونك خدای تعالی بیر کون برکه خان نینک کونکلیکا مسلمانلیق نینك محبتی‌نی سالیب اوزی نینك ناحق ایرکانین بیلدی القصّه بیر کون آتلانیب آقاسی نینك سالغان شهریکیم آتی سرایجق تورور آندا باردی کوردیکیم بخارادین کوپ کاروان کلیب تورور اول کاروان نینك ایچندین ایکی یخشی کشینی بیر اولاق ییرکا چاقریب ایلتوب مسلمانلیق نینك طریق و آدابینی سوزدی بو کشیلار مسلمانلیقنی یخشی بیان قیلدیلار اول پادشاه کامکار یعنی برکه خان صدق دل بیرلان مسلمان بولدی آندین سونك کچیك اینیسی توقای تیمورنی چاقریب بو سرّنی آنکا

*) این

هم آیتدی ایرسه اولهم مسلمان بولدی آندین سونك دین اسلامنی آشکارا قیلیب هر ییردا کافر بولسا آنینك بیرلان یمان بولوب آنینك قصدندا بولدی آخر آلامر آنینك ذات شریفندا قولنج علّتی پیدا بولدی تقی تاریخ آلتی یوز تقی آلتمیش توردتدا حقّ رحمتیکا کیتدی مدّت پادشاهلیقی ییکرمی بیش ییل ایردی **منکو تیمور خان ابن توقای ابن باتو خان نینك ذکری آندین سونك تودا منکو بن توقای ابن باتو خان نینك ذکری آندین سونك توق تاغو خان ابن منکو تیمور خان نینك ذکری** برکه خان اولکاندین سونك منکو تیمور خان خان بولدی تقی ایل اولوسنی ضبط قیلماقغه مشغول بولدی و آقا و اینیلاریکا باتو خان دستوریغه عمل قیلدی تقی آق اورده تیکان مملکتنی بهادر خان ابن شیبان خانغه بیردی کفه و قرم ولایتینی اوران تیمورکا بیردی اوران تیمور بن توقای تیمور ایردی و اوزی بلغار مملکتیکا آتلاندی تقی ایکی ییلدین سونك مظفّر بولوب قایتیب کلدی آندین سونك سانسیز چریك بیرلان آباقا خان اوستیکا آتلانیب ایران مملکتیکا باردی تقی آباقا خان بیرلان صُلح قیلیب قایتیب کلدی همیشه بیر بیریکا پیشکشلار بیرلان بارش کیلیش قیلور ایردیلار تاریخ آلتی یوز سکسانداآباقا خان دنیادین نقل قیلدی آنینك اورنیغه احمد خان مسلمان ایردی خان بولدی بیر نیجه وقتدین سونك ارغون خان ابن آباقا خان نینك قولندا شهید بولدی آندین سونك ارغون خان ابن آباقا خان پادشاه بولدی دشت قیچاقدا منکو تیمور خان ارغون خان نینك

پادشاه بولغانین ایشتیب توقای و ترکتای تیکان ایکی بیکنی باش قیلیب سکسان مینک کشی بیرلان ارغون خان نینک اوستیکا ییباردی ارغون خان هم بو خبرنی ایشتیب امیر طغاجار تیکاننی لشکر بی نهایت بیرلان ایلکاری ییباردی تقی اوزی آنینک آرتیندین آتلاندی بو ایکی لشکر قرا باغ اوستیدا اوروشتیلار منکو تیمور خان نینک خلقی باستوروب قاچب کیتدیلار بو خبرنی منکو تیمور خان ایشتکاندین سونک ایچی غصّه باغلاب اولدی آندین سونک تودا منکو بن توقای بن باتو خان پادشاه بولدی بو تودا منکو خان بسیار ظلم و بیداد قیلماقینی آغاز قیلدی توقتاغو خان ابن منکو تیمور خان آنینک ظلمندین قاچب کلیب کیتدی تقی بیر نیچه وقتدین سونک کوپ لشکر جمع قیلیب کلیب تودا منکو بیرلان اوروشیب تودا منکو نینک لشکرین باسیب تودا منکونی اولتوروب اوزی پادشاه بولدی و کوپ یورتلارنی آلیب آتا و آقاسی نینک دستوری بیرلان عمل قیلیب آخر الامر دار فنادین دار بقاغه رحلت قیلدی مدّت پادشاهلیقی آلتی ییل ایردی و شهر سرایچوقدا مدفون *) بولدی **اوزبک خان ابن طغرل خان ابن منکو تیمور خان ابن باتو خان ابن جوجی خان ابن چنکز خان نینک خان بولغانی نینک ذکری** توقتاغو خان اولکاندین سونک اوزبک خان خان بولدی تقی ایلنی اون اوچ یاشندا آتا باباسی نینک دستوری بیرلان ضبط قیلدی و هر کیم نینک مرتبه‌سینه لایق حرمت قیلیب انعاملار بیردی و ایل الوسینی‌دین اسلامغه کرکوزدی بارچه

*) یرقون.

خلق

خلق اول صاحب دولت نینك سببندین شرف اسلامغه مشرّف بولدیلار
آندین سونك بارچه جوجی ایلینی اوزبك ایلی تیدیلار تا قیامتغهچه
هم آیتغوسی تورورلار داد و عدل نینك دادین بیردی و ایکی مرتبه
ایران یورتیغه ابو سعید خان اوستیکا باردی تقی ایراننی آلا
بیلمای قایتیب کیلدی آخر الامر دنیادین نقل قیلدی

جانی بیک خان ابن اوزبک خان نینك خان بولغانی نینك ذکری

اوزبك خان اولکاندین سونك جانی بیك خاننی خان قیلدیلار بو جانی
بیك خان عجب مسلمان پادشاه ایردی علما و فُضَلا وَ زُوّار *) و عبادنی
یخشی حرمت قیلور ایردی و شهر سرایچوقدا تختغه اولتوردی و شریعت
غرّانی پاس توتار ایردی ملك اشرف بن تیمور تاش تیکان اذربایجاندا
ایردی اول ملك اشرف عجب فاسق و ظالم ایردی اول سببدین
اذربایجان نینك اهالیسی و موالیسی هر طرفکا متفرّق بولدیلار قاضی
محی الدین تیکان قاچب شهر سرایچوقغه باردیدا آندا ساکن بولدی
امّا کوندا وعظ آیتور ایردی بیر کون قاضی نینك وعظینی ایشیتماك اوچون
خان وعظ مجلسیکا باردی قاضی وعظ آیتب بولغاندین سونك ملك
اشرف نینك ظلم و بیدادیندین آنداغ حکایتلار آیتدیکیم خان باشلیق
بارچا خلق زار زار یغلادیلار آندین سونك قاضی خانغه آیتدی اکر
باریب ملك اشرفدین بیز نینك دادیمیزنی آلیب بیرماسنك فردای قیامت
سنینك ایتاکنکدا بیز نینك قولومیز تیدی خانغه بو سوز تأثیر قیلیب چریك

*) زیارا

چاقرتیب ملك اشرف نینك اوستیکا آتلاندی باریب ملك اشرف بیرلان محاربه قیلیب باستی تقی ملك اشرفنی اولتوردی و ملك اشرف نینك تورت یوز تیوه لعل و جواهری بار ایردی اوزکا مالدین باشقه جانی بیك خان شول لعل و جواهرنی تمام لشکرکا قسمت قیلدی اوغلی بردی بیكنی آندا حاکم قیلدی تقی فتح و نصرت بیرلان اوز یورتیغه مراجعت قیلدی اوز یورتیغه کیلکاندین سونك آنینك ذات شریفیکا بیر خستەلیق پیدا بولوب اوزاقغه تارتدی خان ایمدی من بو خستەلیقدین قورتولمان تیب اوغلی بیردی بیك خانغه اذربایجانغه کیشی بیاردی کیلسون تیب بردی بیك خاننی اذربایجانغه حاکم قیلیب ایردی القصّه بیردی بیك خان کیلماسدین بورون جانی بیك خان خراب بولدی تقی خلقنی *) ییغیب غایبانه بیردی بیك خاننی ولی العهد قیلدی و کوپ پند و نصیحتلار آیتدی تقی تاریخ یتی یوز الیك سکزدا حق رحمتیکا کیتدی و اون یتی یل پادشاهلیق قیلدی و سرایچقدا مدفون بولدی

بیردی بیک خان ابن جانی بیك خان نینك خان بولغانی نینک ذکری

جانی بیك خان اولکاندین سونك تبریزدین بردی بیك خان سرایچق کیلدی اوچ کون عزا توتدیلار عزادین سونك تمام شهزادەلار و امرالار بردی بیك خاننی خان قیلدیلار بردی بیك خان عجب ظالم طبع و فاسق و ایچی قرا بد نیّت کیشی ایردی آقا اینیسیندا قریناش اوروغیندا هیچ کیشی

*) خلقی

قویمادی اولتوردی نکیم یتوردب اوزوم‌کا باقی قالغاو تیب بیلمادیکیم
دنیا فانی تورور. آخر پادشاه‌لیقی ایکی ییلغه یتمادی تاریخ (یتی
یوز) آلتمیش ایکی دا وفات تاپدی صاین خان اولادی ایردی بیلان دا
منقطع بولدی حالا اوزبك اتحاداً مثل تورور تار بویننی بردی بیلک دا
کسلدی آیدین سونکرو جوجی خان نینک اوزکا اوغلانلاری نینک اولادی
پادشاه‌لیق قیلدیلار. سکزلانچی باب جوجی خان ابن چنکز
خان نینک بیشینچی اوغلی شیبان خان نینک
اولادیندین توراندا و قزاقدا و قرمدا و ماوراء النهردا
پادشاه‌لیق قیلغانلاری نینک ذکری. چنکز خان نینک اوغلی
جوجی خان آنینک اوغلی شیبان خان آنینک اوغلی بهادر خان
آنینک اوغلی جوجی بوقا آنینک اوغلی بادافول آنینک اوغلی منککا تیمور
آنینک اوغلی بیک قوندی اوغلان آنینک اوغلی علی اوغلان آنینک اوغلی
حاجی محمد خان آنینک اوغلی محمودک خان آنینک اوغلی اباق خان
آنینک اوغلی تولوق خان آنینک اوغلی شمای سلطان آنینک اوغلی اوزتمور
سلطان آنینک اوغلی بهادر سلطان محمود خان مذکور نینک اوغلی مرتضی
خان آنینک (اوغلی) کوچم خان بو جماعت نینک نسلی کوچم خاندا منقطع
بولدی بو کوچم خان توران ولایتیندا قرق ییل پادشاه‌لیق قیلدی اوزون
یاش تاپدی آخر ایکی کوزی نابینا بولدی تاریخ منکده توقوز ییلیدا
کوچم خان نینک قولیدین تورانی اوروس آلدی کوچم خان قاچیب منغت
چلقی نینک ایچیکا باردی بیر نچه زحمتی‌کا کینیدین توقتای تیمور

نسلیندین قریمدا پادشاهلیق قیلغانلاری نینک ذکری

چنکز خان نینک اوغلی جوجی خان آنینک اوغلی توقای تیمور آنینک اوغلی اوز تیمور آنینک اوغلی ساریجه آنینک اوغلی کونجک اوغلان آنینک اوغلی توقل خواجه اوغلان آنینک اوغلی توی خواجه اوغلان آنینک اوغلی توقتمیش خان آنینک تیکو اوغلی بار ایردی بو ترتیب بیرلان جلال الدین جبار بردی کبک کریم بردی اسکندر ابو سعید کوچک قادر بردی توقلی خواجه مذکور نینک اینیسی نینک آتی تولک تیمور آنینک اوغلی حسینه آنینک اوغلی حسن اوغلان آتی ایچکیلی حسن دیرلار آنینک اوغلی محمد خان آنینک اوغلی تاش تیمور آنینک اوغلی غیاث الدین خان آنینک اوغلی حاجی کرای آنینک سکز اوغلی بار تورور بو ترتیب بیرلان دولت یار نور دولت حیدر خان قتلق زمان کلدیش منکلی کرای خان یمغورجی اوز تیمور قریم نینک پادشاهی حاجی کرای خان نینک نسلیندین تورور الحال بیزنینک بیر اقلیمیدین تیلچیب بولماس کیم قریمدا حاجی کرای خان نینک قنایسی اوغلی نینک نسلی تورور پادشاهلیق قیلا تورغان

توقای تیمور نینک نسلیندین قزاقدا پادشاه بولغانلار نینک ذکری

چنکز خان نینک اوغلی جوجی خان آنینک اوغلی توقای تیمور آنینک اوغلی اوز تیمور آنینک اوغلی خواجه آنینک اوغلی بادا قول اوغلان آنینک اوغلی اوروس خان آنینک اوغلی قویرچق خان آنینک اوغلی براق خان آنینک اوغلی ابو سعید لقبی جانی بیک خان آنینک توقوز اوغلی بار تورور بو ترتیب بیرلان ایرانچی محمود قاسم که محمد خان شیبانی بیرلان اوروشیب محمد خان نینک تیهید بولماقیغه باعث

اول

اول بولدي آندين سونك اينيك جانيش قيلر تيش اوسبك جاوك جوجي

خان نينك اوچلانجي اوغلي توقاي تيمور نينك نسلندين ماوراء النهرده پادشاه بولغانلار نينك ذكري

چنكيز خان نينك اوغلي جوجي خان آنينك اوغلي توقاي تيمور آنينك اوغلي اوز تيمور آنينك اوغلي اناي آنينك اوغلي تومغان آنينك اوغلي قتلق تيمور اوغلان آنينك اوغلي تيمور بيك اوغلان آنينك اوغلي تيمور قتلق خان آنينك اوغلي تيمور سلطان آنينك اوغلي محمد خان آنينك اوغلي جواق سلطان آنينك اوغلي مانقشلاق سلطان آنينك اوغلي يار محمد سلطان آنينك اوغلي جاني سلطان آنينك اوغلي دين محمد سلطان آنينك اوغلي نور محمد خان آنينك اوغلي عبد العزيز خان اوزبك نسابلاري آنداغ آيتيب تورورلار كيم عبد العزيز خان نينك آتالاري و قزاق پادشاهلاري نينك آتالاري و قرم پادشاهلاري نينك آتالاري جوجي خان ابن چنكيز خان نينك اوچلانجي *) اوغلي توقاي تيمور خان نينك نسلندين تورور و تقي خواجم خان نينك و عبد الله خان نينك و كوچم خان نينك آتالاري جوجي خان ابن چنكيز خان بيشلانجي اوغلي شيبان خان نينك نسلندين تورور معلوم بولسونكيم بو اوچ خان مذكور هم غرض ايرديلار بير بيريني نينك بسونكيدين دنيادين نقل قيلديلار جوجي خان نينك اوغلانلاري نينك اوزكالاري و يوزتلاري يوقاريدا آيتلدي تمكيزلانجي

باب بيرلان توقوزلانجي باب جوجي خان نينك

*) اوت آوچلانجي

بیشلانچی اوغلی شیبان خان نینک اولادی نینک

ذکرینی بیتورورمیز بو ایکی باب ایدی مونینک توبی زاقیدا آیریلوبر
بو یرده ایکنسین بیر قوشوب بیر آیتماق ضرور ایردی آنینک اوچون
آیتلدی جوجی خان ماجار و باشقرد و اوروس و کوزل و نیمش بو
یورتلارغه آتلانایین تیب ایلکا جار قیلدوردی بیش ییللیق سفر یراغی نینک
غمین ییسونلار تیب هنوز لشکر ییغیلماس ایردی بیمار بولوب اولدی اولهم
آیتیلیب ایردی چنکز خان نینک اول وقتدا تریک ایرکان نبیرهسی آتی
باتو و لقبی ساین خان آنکا حکم قیلدی آتابانک نه یرکا بارایین تیب
تیلب قیلغان یولیبا سین آتانک اورنیغه باش بولوب بارغیل تیب سایین خان
جریکنی ییغشتوروب بوروکانده چنکز خان تقی اولدی ایکی ییلدین سونک
اوکدای قاآن خان بولدی اولتقی متابین جانغه امر قیلدی آتلان تیب تقی
آتلانیدی اوروس نینک ولایتلارینی آلا آلا ماسکو باردی آندا کورل و نیمش
و اوروس نینک پادشاهلاری ییغیلیب جنگ قیلدیلار بسو انور قاچدیلار اولوغ
اوروش بولدی تله اوچ آیغاچا آخر بیر کون شیبان خانه (آقاسی K.) سایین
جانبغه آیتدی منکا اوز نوکرمدین باشقا بیش آلتی مینک کیشی بیر بیر
کیچه یلو نینک آرتیندین یوقاین تانکلا ایرتا بیرلان سیزلار آلدیدین اوروش
سالیبانک من آرتیندین بولایین تانکلا شوندای قیلدیلار اوروش قیزغان
وقتیدا شیبان خان کوب ییلا چاپدی تقی اور نینک لیبکا کیلدی شیبان
خان بیتلی اوزی آتدین توشوب اوردین اوتدی اور نینک ٩ چندا توکارک
بارچا نیرکا ارابهنی تیمور زنجیرلاری بیرلان برکیتیب ایردیلار زنجیرلارنی
کیسدی

کیمسدی ارابه‌لارینی بوزدیلار بارچاسی پیاده تیزه بیرلان قیلیچ‌غه چاپدیلار
آلدیندین سانی خان و آرتیندین شیبان خان شول ییرده یتمیش مینک
کیشینی اولتوردیلار اول یورتلار نینک بارچاسی سایین خانغه تعلق بولدی
اول سفردین قایتیب توشکاندین سونک جوجی خان نینک اولوغ اوغلی
آلتی اوردا ایچه لقبی آلچین غه بو سفرده ایشیمیز بتورکان سین بولدوق تیب
اون مینک اویلیک ایل بیردی ایکینچی شیبان خانغه بولدوق تیب اون
بیش مینک اویلیک ایل بیردی شیبان خانغه کیته اول سفردا آلغان اولجه
و ولایت‌لاردین کورول یورتینی بیردی منابری ایلغدین قوشچی و نایمان و
قارلیق و بویراق و یورت اوروق ایلنی بیردی تقی آیتدیکیم اولکو یورت
یورتونک آقام آلچی بیرلان مینینک آرامیزدا بولسون یازینه ارغیز ساوق و ینا
و اورو و ایلک تا اورال تاغیغاچا یایوق بیلان کون توغوش طرفینی
یایلاغیل قیشین بولغاندا ارال قوم قرا قوم و سیر سوی نینک بوینی چو
سوینینک آیاقی ساری سو نینک آیاقینی قیشلاغیل تیدی شیبان خان
کورول یورتینه بیر اوغلینی بخشی بیک‌لاری و ایلی بیرلان کوچوروب
ییباردی تا اوغول اوغولغاچا اول یورت شیبان اولادلاری نینک
قولیدا قالدی آندا نیچه آیتورلار کیم اوشبو وقتدا تقی کورول نینک پادشاه‌لاری
شیبان خان بیلیدین ایمیش ییراق ییر توروب آنینک راستینی یلغانینی تنکری
بخشی بیلور شیبان خان اوشبو آیتلغان یورتلارنی یایلاب و قیشلاب اولتوردی
تقی نیچه ییلدین سونک اولدی آنینک اون ایکی اوغلی بار ایردی آتلاری
بولار تورور ترتیب بیرلان یازدی بلمینار بهادر قداقی بلقاه جریک مرکن

قوریتغه ایاجی سانلغان بیانجار ماجار قونجی ایکنچی اوغلی بهادور خان آتاسی اورنیدا اولتوردی آنینگ ایکی اوغلی بار ایردی اولوغی نینگ آتی جوجی بوغا و کیچیکی نینگ آتی قبلیق بوغا . جوجی بوغا آتاسی اورنیدا اولتوردی آنینگ تورت اوغلی بار ایردی آتلاری مونلار توره باداقل ینکتیمور نقجار یسبوغا جوجی بوغا بو دنیادین اوتی دنیاغه کیتکاندین سونگ اولوغ اوغلی **باداقل** آتاسی تختیدا اولتوردی و آنینک بیر اوغلی بار ایردی مینکتیمور آتلیغ اول عجایب بهادر و توغوشلیق و عاقل لیق ایردی اول نسلدین آتی کولوک مینکتیمور خان دیر ایردیلار کولوک نینگ معنیسی ترک لغتیدا مونداغ بولور کیم بیر کیشی نینگ توغغان ییمزساسی بولسا آیتسا کیم اوشبو ییمزسا باکره بار بولسا من هیچ یمانلیق بورنیغه کورماغای تیب شول ییمزساکا کونکلی اینانسا **مینکتیمور خان** نینگ آلتی اوغلی بار ایردی آتلاری مونلار توریور ایلباک حالته فولاد سویج تیمور تونکا بینک قویدی آتاسی مینکتیمور اولکاندین سونگ اوغلی **قولاد** آنینک اورنیدا اولتوردی آنینک ایکی اوغلی بار ایردی **ابراهیم و عربشاه** آتلیق لوزبلیق اول ایکیوسی نینگ آتینی اسامی عزت بیر

شیبان خان نسلیدین ماوراء النهردا پادشاه بولغانلارنینگ ذکری

چنکز خان نینگ اوغلی جوجی خان آنینک اوغلی شیبان خان آنینک اوغلی بهادر آنینک اوغلی جوجی بوقا آنینک اوغلی باداقل آنینک اوغلی مینک تیمور *) آنینک اوغلی فولاد آنینک اوغلی ابراهیم اوغلان آنینک اوغلی

---

*) مونکا تیمور

دولت

دولت شیخ اوغلان آتینک اوغلی ابو الخیر خان آتینک اون بیر اوغلی بار ایردی اولوغ اوغلی نینک آتی شاه بداق سلطان آتینک ایکی اوغلی بار ایردی اولوغ اوغلی نینک آتی محمد لقبی شاه بخت علیه الرحمه اوزی شاعر ایردی شیبانی خان نینک نسلیدین بولغان اوخون اوزبککا شیبانی علیه الرحمه تخلص قیلیب ایردی شاه بداق سلطان مذکور نینک کیچیک اوغلی نینک آتی محمود سلطان آتینک اوغلی عبید الله خان ابو الخیر خان مذکور نینک ایکی لانچی اوغلی نینک آتی خواجه محمد اتها اوزبک آتی خوجوغم تیشک دیرلار آتینک اوغلی جانی *) بیک اولهم بیعقل کشی ایردی آتینک اوغلی اسکندر خان اولهم کم عقل کشی ایردی اما آتینک ایکی هنری بار ایردی اول نماز فریضه و نافله نی اوقوماقغه عجب رجوعی بار ایردی آتیدین سونک قارچیغای سالماقغه و آتی ساقلاماقغه یکتای جهان ایردی آتینک اوغلی مشهور و معروف عبد الله خان و آتینک اوغلی عبد المؤمن خان بو جماعت نینک نسلی عبد المؤمن خانده منقطع بولدی و معلوم بولسون کیم عبد الله خان نینک حکایتی غایتدا مشهور ایردی اول سببدین بتفصیل بیان قیلمادوق.

توقوزلانچی باب جوجی خان ابن چینکیز خان نینک بیشلانچی اوغلی شیبان خان نینک اولادیدین خوارزمدا پادشاهلیق قیلغانلارینینک ذکری.

فولاد اولتکاندین سونک آتابوندین قالغان ایل لارینی ایکیسی توقوزشنبت ایکی آغا اینی بیر بیردا کوچوب و قونوب

*) خان.

یتایور ییللیق بلاشین یایلاب و منبر بیننک آیناقین قیشلاب یاتوریتور. ییرلان عمر
اوتکازدیلار. عزت اولکاندین سونک اوغلی **حاجی تولی** *) آتاسی
اورنیندا اولتوردی. ایلنکا پادشاهلیق قیلیبدی آنینک بیر اوغلی بار ایردی
تیمور شیخ. تیملیق حاجی تولی اولا بولغاندا. **تیمور شیخنی** اورنیغه
اولتورتوب کیتدی. تیمور شیخ نینک بیکیتلیک وقتیدا قلماقدین ایکی مینک
کیشی کیلیب ایلین تالاب قایتدی. تیمور شیخ نینک قهری کیلیب کینی دین
قوا باریب جریکی بیتکاناسی دین برون بیتیب اوروشتی. اوقی باشیغه تیکدی دا
آتیدان شهید بولدی. هیچ فرزندی یوق ایردی. ایلی یاوغه چاپدوردی
توزاسیندین آیریلدی. و پادشاهیدین ایکیسی دا ماوغول قالمادی. بی همسرلیک
بیر چیری نینک اوستیغه بولدی. بو سبب دین اولتورغان خلق اوزکا توزالارکا
کیتدی. آندا اویغور خلقی نینک آقساقاللیقلاری بیغلیب اوزارا ایتیشیب
کیلدیلار. تقی خانیمغه کیشی ییباردیلار تقی آیتیلار کیم ایل بازچاسی
کیتدی. بیز تقی کیتسا تورور میز تورلاریق بحلی قیلمونلار کیم بیته بیر سوزیمز
بو کیم خان نینک خاتونلاری و قمالاری کوب ایردی. مونی بخشی قاراسونلار
اگر بیریسی نینک قورسقیدا بولسا کیتمالیک اول بولغانچه اولتورالینک بو
سوزنی ایشیتکاندین سونک خانیم آیتدی اوزکاسی نینک قورسقیدا یوق مینینک
اوچ آیلیق اوغلانیم بار. بو سوزنی ایشیتکاندین سونک اویغور خلقی اورده
میرزالار اولتوردیلار. ناتمامان خلقی کیتیب ایردی. بو سوزنی ایشیتکالدین سونک
اوزکا تورلوکا بوکر بولمادی قایتیب اوردده قاتیغه دا کیلمادی. اوزکا ایللار

* جوجی تولوقی

تاریب

باریب اوزکا تورالارکا نوکر بولدی خانیم آلتی آیدین سونك بیر ایرکاك اوغول تاپدی آتینی یادکار قویدیلار اویغور خلقی بیر کشینی ییباردیلار یوروب بارچا کیتکان ایللاردین سیونچی تیلاکیل تیب اول کشی اول نایمان خلقینه باردی آنلار بیر قرا قاشغه آت سیونچی بیردیلار تقی قایتیب کوچوب اورده قاتیغه کیلدیلار ایرسا بینکی توقغان اوغلانی اناکه‌سی کوتاریب آتاسی کورنوش خانه‌سینه کیلتوروب توردا اولتورتدی سول مغول رسمندا اونکدین اولوغ بولور آبینك اوچون بدن ملکی نینك پادشاهی یوراك تورور بوراکنی تنکری تعالی سول یاقدا یاراتغان تورور نایمان‌نی اویغور مهمان‌سین تیب سولدا اوزیدین یوقاری اورون بیردی بو وقتغاچا نایمان نینك یوقاری اولتورماقلیقی نینك سببی اول تورور آندین سونك آتاسندین قالغان نوکرلاری امید قیلغانی کیلدیلار ایشیکدا باشی بوتون ینکلی و یقالی ایل اویغور بیرلان نایمان بولدی اول ایکیسی نینك یادکار خان اوغلانلارینه قراجی من تیماکلیکی نینك معنیسی بو تورور اوزبك لغتیندا قراجی تیماکلیکی نینك معنیسی اولتورور کیم یعنی قراجی یخشینی و یمانی کیلودنی کتارنی ایمکاکلینی و ایمکاك سیزنی هیچ کشیکا طرف توتمای کورکیل تیماك بولور یادکار ییکیت بولدی آندین تورت اوغول بولدی - اوّل برکا ایکنچی ابولك اوچونچی آمنك تورتونچی اباك آمنك نینك معنیسی بو تورور کیم اول وقتدا مغول تیلی کوپ اونوت بولوب کیتمای ایردی لفظ جان عرب تیلی تورور تاجیك هوش دیر و اوزبك تین دیر و مغول آمن دیر اول آمنك نینك

کافی عرب آنکا کاف تصغیر دیر اول کیچیکینه معنیسینه بولور اوزبك آنی غینه دیر کاه یردا کینه دیر نیچوك کیم کیچك آتنی-آتغینه و کیچك کشینی کشیکینه دیر آمنك نینك معنیسی جان غینه تیماك بولور ایمدی آیتا تورغان سوزومیزدین قالمالینك یادکار خان نینك اولوغ اوغلی برکا سلطان عجایب توغوشلی توقغان ییکیت ایردی آیتورلار کیم آنینك کوکراکینی خدای تعالی بتو یراتغان ایرکان دور توشنونك سونکاك لاری نینك آراسندا کمرجکی بولور آنینك هیچ کمرجکی یوق یکلخت جوی‌سیز بیر تخته ایرکاندور برکا سلطان ییکیت لیکی‌دا ابوالخیر خان نینك قاریلقی ایکیسی بیر وقت‌دا ایرکاندور تیمور بی اولادیندین ماوراء النهردا ابو سعید میرزا اوز قریندا‌ش‌لاریندین عبداللطیف میرزانی اولتوروب تور تقی یورتغا ایکا بولوب تورور عبداللطیف میرزا نینك اوغلی میرزا محمّد جوکی قاچب ابو الخیر خانغا باریب تورور ابو الخیر خان نینك خاتونی عبد اللطیف میرزا نینك سینکلی ایرکاندور محمّد جوکی نینك عمه‌سی ایردی بیر نیچه وقت خان ایشیکندا تورغان‌دین سونك ماوراء النهردین بیر کشی کلیب تورور سلطان ابو سعید میرزا سمرقنددین آتلانیب خراسان کیتدی آندین ناری مازندرانغه هم باروربن تیب بو سوزنی ایشیتکاندین سونك میرزا محمّد جوکی خاندین کوماك التماس قیلیب تورور خان برکا سلطانی چاقریب آیتب تورور میرزا محمّد جوکی بیزدین کوماك تیلای تورور منینك اوغلانلاریمدا و یقین اینی‌لاریمدا بو آیشینی باشقارغودیك کشی یوق سین هم منینك اوغلوم سین اوز چریکینك بیرلان آتلان منهم چریك قوشایین

قوشاین برکا سلطان خان نینک سوزین قبول قیلیب محمّد جوکی میرزانی آلیب اوتوز مینک کشی بیرلان آتلانیب تاشکند کیلیب تورور آتاسندین و اوزندین قالغان و ابو سعید میرزادین کونکلی یاریم بولغان جغتای ایلی بوزولوب محمّد جوکی میرزاغه کیلدیلار آندین سونک تاشکندکا باریب کیردی آندین شاه رخیه‌نی باریب آلدی آندین سیرسویی اوتوب سمرقندغه باردی ابو سعید میرزا خراسان کتکاندا سمرقنددا اوز ییرینه ارغون اروغیندین امیر مزید تیکانی قویوب کتیب ایردی اول اوزینه تعلّق کشی بیرلان سمرقنددین چقیب یساو یساب اوروشتی برکا سلطان محمّد جوکی میرزانی جغتای لشکری بیرلان توب قیلدی اوزی سول بولدی ابو الخیر خان نینک قوشغان چریکینه بیش کند اوغلان تیکانی باش قیلیب اونک قیلدی اوروشتی خدای تعالی برکانینک قولون یوقاری قیلیب محمّد مزید ارغون نینک توغینی پست قیلدی اوروش شهر یقیندا ایردی تا شهر نینک دروازه سیغا تیکونچه جغتای لشکرین قیلج دین اوتکارا باردیلار تقی قایتدیلار امیر مزید قولغا توشمای شهرکا کیردی تقی دروازه‌لار و برج‌لارغه کشیلار تعیین قیلدی قبل یراغین قیلدی تقی خراساندا ابو سعید میرزاغه واقعات‌نی بیتیب عرضه داشت ییباردی سلطان ابو سعید میرزا عرضه داشتنی کورکاچ خراسان لشکرینه حکم قیلدی تیز ییغیلسونلار ییغیلغاندین سونک آغیر چریک بیرلان اوزی سمرقند ساری یورودی محمّد جوکی میرزا کوفین و کرمینه‌کا کیلدی بخارا و سمرقند نینک ایچندین اوزکا بارچا ماوراء النهر ولایت‌لاری محمّد جوکی‌کا میسّر بولدی بارچاسینه

داروغه‌لار ییاردی اول وقتدا خبر کیلدی کیم ابو سعید میرزا اولوغ
لشکر بیرلان بلخ‌غه کیلدی تیب مونی ایشیتکاندین سونك بارچا اولوغ و
کیچیك اولتوروب کنکاش قیلدیلار برکا سلطان آیتدی کیم شکر تنکریغا
تاشکند و ترکستان و ماوراء النهر قولومیزدا تورور اوزبك و جغتای نینك
آغیر چریکی آلدیمزدا حاضر هیچ نیمه‌دان کیمز یوق آمو سویی نینك
یقاسیندا بارالینك یاونی اوتکازمالی اگر اوتسا اوروشالی جغتای بی‌لاری
آیتدی موندین قایتیب سیرنی کچالی تقی شاه رخیه‌دا تورالی ماوراء النهرنی
ساقلای بیلماس‌میز ترکستان بیرلان تاشکندنی ساقلاساق بیزکا بیتار محمّد
جوکی میرزا برکا سلطان نینك سوزی نینك معقول ایرکانین بیلدی امّا
اور ایلی نینك سوزینی ییقا بیلمادی تقی گرمینه‌دین کوچوب شاه رخیه
ساری یوزلاندی جغتای نینك قرا یمانی ابو سعید میرزا نینك کیلوریکا
تاب کیلتورمای قاچتی تیب خیال قیلدی تقی شول کونی اوق بوزولوب
ابو سعید میرزاغه کیتماك بیرلان بولدی برکا سلطان آیتغان سوزین
تنکلاماغانغه آچقلاندی بنه کوردیکیم جغتای‌دین هیچ کشی قالمادی
ماوراء النهر یورتی یاو نینك‌کی بولدی نوکرلارینه حکم ایتدی چاپینك
سغدنی تیب کوفندین جاپاولنی قویا بیردی اوچ کون تودوب تریك
مالنی هایدای بیلکان جاقلی اولوك مالنی یوکلای بیلکان جاقلی آلیب
ایویکا قایتیب کیلدی محمّد جوکی میرزا شاه رخیه‌غه باردی ابو سعید
میرزا بو خبرلارنی ایشتیب کینیدین باردی اول شاه رخیه نینك قلعه‌سینه
قبالدی ابو سعید میرزا تورت آی قباب اولتوردی آلا بیلمادی آخر خواجه

عبید سمرقنددین باریب آراده یوروب آنت ایجیب محمّد جوکی میرزانی قلعه‌دین چقاریب ابو سعید میرزاغه کورنش قیلدوردی اول سوزیکا وفا قیلیب محمّد جوکینی اولتورمادی امّا خراسان نینك اختیار الدین تیکان قلعه‌سیندا بند قیلیب قویدی بو واقعه تاریخ سکز یوز آلتمیش‌دا ایردی **منغت موسی بیک نینک برکا سلطان ایشیکینه کیلب کوماك تیلاکانی نینک ذکری** موسی بی بیرلان قوجاش میرزا ایکیسی یاو بولوب اوروشدیلار قوجاش میرزا غالب کیلدی موسی بی قاچیب چیقتی تقی اوز اوزینا و قاتیداغی کشیلاریکا کینکاشتی *) قایدا بارسام من بو اوجومنی آلورمن تیب اکر بو ایش کیلسا برکا نینک قولندان کیلور اوزکا کشی نینك قولیدین کیلماس تیب برکا سلطان نینك اوردوسیغه کیلدی تقی احوالینی عرض قیلدی برکا سلطان آیتدی یخشی کیلدینك و خوش کیلدینك قولومدین کیلکانین آیانماین آتام خان بولسون سین ایشیکندا اولوغ بی بول تورت یاقداغی ایلینی و خلقینی کیلتوردی اولوغ توی بیردی آتاسی یادکار خاننی آق کیزکا سالیب خان کوتاردی اوزبك ایچندا مشهور تورور ابو الخیر خان و قاضی بی یادکار خان موسی بی تیکانی سوز نینك معنیسی بو تورور آندین سونك سفر یراغینی قیلیب موسی بی‌نی آلدیغا سالیب باشچی قیلیب آتلاندی قیش کونی ایردی قار اولوغ توشتی بارا بارا آتلاری آریق بولدی و ازوقلاری تاوسولدی خلق قایتماقنی اوخشاتدیلار سلطان قایتمان تیدی بیر نیچه

---

*) کنکاشتی

کوندین سونك لشکر برونغیدین خراب بولدی آخر موسی بی باشلیق بارچا بیك‌لار کیلیب سلطان‌غه عرض قیلدیلار کیم یمان یوت بولدی آت‌سیز پیاده نه ییرکا باروریمیز بو ییل بولماسا کیلور بولسون قایتماقلیق دولتکا مناسب تورور تیدیلار سلطان آیتدی اوشبوکون و تانکلا یورکالی اگر خبر بیلساك آنکا عمل قیلالی خبر بیلماساك قایتالی تیدی تقی ایرتا بیرلان ایردی آتلاندی‌دا یورودی آلدیدا بیر قیر بار ایردی قیرنینك اوستیکا چیقتی ایرسا ناری آستیندا بیر چوقر ییردا کوب ایل کوروندی قیردین قایتیب آندین توشدی تقی ایکی کشینی ییباردی ایلدین خبر آلیب کیلینك تیب آنلار باریب بیر توارچینی آلیب کیلدیلار آندین سوردیلار ایرسا اول آیتدی قوجاش میرزا نینك ایوی تورور آتلاندی‌لار تقی غافل باریب میرزا نینك ایونه قوبولدی‌لار قوجاش میرزا قولغا توشتی سلطان آنی اولتوردی ایلینی چاپتی کوب اولجه‌لار آلدی قالغانی باقندی ملای خان زاده تیکان قوجاش میرزا نینك بیر قیزی بار ایردی آنی برکا سلطان آلدی اول قیش آندا قیشلادی تقی یازی بیرلان قایتیب ایویکا توشتی **یادکار خان نینك وفات تاپقانی و برکا سلطان نینك شهید بولغانی نینك ذکری** بو واقعات‌دین بیر نیچه ییل اوتکاندین سونك یادکار خان وفات تاپدی آندین سونك ابو الخیر خان تغوشلی دوست‌لارنی کولدوروب دشمن‌لارنی یغلاتیب یوروکان کشی ایردی تورت یانینداغی اولتورغان قریندا‌شلاری نینك هیچ قایسینه تیری اوتماکان و قولی یبتماکانی یوق ایردی اول سببدین بارچاسی باش کوتاردیلار تقی ابو الخیر خان‌نی اولتوردی‌لار

اولتوردی‌لار *) آنینك اگرچه اوغلی و نبیره‌سی کوپ ایردی آنداغ هم بولسا کوپ دشمن قول سوقتی اوغلانلاری نینك بیر نیچه سین اولتوردی قالغانلاری تورت یاقغه قاچتی‌لار کوپ ایلی نینك بارچاسین تورت یاقغه توزدوردی‌لار اول وقتدا آتانك ایوین یاو چاپسا بیرگا چاپ تیکان قاری سوزی تورور بو سوزگا عمل ایتیب برکا سلطان تقی بیر یاقدین قول سوقوب ایردی بو واقعات دین بیر نیچه ییل‌لار اوتکاندین سونك ابو الخیر خان نینك نبیره‌سی شاه بخت خان توغوشلی ییکیت توغدی تقی آتا یورتیغه کیلدی آرغان و توزغان ایلنی ییغدی برکا سلطان بیرلان آتا باباسی نیچوك سلوك قیلا تورغان بولسا بو هم شونداق قیلیب یوروردی دشمنلیقین هیچ ظاهر قیلمادی بیر ییل سیر نینك آیاقین قیشلاب ایردی شاه بخت خان برکا سلطان‌دین بیر توغای یوقاری قیشلاب ایردی بیر کون شاه بخت خان خلقینه جار قیلدی بو کون بارچالاری کیلیب ایشیکدا یاتسونلار تانکلا ایرتانك بیرلان آوغا بارامن تیب نوکرلاری ییغیلغاندین سونك تون یاریمی بولدی تیکاندا آتلاندی تقی برکا نینك اوردوسی ساری یوروردی نوکرلارینه آیتدی تانك بیرلان باریب برکانی ایوندا باسارمن هیچ کشی اولجه‌غه بولمانك ایوینی توکارك قمانك تقی برکانی قولغا سالا کورونك آیتغانیدای تانك آتقاندا کیلیب اوردونی قباب سلطان‌نی ایزلادی‌لار ایرسا تاپمادیلار قول و ددك‌دین سوردیلار ایرسا آنلار آیتدی سیز کیکونجه بار ایردی سیز کیلکاندین سونك هر قایسیمز بیر طرف‌کا قاچدوق سلطان‌نی

---

*) اولتورسالار

بیلمادوك قایدا کیتکانین ایمدی سلطاننی آیتالینك سلطان اوردەدا .K *)
یلانقاج یاتیب ایردی آت آیاقی نینك آوازی کیلدی یلانك آیاق کیش
پوستینی‌نی آرقاسینه سالیب یوکوروب تاشقاری چقتی کوردی ایرسا یاو
تورور ایوی توغای نینك ایچندا ایردی ایشیکی نینك آلدندا قمشلی
اولوغ کول ایردی کون ساوق ایردی قمیش نینك ایچینه یوکورا بیردی
بوز نونك اوستوندا بارا یوروکاندا آیاقینه قمیش نینك چوکوری اوردی
تقی یاردی قانی هیچ توقتامادی قالینك قمیش نینك ایچینه باردی تقی
آیاقینی پوستین ایتاکینه چرماب اولتوردی. شاه بخت شیبانی خان قاچغانلارنی
بیر بیر توتوب برکانی ایزلاب و سوراب یوری ایردی برکا سلطان نینك
بیر ایناقی بار ایردی اویغوز اوروغندین موناکه آتلیق اول هم قاچیب
ایردی برکا سلطان‌نی ایزلاب یوریکان کشیلار نینك بیریسینه اوچرادی اول
کشی کیم سین تیب سوردی مونکا آیتدی من شول ایزلاب یوروکان کشی من
موناکه پیاده اول آتلیغ ایردی آتدین توشوب توتماقه قورقتی دا آت اوستوندا
توروب قچقور ایردی بولان موندا بولان موندا تیب بو آوازنی ایشیتکان
اول آنکا اول آنکا قچقوردی. برکا سلطان‌نی ایزلاب یوروکان کشی‌لار نینك
بارچەسی ییغیلیب موناکەنی توتوب شاه بخت شیبانی خان آلدیغا آلیب
باردی‌لار برکانی تاپدوق تیب خان و ایشیك خلقی نینك بارچەسی تانورلار
ایردی خان بو برکا ایرماس برکا نینك موناکەسی تورور تیدی تقی آیتدی
نه اوچون من برکامن تیدینك سین موناکه سین آیتدی کوپ توزین ایچیب

*) اوردودا

ایمکاکین

ایمکاکین تارتیب بیر بیردا اوسوب ایردیم آنی ایزلاپ یوروکان کشی‌لار نینک اوستومکا بیغلسون‌لار اول یای بویی دشمندین اجراسین تیب بیر ایش قیلیب من قالغانین سین یخشی بیلورسین تیدی شاه بخت خان اول قیلغان ایشینی یخشی کوروب قانین بغیشلاب انعام بیردی آندین سونک بارچالاری برکانی ایزلاماك بیرلان بولدیلار اول کیجه‌سی بیر بارماق‌چا قار یاغیب ایردی بیر کشی آول نینک چتیندا بیر یلانك آیاق نینک ایزین آلیب ایزارلاب بارا ایردی کولکا کیرکان سونک اول کشی نینک آیاقندین یوز نینک اوستویکا قزیل قان آقا بیردی قاننی ایزارلاب کیلدی ایرسا بیر آدمی قالنك قمیش نینک ایچندا اولتوروب تورور مونی کوردی تقی بولداشلارینه قچقوردی بیش اون کشی بیغیلیب کیلیب توتوب شاه بخت شیبانی خان علیه الرحمه آلدیغه آلیب باردی‌لار شول زمان سلطاننی شهید قیلیب ایوین چاپوب و تلاب قایتیب ایویکا کیتدی قوجاش میرزا نینک قیزی برکا سلطان نینک کوچی ایردی آنینك سلطان دین بویندا ایکی آی‌لیق اوغلانی بار ایردی آنی ابو الخیر خان اوغلی خواجه محمد سلطان اولجه قیلیب آلدی اول بیتی آیدین سونك بیر ایركاك اوغول تغوردی آنینك آتینی جانی بیك قویدی آنینك اوغلی تورور اسکندر خان آنینك اوغلی مشهور و معروف عبد الله -خان آنینك اوغلی عبد المؤمن خان خواجه محمد سلطان کم عقل راق کشی ایردی آنی خوجوغم تیننك دیرلار ایردی یمانلیقی بوغایتدا ایردیکیم آویلداغی *) ضعیفه‌لارغه

---

*) آلداغ

اوتغا مای سالیب سنینك اوغلونك بولور و سنینك قیزینك بولور و سنینك
فلان نیمرسانك فلان بولور تیب فال باقیب قوشناشلیق قیلور ایردی اول
اوغلان نینك اوزیندین بولغانین و یا اوزکادین بولغانی نی *) بیلوردای
عقلی یوق ایردی امّا اوزکا خلق نینك بارچاسی خوجوغم تیتنك برکا نینك
اوغلینی اوزم نینك‌کی تیب اوغول قیلیب یورور دیرلار ایردی ملای
خان زاده اوزی نینك فایده‌سی اوچون راستینی آیتمادی بیز نینك
آقسقال‌لیقلاریمز آیتورلار ایردی عبد الله خان اولوغ آتاسی برکا نینك
قانینی ابو الخیر خان اوغلانلاریندین بیرینه اون‌نی و ییکرمانی آلدی
بیز نینك جماعت اوزی نینك یقینی ایردوك بیلماس لیکدین آنی هم قیردی
اوزی اولدی اوغلی کینی‌دین کیتدی نسلی قالمادی یورتنی یات‌غه بیردی
ایمدی برکا نینك اوغلانلارین آیتالینك آندین سونك تکریم بیورسا اینی‌لارینی
آیتالینك **برکا سلطان نینك اوغلانلاری ایلبارس و بالبارس نینك ذکری** برکا سلطان‌دین ایکی اوغول قالدی اولوغی نینك
آتی ایلبارس و کچیکی نینك آتی بالبارس خلق ایچندا مشهور آتی بلیج
ایردی ایچماك ایما تورغان وقتدا خسته بولوب ایکی آیاقی معیوب بولوب
ایردی تیزیندین توبانی نینك جانی یوق ایرکاندور بو ایکی اوغول ایرلیك‌کا
یینشدی‌لار ایکیسی هم توغوشلی یخشی ییکیت‌لار بولدی آتا یورتندا یورودیلار
شاه بخت خان علیه الرحمه ماوراء النهرنی آلدی *) اول یورتندا یادکار
خان اوغلانلاری‌دین اوزکا کشی قالمادی ایمدی ایلبارس خان نینك

---

١) اولغانی ٢) ایلی اکینی دبن کیتّی
اورکنجنی

اورکنجنی نیچوک آلغانینی آیتالینك شاه بخت خان ماوراء النهرنی آلدی سلطان حسین میرزا هراة دا اوز اجلندین اولدی شاه بخت خان باریب خراسان سلطان حسین میرزا نینك اوغلانلاری نینك قولندین آلدی سلطان حسین میرزا نینك اوغلانلاری و نبیره‌لاری کوپ ایردی ایکیسی و اوچوسی قاچیب قوتولدی آندین اوزکا بارچاسینی اولتوردی اول وقتدا اورکنج سلطان حسین میرزاغا تعلّق ایردی شاه بخت خان علیه الرحمه اورکنجکا داروغا ییباردی بو واقعاتدین بیش آلتی ییل اوتکاندین سونك شاه اسماعیل کیلیب مرودا شاه بخت شیبانی خان بیرلان اوروشوب باسیب اولتوردی درجهٔ شهادتکه ییتکوردیدا آنی ایشیتکاندین سونك شاه بخت شیبانی خان نینك اورکنجدا قویقان داروغه‌سی اورکنجنی تاشلاب کیتدی شاه اسماعیل بارچا خراسان نینك ولایت لارینه داروغه ییباردی خوارزمغا اوچ داروغه ییباردی بیری خیوق و هزار اسبکا و بیری اورکنجکا و بیری وزیرکا اورکنج و وزیرکا ییبارکانی ایکیسی بیر توقفان ایردی اصلی عرب ایردی اورکنجدا تورغانی نینك آتی سبحانقلی وزیردا تورغانی نینك آتی رحمان قلی ایردی رحمان قلی عرب وزیرکا کیلکاندین سونك وزیر نینك اکابرلارینی ییغیشتوروب اولوغ آش بیریب بارچاسیغا خلعت بیردی اول وقتدا وزیر نینك قاضی‌سی عمر آتلیق عاقل لیق و عالم قاری کشی ایردی بو حاکمنی کلیب کورمادی آشغه چارلاغاندا بارمادی بیمارمن تیب ایردی حاکم آش بیرکان کون نینك تانکلاسیغه قاضی عمر کشی ییباریب ارباب باشلیق اوچ تورت اکابرنی پنهانی چارلادی تقی آیتدی ینکی کیلکان حاکم نینك بیرکان سر و پای

هم قتليق بولسون و ينكى دينكز هم قتليق بولسون بو اكابرلار تانك قاليب آيتدى ينكى دين تيكانينكز نه تورور تيب قاضى دين سورديلار تقى قاضى آيتدى هنوزكاچا پادشاهنكز شاه اسماعيل نينك بو حاكمينكز نينك نه دينى و مذهبى باريغى ايشيتماى موسيز آنلار آنت ايچيب آيتدى‌لار بيزكا بير نيچه ييلدا هر كيم خراسان پادشاهى بولسا آندين داروغا كيلور بيز مونى هم شونداق خيال قيلا تورورميز قاضى آيتدى اون اوچ اون تورت ييل بولديكيم شاه اسماعيل بو مذهب‌نى اختيار قيلغالى بو بير باطل مذهب تورور تيدى تقى بير بير بيان قيلدى حالا بو داروغه نينك كشى‌سى آز بيز كوپ قورقندين ظاهر قيلماى تورور بير نيچه وقت توروب اختياريتكزنى آلغاندين سونك اول‌سيز اكابرلاركا سب صحابه‌نى تكليف قيلور سيزلارنى اوزى نينك‌كى قيلغان سونك عوامغا تكليف قيلور قيلماغانى اولتورور تيز غمنكزنى يماسانكز مسلمانليقدين آيريليب كافر بولدونكز تيدى بو سوزنى ايشتكاندين سونك بارچا وزير نينك اكابرلارى اوشبو فكر بيرلان بولدى‌لار بير ايكى ييل اوتدى هيچ ايش قيلا بيلماديلار اول وقتدا باقرغاندا ستد آتا نسلندين جسام*) الدين قتال تيكان بير يخشى كشى بار ايردى آنكا باريب آيتديلار سيزنى پادشاه قيلالى تقى قزلباش‌نى قرالى تيب اول آيتدى منينك پادشاه بولورمغا خلق بو كون قبول قيلسالار هم سونك قابل بولماس‌لار اكر سيز بو ايشنى راستيكز بيرلان قيلور بولسانكز من بير يخشى اصيل پادشاه تاپيب بيراين تيدى ايرسا وزير خلقى آنى كيم

*) حصام

توروور تیب سوردیلار خواجه بیر نیچه ییلدا بیر کرّت آرقاغا اوزبك
ایچنه باریب خلقینك نیازینی آلیب کلور ایردی اول ایلبارس خان نینك
اصلینی و اوزی نینك یخشی و یمانلیقی بارچا نیمرساسینی بیر بیر بیان
قیلدی آندین سونك وزیر خلقندین ایکی یخشی کشی و خواجه نینك بیر
کشیسی خواجه نینك کتابتین وزیر اکابرلاری نینك عرضه داشتینی آلیب
ایلبارس خانغا باردیلار ایلبارس خان اینیسی بالبارس بیرلان آتلاندی
تقی وزیردین بارغان کشیلارنی اوزیندین ایلکاری ییباردی اولار
کلیب وزیر خلقیغه خبر قیلدیلار اکابرلار بارچالاری ییغیلیب
اولتوروب کشی ییباردیلار اول کشی کیلیب ایلبارس خانغه آیتدی
بندهلیكدین سونك خلق نینك عرضه داشتی بوکیم قلعهدین کورونماسدای
ییرکا کیچهسی بیرلان کیلسونلار تقی بوقسونلاردا بیزکا کشی ییبارسونلار
ایلبارس خان آنداق قیلدی ایلبارس خانغه بارغان اکابرلار نینك کشیسی
ایلبارس خان نینك کیلکانین آیتدی آندین سونك اولوغ و کچیك بارچا
ییغیلدیلار تقی دروازهلارغا کشی تعیین قیلدیلاردا قلعه ایچندا تورغان
قزلباشنی قیردیلار هیچ کشی قوتقارمادیلار تانکلاسینه ایلبارس خان
کیلدی بارچا خلق خان نینك آلدینه قارشو باردیلار تقی کیلتوروب
شهردا حاکم اولتورا تورغان ایویکا توشوردیلار ایلکا ساون سالدیلار اولوغ
توی قیلیب اوزبك و سارت بارچاسینی ییغیلیب اتفاق بیرلان تاریخ توقوز
یوز اون بیردا و قوی ییلیدا ایلبارس خاننی خان کوتاردیلار قدیم
وزیرکا تعلّق حاکم اولتورا تورغان ولایت کوپ ایرذی بوزولا ایلبارس

خان کیلکان چاقدا اوچ حاکم نشین بیر قالیب ایردی اوّل وزیر ایکنجی ینکی شهر اوچونجی ترسك ایلبارس خان وزیردا بولدی ینکی شهرنی اینیسی بکیلیج سلطان‌غه بیردی ترسککا حاکم قویدی‌دا اولتوردی **ایلبارس خان نینك اورکنج نی آلغانی نینك ذکری** وزیر خلقی قزلباشنی قیرغاندا بیر یتیم بیر ویران خانه‌دا یاشورونوب یاتدی تقی کچ بولغاندین سونك دروازه‌دین چیقتی تقی اورکنج کیلدی اوّل هم آیتب ایردوك اورکنج حاکمی نینك آتی سبحانقلی عرب وزیر حاکمی نینك آتی رحمنقلی عرب تیب سبحانقلی نینك آلدیغه کیلیب آنچه کورکانینی بیان قیلدی سبحانقلی اورکنج نینك اکابرلارینی چارلاب آیتدی وزیردا شونداق واقعات بولغان ایرمیش نیچه ییلدین بری سیز خلق نینك توزونکزنی یی توردرمن ایمدی سیز نینك رضانکز منینك کیتماکلیکیمدا بولسا کتاین و یا تورماقلیغمدا بولسا تورااین اورکنج خلقی آیتدیلار الحمد لله شاه اسماعیل دیك پادشاه تخت اوستیدا تورور تمام عراق و خراسان آنینك قولندا سېن کیلکالی تورت بیش ییل بولدی سندین هیچ زور و ظلم کورکانیمز یوق آرقادین بیر بیش اون اوزبك وزیرکا کیلدی تیماك بیرلان سین پادشاه آلدینه نه دیب بارورسین و بیز سنی نه دیب ییبارورمیز اوزبك نینك ایوی و ایلی یوق بیر ییردا قرار قیلیب تورماس بیش اون کوندین سونك وزیرنی تالار و چاپار قایتور کیتار آنینك اوچون نه تیب اصطراب تارتا تورور سیز تیدیلار ایرسا سبحانقلی آیتدی اکر بو سوزلارنی راستینکز بیرلان آیتا تورغان بولسانکز منینك آلدیمدا بارچانکز آنت ایچنکلار اولوغ و کیچیك

کچیك بارچا اولتوروب سبحانقلی نینك آلدیندا آنت ایچتی‌لار سنکا یمانلیق ساغتماسمزغه اکر اوزبك کیلسا آلدینکدا توروب اوروشورومیزغه تیب آندین سونك سبحانقلی رکاب داریغا آیتدی بیر رکبی تنکه کیلتورکیل تیب اول آلیب کیلدی اورتا ییردا قویدی سبحان قلی اکابرکا باقیب آیتدی بیرینی بیلدام یخشی ییکیت تاپنك وزیرغه باریب اوشبو واقعات‌نی یخشی بیلیب کیلکای هنوز آنلار کشی نینك آتین توتمای ایردیلار قراول - خلقی نینك دیوانلار تیکان جماعتدین بیزلار کچك ایرکاندا عوض قزل اوکوز تیکان بیر کشی بار ایردی شو نینك آتاسی توغوشلوق ییکیت ایرکاندر شول قوپا کلیب بو خدمت‌نی من قیلاین تیب توروز آندا سبحانقلی آیتب توروز سین باریب کیلکاندا آیتغان خبرینکا من شونداق ایناتورمن که بو تنکه‌نی آلورسین و سبّ صحابه قیلور سین دیب تور اول تنکه آلیب و سبّ صحابه قیلیب وزیرکا باریب کلیب هرنه بولغان واقعاتنی بیر بیر آیتب تور ایلبارس خان وزیردا اوچ آی تورغاندین سونك آتلانیب اورکنج اوستینه (کلیب .K) تور سبحانقلی اورکنج کوماکین قولیغه آلیب شهردین یاریم فرسنك چقیب اورشوبتور ایلبارس خان باسیب اولتورا اولتورا شهرکا کیلیب کریب تور سبحانقلی بارچا نوکرلاری بیرلان اولوب تور آندین سونك ایلبارس خان ایوینه و ایلی‌نه کشی ییباریب کوچوروب آلیب تور خیوقدا و هزاراسبدا تورغان قزیل باش هم اورکنج حاکمی سبحان قلی‌دای سارتقا کنکاش سالیب تور کیتارین و تورارین کیتارینه رضا بولمای ساقلاب تورورلار اورکنج‌دین اوزبك نینك یورتاولی کیلیب خیوقنی چاپار ایرکاندور شونینك

بیرلان اولتوروب توروررلار ایلبارس خان نینک نوکری آزلیق قیلیب تورور
یادکار خان نینک ایلی نینک کوپیسی ابولك و امنك ۱) اوغلانلاری نینك
قاتیندا قالیب تورور بیر کون بیكلارین چاقریب آیتیب تور بیز بیر آز
ایل بیرلان موندا کیلدوك ایلیمز نینك کوپی قریندا‌شلاریمز قاتیندا قالدی
ایمدی سیزلارکه اوخشاسا قریندا‌شلاریمزنی چاقرساق دیمز تیدی آندا
بارچا بیكلار آیتدیلار بیز سیزنی موندین ایلکاری راق کشی ییباروررمو
ایرکان تیب کونکلومیزکا کیلور ایردی اویغور اوروغی‌دین بیر قری کشی
بار ایردی آنکا اوی ایچیدا اورون تیکمای تیشقاری اولتورور ایردی اول
بیریدین قوپدی و خان آلدیغه کیلدی تقی قول قرشتوروب توروب عرض
قیلدی بورون‌غی اوتکان اوزبك نینك اهل تجربه‌سی آیتیب توروررلار
توره نینك دولتی بولوری نینك نشانه‌سی اولتورور کیم نوکرکا مهربان
بولور و بیدولتی نینك نشانه‌سی قرینتاش‌غه مهربان بولور
ایلبارس خان‌غه اول سوز یمان کیلیب تورور اولتورغان بیکلار بارچاسی
اول کشینی سوکوب ایکی قرینتاش‌نی بیر بیری بیرلان یمان قیلیب خوش
آمد آیتیب آرادا سوز یوروتا تورغان شونداق مردکلار تورور تانکلا
قرینتاشلارینکز کیلکان سونك شونداق بزوق سوزلای تورغان ۲) یمانلاردین
بیرنی ایکی‌نی اولتورماسانکز توزوك بولا بیلماس سیز دیب توروررلار

ابولك خان و آمنك خان نینك اوغلانلاری نینك اورکنج کا کلیب خیوق و هزار اسب و خراسان

۱) اویولوك و آنینك ۲) سوزلاری تورها

ایتاکینی

ایناکینی آلغانی و ابو الخان و مانقشلاق و دهستاندا اولتورغان ترکمانلاری رعیت قیلغانلاری نینگ ذکری

اول وقتدا یادگار خان نینگ یورت اوغلی نینگ ساریجاسی لولکان ایرکاندور اولاد نینگ *) اوغلانلاری نه کشی یساریته آتیب توزور بیر کیلیب تورین بیرلان اورگنجی آلدوق خیوق و هزار اسپدین قزلباش کتمای توروب تورور اکر موندا کیلیب تنگری بیدین تیلادیمن تیلار ایل کوپ ولایت دیسالار خراسانده تورور یدا اولتورغان ایل دیسالار ابو الخان و مانقشلاق دا ترکمان بار بارغانیم کشی چو شونلاری آیتقاندین سونگ ایولک خان نینگ بیر اوغلی آمنک خان نینگ آلتی اوغلی ایوی بو یاللاری بیرلان کوچوب اورگنج کیلیب تورورلار ایلبارس خان وزیری اوزی آلیب اورگنجی بولارغا بیریب تورور آندین سونگ آمنک خان اوغلانلاری خیوق و هزاراسپنی کونه جانوب خراب قیلغانیده قزلباش قورقوب قاچیب دور آندین سونگ خیوق و هزار اسپنی کاتی آلیب خراسانغا آتلانیب چاپوب تورورلار اول وقتدا شاه اسماعیل اولوب تورور اوزبک قورقوچندین خراسان تاغی نینگ شمال طرفیداکی بیر چدلار نینگ کون توغوشی میهنهغهچه *) و آیاقی دیرون غاجا بارچاسی حاکملاری تاشلاب قاچیب تورور اوزبک نینگ بیری کیلیب بولوب تورور هر توراسا باریبه بیر نسخه ولایتنی ایکالاب تور آندین سونگ قبلهنی خراسانغا کون باتیشی ابو الخان بیرلان مانقشلاق غه قاینا قاباتا یورتوب چاپوب تورلار ایلبارس خان نینگ اینیسی بیلنکج سلطانینی یوقاریدا هم

---

۱) آیینک ۲) میهنه سینهجه

آیتوق ایمجاك ایما تورغاندا معیوب بولوب ایکی تیزیندین توبی جانی یوق
بوتینا یاپوشا تیکان ایرکاندور اول سببدین آتقا اولتورا بیلمای ارابه‌غا
مینار ایرکاندور بیر کشی فراغت اولتوروب یاتقودیك قودلاق ارابه نینك
تیکر حکینا تیمور قابلاتیب یلدام ارغیماق آتلارنی تیکوروب توزت بیش
بهادر بیکیتلارکا باشین بیتوروب همیشه ابوالخان و مانقشلاقغا یورتا
ایرکاندور کرابلیب یارماس مرکن ایرکاندور ارابه نینك ایچندا یاتیب ۱) تیك
بیوکونوب یوروب اونکلی و سوللی آتقانیغا کوز ایکارماس ایرکاندور اولوغ
یاو بولغاندا اوزی بیکیتلارکا باشین بولوب ایراول بولور ایرکاندور ارابه
باشین آلیب یوروکان بیکیتلارکا بولای یوز آلای یوز ایلکاری یوز کیری
قایت تیب آیتور ایرکاندور آتلیغ کشی بیرلان بیرکا تیت تینك اوروشور ۲)
ایرکاندور ارغیماق آت بلکان یوکسر قودالاق ۳) آتلیق کشیدین قالماس
ایرکاندور ترکمان نینك بیر نیچه‌سی رعیت بولوب مال بیرور ایرکاندور
بیر نیچه‌سی یاو بولور ایرکاندور رعیت جیلیکینه نه مقدار مال بیروبین
قرار بیرماکان ایرکاندورلار گاه کوب و گاه آز بیرور ایرکاندور تنکریم بیورسه
صفیان خان نینك حکایتیدا ترکمان نینك مالینه قرار بیریلکانی آیتقومیز
بوردور بیر نیچه ییل شونداق قیلیب اولتوردیلار بلیکج سلطان اولدی
آندین سونك ایلبارس خان هم اولدی ایلبارس خاندین بیتی سکز
اوغول قالدی اولوغی نینك آتی سلطان غازی ایکنجی محمد غازی
اوزکالاری نینك آتلاری معلوم ایرماس ایلبارس خان وزیری آلغاندین

---

۱) آتیب ۲) بیرلان بیرکا تینك یوروب اوروشور .R ۳) (ارابه .R)
تتوتك

سونک یورت نی قزلباش قولیندین آلدیم تیندی تقی بولغان اوغلانلاری نینک
بارچه سینه غازی آت قویدی. فلان غازی و بهمان غازی تیب اینیسی
بلبکج سلطان دین بولغان اوغلانلار نینک (* بارچه سینه حاجی آت قویدی
فلان حاجی و بهمان حاجی تیب اول وقتدا یادکار خان نینک نبیره لاری نینک
ایچیندا بلبکج اوغلی سلطان حاجی دین باشقه اولوغی یوق ایردی
آبی ینکی شهردین ویرکا کیلتوردیلار و خان کوتاردیلار سلطان حاجی نینک
ایلی و نوکری آز ایردی ایل مال و یورت نینک اختیاری ایلبارس
خان نینک قولیندا ایردی (اول) اولکاندین سونک اولوغ اوغلی سلطان غازی
سلطان نینک قولیندا بولدی اول عاقللیق توغوشلیق و بوینی برک ییکیت
ایردی اول زماندا ایل ایچندا بو سوز مشهور ایردیکیم سلطان خواه یخشی
و خواه یمان حکم قیلسا سلطان غازی یازلیقی دوز چاره نی تیماک اما یمان
عیبی یشول کیم بخیل ایردی سلطان حاجی خانغه ایکی اولوش بیریب
ایردی بیرینیسی خانلیق نینک آتی ایکینچی شیلان آشی نینک آلدی اول تقی
بیر بیل توزوب آتاسی کیندین کیتدی آندین سونک باشقا اولوغی ابوالک
خان نینک اوغلی حسنقلی خان ایردی خان کوتاروب اورکنج نی آنکا
بیردیلار بارچه سی بیر یادکار خان نینک اوچ اوغلی نینک اوغلانلاری
ایردیلار اوچ کروه بولوب اوچ باشقا آتلانیب توشارلار ایردی بیری سی
ایلبارس خان نینک اوغلانلاری و اینیسی بلبکج سلطان نینک اوغلانلاری
مولار نینک کچیکلاریدین باشقا صداق باغلاغانلاری حسنقلی خان زماندا

---

*) سلطان بولغاندین اوغلانلاری نینک

اوندین کوب بولدی بارچاسی نینک باشی سلطان غازی سلطان آمنک
خان نینک آلتی اوغلی بار ایردی اولوغی صوفیان خان و ایکنچی بوجغا
و اوچونچی اوانش و تورتونچی قال و بیشنچی اقاطای و آلتنچی اغاتای
بو آلتی سی نینک اوغلانلاری کوب ایردی حسنقلی خان زمانیدا آلتی سیدین
تاشقا صنداق یاغلاغانی ییتا آلتی بولوب ایردی حسنقلی خان آتادین تلغور
ایردی اوغلانلاری کوب اما صنداق یاغلاغانی بلال آتلی بیر اوغلی بار
ایردی آتا اوغول ایکیسی هم توغوش اسیر زات ایردی بیر طرفدا ایلبارس
خان نینک توغوشلی ۱) کوب اوغلانلاری و بیر طرفدا آمنک خان نینک
توغوشلی کوب اوغلانلاری حسنقلی خان نی یالغوز اورکنج نینک حاصلی نی
کوب کیلدیلار تقی بارچاسی ۱) اتفاق بیرلان یاو بولدی لار مونلار کوب
حسنقلی خان آز چقیب اورشقونک قوتی یوق بیعلاج بولدی تقی اورکنج
شهرینه قمالدی اورکنج نینک اول وقتدا ایرک قلعه سی یوق ایردی آندین
بیتونک الیش سلطان ایرک سالدوردی بارچه سی کیلیب اورکنج نی قبادی لار
تقی بارچه تورهلار یساوی بیرلان خراسان دروازه سینه کیلدیلار حسنقلی
خان دروازه دین پیاده چقیب خندقغه آرقا ۲) بیریب یسادی تاشقاریکی لار
آتلی و ایچکاریکی لار پیاده اولوغ اورش توشتی چاشت وقتدین قاپیشین کاچا
آمنک خان نینک کچیک اوغلی اغاتای سلطان شول وقتدا ایکرما اوزغان
ییکیت ایردی ایرتادین پیشین کاچا اورشوب آلا بیلماکان لارینه ناموس قیلیب
چاپوجی لارغه باش بولوب چاپدی تقی یاوغه یتکان یردین قایتمادی

۱) اغیر اغریق ۲) آقا

کوب پیاده نینک ایچینه کریب خندق لبندا نیزه بیرلان کشی سانجیب چیقدی کوب پیاده اوق بیرلان لتول آتینی اوزوب ییقدیلار آندین سونک اوزینی ییقیب باشین کسدیلار پیاده نینک آلدی نیزه بیرلان اوق آرتی قلعه قاچیب کتار ییری یوق هر چند روز قیلدیلار بولمادی آخر قاییب قوشلاریغه توشدیلار اورکنج نینک برجین سنادیلار وتوره‌لار نوکرلارینه لایق برج لارینی آلیشیب کونکل‌لارینی اورکنجی آلمای قایتماسلیق‌غه قرار بیریب اولتوردیلار حسنقلی خان نینک و بیر نیچه‌لار نینک اجلی و بیر نیچه‌لار نینک ایمکا کینه آغانای سلطان اولا قالدی اول ولمسه ایردی حسنقلی خاندا قانلاری و اوچ‌لاری یوق ایردی شاید بیر لیجا کون تورغاندین سونک بیر سرحد بیریب اورکنج دین چیقاریب بیارکایلار ایردی آغانای سلطان نینک اولکانی بیتماس بارا و آغیر ایمکاک ۱۱ *) بولدی اورکنج اولوغ شهر تیز اوق قحطلیق بولا قالدی بیر اشک نینک کلمسی قرق الیک تنکه بولدی تاپیلمادی چیغرق تیبساه اورکنج سارتلاری نینک آچیغی کیلور آنینک معنی‌سی اولتورور کیم اورکنج نینک سلالار تیکان جماعتی بولور اولار نینک بین دولتمند تیحشی کشی‌سی بار ایردی رعیت‌دین بیر کشی نینک آنینک بیرلان ایشی بار ایرکاندور اول ایو یکا کریب بارسا کوراد کیم سلالار نینک آقسقالیق لاریندین بیش آلتی کشی اولتوروب تورور ایو ایکاسی ایشک نینک ذکرینی طبوغا ۲) سالیب بیلقی تینیک اوکورکان قازیسین توغراغان دیک چیقوق چغرق بورغای تورور خلق نینک احوالی ایکی آیدا شوینداق بولدی آندین

---

۱) اغیر اغر یو ۲) یلوغا

سونکغیسینی موندین قیاس قیلنک خلق بوزولوب چیقا باشلادیلار کشی آز قالدی اولوغ شهر و آز کشی قلعه‌غا یساوی یتمادی تورت آی بولغاندا آلدیلار تقی حسن قلی خاننی و اولوغ اوغلی بلال سلطان بیرلان ایکیسی‌نی اولتوردیلار و یاش *) اوغلانلاری اناسی بیرلان بخاراغه ییباردیلار بو وقتدا اول جماعت‌دین سغددا اون بیش چاقلی کشی بار آندین سونک

سفیان خان نینک ذکری

سفیان خاننی خان کوتاردیلار تقی اوزکنجی ییردیلار وزیر و ینکی شهر و ترسک خراسان‌دا درون و مانقشلاق ترکمانینی برکا سلطان نینک نبیره‌لاری سلطان غازی سلطان باشلیق آلدیلار سو بویوندا خیوق و هزار اسب و کات و بولدومساز و نیکچکا تاو بویوندا باغ آباد و نسای و آبیورد و چهارده و مهنه و خه‌جه امو سوینی نینک بویوندا اولتورغان و ابو الخان‌دا و دهستاندا اولتورغان ترکمانلارنی موللار نینک بارچاسینی آمنک خان نینک تورت اوغلی آلدی تقی مراتب بیرلان بولوشیب تشیج کونکل بیرلان اولتوردیلار سفیان خان ترکمانکا کشی ییباردی اول وقتدا ایرساری خلقی ابو الخاندا اولتورورلار ایردی تنکری بویروقیندا زکات بیرماک فرض تورور هر ییلدا مال‌لاریندین زکات بیرسوبلار من کشی ییباریب چاپتورماین بو سوزنی قبول قیلیب هر ییلدا مال‌لاری نینک زکات‌لارین بیریب باقندیلار بیر نیچه ییل بیریب توردیلار بیر ییل صفیان خان کشی ییباردی هر ییلدا اولوغ اوزقلاری‌غه بیر کشی و کچیک اوروقلار نینک ایکیسنا و اوچوسینا بیر کشی ییباروور ایردی

*) یاشی.

بو ییل

بو ییل شونداق قیلدی یولغا چقغاندین سونك ساناديلار بحشي یمان قرق کشی بولدی ایلکا باریب هر کشی بیر اوروق نینك مالینی بیتکاریب یوروب ایردیلار ترکمان نینك بیکیتلاری سوزلاشتیلار تقی هر قاییسی اوز اوروغینه کیلکان برات دارنی اولتوردیلار بیر نیچا وقتدین سونك بو خبرنی خانغا ییتکوردیلار خان ترکمان نینك بو قیلغان ایشیکا آچقلانیب یورت اینیسی بیرلان آتلاندی تقی ابو الخان باردی اول وقتدا اورکنج دین ابو الخان بارماق بو آولدین اول آولغا بارغان تیك ایردی آنینك لوچون آمو سویی اورکنج نینك قلعه‌سی نینك توبندین اوتوب ابو الخان تاغی نینك کون توغوشینا باریب تاغ نینك توبینه تیکیب قبله طرفندین اورکولوب کون باتیشیغا باریب آندین اوتوب اوغورجه باریب مازندران تینکیزینا قویار ایردی و تقی اولکیم آمو دریاسی نینك ایکی طرفی تا اوغورجه بارغونچه ایکنجی لیك یوزم باغی و درختستان ایردی و (یازی K,) بلند ییرلاریکا چقار تورورلار ایردی و مال‌لی خلق کوکادین و چین وقتندا بیر ایکی منزل ییراق قودوقلارغا کیتارلار ایردی چین یاتقاندین سونك سو نینك یقاسیغا کیلورلار ایردی آبادانلیق و معمورلیق نینك هیچ نهایتی یوق ایردی نیشکاه‌دین تا قری کیچتکاچا سو نینك ایکی طرفندا اداقلی خضیر ایلی اولتورور ایردی قری کیچت دین تا ابو الخان تاغی نینك کون باتیشیغاچا ایکی طرفندا علی ایلی اولتورور ایردی آندین تا تینکیزکا قویغان ییریکاچا تیوه‌چی خلقی اولتورور ایردی ایمدی آینتا تورغان سوزومیزدین قالماغالینك ایل چینینه کیلکاندین سونك تورالار

توب توب بولوب هر قاسی بیر میره‌نی چاپاولی قویا بیردیلار ایوپاری
بیرلان خراسان سالوری آرالاش اولتوروب ایردیلار آنداق جاندیلار کیم
سوروب یوروی بیلمادیلار اوغلان اوشاقینی اسیر قیلدیلار بیراقداقیسی
قاچیب قوتولدی آت یتکان بیردا چاپلمای قوتولغانی بیر ترک قیز بار
توروری ابو الخان نینک قطب طرفیدا ابو الخان بیرلان آتنینک آراسی آتلیغا
اوچ کونلوک یول بولور آنی چوتاق دیرلار غیبی شول توروری کیم انجندا
سوی بولماس یوق ایرسا یاو کیلیب یور ییل قایسا آلا بیلماس بیر یولی
بولور یوکلی تیوه چیقا تورغان قیر آنی کوب کوروب من باریب آنکا
قالدیلار چاپاول ییغیلغاندین سونک خان باریب چوتاقنی قبادی
ترکمان بیر کون ایکی کون اولتوردی سوسیزلیقدین قیریلورغه کیلیدی
آقسقال لیقلاری تاغدین توشوب اقاطای سلطان نینک قوشینی سوروب
کیلدیلار تقی اقاطای خانغه کورنوش قیلدیلار تقی عرض قیلدیلار کیم
آنداغ ایشتیب بیز اوزبک رسمیدا اویو یورت کیجه اوغول نینک کی بولور
ایرمیش آتا باشلیق بارچا آقالار کیجه اوغولی سیلارلار ایرمیش تیب
آمیلک خان نینک اوغلانلاری نینک ایمدی قالغان کیجه سی سینی توروز
تیب ایشتامیز بیز نینک قولومیز تقی سیننک ایناکینک اگر بیلسنگ بیز نینک
کناهمیزنی آقالارینک دین اوتونوب آلسانک بارچامیز آنت ایچالینک اوغول
اوغول قیز قیزیمزغه‌چا اقاطای خان نینک تخمیدین هر کیم بولسا آنکا
سرکش لیک قیلیب روی کردان بولماسیمزغه تیدیلار اقاطای خان اول
کیشلارنی قایتا بیارتیب بارچه ایش کا یرار کیشلارنی چاقرتیب کیلتوردی
اقلار

آنلار اقاطای سلطان نینك آلدندا اوشبو آیتلغان سوزلارنی آیتب قرآندین آنت ایچتی‌لار اقاطای سلطان ترکمانلارنی قوشوندا اولتورتوب آقاسی سفیان قاتیغه باریب ترکمانلار نینك کناهین اوتوندی آقاسی اوتدی آندین بوجغا خان آندین اوانش خان آندین قال خان قوشیغه باردی بارچاسی آیتدیلار سنکا باغیشلادیق و اوتدوك نیچوك قیلورینکنی سین بیلورسین تیدیلار قایتب قوشیغا کیلدی کورکان و ایشتکانین ترکمانلارکا آیتدی مونلار سیونیکاندین یوراك‌لاری یاریلورغا کیلدی آندین سونك ترکمانلارکا آیتدی آقام خود کناهلارینکزنی اوتدی ایمدی سیزلار جریمانه نه مینه بیرور سیزلار آنلار آیتدی سیز نه مینه تیسانیکز بیز آنی بیرالنك اقاطای سلطان سوردی خان نینك نوکرلاریندین نیچه کشی اولتوزدونکز تیب ترکمان‌لار حساب قیلیب آیتدیلار یخشی یمان قرق کشی سلطان آیتدی آنداغ بولسا بو ییل خود چاپیلدینکز تنکریم بیورسا کیلور ییل هر کشی نینك قانی اوچون آقامغه مینك قوی بیرینك آندین سونك نیچوك بیریب آلورونکیزنی آقام بیرلان اوزلارینکز سوزلاشور سیز بولغای تیدی آنلار جانلاری بیرلان قبول قیلدیلار تقی اون آلتی مینك قوینی ایرساری اون آلتی مینك قوی‌نی خراسان سالوری سکز مینك قوینی تکه و ساریق و یموت بیرماك بولدیلار بو آیتلغان ایل‌لار نینك بارچاسی بیر اوروق تورور جمله‌سینه تاشقی سالور دیرلار خان قایتب اورکنجکا توشدی کیلور ییل براتدار ییباردی قرق مینك قوینی بیر کم سیز بیریب اون ییکی یخشی‌لاری براتدار نینك آلدیغا توشوب کوپ پیشکش‌لار بیرلان کیلیب خان‌نی کوردیلار ایکینچی ییلی

کشی پیشاریب تپلادی ایرسا تقی بیردی‌لار شول قرق مینگ قوی اولار نینگ بوینیندا نیچا پشت‌لار (غه‌جه .K) قالدی ایمدی اوزگا ترکمانلار نینگ بیرا تورغان ماللارینی هم موندین آلیب قالمالنگ اوشبو بیزدا آیتالنگ بو واقعاتدین بیر نیچه ییل اوتکاندین سونگ اوزگا ترکمانلار نینگ باشلارینه و مال‌لارینه لایق مال بیرا تورغان ترکمانلار نینگ باشی نینگ و مالی نینگ یورتیندین حساب قیلیب ایچکی سالورغه اون آلتی مینگ قوی موندین باشقا پادشاه‌لیق شیلاندا سویماق اوچون مینگ آلتی یوز دونان قوی مونغا قزان قویی تیب آت قویدیلار اول اون آلتی مینگ قویغا برات قویی تیب آت قویدیلار تقی نوکرگا بیردیلار ترکمان نینگ هر اوروقینه نیمقدار برات قویی سالسالار آنینگ تاشیندین قزان قویی‌ده‌یک آلدیلار برات قویی‌نی نوکر آلیب کتار بس پادشاه نینگ شیلانخانه‌سندا اولتورماک‌گا قویی بیرماس ببین‌مو تیدیلار حسن ایلینه اون آلتی مینگ برات قویی و مینگ آلتی یوز قزان قویی سالدیلار آنینگ اون ایکی مینگی‌نی ایکدر چاولدور کوتاردی و تورت مینگی‌نی اوشاق ایل‌لاری کوتاردی ارابچیغه تورت مینگ برات قویی و تورت یوز قزان قویی سالدیلار کوکلانگا اون ایکی مینگ برات قویی و مینگ ایکی یوز قزان قویی شالدیلار ادا قلیغا اون ایکی مینگ برات قویی و مینگ ایکی یوز قزان قویی سالدیلار آمو سویی نینگ یقاسیندا ایکین ایکیب اولتورغان اوچ اوروق ترکمان بار ایردی آنی اوچ ایل دیرلار ایردی خضر ایلی نینگ اداقلیسی علی ایلی و تیوه‌چی مونلار نینگ ایکین‌لاریندین ده‌یک آلدیلار تیوه‌چی بیرلان علی ایلینه مال

هم سالیب آلدیلار . اداق . ایلینه . نوکر سالدیلار بیر نیچه ییل اوتکاندین

سونك سفیان خان حقّ رحمتیکا کیتدی **بوجغا خان نینك ذکری**

بوجغا خان‌نی اورکنج‌کا کیلتوروب خان کوتازدیلار سفیان خان نینك بیش اوغلی بار ایردی اوّلی یوسف ایکنچی یونس اوچونچی علی تورتونچی آغش بیشینچی پهلوان قلی بو بیشی‌سینه خیوقنی بیردیلار بوجغا خان زمانیندا بخارادا عبید خان بار ایردی اول نیچه کرّت خراسان اوستینه باریب ولایت‌لارینی آلدی قالغانینی اوزبك همیشه یورتوب اولجه اسیر قیلا توررور ایردی آبیورد و نسای و دورون اوزکنج اوزبکی نینك قولیندا *) ایردی مونلار هم آتلانیب تا ییل کوپروکینه‌چا چاپارلار ایردی بیری قاینسا بیری بارور ایردی خجند بیرلان اسفراین نسایدین آرادا قونوب بارا تورغان ییر بولور اول ایکی‌سی نینك حاکم‌لاری ایکین ایکه بیلمای و مال سقلای بیلماس‌لار ایردی قیش و یاز قورغان نینك ایچیندا قبالیب اولتوررلار ایردی بو سببدین شاه طهماسب بسیار تنك بولدی تقی بوجغا خان‌غه ایلچی ییباردی سوزی بو کیم من خانغه اوغول بولاین دیتوررمن تیمور بی چنکز اولادینه کیو بولدی ایرسا هنوزکاچا آتی تیمور کورکان دیتوررلار من هم چنکز اولادینه کیو بولماقنی کونکلوم ایزلای توررور تا خونکاردیك اولوغ دشمانیم آیتغای کیم شاه طهماسب اوزبك پادشاهی نینك قیزین آلدی یخشی یاراشدی تیب بوجغا خان نینك قیزی یوق ایرکاندور آقاسی سفیان خان نینك بویی ییتکان قیزی بار ایرکاندور عایشه بیکی آتلیق شونی

*) قولوغا

بیرالی تیب توررولار قیزینك توفان آقالاری بیش ایرکانین آیتدوق آنلار نینك ایچندا آغش سلطان آدمی فقیر درویش نهاد موجیق ییکیت ایرکاندور آنی باش قیلیب توقوز کشی ییباریب توررولار مال آلغالی قزویندا باریب شاهنی کوروب توررولار شاه بیکلارینی قارشی چقاریب اولوغ ییغین قیلیب کوروب لوازم عزّت و حرمت نینك حدّینی *) کیتاریب توررور آغش سلطانغه خجند شهربنی بیریب توررور اوتوز ییل خجندا حکومت قیلیب اولدی تا اولکونچه خجندین آتلانیب هیچ ییرکا سفر قیلمادی بوجغا خانغه توقوز آلتون خشت و توقوز توقوز کمش خشت و توقوز چادر باشی زربفت آیاقی چوبتاردین توشاکی بیرلان بیر مجلس نینك اسبابی بارچاسی آلتون کمش دین توقوز آت ایکاری یوکانی بیرلان مینك یباك قماش ییباریب تور خان هم قیزنی پادشاهلارغه لایق اسباب بیرلان اوزاتیب تور فلك نیچه اوزکولکاندین سونك بوجغا خان وفات تاپدی

اوانش خان نینك پادشاهلیقی نینک ذکری

اوانش خانی اورکنچدا خان کوتاردیلار بوجغا خان نینك اوچ اوغلی بار ایردی اولوغی نینك آتی دوست محمّد ایکنجی سی نینك آتی ایش محمّد و اوچونجی سی نینك آتی بورم آتی ایش دوست دیرلار ایردی اول ایکیسینه کاتنی بیردیلار اوانش خان نینك لوچ اوغلی بار ایردی اولوغی دین محمّد خان آندین کیچیکی محمود آندین کیچیکی علی سلطان دین محمّد خان نینك آناسینی منغت دین کیلکان بازرکاندین ساتیب آلیب ایردی جهرهسی

---

*) لواسبی نینك عزت و حرمت حدین

قرا

قرا ایردی اوزی آیتور ایردی منغت فلان میرزا تیکان نینك قمادین توقان قیزی ایردیم منغت یورتی بوزولدی منی بیر کشی اولجه قیلیب سوداکرکا ساتدی ایکی کچیك اوغلی نینك اناسی منغت میرزالار نینك قیزی ایردی دین محمّد خاننی ایچکاك دین آیریلغاندین سونك علی سلطان نینك اناسی بیمکا تاپشوردی هر پادشاه کیم منغت میرزالاری نینك قیزینی آلسا آنی بیم دیرلار ایردی. بیم دین محمّد خاننی کوپ زبون سقلار ایردی دین محمّد خان آلتی یشار اوغلان ایرکانندا اوغلانلار بیرلان اولتوروب قلعه نساب بیر نیچاسینی قلعه نینك ایچندا قویوب و بیر نیچاسینی تاشندا قویوب آیتار ایردی یوکوروڭلار قلعه‌غه هر قایسینکیز قلعه‌غه برون چیقسانیکز انعام بیرورمن و قورقوب قالغانیکزنی اولتورورمن بیم کیلدی تقی آیتدی کوتیکا باق بو توغما نینك سنکا شهر و قلعه اورونینه تاش توپراق بار دین محمّد خان قوپا کیلیب قول قاوشتوروب تعظیم قیلدی بیم نینك قهری کیلیب من مونی سوکامن بو منکا تعظیم قیلا تورور تیدی دین محمّد خان آیتدی بیز منکا تاش توپراق بار دیتورور سیز مونی آغیزینکزغه تنکری سالا تورور شهر و ولایت تاش توپراق دین بولور شول تیتیکا لایق خدای تعالی آنغا بیردی دین محمّد خان آتا قولیندا اون توقوز یشادی آتاسی آنکا هیچ نیمرسا بیرمادی اول وقتدا خراسان ایناکی تا استراباد‌غه‌چا اورکنج پادشاه‌لارینه تعلّق ایردی آتی تاغ *) بویی اورکنج‌نی سو بویی دیرلار ایردی ایکیسی بیر پادشاه نینك یورتی ایردی اورکنج نینك طللی

*) تاق

ییکیتلاری خراسانغه باریب قزیلباشغه یورتوب مال تاپیب کیلورلار ایردی دین محمّد سلطان بیر نیچه ییکیتلارنی قولیغه آلیب استراباد باریب مازندران یورتارمن تیب آتاسی دین *) رخصت سیز قرق کشی بیرلان آتلانیب کیتی سویقاسی بیرلان چیکدالیك توغایغا باردی آندین دینار تیکان قودقغه باردی آندین آتلانیب بارا یوروب ایردی بیر کشی اوچرادی آلتی تیوه و اوتوز قوی بار قیدا باراسین تیب سوردی. اول کشی آیتدی محمّد غازی سلطان نینك فلان تیکان کشی سی نینك نوکری تورورمن ترکمانکا براتغه کیلیب ایردیم براتیمنی بتوروب قایتیب درون بارامن تیدی اول وقتدا درون حاکمی ایلبارس خان نینك اوغلی محمّد غازی سلطان ایردی قوی نینك ایچندا بیر ساری سرکه بار ایردی دین محمّد سلطان آیتدی اوشبو سرکه‌نی بیزکا بیرکین بولومیز یخشی تنکریم بیورسا قایتغاندا سوغا بیرالی اول کشی قبول قیلمادی سلطان نینك آچقی کیلدی اول کشی‌نی باغلاتیب اوردوردی تیوه‌سینی و قویین بارچاسینی آلدی تقی یورو بیردی بیز کچیك ایرکاندا آقسالیقلار آیتور ایردی یمان ایشنی بو آز دور موندین نی بولور تیب قیلغوچی بولمانك بیز نینك یورتیمز بیر ساری ایچکو سبب بولوب بوزولغان تورور آیتغان ایچکولاری اوشبو ایچکو تورور بوزوقلیق‌نی آیتقومیز تورور دین محمّد سلطان استراباد باردی تقی اوچ تورت کرّت قزیلباشغه یورتوب کوپ اولجه بیرلان آتاسی قاتیغه قایتدی ایمدی قویین آلدورغان برات دارنی آیتالی اول کشی باریب نیکبنه آیتدی

*) دیدین

بیکی

بیکی باریب محمّد غازی سلطانغه آیتدی سلطان دین محمّد سلطان نینک
بو قیلغان ایشیکا قتیق آچقی کیلیب حساب قیلیب قایتور وقتندا یوللاریغه
کوپ کشیلار تعیین قیلدی اول کشیلار سقلاب توردیلار تقی کیلکاندا
غافل توتدیلار نوکرلارنی نینک اولجاسین و باری سین *) آلیب کوپ ازالاز
بیریب قویا بیردیلار دین محمّد سلطاننی توتوب محمّد غازی سلطان آلدیغه
آلیب باردیلار اول تقی بیر ایوکه سالیب ایشیکین برکتیب بیر نیچه کشی
تعیین قیلدی قاچورمای سقلانک تیب نوکرلاری نینک کوپیسی پیاده یقیلا
قوپا قایتیب ایولاریکا کیتیدی و بیر نیچا حقیقت لیسی سلطاننی
بندا قویوب یورتغه باریب نی آیتورمیز تیب کوردیشدا اولوغ
یول نینک اوستندا اولتورغان ایل لاردا کدایلیق قیلیب یوروریلار
ایولاریغه بارغان نوکرلارنی باشلاریندین اوتکان واقعاتنی آیتدیلار بو
سوزنی اوانش خانغه ییتکوردیلار خان هیچ نیمرسا تیمادی آنینک
اوچون دین محمّدکا آتا کوزی بیرلان قرامای ایردی و تقی بیری
اولکیم خان اول وقتدا الیلک یاشیغه ییتیب ایردی علی سلطان نینک اناسی
نخان بیرلان هم سنی ایرنی محمّد غازی سلطان نینک کورکالی یخشی سینکلی
بار ایردی آتی تازه آلیب ایردی دین محمّد سلطاننی بیر نیچه کون
سقلاغاندین سونک قولینه آیری اوردوردی اویغور خلقیندین ریشاو خدای
بیردی تیکان نوکری بار ایردی آنغا تاپشوردی بیش آلتی کشی قوشدی
خدای بردیکا آیتدی آیاقینی آت نینک قرینندین باغلا کیچه کوندوز

*) بایری سین

یاتما تیز آلیب بار خانغا مینك دعامدین سونك آیت آنداغ ایشتوك کیم
بو توغمه خاندین رخصت‌سیز کیتکان ایرمیش موندا کیلیب شونداق ایشلار
قیلدی آنینك اوچون تنبیه قیلدیم آندین سونك ریشاو خدای بردی بیش
آلتی کشی بیرلان سلطاننی آلیب ایلغاب کیتدی کیچه‌لار یوروکاندا هر بیردا
کیم ایل بار بولغای تیب کمان قیلسا آندا بلند آواز بیرلان چرلار ایردی
غرضی بوکیم نوکرلاریمدین بو ایل نینك ایچیدا منی سقلاب یاتقانی بولسا
آوازیمنی ایشتیب تانیب کیلکای هر قچان سلطان چرلارسا خدای بیردی
ریشاو دیر ایردی آنینك بو سوزی سلطانغه اوق قلیچ دین یمان راق
کیلور ایردی خدای بیردی نینك بو سوزنی آیتماقلیق عادتی ایردی آنینك
اوچون ریشاو خدای بیردی دیرلار ایردی بزنی محمد سلطان نینك موندین
خبری یوق منی مسخره قیلا تورور تیب کوڭلکلیکا کیلور ایردی کوردیش
کیلدیلار سحر وقتدین کوپ ایل اولتوروب ایردی سلطان نینك قزاقلاریدین
بیش آلتی کیشی اوشبو ایل نینك ایچیدا ایردی آیت آیاقی نینك آوازی
کیلکانکا قزاقلار قوبدی اول وقتدا سلطان چرلادی بارچه‌سی آوازین
تانیب یوکوروب کیلدیلار خدای بیردی توشاق وقتی بولدی ایلکا توشالی
تیدی سلطان آیتدی من ایلکا توشماکا ناموس قیلامن بیز زمان یوروب
توشالی خدای بیردی قبول قیلیب یوروب تانك آتغاندا توشدی تقی
قاینداغی کیشیلاری نینك بارچه‌سی یاتدیلار سلطان نینك قزاقلاری کینیدین
کیلدی بیریسی سلطان نینك آیریسین سندوروب بوشاتتی سلطان خدای
بیردی نینك قلیچین آلیب (اوزینی .K) چاپدی بوینیغا هر کشی
بیری سین

بیری بسین I. K. ١) اولتوردیلاز قانینه قوم سالدیلار اولوکلارنی یونکلاب یولدین نیزاق ایلتیب کومدیلار سلطان بارچه نوکرلارینه آت بیردی بو ایشنی کشیکا آیتماسلیقغه آندین اورکنچ کیلیب آتاسین کوردی آتاسی خبر سورغاندا آیتی محمّد غازی سلطان اوّل آغریغان کشیدیك ایش قیلیب ایردی سونك آت تون بیردی یخشی سیلادی عذر آییب اوزاتدی آتاسی ایناندی شول کونی بازاردین بیر مهرکن‌نی کیلتوروب آتاسی نینك آتینه مهر قازدوردی آتاسی نینك کوچی محمّد غازی سلطان نینك سینکلی نینك آتینه بیر مهر قازدوردی اوانش خان نینك تلیندین بیر خط بتیتدی محمّد غازی سلطانغه کوب دعادین سونك اولکیم سینکلنك خسته اولار اولماسین تنکری یخشی بیلور سینینك دیداریننك دین اوزکا آرزوسی یوق سینکلی نینك تلیندین بیر خط بتیتدی آقامغه کوپدین کوب بنده لیکیدین سونك اولکیم نیچه کوندین بیری بیمارمن بو خسته لیقدین یخشی بولوریم‌غه ٢) هیچ امیدم یوق ایمدی یکی مرادیم و آرزویم شو توروركیم سنی بیر کوروب اولسام ٣) تیز کیلا کورکین کیم دیدار قیامتغه قالماسون بو ایکی خطّنی بیر اعتبارلی نوکری نینك قولینه بیریب قالغان سوزنی ٤) اوکراتیب قوش آت بیرلان ییباردی تقی اوزی بیرلان بیرکا آتلاتیب یورت اغولغه بارغان ییکیت‌لارنی قانیغه ییغیشتوروب آنلاردین باشقه تقی اون ییکرمه ییکیت‌نی اوزیکه یار قیلیب هر کوندا تاپقان بولغانی ییکیت‌لار بیرلان ییب ایچیب کوزینی خراسان یولینه تکیب توردی دین محمّد سلطان نینك کشیسی

١) کشیکا بریسنی ٢) بولور تیکا ٣) اولسا ٤) بو سوزنی

خطّلارنی آلیب باردی محمّد غازی سلطان خطّلار نینک مضمونین معلوم قیلغاندین سونک آتلانیب اورگنج ساری ایلغادی اورگنج نینک دروازه سیدین کریب خان حولیسنه کیلیب آتدین توشوب سینکلی نینک قاتیغه یوکورا بیردی محمّد غازی نینک اول کون ۱۰) قانی توکولماک کرک خان شول کونی ایرتا بیرلان قرچیغانی سالا چقیب ایردی دین محمّد سلطان نینک کیچه کوندوز قراب تورغانی اول محمّد غازی سلطان نینک کیلگانیدین خبر تاپب نوکرلاری نینک آلدیغه توشوب یوکورا بیردی ۲) یاز کونی چاشت وقتی ایردی محمّد غازی سلطان سینکلی اولتورا تورغان سرای نینک ایشیکندین کریب باردی سینکلی آقاسی نینک کیلگانیدین خبری یوق کورکاچ بیریندین قوپوپ قارشی کیلیب ایکیسی کورشدی سلطان آیتدی ۳) جدایغه شکر یخشی بولوب. سین سنک خطّنک باردی دیدار قیامتغه قالمسون تیب آندین سونک کیچه کوندین بیری یاتمای کیلامن سنکلی آیتدی بیمار بولغانیم یوق و خطّ هم بیبارکانم یوق بو سوزنی ایشیتکاندین سونک قورقوب اولتورمای یوکورب قایتیب چقدی کوبور کوبور قیلغان دین محمّد سلطان نینک آیاقی نینک آوازین ایشتدی آندین سونک بیر بلا بارین جزم بیلدی حولی ایشیکنه بارمای قورقوب اوزکا طرفکا یوکوروب بارا ایردی بیر اولوغ ایشیک اوچرادی یوکوروب کیردی کوردیکیم اچکه خانه هیچ کشی یوق چقالی بیر قرادی تاپمادی قلاق سالیب توردی یوکوروب یوروکان کوپ پیاده نینک آیاقی نینک آوازین ایشتدی قورقونچی غالبراق

---

۱) اولولونی ۲) یرکوا بردی ۳) سلطان باردی آیتدی بولوب

بولوب یاتشونورغه بیر ایزلادی تاپمادی بیعلاج بولغاندین آت نینک توده قیلیب قویغان قوروق میده سرکین بار ایردی آنینک ایچینی قازدی زنبیل‌نی اوستیکا تارتیب کویب یاتدی دین محمّد سلطان قرق الیک نوکرلاری بیرلان یوکوروب اناسی ایویکه کیلدی پارچه‌لاری پایلب ایزلادی‌لار تاپمادیلار دیادکلاردین سوردی هیچ قایسی‌سی بیلمادی بیریسی آیتدی شو طرفکا کتکانین کوردوم شول طرفکا دین محمّد سلطان یوکورا بیزدی هر نوکری هر ایوکا کیریب ایزلادی‌لار بیریسی خانلیق اخته خانه‌سینه *) کیردی آخورلارنی قراب یوروب ایردی کوردی کیم سرکین نینک اوستندا بیر پاره قیزیل ایسکی پاتور بو نمینه (ایرکان دیب یقین کلیب کورسا چونپدار تون نینک ایتاکی .R) ایرکانین بیلدی تقی یوکوروب کیلب دین محمّد سلطانغه خبر قیلدی اول تقی باریب زنبیل نینک آستندین چقاریب باشین کیسدی شول ساعت بو شهر نینک ایچندا فاش بولدی اورکنج بیرلان وزیر نینک آراسی آلتی یغاچ بیر بولور سلطان غازی سلطان نینک نوکرلاری نینک اورکنجدا یوروکانلاری نینک بیریسی شول کونی باریب سلطان غازی سلطانغه آیتدی سلطان نینک کچیک خاتونی سفیان خان نینک قیزی ایردی سفیان خان نینک علی آتلی اوغلی سینکلی‌نی کورکالی باریب ایردی سلطان غازی سلطان اینیسی نینک اولکانین ایشتکاچ هیچ کشیکا کینکاش قیلمای فکر قیلمای قرینتاش آچقینه جدای بیلمای شول ساعت ایویندا یاتغان قاین آقاسی علی سلطان‌نی توتوب اولتوردی اوانش خان

*) خانه‌غه

آودین کیلیب‌دی محمّد غازی سلطان نینک اولوکین کوردی دین محمّد قایدا تورور تیب سوردی آیتدی‌لار محمّد غازی سلطاننی اولتورکان ساعتی نوکرلاری بیرلان سیزدین قورقوب آتلانیب قاچتی بیلمای‌میز نی بیرکا کیتکاننی خان اینی‌لاریم و بیک‌لاریمکا کینکاشیب یورت مصلحتینه قایسی ایش یخشی بولسا آنی قیلایین تیب توروب ایردی وزیردین کشی کیلدی سلطان غازی سلطان علی‌نی اولتوردی تیب بو سوزنی ایشتکاندین سونک نی قیلورینی بیلمادی حیران بولوب توروب ایردی اینی‌لاری قال خان و اقاطای خان آقاسی سفیان خان و بوجغا خان نینک اوغلانلاری بو خبرلارنی ایشتیب سلطان غازی سلطان تینک ایلی اوانش خانی چاپار تیب اورکنجکا *) اورکتی اوانش خان نینک ایلی هم اورکنجکا اورکتی آمنک خان نینک اوغلانلاری نوکولاری بیرلان اورکنجکا ییغیلدی ایلبارس خان نینک اوغلانلاری نینک ایلی وزیرکا ییغیلدی هر چند اوانش خان یاراشالی تیب آیتدی اینی‌لاری و آقاسی نینک اوغلانلاری و نوکر خلقی قبول قیلمادیلار وزیر اوستیکا یورودیلار سلطان غازی سلطان ینکی شهردا بلیکج سلطان نینک اوغلانلارینه هر کوندا بیر کشی ییبارور ایردی تیز کیلا کورسونلار تیب آنلار مونا باردوق دیرلار ایردی امّا ییتشماس‌لار ایردی آنلار کیلماسدین برون آمنک خان اوغلانلاری وزیرکا باردیلار وزیر نینک کون تغوشیدا قیر نینک ایتاکیتدا بعر فرسنک ییردا قوم کند آتلی بیر کندی باردور اول وقتدا عجایب آبادان ایردی سلطان غازی سلطان

*) وزیرکا

وزیردین آتلانیب قوم کیتدی کیلدی سلطان غازی سلطان اینیکا یرچمی آز و ظلمی کوب نوکرکا بیرماکی آز خدمتی کوب کشی ایردی بو سبب دین ایل عجایب یمان کورارلار ایردی آنی ایکی لشکر صف تارتدی سلطان غازی سلطان سپاه یساب یوزوکانیندا بوبیر نینک کشیسی آز بولوب تور کوپراک کراك ایردی تیدی یساو ایچندا تورغان کوب اوزبك بیریسی قچقور ایردی اول بیر نینک کشیسی آز بولسا بیلقینك نی وبتقی بیر بیرکا سغرینکنی قوی تیب کوب نینك ایچندا کیم آیتقانی معلوم بولمادی سلطان تغافل اوروب هیچ نیمه تیمای اوتا بیردی ایکیسی اوروشتیلار اوانش خان باسبدی شول کونی جاونی قوالای کیلیب وزیرکا کیردیلار اولوغ و کیچیك ایلبارس خان اوغلانلاریندین سلطان غازی سلطان باشلیق اون آلتی جاننی اولتوردیلار سلطان غازی سلطان نینك کوچی کوب ایردی خراسان نینك بورمه تیکان بیریندا ترکمانتی چابقاندا اولوغ توبه زنبیل بیك تیکان نینك قیزین آلیب ایردی آندین ایکی اوغلی و ایکی قیزی بار ایردی اولوغی نینك آتی عمر غازی سلطان و کیچیکی نینك آتی شیر غازی (سلطان) اولوغ قیزی نینك آتی زهره خانیم و کیچیکی نینك آتی توناش خانیم اول اوردوسینی اقاطای سلطان نوکرلاری اولجه قیلدی عمر غازی سلطان اون بیش یاشیندا و شیر غازی سلطان اون ایکی یاشیندا ایردی آمنك خان نینك اوزکا اوغلانلاری هر قایسیسی اوزلاری اولجه قیلغان سلطانلار نینك ایولارین تلادی اوغلانلارینی اولتوردی قیزلارین خاتونلارین اولجه قیلدی اقاطای سلطان هیچ بیمونساسین آلمادی

و اوغلانلارین اولتورمادی آت تنوه بیریب قاشیغه تورت بیش کشی قوشوب (اولوغ قوبه زنبیل بیك قیزی سلطان غازی سلطان نینك خاتونی نی اینکی K.) اوغلی ایکی قیزی بیرلان بخاراغه اوزاتدی بیلیکچ سلطان نینك اوغلانلاری ینکی شهردین آتلانیب وزیر یقینیغه کیلدیلار. ایرسا ایشتیلار کیم سلطان غازی سلطانی جاوغه قارشو چقیب قوم کند باردی تیب ایلغاب قوم کند کیتلیب اوروشدا اولکان اولوك لارنی کوردیلار تقی واقعاتنی بیلدیلار قایتیب ایولارینه بارمادیلار اورکنج اوستی بیرلان بخاراغه یوروبی بیردیلار اولجماعت نینك نسلی ماوراء النهردا کوپ بولوب ایردیلار شو زمان تاریخ هجری مینك تقی بیتمیش تورت توروبی هیچ کشی قالمادی منقطع بولدی تاغ بویی و سو بویی آمنك خان نینك اوغلانلارینه قالدی. *)

اوانش خان اورکنجدا اولتوردی آندین اوزکا ولایتلارنی و ترکمانلارنی مراتب بیرلان آلیشدیلار تقی تنج کونکول بیرلان اولتوردیلار ذرون محمد غازی سلطان نینك ولایتی تورور سننك الجانکدی تیب دین محمد سلطانغه بیردیلار

عبید خان نینك اورکنج آلغانی نینك ذکری

سلطان غازی سلطان نینك اوغلی عمر غازی تغوشلی یخشی ییکیت ایردی بخاراغه بارغاندین سونك عبید خان خدمتیدا بولدی همیشه خاندین مدد تلادی عبید خان تقی اورکنج نینك بوزولغانین ایشتدی اکر بارسام یاریسی آمنك خان اوغلانلارینکی بولسا یاریسی منکی بولور تیدی تقی بارچه ابو الخیر خان نینك اوغلانلاری آتلانماقغه اتفاق قیلیب تاشکنتدین

---

*) اوغلانلاری قیلمادی.

براق خان سمرقندین جوانمرد خان حصاردین حمزه و مهدی سلطان تینک نبیره‌لاری بخارادین عبید خان بارچاسی آتلانیب‌لاردا اورگنج کیلدیلار. آمنک خان نینک اوغلانلاری نینک خیوق و هزار اسب‌دا اولتورغانی توزه بیلمای قاچیب اوانش خان قاتیغه باردیلار. اوانش خان تقی اورگنجدا تورا بیلمادی بارچاسی برکتیب قیز طرفینه قاچتی‌لار عبید خان اورگنج کیلدی. اوانش خان نینک کینیدین کشی ییباردی. وزیر نینک شمال طرفیندا بیات قیری تیکاندا اوانش خان نینک کینیدین ییتی بارچه‌سین توشوردی. اوانش خانی عمر غازی سلطانغه بیردی قانلیک تیب عمر غازی اوانش خانی اولتوردی اقاطای جانی عبید خان سقلادی (قبال خان نی حمزه و مهدی نینک نبیره‌لاری حصار توره‌لاری سقلادی .E) اورگنج نی عبید خان عبد العزیز آتلی اوغلینه بیردی اول اورگنجدا تورب قالدی سارت و ترکمان بارچا رعیت نینک تاوقی نینک آیاقین سیندرمادی ییرلی ییریندین تبرتمادی اوزبک نینک اوروقلاریدین سادی تقی تورت بولدی. بیر بولگنی عبید خان و بیری نی (حصار توره‌لاری و بیرینی سمرقند توره‌لاری و بیرینی .R) تاشکند توره‌لاری آلدی تقی هر قایسی بی. اوز ایلینه کشی قویوب یوروب قایتیب کیتدی اوانش خان نینک اوغلانلاری محمود سلطان و علی سلطان (۱ جاو قولینه توشمای قیلیچیدین محمد سلطان قاشیغه درونغا باردیلار (۲ علی سلطان ییتی باشینده ایردی سفیان خان نینک اوغلانلاری یوسف و یونس بولار هم جاو قولینه توشمایدین محمد سلطان

1) اوغلی محمود و علی سلطان ۲) باردی.

قاتیغه باردیلار تورا نینک و قرا تینک یارچه‌سی نینک جاو قولینه توشماکانی دوروندا دین. محمّد سلطان قاتیغه بیغیلدیلار اقاطای خان نینک اوغلانلاری نینک حاجم خاندین اوزکاسی کچیک ایردیلار. آتا اناسی بیرلان بخاراغه کیتدیلار حاجم خان اون سکز یاشیندا ایردی جاو کیلیب ایلکا آرالاشقاندین بیونک قاچیب مخیقا بیلمادی. هر نمرسه نینک معنی‌سینی بیلا تورغان عاقللیق کشی. آتماسی نینک بیر یخشی نوکری بار ایردی. دورمان دین جان سیّد آتلی آتینک ایویکا باردی بیر کهنه تلبک وچکمن کیدی قولینه قوروق آلدی جان سیّد نینک بیلقیسین باقدیدا یوردی دورمان خلقیتی سمرقند توراری. اول‌حالاب ایردی آیداب قزیل رباط آلیب بازیب آندا اولتورتدیلار اوچ آی اوتکاندین سونک تابی تورغان اورکنجی‌لار بیری بیرینه آیتیا باشلادیلار اقاطای نینک اوغلی خاجی محمّد سلطان‌نی کوردوم خان سیّد نینک بیلقیسین باقیب یورور کون کوندین زیاده بولدی حان سیّد سلطانغه آیتدی اورکنجی نینک بو ییرده اولتورغانلاری سنی بیلدیلار ایمدی بو کون تانکلا بو سوز عبید خانغه ییتار نی آیتابسین تیدی حاجم سلطان آیتدی اکر قولوتکدین کیلسه اوزبیک یولتاشلیق قیل کیلماسا آت بیر دین *) محمّد سلطان قاتیغه کتاین جان سیّد تورت آت آلدی ایکی آتنی لیکی‌سی میندی جان سیّد آلدیند و ایکی آت خورجین‌نی اوستنه سالیب خاجم خان کیندا اولوغ یول بیرلان اورگنج کیلدیلار کیمه اول وقتیدا اورکنج بیرلان وزیر نینک آراسندین یورور ایردی

*) بریتین.

کیمه‌دین

کیمه‌دین اوتوب درونده‌ا دین محمّد سلطان قاتیغه باردی **دین محمّد**

سلطان عبید خان بیرلان اورشقانی نینک ذکری

حاجم سلطان کیلکاندین سونك بارچه‌سی اولتوروب کنکاشتیلار تقی اورکنج اوستینه یورودیلار کوردیش کیلدیلار تقی خضر ایلی نینك اداقلیسی نینك یخشی‌لارین چاقریب آیتدیلار یورت ایزلاب بارامیز اکر مدد بیرسانك تنکری تعالی یورت‌نی بیزکا بیرسه سنی ترخان قیلالی سول یاقدا اورون بیرالی یخشینك‌نی نوکر قیلالی اوزبك نینك *) بیر یخشی اوروغی نیچوك بولسا سین هم شونداق بول تیب تورور تورالار شرط قیلدیلار تقی یورودیلار اداقلیدین مینك کشی قوشلاری ایکی مینك کشی اوز نوکرلاری اوچ مینك کشی بیرلان پیشکاه کیلدیلار تقی کنکاش قیلدیلار اکر اورکنج بارالی تیسانك عبید خان اوغلی عبد العزیز سلطان بار تقی اولکیم سودین اوتماك جاودین یمان راق خیوقدا جاودا یوق سوده یوق تیدیلار خیوق کیلدیلار خیوقدا بیر داروغه بار ایردی بیش اون کشی‌سی بیرلان آنی توتوب اولتوردیلار هزار اسب نینك داروغه‌سی قاچیب کیتدی بو واقعاتنی ایشیتکاندین سونك عبد العزیز سلطان اورکنج‌نی تاشلاب آتاسی قاتیغه قاچتی عبید خان بو ایشکا قتتق ناموسی کیلدی چریك چاقرتیب اورکنج اوستیکا یوروب تیوه بوینیغه کیلدی تقی اوزی توردی بیر اولوغ بیکی بار ایردی اوغلان اوروقیندین آنی باش قیلیب بارچا لشکرینی دین محمّد سلطان اوستیکا ییباردی آنی ایشتیب دین محمّد خان خیوقدین آتلاندی

---

*) اوزبك‌نی

بارچه نوکرلاری ۱) آیتدیلار بیز اوچ مینگ کشی جاو قرق مینگ کشی اوروشماقلیق دولتکا مناسب ایرماس تورور قایتیب درون بارالی عبید خان اوزی اورکنجدا تورماس قایتیب کیتار (بیز) تقی کیلالی اورگنجکا کیلماک و قایتماق عبید خانغه مشکل تورور بیزکا آسان دین محمّد سلطان سوزلارینی تینکلامای آتلاندی بارچا بی‌لار چاوب دین محمّد سلطان نینگ آلدینه چقیب آتدین توشوب ایکی یوز اوچ یوز کشی قطار یوکونوب اوتونامیز قایت تیدیلار دین محمّد سلطان هیچ جواب بیرمای باسیب اوتدی تقی آتلانیب چاوب آلدینه چقیب شونداق قیلدیلار بو کرّت هم جواب بیرمای باسیب اوتدی و تقی شونداق قیلدیلار بو کرّت بیلارغه یقین کیلسکاندا آتدین توشتی بیر آوج ۲) توپراقنی بیردین قارپاب آلدی‌دا دیدی تنکریم جانیمنی سنغا تاپشوردوم تنمنی توپراقغه تاپشوردوم تیب توپراقنی کویلاکی نینگ یقاسیدین قوینیغه قویوب قوپا بیردی‌دا بیک‌لارکا قراب آیتدی من اولدوم اگر سیزلار نینگ جانینگز مندین آرتوق بولسا اورشغه بارمانگ اگر منینگ بیرلان برابر بولسا قالمانگ تیدی تقی آتلانیب یوروی بیردی خلق دین آنداق غریو قوپدی کیم بیر کوک صدا بیردی بارچه‌لاری یغلای (یغلای .K) دین محمّد سلطان نینگ کینیدین کیتدیلار جاودین خبر کیلدی ۳) کیم بو کون هزار اسب دین اوتوب قوندی تیب و تقی مونی ایشیتدیلار کیم کیجه کوچوب کوندوز یاتا تورور تیب دین محمّد سلطان اول اخشام کردن خواست باردی آندا بیر چوقور کول نینگ اورنی بار

---

۱) نوکرلار ۲) آپوچ ۳) کیلدیلاری

تورور

تورور اول اورشدین بری آنی شکست کولی دیرلار آندا باریب کول نینك
کون باتیشیدا آندین توشوب اولتوردي تقی قراول سالدی کیچه *) بولوب
ایردی مونا کیلدی تیب قرلول کیلدی آتلاندی‌دا ایکی بولدی بیرینه صفیان
خان نینك اوغلی یوسف سلطان باش بولدی (و بیرینه) دین محمّد سلطان
(اوزی) باش بولدی اقاطای خان نینك اوغلی حاجی محمّد سلطان دین
محمّد سلطان قاتیندا بولدی اوانش خان نینك اوغلی علی سلطان سکز یاشیندا
ایردی آنی بیش آلتی یخشی کشی‌کا تاپشوروب بیر چیت بیردا قویوب
آیتدیلار اکر بیز نینك ایشمیز یمان بولسا بو اوغلاننی آلیب قاچ تا
چراغیمیز سونماسون آندین سونك تنکریغه یاپوشوب یول نینك ایکی
طرفیدا بوقوب توردیلار لشکر کیلیب اوتا بیردی بیرم اوغلان و حافظ
قنقرات باشلیق بارچه بیك‌لار بیر بیردا کیلا ایردیلار آندین بیلدیلار
کیم اوتوز قرق مشعل نینك شعله‌سی بیر بیردا چقار ایردی شول یقین
کیلا بیرکاندا ایکی طرفدین آت سالدیلار لشکر نینك سونکی خبردار بولغونچه
بیرم اوغلان و حافظ قنقرات بارچه بیك‌لارنی اجلی تیکانین اولتوروب
تیماکانی نینك بوینین قولین باغلادیلار لشکر قچا بیردی یلدام بیکیت‌لار
یوز کشی توشوردیلار قنقرات کون تغار بهادر آلتمیش کشی سانجیب
ییقدیم دیر ایرکاندور حاجم خان آیتور ایرکاندور اوروش کونی اوّلیندین
تا آخر یغاچه دین محمّد خاندین هیچ آیریلمادیم دین محمّد خان بیرلان
کوپ لشکر نینك ایچینه کیرا قالدق آتشیب یوروکاندا دین محمّد خان نینك

---

*) سحر

قولیندین یایی ساچراب توشا قالدی بیلدیم اوروشغا کوزین آلدورب یای نینك توشکانین تویمادی آتدین توشوب یاییءنی آلیب قولیغا بیردیم یوزومکا باقیب آیتدی ای اوکام سنینك بیزلان بیز نینك آرامیزدا بو بیر ستّ بولسون دین محمّد خان مندین ایکی یاش اولوغ ایردی شول اوروشدا اول بیکرما یاشیندا ایردی من اون سکزدا جاودین آیریلغان دین سونك تیریك توشکان بیكلارنی دین محمّد سلطان آلدیغه آلیب کیلدیلار بو فلان بیك و فلان بیك تیب سلطان نینك آلدیندین بیر بیر اوتکارا ایردیلار سلطان آت اوستندا بیر بیکنی آلیب کیلدیلار بو کیم تورور تیب سوردی آلیب کیلکان کشی حافظ قنقرات تیدی آندا سلطان آیتدی سین حافظ همیشه عبید خان آلدیندا اورکنجی مسلمان ایرماس کافر دور دیر ایرمیش سین نی سببدین بیزنی کافر دیتورورسین آندا حافظ بوکوندی تقی آیتدی اوشبو زمان مسلمانلیق بیزلان کافرلیك معلوم بولور سلطان هیچ نیمرسا تیمادی حافظ قنقرات نینك بو سوزی شول کوندین بری اوزبك آراسندا مثل بولوب قالدی بیكلار نینك بارچه‌سین بیر بیرکا بیغیب قال خان و اقاطای خان باشلیق ماوراء النهرکا آلیب کیتکان ایل نینك مصلحتین سوزلاشتیلار بیكلار بارچالاری آنت ایچدیلار اورکنجدین آلیب بارغان تورالار نینك و ایللار نینك بارچاسین بیبارالی اکر عبید خان بو سوزومیزنی قبول قیلماسا ایویمز بیرلان سنغا بوزولوب کیلالی تیب بیكلارکا آت تون بیردیلار یخشی عزّت و حرمت قیلدیلار حاجم خاننی سین عاقل‌لیق ییکیت سین باریب آتانکنی و ایلنکنی آلیب کیلور کشی‌سین سین بو ایش سیندین

سیندین اوزکا کشی نینك قولیندین کیلماس تیب تکلیف قیلدیلار اولتفی قبول قیلیب بیكلارنی آلیب عبید خان نینك کینیدین باریب بخارادا کوردی عبید خان یخشی عزّت و حرمت قیلدی آتاسین و ایلین بیردی آندین سمرقند باریب جوانمرد خاننی کوردی اول هم شونداق قیلدی آندین حصار باردی اول تورالار هم قال خاننی ایلی بیرلان بیردی قال خاننی آتاسی اقاطای خاننی آلیب اورکنج دین ماوراء النهردا بیر ایولیك قویمای بارچه‌سینی کوچوروب اورکنج کیلدی آندین سونك بارچه‌لاری اتفاق بیرلان اورکنجدا قال خاننی خان کوتاردیلار **قال خان نینك ذکری** آنینك زمانیندا اورکنج آبادان و خلق تنچ بولدی بی نهایت ارزانلیق بولدی قال خان خان بولدی بیر پولغه بیر نان بولدی تیدیلار بیر نیچه ییلدین سونك حقّ رحمتینه کیتدی **اقاطای خان نینك ذکری** اقاطای خاننی وزیردا خان کوتاردیلار قال خان نینك ایکی اوغلی بار ایردی بیری نینك آتی شیخ محمّد و بیری نینك آتی شاه نظر اول ایکیسینه کاتنی بیردیلار فلك بیر نیچه اورکولکاندین سونك آمنك خان نینك نبیره‌لاری نینك بارچاسی ییکیت ییتشدیلار ولایت و ایل و مال کوپ*) بولدی اولوغ آقالاری سفیان خان نینك بیش اوغلی بار ایردی علی آتلیغ اوغلینی سلطان غازی سلطان اولتوردی آغش آتلی اوغلی خراسان نینك خجند تیکان شهرینی ایاسی نینك قالنکینه آلیب آندا بولدی یوسف آتلی اوغلی قولیندین قان آلدوردی قانی توختامادی تقی اولدی ایکی اوغلی قالدی

---

*) کرك

بیری نینك آتی یونس و بیری نینك آتی پهلوان قلی یوجغا خان نینك و اوانش خان نینك و اقاطای خان نینك اوغلانلاری بارچه‌لاری بریکیب سفیان خان نینك بو ایکی اوغلینی بخاراغه قوالادیلار آندین سونك قال خان کاتدا اولتورغان ایکی اوغلینی هم بخاراغه قوالادیلار آندین سونك اقاطای خان وزیردا بولدی اورکنجنی علی سلطان آلدی تقی محمود آتلی بیر یمان آقاسی بار ایردی آنغا بیردی اوزی درون‌نی آلدی باغ آبادنی حاجم خانغه بیردیلار نسای و آبیوردنی دین محمد خانغه بیردیلار خیوق و هزار اسپنی یوجغا خان نینك ایکی اوغلی ایش و دوسشغه بیردیلار تقی فراغت اولتوردیلار فلك ینه بیر نیچا (ییل) اورکولدی سفیان خان نینك اوغلی یونس نینك آلغالی اسمعیل بی تیکان نینك قیزی ایردی اولوقتدا منغت نینك بیکی اول ایردی یونس بخارادین قرق کشی بیرلان آتلاندی منغتدا قاین آتام قاشیغه یارورمن تقی اورکنجکا یورتیار (من) تیب کات نینك شمال طرفندین اوتوب توك قلعه‌سینه باردی اول وقتدا ایل اورکنج نینك اطرافیندا وزیر اوستیندا اولتورورلار ایردی توك دا ایل بولماس ایردی اول کیچه‌سی توکدا قوندي ایرتا توك نینك قلعه‌سی نینك اوستینه چقیب قراب اورکنج نینك قلعه‌سین کوردی تقی قزاقلارینه اول کورونا تورغان نی قلعه دور تیدی آنلار اورکنج نینك قلعه‌سی تورور تیدیلار یونس آیتدی مونداق نامردلیك بولورمو آتام یورتی اورکنج نینك قلعه‌سی کورونا تورغای تقی من موندین منغتغه کیتکای‌من قزاقلاری سین‌نی قیلسانك بیز تودوب‌میز تیدیلار اورکنجکا بارماقنی قرار بیریب اولکون توك‌دا

توك‌دا توروب كون باتقاندین سونك ایلغاب یاریم اخشام‌دا اورکنج نینك قبله طرفندین کیلدیلار تقی آتدین توشتیلار پیاده خندق لبینه کیلدی اول وقتدا اورکنج نینك قلعه‌سی‌نی کوندا کیچه مشعل بیرلان اورکولوب سقلارلار ایردی ایچلاریندین چقان قزاق نینك قورقونچدین یونس سلطان خندق لبینه کیلکاندا مشعل بیرلان بیر نیچه کشی حاضر یاش تیب کیلدی یونس سلطان بیرکا بغرین قویوب یاتدی آنلار اوتکاندین سونك قلعه توبیکا کیلدی بیریسی آغاج تاشلاب قلعه‌غه مندی اول ینا بیرینی قلعه‌غه تارتیب آلدی بارچاسی قلعه‌غه مندیلار تقی ساری محمود سلطان نینك ایشیکینه کیلیب آهسته ایوینه کیریب توتدیلار اول بیر مشهور تینتك کشی ایردی علی سلطان دیك یخشی اینی نینك آرقاسیندین اورکنجنی ییب اولتوروب ایردی آنینك اولوسی و تیریسی برابر و هم آرالاریندا قان یوق ایردی قاتینه بیر ایکی کشی‌سینی قوشوب وزیردا اقاطای خان قاشیغه ییباردی اورکنج نینك اوزبکی و سارتی کیلیب کوردیلار اول کونی اوزینی خان کوتارتدی سپاه و رعیّت مونینك کیلکانین یخشی کوردیلار اول تینتك نینك سوزینی و قیلیغینی تیك کوروب عمرلاریندین بیزار بولوب ایردیلار یونس خان عقل‌لی و جوانمرد و غیور یارلیقی قتی کشی ایردی محمود تینتك اقاطای خان قاتیغه باردی‌دا آیتدی آقا نی اوچون توروب سین آتلان یونس نینك قاتیندا قرق کشیسی بار آورکنج نینك اوزبکی مینینك نوکرم رعیّت بیز آنغا برابر *) نی اوچون توروب سین خان خلقینه کنکاشتی بارچالاری

*) آنغا بیزکا برابر

آتلانماقنی اوخشاتدیلار خان ملایم کشی ایردی اوزی اوخشاتمای ایردی
خلق نینك سوزین ییغا بیلمای آتلاندی‌دا اورگنج کیلدی یونس خان
قارشی چیقدی شیخ نجم الدین کبری علیه الرحمه نینك کون باتیشی
طرفندا اوروشتیلار یاز کونی توش وقتی ایردی یونس خان باستی
اقاطای خان قاچب بارا ایردی یونس خان نینك بیر اوغلی بار ایردی
قاسم آتلی اقاطای خان نینك قیزیندین بولغان ایردی اول نوکرلاری بیرلان
قاوب خان نینك کینندین یتب باباسیغه سلام بیردی‌دا آیتدی بو
ایسیغدا نی بیرکا باراسیز درخت سایه‌سینه توشونك بو کون تورونك صباح
کتینك خان آیتدی آتانك نینك ایچی قزان کوتیندین قراراق تور منکا
یخشی‌لیق قیلور بولسانك تیکماکیل اوچ تورت مرتبه قاسم سلطان آیتغان
سوزینی آیتدی اقاطای خان اوشبو جواب‌نی بیردی خان قایتماسین
بیلکاندین سونك کیلیب باباسی نینك جلویندین توتوب قایتاریب شهرکا
آلیب کیلیب ارباب نینك ایویکا توشوردی غرضی بو کیم خان‌نی ارباب نینك
ایویندا اولتوردی تیکان آوازه بولسا اورگنج سارتی نینك بارچه‌سی اقاطای
خان اوغلانلاری بیرلان قانلی بولور مندین آیریلماس تیب بو خیالغه
باردی ارباب نینك آتی سلمان ایردی یونس خان اقاطای خان‌نی سلمان
ارباب نینك ایویندا سقلادی تقی وزیردا اوغلانلارینه کشی ییباردی
قاری کشی اسیق کوندا آت چاپقاندا قورساقی آغریب تورور ییباراین
تیسام منی قیناب ییبارما کیتمان اوغلوم (نینك قاتیدا بولماسام. نبیره‌م نینك
قاتیندا یاتب‌من دیتورور اولارغه معلوم .K) بولسون اون اون بیش کون‌کاچا
خان نینك

خان نینک قورساقی آغریتورور تیب قاتیغه کشی کیرکیزمای سقلادی بیر کیچه اوچ تورت-کشیکا اوکراتدی خان نینک قولین و آیاقین بغلانک کیزنی کیننددین ییبارینک تقی بولغانک اولکونچه مونداق قیلسانکز-تنی نینک هیچ یبریندا کوک یا اوزکا نشان بولماس کینندین قان کیلور ایچی آغریغانی راست ایرکاندور دیرلار بارغان کشیلار شونداق-قیلدی سحر خان نینک اولوکین ارابه‌غه سالیب وزیرکا اوغلانلاری قاتیغه ییباردی اقاطای خان نینک آلتی اوغلی بار ایردی اولوغی حاجی محمّد ایکنچی محمود اوچونچی پولاد تورتونچی تیمور بیشینچی الله قلی آلتنچی سلیمان اقاطای-خان شهید بولغاندا حاجی محمّد بیرلان محمود خراساندا و باغ آباددا ایردی تورت اوغلی اوزینینک قاتیندا ایردی ایکی اوغلینه کشی ییباردیلار خان نینک شهید بولغانین آیتیب بو خبرنی ایشتکاندین سونک ایکی‌سی آتلاندی تقی وزیرداکی اینی‌لارینه کشی ییباردی آتلانسون فلان کونی اورکنجدا تاپوشالی تیب حاجم خان اورکنج نینک کون تغوشیندا فاطمه خاتون توغایندین آمو سوینی اوتوب یورودی وزیرداکی اوغلانلاری هم آتلاندیلار یونس خان مونی ایشیتکاندین سونک کیچه اورکنجدین چقیب بخاراغه قاچتی قاشندا نوکر قالمادی هر قاییسی بیر طرفکا کیتدی باراتوروب اوغلی قاسم سلطان آتاسیندین آداشتی آتاسی توغری بخاراغه کیتدی اوغلی کیچه یوروب تانکلا بیر برک قمیش نینک ایچندا بارا ایردی بیر جنکل‌سو اوچرادی اول وقتدین بری آنی خان جنکلی دیرلار بورلو قیری بیرلان قولغین نینک آراسیدا بولور اول کون آندا یاتدی قاشیندا بیر کشیسی بار

ایردی آنغا آیتدی بیر ییردین آزوق آلالی یوق ایرسا موندین بخاراغه ازوقسز نیچوک بارورمیسز تیدی نوکری آیتدی سین موندا اولتور منی هیچ کشی تانیماس ایلکا باریب آزوق آلیب کلاین تیب آتلانیب کیتدی تقی ایلغاب اورکنجکا حاجم خان آلدینه کیلدی تقی کورکانین آیتدی حاجم خان کشی ییباریب توتوب کیلتورتیب اولتورتدی سفیان خان نینک اوغلانلاری بارچاسی اولدی هیچ نسلی قالمادی قال خان نینک اوغلانلاری اولدی۰ آنلاردین هیچ نسل قالمادی اوانش خان اوغلانلاری خراساندا بولدی اقاطای خان اوغلانلاری اورکنج بیرلان وزیردا بولدی بوجغا خان نینک اوغلانلاری ایش و دوست بودم خیوق و هزار اسب و کاتدا بولدی دوستنی خان کوتاردیلار فقیر و درویش نهاد کشی ایردی اینیسی *) ایش جاوغه بهادر نوکردین مالین آیاماس عقلی میانه مسلمانلیقی آز تغوشی حددین و نهایت‌دین تاشقاری همیشه قیلا تورغان ایشی کشی نینک خاتونی و قیزینه باقماق اوزی نینک ایمکاك قیلیب یوروکان یخشی کشیلاری نینک خاتونینه و قیزینه باقار ایردی ایش سلطان نینک خاطری اوچون آقاسی دوستنی خان قیلدیلار خیوق آقام نینککی منغا اورکنجنی بیرینکلار تیب تیلادی بیرمادیلار ایش سلطان خیوق‌دین لشکر تارتیب اورکنج اوستینه آتلاندی قوم قلعه یقینیندا جونوك تیکان ییردا حاجم خان کوپ ایش سلطان آز ایردی آروقاسین دریاغه بیردی بیر یوزینه ارابه تارتدی سکیز کون اوروشتیلار هیچ قایسیسی غالب کیلمادی ایش سلطان اوزکا ایل‌لارین

*) اناسی

تیبرك

تیرك توشکان کشینی آت و تون بیریب قویا بیردی اویغور نایماندین توشکان‌نی عقوبت بیرلان اولتوردی آخر یاراش قیلدیلار حاجم خان اورکنج قایتدی ایش سلطان خیوق باریب اویغور نایمان‌نی قوالادی آنینك یبرینه دورمان‌نی یسادی بیر نیچه وقتدین سونك تقی آتلانیب اورکنج باردی حاجم خان اینی‌لاری بیرلان قارشی چقیب توك قلعه‌سی بیرلان اورکنج نینك آراسیندا اوروشتیلار ایش سلطان ئنه برونقی دیك ارابة آلیب باریب ایردی کوران تارتیب اوروشتی بیر هفته اوروشتیلار هیچ قایسیسی غالب کیلمادی ایش سلطان بیر کیجه آتلانیب حاجم خان‌غه بیلدورمای اورگنجکا باریب کیردی شهردا سارتدین اوزکا کشی یوق ایردی اقاطای خان اوغلانلاری وزیرکا باردیلار ایش سلطان اورکنجدا اولتورغان اوزکا ایلنی اوز اختیارینه قویا بیردی اویغور و نایمان ئینك مالین آلدی اوغلان و اوشاقین وزیرکا قوالادی ایکیسی ایکی یبردا جاو بولوب توردیلار تقی ایکیسی هم علی سلطانغه کشی ییباریب چاقرتدی‌لار سلطان نسایدا ایردی کشی بارغاچ آتلاندی تقی حاجم خان قاتیغه کیلدی آندین سونك اقاطای خان نینك اوغلانلاری علی سلطان دین محمد خان اولوب ایردی اوغلی ابول سلطان بارچالاری کیلیب اورکنجنی قبادیلار تورت آی بولغاندا سحر وقتیندا قلعه‌غه یوکوروب مینغدیلار ایش سلطان آتلی و نوکرلاری پیاده (ایردیلار .K) جاوغه قارشی یوروب بارا ایردی دورمان خلقی دین تین علی آتلی بایری نوکری بار ایردی آنینك بیر قیز سینکلی بار ایردی ایش سلطان اول قیزغه زور بیرلان باقیب ایردی تین علی نینك کونکلیندا آنینك

کینه‌سی همیشه بار ایردی جاو قلعه اوستینه میندی ایش سلطان قلعه‌غه یقین کیلکاندا تین علی سلطان‌نی اوق بیرلان آتدی آت نینک سغریسینه *) تیکدی آت تولادی‌دا ییقیلدی .تام نینک کنجینه سلطان نینک اورتان یلیکی تیکدی تقی سیندی نوکرلاری هر قاییسی بیر طرفکا قاچتی‌لار خیوق سارتیندین حقلی پهلوان تیکان کوجلی بهادر یخشی ییکیت بار ایردی ایش تسلطان آنغا تربیت قیلیب همیشه اوزی بیرلان بیرکا آلیب بورور ایردی حقلی دین اوزکا کشی قالمادی اول سلطان‌نی ییقیلیب یاتقان ییردین کوتارتیب اولتورتدی سینغان آیاقین اونواتدی اول وقتدا جاو کیلدی حقلی سلطان نینک اوستیندا توروب اولکونجه چاپوشتی کویلاب اولتوردی‌لار ایش سلطان‌نی هم شول ییردا اولتوردیلار آقاسی دوست خان خیوق‌دا ایردی کشی ییباریب آنی هم اولتوردیلار ایش سلطان نینک ایکی اوغلی بار ایردی اولوغ اوغلی نینک آتی شاه قلی و کچیکی نینک آتی طاهر آنلارنی بخاراغه ییباردیلار آندا بارغاندین سونک ایکیسی هم اولدی بوجغا خان نینک اوچ اوغلی بار ایردی اوچندین هم نسل قالمادی بو واقعات تاریخ هجری توقوز یوز آلتمیش بیش‌دا و ییلقی ییلی نینک آیاقی ایردی حاجم خان‌نی خان کوتاردیلار اول وقتدا اوتوز توقوز یاشیندا ایردی تقی وزیرنی بیردیلار اورکنج و هزار اسب و کاتنی علی سلطانغه بیردیلار اول وقتدا اقاطای خان نینک الله قلی و سلیمان آتلی ایکی اوغلی اولوب ایردی تورت اوغلی حیات ایردی آتلاری

---

*) سوباسینه

بو کیم

بو کیم حاجی محمّد و محمود بو ایکیسی بیر انادین بولغان پولاد و تیمور بو ایکیسی بیر انادین بولغان محمود سلطان حاجم خان قاتیندا وزیردا بولدی پولادغه خیوق نینک یاریمی و ترکماندین اولوغ تـوبه و کونش‌نی بیردیلار تیمورکا خیوق نینک یاریمی و ترکماندین قرابکاولنی بیردیلار تقی تنج کونکل بیرلان اولتوردیلار دین محمّد سلطان نینک ذکری

قـال خاننی خان کوتـارکاندین سونک دین محمّد خـانغه نسای بیرلان آبیوردنی بیردیلار دین محمّد خان بیر ییردا فراغت تورغودیك کشی ایرماس ایردی همیشه قیزلباشنی چاپتی اول سبب دین شاه طهماسب لشکر ییباردی دین محمّد خان نسایدا ایردی کیلکان لشکر آبیوردنی آلیب حاکم قویوب قایتیب کیتدی دین محمّد خان تنك بولدی آنینك اوچون باریب قزوین‌دا شاه طهماسب‌نی کوردی تقی آلتی آی توردی بو امیدکا باریب ایردیکیم آبیوردنی قـایتا بیرکای شاه طهماسب تغافل اوردی بیر مهرکنکا شاه طهماسب نینک آتینه مهر قازدوردی آبیورد حاکمی نینک آتینه حکم بتیدی آبیوردنی دین محمّد سـلطانغه سیورغال قیلدوق یـارلیق کورکاچ تـاپشـورسون تیب شاه طهماسب آوغه کیتکاندا بیر کیچه آتلاندی تقی یوروی بیردی شـاه طهماسب‌غه آیتدیـلار کیتکانینی اوزی کیلیب ایردی اوزی کیتدی تیدی دین محمّد خان آبیورد کیلدی یـارلیقنی حـاکم نینک قولیغه بیردی حاکم دروازه‌نی آچا بیردی اول باریب ایویکا توشدی کیچه یاتـدی تـانکلا دروازه‌غه کشی تعیین قیلدی تقی قیزلبـاش دین بیر کشی (نی) قوتقارمای بـارچه‌سینی اولـتوردی تقی آبیوردا فراغت

اولتوردی بو واقعاتنی شاه طهماسب ایشتکاندین سونك اولوغ لشکر بیرلان آتلانیب دین محمّد خان اوستینه یورودی دین محمّد خان ایشتدیکیم شاه طهماسب یقین کیلدی تیب قرق ایللیك کشی بیرلان آتلانیب شاهغه قارشی کیتدی شاه اول وقتدا مشهد نینك شمال طرفیدا بیر قرا سو بولور آنغا کیلیب ایردی قراول لار دین محمّد خان نی کوروب شاهغه خبر آلیب باردیلار ایناِنمادی و تقی بیر قراول باردی آنغا هم ایناِنمادی تقی بیر کشی کیلدی مونا دین محمّد خان ایشیلکا کیلدی تیب شاه چادر نینك طنابیغه قارشی کیلدی دین محمّد خان کیلیب ایکوسینی توتبا بیردی شاه بیر قولین بوینینه (سالیب و بیر قولین کویلاکی نینك یقاسینه سالیب R) توردی یوراکی هیچ اورمای خان نینك یوزینه باقیب یوراکینك تاشدین قرا دین محمّد تیدی اول کونی . اولوغ توی قیلدی صباحی کوپ انعاملار بیردی تقی آبیوردنی سنغا بیردیم و قیلغان ایشلارینك بارچه‌سینی اوتدوم تیب اوزاتدی تقی اوزی قزوین قایتیب کیتدی. دین (محمّد) خان نینك تقی بیر قیلغان ایشی بو تورور کیم مرو شاه جهان نی. عبید خان نایمان یولم بی تیکانکا بیریب ایردی ایشیك خلقی یولم بی دین خان‌غه کوپ غیبت ایتدیلار یمان خاطر نشان قیلدیلار یولم بی بو سوزنی ایشتدی تقی خاندین قورقتی خان نیچه مرتبه کشی ییباریب چاقرتی بارمادي کیلماسین بیلکاندین سونك اوتوز مینك کشی ییباردی توتوب آلیب کیلینك تیب لشکر مرو اوستینه کیلکاندین سونك .آبیورددا دین محمّد خانغه کشی ییباردی مرو اولار نینك پیشکشی منی بو بلادین. قوتقارسالار تیب بو سوزنی ایشتکاندین سونك

سونك آبیورددین آتلاندی تقی مرغاب آیاقینه کیلدی حکم قیلدی هر کشی اوج درخت نینك شاخینی کیسدیلار ایکیسی ایکی قنجورغه‌غه و بیریسی‌نی آت نینك قویروقینه باغلادی تقی هر کشینی بیر بیردین یوروتدی مرو نینك ییری یومشاق ییر بولور قراول‌لارغه آیتدی بو کون جاو نینك قراولینی کورونك اکر ییراق هم بولسا اول کونی آزغینه یوروب قوندی قراول‌لار جاو نینك قراولین کوروب کیلدی تانکلا کوچتی تقی ینه آزغینه یوروب قوندی جاو نینك قراول‌لاری باریب آتلاندیلار دین محمّد خان اولوغ لشکر بیرلان کیلا تورور آهسته کوچوب مونی ایشتکاندین سونك کشی ییباردی‌لار اول کشی دین محمّد خان نینك قراولین و لشکر نینك جانغی‌نی کوروب باریب اولوغ لشکر کیلا تورور تیدی بو سوزنی ایشتکاندین سونك ایچیمزدا بولم بی جاو تاشیمزدا دین محمّد خان ایکی جاو نینك اورتاسیندا نیچوك اولتورورمیز تیب کوچوب بخاراغه قاچتی‌لار دین محمّد خان مروغا باریب پادشاه‌لیق قیلیب اولتوردی اوزی نینك اوضاعی جاوغه بهادر جوانمرد هیچ مال سقلاماس ایردی نوکرکا مهربان فعلی کچیك بعضی وقتدا قیلقی دیوانه‌لارغه اوخشار ایردی آنینك قیلغان ایشلارینی کوزی بیرلان کورمای ایشتکان کشی ایناندوبك ایرماش تورور تاریخ هجری توقوز آلتمیش‌دا و سغیر ییلندا مرو شهریندا و قرق یاشیندا وفات تاپدی ایکی اوغلی بار ایردی اولوغی نینك آتی **باینده محمّد کیچیکی نینك آتی ابول محمّد** آنی قالخانی قیلیب ایردی اول سببدین آتاسی تیریکیندا ابو الخان دیرلار ایردی

باینده محمّد سلطان کم عقل ایردی بیر کون آتاسی کورنش‌دا اولتورغاندا کیلیب یوکوندی آیتدی منینك یاشیم ابول محمّد دین اولوغ آبی خان دیتورورلار منی سلطان سیز نینك حکمینکز بیرلان آیتامی دورلار یا اوزلاری آیتامی دورلار خان بو سوزکا نی آیتورین بیلمای توروب ایردی خان نینك بیر یخشی بیکی بار ایردی (توروجی آتلی ترکما نینك لاینا اوروغیندین بی نهایت عقللی کشی ایردی .K) آینك آیتقان یخشی سوزلاری کوپ تورور اول آیتدی مو نینك توراسینی پادشاهم من بیراین خان آنداق قیل تیدی توروجی باینده سلطانغه باقیب آیتدی سیزنی خدای تعالی بیرکاندا آتانکز سلطان ایردی اوکانکز دنیاغه کیلکاندا آتانکز خان ایردی کشی نینك آتاسی‌نی بولسا اوغلی شول بولور سلطان دین توقانی سلطان دیرلار و خاندین توقانی خان دیرلار تیدی بو سوز احمقغه معقول بولوب قوپوب کیتدی اول هم آتاسیندین سونك وفات تاپدی باینده محمّد خان نینك بیر اوغلی بار ایردی **تورسون محمّد** آتلی مرودا پادشاه ایردی بی نهایت توغوشلی یخشی ییکیت ایردی ییکرما اوچ یاشینه تیکاندا اوز نوکرلاریندین بیر نیچه کشی کیچه یاتقان ییریندا بچاق بیرلان سانچیب اولتوردیلار فرزندی یوق ایردی **ابول محمّد خان** آتاسی اولکاندین سونك مرودا خان بولدی بیر اوغلی بار ایردی **جلال** آتلی اول خراسان اوستینه لشکر تارتیب باردی تقی تورت طرفیکا چاپاول ییباردی تقی اوزی مشهد اوستیندا ییکرما کون توردی تمام خراسان نینك قیزلباشینی مشهدکا

مشهدکا یېغیلدی شهر نینك شمال طرفندا قراسو نینك یقاسیندا ایکی لشکر اوروشتی. قیزلباش غالب کیلدی جلال سلطان *) باشلیق اون مینك اوزبك نینك باشین کیسدی. ابول خان یالغوز اوغلیندین آیریلغان دین سونك بیمار بولدی هیچ نی بیمار ایرکانین بیلمادیلار مشهد دین طبیب کیلتوردیلار اول آیتدی بو یکه اوغلندین آیریلوب تورور ینا اوغلی بولسا یخشی بولور یوق ایرسا بولماس خلق آیتدیلار فرزند زور بیرلان یا مال بیرلان میسّر بولور نیمرسا ایرماس مرودا بیر ضعیفه بار ایردی بی بی‌جه آتلی خاتونلار آراسیندا دف قاقیب و نقش ایتب یورور ایردی هیچ ایرکا بارغانی یوق ایردی تورت یشار اوغلی بار ایردی اوغلینی بیك‌لار نینك آلدینه آلیب کیلدی‌دا آیتدی بیر کیچه خان منغا نقش ایتوردیلاردا منغا میل قیلدیلار حامله بولوب شو اوغلاننی تاپدیم بو وقتغه‌چا خان نینك حرم‌لاری خانیمدین قورقوب آیتا بیلمای ایردیم بیك‌لار اوغلان‌نی طبیب‌کا تاپشوردیلار طبیب خان قاتیغه آلیب باردی خان اول وقتدا کشینی یخشی تانمای ایردی طبیب اوغلان‌نی خان‌نی یلانغاج قیلدی خان نینك قوینیغه سالدی اوستینه یورقان یاپیب یاتقوردی تقی خانغه قچقوروب آیتدی بو سیز نینك اوغلونکز تورور کوندا اوچ. وقت شونداق قیلدی خان کونکوندین ایلکاری بولدی تقی یخشی بولدی. آتی اوغول قیلدی نور محمّد آت قویدی ییکیت بولدی آندین سونك ابول خان اولدی **نور محمّدنی خان قیلدیلار** اول بیر نیچه ییل پادشاهلیق قیلدی آنینك زمانیندا

---

*) جلال خان .

حاجم خان نینک اینی‌لاری و اوغلانلاری اورکنجدین باریب مرونی چاپیب سین لولی بچه قچان بیز نینک قرینتاشیمز سین تیب کوپ ایذا بیروز ایردی‌لار بو اهانتکا چیدای بیلمای باریب بخارادا عبدالله خانغه مرونی پیشکش قیلیب کوردی عبد الله خان نور محمدنی آلیب اولوغ لشکر بیرلان آتلانیب مرو کیلدی نور محمد نینک غرضی بو ایردیکیم عبد الله خان مرونی (آلیب) بیریب منی قایتا بیبارور آنینک آتینه خطبه اوقوب اولتورسام حاجم خان نینک اینی اوغلی منغا تیکا بیلماس اول تیکانی بولمادی و تقی اولکیم عبد الله خان مرونی آلغاندین سونك جانیندین قورقتی تقی بیر کیچه قاچیب اورکنجکا حاجم خان قاتیغه کیلدی تنکریم بیورسا آیتقومیز تورور حاجم خان بیرلان قیزلباشغه باردی بیش ییل قیزلباشدا تورغاندین سونك عبد الله خان اولدی نور محمد خان کیلیب مرونی آلدی اوزی نینك ایمکاك قیلیب خان تارتقان اوزبك خلقینی قیردی سارت بیرلان ترکمان‌نی یسادی مونی ایشتکاندین سونك قیزلباش پادشاهی شاه عباس ماضی کیلیب مرونی قبادی قرق کوندین سونك بیچاره بولوب چیقیب شاه عباس (نی) کوردی شاه مرو و آبیورد و نسای و دورون بارچا نور محمد خانغه تعلق ولایت‌لارکا حاکم قویوب قایتیب کیتدی نور محمدنی ایلتیب شیرازده بیر محکم ییرده سقلاتدی نور محمد آندا اولدی دین محمد خاندین هیچ نسل قالمادی

اوانش خان نینک ایکی اوغلی نینک ذکری

اولوغ اوغلی نینک آتی (دین محمد ایکینچی اوغلی نینک آتی .K) محمود ایردی آتی ساری محمود سلطان دیرلار ایردی بی‌نهایت تنتك و غیرت سیز و ناموس سیز

و ناموس سیز و قورقارق *) (کشی ایردی .K) یخشیلقدین آنغا خدای تعالی ذرّهچا نیمرسا بیرکان ایرماس ایردی آنینك اوچون ساری محمود دیرلار ایردی (کیم) آمنك خان اولادیندا تا اوشبو وقتغهچا ایرکاکدین و قیزدین شول تیتك دین اوزکا ساری یا آق غیر از کندم کون هیچ بولغانی یوقتورور تمامی بیر رنك بولغان تورور اول ناپاك بیر کون کوپ خلق بیرلان بوزه ایچیب اولتورغان ایرکان دور بیر کشی کیلیب تورور مونا جاو کیلدی تیب بارچا خلق آتغه یوکوروب تورورلار اول یوکوروب کیلیب خملاردا تورغان بوزهنی بیچاق بیرلان نشانه قیلا ایرمیش بوخم نینك بوزهسی بو نشانهدا و بوخم نینك بوزهسی بو نشانهدا تیب ایو ایکاسینه تاپشورا ایرمیش اول اولدی نسلی قالمادی .(اوانش خان نینك .K) کچیك اوغلی علی سلطان تاغ بویندا نسای و آبیورد و (سو .K) بویندا اورکنج و هزار اسب و کات آنینك قولیندا ایردی سو بویی تاغ بویی بو ایکی یورتدا بولغان تورا و قرا نینك اختیاری علی سلطان نینك قولیندا ایردی هر ییلدا حوت نینك باشیندا اورکنجدین آتلانیب خراساننی چاوب یایلاقلاردا بایلار ایردی چاپا تورغان ییرلاری نینك چیتی بیل کوپروکی ۱) ترشیز تربت و جام و خرکرد آلغان ولایتلاری جورجان آنینك پای تختی ۳) کبود جامه دیرلار جاجرم کرایلو استراباد لشکری قرق مینککا بیتدی کوز عقرب بولغاندا قایتب اورکنجنی قیشلار ایردی آتلانا تورغان کوب اوزبك نینك بارچاسی نینك آتینی دفترکا بیتب علوفه بیرور ایردی آیاق

---

۱) و قورقارق و ساران ۲) سبل کوپراکی ۳) پای کس

نوکرینه اون آلتی قوی بیرور ایردی اول ترکمان نینگ قویین اولاشتورور ایردی یپتماکانینه خراساننی چاپار و آنینگ پنج یکیندین بیرور ایردی بیر ییل آز کشی بیرلان اوقلی کوکلانکدین برات آلورمن تیب استراباد باردی تقی نوکرلارین ییباریب برات آلماقغه مشغول بولدی ایمدی قیزلباشنی آیتالی شاه طهماسب هر ییلدا ایشتور ایردی علی سلطان کیلیب فلان ولایتنی چاپتی تیب تغافل قیلور بو ییل قیش بدر خان تیکان بیکینه حکم قیلدی اون ایکی مینگ قورچینی آل تقی خراسان بار هر قچان علی کیلسا آنینگ بیرلان روی بروی بول امّا بو سوزنی کشیکا آیتما تا علی سلطان ایشیتماسون آت اوستینه مینکاندا آیت تیدی بدر خان آتلانیب بسطام کیلدیدا ایشیتدی کیم علی سلطان آز کشی بیرلان کیلیب استرابادда ترکمان دین برات آلیب یاتور هر نوکری بیر ترکمان نینگ ایشیکندا سلطان قاتیندا هیچ کشی یوق تیب ایلغاب استرآباد کیلدی قیزلباش نینگ قراسینی کوروب سلطانغه خبر قیلدیلار قیزلباش اون ایکی مینگ کشی سلطان اوچ مینگ کشی ایردی خبر ایشتکان زمانی• آتلانیب کورکان سویی نینگ یقاسینه کیلدی فقیر آنی کوروب من ایکی لبی جار بولور بعضی بیرلاری یوز قری بولور فلان کذر فلان کذر تیکان قدیمدا چاپیب یساغان کذرلاری بولور بلند جار نینگ لبینه لشکرینی توشوردی جار طرفینه کشی توشورمادی قوشینی تورت قات بیش قات حلقه توشوردی جار لبیندین بیر اولوغ یول قویدی قوش نینگ تاشیندین آت یوکورا آلماسدای تورت اور *) قازدوردی

*) کوز

آتلارنی

آتلارنی و تیوه‌لارنی محکم بغلاتدی اول وقتدا قیزلباش ییتیب کیلدی تقی اوروش سالدی هر بیردان بیش یوز و مینك توب توپ بولوب چاپتی اوزبك پیاده یوکوروب اوقغا توتا بیردی قیزلباش تورت اور *) دین اوتا بیلمادی هر قچان قیزلباش چاپغاندا اوزبك قارشی یوکوروب اوروب قایتاردی هر قچان ملتقغه توتغاندا قوشغه کریب تیوه نینك پناهندا بولوب اولتوردی قیزلباش عاجز بولدی اوقلی خلقی نینك بیکی ابا بیك تیکان اون بیکی و ایل یخشیلاری اوچ یوز کشی بیرلان سلطاننی کورکالی کیلیب ایردیلار لشکر نینك اورتا بیریندا‌غی توز بیردا آتلارین توتوب اولتوروب ایردی ابا بیك باریب سلطانغه عرض قیلدی اوروش برابر بولدی توردی سیزدا آتلی کشی یوق قیزلباشنی قاچغاندا قولاماقغه قایتب باریب بیریندا توزا تورور منکا رخصت بیرینك آتلانیب بیر طرفندین اوروش سالاین سلطان رخصت بیردی ابا بیك آتی نی منیب دروازه قویغان بیردین چقدی ابا بیك سلطان قاتیندین رخصت آلیب قایتقاندا اولتورغان خلق آیتدیلار مونغا نی اوچون رخصت بیراسیز بیزنی آز کوروب قیزلباشغه قوشولماقغه بارا تورور سلطان آیتدی قیزلباش اون ایکی مینك کشی تورور اوچ یوزی آرتوق بولسون اوزی کیلکان کشیکا یمانلیق قیلماق نامردلار نینك ایشی تورور من اوزومنی خدایغه تاپشوروب من ابا بیك آتلاندی تقی قیزلباش نینك بیر طرفیندین اوروش سالدی قیزلباشدین زور کورکاندا اوزبککا آرقا بیردی قایتا بیرکاندا سونکندین یوروب آتیب چاپا بیردی

*) کوز

بیش آلتی مرتبه شونداق قیلغاندین سونك اوروش گرم بولدی اوزبك نینك
بارچاسی توشلی توشیندین اوروشا بیردی ابا بیك قیزلباش نینك آرقاسینه
ایلاندی اوزبك یوروب اوروشا اوروشا یساوغه یبتدی ابا بیك آرقاسیندین
اوزبك پیاده آلدیندین الله الله تیب قیزلباشغه آرالاشه قالدی تاب کیلتوروب
تورا بیلمادی قاچتی تیوه قوشینی پیاده آلدی تقی قایتب کیلیب آتلاندیدا
قیزلباش نینك سونکینه توشدی کون باتقونچه قاودی قیزلباشدین بدر خان
باشلیق آز کشی قوتولدی سلطان نینك میر آخوری آیتور ایرکاندور سلطانغه
کیلکان آت نینك توقوزدین بیرین آلور ایردیم من یبتی یوز آت آلدیم
اوزکا اولجانی موندین قیاس قیلنك بو واقعاتدین اون بیش اون آلتی ییل
اوتکاندین سونك اورکنجدین کوز نینك باشیندا آتلاندی خراسان نینك خجند
جلکاسینه باریب قیشلادی بو نیت بیرلان کیم بهار آتلانیب باریب عراقنی
چاپاین شاه طهماسب کیلسا اوروشاین اولوغ چله نینك ایچندا ایکی
باغرینی نینك اورتا بیرینه کویدورکی چقدی مونی کشیکا آیتمادی کویدورور
وقتی اوتکابدین سونك بیقیلدی خلق کورالی تیکاندا کورساتمادی آنینك
اوچون حیاسی آنداق غالب ایردیکیم طهارت قیلغانینی هیچ کشی کورکان
ایرماس ایردی آخر خلق آیتدیلار تونونکزنی کسیب کورالی آنغا هم رضا
بولمادی زور بیرلان بویونینی چاك قیلدیلار تقی کوردیلار اوت قوتوری
وقتی اوتوب تورور داغ قیلدیلار فایده قیلمادی حق رحمتیکا کیتی تاریخ
توقوز یوز ییتمیش آلتیدا سغیر ییلندا قرق یاشیندا ایردی سلطان نینك
تاریخینی بیر شاعر نظم قیلیب تورور **قطعه** سرور خسروان علی سلطان
آنکه‌در

آنکه‌در دهر نام او فاش است از دم آفتاب شمشیرش
شاه طهماسب همچو خفاش است رفت آن شه زعالم و اکنون
هر طرف فتنهٔ ز اوباش است سال تاریخ فوتشان کفتم
ده کم از قاتل قزلباش است

علی سلطان نینك ذکری

علی سلطان یخشی کشی ایردی حاجم خان آتور ایرکاندور یادکار خان زمانیندین تا بوچاقغه‌چا علی‌دای کشی توقانی یوق قیلقلی آغزی آرو جاوغه بهادر و جوانمرد و صرفه‌لی سرانجام‌لی نوکر نینك احوالینه یخشی قرای تورغان عادل سیاست‌لی بوینی برك حیاسی حدّ دین نهایتدین زیاده بوغایتدا کیم اولوب بارا تورغاندا آتالیقی آتا بای تیکان جانی بارمیکان یوق میکان کوراین تیب قولبنی یورقان نینك آستینه سالیب آیاقین توتوب تی اولوب بارا تورغان کشی کوزینی آچیب آیتب تورور اولماسدین برون آبرویمنی و حیامنی کیتاردینك عدالتی مونداق کیم خراسان آتلانیب بارا تورغاندا توغچی نینك آتی یوقالیب تی لشکر کوچکاندا اینیسی آتینی ایزلاماك اوچون یورتغا قایتب بارغاندا بیر قوشدا قوچقار نینك کله‌سی یاتقان ایرکان دور آلیب یانینه بغلاب تی قایتب لشکرکا کیلکان‌دا بیر کشی تانیب دعوا قیلب سلطانغه یوکونوب تی اول کشی یورتدین تاپتوم دیب‌تی قوچقار ایکاسی همین زمان قوشیندین آلدیم تیب کله‌نی آلیب کیلیب تی سلطان تیوه نینك جهازیندین آستورتوب اولتورتوبتی بیر کرّت سلطان آتلانیب فالیز نینك کناریندین اوتوب بارا تورغاندا بیر چهره آتدین توشوب ایکی قاون آلیب‌تی قاون ایکاسی یوکوروب باریب سلطانغه عرض قیلیب تی سلطان شول بیردا

توروپ چهره‌نی کیلتورتوب بیر اولوغ یغاچنی کومدوروب چهره‌نی آستوروب
جانی چقاندین سونك کیتیب تی سلطان نینك ایکی اوغلی بار ایردی

اولوغی نینك آتی اسکندر و کچیکی نینك آتی سنجر

اسکندر آتاسیندین آلتی آیدین سونك اولدی سنجر دیوانه ایردی آنداق هم
بولسا نایمان قل محمّد بی ایمکاك اتکان ایکام نینك اوغلی‌دی تیب نسایدا
پادشاه قیلدی سلطان‌نی سکز کوندا بیر کورنشکا چقارور ایردی تاکشی
احوالینی بیلماسون تیب کاه اوزی سلطان قاتیغه کریب قایتب چقیب سلطان
مونداق تیدیلار و آنداق تیدیلار تیب آیتور ایردی کاه سلطان نینك
محرملاریندین بیریسینه اوکراتور ایردی اول قل محمّد بی اوزی نینك
مهمان خانه‌سیندا اولتورغاندا کیلیب آیتور ایردی آتا بیك سلطان سیزکا بیر
نیچه خذمت بیوردیلار مونی بیك پروانه بولوب بیتکورسون مثلاً فلانیغه
مینك تنکه انعام قیلدیلار خدای قلی‌غه بیش مینك تنکه الله قلی‌نی شاه‌غه
ایلچی لیککا بیبارسون ۱) تیدیلار اول بیش کشینی بی تعیین قیلسون هر نیمرسه
کیم خزینه‌دا بولسا آلیب بیرسون بولماغانین اوزکا بیردین آلیب بیریب قیمتینی
دیواندین حواله قیلسون فلان عملنی ۲) خدای نظرغه بیرسون تیدیلار قل
محمّد بی نینك سنجر سلطان نینك حقّندا قیلغان ایشلاری نینك قایسی بیرین
آیتایین اوزکالارنی مو نینك یوزیدین قیاس قیلونك یکرمه بیش ییل اوشبو
روش بیرلان سنجرنی پادشاه- قلیب اولتوردی آندین سونك سنجر اولدی نسلی
قالمادی **خاجی محمّد خان باشلیق اقاطای خان نینك**

---

۱) بارسون ۲) علمنی

اوغلانلاری نینك

اوغلانلاری نینگ ذکری آلتی اوغلی بار ایردی اولوغی حاجی
محمد خان ایکنچی محمود سلطان اوچونچی پولاد *) سلطان تورتونچی تیمور
سلطان بیشینچی الله قلی سلطان آلتینچی سلیمان سلطان الله قلی بیگرمه
ایکی یاشیندا اولدی سلیمان اون تکز یاشیندا اولدی محمود سلطان قرق
یاشیندا اولدی آلتی اوغلی قالدی اول محمد ایکنچی امین اوچونچی علی
تورتونچی محمد امین بیشینچی عرب آلتینچی آق بابا امین بیرلان محمد امین
آتاسیندین سونک اولدیلار قالغانی تورتیسی و محمد سلطان بیلان ایکی
اوغلی بار ایردی کدخدا قیلغان اولوغی نینک آتی شاه علی و کیچیکی نینک
آتی شاه بخت اول ایکی سی بو تورتیسی اغولدین بولغان اوچ تورت یاشین
اوغلانلاری بار ایردی بیر یاشار و ایکی یاشار بارچاسینی عبد الله خان
شهید قیلدی علی سلطان و عرب سلطان نینک ضعیفه سی حامله ایردی اول
ایکی ضعیفه غه کشی تعیین قیلیب ساقلادی بیری قیز توغوردی آتی قوتلو
بیردی بو بیری اوغول توغوردی اوشول کونی اولتورتدی تیمور سلطان
قرق یاشیندا اولدی اوچ اوغلی بار ایردی اولوغی محمد سلطان ایکنچی
قادر بردی سلطان اوچونچی ابو الخیر سلطان اوچیسینی هم عبد الله خان
اولتوردی پولاد سلطان نینک تورت اوغلی بار ایردی اول بابا سلطان
ایکنچی حمزه سلطان اوچونچی قوربجی سلطان تورتونچی پهلوان قلی سلطان
پولاد سلطان نی اوچ اوغلی بیرلان عبد الله خان شهید قیلدی پهلوان
قلی سلطان آتاسیندین بیش ییلدین سونک اجلی بیلان اولدی پولاد

---

*) فولاد

سلطان نینك صفتی پولاد سلطان عقلسز و غیرتسز تینتك کشی
ایردی بیر کیچه ایرکاندا آندین کوب نیمرسه‌لار نقل قیلورلار ایردی قیلغان
ایشلاری خلق ایچیندین اوتوب بولوب کیتماسون اوچ بوتونی نقل قیلالی
آنینك ایکی عادتی بار ایردی بیریسی سوزلاکانیندا بیر سوزنی آیتور تقی
کیتیندین شلق رو دیر ایردی بو تقی بیری ایکی کیچه بارماقینی یوموب
اوردا بارماقینی باشی بارماقی نینك اوتنیندا قویوب ایکی کیچه بارماقینی
اوروب شرق شرق آواز چیقارور ایردی ایچوك کیم مسخره‌لار و معرکه‌لار
قیلور ایردی *) ایکی قولینی شوندای قیلیب شلق رو دیر ایردی
هر قیلغان سایین بیر شلق رو دیر ایردی بیر کرت سوزدیکیم خراسانغه
کاروان کیتا تورغان بارمو دیب کاروان توتا کون کیتدی تیدیلار بیر کشیکا
حکم ایتدی ملز تقی کاروان نینك بارچاسینی قایتاریب آلیب کیل اول
کشی ساعتچه قودوقیندا کاروان نینك کیتیدین ییتیب قایتاریب حیوقغه
آلیب کیلدی اول مسلمانلار نینك کونکلیغه بو معقول بولدی کیم البته
سلطان خراسان بیرلان خاو بولا تورور بیوق امرسه اکو یوزکا ایش اوچون
مولینا میر نینك بیرمیزنی قایتارماق کیرك ایردی کاروان خلقی نینك
بارچاسین سلطان آلدیغه آلیب کیلدیلار سلطان یوزلارینه باقیب قوللارینی
شرق شرق ایتیب منغا بیر بیشی پاکی شلق رو تورت بیش کرت شونی
تکرر ایتدی کاروان خلقی توقسملایلار سلطان نینك نوکرلاری آیتدی منغا
بیر (بیشی) پاکی کیتور اوزکا نیمرسه کیراکماس دیتورلار بارینك کتینك

*) معرکه کیرلار قیلور .

و تقی

و تقی اولکیم عبد الله خان اوزبکنینگ یوزتینه اوچ کیلدی اوّل کیلگاندا
آلا بیلمای یانگی اریقدین قایتیب کیتدی عبد الله خان ینگی اریقدا
تورغاندا یانی ییگیت ییتیش یوز کشی باقیب تورماقنی بو کون جاو نینگ
قراولی بیرلان یشوکوملاشالی تیب آتلانیب کتیب تورورلار پولاد سلطان
من هم بارورمن تیب آتلانیب تی . تیمور سلطان یانی اوغلانلارغه
قوشولوب قیدا بارورسین تیب منع قیلیب تورورز بارونچا بیکلار هم منع
قیلیب تورورلار قبول قیلمای کیتیب تی اوّل باریب قراوللار بیرلان
اوروشقاندا غالب کلیب تیلار اوروش قیزقاندین سونگ آیریلا بیلمادیلار
جاو نینگ کوماکی کوب کیلیب تی قاچیب تورورلار پولاد سلطان بارچادین
ایلگاری قاچیب کیلیب آتدین توشوب تخیوق نینگ دروازه‌سیندا یوساغلیقینگ
اوستیته مینیب توروب قلاچینی یاتیب کیلور بولیبانک کیل جاو شهرکا نیچوک
کیرارسین ایمدی تیب فریاد قیلا (توروب) ایرمیش اوچ ضعیفه‌سی بار
ایرکاندور اولوغی نینگ آتی عزیز خانیم ایلمازمن جان نبیره‌سی اوّل کونی
آتینک ایتونیه کیلیب تی تقی ضعیفه‌لارغه اوزنی تعریف قیلیب تی بو کون
جاوغه (آنداق اوروشتیم موتداق اوروشتیم ایمدی صباحدین نادی K) آنداق
قیلورمن و مونداق قیلورمن تیب عزیز خانیم بو سوزلاریغه یات ضعیفه‌لاردین
شرمنده بولوب اولتورغان ایرکاندور عزیز خانیم قویونگ ایمدی تیب تی
سلطان نینگ قهری کیلیب سوکوب تی خانیم جواب بیریب تی آندا یوق
ییما مکه‌جن تیب‌تی خانیم مکه‌جن نینگ ایری قبان بولور تینتی تقی
چوب مالنی کوتاریغه حواله قیلغاندا توروب قاچا بیوریب تی نیللہ صنعه‌دیق

بیقیلیب میچککی پاره پاره بولوب تی. بو مقدار آیتوق بیتار اینیسی تیمور سلطان نینک صفتی عقلی. آنز بسوزنی یبی نمالی اما قیلغان ایشلاری نینک بارچاسی یخشی جاوغه بهادر عادل تا اولکونچه کشی ایوینه مهمان بولوب آش. بیمای دور. بیر کرت هزار اسبدین آقاسینی کورکالی جیوق‌غه کیلیب تی پولاد سلطان نینک آتالیقی اوبغور ایندی بای تیکان پولاد سلطان نینک آچیزی تیلی و اختیاری تورا قیلیب یوزوکان اول ایوینده کوب آش و اسباب و کوب پیشکشلار بیغین قیلیب تیمور سلطان آقاسی پولادنی کوروب قایتقاندا سلطان نینک آلدینه چقیب بیر تار کوچه‌ده ا یوکونوب ایوینه چاقریب تی. سلطان آش اوستیندا هیچ جواب بیرمای توزوب تی. ایندی بای ایمکلک قیلغان بیر قبازی قلونک من بو وقت‌غاچا کشی ایوینه توشماکانینک نی بیلورمن منی اوزکا خلقدین آرتوق سیلار *) تیکان امیدیم بار بیراق داغی و یوبوق‌داغی آیتقای تی تیمور سلطان هیچ کشی ایوینه توشماس ایردی ایندی بای نینک ایوینه توشوب آشینی بیدی تیکای‌لار تیب تی قیشن کونلاری ایرکان دور سلطان نینک اوستیندا زربفت تاشلی آلتون توکمه‌لی کیش پوستینی بار ایرکان دور چیقاریب رکاب دارینه اشارت قیلیب تی. اول آلیب آتالیق آرقاسینه سالیب تی آتینی قامچیلاب یوروی بیریب تی تیمور سلطان آیتور ایرکان دور اون بیش یاشیمه بیتکاندا بیر کونی بیش اون یینکیت بیرلان آتلانیب وزیر نینک اورو دروازه سیندین چیقیب سیز قیلیب یوروب ایردیم بیر آلوغه کیلدیم ایو ایکاسی بیر زمان آیتدیم توشیب آتلانینک تیب ایوینه ایکلیغ قیلدیم اول کشی نینک خاطرین بیقابا

ییقا ییلماي توشتوم بیر قوي اولتوروب کیلتورودي آینیك اوچه سینی آتامغه آلیب کیلدیم آتام سوردي بو نی ایت تورور تیب قاتیمدا بارغان کشیلار آیتدیلار سلطان سیزکا چیقیب ایردیلار بیر بای تکلیف قیلیب قوي سویوب ایردي بو آینیك اوچه سی تورور شونداق تیکاچ آتام قامچی آلیب کیل تیدي تقی مینینك یاشیم اللیلیکا ییتیب تی هنوزکاچا کشی ایوینه توشماي من سین *) اون بیشکا ییتماي کشی ایوینه توشوب قوي نی ییسانك ییکرمه کا ییتکان دین سونك ییلقی ییرسین سین دین نی کورسا نوکرلارینك شوینی قیلور تیدي تقی کشی کا تو تو توب اوز قولی بیرلان بوز قمچی اوردي یوزومدین قان روان بولدي آتی تونم بار ایردي بارچا ییبری قیزیلقان بولدي آندین سونك قاتیب کورنش خانه دین چیقیب بارا ایردیم اولوغ آقامیز خاجی محمد خان اوچراب ایسان مو سین تیمور نی خالینك بار تیدي واقعاتنی بیان قیلدیم خوش قیلیب تی یخشی قیلیب تی آتانك یوزینك نینك قانین یوما بو آتی تونونك نی چیقاریب تاشلاما صباح ایرتا کیلیب آتانك تی کورتیدي من آنداق قیلدیم آتام اول نصیحت ایتدی سونك قیلغان ایشینه پشیمان بولوب عذر ایتدي تقی ترکمان نینك تیوه چی اوروغینی بیردي سنینك ایچینك بولسون تیب اول وقتدا تیوه چی بیش آلتی مینك ایولیك بار ایردي شول کونی خدای تعالی نی کواه قیلیب آنت ایچیب من اولکونچه کشی ایوینه توشماینین اکر بیلسام نوکرلاریمنی هم توشورماییین تیب محمود سلطان نینك صفتی حاجم خان

*) من

بیرلان اناسی بیر ایردی عقل‌لی قیلیق‌لی صرفه‌لی و سرانجام‌لی و دنیالیق‌غه
قولی قیشق ملّالار نینک و درویش‌لار نینک و شیخ‌لار نینک صحبتینه مایل
همیشه مسئله سورغان نقل مشایخ‌غه قلاق سالغان حسابدان رعیّت‌دین
آلا تورغان و نوکرکا بیرا تورغان مال نینک بارچاسینی یاد بیلدا بیلا قلاب
بیلا تورغان اوقوماغان آندایق هم بولسا کون و آی و ییل نینک حسابی
اون ایکی برج و بیتاره و لشکر و رجال الغیب نینک حسابینی بیلا
تورغان شونداق ایرکان دور. **حاجم خان نینک ذکری.** آمنک
خان نینک اوغلانلاری آرقاندین اورگنج کیلکاندا اقاطای خان صنداق
بیاغلاب کیلیکان نیکیت ایرکاندور کیتکاندیق. بسونک ترکمان نینک
رعیّت‌چیلیک نی قبول قیلغانی‌غه دخل قیلمای قبول قیلماغانی نی چاپارلاو
ایرکاندور اقاطای خان بیاریب کوکلانک ایلینی چاپوب تی آندا چاقرلار
تیکان اوروق نینک اون ییکی نینک قیزی توشوب تی آنی ایورکا آلیب
کیلکاندین سونک اقاطای خان نکاح قیلیب آلیب تی خان نینک اول
ضعیفه‌دین اوغلانی کوپ بولوب تی آنجه تورغانی حاجی محمّد خان و محمود
سلطان اوچ قیزنی اوزاتیب تی تاریخ توقوز یوز اوتوزدا لوی ییلندا
دنیاغه کیلیب تی اوچ قیلغان ایشینی اوّل آیتدوق موندا هم آیتالینک
عبید خان اورکنجنی آلیب ایلنی ماوراء النهرکا ایلیکاندا اوزی نی کشی‌کا
بیلدیرماستی سعد الدین بیرلان قاچیب درونداه دین محمّد خان*) قاتینه
باریب آتلانیب یورت طلب قیلماقی بکرانک تیب کینکاش بیریب دین محمّد

---

*) سعد الدین دروندا محمّد خان

خان نی

جان‌نی آتلاندوروب کیلتوروب خیوق بیرلان هزار اسب آراسیدا عبید خان بیرلان اوروشتوروب باساقلیق‌غه سبب بولغان حاجم خان ایردی ایکنچی عبید خان نینک بیکلارینی اولتورمای عبید خان آلدینه آلیب باریب آتاسی نینک آقاسی قال خان و آتاسی اقاطای خان‌نی اورکنج اوزبکیندین بیر ایولیک قویمای بلارچاسینی کوچوروب کیلتوروب بوزولغان اورکنجنی توزاتیب یورت قیلغان حاجم خان ایردی اوچونچی آتاسی نینک اولکاینی ایشتیب خراسان نینک باغ آباد تیتکان ولایت دین ایلغاب اورکنج کیلیب آتاسینی اولتورکان یونس خان نینک اوغلی قاسم سلطان‌نی اولتورکان آتاسی نینک قانینی اوچ آی‌غه قویماغان حاجم خان ایردی اورکنجدا ایش سلطان‌نی اولتوروب و خیوق‌دا دوست خان‌نی اولتوروب آتی کیز نینک بیر کنجینی علی سلطان و اوچ کنجینی اوچ اینیسی توتوب حاجم خان‌نی اورتا ییردا اولتورتوب اوتوز توقوز یاشینه ییتکاندا بیلقی ییلندا تاریخ توقوز یوز آلتمیش بیش‌دا *) اورکنج ولایتیدا خان کوتاردیلار حاجی محمد خان نینک خان بولغانیندین تا وفات تابقانی‌غاچا حاجی محمد خان‌نی خان کوتارکانیدین سونک توقوز ییلدا علی سلطان اولدی حاجی محمد خان اورکنج آلدی محمود سلطان‌غه وزیرنی بیردی بو واقعیاتدین بیر نیچه ییل‌لار اوتکاندین سونک عبد الله خان لشکر تارتیب اورکنج اوستیکا کیلدی اول وقتدا حاجی محمد خان خراسان باریب ایردی پولاد سلطان خیوق‌دا و تیمور سلطان

*) توقوزدا

هزار اسبدا ایردی آتلاندی تیب خبر کیلکاندین سونك تیمور سلطان
کوچوب خیوق کیلدی هزار اسب نینك اوزبکین و سارتین قبابا قدین
یوقاری اولتورغان اوزبك نی و سارت نی بارچاسین خیوق غه کیلتوردی
دروازه نینك آلدیندا اولوغ اور کیمبدی اورکنج خلقی اورکنجدا وزیر
خلقی وزیردا قبالدی صحرادا اولتورغان اوزبك مینك ایولیکی و ایکی
مینك ایولیکی هر قایسی سی بیر برك پیردا جیب قیلدی هر کوندا
حاجی محمد خان غه بیر کشی ییباردیلار تقی اولتوردیلار عبد الله خان
فلانج کیلدی قراول لاری یکی اریقدا تورار ایردی اون کون تورغاندین
سونك خاجی محمد خان کیلادی تیب خراساندین کشی کیلدی ایشتیب
چنین و یسالغانین بیلا بیلمادی تقی الیك کشی نی ییباردی نوخواست
بارینك آندین سونك قوم قلعه بارینك آندین اسم محمود آتاغه بارینك
تقی توروینك اگر حاجی محمد*) خان نینك کیلا تورغانی راست بولسا
چریك دین قایتغان کشی اوچرار آلیب کیلینك اول کشی لار اسم محمود
آتاغه بارور لار کات نینك جغتای لارنیدین آلتی کشی یولوقور آنی عبد الله
خان نینك آلدیندا آلیب کیلور خان خبرنی سورار کاتلی لار آیتور حاجی
محمد خان نسای دا ایردی سیز نینك کیلکان خبرینکز باردی شول کونی
آتلاندی تقی ایلغاب کیلا نوروز خاندین بیز پیشکاه دین آیرلدوق تونا کون
خان اورکنج باریب توشتی بو خبرنی ایشتکاندین سونك عبد الله خان
کشی ییباردی پولاد سلطان بیرلان تیمور سلطان غه یاراشالی تیب بولار هم

*) محمود

قبول

قبول قیلدی بو کوندین سونك بیری بیریمیزکا یمانلیق قیلماغالی تیدی تقی قایتیب بخاراغه یوروی بیردی **عبد الله خان نینك کیلکانی نینك ذکری** بو کیلماك لیکینه اوچ نمرسه سبب بولدی بیریسی اولکیم عبد الله خان نینك آوازه‌سینی ایشتیب روم پادشاهی ساله شاه تیکاننی ایلچی قیلیب ییباردی من بو طرفدین بولابین عبد الله خان اولطرفدین بولسون تقی شیخ اوغلینی اورتا ییردین کوتارالی تیب عبد الله خان ساله شاهنی یخشی سیلاپ قایتاردی کیلکاندا هندوستان یولی بیرلان اوچ ییلدا کیلیب تی ساله شاه آیتور موندین اورکنج باراین آندین ترکمان باریب کمیکا اولتوروب شیروان بارسام استانبول بو یولدین تورت آی‌لیق ییر تورور تیب اورکنج کیلدی حاجی محمد خان نینك اوغلی محمد ابراهیم سلطان بارچا مالینی آلدی رومغه ییتکودیك خرجی بیردی منقیشلاقغه ییباریب شیروان کمیسینه سالیب ییباردی عبد الله خان مونی ایشتیب یمان آغردی و تقی اولوقتدا شیروان روملی قولیندا ماوراء النهر نینك حاجی‌لاری و سوداکرلاری قیزلباش یوزین کورماکالی تیب اورکنج اوستی بیرلان منقشلاق باریب کمیکا اولتوروب شیروان بارا تورغان عبد الله خان اورکنجکا کیلماس‌دین بسیر ییل برون حاجی قوطاس تیکان کوپ حاجی‌لارغه و کاروانغه باش بولوب خیوق کیلدی پولاد سلطان نینك اولوغ اوغلی بابا سلطان بارچه مال‌لاربنی آلدی تقی پیاده بخاراغه قوالاب قویا بیردی حاجی قوطاس عبد الله خان آتلانغاندا باریب یوکونوب عرض قیلور آندا عبد الله خان آیتور حاجی محمد خان مندای

پادشاه اورگنج باشقا یورت منینك نوکریم ایرماس تیدی آندا حاجی قوطاس آیتدی تانگلا تنگری قاضی بولوب پیغمبر شفاعتچی بولغاندا سنی توتوب یوکونورمن‌دا آیتورمن خدایم حاجی محمّد خان نینك کوجی عبد (الله) خان نینك بر نوکریندین آرتیق ایرماس ایردی عبد الله خان نینك کوجی ییتار ایردی ایریندی تقی باریب منینك حقمنی آلیب بیرمادی دیرمن خان آیتب تی بیر اولوغ ییردین توتدونك *) خوب خوب قولیمزدین کیلسا قیلالی تیب تی اوچونچی سبب اولکیم اوانش خان نینك نبیره‌لاری نینك بارچه‌سی اولدی ابول خان نینك لولی‌دین توغان بیر نا معلوم اوغلی قالدی مرو بیرلان آبیورد آنغا تعلّق ایردی حاجی محمّد خان نینك اینی‌لاری نینك اوغلانلاری هر ییلدا مرونی چاپوب حیف مرو بو لولی بچه‌گا تیب کوپ ازار بیردیلار نورم خان ازار جیدامای عبد الله خان‌غه کیتدی بو خیال بیرلان کیم خطبه‌نی حاجی محمّد خان آتینه اوقوماسام عبد الله خان آتینه اوقوغاین مرونی منغا بیرور تقی قایتا ییبارور تیب عبد الله خان نینك اوغلی عبد المؤمن خان دین محمّد خان نینك قیزیندین توقان ایردی بو نسبتی هم بار نورم خان باریب عبد الله خان‌نی کورگاندین سونك عبد الله خان آتلانیب مرو کیلدی مرو نینك اوزبکینی بخاراغه سوریماك‌گا کشی تعیین قیلدی مروغه ایکا بولدی نورم خانغه ایچکان شرابی خمار قیلدی کیفیّت نینك غلط خیالی معلوم بولدی بیر کیجه ییکرمه اوتوز کشی بیرلان قاچیب اورگنجگا حاجی

*) توتونك

محمد

محمّد خان قاتیغه کیلدی عبد الله خان اول کیلکاندا مرو و آبیورد و نسای و باغ آبادنی آلدی دروندا حاجی محمّد خان نینك اوغلی عرب محمّد خان که فقیر نینك آتام بولغای اول قالدی دروندین اوزکا حاجی محمّد خان قولیندا خراساندین ولایت قالمادی عبد الله خان فایتب بخارا قیشلادی اورکنج اوزبکی نینك آغزی آلا بولدی یاریمی عبد الله خان کیلسا اوروشالی تیدی یاریمی آیتدی نی اوچون اوروشامیز عبد الله خان کیلسا بوزولوب بارورمیز تقی یخشیمز بیك و یمانمز نوکر بولورمیز حاجی محمّد خان ایل نینك اوروشماسین بیلکاندین سونك محمّد ابراهیم آتلی اوغلین اورکنجدا قویدی و سیونج محمّد آتلی اوغلی‌نی آنینك ایکی اوغلینی و محمّد ابراهیم نینك بیر اوغلینی و اوزینه تعلّق نوکرینی آلدی تقی درونغه عرب محمّد سلطان قاتینه بارورمن تقی بهاری بیرلان نسایینی چاولارمن تیب اولوغ چله نینك ایچیندا اورکنجدین چیقیب کیتدی اول وقتدا هزار اسبدا تیمور سلطان نینك اوچ اوغلی بار وخیوقدا تورت اوغلی بیرلان پولاد سلطان بار اورکنجدا حاجی محمّد خان اوغلی محمّد ابراهیم سلطان بار وزیردا محمود سلطان نینك تورت اوغلی و ایکی صداق باغلاغان نبیره‌سی بار ایردی کچیك چله بولغاندین سونك عبد الله خان کیلدی تیکان آوازه بولدی خیوقدین اون و هزار اسبدین اون کشی داروغان آتاغه قراوللیقغه ییباردیلار حوت نینك اوّلی کونی اوزکاسینی آلدوروب اوچ قراول قاچب کیلدی بو خبرنی ایشیکاندین سونك محمّد سلطان آیتدی عبد الله خان موندین برون کیلکاندا آتام هزار اسبنی تاشلاب خیوقغه

ایوی ایلی بیرلان کوچوب باردی تقی خیوقدا اولوغ ییغین قیلدی ایرسا عبد الله خان تورا بیلمای قایتب کیتدی حالا هم بولسا شونداق قیلماق کیراك تیب خیوقغه کوچتی تمام اوزبك سلطان بیرلان کوچوب خیوقغه کیلدیلار ایکی کون تورغاندین سونك بیری بیرینه ایناناا بیلمای حضرت پهلوان آتینك مزارلارینه باریب قرآندین آنت ایچتیلار مونینك بیرلان هم بیری بیرینه ایناناا بیلمای خیوقدا ییغین قیلیب برکیب توروب بولماس وزیرکا بارالی تقی کوچیمزنی بیر قیلالی ییغین بیر بیردا بولسون تیب ایرتا بیرلان توروب تیمور سلطان نینك اوچ اوغلی پولاد سلطان تورت اوغلی بیرلان بارچه نوکر خلقی ارابه بیرلان تویغا بارا تورغان دیك نماز وقتیدین کوچدیلار توش قایتغاندا دروازه‌دین ارابه نینك سونکی چیقدی بوریالارینی یوکلاب تاوقلارینی ارابه نینك کوتیکا باغلاب کیتدیلار ایکی مینك ایولیك کوچ نینك آلدی پیشیندا سونکی ایل یاتقاندا زه اریقی نینك آیاقینه باریب قوندیلار خواجمقلی آتلی عبد الله خان سپهسالار قیلغان قلی اوچ مینك کشی بیرلان ارابه نینك کینی نینك هنوز قراسی اوزولمای ایردی خیوقغه کیلیب کیردی تقی دروازه کیلدی جار چاقرتی قالغان اوزبك یخشی و یمان بارچاسی کیلسون انعام بیراین یخشیلارینه خاندین سرحد آلیب بیراین یمانلارین نوکر قیلاین تیب خلق ییغیلیب باردی بارچه‌سی نینك آتین خطغه آلدی تقی آیتدی سحر آتلانورمن خاندین امیدلی کشی جانیندین و مالیندین امید قیلغان کشی خواه اوزبك و خواه

---

*) کیلکا

رعیّت مندین قالمسون *) تیدی کیچه توروب سحر آتلانیب پولاد سلطان نینک
کینیندین کیتدی ایمدی پولاد سلطاننی آیتالی کیچ پیشین وقتیندا خیوقدین
کشی باردی خواجمقلی قوش بیکی کیلیب شهرکا کیردی تیب کونکل‌لارینه
یمان کیلمادی یوریالارنی ارابه‌لارغه محکم باغلاب تاوق‌لارغه دانه وسو بیرماك
بیرلان بولدیلار ایرتا کوچتی‌لار اولوغ چاشت بولغاندا آلمه آتیشقان قلعه‌سینه
باردیلار شول وقتدا قراول کیلدی جاو ییتدی تیب ارابه‌نی بیر ییرکا
ییغدیلار تقی آلدیندا یساو یسادیلار جاو یساب کیلدی تقی اوروش
سالدی کشینی ارابه‌دین و مال‌دین چیقارا بیلمادیلار اندك اوروشتی تقی
قاچتیلار کوپ مالغه بولدی کشی توشرا بیلمادی پولاد سلطان نینك
(اوغلی) قولچی سلطاننی تیرك توشوردی آندین اوزکا سلطانلار بارچاسی
قاچیب وزیر باردیلار بیر آت بیر قمچی ایکی کون تورغاندین سونك
وزیر سلطانلاری آیتدی عبد الله خانغه بیز هیچ یمانلیق قیلغانیمز یوق
حاجی‌لار نینك و کاروان نینك مالین آلیب یمانلیق قیلغان کشی بابا سلطان
تورور مونی ایچیمزدا سقلاماغالی تیب قوالادیلار آتاسی پولاد سلطان
ایکی اینیسی حمزه و پهلوان قلی تورتیسی حاجی محمّد خان نینك کینیدین
درون باردیلار محمود سلطان نینك تورت اوغلی و ایکی نبیره‌سی تیمور
سلطان نینك اوچ اوغلی اورکنجدین حاجی محمّد خان اوغلی محمّد ابراهم
سلطان ایوی بیرلان کوچوب وزیر کیلدی آنینك بیرلان اون تورا کچیك‌لارین
آیتمایمن بولار نینك بارچه‌سینه باش بولوب تورغان محمود سلطان نینك

*) قالسون

علی آتلی اوغلی بار ایردی بیلی معیوب اولتورغاندا و یوروکاندا تون ایچیندا معلوم بولماس ایردی آتغه منیب یوروسه درد قیلور تقی یوروی بیلماس ایردی بارچالاری نینک تیلی اول ایردی عبد الله خان باریب قبادی بیر آیدین سونک کشی ییباردی بابا سلطان نینک قیلغان ایشینه اچقلانیب کیلیب ایردیم اول موندا یوق قریتتاش من سیزلار نینک قیلغان کناهینکز یوق منی کیلیب کورونک تیب سلطانلار کنکاشتیلار تقی بیری بیرینه آیتدیلار عبد الله خان بیرلان بیز نینک آرامیزدا قان یوق و کینه یوق و تقی اولکیم حاجی محمّد خان اوغلانلاری بیرلان خراساندا تیرک تورغاندا بیزکا یمانلیق قیلماس باریب کورکان یخشی - تیدیلار تقی کشی قوشوب ییباردیلار بیکلار کیلیب آنت ایچسالار چقیب کورالی تیب عبد الله خان حسن خواجه نقیب و آتالیقی سرخین بی و دیوان بیکی‌سی محمّد باقی بی و سمرقند حاکمی جاجی بی و پروانچی‌سی دوستم بی ارغون نی ییباردی بو بیشی‌سی کیلیب تخته پل اوستندا اولتوردی اون سلطان اوتوز قرق قرا کشی بولار بیرله اولتوروب آنت ایچتی‌لار بیکلار دروازه‌غه کیلکان وقتدا خلق آیتب تورورلار بو کیلکان کشیلار ایل نینک باشی و یورت نینک مداری تورورلار عبد (الله) خان بولار نینک بیریسی نینک تیرناقی‌نی تمام اورکنجکا بیرماس توتالی کشی‌لار نینک قولینه خطّ بیرالی بیز بولارنی دشمنلیق اوچون توتقانیمز یوق عزّت و حرمت بیرلان سقلارمز هر قاچان اولار دولت بیرلان بخاراغه باریب توشسالار بیز بو بیکلارنی اوزاتالی تیکالی علی سلطان آیتب تورورلار بو نی سوز تورورکه سیزلار آیتا تورورسیز عبد الله خان بیرلان هیچ.

هیچ قچان آغریشماغان قرینتاش‌میز اورگنج‌نی بیزگا بیریب کیتار اکر بیرماسا آلیب بارور هر قایسی‌میزغه اورگنج‌دین وزیردین آرتیق ییر بیرور حاجی محمّد خان اوغلانلاری بیرلان تیرك تورغاندا بیزگا یمانلیق قیلماق کونکولیندا بولسا تقی قیلا بیلماس خلق کوپ زور قیلیب تورورلار تورا تیکان بی دولت‌لار نینك بریسینه خلق نینك سوزی معقول بولمای تورور آنت ایچیب اولتورغاندا بیکیت‌لار هجوم قیلیب کیلیب تورورلار سلطان‌لاردین رخصت‌سیز بیك‌لارنی توتالی آیتب آق سقال‌لیق‌لار منع قیلیب قایتاریب تورورلار بیك‌لار نینك آنتینه اینانیب تورورلار (تورا .K) و قرا باریب عبد الله خان‌نی کوردیلار تورالارنی داد خواه یساول‌لار و هم ساغرج حاکمی ایردی ایشیم بی تیکان‌کا تاپشوردی اوزبك‌نی سپهسالاری خواجم قلی قالماق‌غه تاپشوردی خواجم قلی اوروق اوروق‌نی ابو ایونی خطّغه آلدی اون ایولیك‌نی ییکرمه ایولیك‌نی بیر دولت مند کفیل‌کا ۱) بیردی تقی محصّل قویرپ سوردی اورگنج بیرلان وزیرنی ساری اوغلان تیکان‌کا بیردی و خیوق‌نی دورمان منکلیش بی‌کا بیردی و هزار اسب‌نی اوزی‌کا نوکر بولوب یوروکان بیر خواجه بار ایرکان دور هزار اسب نینك کروك تیکان بیر کندیندین آنغه بیردی کات‌نی اورگنج‌نی ترکمان نینك بیات .K ۲) اوروقیندین اوزی نینك ملّا ایمامی بار ایرکان‌دور آنغه بیردی تقی

تاریخ هجری مینک تقی ایکیدا ییلان ییلیندا اورگنج
یورتینی آلیب قایتب بخاراغه کیتدی پولاد سلطان

---

۱) دولت مندکا کفیل‌کا ۲) سارت

اوغلانلاری بیرلان دروندا حاجی محمّد خان قاتیغه باردی اولارغه *)
بیر آیدین سونك كشی باردی عبد الله خان اورکنجنی آلدی تیب حاجی
محمّد خان نینك اولوغ اوغلی سیونج محمّد سلطان آنینك اوغلی عباد الله
تقی بیر اوغلی عرب محمّد خان كه فقیر نینك آتام تورور آنینك اوغلی
اسفندیار سلطان حاجی محمّد خان نینك ینه بیر نبیرەسی محمّد ابراهیم
سلطان نینك اوغلی حاجی محمّد نینك ینه بیر اوغلی محمّد قلی سلطان
بارچاسی اوچ اوغول تورت نبیرەسی عبد الله خان بیرلان بخاراغه کیتدی
پولاد سلطان نینك اوغلی دین محمّد خان نینك نبیرەسی عبد الله خانغه
مرونی پیشکش قیلغان لولی بچه بولار نینك بارچاسی اون بیر تورا عراق
کیتدیلار شاه عبّاس ماضی قاتیغا پولاد سلطان یاشیم ییتمیشکا ییتکاندا
کافر ایچینه نیچوك بارای من بیر تنتك کشیمن منی عبد الله خان نی
اوچون اولتورور تیدی تقی قایتیب عبد الله خان قاتیغه کیتدی حاجی
محمّد خان قاتیندا اوچ مینك کشی ایردی بارچالاری ایولاریغه قایتدی
یخشی و یمان حاجی محمّد خان بیرلان یوز ایلك کشی کیتدی عبد الله خان
بخاراغه بارغاندین سونك پولاد سلطاننی قولچی آتلی اوغلی بیرلان
حاجی محمّد خان نینك اوغلی محمّد ابراهیم سلطاننی (تیمور سلطان نینك
اوچ اوغلی محمّد سلطان قادر بردی سلطان ابو الخیر .K) سلطاننی محمود
سلطان نینك تورت اوغلی محمّد سلطان و علی سلطان و عرب سلطان و
آق بابا سلطان محمّد امین سلطان نینك ایکی اوغلی شاه علی سلطان و

*) اولاردین

شاه

شاه بخت سلطان بو آیتقانیمیز اون ایکی صداق یاغلاغان بیله آنغه یقین
یکیتلار یارچاسینی بیر کوندا یاغرج ولایتیندا آق سونینک لبیندا شهید
قیلدی اورکنج اوزبکی نینک مشهور دولتمند کشی‌لارینه محصّل قویوب مالنی
آلدوردی. قرا یمان نینک باشینه اوتوز تنکه سالدی اولوقتدا عبد الله
خان نینک بیر تنکه‌سی بیر اشرفیدین آرتوق (ایردی) تاپا بیلمای
(قاچغان نینک تنکه‌سینی کفیل بولغان کشی دین آلدی تاپا آلماغان .R) اوغلین
قیزین فناسب بیرگان کوپ بولدی بیر قران‌دین آش ایچا توزغان اون
کشی اون بیش کشی یارچاسیدین باشقا باشقا آلدی. اون یاشار اوغلانی
بیر ایولیک شیدی تقی تنکه سالدی حاجی محمّد خان اینی اوغلانلاری
(بیرلان) یاریب قزوین‌دا شاه‌نی کوردی. شاه خاجی محمّد خانغه قارشی
کیلدی قوشینه کیلکاندا آتدین توشورتدی قولیدین توتوب آلیب یاریب اوز
اوزیندا اولتورتدی قول قاوشتورتوب توروب یخشی کیلدینک خوش کیلدینک
خان تابا تیدی کوپ انعام بیردی سیونج محمّد سلطان ایکی اوغلی بیرلان
کافر ایچیندا تورا بیلمان تیب رومغه کیتدی اوزکالاری حاجی محمّد خان
بیرلان اوچ ییل توردیلار ییلان ییلی یاریب ایردیلار اول ییل
توردیلار قوی ییلی یالتوراق یولدوزی توغان چاغدا عبد الله خان
اوغلی عبد المؤمن خان خراسان نینک تمام ولایتلارین آلیب ایردی
اسفراین تیکان ولایتدا قیزلباش قبالیب قالیب ایردی کیلیب آنی قبادی اسفراین
حاکمی کشی ییباردی شاه عبّاس اولوغ چیریک بیرلان قزوین‌دین
آتلانیب بسطام کیلدی حاجی محمّد خان نینک عراق‌دین

کیلیب اورکنجنی آلغانی و عبد الله خان نینک اوچونچی کرت اورکنجکا کیکانی نینک ذکری

اول وقتدا استراباد ترکمان نینک امیر تیکان اوروقی علی یار بیک تیکان نینک قولیندا ایردی بسطام بیرلان استراباد کندی بیزی بیزینه یقین بولور سلطانلار حاجی محمد خان قاتینه کیلدیلاردا آیتدیلار استراباد داغی ترکمان اوز ایلینکز ایشتایز جیوق دا سیاه‌دین آلتمیش کشی اورکنج‌دا قرق کشی بار ایرمیش بارساق ترکمان نینک کوماکی بیرلان یورتنی آلیب آلدین سونکن فلک نیچوک اینانالسا آنغه لایق ایش قیلور ایردیک اکر شاه‌غه آیشاق رخصت بیرماس آیتمای شو کیچه کیتالی دیثوورمز خان اوخشاتمادی خان نینک سوزین توتمادیلار حاجی محمد خان نینک ایکی اوغلی عرب محمد سلطان و محمد قلی سلطان بولاد سلطان نینک اوچ اوغلی بابا سلطان و حمزه سلطان و پهلوان قلی سلطان ایل نینک آلدی یاتقاندا آتلانیب کیتدیلار سحر ترکمان نینک قراولی توزغان بیرکا کیلدیلار کون توش بولغاندا استراباد کیلدیلار حاجی محمد خان ایرتا شاه قاتیغه باردی تقی واقعاتنی آیتدی شاه آیتدی عبد الله خان تیرک تورغاندا یورت‌نی طلب قیلماق اوخشاماس اکر آلسالار هم باشلارین بیرورلار ایمدی اولار من دین بی رخصت کیتدیلار قاتیب منینک قاتیمغه کیلماککا اویالورلار اوزکا بیرکا کیتارلار تقی ضایع بولورلار سین خان بابا اولار نینک کیننیدیق بار آیتغیل اویالماسونلار و قورقماسونلار ینه قاییب منینک قاتیمغه کیلسونلار تیدی حاجی محمد خان بو سوزنی ایشیتکاندین سونک ایکی بیره‌سینی و قوشینی قویوب یلانک آت بیرلان

بيرلان ایلغادی تقی استراباددا کیننيدين بیتدی آندين کوران تاغينه کيلدیلار و تکه و یموت دین آلیك آلتمیش کشی قوشولدی اولوقتیدا منقیشلاق بونهولوب ایردی ایرساری منغت نینك کوپ چاپقان سب‌دين کوردش و اورتا قودوق‌غه کیلیب اولتوروب ایردی ایرساری ایچینه کیلدیلار آندين بيش آلتی یوز کشی قوشولدی تکه و یموت محمود سلطان اوغلانلاری نینك رعیتی ایردی محمود سلطان حاجی محمّد خان بیرلان اناسی بیر ایردی اول سببدين خاجی محمّد خان اوغلانلارینه ایکاردیلار ایرساری پولاد سلطان و تیمور سلطان نینك رعیتی ایردی اول‌لار بابا سلطانغه ایکاردیلار پیشکاه کیلکاندين سونك حاجی محمّد خان ایکی اوغلی بیرلان اورکنج کیتدی بابا سلطان ایکی اینیسی بیرلان خیوق بازدی ساری اوغلان اورکنج نینك ارکینه قالدی قاتیندا آلیك کشی‌سی بار ایردی کیچه بولغاندين سونك قلعه نینك بیر بیرين تیشیب کیردیلاردا ساری اوغلان باشلیق بارچا نوکرینی اولتوردی تکه و یموت‌دين بيش آلتی کشی قالدی اوزکاسی اولجانی آلدی تیوه‌سی‌کا آشلیق‌نی یوکلادی تقی ایویکا قایتدی بابا سلطان خیوق‌غه بازدی اولوقتدا خیوق نینك ارکی یوق ایردی اولوغی ١) قالدی سارت قلعه‌نی بوزدی‌دا بیردی منکلیش بی‌نی یوز کشی بیرلان اولتوردی هزار اسب حاکمی کات حاکمی بخارا قاچتی بابا سلطان بیرلان کیلکان ایرساری‌دين اون بيش کشی ٢) قالدی اوزکاسی اولجه‌نی آلدی تیوه‌سینه آشلیق‌نی یوکلادی تقی ایویکا قایتدی بابا سلطان خیوق‌دا اون کون

١) اولغ ٢) بيش چا کشی

توردی‌دا خانقاه باردی اینیسی حمزه سلطان خانقاه‌دا بیر نیچه کون
شراب ایچارمن تیب توردی بابا سلطان هزار اسپ‌کا باریب یخشی و
یمان‌غه سرانجام بیریب قایتاین تیب هزار اسپ نینک جهان نمایندا توشوب
ایردی بیر تیکیت قبله طرفینه قارادی تقی ای بو کیلا تورغان کشی‌لارنی
کورونک بونی *) کشیلار توزور تیزی بابا سلطان قویوب باقتی کوردی یاو
بیر باشتوزا اولجوم پوش کیملی کلته چاپار آتلی قبلیچی الیندا یکه ایلکاری
کیلا یوروز آیننک کینیندین بیر چاپدار آتلی (کیلا یوروز .K) آیننک کینیندین
اوتوز کشی بیر توپ کیلادی بابا سلطان دروازه اوستی بیرلان دروازه‌غه
یوکوردی دروازه نینک بیر تخته‌سینی (بابا سلطان یاتی و ینه بیری سینی .K)
یانماسیدین بوزون کلته آتلی دروازه‌نی اوچ کرت چاپتی آیننک کینیندین
چاپدار آتلی اوچ کرت چاپتی ایکیسی هم قایتا بیردی قلعه نینک اوستیندین
تفنک بیرلان آتدیلار دروازه نینک آلدیندا تفنک بیتماس بیردا توروب
ییغیلدی یوز الیک کشی بولدی خبر سوردی سارت‌دین بارت آیتدی بابا
سلطان قلعه نینک ایچیدا تاشقاری‌دا سپاه‌دین هیچ کشی یوق اینیسی حمزه
سلطان خانقاه‌دا بو سوزنی ایشیتکاندین سونک کینکا کشی چاپتوردی بو
تورغان یوز الیک کشی خانقاه‌غه یوروی بیردی توش وقتدا غافل حمزه
سلطان نینک اوستیکا باردی اول بازار ایچیکا توشوب ایردی پیاده توروب
اوروشتی الیک آلتمیش کشی بولدی توشدین تا ایل یاتقونچه اوروشتی ایل
یاتور چاقدا یاو توب توب پیاده بولدی تقی بیر نیچه‌سی اوروشتی بیر

*) بری بونی

نیچه‌سی

نیچه‌سی غافل تامنی تیشیب ایچکاری کیرا. قالدی. بارچاسینی آلیب. شول ییردا اولتوردی. ایمدی بو یاو نینک نیچوک تیز کیلکانین آیتالی **عبد الله خان تاریخ هجری مینک تقی تورت‌دا قوی ییلیندا** چریکین کیلتوروب. یالتورواق بولدوزی توغان. (چاغدا) بخارادین آتلاندی. موندین ایلکاری آتشوق اول کونلاردا اوغلی عبد المؤمن خان اسفزایندا ایردی بو قیش اوغلوم بیرلان خراسان قیشلارمن تقی اکر اوخشاسا بهار عراق اوستینه یورورمن تیب خواجم قلی‌غه حکم قیلدی. سین ایراول بول*) تقی چهار جوی‌دین اوتا تور من کردیش‌دا اورذکا قوش سالاین تیب خواجم قلی‌غه تعلق لشکر سودین اوتکان وقتدا هزار اسب حاکمی قاچب باردی‌دا بو کون تورت کون بولدی بابا سلطان عراق‌دین کیلیب خیوق‌دا منکلیش بی‌نی اولتورکالی تیب آیتدی. شول زمان قاچیب کیلکان خواجه‌نی عبد الله خان آلدیغه ییبازیب تورور خان خبرنی سورغاندین سونک خواجم قلی‌غه حکم قیلیب تورور سین اورکنج اوستیکا یور مونیا من هم کیینکدین بارادیم تیب بابا سلطان خیوق‌نی آلغاندین سونک اون اوچ کوندا هزار اسب نینک دروازه‌سینه یاو کیلدی حمزه سلطانی خانقاه‌دا آلغاندین سونک خواجم قلی ییتشتی شول کیچه‌سی حاجی محمد خان اوستیکا یوردی حاجی محمد خان نینک کیچیک اوغلی محمد قلی سلطان یاوچه بهادر آتقوچی توغوشلی یخشی ییکیت ایردی اول آتاسینه آیتدی سیز آقام بیرلان اورکنج‌دا توروب سیز من بیر نیچه کشی‌نی آلیب بابا سلطان قاشیغه

---

*) بو.

بارایں تیب اوزکنج نینك جغتای و ترکماندین بیر نیچا کشی آلدی بخاراغه آلیب بارغان اورکنج اوزبکیندین منغتغه سوداغه باروردمن تیب بو ایشلاردین غافل کوپ کشی کیلیب ایردی بیر ایکی یوز کشی تاپدی. تقی بابا سلطان قاتیغه (باراین) تیب دریا یقاسی بیرلان هزار اسب کیتدی غافل چلوق قلعه‌سی نینك رو بروینه کیلیب ایردی آلدیندین یاو چقتی بیر نیرکا ییغلیب توردی یاو مینك کشیدین کوپ ایردی باشی خواجم قلی قلماق کیلیب اوروش سالدی توکاراك قبادی تقی جکم قیلدی سلطان‌نی قوتقارمانك توتونك تیب کوپ اورشتیلار ۱) محمّد قلی سلطان نینك کشیسی آز قالدی سلطان آیتدی موبداغ اوروشساق بیزدین بیر کشی قالماس کیلینك خلق اوغلی بیر بیردین چاپوب چقالی ایمکا کلیمز اولار اورازلیمز قورتولورمیز سلطان نینك بو سوزینی معقول کوروب بارچاسی بیر بیردین کوتاریلا چاپتی‌لار یاو ایکی یاریلا بیردی باشی بوتون یاودین چقتی‌لار سلطان شول قاچقاندین آتاسی قاتیغه بارمادی منغیت یورتینه باردی منغیت نینك بیر باش میرزاسی بار ایردی کوچك آتلی آتینك بسینکلینی حاجی محمّد خان محمّد قلی سلطانغه آلیب بیریب ایردی قاین آتاسی کوچك میرزا نینك ایوینکا باردی اول توتوب ۲) اوروسغه ییباردی محمّد قلی سلطان کوپ ییل‌لاردین سونك اوروسدا اوازی محمّد قلی سلطان بیرلان باسقیدان چقان کشیلاردین بیر کشی قاچیب اورکنجدا حاجی محمّد خان قاتیغه باردی شول زمان حاجی محمّد خان اوغلی عرب محمّد سلطان بیرلان قاچتی‌لار ایکی کون یوروب

---

۱) اولاویتر یولالی ۲) توروب

اوچونجی

اوچونچی کیچه‌سی بیر ینیرکا توشوب یاتیب ایردیلار آت آیاقی نینک آوازی کیلدی. صداق‌لارین باغلاب آتلاندی‌لار یاو کیلیب توبولدی قوشلارین و نوکرلارین یاریمین آلدیلار اوزلاری آز کشی بیرلان قورتولدی صباح چاشت وقتیندا ینه یبتدی اوروشا اوروشا کیتدیلار ینه قالغان کشی‌لاری نینک یاریمین آلدی یاریمی بیرلان اوروشا اوروشا استراباد باردی آندین سونک قزوین‌دا شاه قاتیغه باردی‌لار هزار اسب‌دا عبد الله خان اوزی کیلیب بابا سلطان‌نی تورت آی قباب آلیب اولتوردی بابا سلطان قاتیندا اوز نوکریندین اون بیش کشی ایرساری ترکمان‌دین اوچ کشی بار ایردی آندین اوزکا بارچا هزار اسب نینک سارتی ایردی هزار اسب نینک هم یخشی خلقی قلعه‌غه کیرمای قالدی قلعه ایچیندا کسبه ایردی **حاجی محمد خان اوغلی عرب محمد خان و سیونج محمد سلطان نینک کیلیب یورتغه ایکا بولغان‌لاری نینک ذکری.** تاریخ هجری مینک تقی، آلتی‌دا تاوق ییلی نینک آیاقیندا عبد الله خان اولدی ایت ییلی اوّلیندا قزوین‌دا شاه عباسغه عبد الله خان اولدی تیب کشی باردی بو خبرنی ایشیتکاندین سونک شاه عباس لشکرکا جار قیلیب آتلانیب سطام کیلدی حاجی محمد خان شاه عباس دین رخصت تیلاذی‌دا آیتدی عبد الله خان اولکاندین سونک اوزبک عبد المؤمن خانی اولتورور اول وقتدا بیز یورتیمزغه یقین بولماساق بیز نینک جماعتیمزدین ماوراء النهرد‌ا قزاق بولوب یوزوکان کوب تورور آنلار نینک بریسینی خلق کیلتوروب پادشاه قیلورلار آندین سونک بیزکا پادشاه‌لیق ییتماس تیدی شاه

عبّاس حاجی محمّد خان نینک اوغلی محمّد ابراهیم سلطان نینک اوغلی
بار ایردی بوروندوق آتلی اولوقتدا بیگرمه یاشار ییکیت ایردی آنی آلیب
قالدی حاجی محمّد خان اوغلی عرب محمّد سلطان آنینک اوغلی اسفندیار
سلطانغه رخصت بیردی اسفندیار سلطان اولوقتدا اون اوچ یاشیندا
ایردی بولار کیتکاندین سونک نورم خانغه هم رخصت بیردی حاجی محمّد
خان استراباد کیلدی آندین اوتوب کوران تاغینه (کیلدی) تکه خلقی نینک
اینچینه ایمدی بی بیرکا کیتارنی بیلمای حیران بولوب توروب ایردی اول
کونلاردا آتا اوغول ایکی‌سی نینک قاتیندا یخشی و یمان اون بیش کشی‌لاری
بار ایردی سرطان اینچی کون اپسیق بیر کون ایرتا تانک *) نمازینی
اوقوب تاغ نینک سایه‌سیندا اولتوروب ایردیلار درون طرفیندین ایکی
آتلی نینک قراسی پیدا بولدی یقین کیلکاندین سونک تانیدیلار ایکی‌سی
هم نایمان عرب محمّد سلطان نینک بخاراغه توشوب کیتکان نوکرلاریندین
ایرکانین کیلیب خانغه کورنوش قیلدیلار تقی قایتیب یوکونوب عرض
قیلدی‌لار عبد المؤمن خان اولدی خدای تعالی سیزکا اوزاق یاش
بیرکای خان بو واقعاتنی یخشی تقریر قیل تیدی اولار آیتدیلار
بیز مرودین کیلامیز عبد المؤمن خاننی کیچه کوچوب بارا
توزغاندا ضامن قلعه‌سی نینک آلدیندا آتاسی نینک بیک‌لاری اوق
بیرلان آتیب اولتوردی‌لار شول کیچه‌سی من بری کیتدیم تیب مرو
خاکی نینک کشیسی کیلدی بیز شیرنی عراقدا تاپارمیز تیب بارا ایردیک

---

*) ایرتانک

نسابیز

نسایدا خبر تاپدوق شاه عبّاس بسطام کیلدی تیب آندین درون کیلیب
سیز نینك ترکمان ایچینه کیلگانینگزنی ایشیدوك تقی بنده لیك کا کیلامیز شول ساعت
آتلاندیلار تقی سکیز کوندا اورگنج کیلدیلار اورگنج بیرله وزیرنی حاجی محمّد
خان آلدی خیوق بیرلان کاتنی عرب محمّد خان آلدی هزار اسبنی اسفندیار
سلطانغه بیردیلار عبد الله خان اورگنجدین هایداب آلیب کیتکان اوزبکی دین
بیر اوغلان قالمای بارچاسی کیلدی حاجی محمّد خان نینك اولوغ اوغلی روم
کیتذی تیب یوقاریدا آیتیب ایردوك اول رومدا ایشیتدیکیم عبد الله خان
اولگان ایرمیش تیب آندین سونك شیروان کیلدی بورندین خبر آلاین تیب
کیلگاندین سونك بو واقعات بولغانین ایشتدی و بیلدی تقی کیمه کا منیب
منقشلاقدین چقتی سچقان ییلی نینك باشیندا حاجی محمّد خان ایت ییلی
کیلیب ایردی اول ایکی ییل دین سونك کیلدی حاجی محمّد خان ارگنج
بیرلا وزیرنی آنغا بیردی اوزی خیوقغه کیلیب کچیك اوغلی عرب محمّد
سلطان قاتیندا بولدی بیر ییلدین سونك سیونچ محمّد سلطان حق رحمتی کا
کیتدی بیر اوغلی قالدی عباد الله آتلی بیر ییلدین سونك اول هم آتاسی
کینیدین کیتدی حاجی محمّد خان تاریخ هجری مینك تقی اون بیردا وبارس
ییلی نینك آیاقیندا سکسان اوچ یاشیندا حقّ رحمتیکا کیتدی **عرب**

محمد خان نینك پادشاهلیقی نینك ذکری اوغلی عرب

محمّد سلطاننی خان کوتاردیلار کات ولایتی نی هزار اسب اوستیکا اسفندیار
سلطانغه بیردیلار خان بولغاندین آلتی آی اوتکاندین سونك قوش یایق
تیکاندا یوروکان اوروس نینك قزاقیندین مینك کشی سرطان نینك اوّلی

کونی غافل کیلیب اورکنج نینك قلعه‌سینه کیردی شهردا رعیّت‌دین اوزگا کشی یوق ایردی خان نینك اوردوسی و سپاه خلقی آمو سوبی نینك لبندا ایردی‌لار خیوق‌دا خانغه کشی چاپتوردیلار ییتی کوندا خان کیلدی اورکنجدا رعیّتدین مینك کشی اولتوردی و مینك قیز بیرلان جوانینی آلدی مینك ارابه‌غه یخشی مال‌لارنی یوکلادی بز ۱) و بویاغلی و پلاس و تون و توشاك یاستوق مونداغ نیمرسالار نینك بارچاسینی اوتقا یاقدی بولارنی سرانجام قیلغونچا ییتی کون بولدی آندین سونك اورکنجدین چقیب دریا لبیکا ۲) یورودی عرب محمّد خان آلدیغه باریب اور قازدی و چپب قیدی ایکی کون اوروشتیلار اوچونچی کونی چیب زور قیلیب آلدی تقی باسیب اوتدی اوروس پیاده بیز نینك خلق آتلی ایلغاب ایکی فرسنك بری یوزوندا کیلیب ینه اور قازدی بیز نینك خلق نینك غرضی یوکیم ایسیق کوندا چولدا آلا کورالیّ سوغه بارغاندین سونك توغایدا اوروس بیر کوندا قلعه سالور آندین سونك اوروسغه کشی ییباروور آندین کوماك کیلور اوشبو ییردا بارچامیز قیرالی تیب زور قیلدیلار اوروس یوکلاکان سوینی تمام قیلدی اوزوشتیلار اوروس قان ایچا باشلادی بیشلانچی کون قانی هم تاووسدی ۳) اوزبك هر ییردین توب توب چاپتی اوروسنی اولتوروب اولتوروب قایتی اوّل ارابه‌دین چقیب اوروشا ایردی آخر ارابه نینك ایچیندین چیقا بیلمادی عاجز بولدی ییتی‌لانچی کونی بارچه اتفاق بیرلان چاپتی‌لار ارابه‌غه کیلکاندین سونك آندین توشوب کوران

---

۱) بوز ۲) لبکا ۳) تاوستی

ایچیکا

ایچیکا کیریب قیلیچنی قویا بیردیلار خلق اولجاغه بولغاندا یوز اوروس دریا لیبکا ۱) باریب توك قلعه‌سی نینك قوی سیندا یغاچ‌دین قلعه سالیب بالیق آلیب یبیدی ۲) دا اولتوردی عرب محمّد خان باریب قبادی تقی اون بیش کوندا آلدی اوروسنی آلغاندین سونك آلتی آی دین سونك **قلماق نینك اوّل کیلکانی** مینك قلماق کیلدی موندین ایلکاری اوزبك مسلمان بولغاندین بری هیچ قلماق کیلکانی یوق ایردی خواجه کولی بیرلان شیخ جلیل تاغی نینك آراسیندین اوتوب سو نینك ایکی لبندا اولتورغان ایلی تا توك قلعه‌سینه چاپدی‌دا بورلچی‌دین چقیب کیتدی عرب محمّد خان کینیدین باریب اسیرنی و مالنی آلیب قالدی امّا قلماقدین آلا بیلمادی **قزاق کیکانی** و تقی اول کیم ماوراء النهردا یوروکان ایلبارس خان اوغلاریندین خسرو سلطان تیکان‌نی نایمان خلقی بیر کیجه خیوق نینك ایچیکا کیرکوزدیلار عرب محمّد خاننی اولتوروب خسرو سلطاننی پادشاه قیلالی تیب کنکاش ایچنداکی کشیلاردین ایکی کشی (بیری قیرغیز بیك باقلی بهادور و بیری اویشون باقلی میرزا .R) کلیب خانغه خبر قیلدی خسرو سلطان‌نی توتوب اولتوردیلار کیلتورکان کشیلار نینك باشی نایمان صوفی میرزا تیکان ایردی آنی هم اولتوردیلار اوزکالاریکا تیکمادیلار (دولت خواه لیقنی قراجی لیقنی ایکی کشیدین کوردوك .R) **ایکنچی قزاق کیکانی** بو واقعاتدین ایکی ییل اوتکاندین سونك اویغور خلقیندین ییکرما کشی آق سقالیسی ساش میرزا تیکان بارچاسی اورکنجدین سمرقند باریب حسن قلی خان اولادیندین

---

۱) لبکا ۲) یتدی

صالح سلطان تیکانی سو نینک آرقاسی بیرلان اورکنجدا اولتورغان اوزبک ایچنه آلیب کیلدیلار آنی ایشتیب عرب محمّد خان خیوقدین باردی خلق خانغه کیلدی قزاقغه بازمادیلار بیر ایکی پوز قرا یمان باریب ایردی اول هم قاچتی کیتدی صالح سلطانی توتوب کیلتوروب اولتوردی *) بیکرما اویغور نینک (هیچ) قایسیْ سین اولتورمادی من قراچی خلقیم بیرلان یمان بولمان هر کیم یمان لیق قیلسا آنی خدایغه سالدیم ثونا کون صوفی میرزا خسرو سلطاننی کیلتوردی ایرسا آنی هم من اولتورکانیم یوق اینیسی بابا میرزا پادشاهم سنینک دشمنینک بیر یوزیندا بولماسون تیب اوزی نینک توقّان اینیسی بابا میرزا اولتوردی حالا هم بولسا اویغور خلقی اولتورورمن تیسا اوزلاری بیلور من اوز قواوم بیرلان توتوب اولتورمان تیدی *) اویغور خلقی هم اولتورا بیلمادی ایمدی ابو الغازی آیتا تورور قدیم خلق بو زمانه نینک خلقیندین یخشی ایردی اگر ایل خلق بیغلیب کشی اولتورا بیلور بولسا و یا کناه‌کار سورای بیلور بولسا و یا بیر ایش باشقارماق قولیندین کیلور بولسا نی اوچون بیر مردکا پادشاه آت قویدی اویو نینک توروندا اولتورتوب بارچه خلق اختیارلارین آنینک قولینه بیرا تورورلار آخر آتامیز خان نینک باشینه و بارچه یورت خلقی نینک باشینه خان نینک کینک‌لیکی آرتوق کناهلارینی عفو قیلغای تیدی موندین اون ییلدین سونک **ایکنجی قلماق کیکانی** باقرغان اوستندین ینه بیر مینک قلماق کیلیب ایلنی چاپوب اسیر و مال آلیب کیتدی آنینک کینیدین بیتا بیلمادیلار عرب

---

۱) کیلتوردی ۲) اولتورورمن

محمود

محمد خان نینگ ییتی اوغلی بار ایردی اوّل **اسفندیار خان** ایکینچی **حبش سلطان** اوچونچی **ایلبارس سلطان** تورتونچی **ابو الغازی خان** بیشنچی **شریف محمد سلطان** آلتنچی **خوارزم شاه سلطان** ییتیلانچی **افغان** ۱) **سلطان** اسفندیار خان نینگ اناسی اوز جماعتیمزدین ایردی حبش سلطان بیرلان ایلبارس سلطان نینگ اناسی نایمان قیزی ایکیسی بیر انادین ایردی فقیر انام نینگ جماعتی نی یوقاریدا آیتدوم آنداغ هم بولسا ینا آیتالی انام نینگ آتی مهر بانو خانیم آتاسی خان غازی سلطان آنینگ آتاسی شیر غازی سلطان آنینگ آتاسی سلطان غازی سلطان آنینگ آتاسی ایلبارس خان آتینینگ (آتاسی) برکا سلطان آنینگ آتاسی یادکار خان آتام بیرلا انام نینگ ایکیسی نینگ هم آتاسی یادکار خان تورور شریف محمد سلطان ۲) بیرلان خوارزم شاه سلطان ایکیسی نینگ اناسی بیر خواجه مودود چشتی اولادیندین ایردی چشت هرات نینگ کندی تورور افغان ۳) سلطان نینگ اناسی ابو الخیر خان اولادیندین ایردی آتامیز خان عرب محمد خان تختغا اولتورغاندین سونگ اون تورت ییل بولغاندا **حبش و ایلبارس جاو بولغانی نینگ ذکری** حبش سلطان اون آلتی یاشینه ییتدی ایلبارس سلطان اون تورت یاشینه ییتدی .K) ایکی سی هم خیوقدا اوستی عرب محمد خان اورگنج باریب ایردیلار خیوقدا دولت شرابینه مست بولغان اوزبک نینگ بیکیتلاری حبش سلطان بیرلان ایلبارسنی آتلانتوروب

---

۱) اوغان ۲) خان ۳) اوغان

اورکنجکا وزیرکا جار قیلا کشی ییباریب چریك نینك آلدی و آرتی ییغیلغونچه پیشکاه تیکان قودوقغه ییغیلدی اورکنجدین یلدام آتلیغه بیر کونلیك یبر بولور باریب اون کون توردیلار عرب محمد خان کشی ییباردی قایتیب کیلسونلار شهر وزیرنی بیراین تیب باریب کورماکا آتامدین قورقارمن چریك کیلکاندین سونك کورارمن بولغای تیب بارغان کشینی قایتاردی هر بیردا طلبلی ییکیت بولسا توب توب کیتدیلار عرب محمد خان نینك آتالیقلاری نینك اوغلانلاری و وکیللاری نینك اوغلانلاری بارچهلاری کیتدیلار شول وقتلاردا خلق خاندین آنداغ قورقار ایردیلار کیم بارچا اوزبك بیر بیلغاچا ایوینه کیریب خاتونی بیرلان یاتماسون تیسا هیچ کشی نینك حدّی یوق ایردی ایو طرفینه بیر قدم قویا بیلکای خان کورنوشکا چقیب خلقغه آیتسا اینی اوغلونکزنی حبش قاتیغه ییبارمانك اکر هر کیم ییبارسا مندین یخشیلیق امید قیلماسون مننك بو سوزیمنی بیری بیرینکزکا آیتنك تیب حکم قیلسا کشی ییباریب شهرلاردا و بازارلاردا اوشبو سوزنی آیتب جار چارلاتسا بیر کشی نینك حدّی یوق ایردی ایویندین تاشقاری چیقا بیلکای ایچیندین خلق نینك کیتکانین یمان کوردی تاشیندین هیچ نیمرسا آیتمادی خلق اوغلی نینك قاتینه بارغانین یخشی کورادی خان اکر یمان کورسا منع قیلور ایردی تیدی تقی کیتماك بیرلان بولدی اول بارغاندین (سونك) خراسان چاپوب قایتدی تقی آتاسیغه هر اوغلی بیر کشیدین سوغات ییباردی اوزی اورکنجکا بیر منزل بیر کیلدی چریککا بارغان کشیلار ایولی اوینه کیتدی سلطانلار قاتیندا ناموسلی و عارلی ییکیتلاردین بیتمیش یا سکسان

کشی قالدی شول وقتدا اویغور قربان حاجی تیکان خان نینك آندین اولوغ بیکی یوق ایردی ییباردی اوغلانلاریم کیلیب منی کورسون تیب حاجی صباحی (ییتشدی و .R) .ییشین وقتیندا قایتیب کیلدی من هم آتامنی کوراین تیب ایشیككا باریب ایردیم حاجی ایشیككا کیلدی خان قاتینه بیرکا کیردوك خان (آیتدی) کورکان ایشتکانینکنی آیت حاجی تیدیلار نی آیتاین خانیم بارغانیمه پشیمان بولدوم یوقاریسی داروغان آتنا قوییسی باقرغان آتاغەچا اولتورغان اوزبك اوغلانلارینك نینك قاتیغه ییغلیب تورور ایت باشلی سغر آیاقلی دین* اوزکا نینك بارچەسی بار من (منی سیزکا .R *) آتانکز چارلاتا ییباردی تیب آیتیب ایردیم مینك ییردین قچقوردی هر قایسی‌سی بیر نمرسا آیتب خانیم ایش یمان بولدی اوزونك بیلورسین منینك سنغا جانیم کویکاندا اوزکالار نینك تونی نینك ایتاکی کویماس ایمدی خیوقغه کیتاکور بو ظالملار نینك سوزی یمان تورور ییراق بولا کورونك ایلمیز خلقمیز بیر مصلحت قیلورمیز بو سوزنی ایشتکاندین سونك خان نینك قولی آیاقی سست بولدی تلی توتولدی آت ایکارلا تیوەنی یوکلا تیدی کون باتقاندین سونك آتلانب خیوقغه کیتدی خاندین اوزکا بارچا خلق بیلامیز حبش و ایلبارس نینك قاتیندا ییتمیش‌دین آرتوق کشی یوقینی خدای تعالی امرینه هیچ چاره قیلیب بولماس بیر کشیدین سورمادی بو سوز راست و یا یالغانمو تورور تیب حبش ییلان بیز نینك خان نینك آراسی ایرتانك کیتکان کشی توش بولماسدین برون باریب کیلور ایردی

*) براغز

یا بیر کشی‌نی بیبیارمادی کوروب کیل نیمقدار کشیسی بار تیب آیتمادی
چریکدین کیلکانی ایوینه کیتدی برونقی ایویندا‌غیسی کیلور فرصت بولغانی
یوق حبش اورکنج یقینینه کیلکالی ایکی کون بولدی بو کوپ لشکر آسماندین
توشتی‌مو یا بیردین چقتی‌مو قایدین کیلدی تیب کونکلیکا کیلمادی خان
کیتکاندین سونک حبش و ایلبارس قران قیرینه باریب توشدی اولوقتدا
مزدهقان قلعه‌سیندین تا باقرغان نینک بری یوزی قویغون تیکان بیرکاچا
بوغدای ایکیلور ایردی بیز نینک خان توک قلغه‌سی نینک یوقاری‌سیدین
بیر اریق قازدوروب تورورلار فقیر دنیاغه کیلماسدین بیر ییل بورون
میزان بولغاندا سقاسینی کومرلار ایردی بوغداینی اورغان وقتدا آچارلار
ایردی بیز نیچا بیلدین سونک اریق نینک کینک لیکی آتقان اون اوتماسدای
بولدی سو نینک آیاقی قویغون باردی آندین آجی تنکیزکا باردی *) یالغوز
بوغدای ایکیلور ایردی آتلی کشی اون کوندا بوغدای نینک باشیندین ایلانیب
کیلا بیلماس ایردی اول وقتدا پول بوچک یاریم مثقال کومش بیر تنکه
بیرینه یورور ایردی بیر تنکه‌کا یاریم تیوه یوکی بوغدای بیرورلار ایردی
بیر مثقال کومش‌کا بیر خروار بوغدای بیرورلار ایردی ایمدی آیتا
تورغان سوزیمزدین قالماغای‌میز هر بیردا خان نینک انبار قیلیب قویغان
آشلیقی بولسا آتاسینه تعلق اخص نوکری نینک آشلیقی‌نی آلدی تقی
نوکرکا بیردی مونی ایشتکاندین سونک آشلیق آلماق اوچون قرا یمان نینک
بارچه‌سی باردی یخشی سیندین هم باردی بیک‌لار آزاده یورودیلاردا

---

*) تنکیزکار باردی

خان دین بشهر وزیرنی توابع ترکمانلارنی بیرلان حبش و ایلبارسغه آلیب
بیردیلار آندین سونک تورت مینک کشی بیرلان باریب خیوقدا آتاسینی
کوردی تقی قایتیب وزیرکا کیلدی بیش ییل آتا و اوغول بولوب
اولتوردیلار آلتی‌لانجی ییلی ایلبارس سلطان آبیوردنی چاپارمن تیب
خیوقدا آتاسینی کورمادی چریك نینك آلدین و آرتین ییغارمن تیب
ساغچه قودوغینه باردی اولوقتدا خان آتلانیب اورکنج کیتدی ایلبارس
سلطان نینك قوبغان کشیسی کینیدین باریب خبر قلیب تورور ایشتکاچ
آتلانیب خیوقغه کیلیب کیردی خان اولوقتدا ریش تبان آتادا ایرکاندور
خان قاتیندا شول کونی یاو اوروشغو کشیدین اوتوز کشی بار ایرکاندور
سحر وقتندا خیوقدین کشی کیلیب تورور ایلبارس سلطان کیلیب خیوقغه
کیردی تیب خان قاتینداغی خواجهٔ عاقل‌لار آیتب تورورلار باریب
خیوق نینك دروازه سینه توشماك کیراك سیزنی کیلادی تیب ایشتکاندین
سونك تورا بیلورمی چقاردا کیتار تیب ایلغاب کیلیب خیوق نینك خستکان
تیکان کندینه توشوب تورورلار ایلبارس سلطان خان نینك خستکان کیلکانینی
ایشتکاچ بیش یوز کشی ییباردی بار تقی آتامنی توتوب آلیب کیل تیب
خان خولیکا قبالدی ایلبارس سلطان نینك کشیلاری آتدین توشوب تورت
طرفدین اوروش سالدی اولوقتدا آفتاب باتدی قرانغو بولغاندین سونك
دیوارنی هر ییردین تیشتی تقی کیردی خاننی آنغا مندوروب جلاوینی
آلیب یاریم کیچه‌دا خیوقدا ایلبارس سلطان نینك آلدینه آلیب کیلدیلار
آتاسینی بیر ایوکا سالدی ایشیکیندا کشی قویدی اوتوز ییلدین برنی

بیغیلغان خزینه‌نی آلدی تقی ایتکا و قوشغا بیردی آتاسی نینک بیک‌لاری نینک بارچاسی تیرک قویوب مال‌لاری نینک بارچاسین آلدی تقی آتاسینی تیرک قویوب خیوقدین چقیب ایویکا کیتدی ایلبارس سلطان آتاسین توتوب مالین آلیب یوروکاندا اسفندیار سلطان هزار اسپدا حبش سلطان و فقیر و شریف محمد سلطان اورکنجدا خلقنی بیغیب توردوق ایلبارس سلطان اوستینه یوروماکنی آقسقالیق‌لار اوخشاتمادیلار آنینک اوچون بیزکا شدت قیلیب خان‌نی اولتورور بارماساق مالین آلوردا تاشلار کیتار تیدیلار ایلبارس سلطان نینک ایوی بیز نینک ایویمیزکا یقین ایویکا کیلدی اسفندیار سلطان عرب محمد خان بیرلان بیز نینک بیغین قیلیب یاتقان بیریمیزکا کیلدیلار ایلبارس سلطان نینک اوستینه باردوق اوروشا بیلمادی قاچتی‌دا بیش آلتی کیشی بیرلان قیرغه چقیب کیتدی ایوینی و ایلینی چاپدوق بارچا سلطانلار خان قاتیغه باردوق آتامنی کوراین تیب کیلدوم اوردودا یکه نماز شام اوقوب توروب ایردیلار نمازدین فارغ بولغاندین سونک یقین‌لارغه کیلیب اولتوردوم‌دا آیتدیم ایلبارس سلطان بیش آلتی کیشی بیرلان قیرغه چقیب کیتدی ایمدی نی فکر قیلاسیز آیتدیلار سیننک کونکلینک‌کا نی کیلا تورور من آیتدوم بو ارابه نینک اولوغ یولندای کورینه تورغان نمرسادی آتا سیز آنی قیلماس‌میز *) آیت تیدیلار اسفندیار سلطان بیرلان فقیرغا حکم قیلونک حبش سلطان‌نی اولتورالی‌دا باریب ایلبارس سلطان‌نی اولتورالی آندین سونک قالغان بیش اوغلینکز نمک هیچ قایسیسی سیز نینک

*) آتا سیز آنی سیز قیلماسیز.

حکمینکزکا تجاوز قیلماس‌لار یخشی آتاسین حسین حاجی آتلی آتالیق‌لاری
بار ایردی آنینک آتین توتدیلار من آنینک بیرلان سوزلاشاین سن بار تقی
فلان و فلان تیب بیش کشی نینک آتین توتدیلار آنلارغه کنکاش آمدین
سونک یاریب اسفندیار کنکاشدا اوشبو کیچه نینک ایچندا کیلیب منکا
جواب بیر تیدیلار من یاریب سوزلاشیب کیلدوم دا آیتدوم اسفندیار سلطان
یاشلیق بارچالاری آیتدیلار بیز بوچاقغه‌چه اولارغه آیتا بیلمای ایردوک
بو ایش موندین ایلکاری کراک ایردی حالا هم بولسه کیچکا قویماسونه
یخشی عنایت قیلیب توزورلار تیب عرض قیلدیلار تیدوم خان آیتدیلار
من حسین حاجی‌غه کنکاش کایم اول آیتادی اوغلانلارینکز نینک بیریسین
اولتورسانکز آندین سونک قالغانی نینک هیچ قایسی‌سی سیزکا ایناماس من
ایمدی قیلا بیلمای ابو الغازی من آیتدوم بیش آلتی ییل موندین ایلکاری
خراساندین کیلکاندا حسین حاجی نینک آقاسی قربان حاجی حبش سلطان
بیرلان ایلبارس سلطان‌نی چاقرتا ییباردینکز ایکیسی نینک قاتیندا ییتمیش‌دین
آرتوق کشی یوق ایردی سیزکا کیلیب آیتدی ایت باشلی سغیر آیاقلیدین
اوزکا نینک بارچاسی ییغلیب‌تی تیب سیزکا یالغان سوزلاب خیوقغه قاچردی
مو نینک هم عرضی حبش سلطان ایلبارس سلطان اویغور نایمان نینک
حیاتیدی اولار یولسون دیشورور تقی اولکیم ایلبارس سلطان نینک ایشیکیندا
اختیار بولوب تورغان دوستم بیرلان ایشیم اول ایکیسی حسین حاجی نینک
یقین اینیسی ایلبارس سلطان اولسا اولهم اولماک کیراک سیزنی توتوب ایوکا
سالیب مالینکزنی آلغاندین سونک ایمدی نی قالدی تانکلا موندین نیمان

ایشلار بولور پشیمان بولورسیز*) فایده بیرماس تیدیم بیر ساعت فکر قیلیب توزدیلادا من بو ایشنی قیلا بیلمای من قوی ابو الغازی تیدیلار (خان دین .R) امید اوزکاندین سونك آتلانیب یاریم کیجه‌دا اسفندیار سلطان قاتیغه باردیم‌دا واقعاتنی آیتدیم تغی خان بولماسا بیریکا سیز اوخشاتسانکز فقیر قیلاین تیدیم آیتدی آنداغ تیما ابو الغازی آتام مناسب کورماکان ایشنی من قیل تیب هرکیز آیتمان ایمدی بو سوزنی آیتقوچی بولما تیدیلار قایتیب ایویمکا کیلدوم اسفندیار سلطان نینك نوکرلاریندین بیر نایمان ییکیتی منینك کیجه باریب سوزلاشیب قایتقانیمنی بیلیب باریب حبش سلطانغه خبر قیلدی آندین سونك منینك بیرلان دشمن بولدی آتام خیوق کیتدی اسفندیار سلطان هزار اسب کیتدی حبش سلطان ایلبارس سلطانغه کشی چاپتوردی آتاسی قایتدی تیز کیلسون تیب منینك سرّم آشکارا بولدی ایکی دشمن نینك اورتا ییریندا تورا بیلمادیم کوچوب آتام کینندین کیتدیم کات ولایتینی انعام قیلدیلار بو واقعادین بیش آی اوتکاندین سونك پشیمان بولدی اوغلانلاریدین اوتماکانیکا اسفندیار سلطانغه و فقیرغه کشی ییباردی آتلانسونلار تیب شریف محمد سلطان نینك اناسی اورکنجدا ایردی خیوقدا آتاسین کورکالی سلطان کیلیب ایردی آنی هم قایتا ییبارمادی آتلاندی اوغلانلاریم نینك قاتیندا اون یمان فتنه انکیز کشی بار اکر آنی منغا توتوب بیرسالار اوغلوم دور جانیم دور آغزیندین اوپارمن دا قایتارمن اکر اول یمانلاردین اوتماسا من هم اوغلانلاریمدین اوتارمن تنکری کیمکا

*) قیلورسیز

بیرسا اول یولور بولغای تیدیدا یوروتی بو سوزنی آیتیب اوغلانلارینه کشی
ییباردی خاندین کشی بارغان ساعتی چریکنی سورماککا کشی تعیین
قیلدیم قوشغه کشی تعیین قیلدیدا آیتدوم سیزلار سونی اوتا تورونک
تیب آتیم قاتیغه باردوم اولار خیوقدین چقیب کندم‌کان تیکان
کندکا توشکانلار ایرکاندور خلق هنوز یاتمای ایردی خان قاتیغه
کیلدیم قایدان کیلاسان تیدیلار کاتدین تیدیم قاچان کیتدینک تیدیلار
اوشبو کون اولوغ چاشت بولوب ایردی نی اوچون قوشونکنی قویوب
ایلغاب کیلدینک تیدیلار کونکلیمکا بیر تمرسا کیلدی آنی عرض قیلاین
تیب کیلدیم آیت تیدیلار سیز نینک موندین بارا تورغانینکرنی اول ایکی‌سی
بوکون ایشیتور یا صباح ایشیتور تقی ایلکا سوراول ییبارور سیز اسفندیار
سلطان بیرلان سو نینک بری یوزیندین یورسانکز منغا امر قیلسانکز اوشبو
زمان کیتسام نماز وقتی کات بارسام آندین آراده بیر یاتیب ایل ایچیکا
بارور ایردیم اوزوم نینک قاتیمدا سکز یوز نوکریم بار صحرا اولتورغان
اوزبک نینک یاریمیندین کوپیسی سیز نینک فقیر نینک ایلیمدی آلار بی
منت منغا کیلورلار حبش سلطان بیرلان ایلبارس نینک ایلی قورققاندین
کیلور اکر بیر دای ایکی دای حبش سلطان قاتیغه کیتسا قزانیغه‌چا
آلدورورمن صحرادا اولتورغان اوزبک‌دین یاشقا حبش بیرلان ایلبارس
سلطان قاتیندا ایکی یوز اوچ یوزدین آرتوق کشی یوقتی من بارغاندین
سونک اول ایکی‌سی نینک قاتیغه کشی ییبارمن سیز یلدام یوزونک بیر
اوق آتمای قاچیب کیتاد اکر موندای قیلماسانکز سیز بارغونچه ایل نینک

چریکین ییغشتوروب قارشی کیلیب اوروشور خدای تعالی نینك کیمکا بیروری معلوم ایرماس بو سوزلارنی کیمدین اوکرانیب کیلدینك سن تیدیلار اوزوم آیتا تورور من هیچ کیمدین اوکرانکانیم یوق تیدم سنکا بو سوزلارنی اورکاتکان کیدی نا معقول آیتیب تورور یار تقی قوشینك بیرلان مینك قاتیمغه کیل تیدیلار قایتیب باریب قوشنی کچوروب خواست متاره‌سیندا خان حذمتیغه باریب آندین کوچوب ایکچی قومی تیکان بیرکا توشتی‌لار اول کونی ینه عرض قیلدیم فقیرنی ییباریبك منی ییبارماسنکز شریف محمد سلطانی ییباریك کشی یاونی آتمای چاپمای آلور بولسا بی ضرورتی آتیشیب چاپشیب یوروکای اوشبو ایشنی قیلسانکز حبش سلطان ایلبارس سلطان بیر اوق آتمای قاچیب کیتار یوق ایرسا ایش یمان بولور تیدیم خان قبول قیلمادیلار خان نینك بیكلارینه آیتدیم اولار هم قبول قیلمادیلار کورا بیلا باریب بلاغه اوجرادوق کوچوب علی سلطان قاردورغان تاشلی یارمیش نینك سقاسینه باریب ایردوك قراوللار کیلدی جاو قراسینی کوروب اندك یوروب ایردوك یاو نینك اوزی کیلدی تقی اوروشتی بیز باستوردوق عرب محمد خان‌نی توتوب حبش سلطان قاتیغه آلیب باریب تورورلار بشول ساعت آتاسی نینك کوزون آلدوردی‌دا کشی‌کا تاپشوروب خیوقغه اوردولاریغه ییباردی اوزی اسفندیار سلطان‌نی قوالاب هزار اسب بلردی فقیر کات یاردوم آندین بخاراغه کیتدوم اسفندیار سلطان شریف محمد سلطان و خوارزم شاه سلطان هزار اسب نینك قلعه سیغه قبالدیلار حبش سلطان ایلبارس قرق کون قباب اولتورغاندین سونك

کشی

کشی یبیباریب یاراشتی‌لار اسفندیار سلطان مکّه تیب کیتدی شریف محمّد سلطان‌نی آلیب قالیب کاتی بیردیلار خوارزم شاه سلطان اون ایکی یاشینداو و افغان ۱) سلطان اون یاشیندا ایردی خیوقدا اتالاری نینگ قاتیندا ایردیلار ۲) شریف محمّد سلطان کاتدا تورت آی تورغاندین سونگ قاچیب بخاراغه فقیر نینگ قاتیمغه باردی اسفندیار سلطان باریب برونقی شاه عبّاسنی کوردی حبش سلطان آتاسینی معیوب قیلغانی تاریخ هجری مینگ تقی اوتوزدا و تاقوق ییلیندا ایردی حبش سلطان اورکنج بیرلان شهر وزیردا بولدی ایلبارس خیوق بیرلان هزار اسبدا بولدی عرب محمّد خاننی و اوچ حرم‌لاری و ایکی کچیک اوغول‌لاری قوم قلعه‌دا اولتورتدیلار عرب محمّد خان نینگ شهید بولغانی و اسفندیار نینگ خان بولغانی نینگ ذکری بیر ییل بولغاندین سونگ ایلبارس سلطان آقاسی حبش سلطانغه آیتمای آتاسینی و ایکی کچیک اینیسنی خیوقغه کیلتورتدی اسفندیار سلطان نینگ ایکی اوغلی بار ایردی اولوغی اوچ یاشیندا کچیکی بیر یاریم یاشیندا خیوقدا ایلبارس سلطان قاتیندا ایردی کچیک اینیسی افغان ۳) سلطان‌نی آغاسی حبش سلطان‌غه ییباردی مونی آقام اولتورسون تیب آتاسینی و خوارزم شاه آتلی و اسفندیار سلطان نینگ ایکی اوغلینی تورتیسینی بیر ییردا اولتورتدی حبش سلطان بو یاش اوغلان نینگ نی گناهی بار تیب اولتورمای اورس پادشاهینه ییباردی افغان (۴ سلطان اورس قولوندا

۱) اوغان ۲) یوروردیلار ۳) ۴) اوغان

اوتوز ییل تورغاندین سونک حق رحمتیکا کیتدی آندین نسل قالمادی
شاه عباس ماضی اسفندیار سلطانغه خراسان ایناکینه بار یورتونیکنی
طلب قیل تیب رخصت بیردی اول درون کیلدی آندین سونک ابو الخان
تاغینه باردی تکه و ساریق دان ییتمیش کشی سوت دین اون کشی
قوشولدی اوزی نینک اوچ یوز نوکری بار ایردی اول وقتدا حبش
سلطان امو سوینی نینک قبله طرفندا توک قلعه‌سی نینک روبروینده
اولتوروب ایردی یاریم کیچه‌دا کیلیب حبش سلطان نینک ابوینی باستی
ابوینده یوق ایردی بیر نوکری نینک ایوینه باریب مهمان بولوب یاتیب
ایردی یاو نینک کرنای و سورنای ایشتدی‌دا آتلانیب قاچیب اینیسی
ایلبارس سلطان نینک قاتینه باردی ایلبارس سلطان حبش سلطان بیرلان
ایکیسی اسفندیار سلطان اوستینه یورودی اورکنجدا عرب محمد خاندین
قالغان نوکر و فقیردین قالغان و شریف محمد سلطاندین قالغان بارچه‌سی
اسفندیار سلطان ایشیکینه ییغلدی باقرغان آستانه‌سینده سید آتا اولادیدین
بیر کیشی بار ایردی نظر خواجه دیرلار ایردی ایلبارس سلطان آنینک
قیزین آلدی اول یالغانچی دنیا دوست قلب عیار سپاهی‌گیرلیک نینک
بعضی قاعده‌لاریندین وقوفی بار ایردی اول باقرغاندین آتلانیب اسفندیار
سلطانغه کشی ییباریب تی فقیر بنده‌لیک‌کا باردیم امّا سندین ایکی کون
سونک بارورمن آنینک اوچون یقین اولتورغان بعضی ایل‌لار نینک
چریکینی آلا بارورمن الیک کشی بیرلان آتلانیب یولدا حبش سلطان
بیرلان ایلبارس سلطانغه طرف بولغودیک ایل‌لارکا تکیب چریکین آلیب

تون

تور طرف بولماسدای ایلکا تیکمایدی شول کونلار خلق نینک بارچاسی آتلانیب اسفندیار سلطان نینک کیلکانی نی یخشی بولدی آتاسینی بیلمکان ظالملاردین خدای قوتقاردی تیب کروه کروه اسفندیار سلطانغه کیلا ایرکاندور نظر خواجه اوچ یوز تورت یوز کشی اوزی بیرلان آلیب کیلیب ایل نینک اسفندیار سلطانغه کومالکا کیلا تورغان اولوغ یولی نینک اوستیندا دریا نینک لبندا توشوب بیر طرفی دریا بنا بیر طرفینا اور قازیب تی پیاده آتلی اوتماسدای اسفندیار سلطانغه کومالکا کیلا تورغان کشی نینک بعضی‌سینی سوز بیرلان و بعضی سینی زور بیرلان اوزینه قوشوب آیتب تور خدای (تعالی) کورساتماسون *) اسفندیار سلطان یورت آلسا ایرکاکینکزنی اولتورور اورغاجینکزنی ابوالخان و منقشلاق ترکمانیکا بویورور اول اولجا قیلیب آلیب کیتار اکر منینک بو سوزوم یالغان بولسا تنکری نینک کلامی اورسون منی تیب هر کشی نینک آلدیندا قرآندین بیر آنت ایچیب تور سلطانغه کیلا تورغان کشی نینک بارچاسین قاتیغه ییغدیدا آلدی اوغلان اوشاقینکنی ترکمان اولجا ایتار تیب آنت ایچکاندین سونک قورقتی قرا یمان ییلقی بیرلان صغیردان نی اوزکالیکی بار بیر آقسقال ستد هر کوندا قرآندین یوز کرت آنت ایچسا من سیزلار نینک غمینکزنی ییمن تیساکیم اینانماس حبش سلطان قاچب کیتکاندا یخشی نوکرلاری نینک بارچاسی قالیب اسفندیار سلطانغه سنینککی (بیز) تیب یوروب ایردی نظر خواجه نینک ییغین ایتکانین ایشتکاندین سونک بارچاسی قاچب نظر خواجه قاتیغه باردی

---

*) کورساتمای سین

اسفندیار سلطان باریب اورشتیدا باستوردی قاچیب منقشلاق باردی آدمی
خلقدین کوپ کشی کینیندین باردی ترکماندین اوچ مینک کشی قوشولدی
قایتب اورکنج کیلدی اوزبك یخشی‌سی بوزولوب باردی ییکرما ایکی کون
اور قازیب اورشتی ییکرما . اوچ‌لانچی کونی باستی ایلبارس سلطان‌نی
توتوب اولتوردی حبش سلطان قاچیب سیر بویندا اولتورغان قرا قلفاق‌غه
باردی آندا تورا بیلمای یم سویی نینك یقاسیندا منغت میرزالاریندین
شانیك میرزا تیکان بار ایردی آنی حبش سلطان اوزکنجدا اولتورغان
منغت‌دین توشکان ایل‌لارنی شانیك‌کا بیریب بار تقی آتانك یورتیندا
اولتور هر طرفکا کیتکان بولسا سنی یورتغه کیلدی تیب ایشسا کیلور سین
ایل بولسانك حبش سلطان یورت قیلدی تیکان یخشی آتی مننك‌کی بولور
تیب شانیك‌کا کوپ انعام‌لار بیریب ییباریب ایردی اوزوم نینك یخشیلیق
قیلیب اوزاتیب ییبارکان نوکریم تیب یم سویندا شانیك میرزا قاتیغه
باردی شانیك سلطان‌نی و نوکرلارینی توتدی تقی حبش سلطان‌نی اسفندیار
خانغه ییباردی نوکرلاری آتین و تونین آلیب قویا بیردی اسفندیار
خان حبش سلطان‌نی کیلتورکاچ اولتوردی حبش ایلبارس‌دین هیچ فرزند
بولمادی حبش سلطان‌نی اولتورکاندین سونك ایکی آی‌دین سونك اسفندیار
خان اویغور نایمان‌نی قیردی آندین سونك بارچا اوزبك بیرلان یاو بولدی
اوزبك اوچ بولوندی بیریسی منغت و بیریسی قزاق و بیریسی ماوراء
النهرکا کیتدی اوچ ییلدین سونك اوچ طرفکا بارغانیدین سونك آمو
دریاسی نینك تینکزکا باریب قویغان ییرینه بیش ایولیك و اون اویولیك
کیلا

کیلا کیلا اوچ مینک ایولیک ییغیلدی بخارادا تورغان اورکنجدین سکز یوز اویولیک ییغیلیب کوچوب کات اوستوندین اوچ مینک اویولیک اوزبک‌کا قوشولماقغه بارا تورغاندا اسفندیار خان سویدین اوتوب اول اوزبک نینک بارچاسین قیردی تاریخ هجری مینک اوتوز ایکی‌دا تونغز ییلندا خان بولوب ایردی اون آلتی ییل پادشاهلیق قیلیب اون ییتی‌لانجی ییل نینک اوّلی R. ۱) ییلقی ییلی نینک باشیندا وفات تاپدی ایمدی موندین سونک بولغان واقعات فقیر نینک داستانلاریمدا ذکر تاپار انشاء الله تعالی **صاحب زمان و خلیفهٔ دوران ابو الغازی خان نینک دنیاغه کیلکانی نینک ذکری و تقی ابا و اجدادلاری نینک آتلاری** اورکنج ولایتیدا تاریخ هجری مینک تقی اون تورت‌دا تاوشقان ییلی و اسد برجی و ربیع الاوّل آیی نینک اون بیشیندا دوشنبه کونی آفتاب بیرلان برابر طلوع قیلیب‌میز بیز دنیاغه کیلماسدین اوتوز ییل ایلکاری آمو سویی خواست منارهسی نینک یوقاریسی‌نی قرا ایغر ۲) توقایی دیرلار اول ییردین یول یساب آقیب توک قلعه‌سینه باریب سیر تینکزینه قویغان ایرکاندور اول سببدین اورکنج چول بولوبدی رعیّت اورکنج چول هم بولسا اولتوروب خان باشلیق سپاه خلقی یاز آمو سویی نینک یقاسیندا مناسب ییرلاردا ایکین ایکیب اولتوروب ایکین‌نی آلغاندین سونک اورکنج بارورلار ایرکاندور بیز دنیاغه کیلکان ییلی نینک اوّل بهاریندا اون ییتی کشی اورسغه سوداغه کیتار قوش یایق تیکاندا

---

۱) یلندا اولقی‌لی ۲) ایغور

مینک قزاق اورس بار ایرکاندی یولدا آنغه اوچرای قالور ایکیسینی یقلار تقی اوزکاسینی اولتورور سقلاغان کشی‌لاردین اورکنج نینک خبرین سورار آنینک بیریسی ترکستانلیق ایرکاندور اول آیتور اورکنج نینک شهریندا سپاهی دین بیر کشی یوق سپاهی نینک یقین اولتورغانی بیر کون‌لوک یول شهردا تنها رعیّت تورور بیر طرفی چول اکر چول یولیندین یوز مینک لشکر بارسا شهرکا کیرکاندا کورار آندین ایلکاری کورماس یات یورتلی کشی آنچه قولیندین و تیلیندین کیلکان سعی بیرلان خوش آمدنی قیلدی اورس مونینک سوزینه فریفته بولوب ترکستانلی‌نی باش‌چی قیلیب مینک کشی کیلیب اورکنج نینک میرزا دروازه سیندین *) کیریب اوّل دکّاندا تورغان بیر قصّابغه اوچراب نیزه حواله قیلیب تورور قصّاب آتی بیر سپاه نینک قلی خیال قیلیب نی بوق ییسن کسکش ارمنی تیبتی غافل‌لیق بوغایتدا اول کونی یخشی یماندین مینک کشی اولتورور آتامیز (قوالاب) اوروسدین بیر کشی قویمای قیریب تی بو واقعاتدین قرق کون اوتکاندین سونک بیز دنیاغه کیلیب‌میز آتامیز آیتب تی بیزکا بو غزات میسّر بولدی مونینک یولی و قدمی مبارک بولدی و تقی مو نینک اناسی نینک جماعتی‌نی غازیلار دیرلار اول نسبتی هم بار تیب آتمنی ابو الغازی قویوب تورورلار آتامیز نینک آتی عرب محمّد خان آنینک آتاسی حاجی محمّد خان آنینک آتاسی آمنک خان آنینک آتاسی یادکار خان آنینک آتاسی تیمور شیخ آنینک آتاسی حاجی تولی آنینک آتاسی عربشاه آنینک آتاسی فولاد آنینک آتاسی

*) دروازسندین

مینک

86712

مینك *) تیمور خان آنینك آتاسی باداقل آنینك آتاسی جوجی بوقا آنینك آتاسی چنکز خان آنینك آتاسی یسوکای بهادر آنینك آتاسی برتان خان آنینك آتاسی قبول خان آنینك آتاسی تومنه خان آنینك آتاسی بایسنقر خان آنینك آتاسی قایدو خان آنینك آتاسی دوتومنن خان آنینك آتاسی بوقا خان آنینك آتاسی بودنجر خان آتاسیز الانقوا آتلی خاتوندین توغدی الانقوا یولدوز خان نینك نبیره‌سی ایردی آتاسی ییکیت‌لیکندا اولدی آتادین توغوب قالدی اولوغ آتاسی یولدوز قولیندا اوستی اولسیدین آتاسی نینك آتی خلق ایچندا مشهور ایرمس یولدوز خان نینك آتاسی مینکلی خواجه خان آنینك آتاسی تیمور تاش خان آنینك آتاسی قالیماجو خان آنینك آتاسی سم ساوچی آنینك آتاسی بوکه بندون خان آنینك آتاسی قوچم بورول آنینك آتاسی قیچی مرکن آنینك آتاسی تیماج آنینك آتاسی بجن قیان آنینك آتاسی قوی مرل آنینك آتاسی برته‌چنه برته‌چنه بیرلان قیان نینك آراسی تورت یوز الیك ییل تورود بو ایکیسی نینك آراسیندا اوتکان کشیلار نینك آتلارینی بیلالی تیب کوپ سعی قیلدق میسر بولمادی هیچ تاریخدا تاپمادوق ارکنه قون ایچندا برزوقلیقدا بولدی آنینك اوچون بتیمایتورورلار قیان آنینك آتاسی ایل خان آنینك آتاسی تینکز خان آنینك آتاسی مینکلی خان آنینك آتاسی یولدوز خان آنینك آتاسی آی خان آنینك آتاسی اوغوز خان آنینك آتاسی قرا خان آنینك آتاسی مغول خان آنینك آتاسی الینجه خان آنینك آتاسی کیوك خان آنینك آتاسی دیب باقوی

---

*) منکو تیمور

خان آتینك آتاسی ایلچه خان آتینك آتاسی تونك خان آتینك آتاسی ترك آتینك آتاسی یافث آتینك آتاسی نوح پیغمبر علیه السّلام آتینك آتاسی لمك آتینك آتاسی متوشلخ آتینك آتاسی ادریس پیغمبر آتینك آتاسی برد آتینك آتاسی مهلائیل آتینك آتاس قینان آتینك آتاسی انوش آتینك آتاسی شیث پیغمبر آتینك آتاسی آدم صفی الله ایمدی انامیز طرفین آیتالینك انامیز نینك آتی مهربانو خانیم آتینك آتاسی جان غازی سلطان آتینك آتاسی شیر غازی سلطان آتینك آتاسی سلطان غازی سلطان آتینك آتاسی ایلبارس خان آتینك آتاسی بورکه سلطان آتینك آتاسی یادکار خان یادکار خان‌دا آتامیز بیرلان .انامیز نینك آتاسی قوشلور آلتی یاشغه یتکاندا انامیز حقّ رحمتینه کیتدی تله اون آلتی یاشغاچا اورکنجدا آتا قولیندا بولدوق آندین سونك آتامیز کدخدای قیلدی تقی اورکنج نینك یاریمینی اولوغ آقامیز حبش سلطانغه و یاریمینی بیزکا بیردی بیر ییلدان سونك حبش و ایلبارس آتلی آقالاریمز بیرلان آرامیزدا نزاع بولدی او سببدین تورا بیلمای خیوقغه آتامیز قاتیغه کیلدوك اولار کاتنی انعام قیلدیلار اوّل بهار ایردی کاتکا باریب آلتی آی تررغاندین سونك آتامیز بیرلان آتلانیب حبش و ایلبارس اوستیکا باردوق اول واقعاتنی تفسیر ایتب‌میز بیز نینك خان توب بولدی‌لار اسفندیار خاننی سول و فقیرنی اونك قیلیب ایردیلار اولوغ اوروش بولدی فقیر اوچ آت ییقیلغونچه اوروشتوم بارچه خلقدین سونك کیتدم قاتیمدا آلتی کشی بولدی کینمدین جاو کویلاب ییتدی قایتب اوروشتوق اول قرق کشی جاو کوتاریلا آت سالدی

سالدی تقی آرالاشه قالدی قاچتم قاتیمدا بیر کشی بولدی اوزکا
کشی‌لاریمز نینك هر قاییی‌سی بیر طرفکا کیتدی جاو قالمای آتقولاب کیلا
یوروب ایردی بیریسی اوق بیرلان آغزیمغه اوردی اینکاکیم نینك سونکلاری
پاره پاره بولدی آغزیم ایچی تولا قان (بولدی) دریا نینك لبی و بیر قالینك
ایردی بیر اولوغ بیلغین‌نی اورکولدوم جاو نینك کوزی منی کورمای اوزکا کشیکا
توشدی شول وقتیدا آتیم نینك آیاقی سیچقان نینك اینینه کیریب آنداق ییقیلدیکیم
آتدین تورت بیش قدم ییراق باریب توشدوم آت توردی تقی غوغا (دین)
قاچتی یوروی بیردی قاتیمداقی کشی منغا آتینی بیریب اوزی قالدی یاش
اوغلان یکه بارا ایردوم کونکلومکا آیتدوم بو یات جاو ایرماس قالغالی بیز
هر بیرکا بارساق بو بیرکا بارور یخشیسی اول تورور کیم‌سو یقاسینه باریب
اوتماك نینك علاجین قیلاین تیب سویقاسینه کیلدم بلند بلند یار هیچ بیردین یول
تاپمادم یوقاری یورودم بیر بیردین یول تاپیب توشوب کوردوم ایرسا قوییدا
بیر بلند یار نینك توبیندا اوچ کشی یشینه تورور بیز نینك کشی ایرکانین
بیلدیم تقی قاتیغه کیلدیم هیچ قاییی‌سین تانیمادیم آنینك بیریسی منی تانیدی
امّا هیچ نفعی تیکمادی و هیچ خدمت قیلمادی اوز ایشی بیرلان بولدی
صداقیم و قیلیچیم‌نی بیشدم ساوتومنی چقاردم فوطه‌منی بیشاین تیب ایردم
یار نینك اوستیندین بیش آلتی جاو کیلیب اورما اور تیب آتقولای بیردی
اول اوچیسی یالانغاج بولوب ایردی سوغا توشوب یوروی بیردی جاو یاردین
توشاین تیسا یول یوق یار نینك اوستیندین یالغوز منی آتقولای بیردی ساوتنی
ایکر نینك قاشینه سالیب سر و پایم بیرلان سوغا توشدوم چاپقاندا قیزیب

کیلکان آت سو ایچماک بیرلان بولدی قولومدا قمچی‌دا یوق یوز ایمکاک بیرلان آتنی سوغه سالدم انام‌دین توقغاندین بری آت یالداغانیم یوق ایردی یالداب یوروی بیریب کینمکا قارادم آتی کشی هنوز آتا تورور خدای تعالی سقلادی بیریسی تیکمادی بورونغی یرادین آغزم نینک ایچی تولا قان تاشلای من ینا تولا ایردی اتیک نینک ایچینه سو کیرکاندین سونک هر آیاقیم اون باتمن بولدی بارچا سر و پایم سو بولدی سو نینک اورتا ییرینه ییتکاندا آتیم نینک قولاقی بیرلان بورنی کوروندی اوزکا ییری باتدی بیر قاری کشی بار ایردی اول آیتور ایردی هر قچان جاودین قاچقاندا سروپای* بیرلان آت یالداسانکز بیر آیاقینکزنی قیوشقاندین اوتکاریب آت نینک قویروقینه قویونک بیر آیاقینکزنی اوزانکیدا قویونک اوزونکز تیک تورونک بیر قولینکز بیرلان ایکر نینک کین قاشینه باسینک بیر قولینکز بیرلان آت‌نینک جلاوینی کوتاریب تارتیب توتونک مونداق قیلماسانکز آت ساوتلی سروپایلی کشینی آلیب چقا بیلماس تیب آت باتیب بارا تورغاندا شول کشی نینک سوزی یادمغه کیلا قالدی شونداق قیلدم آت نینک تا توشیکاچا سودین یوقاری چقتی تقی اوق آتغاندای یوروی بیردی سودین امان چقدم اول اوج کشی قاتیمغه کیلدی ایکی کوندا کاتکا کیلدم نوکرلاریمزدین اون کشی مندین ایلکاری کیلب منی اولدی تیب تورغانلار ایرکاندور اولار بیرلان قوشولغاندین سونک آت و آزوق آلیب ماوراء النهر کیتدوک سمرقندا باریب امامقلی خان‌نی کوردوم عزّت و حرمت قیلدی یخشی کیلدینک و خوش کیلدینک ییکیت‌سن یورتونکا قایتب بارورسن غم ییماکیل تیب کونکل بیردی اسفندیار خان

خان قاچب قیزلباش باردی منینك کچیك اینیم آلتی آیدین سونك حبش و ایلبارس نینك قاتیندا، تورا بیلمای قاچب منینك قاتیمغه کیلدی اسفندیار خان بارغاندا قیزلباش نینك پادشاهی شاه عبّاس ماضی ایردی اول اسفندیار خانغه درون نسای بار اورکنجکا کشی ییبار ابو الخان ترکمانینه کشی ییبار تیب رخصت بیریب اوزاتدی اسفندیار خان درون کیلدی بیزکا کشی ییباردی کیلسون یورتنی بیزکا طلب قیلالی تیب اما مقلی خاندین ایکی اوچ کرّت رخصت تلادوك اوزوم کومك بیریب یورتونکنی آلیب بیرورمن تیدی تقی اسفندایار خان قاتیغه بارغالی قویمادی اسفندیار خان اورکنجدا آتاسی نینك نوکرلاری و اوز نوکری و بیز نینك نوکرلاریمیز بیرلان سوزلاشتی امّا کوپراکی منینك نوکرلاریم ایردی فلان آی نینك فلان کونی تیب وعده قیلدی تقی آتلانیب یورودی اوزی نینك قاتیندا اوچ یوز کشیسی بار ایردی ابو الخان ترکمانیندین یوز کشی قوشولدی اول وقتدا ایلبارس خیوقدا ایردی اورکنج سویی قوروب، چول بولوب ایردی آنینك اوچون حبش توك.قلعه‌سی نینك روی برویی آمو سویی نینك لبندا چیب قیلیب و اور قازیب اولتوروب ایردی کیلیب سحر وقتندا چیب ایچندا کیلیب حبش نینك ایوینی باستی حبش ایویندا یوق ایرکاندور ایشتیب قاچیب قورتولدی اسفندیار خان نینك داستانیندا بو واقعاتلار نینك بارچاسینی آیتب‌میز اوروشوب باستوروب منقشلاق باریب قایتب کیلیب یورتنی آلدی ایلبارسنی توتوب اولتوردی حبش قاچیب قورتولدی بیز امامقلی خان قاتیندا ایکی ییل توردوق آندین سونك کشی باردی اسفندیار

خان یورتنی آلدی تیب امامقلی خان بارینك تیب رخصت بیردی شریف محمّد بیرلان اورکنجکا کیلدوك اسفندیار خان نی خان کوتاردیلار خیوق و هزار اسب و کاتنی اول آلدی اورکنجنی بیزکا بیردی وزیرنی شریف محمّدکا بیردی بو واقعاتدا تاریخ مینك تقی اوتوز اوچ و تونقز ییلی میزان برجندا ایردی **ابو الغازی خان نینك ییکرما بیر یاشیندین تا ییکرما اوچ یاشینه‌چا باشیندین اوتکانی** بیز ییکرما یاشیمزدا ایردوك کیلور ییل سچقان ییلی کوز (ایکتین) آلغاندین سونك بارچا خلق اسفندیار خاننی باریب کورماك لیکنی مناسب کوردیلار شریف محمّد سلطان بیرلان قوشولوب آتلانور بولغاندا بیر کیچه شریف محمّدنی اوچ یخشی کشیسی بیرلان اوزوم نینك ایکی یخشی کشیمنی چاقردم تقی آیتدم ایمدی باراميز سیزلار نی آیتاسز بارچالاری بارماقنی مناسب کوردیلار اسفندیار خاندین هیچ قورقونچینکز بارمو تیب سوردم یوق تیدیلار من آیتدم سیزلار شرط قیلینك کشیکا آیتماسلیق‌غه من کونکلومکا کیلکانین آیتاین آنت ایچدیلار من آیتدم اسفندیار خان یورت آلغالی بیر ییل بولدی قیردین کیلکان ترکمانلار نینك یخشیلارین نی اوچون رخصت بیرمای سقلاب تورور البته آنلارغه قیلغان بیر وعده‌سی بار بیز بارغاندین سونك اوزبکنی قیرار علاجی نی تورور تیب سوردیلار ایرسا آیتدم اسفندیار خان قاتیغه بیز بارماساق خیوقدا تورغان اوزبکنی قیرا بیلماس بارماغالی اکر بارماقنی اوخشاتسانکز خیوقغه یقین ییتکاندا اوزبك و ترکمان اسفندیار خان نینك نوکرلاری نینك بارچاسی بیزکا قارشی کیلورلار ترکمان‌نی شول یبردا قیرالی

اسفندیار

اسفندیار خان نینک آلدینه بارالی بوینمزکا قوطه سالیب عرض قیلالی ترکمان فکرسیز کم عقل خلق و هم بیز نینک بیرلان قاری دشمن آینک اوچون جانیمزدین قورقتوق تقی سیزدین رخصت سیز بو ایشنی قیلدوق آندا شریف محمّد کنایهٔ یوزیندین آیتدی اسفندیار خانی اولتورالی ابو الغازی آقامنی خان کوتارالی اولتورغان کشیلار نینک بارچاسی منینک سوزومنی یمان کوردیلار شریف محمّد نینک سوزین یخشی کوردیلار اویغور خلقیندین قربان حاجی نینک اوغلی قل محمّد تیکان منینک آتالیقم ایردی اول آیتدی مونداق سوزنی آیتمانك اکر آیتقودیك بولسانکز اسفندیار خانغه آیتورمیز موندین سونك بی علاج بولدوم تقی اسفندیار خانی کورماککا کیلدوك کورکاندین سونك اوچ کون خیوقدا توردوق تورتونچی کون قایتیب کیتالی تیب آت ایکرلاب تورغان وقتدا خان یارلیقی دور اویغور نایمان‌نی اولتور اوزکا ایل‌لارکا داخل و مزاحم بولما تیب هر ییردین قچقریب تابیلغانین اولتورا بیردی شول کونی شهر ایچندا اویغور نایمان‌دین یوز و اوزکا اوزبك‌دین اون کشینی اولتوردی تقی بارچا اوزبککا چاب اوغولنی قویا بیردی اویغور و نایمان نینک بهانه‌سی بیرلان هزار اسب‌دین تا خواست مناره‌سیغاچا اولتورغان اوزبکنی چاپتی قاووب ۱) یتکان اوزبکنی اولتوردی یتماکان ۲) نینک مالین آلدی اویغور و نایمان نینک قارنی و ییکیت و ییکی توغغان بیر آیلیقینه‌چا اولتوردی شریف محمّدنی اورکنجکا ییباردی هر ییردا اویغور نایمان بولسا اولتورکیل تیب منی آلیب قالیب

---

۱) قاورا ۲) ایتماکان

یکه اوزی نینك قاتیندا بیر نیچا کشی‌نی تعیین قیلیب کوز یاغی بیرلان سقلادی اورکنج نینك اوزبکی اولتوروب کینکاش قیلیب تورورلار ابو الغازی سلطان‌نی نیچوك ایتساك قولومیزغه آلورمیز تیب آخر شونغه قرار بیریب تیلار زور بیرلان میسر بولماس بیر تدبیر قیلالی شاید تقدیرغه موافق توشکای تیب شریف محمّد بیرلان قوشولوب بارغان ترکمان نینك یخشی کشی‌لاری‌نی چارلاب آیتیب تیلار بارچا اوز یورت تاشلاب بخاراغه کوچتوك اکر بیزنی اسفندیار خان کیتماسون تیسا ابو الغازی سلطان بیرلان محمّد حسین بیکنی یبیارسون سلطان آقاسی نینك متّی‌نی آلیب و بیك بارچا ترکمان نینك متّی‌نی آلیب یمان‌لیق یوق تیب آنت ایچیبا تورالی یوق ایرسا شریف محمدنی آلیب کیتدوك تیب کوچوب تی‌لار ایل نینك آلدی تورت کوچوب سونکی ایکی کوچکاندین سونك ترکمان‌لار ایناتیب بیز یخشی کشی‌سینی اسفندیار خانغه چاپتوروب تی پیشین نمازینی اوقوب اولتوروب ایردم اورکنجدین تنکری بردی کیلدی .تیدیلار اول کیلکان ترکمان نینك آتی تنکری بردی ایردی ترکمان نینك بیر یخشی کشی‌سی امّا بینهایت قورقاق ایردی آنینك قورقاقلیقی منینك بیتماکان اجلیمکا سبب بولدی خان‌نی و ترکمان‌نی قورقورتی شول زمان ابو الغازی بیرلان محمّد حسین بیك بارسون تیب حکم قیلدی آتلانیب یوروی بیردوك تقی اورکنجکا کیلدوك اول وقتدا اورکنج نینك قلعه‌سی چول بولغان سیبدین آمو سویی نینك قبله طرفنداقی (لبندا .K) توك قلعه‌سی نینك روی بروینداا قلعه سالیب آندا اولتوروب ایردوك قلعه‌دا اوزبکدین هیچ کشی یوق سن باریب ایومکا توشدوم شریف محمّد منینك قاتیمغه کیلدی

محمد

محمّد حسین بیك بیر سارت نینك ایویندا توشدی شریف محمّد بیرلان بیرکا بارغان ترکمان‌لار بیك بیرلان بارغان ترکمان‌لار بیتمیش سکسان کشی بیك قاتیندا بولدی اوزبك نینك بارچاسی سو نینك ناری یوزیندا آنچه ایشکا یرار کشیلاریندین اوتوز کشی منی کورکالی کیلدی بو آیتا تورغان سوزلاریمز نینك بارچاسی بیر کون نینك ایچندا بولغان واقعه تورور نماز خفتن‌نی اوقوغاندین سونك بارچالاری بیغلیب مینینك قاتیمغه کیلیب یورت کینکاشینی قیلدیلار شریف محمّد سلطان باشلیق بارچالاری آیتدی بو کیچه تورت یاقغا کشی بیبارالی. تانك آتقاندا مینك کشی دروازه‌دا حاضر بولسون محمّد حسین بیك باشلیق بو ترکمان‌نی قیرالی تقی خیوقداقی اولتورغان ترکماننی چاپالی بو قیش خیوق نینك قلعه‌سینی قباب یاتالی بهار آلورمیز تیدیلار من آیتدم بو ترکماننی قیرا بیلماس‌سیز ایشتیب قاچار قیشینه ترکمان نینك بارچاسی خیوق اوستیندا تورور آنی هم آلا بیلماس‌سیز خیوق باریب یاتسانکز ایوینکز ایکاسیز بولور قلماق کیلور تقی اوغلان اوشاقینکزنی آلور کیتار محمّد حسین بیك باشلیق ترکمانلارنی یخشی سیلاب یبیبارالی شریف محمّد کیوك قلعه‌دا قیشلاسون اوزبك نینك بارچاسینی کوز ١) بولغانـدا کوچوروب شریف محمّد بیرلان بیز نینك آرامیزغه کیلتورالی هر بیش یوز اویلیك ٢) و مینك ایولیك بیر چیب سالیب قیشلاسون قلماق نینك ایکی یولینه قراول سالالی حوت نینك اونی بولغاندا بیر کشیکا اوکراتالی آتنی ترلاتیب ایلغاب مینینك آلدمغه کیلسون تقی آیتسون یان یولغا سالغان قراول‌لاردین کیلامن تونا کون کیچه قلماق نینك

---

١) بوز ٢) الیك

اولوغ قولی نینك اوتین کوردوك یولدوزدای بولوب تورغان قراوللار
اوزلاریدا قاچتی منغا اوچ آت بیریب ایردیلار ایکیسینی یولدا تاشلاب
کیلامن تیسون شول زمان من موندین آتلانایین شریف محمّدکا کشی بارسون
اولهم شول زمان آتلانسون بیر ییرکا ییغیلالی ایچمیزدا آز بولسا بیش
آلتی یوز ترکمان بولور اول ییردا آنی قیرالی تقی خیوق اوستینه یورالی
بو وقتدا ابو الخان و منقشلاق نینك ترکمانی آشلیق آلماق اوچون خیوقغه
کیلیب تی بارچاسی ایولنك ایوینه کیتار بهار قوی قوزیلار خیوقدا اوت
بولماس زانك چقار خیوق ترکمانی قومغه کیتار سارت ایکین ایکماك اوچون
کندلی کندینه کیتار خیوق ایچندا اسفندیار خان قاتیندا کوپ بولسا یوز
آز بولسا الیك کشی قالور غافل باریب دروازه نینك آغزینه توشالی تیدم
منینك سوزومنی قبول قیلمادیلار کوپ ایمکاکنی منینك و اوزلاری نینك
باشلارینه کیلتوردیلار محمّد حسین بیك بیز نینك قصد قیلغانیمزدین خبردار
بولوب ایل بیر اوقلاغان وقتدا دروازه‌دین چقیب قاچتی بیز نینك کیل
تیب وعده قیلغان نوکر خلقیمیز نماز وقتی کیلدیلار محمّد حسین بیك اول
وقتدا ایکی منزل یول کیتب ایردی هیچ فایده قیلمادی اولوغ کچیك
اولتوروب کنکاش قیلدیلار من آیتدم اسفندیار خانغه کشی ییبارالی
محمّد حسین بیك اوزی قورقتی تقی قاچتی‌دا کیتدی اکر بیز نینك یمانلیقیمیز
بولسا بیر اولوغ یورت اوتوز قرق کشینی شهر نینك ایچیندین چقاریب
قویا بیرورمو ایردوك اکر دروازه‌نی برکتیب تورساق نی ییردین چقیب
کیتار ایردی تیکالی اسفندیار خان بو سوزکا اینانور تونا کون آیتقان
سوزوم

سوزوم دور بهار بولغاندین سونك قلماق نینك خوفی کیتار قالماقغه آتلانغان بولوب غافل باریب خیوق نینك دروازه‌سینه توشالی شریف محمد باشلیق بارچا خلق منینك سوزمنی قبول قیلمادیلار آتلانماقنی مناسب کوروب خیوق اوستینه یورودیلار یمان ایش قیلدینکز یورتنی بوزدونکز تیب آیتا آیتا ایکی کون سونك کینلارینندین باردوم خیکانك اریقی نینك لبندا، تاش کوپروك تیکان بیردا باریب توشتوك ترکمان نینك آج آریقین تاپیب اولتوردوك سارتغا تیکمادوك اوزکا کندلار نینك بارچاسی خیوقغه کوچوب ایردی خانقاهدین بیر ایولیك کوچه‌ای ایردی هر کوندا بازار بولوب توردی قرق کون تورغاندین سونك قلماق کیلدی تقی تولای ایلیمز نینك تورتدا بیشدا بیرینی آلدی تقی یوروی بیردی خلق نینك ناموسلیسی قالدی قرا یمانی ایوینه کیتدی آنی ترکمان ایشتدی ترکمان نینك ابو الخان و منقشلاقدین کوماکی کیلدی آندین سونك خیوقدین چقیب چشمه نینك اوستیندا بیز نینك بیرلان اوروشدی بیز نینك یساو توزغان بیر توز بولدی آنینك یساوی نینك آرقاسی آلتی و بیتی اریق بولدی اوروش ترازو بولغاندا آتلی پیاده الله الله تیب یوکوردوك جاو قاچتی جاو نینك توغی آلتی اریق نینك اورتاسیندا ایردی پیاده توغی نینك آرقاسینه‌چا اولتورا اولتورا باردی تقی جاو قاچتی ایمدی اولچادین قوروق قالماین تیب آتینه یوکوردی کیلیب آتینه منیب باقتی ایرسا جاو بیتی اریق نینك اورتاسینه بیر بیرکا ییغلیب توب بولوب توروب تی بیر سوت پشیم قراب توردی بیز نینك

خبریمز یوق جاو نینك بیر اولوشی قالیب و بیر اولوشی قاچیب کیتکان ایرکاندور آنی بیز نینك قرا یمان بیلمادی تقی ینا اورنوشماق‌غه تاب کیلتورا بیلمای قاچتی شریف محمد بیرلان ایکیمز توروب قالدوق چریك‌نینك بارچاسی کیتکونچه ترکمان قراب توردی تقی آندین سونك اریق‌لارنی بیر بیر اوتوب آهسته یورودی شول وقتدا منینك قاتیمدا هیچ کشی قالمادی کونکلومدین آیتدیم بو خلق قوشغه باریب آتدین توشوب بریکسا یخشی ایردی اکر آنداق قیلماسا بو کون کون باتقونچه جاو قوار بولسا جان قالماس تیدم تقی آت نینك باشینی قویا بیردیم تقی هر یبردا بر قچقردیم چیب‌کا کیرچیبکا کیر اکر کیرماس سانك یخمونك قالماس تیب چیب‌کا کیلدیم اوتوز قرق کشی کیرمای کیتدی تورت یوز بیش یوز کشی مندین ایلکاری کیلیب قوشدین نارى باریسینی *) آلیب چیبدین چقیب بارا یورودی اوروب قایتاردم کیلکان‌نی چیب‌کا کیرکزدم آتلار نینك ایکارین آلدوردوم بیز نینك کشی نینك سونکی بیرلان جاو بیرکا کیلدی پیاده چیبدین چیقیب تاکیجکاچا اوروشتوق ترکمان ملتق بیتماسدای یبرکا کیلیب توشدی تقی چیب قبلدی آلتی کون اورنوشتوق (یتینچی کون کشی تیباریب یاراشالی تیب یاراشدوق .K) بیزکا آنت بیردی و اسفندیار خان آنت ایچدی یمانلیق قیلماین تیب بیز آیتدق سین کوچ تقی کون توغوش طرفینه کیت بیز ایویمزکا کیتالی کوچتی تقی کیتدی بیز چیبدین چقدوق تقی دریا یاقاسینه باریب قوندق ایرتا بوزدین اوتوب ایویمزغه کیتدوك چاپلغاندین

---

*) بریسنی

قالغان دریانینک ایکی طرفندا اولتورغان اوزبك بارچاسی قویی باقا اورکنجکا ساری کوچتی ایمدی اسفندیار خاننی آیتالی آنینک یاراشقانی نینک خیالی بوکیم آنت ایچیب اوزبکنی چیبدین چقارالی چقاندین سونك شول ساعت دریا بوینه ییتکورمای کینیدین باریب آلالی بو خیال بیرلان کوچوب بیز نینك یوقاری یانیمزغه چقدی ترکمانغه توروناك اوزبك چقاندین سونك کینیدین بارالی تیب اسفندیار خان آیتب تی ترکمان سوزینی تینکلامای خانقاه نینك سارتینه چاب اوغولنی قویا بیریب تی خان قاتیندا یوز کشی قالیب تی اوچ کوندا خانقاهنی چاپب اولجانی بولوشوب بیر بیرکا ییغلیب تی آندین سونك اسفندیار خان آمو سوییی نی ییخدین اوتوب بیز نینك کینیمزدین یوروب تی بیز نینك کینیمزدین کوچوب کیلا یوروکان ایل نینك بیر کشیسی خواجه کولیندا جاونی کوروب ایلکا خبر قیلیب تی ایل اورکوب بیش توبه نینك قیری نینك اوستیندا بیر یوزی سو و بیر یوزینه ارابه‌دین کوران تارتیب بولوب آفتاب ایکی نیزه بویی. چقان وقتدا کیلیب اوروش سالیب تی. ایکیسی تقی پیاده اوزوم یاریب سنادم اوزبك تورت یوز آلیك کشی ایردی ترکمان بیش مینك کشی ایکی نماز آراسیناچا اوروشتی اوزبکدین ییکرما کشی اولدی یوز کشی یرالی بولدی ترکماندین ییتمیش سکسان کشی اولدی ایکی یوز کشی یرالی بولدی اول کیچه‌سی یاتدی تانکلا قایتب ایوینه کیتدی اول یاز اسفندیار خان خیوقدا و شریف محمد بیرلان فقیر اورکنجدا بولدوق **اورکنج**

اوزبکی نینك بوزلغانی نینك ذکری ایل خلق یوزتدین

کونکلینی کوتاردی کیتالی تیماکدین اوزکا سوز آیتمادی یالتراق یولدوزی توغغاندین سونك توب توب بولدی تقی بخاراغه و ترکستانغه کیتدی بیر کیتکان نینك کینیدین کشی ییباردم قودورا آنی آلیب کیلونچه ایکی اوچ بولکی کیتدی منینك قاتیمدا تورغان یخشی خلق قرا یمانغه سوز بیردی بو یورت (یورت .R) بولماس نی توروب سین کیتا کور بیز کینینکدین بارذوق تیب. آز آز کیتا کیتا میزان نینك آخری و عقرب نینك اوّلینده اوچ توب بولدی تقی بیریسی بخاراغه و بیریسی قزاقغه و بیریسی منغتغه بیر کرّت یوروی بیردی شریف محمد بخاراغه کیتدی و من قزاقغه کیتدم ترکستاندا ایشیم خان قاتیندا اوچ آی توردم اول وقتدا قزاق نینك خانی ترسون خان ایردی تاشکنددا اول ترکستانغه کیلدی ایشیم خان کورا باردی منی ایشیکدا قویدی اوزی باریب ترسون خانغه کورنش قلیب قایتیب کیلیب منینك قولومدین توتوب آلیب باریب کورنش قیلدوروب آیتدی بو یادکار خان اوغلی ابو الغازی تورور هیچ قچان بیزکا کیلیب بو جماعتدین کشی قوناق بولغانی یوق ایردی بیزدین بارغان کوپ تورور بو سیز نینك خذمتینکزدا بولغانی یخشی تیدی ترسون خان یخشی آیتاسین آنداق بولسون تیب منی اوزی بیرلان بیرکا تاشکند آلیب کیتدی تاشکنددا ترسون خان قاتیندا ایکی ییل توردوم ایکی ییلدین سونك ایشیم خان ترسون خاننی اولتوردی قتغن‌نی قیردی ایشیم خانغه آیتدم سیز ایکی خاندین فایده تیکایمیکن تیب کیلیب ایردم سیز نینك ایشینکز مونداق بولدی ایمدی رخصت بولسا امامقلی خان قاتیغه کیتاین تیدم یخشی ایتاسین

آیتاسین آنداق قیل تیدی کیلیب امامقلی خان‌نی کوردم منینك بخاراغه کیلکانیمنی ایشتیب ترکمان کشی ییباردی. ابو الغازی سلطان کیلسون یات یورتدا یوروماسون تیب ترسون خان (امامقلی نینك دشمنی ایردی اول اولکاندین سونك .K) امامقلی خان نینك قاتیندا یوروماککا یوزوم بولمادی و تقی امامقلی خان ایکی کرّت ترسون خان قاتیندا یوروب کلکانیمنی کنایه بیرلان اظهار قیلدی اوزبك خلقینه آیتدم من بو یورتدا (تورا .K) بیلمایمن هر قچان بولسا سیزلار نی آیتاسزلار تیدم ایرسا وقتی آنداق بولوب توروز ترکمان ایچینه بار هر قچان بواسا سنینك کونکلونك بیزدین اوزکا بولور تیکان کمانیمز یوق تی امّا شریف محمّدکا اعتبار قیلا بیلمایمز کونکلی بیزدا میدی و یا ترکماندا میدی شول وقتدا ترکماندین ینا کشی کیلدی اسفندیار خان ترکمان ابو الغازینی کیلتورادی تیب بیزکا اعتبار قیلمای قاچب هزار اسب باردی تیب **ابو الغازی خان نینك خیوقدا ترکمان ایچینه کیکانی نینك ذکری** آندین سونك من بیش آلتی کشی بیرلان خیوق کیلدم شریف محمّد مندین ایکی آی‌دین سونك هزار اسب‌دا اسفندیار خان قاتیغه کیلدی اول ایکیسی بیر بولدی تقی منینك بیرلان اوروشدی‌لار من غالب کیلدم صلح قیلدیلار آلتی آیدین سونك خیوقدا غافل اولتوروب ایردم ایکیسی ایلغاب دروازه‌غه یقین توشدی تاشقاری اولتورغان ترکمان نینك قرا یمانی اسفندیار خان‌غه ییغیلدی. اول بیش مینك کشی بولدی منینك قاتیمدا آلتی یوز کشی بولدی بیر کون ییکرما کشی هزار اسب‌غه یورت اوغول ییباردم ایل چاپب مال

آلیب کیلا تورغاندا. مال ایکاسی یورت اوغولدین ایلکاری کیلیب اسفندیار
خانغه خبر قیلیب تی شریف محمّدنی آتلاندوروب یورت اوغولنی
ابو الغازیغه، قوشولماسدین. جرون آل تیب یورت اوغولدین بیزکا کشی
کیلدی کشی قارشیلاتینك تیب بیز نینك شریف محمّد نینك آتلانغانیدین
هیچ خبریمز یوق یورت اوغولغا یوز کشی ییباردوك خیوق نینك کلبانباغ
کندی نینك قبله طرفیدا شریف محمّد یورت اوغولغه اوچراب تی شول
وقتدا بیز نینك ییبارکان یوز کشی هم ییتب تی شریف محمّد اسفندیار
خانغه کشی ییباریب تی کوماك اوچون بیزکا هم کشی کیلدی کومك اوچون
بیز نینك کشی اوروشا خیوق ساری یوروب تی شول وقتدا ایکیسی نینك
هم بولغان کومکی نینك بارچاسی ییتشدی تقی شول ییردا اولوغ اوروش
توشدی بیر ایت پیشیم اوروش بولدی شول وقتدا جاو قاچتی اسفندیار
خانغه کیلکونچه قودوق سوز کوپ بارچاسین آیتساق دور و دراز بولا
تورور و تقی یاراشتوق شول وقتدا ایکی یوز ایولی اوزبك نینك یخشی
کشیلاری بخارادین کوچوب کات اوستی بیرلان ارال بارذی آنی
ایشتکاندین سونك اسفندیار خان شریف محمّد بیرلان فقیرنی چارلاب
شریف محمّدکا حکم قیلدی سین بو کیچه قاچیب اوزبك ایچینه بار بیز
بیلماکان بولالی تیدی شریف محمّد قاچیب کیتدی صباح ترکمان نینك
یخشیلاری اسفندیار خان قاتیغه باریب سوروب تورورلار اوکانکز نینك
کیتکانین بیلورمو سیز تیب اسفندیار خان آنت ایچیب تی بیلمان بو
ابو الغازی نینك ایشی تورور تیب بارچا ترکمان خان نینك بو سوزینه
اینانذیلار.

ایناندیلار آنینک بیر کونی ابرتا سحر اسفندیار خان کشی ییباریب ترکمان نینک یخشی کشیلارین بیر بیر چاقریب آلیب ابو الغازی بخارادین اوزبکنی کشی ییباریب ارالغا کیلتورتدی موندین شریف محمّدنی ییباردی مو نینک مصلحتین قیلالی تیب تی منینک موندین خبرم یوق اوقلاب یاتیب ایردم من تانک آتقونچه شهردا بولغان ترکمان نینک بارجاسین اوزی نینک قاشینه ارک نینک ایچینه کیرکزیب دروازه‌دا کشی تعیین قیلیب تی بیر کشی ارکدین چقارمای تیب منینک قاتیمدا بیش آلتی‌دین آرتق کشی یوق تانک آتقاندین سونک منی توتدوردی اوزی نینک اعتبارلی کشیلاریندین بیکرما کشیکا منی تاپشوردی قیزلباشغه ایلتب بیر تیب اول کشیلار منی ایلتب آبیورد حاکمینه تاپشوروب قایتدی اول ایلتب خراسان نینک بیکلار بیکی‌سینه تاپشوردی اول عراق آلیب کیتدی اولوقتدا شاه عبّاس ماضی اولوب نبیره‌سی شاه صفی شول ییلی پادشاه بولوب ایردی همدندا باریب کوردوم اصفهان یباردی بیر حولی بیردی یماکیما هر ییلدا اون مینک تنکه بیردی قاچماسون تیب کشی تعین قیلدی **ابو الغازی خان نینک عراقدین قاچیب تا خان بولغونچه بولغان واقعات‌لار نینک ذکری** عراقدا اصفهان شهریندا اون ییل توردوم اون ییل بولغاندا قاشمدا اوچ کشیم بار ایردی آنلارغه آیتدیم ایمدی قاچامن سیزلار همراه‌لیق قیلینک آنداق قلالی تیدیلار یمالک اوچون بیزکا برات یار ایردی آندین مینک تنکه نینک براتینی منی سقلای تورغان قیزلباشقه بیردم مونی تیز بتکاریب آلیب کیل تقی اوزونک اوچون بیردادک

ساتیب آل اکر تنکه زیاد کیلسا بیرکای سین کیلماسا بسینکگی اول براتغه *) کیتدی سحر بیرلان قوپوب آت بازاریدین سکز آت آلدوم بیر بیز کیلتوروب حولیدا کشی کورماس ایولاردا یاشتوردوم ایل یاتقاندین سونك بارچاسین ایکرلادم ایچیمزدا فارسی و ترکی بیلا تورغان کشی بار ایردی آنی بیك قیلدم بیر بیکیت‌نی دستار خوانچی قیلدم و تقی بیر بیکیت هم خدمتکار صورتیندا یسادم اوزوم آت باقا تورغان ستس سر و پاینی کیدیم آندین سونك بیر بیریمزنینك سقالیمیزنی آلدوق تقی آتلارنی بیر بیر تاشقاری چقاردوق اولوغ شهرلاردا یاریم کیچه بولغاندا نقاره قاقرلار اول وقتدا نقاره خانه‌دا نقاره‌غه آغاج قویدیلار آتلانیب یوروی بیردم دروازه‌غا یقین کیلکاندا شلتر شلتر قیلیب دروازه نینك قفلین آچتی‌دا دروازه‌نی ایکی طرفکا تارتدی چقیب کیتدم بسطام کیلکاندا اوچ آتم تویدیدا یورومادی کیچ پیشین وقتی ایردی یول اوستیندا بسطام نینك بویش تیکان کندینه کیلدم کورستاندا اوچ کشی اولوك قویا تورغان کیم سین تیب سوردوم ستدمن تیدی فقیر کشی ایردی مشهد بارامیز آتیمیزغه یم آلیب بیر تیب تولیغه اون تنکه بیردم اوچ آتیمیز سمیزلیق قیلیب یورومادی کند خلقینه خبر قیل آت بیرلان آلیشورمن تیدم من ستد بیرلان قوشلوب ایو ینینك ایشکینه کیلدم دیوار نینك سایه‌سندا زیلوچه سالدیلار بیکیمیز توشوب آندا اولتوردی بیر بیکیت آنینك آلدیندا قول قاوشتوروب توردی بیر بیکیت آتلارنی توتوب توردی من اوچ تویغان

---

*) براقغه

آتنی

آتنی قولومغا آلیب آتغا آلیشماق بیرلان بولدوم سیّد اربه کیلتوردیدا خلقغه جار قیلدی بیر ساعت نینك ایچیندا ایکی یوز کشی کیلدی قرق الیك آت کیلتوردیلار بازار بولدی ایکی آتمنی آلیشدوم بیر آتم قالغاندا اوزون بویلی آقسقاللی بیتمیش‌دین اوزغان کشی کیلیب توردی (بسطام نینك ایکی یولی بولور بیر یولی کاروان یوری تورغان یله .K) بیریسی تاغ ایچیندین یوروب ایکی کوندا اولوغ یولغه قوشولور آنی اوزبی نینك بیرلی خلقیندین اوزکا کشی بیلماس تیب ایشتیب ایردم میردین سوردم موندین مغنر تیکان کندکا بارا تورغان توغری یولنی منغا آیتنك تیب کیلیب تورغان آقسقاللی قاری کشی قچقرا بیردی ای خلق اوغلی پیشین‌دین *) بری سیزلارکا ایکی اوچ کرّت آیتدم منینك سوزومکا اینامادينكز الحمد لله و المنّه منینك سوزوم راست بولدی بیز نینك شو کند نینك کشیسی نینك اوندا بیری مغز یولین بیلماس اولوغ یول بیرلان کیتمای مغز یولینی بو کشی نی اوچون سوزای تورور ای خلق اوغلی بو کشی اوزبکی شاه نینك توتقون لاریندین تورور بندین چقیب قاچیب سمرقند بارا تورور شوکون صباح مو نینك کینندین شاه نینك قوغونچیسی کیلور هر کیم مونغا توتوب آت ساتسانکز کناه‌کار بولورسیز قولنکزدین کیلسا مونی توتوب بسطامغه حاکم آلدینه آلیب بارینك اکر کیلماسا مونغا آت بیرمانك تیدی بارچاسی تاجیك سوزلایدور هیچ ترکی بیلور کشی یوق من هم عراق فارسیسینی آیتامن من آیتدم ای منافق پیر پیشین وقتدین بری بوز هدیان و بهتان‌نی

---

*) پیشینیدین

کمان بیرلان آیتدینك من تغافل اوروب توردم سینی قویار بولغای تیب سین تورغان ساین زیاده قیلدینك کم قیلمادینك موندین ایلکاری آیتدوق بیرَ نوکرمنی بیك قیلیب قالین اوستیدا اولتورتوب آلدیدا ۱) بیر ییکیت قول قاوشتوروب توردی تیب مغز یولینی سورای تورغانم نینك معنیسی اولکیم خراساندین شاهغه کشی باردی جغتای قندهارنی قبادی تقی اوتوب کیلیب قلعهٔ بست اوستیدا عراق و خراسان لشکری بیرلان اوروشتیدا باستی تیب شاه حکم قیلدی قلدین و قرا جیندین کشی قالماسون بارچاسی مددکارلیقغه بارسون تیب اول اولتورغان کشی‌نی ۲) محمّد قلی بیك چرکس دیرلار یوز باشی دور من اصفهانی حسنه محلّه‌سندین من آتام من توغان وقتدا اولوب دور انام بار امّا ساچی آقاریب تورور ۳) اوچ ییلدین بری محمّد قلی بیك‌کا نوکر من بیك خراسانغه کیتار بولغاندا من هم کیتار بولدوم آندا انام آیتدی اوغلوم آتانك اولکاندین سونك بیر طالب علمنی اوغول اوقوندوم تا سنغا دعای خیر قیلغای تیب همیشه آنینك آزوقین بیریب و تونین تکیب کیرین یوار ایردم بسطام نینك مغز آتلی کندیندین من دیر ایردی ییکرما ییل اصفهاندا علم تحصیل قیلیب قایتیب کیتدی اوزوم هم بیلورمن اوّل هر ییلدا خطّی انامغه بارور ایردی اوچ ییلدین بری هیچ خطّ خبری بارمای تورور انام آیتدی سین نیچوك اوغلوم بولسانك اول ملّا هم سندك اوغلوم تورور آنینك ایویکا بار تیرك بولسا خطّین و خبرین آلیب کیل اولکان بولسا منینك اوچون فاتحه اوقی

---

۱) الدا ۲) کشی ۳) اما قریب تور

اکر

اکر مونی قیلماسانك سنغا سوتومنی بحل قیلمان تیدی توناکون محمد قلی بیك‌دین رخصت تیلادم بار تیدیلار آنینك اوچون سوزای توزورمن مغز نینك یولیني من بو سوزنی آیتقاچ تورغان جماعت نینك بارچاسی راست آیتادور ایکی ییلدین بری خطّ ییبارماکانی اولار نینك آتدین ییقیلیب آیاقلاری سینیب ایردی اوشبو کونلار تیاق بیلان تاشقاری چقیب ایچکاری کیرادیلار عزیز و متبرك کشی دودلار همیشه آیتیا تورغان دودلار اصفهاندا بسیر اوغول‌لی *) بیوه ضعیفه‌نی انا اوقوندوم ییکرما ییل مینینك کیرمنی یوب خذمتمنی قیلدی تیب همیشه خطّ و سوغات ییبارا تورغان دودلار آلارنی ملّا شاه علی دیرلار کمان قیلا تورغان آقسقالّیغه بارچالاری اعتراض قیلدیلار اول کشی مینینك بو سوزم راست کیلکاندین سونك هیچ دم اورمادی ملّا شاه علی نینك بهانه‌سی بیرلان توغری یولنی یخشی فراغت سوردم کند نینك داروغه‌سی نینك بیر قلی بار ایرکاندور کند ایچیدا قویغان منی قاچیب بارادور ثیکان اقسقاللیق کشی ییبارکان‌ایرکاندور ایکی آتنی آلیشیب تقی بیر آتنی آلاین تیب توروب ایردم کینمدین کیلیب قوطه‌دین بیر کشی توتوب تارتدی یوزینه باقمادم ای اوغری شاه نینك دشمنی تیب تقی تارتدی سویرادی یوزینه باقتم کرمی قیل *) منغا هذل قیلامی سین یوق ایرسا راستینك‌مو توروز تیدم ایرسا راستیم توروز تیدی آیتدم بورینکدین آیریلاین تیب توروب سین اول اولتورغان چرکس یوسف آقا نینك اینی‌لاری محمد قلی

۱) بو اوغلی ۲) کرجی قل

یوز باشی تیکاندور بوچاقغەچا هیچ فرزندی بولغان ایرماس توروِر شاه حکم قیلدی خغتنای اوستینه باریب ضعیفەسی آیتدی بوچاقغەچا مشهددا امام قدمینه باریب سین و بیز خدای تعالیدین فرزند تیلاساك تینب اوچ تورت کرت آیتیب ایردم سین قیلمادینك ایمدی بی منّت بارا تورورسین منی تقی آلابار امام نینك آستانەسینه باش اوراین تیدی آقا حرم لارین آلا کیلدی اول وقتدا یول بیرلان کوپ تیوه ایکی کجابه اوتوب بارا ایردی قولوم بیرلان کورساتدم اول تورغان کوپ تیوه بیز نینك آقا نینك تیوەلاری تورور یاشیل کجابه حرم لارینینککی تورور ساریق کجابه بیر خاصەلاری باردور آنی هم آلا کیلیب تورورلار آهسته سوزلا آقا ایشیتماسون اگر ایشیتسا سنی بسطام حاکمی نینك قاتیغه آلیب بارور تقی بورنونکنی و قلاقینك نی کیستورور کیلیب آرقامنی قاقدی من سنغا مطایبه قیلامن قهرینك کیلدی کوپ عذر ایتدی تقی باریب بیر طبق اوزوم کیلتوروب بیردی آندین سونك قالغان آتنی آلیشیب ۱) .R توغری یولنی یخشی سوروب بیلیب ایردم شول یولغا توشوب یوروی بیردم کلیب خراسان نینك مهین تیکان کندیدین چقتیم مهیندین قرادوم قوم ایتاکیندا ایکی آول کوروندی مهین نینك کندی نینك ایچندا بیر آول کوروندی کند ایچنداکی ایولار نینك چغراقی خراساندا یاساغان قوم ایتاکیندا اولتورغان ایولار نینك چغراقی ترکمان یاساغان آنی تانیغاندین سونك قاتیمداغی بیکیت لارکا آیتدوم قومدا اولتورغان ایکی آول ابو الخان و یا منقشلاق

---

۱) بولغان اتنی اوچ آتغه آلیشیب

ترکمانی

ترکمانی دور کنند ایچندا اولتورغان بیر آول قیزلباشغه رعیّت بولوب اولتورغان. ترکمانلاردین دور ایویندین تانیمان شول ایکی آولغه بارالی تیب یوروی نیرزدم ١) بیر آول نینک آلدینه کیلدوم. بیر یاش اوغلان چقدی نی خلق توردور بو اولتورغان تیب سوردوم قیزل آیاق میز تیدی سیز منقشلاقی اولتورور ایردینکز نی سبب بولوب موندا کیلدینکز تیب سوردوم آیتدی بیزنی قلماق چاپتی‌دا مالیمیز و باشیمیزدین آیردی قالغانیمز پیاده یاش اوغلانلاریمیزنی آرقامیزغه کوتاروب اوچ ییل بولدی موندا کلدوک بو ییل ایو قیلیب‌میز کلکاتدین بری الاچق *) قیلیب اولتوروب ایرذوک بو یقین‌دا ایل بارمو کیم‌لار بار تیب سوردوم ترکمان نینک ایرساری تیکان اوروقی نینک اوزوم تانی تورغان بیش آلتی کشی نینک آتین توتدی ایوی نینک ایراقلیقنی ایکی فرسنگ سالیق بیردی اولوقتدا ایو ایکاسی کلدی آندین خبر سوردوم اولهم شونداق تیدی آندین سونک خاطرم اول طرفدین جمع بولدیکیم بو ترکمانلار اول ترکمانلاردین ایرماس کیم منی توتوب قیزلباشغه بیرکای اوزوم نینک کیم. ایرکانیمنی آیتدم آندین سونک تانیدی تقی اطرافدا اولتورغان ایل‌لارکا خبر قیلدی بارچاسی ییغلیب کلدیلار تقی آیتدیلار کوز وقتی ایردی بو قیش موندا تورونک یازی بیرلان بیز مصلحت قیلالی قیش توردوم بهار بولغاندین سونک بیز نینک ییریمیز تار قیزلباش ولایتی نینک ایچندا اولتوروب میز تیب ابو الخان تاغیندا تکه خلقی اولتوروب ایردی آندا بارینک تیدیلار ابو الخان تاغینه باریب

---

١) یوروی نیروی دم ٢) اله جوب

ایکی ییل تکه خلقی نینك ایچندا توردوم آندین کیتب منقشلاق باردوم اول وقتدا منقشلاق ترکمانی بوزولوب ییتی یوز ایولك قالیب اولهم قلماقغه تابع بولوب توروب ایردی قلماق نینك پادشاهی مینك کیلکانیمنی ایشتیب یخشی کشیلارینی ییباریب منی آلیب باردیدا بیر ییل سقلاب اورکنجدا اولتورغان اوز خلقیمیز نینك ایچینه ییباردی **ابو الغازی خان نینك پادشالیقی نینک ذکری** تاریخ هجری مینك تقی الیك ایکی ییلان ییلندا یورتیمیز و ایلمزکا کیلدوم آلتی آیدین سونك ییلقی ییلی نینك اولیندا اسفندیار خان وفات تابدی اسفندیار خان اولکاندین بیر ییل دین سونك آمو سوبی نینك تینکزکا قویغان ییرنی ارال دیرلار ایردی تاریخ هجری مینك تقی الیك تورتدا قوی ییلی نینك اولیندا فقیرنی خان کوتاردیلار آندین ایکی ییل بورون بارس ییلی نینك آیاقندا و حوت نینك اولیندا کچیك اینیمیز شریف محمد سلطان وفات تاییب ایردی اسفندیار خاندین ایکی اوغول قالیب ایردی اولوغی نینك آتی یوشان سلطان کچیکی نینك آتی اشرف سلطان اولوقتدا امام قلی خان اولوب اینیسی ندر محمد خان آقاسی امام قلی خان ییریکا خان بولوب ایردی بیز ترکماندین آقامیز نینك اوغلانلارین و ولایتی نی تیلادوك بیرمادی تقی ندر محمد خان نینك آتیته خطبه اوقوب اشرف سلطانتی ییباردی بیز یاو بولوب خیوقنی ایکی مرتبه چاپدوق آندین سونك ندر محمد خان *) (خیوق بیرلان .K) هزار اسبکا حاکم ییباردی

*) سلطان

اسفندیار خان نینک اوغلین و قیزین و کوچین کوچوروب آلیب باریب قارشیدا اولتورتدی خیوق بیرلان هزار اسب نینک عملاتینی اسفندیار خان کیمکا بیرکان بولسا ندر محمد خان نینک کلکان ایلغار بیکلاری شول کشیدین آیرمادی ایلغار کلکان نینک بارچاسی هر قایسیسی بیر ولایت نینک حاکمی و یا قوزلار نینک باشی ایردی هیچ قایسیسی نی بیلکولیک معین سن حاکم بول تیب تعیین قیلمای ییباریب ایردی اول سببدین ولایت نینک عملاتی و حاصلی ترکمان قولیندا توردی بیز خیوقنی ارالدین آتلانیب کیلیب کوپ چاپدوق بو واقعاتدین بیش آی اوتکاندین سونک ندر محمد خان خسرو سلطان آتلی اوغلی نینک اوغلی قاسم سلطان تیکان نی خیوقغه ییباردی اولهم خیوق نینک عملات و محصولینه هیچ دخل قیلمادی بورونقی دیک ترکمان قولیندا توردی قاسم سلطان کلدی تیب ایشتکاندین سونک فقیر ارالدین آتلانیب کیچه یوروب نماز وقتی خیوق نینک دروازه سی نینک آغزیندا کندم کان تیکان کندینه کلیب چاپ اوغول ییباردم تقی آیتدم تاش کوپروککا ییغیلینک تاش کوپروکدان ناری کیتکاینکز خانقاهدا سو لبینه ارالدین کیمه کلتوروب ایردوک کیمه تورغان ییرکا ییغیلینک تیب آیتدم چاپ اوغول کیتدی قاتیمدا متی قراب یوز یخشی کشی قالدی آت ییتکان صداق سیز یاشن اوغلان و یا یاوغه ضرری تیکماس قاری و معیوب شونداق کشیدین ایکی یوز کشی قالدی آرتوقی سی آتلارنی و قوشداقی ناری ییرینی*) سقلاماق اوچون

---

*) سیزینی

چاپ اوغل نینك كینیندین بارا ایرذوك خوقدین یاو چقدی خوقغه
كلكان اولوغ اریق نینك شمال طرفیندین یورودوك قبله طرفیندین یاو
یوزودی یاو ییتماسدین ایلكاری اولوغ اریقدون اوتوب یاوغه قارشی
یوروب یاسادوق بیز نینك یخشی و یمانیمیز اوچ یوز كشی یوز ییكرمیسی
صداقلی اوزوم پیاده بولدوم آلتمیش كشی منینك بیرلان بیركا توشدی ایكی
یوز صداق‌سیزنی توب یاساو قیلدم ییكرمی صداقلینی ایراول ییكرمی
صداقلینی اونك یاساو نینك آلدیندا قویدوم مونلاردین باشقا ییكرمی
ملتچیمیز بار ایردی اوتكان اولوغ اریق اونك قولدا بولدی ملتچیلارنی
پیاده قیلدوق آنلار باریب بیز نینك بیرلان برابر توردیلار بیز یساب
بولدوق اول وقتدا یاو ییتشدی پیزدای بولاك بولاك یاسامادی پیاده
توشمادی كوپ لیكینه آرقا بیردی بیر بولاك قاز قناتی *) یاساب كلدی
تقی توردی قراسی مینك بار امّا ییتی یوز سكز یوز ساوتلی و قویاقلی
و چهار آینه و دوبولغه و بوتلیق و تیزلیكی كوزیندین اوزكا آچیق ییری
یوق شونداق كشیسی بار بیزدا بیش ساوتلی كشی بار اوّل بیش ییكیت
بیز نینك ایراولكا چاپتی تایما بهادر تاپما تیب قچقریب بیز نینك بیر
ایكی ییكیت بیرلان سانچیشیب قایتدی اول قایتب ییرینه بارماسدین
بورون اون بیش كشی چاپتی بیز نینك ایراول آیدا قایتاردی اول قایتب
ییرینه بارغاندا یوز كشی چاپتی اول ییتماسدین بورون بیز نینك ایراول
قاچتی تقی پیاده ایچیكا كیردی پیاده نینك آلدی من ایردیم اوزكاتیب

*) ماریانانی .

قویوب

قویوب ایردیم اوزکا پیادەلارغه بیر کوزینکز یاودا بولسا بیر کوزینکز مندا بولسون تیب یاو اوتوز قدم بیرکا کلکونچه اولتوردم آندین سونك تورا کیلیب کیلکان کشیلارنی اوقغه توتدوق شول وقتدا اریق ایچندا یاتقان بیز نینك ملتقچی بیر نیچاسی بیزکا چاپقان یاونی آتقولادی و بیر نیچاسی یساوینی بیزکا چاپقان یاو آرالاشا بیلمادی توتدوق شاغه (چیدای آلمای .K) قاچا بیردی کینیدین آهسته آهسته یورودوك اونك بویراکچی و سول بویراکچی ایراول بارچاسی منینك آلدمغه کلدیلار بیز پیاده یورودوك توغینی اریق ایچنداکی ملتقچی ملتقغه توتدی بیز آتلی‌نی پیاده اوقغه توتدوق یاساو تیرپتا باشلادی ینه بیر اون قدم یوروکاندین سونك بوزلوب یورودی بیزدا آتلی کشی یوق کینیدین یوروب کشی توشورماکا یاو قاچیب بولغونچه قاراب توردوق تقی آندین آتلانیب تاش کوپروك کلدوك کیتما و تور دیکان بیردا بیز الامان یوق آندین سو لبینه کیمه تورغان بیرکا کیلدوك

خان جنت مکان خطلاری تا بو ورق بو واقعات‌نی اوز مبارك قوللاری نینك خطی دور الامان نینك بارچاسی اولچاسی بیرلان بیغلیب تورور و بیر نیچەسی ایت پشوروب بیب اولتورور خانی و آقسقال‌لیق‌لاری یادیندا یوق اول کون سو لبیندا یاتدوق صباح سودان اوتوب بیر نیچه کوندین سونك ابوکا باردوق معلوم بولسونکیم ابو الغازی خان جنت مکان بو کتاب‌نی تصنیف قیلیب شول ورقغه یتکاندا خسته بولدیلار اول وقتدا اوغول‌لاریغه وصیت قیلیب تورورلار کیم بو کتاب‌نی ناتمام قویمانك اتمامینه سعی قیلینك اول سببدین ابو المظفر و المنصور انوشه محمد

بهار خان ابن ابو الغازی خان مرحوم و مغفوری بندهٔ بی بضاعت و کمینهٔ بی استطاعتغه بو کتاب نی اتمامغه یـیتکور تیب حکم قیلدیلار اگرچه بنده بو امر مشکل کا لایق و سزاوار ایرماس ایردم آنداغ هم بولسا بو شهنشاه عالی جاه حکمی بیرلان بیلکانیمکا لایق بو کتاب نینک اتمامیغه توجه قیلدوم ندر محمد خان قاسم سلطان نی یانینداقی بیکلارى بیرلان چاقرتوروب بخاراغه آلدی تقی یعقوب تویبیت باشلیق بیر نیچه خلقنی خوارزمغه یـیبناردی اول کیلکاندین سونک خان جنت مکان ینه کیلیب خیوقنی چابدی یعقوب تویبیت جانغه رو بروی بولا بیلمای باقیب قالدی القصه بخارا نینک بیکلارى ندر (محمد) خان بیرلان یمان بولوب ندر (محمد) خان نی بخارادین قوالاب ییباردیلار و ندر (محمد) خان نینک اولوغ اوغلی عبد العزیز خان نی بخارادا خان قیلدیلار خان نینک خیوقدا تورغان خلقی خیوقنی تاشلاب قاچیب کتدیلار آندین سونک خان جنت مکان ارالدین لشکر بیرلان تاریخ هجری مینک تقی الیک توردا و تاوق ییلی نینک اوّلندا آتلانیب کیلیب خیوق کیردیلار آتا یورتیغه ایکا بولدیلار تقی هر ییردا قاچغان بوسقان ترکمان بولسه قایتیب کیلسون قالغانلار نینک قانینی اوتدوم تیب منادی قیلدوردیلار اولوقتدا ترکمان غلام بهادر دین محمد اون بیکی و اوروس اون بیکی تیکان سردارلاری بار ایردی بولار ترکمانی ایوی ایلی بیرلان آلیب قاچیب هزار اسب نینک آرتنداقی قومدا اولتوروب ایردیلار بولار نینک جاسوسی خان نینک منادی قیلدورغانینی ایشیتیب باریب اول ترکمانلارغه خبر بیریب توروبدور آندین سونک اول ترکمانلار نینک

ترکمانلار نینگ بیش آلتی آقسقالی‌سی کیلیب خان‌نی کوردیلار تقی عرض قیلدیلار کیم بیز نینگ سیزدین اوزکا ایکامیز یوق و بارور ییریمز یوق تیب خان جنّت مکان هم آیتدیلار کیم بیز هم سیز خلق نینگ کناهینکزنی ارتدوک بارغان باردی و قالغان قالدی تیب و تقی اولکیم بیز هزار اسبکا بارا تورورمیز اقسقال‌لار باشلیق تمام خلقینکز بیرلان کیلیب بیزنی کوروب انعام و سیورغاالیمیزنی آلینگ تیدیلار تقی بیر نیچه کوندین سونگ خان آتلانیب هزار اسب باردیلار هزار اسب نینگ قلعه‌سی نینگ تاشقاریندا بیر میدان ییردا چادر توتوب اولتوردی‌لار و ترکمان نینگ آقسقال‌لاریغه آیتدیلار کیم بیز تانکلا اولوغ آش بیرورمیز سیز خلق تیوه ایرانی وقتتق ییغیب آلیب کیلینگ تیدیلار آلار هم خوش بولغای تیب ایولاریکا قایتیب کیتدیلار صباح بولغاندا ترکمانلار کروه کروه کیلا باشلادیلار امّا خان جنّت مکان کنکاش قیلیب ایردیلار کیم ترکمان یخشی ییغلغاندین سونگ ترکمانغه آش تارتار وقتدا قول قویالیق تیب ترکمان یخشی ییغلغاندین سونگ ترکمانغه قول قویدیلار اول ییردا مینگ ایکی مینگ ترکمانلی اولتوردیلار تقی آتلانیب ترکمان نینگ ایوینی چاپیب اوغلان اوشاقینی اولجه و اسیر قیلیب فتح و نصرت بیرلان قایتیب خیوق توشدیلار **خان**

جنّت مکان نینگ طژن بارغانی نینگ ذکری

امّا خان خیوقغه داخل بولماسدین اوّل خیوقدین کوپ کوچب طژن تیکان ییرکا باریب چیب قیلیب اولتوروب ایردیلار خان جنّت مکان ایت بیلی نینگ آخرندا قمرجدی برچندا آتلانیب طژن‌دا اولتورغان بیر پاره ترکمان‌لارنی

چاپیب اوغلان اوشاقینی اولجه و اسیر قیلیب فتح و نصرت بیرلان خیوقغه قایتیب کیلدیلار **خان جنّت مکان نینک بامی بورمه‌دا باریب کوپ ترکماننی قیرغانی نینک ذکری** و آندین سونك طرفدین قاچغان و خیوقدین بارغان و بلخلدین کیلکان ترکمانلار باریب بامی بورمه تیکان ییر نینك اطرافندا اولتوروب تورور تیب خبر تاپدیلار تقی سچقان ییلی آلار نینك اوستیکا آتلانیب باردیلار بو ترکمانلار خان نینك کیلکانین ایشتیب ایولارینی قرا قستی تیکان ییرکا ییباریب قاهر خواجه‌نی باش ایتب اوزلاری یلانك آتلیغ بولوب بامی بورمه‌دا ییغلیب تاشدین قلعه قیلیب خان بیرلان اوروشماقغه ییغین بولوب توردیلار اولوقتدا خان جنّت مکان هم لشکر بیرلان کیلیب آلار نینك روبرویندا توشدیلار امّا بیر بیریلاریکا (ایلچی‌لاشدیلار .K) ایلچی بیرلان ایش بتمادی آخر آلامن ترکمانلار خان بیرلان صف تارتیب اوروشدیلار اول تاشدین قیلغان چیب نینك ایچیندین چقیب پیاده‌لاب سوران سالیب یوکوردیلار کیلیب ملتقچی‌غه آرالاشیب آندین هم اوتوب یاساوغه آرالاشدیلار امّا ترکمانلار نینك حملی کوپوب ایردی اولوقتدا خان جنّت مکان نینك اونك بویراکچیسی بیرلان سول بویراکچی‌سی تلیما تاپما تیب ترکمانلار نینك اوستیکا آت سالدی بوحملی کوپوب کیلکان ترکمان قایتب چیبکا قاچا بیردی امّا چیبکا ییتماسدین بورون بیر ترکمان‌نی قوتقارمای اولتوردیلار آندین سونك اوزبك بهادرلاری باریب ترکمان نینك چیبیکا کیریب ترکمانلارنی اولتوروب و قیریب قایتب خان قاشیغه کیلدیلار خان جنّت مکان هم شول زماندا اتلانیب

آتلانیب صبح صادقدا قراقستی باریب بو اولگان ترکمانلار نینگ آولیغه چاول قیلیب ترکمانلار نینگ مالینی و اوغلان اوشاقینی اولجه و اسیر قیلیب فتح و نصرت بیرلان خیوق کلیب توشدیلار خان جنّت

مکان نینگ قلماق بیرلان اورشغانی نینگ ذکری

سیغر ییلندا قلماق نینگ قوشوت اورغیندین کولدالنگ دوجی طایشی تیکان کیلیب کات ولایتی‌نی چاپیب قولینه کیرگان اولجه‌نی آلیب قایتدی اول وقتدا قلماق نینگ تورغاوت اوروغندین بویان تیکان توراسی سوداغه کیلیب ایردی آنی بورتیغه اوزاتدیلار تقی قلماق نینگ کینیدین قاولاب اون بیش کوندا یوکوروک باش تیکان ییردا ییتین وقتندا ییتیب اوروش سالدیلار اول کیجه شول ییردا (یاتیب .R) ایرتاسی قلماق اوروشغه تاب کیلتورا بیلمای قاچب کیتدی خان جنّت مکان شول ییردا توشوب آش پشوروب ایچیب آت و تیوه‌لارنی سوغارتیب قلماق کینندین قاودیلار هرچند آت و تیوه‌سین تاشلاب قاچتی بولمادی آخر الامر قوتولماسنی بیلگاندین سونگ بارچاسی ییغلیب بیر چوقور ییردا بوقوب توروب کوتاریلا آت سالدیلار اول وقتدا خان بیر آز کشی بیرلان ایلکاری و اوزگا خلق اوبای جوبای سونگ غافل ییتیب کیلدیلار آت‌دین توشوب سیغیلوب فرصت بولمادی آخر الامر لاعلاج ایلکاری کیلگان ییگیت‌لار یوز قایتارمای آت اوستوندین اوروشدیلار خدای تبارک و تعالی بولار نینگ توکل قیلغانلاریغه فتح و نصرت بیردی قلماق‌نی باسدیلار شول بیردا توراسی نینگ قولون ملتوق اوردی توغچی سین و توغون و بیر نیچه

قلماقنی توشوردیلار قالغانی قاچتی سونکدین خفتن‌غه‌چا قاوب توشدیلار اول کیچه اول ییردا یاتیب صباحی قایتیب دولت و نصرت بیرلان نیچه کوندین سونك شهرکا توشدیلار آندین سونك ترکمان نینك بایراج تیکان بیر قبیله‌سی بار تورور آنینك اولوغی نینك آتی بایراج ایردی شول آدی بایراج خان جنت مکان‌غه اطاعت قیلمای یاغی بولوب ایردی اول سببدین تاوشقان ییلی خان جنت مکان دولت بیرلان آنینك اوستیکا آتلاندی اما اول خلق نینك ابوی اترك کورکان تیکان سو نینك بویندا ایردی خان نینك بو سفری عجب سفر ایردی بیر نیچه کوندین سونك ایلکا یقین کیلدیم تیب خان قوشنی و آزوقنی و یمنی بیر ییردا قویدیلار تقی اوچ کونلیك یم و آزوق آلیب ایلنی موندا تاپارمن موندا تاپارمن تیب یتی سکز کون یورودیلار ایلنی تاپا بیمادیلار خلق ایچندا آنداغ آچلیق بولدیکیم بیر نانغه بیر آت تاپا بیلمادیلار و تقی لشکر هر ییردا بولونیب بولونیب قالدی آخر الامر خان جنت مکان نینك یانندا اون مینك کشیدین تورت یوز کشی قالدی بو تورت یوز کشی بیرلان بارا تورغان‌دا ناکاه تکه خلقندین بیر نیچه سوداکر اوچرادی تقی قاچتی شول ییردا بیر ایکی سنی توتوب اولتوردیلار اما بیر یوکوروك آتلیغی قاچیب قوتولدی آنینك آرتندین قوالوب بارا تورغاندا خان میرزا نینك ابویکا اوچراب کیلدی‌لار تقی اول آولنی آلدیلار آنی آلیب قایتیب کیلا تورغاندا ناکاه قراول‌لار بایراج نینك آولندین سوداغه بارا تورغان تکه اوانش تیکانی توتیب آلیب کیلدیلار اول آیتدیکیم بایراج نینك آولی موندا

موندا اولتوروب تورور تیب بو خبرنی ایشیتکاچ خان جنّت مکان شول طرفغه یوروديلار يقين ییتکاندا یانلارنداقی کشی‌لار چپاول‌غه کیتدیلار خان نینك یانلارندا اوتوز کشی قالدی القصّه خان جنّت مکان بو اوتوز کشی بیرلان کیلیب آت سالدی آنداغ اوروش بولدیکیم هرگز مونداغ بولمای ایردی ناگاه خان جنّت مکان نینك بیر قلی آدی بابراجنی ملتوق بیرلان اوریب ییقدی آندین سونك بو اوتوز ییکیت کوتازیلا آت سالدیلار تقی ترکمان‌لارنی اولتوروب اوغلان اوشاقینی اولجه و اسیر قیلیب خان‌غه آلیب کیلدیلار خان هم بو ییکیت‌لارگا انعام‌لار بیردی تقی بیر نسخه کوندین سونك فتح و نصرت بیرلان قایتیب خیوق توشدیلار **خان جنّت مکان یمرایلی و ساریق خلقی‌نی باریب آلغان‌لاری نینك ذکری** آندین سونك ییلان ییلی یمر ایلی خلقینی (باریب فوج تیکان ییردا تاییب چاپدیلار اول خلقنی .R) اولجه و اسیر قیلیب قایتیب دینار تیکان قودوق نینك اوستندا توشدیلار بیکبار ساریق خلقی بیلمای ییتیب کیلدیلار تنکری نینك عنایتی بیرلان بولارنی هم اوغلان اوشاقی و مالی بیرلان آلدی تقی نصرت بیرلان قایتیب خیوق توشدیلار آندین سونك ترکمان‌نی کوپ باریب چاپدیلار هر بارغاندا کوپ اولجه بیرلان کیلدیلار آنینك تمامینی بیان قیلساق سوز اوزاق بولا تورور آنینك اوچون مختصر قیلدوق **خان گیتی ستان قلماق بیرلان ایکنجی مرتبه اورشغانی نینگ ذکری** او *) ییلی قلماق نینك تورغاوت اوروغیدین

---

*) نو

مرکن طایشی و اقچوتبه و تغول تیکان تورالاری باش بولوب کیلیب هزار اسب نینك بیر نیچه کندلارین چاپب سدور باریب آندین خلق نینك مالی داروغاندا ایرمیش تیب باریب بو آیتلغان یـیرلاردین قوللاریغه توشکان اولجه‌نی آلیب قایتیب تورور اولوقتدا بو خبرنی ایشتب خان هزار اسب کیلیب بخاراغه کیتدی بولغای تیب یادکار ایناق‌نی .K) عبد العزیز خانغه ایلچی ییباردیلار کیم باریب خبر قیلغل غافل بولماسون اول ییبارکان ایلچی داروغان توشیغه بارغاندا کونکلی‌کا کیلدیکیم دریادین اوتوب خبر آلاین تیب اوتوب خبر آلدی ایرسه قلماق قایتیب کتیب تورور قایتغانین بیلکاچ ایلغاب کیلیب بو واقعاتنی آیتدی اولوقتغه‌چا آرادین اون کون اوتدی خان بو خبرنی بیلکاندین سونك اولتوروب بیلار بیرلان کنکاشتی‌لار بیك‌لار قاوماقنی اوخشاتمادیلار آیتدیلار کیم قلماق کتکالی اون کون بولدی آنکا ییتماك ممکن ایرماس خان هیچ قایسی نینك سوزین قبول قیلمای آتلانیب قلماق نینك کینیدین یوروديلار بیر نیچه کوندین سونك ایردر تاغندا بیر پاره بولونوب قالغانین ییتب آلدیلاردا خبر سوردیلار بو توشکان قلماق‌لار آیتدیلار موبه آلدینکزدا بارا تورور بولارنی اولتوردیلار تقی یورودیلار شول کیچه سحر وقتندا بیر پاره‌سین ینه آلدیلار آندین سونك قلماق نینك تورالاری قوتولماسین بیلکاندین سونك کنکاشتی‌لارکیم نه ایش قیلساق قتولغایمیز (آخر) آلامر قرار بیردیلار کیم بارچامیز بیر بولساق بیر کشی قوتقارمای آلور دیدیلاردا بولوندیلار اورازلیمیز قوتولوب و ایمکاك‌لیمیز توتولغایمیز تیب مرکن طایشی بیر توب. اوقچوتبه بیر توب و تغول

و تغول بیر توب یولوب آرغان و قالغانیغه باقمای قاچتی خان تقی کیچه و کوندوز دیمای یوروب سکیز رباط تیکان بیردا اوچوتبه بیرلان تغول نینک کینیدین بیتدیلار تقی یساب یورودیلار قلماق اوروشغه طاقت کیلتورا بیلمای سکیز رباطغه قبالیب کشی ییباریب عرض قیلدیلار کیم بیز ابو الغازی خان نینک یورتی ایرکانین بیلماس لیکیمیزدین کیلیب ایردوک عبد العزیز خان نینک یورتیغه بارا تورغانیمیزدا اداشیب کیلیب‌میز ایمدی پادشاه سیز اولتورسانکزدا سیز بیلورسیز و تیرکوزسانکزدا سیز بیلورسیز بیز بیر کناه‌کار قل تیب اورکنجدین آلغان مال‌لارین آلدیغه سالیب صداق و قیلج‌لارین بویونلاریغه آسیب کیلیب خان نینک آیاق‌لاریغه ییقیلیب آنت ایچیب و شرط قیلیب آیتدیلار کیم بو کوندین بو یاقغه سیزکا و سیز نینک یورتونکزغه یمانلیق قیلماسلیک قلماقدین و اوزکا خلقدین هر کیم یمانلیق قیلاین تیسا کوچومیز ییتسا منع ایتالینک کوچومیز ییتماسا خبر قیلالینک تیدیلار خان آیتدیلار سیزلار نینک آتا و آقالار ینک بیزکا یمانلیق قیلغان ایرماس ایردی سیزلار بیلماس‌لیک دین قیلدینک تیب کناه‌لارین بغشلاب انعام و سیورغال‌لار بیریب یورتیغه اوزاتیب فتح و نصرت بیرلان قایتیب خیوق توشدیلار و یادکار ایناقغه ایناق‌لیق‌نی بیریب هزار اسب‌دین خیوقغه کیلتوروب کوپ انعام و سیورغال بیردی.

خان جنّت مکان نینک بخاراغه اوّل مرتبه بارغانلاری نینک ذکری

القصّه تمام ترکمانی تحت تصرّف‌لاریغه کیرکوزیب بیر نیچه ییل عیش و فراغتدا بولوب اولتوروب ایردیلار کیم ناکاه بلخ خانی سبحانقلی خاندین

ایلیچی کیلدیکیم آقام عبد العزیز خان قصد قیلغان ایرمیش کیم منی اولتورکای تقی بلخنی آلغای ایمدی منینک آتام و آقام سیز تورورسیز منینک سیزدین اوزکا پشت و پناهیم یوق اکر سیز آنینک بیرلان یاو بولوب بخارانی چاپماسانکز اول کیلیب بلخنی هم آلور و منی هم بیکناه اولتورور تیب امّا سبحانقلی خان ابو الغازی خان نینک توغغان اینی‌لاری شریف محمّد سلطان نینک قیزینی آلیب ایردی خان جنّت مکان‌غه کیاو ایردی اول سببدین بو سوزلارنی آیتب ییباریب ایردی و تقی عبد الله خان نینک هم کیلیب خوارزمنی آلیب اوتوز تقی ایکی پادشاه زاده *) همه بو خان جنّت مکان نینک قرینداشلاری ایردی اولتوروب اوغلان اوشاقینی اسیر قیلیب آلیب کتکانی نینک شدّتی هم خاطر اشرف‌لاریدا توروب ایردی بلخ خانی نینک سوزی هم آنینک اوستیکا بولدی تقی قوی ییلی بخارا نینک اوستیکا آتلاندیلار کوکردلیک تیکان ییرکا ییتکاندا بیک قلی ایناقنی مینک بیکیت بیرلان قراکول اوستیکا ییباردیلار تقی اوزلاری سیونج بالا نینک اوستیکا یورودیلار باریب سیونج‌نی و تقی اوتوز قرق کندنی تا بخارا نینک دروازه سیغاچا چاپدیلار کوپ مال آلیب اولجه و اسیر قیلیب قایتیب کوکردلیک توشدیلار اوچ کوندین سونک بیک قلی ایناق هم قرا کولنی یخشی چاپب کوپ مال آلیب اولجه و اسیر قیلیب خانغه قوشولدی بیر نیچه کوندین سونک خان جنّت مکان دولت بیرلان قایتیب کیلیب خیوق توشدیلار

خان نینک قراکولنی آلغانلاری نینک ذکری

---

*) پادشاه

آندین

آندین سونک شول ییلی قراکول اوستیکا آتلاندیلار تقی باریب قراکولنی
یخشی چاپب قاییب کوردیش تیکان یبرکا توشدیلار اما عبدالعزیز خان
قارشیدا ایردی و بخارا نینک اینچنداکی بیکلار قراکول نینک چاپلغانین
ایشتیب بیش مینک کشی بیرلان آتلانیب کوردیش دا خان نینک آرتیندین
ییتب ئوبروی بولدیلار تقی اوزوشا بیلمای قاچا بیردیلار اول بیش
مینک کشیدین یوز کشی قاچب قوتولدی آندین اوزکاسی تینک تمامیلی
توتیب اولتوردیلار و بیز نیچه خلق قاچب کیلیب قراکول نینک قلعه‌سیغه
کیزیب قبالدی خان کیتی ستان هم قاییب کیلیب قراکول قلعه‌سیغه یاپوشدیلار
تقی قلعه‌نی آلدیلار بو قلعه‌نی تاراج قیلیب اینچکا اوت قویا بیردیلار
آندین سونک قلعه‌نی تاراج قیلیب خلقینی اولجه و اسیر قیلیب اوزکنج
طرفیکا متوجه بولدیلار بیر نیچه کوندین سونک خان جنّت مکان فتح و
نصرت بیرلان قایتب کیلیب خیوقغه توشدیلار **چهار جوی**
بارغانلاری نینک ذکری آندین سونک بچین ییلی آتلانیب
جهار جوی‌نی چاپب اولجه و اسیر قیلیب قایتب خیوقغه توشدیلار **خان**
جنّت مکان نینک پایچی بارغانلارینیك ذکری تقوق
ییلی نینک اوّلنده قمر حمل برجندا ایردیکیم آتلانیب باریب پایچینی
تا نرزم‌کاچا بو طرفی قراکول‌کاچا چاپب اولجه و اسیر آلیب قایتدیلار
عبد العزیز خان و قاسم خان ایشتیب بخارادین آتلانیب کوکرذلیك کیلیب
قاچقوندین خبر آلیب زو بروی بولورغه طاقت قیلا بیلمای قایتب
چاچب آتلارنی قیریب و آزوقین و آت بیی‌نی تاشلاب آندین سونک

شول پیلی کرمینه اوستیکا بارد یلار تقی کرمینه‌نی یخشی چاپب قلعه‌نی
آلیب تاراج قیلیب اولجه و اسیر قیلیب دریا نینك کوپروسندین اوتوب
توشدی‌لار بوکوندا تانکلادا بیزکا یاو کیلور تیب هیچ کشی نینك کونکلندا
یوق ایردی اول کیچه آنداغ فراغت یاتدیلار کیم اوز ایولارندین یخشی‌راق
امّا سحر بولغاندا اکثر خلق یوکلانیب قولیغه توشکان آت و تیوه و سغیر
و توی‌نی آلدیغه سالیب ایلکاری کیتدیلار و تقی تانك آتا بیرکان وقتدا
کوپ خلق کوچوب اولجه‌سی بیرلان ایلکاری کیتدیلار امّا بو لشکر اون
بیش مینك کیشی ایردی کون یاپلغاندا خان نینك قاشندا بو اون بیش مینك
کیشیدین قالغانی یوز کیشی یوق ایردی خواجمبردی آتالیق کیلیب خانغه
آیتدیکیم عجب غافل یاتیب‌سیز تورونك آتلانماق کراك تیب آندا خان
باشلیق تمام خلق یاو قایدا بیراو قایدا تیدیلار امّا باریش‌دا تاملیق آتا
تیکان بیرکا یتکاندا اولبا اویغور نینك قوشندین بیر کیشی یوقالدی ‎.K‎ *) تیب
کیلیب ایرکلیك کیشیکا آیتدی‌لار اماتغه بولاق تیکان بیردا سالیق سالیب
ایردیلار خان باشلیق تمام خلق کمان قیلدیلار اول کیشی ازغاشیب
سالیقغه باردی بولغای تیب امّا اول کیشی بیردین اوچ کون اوّل باریب
عبد العزیز خانغه بو خلق کیلا تورغانیدین خبر بیرکان ایرمیش آندین
بولار نینك هیچ خبری یوق ایردی ناکاه بخارا طرفندین کروه کروه
یاو چیقا باشلادی آنی کوروب خان کشورستان آتلاندیلار امّا بو کیتکان
خلق نینك آرتیندین یوروی بیردیلار امّا بو کیتکان خلق نینك آلدیندین

*) یتلاندایی.

بیر اولوغ

بیر اولوغ آریق کیلیب تیوه‌لاری اول اریقدین اوتا بیلمای ییقیلیب توروب ایردیلار بیراقدین قرق مینک ایلک مینک کشی نینک قراسی چاقلیق کوروننه ایردیلار شول یبرگا یتکانندا خان نینک آرتیندین مینک چاقلیق بیکیت یتدیکیم غرق آهن و پولاد ایردی و آنی کورکاچ خان جنّت مکان آتدین توشدیلار و خان نینک یانینداقی خلق هم توشدی امّا اولوقتدا خان نینک یانیندا یوزکا یتار یتماس کیشی بار ایردی خان بیر نیچه خلقنی ییقیلیب تورغان تیوه‌کا و خلقغه ییباردیلار کومک اوچون و کارنای و توغنی هم تیوه‌کا ییباردیلار آیتدیلار کیم سین کارنایینی تارتا تارتا تورغیل یاو اول تیوه‌لارنی یاساو خیال ایتب بیزلارنی ایراول خیال قیلسون تیدیلار آتدین سونک (یادکار آتالیق‌نی باش قیلیب .K) یانلاریداقی ییکیت لاردین اوتوز ییکیتنی یاو طرفدین کیلکان مینک کشی نینک آلدیغه ییباردیلار تقی اوزلاری قالغان یاده‌ی آلدلارینه قطار قطار یساولار یسادی‌لار تقی توزدیلار بو اوتوز ییکیت یاریب اللّه یار تیب اول مینک کیشی‌کا آت سالدی ناکاه اول مینک کیشی قاچا بیردی اندک ساعت‌دین سونک اول مینک کیشی قایتب بو اوتوز کیشیکا آت سالدی و بو اوتوز کیشی هم قاچا بیردی کیلیب یساوغه ییتماس‌دین بورون بو اوتوز کیشی ینه قایتب آت سالدی القصّه بولار یتیتی مرتبه *) بیز بیرینی آلدیغه سالیب قاولادیلار امّا تیوه تورغان بیردین بیش‌لاب اونلاب کومک کیلور ایردی خان قاشیغه بیش یوز

---

*) مرتبه

آلتی یوز بیغلیب ایردی و اورشیب یوروکان آتلیغلار هم ایکی یوز اوچ یوز بولوب ایردی ناکاه عبد العزیز خان اولوغ یساو بیرلان کیلیب ملتقنی قویدیلار روبرو یدین آنینك توتوتیدین کیشی کیشینی کورا بیلمادی و معلوم بولسون کیم ابوالغازی نینك اوغول‌لاری **انوشه محمد خان** آتالاری کرمینه آتلاغاندا اون تورت یاشلاریندا ایردیلار شول سفر اوّل سفرلاری ایردی بندهٔ هم شول سفرده همراه ایردیم بیکبار آرتیمزدین یاو بیتدی خان جنّت مکان شیر ژیان کشورستان **انوشه محمّد خاننی** کیتکان کیشیلارنی قایتار تیب ییباردیلار آلار کیتکاندین سونك خواجم بردی آتالیق و دولت آتالیق و بیك قلی اناقنی هم ییباردی‌لار امّا اول جماعت کیتکاندین سونك یاو زورلاب کیلیب خان جنّت مکان نینك اطراف و جوانب‌لارینی آنداغ احاطه قیلدیکیم آندین قاچیب توتولماق نینك هیچ امکانی یوق ایردی امّا بنده سر حساب باردیم یاو بیز نینك چاقلیق یوز حصّه بار ایردی آخر الامر یاو بو خلقنی عجب زبون قیلدی ینه بیر ساعت اوتسا یاو بو خلقنی کوتارا آلغودای ایردی خان آلدیندین آلتمیش ییکیت آتا سالدی اولوقتدا **انوشه محمّد بهادر خان** ایکی یوز ییکیت بیرلان (کیلیب) یاو نینك بیر طرفندین آت سالدیلار تقی آنداغ اوروشدیلار کیم بارچا خلق احسن تیدیدر آخر الامر عبد العزیز خان نینك اولوغ یساوی آلتمیش مینك کیشی ایردی آنی باسیب آلیب یورووی بیزدی‌لار اولوقتدا ابو الغازی خان نینك آلدیندا ییتمیش سکسان پیاده بار ایردی شول پیاده‌لار هم یاو قاچدی تیب سوران سالیب عبد العزیز خان نینك

اولوغ

اولوغ یساویغه یوکوردیلار آنی کوروب اونکداقی و سولداقی اوچ یوز
پیاده هم سوران شالیب یوکوردی و آنی کوروب بو ایکی یوز اوچ یوز
آتلیغ هم بیر طرفدین آت سالدی تنکری نینک فرمانی بیرلان عبد العزیز
خان نینک یساوی بوزولیب قاچا بیردی خان جنّت مکان نینک
بهادرلاری قوشدی یاو کینیکا اوروب توشورا اوروب توشورا ایلتب دریاغه
تیقدیلار یاو نینک بیر نیچه خلقی دریاغه تاشلاب اولدی و بیر نیچه‌سی
کوپروک دین اوتوب کیتدی القصّه بیر نیچه بهادرلار ییتب عبد العزیز
خانی نیزه بیرلان سانچیب توروردلار عبد العزیز خان یوز مینک محنت
بیرلان بولار نینک قولیندین قاچیب اوزینی دریاغه تاشلاب دریادین
چقیب قوتلوب کیتدی خان جنّت مکان مظفّر بولوب حدّ و نهایت سیز
اولجه و اسیر بیرلان قایتب خیوق توشدی‌لار تقی بارچه خلقنی چاقریب
آیتدیلار کیم اوغلیمز نینک اوّل سفری ایردی آیاقی و یولی مبارک بولدی
عبد العزیز خان تک اولوغ پادشاه‌نی باسدوق و تقی اوروش کوتیندا
قیلغان ایشلاریکا تحسین‌لار قیلیب اولوغ توی قیلدیلار تقی توغ بیریب لشکر
قوشوب هزار اسب‌نی بیردیلار **خان جنّت مکان نینک وردانزی
بارغانلاری نینک ذکری** آندین سونک ایت ییلی آتلانیب
وردانزی‌نی چاپیب اولجهٔ بی نهایت و اسیر بی غایت بیرلان قایتب خیوقغه
توشدیلار **بخاراغه سونکقی بارغانلاری نینک ذکری** آندین
سونک بارس ییلی آتلانیب باریب بخارا نینک اطواف و جوانبینی چاپب
نمازگاه دروازه سیغه توشدیلار تقی اون کون تاخت و تاراج قیلدیلار

قلعه‌غه کیرمادیلار آنینگ اوچون کیم عبد العزیز خان سمرقنددا ایردیلار و بخارا نینگ ایچندا بیر نیچه تاجیک بیرلان بیر نیچه خاتون‌دین اوزکا کیشی یوق ایردی آیتدیلار کیم اکر بیز قلعه‌غه کیرساک عالم خلقی طعن قیلور کیم ابو الغازی خان بخارانی بیر نیچه خاتون نینگ قولندین آلدی تیب اکر تنکری بیرسه عبد العزیز خان قلعه نینگ ایچندا تورسه آنینگ قولیندین آلغای من تیدی تقی مالنی و اسیرنی نهایت سیز آلیب خوارزم طرفیکا متوجه بولدیلار بیر نیچه کوندین سونگ فتح و نصرت بیرلان کیلیب خیوق توشدیلار تقی آیتدیلار کیم یاشیمیز آلتمش‌غه یتدی ایمدی دین سونگ مسلمان خلق‌غه یمانلیق قیلماق نینگ معنی‌سی یوق بیر اندک باعث دین آرامیزدا نزاع بولوب ایردی آنداغ بولدی ایرسه حق سبحانه و تعالی فتح و نصرت بیریب همیشه غالب قیلدی ایمدی قالغان عمرنی تنکری تعالی بنده‌لیکندا قیزلباش و قلماق نینگ غزاتندا صرف قیلورمن تیب پادشاه‌لیقنی اوغول‌لاریغه بیریب توبه و انابت قیلیب ماورا النهرکا ایلچی ییباریب عبد العزیز خان بیرلان یاراشیب تاریخ مینگ تقی یتمیش تورت‌دا و تاوشقان ییلندا و رمضان المبارک آیندا دار فنادین دار بقاغه رحلت قیلدی مدت پادشاه‌لیقی ییکرما اوچ ییل بولدی تمام بولدی شجرهٔ ترک تاریخ مینگ یتمش آلتی‌دا و ییلان ییلندا و خیوق ولایتی‌دا یتلدی اما حضرت آدم زمانیدین تا بو دمکاچا هیچ پادشاه و امرا اوز تاریخینی اوزی آیتغان ایرماس ایردی اورکنج خلقی نینگ بیوقوف لیقی سببی دین ضرور بولدی تقی آیتدیلار غفر الله ذنوبهما و ستر عیوبهما تمت

جدول الأعلام

ابا بيك اون بيكى ٢٤٥ — ٢٤٦
اباق خان ١٧٧
اباقا خان ٣٥ — ١٩٤ — ١٩٥ ابقا خان ١٩٧ — ١٧٣
اباك ١٨٥
اباى ١٧٩
ابراهيم ١٨٢ ابراهيم اوغلان ١٨٢
ابسكون ١٢٠ — ١٢٣
ابليس ٢
ابو الخان تاغى ٢٠١ — ٢٠٢ — ٢٠٦ — ٢٠٧ — ٢٠٨ — ٢٨٨ — ٢٩٧ — ٣٠٢ — ٣٠٣ — ٣١٤ — ٣١٥ —
ابو الخان، ابن ذين محمد خان ٢٣٩
ابول سلطان ٢٣٥ — ابول محمد ٢٤٠ — ٢٤١ — ٢٥٨ —
ابو الخير خان ابن دولت شيخ ١٨٣ — ١٨٦ — ١٨٧ — ١٨٩ — ١٩٠ — ١٩٣ — ١٩٤ — ٢٢٢ — ٢٧٧ —
ابو الخير سلطان ابن تيمور سلطان ٢٤٩ — ٢٦٤
ابو الغازى بهادور خان ١ — ٢٧٧ — ٢٩١ ابو الغازى ٢٧٦ — ٢٨٣ — ٢٨٤ — ٢٩٢ — ٢٩٩ — ٣٠٠ — ٣٠٦ — ٣٠٨ — ٣٠٩ — ٣٣٢ —
ابو الغازى خان ٢٩٨ — ٣٠٩ — ٣١٦ — ٣١٩ — ٣٢٠ — ٣٢٧ — ٣٢٨ — ٣٣٢ — ٣٣٤ — ابو الغازى ٣٠٠ — ٣٠٧ —
ابو المعالى (فضام الدين)
ابو سعيد خان ابن اولجايتو ١٩٥ — ١٩٦ —

ابو سعید بن توقتمیش خان ١٧٨
ابو سعید لقبی جانی بیك خان ابن
براق خان ١٧٨ —
ابو سعید میرزا ١٨٦ — ١٨٧ — ١٨٨
— ١٨٩
ابوکان ١٥١ — ١٥٢
ابول خان (ابو الخان)
ابولك ٨٥ — ٢٠٠ — ٢٠١ — ٢٠٣ —
ابیر ٤٢
آبیورد ١٢٥ — ٢٠٦ — ٢١١ — ٢٣٠ —
٢٣٧ — ٢٣٨ — ٢٣٩ — ٢٤٣ —
٢٤٣ — ٢٥٨ — ٢٥٩ — ٢٨١ — ٣٠٩
آتا بای ٢٤٧
اترك کورکان سویی ٢٤٣ —
آتسیز خان ابن آتلی خان ١١
آتسیز خوارزم شاهی ٤٩
آتلی خان ١٢
احمد خان ١٦٥ — ١٧٣
اختیار الدین ترکمان ١٢٤ — ١٢٥
اختیار الدین قلعه‌سی ١٨٩
اخنوخ ٧
اداق ایلی ٢١١
اداقلی ٢١٠ — ٢٢٥
اداقلی خضر ایلی ٢٠٧ — ٢٢٥
ادریس ٧ — ادریس پیغمبر ٧٠ —
— ٢٩٤
آدم ١ — ٢ — ٣ — ٥ — ٦ — ٧ — ٩ —
٧٠ — ٧٢ — ١٢٠ — آدم صفی الله ٥٧
— ٢٩٤
آذر بایجان ٢٢ — ١٢١ — ١٣٧ — ١٩٧
١٧٥ — ١٧٦ — اذر بایکان ٦٦ —
— ١٩٨
ارابچی خ ٢١٠
ارا قوم ١٨١ —
ارال ٣٠٨ — ٣٠٩ — ٣١٦ — ٣١٧ —
ارال بن قدان تایشی ٦٤ — ٧١ —
ار تاغی ١٣ —
اریا خان ١٦٦ —
ارسلان . (قارلیق نینك خانی) ٨٥
ارسلان خان ٣٩ — ١٠٠ — ارسلان
سیراق ٣٩ —
ارغز ساوق ١٨١ —
ارغنه خاتون ١٥٠ —

ارغون آقا اویرات ١٩٤ —

ارغون اوروقی ١٨٧

ارغون خان ابن اباقا خان ٣٥ — ١٦٥ — ١٧٣ — ١٧٤ —

ارقای جون بهادور ٧٨ — ٧٩ —

ارکنه قون ٣١ — ٣٢ — ٣٣ — ٣٤ — ٥٠ — ٥٩ — ٦٧ — ٦٩ — ٢٩٣ —

ارلات بن منکلیك ایچکه ٥٤

ارلات اینلی ٥٤ —

ارمن ٢٢ — ارمنی ٢٩٢ —

اریز ٤٩

اریق بوکا ١٤٧ — ١٤٨ — ١٦٦

اسا عرب ١٧٢

استانبول ٢٥٧ —

استراره ١٢٠ —

اسرافیل ٥ —

اسفراین ٢١٩ — ٢١١ — ٢٦٥ — ٢٦٩ —

اسفندیار بن کشتاسپ ١٠٦

اسفندیار سلطان ٢٦٤ — ٢٧٢ — ٢٧٣ — ٢٨٣ — ٢٨٤ — ٢٨٥ — ٢٧٩ —

اسفندیار خان ٢٧٧ — ٢٧٦ — ٢٨٧ — ٢٨٨ — ٢٩٠ — ٢٩١ — ٢٩٤ — ٢٩٦ — ٢٩٧ — ٢٩٨ — ٢٩٩ — ٣٠٠ — ٣٠٢ — ٣٠٤ — ٣٠٥ — ٣٠٧ — ٣٠٨ — ٣٠٩ — ٣١٦ — ٣١٧ —

اسکندر ٤٧

اسکندر بن توقتمیش خان ١٧٨

اسکندر بن علی سلطان ٢٤٨

اسکندر خان ابن جانی بیك ١٨٣ — ١٩٣ —

اسماعیل بی منغت ٢٣٠

اسم محمود آتا ٢٥٦

اشرف (قاضی اشرف)

اشرف سلطان ابن اسفندیار خان ٣١٦ —

اشناس ١٠٥

اصفهان ٣٠٩ — ٣١٢ — ٣١٣

اغانای سلطان ٢٠٤ — ٢٠٥ —

اغش ٢١١ — ٢١٢ — ٢٢٩ —

افراسیاب ٤٨

افغان سلطان ٢٧٧ — ٢٨٧ —

اقاطای خان ۲۰۴ — ۲۰۸ — ۲۰۹ — ۲۲۰ — ۲۲۱ — ۲۲۳ — ۲۲۴ — ۲۲۷ — ۲۲۸ — ۲۲۹ — ۲۳۰ — ۲۳۱ — ۲۳۲ — ۲۳۳ — ۲۳۴ — ۲۳۵ — ۲۳۶ — ۲۴۸ — ۲۵۴ — ۲۵۵ —
آق اورده ۱۷۳ —
آق بابا سلطان ۲۶۴
اقری موران ۴۵
اقساق تیمور ۶۵
آق سو ۲۶۵
آق منغت ۱۶۲ —
آلا تاغ ۲۲ — ۱۵۵ — ۱۵۷ —
الا فرنك ۱۲۷ —
الاق ۷۶
الاق نویان ۱۰۰ — ۱۰۶ — ۱۰۷ — ۱۰۸ —
الاقچین ۴۴ —
الا قوش تکین ۴۷ — ۴۸ — ۱۰۸ —
الا بیلقیلی ایل ۴۴
الان ۱۲۱ —
الانقوا ۵۰ — ۵۷ — ۶۰ — ۶۱ — ۶۲ — ۶۷ — ۶۹ — ۲۹۳ —
الب خان ۱۱۰ —
التان ۸۴ —
التان خان ۸۶ — ۸۷ — ۸۸ — ۸۹ — ۹۰ — ۹۱ — ۹۲ — ۱۳۸ —
آلتونلی اوجاقلی ایل ۴۴ —
التای ۱۴۸ —
التای سویی ۸۶ —
الغو ۱۴۸ — ۱۵۰ —
القنوت ۵۲
القنوت ایلی ۵۲ —
القه ابولی ۲۷ — ۲۸ —
الله قلی ۲۴۸
الله قلی سلطان ابن اقاطای خان ۲۳۳ = ۲۳۶ — ۲۴۹ —
الما اتیشقان قلعه‌سی ۲۴۱ —
الماتی ۹۳
المالیق ۱۰۰
النجه خان ۱۱ — ۱۳ — ۷۰ الینجه خان ۲۹۳ —
اله یونتلی ۲۷ — ۲۹
الیاس خواجه ۱۵۴ — ۱۵۷ — ۱۶۰

اماتغه بولاق ٣٣٠—
امام قلی خان ٢٩٦—٢٩٧—٢٩٨—
٣٠٦—٣٠٧—٣١٦—
املاق ٩
آمنك ١٨٥—١٨٦—٢٠٠— آمنك
خان ٢٠٠—٢٠١—٢٠٤—٢٠٦—
٢٠٨—٢٢٠—٢٢١—٢٢٢—٢٢٣
—٢٢٩—٢٤٣—٢٥٤—٢٩٢—
امو سوین ٢٢—١١٧—١٣٠—١٨٨—
٢٠٦—٩٠٧—٢١٠—٢٣٣—٢٧٤
—٢٨٨—٢٩١—٢٩٧—٣٠٠—
٣٠٥—٣١٦ امو دریاسی ١٢—
٢٠٧—٢٩٠—
امویه ١٢٤—١٢٥—١٤٨—
امیر آغا خاتون ١٦١
امیر پولادچی ١٥٦—١٥٧—١٥٩—
—١٦٠ امیر پولادچی دوغلات
—١٦٠
امیر تیمور ابن امیر طراغای برلاس
١٥٣—١٥٤—١٥٥—١٦١—١٦٣
امیر چوبان سلدوز ١٦٥—١٦٧—
امیر حسین ١٥٢—١٥٣—١٥٤
امیر خدایداد ١٦٠—١٦١—
امیر ضیاء الدین ١٢٦—
امیر طراغای برلاس ١٥٣
امیر طغاجار ١٧٤—
امیر عبد الله ابن امیر قزغن ١٥٢
—١٥٣—
امیر علی قوشچی ١٢٢—١٢٧
امیر قزغن ١٥٢
امیر مزید ١٨٧
امین سلطان ٢٤٩—
انباچی ١٦٦
اندجان ٢٠—٣٧—٤٩ اندکان ١٥٨
اندراب ١١٤—
انقرا موران ٤٢—٤٤—٤٥
انکراس بن قبای شیره ٥٦
انکراس ایلی ٥٢
انوش ٦—٧٠—٢٩٤—
انوشه محمّد بن ابوالغازی خان ٣١٩—
انوشه محمد بهادر خان ٣٣٢—
انوشه محمد خان ٣٣٢—
انوشیروان ٤٧—
انوشیروان خان ١٦٨

آوا بن تینکز خان ٢٧—٢٩—

اوانش خان ٢٠٤—٢٠٩—٢١٢—٢١٥
—٢١٧—٢١٩—٢٢٠—٢٢١—٢٢٢
—٢٢٣—٢٢٧—٢٣٠—٢٣٤—
—٢٤٢—٢٤٣—٢٥٨

اوانش تکه ٣٢٤—

اوتچکین ١٧٠—

اوترار ٩٧—١٠٠—١٠٣—١٠٤—١٠٩
—١٥٥—

اوج اوق ٢٤—٢٥—٢٧—

اوج ایل ٢١٠—

اوذر بیان ٦٥—

اور سویی ١٨١—

اوراز سلطان ١٧٧

اوراسوت ٤٦—

اوراز تیمور بی توقای تیمور ١٧٣—

اورتا قودوق ٢٦٧

اوردو خان ١١—

اورده بن جوجی خان لقبی ایچن—١٧٠
—١٨١—

اورس اینال ٤٣—٨٥—

اورکنج ٣٧—٣٨—٤٩—١١٠—١١١
—١١٢—١٣٢—١٩٥—١٩٨—١٩٩
—٢٠٠—٢٠١—٢٠٣—٢٠٤—
—٢٠٥—٢٠٦—٢٠٧—٢٠٩—٢١١—
٢١٢—٢١٣—٢١٧—٢١٨—٢١٩
—٢٢٠—٢٢٢—٢٢٣—٢٢٤—
٢٢٥—٢٢٦—٢٢٨—٢٢٩—٢٣٠
—٢٣١—٢٣٢—٢٣٣—٢٣٤—
—٢٣٥—٢٣٦—٢٤٢—٢٤٣—
٢٤٦—٢٥١—٢٥٤—٢٥٥—٢٥٦
—٢٥٧—٢٥٨—٢٥٩—٢٦١—
٢٦٢—٢٦٣—٢٦٥—٢٦٦—٢٦٧
—٢٦٩—٢٧٠—٢٧٣—٢٧٤—
٢٧٦—٢٧٨—٢٨٠—٢٨١—٢٨٢
—٢٨٤—٢٨٧—٢٨٨—٢٩٠—
—٢٩١—٢٩٢—٢٩٤—٢٩٧—٢٩٨—
٢٩٩—٣٠٠—٣٠٥—٣١٦—٣٢٧
—٣٢٩—

اورکیر ٢٧—٢٩

اورماوت ایلی ٥٢

اور منقت ایلی ٤٣

اور موران ٤٥

اوروت بن چاقسو ٦٥

اورو دروازه‌سی (وزیرده) ٢٥٢

اوروس خ ۱۹ — ۱۷۱ — ۱۷۷ — ۱۸۰ — ۲۷۰ — ۲۷۳ — ۲۷۴ — ۲۷۵ — ۲۸۷ — ۲۹۱ — ۲۹۲ — ۲۹۴ — اوروس قزاق ۲۷۳ — روس ۱۲۱ — ۱۳۲ — ۱۳۹ — ۱۷۲ —

اوروس خان ۱۶۲ — ۱۷۸

اوروس اون بیکی ۳۲۰ —

اوروك تیمور (اورکتیمور) ۱۵۱ —

اوزبك ۱ — ۴۴ — ۶۴ — ۷۱ — ۷۴ — ۱۷۹ — ۱۷۲ — ۱۸۵ — ۱۸۶ — ۱۸۸ — ۱۸۹ — ۱۹۷ — ۱۹۸ — ۱۹۹ — ۲۰۱ — ۲۰۸ — ۲۲۱ — ۲۲۳ — ۲۲۵ — ۲۲۸ — ۲۳۱ — ۲۴۱ — ۲۴۲ — ۲۴۳ — ۲۴۵ — ۲۴۶ — ۲۵۶ — ۲۵۸ — ۲۵۹ — ۲۶۰ — ۲۶۳ — ۲۶۵ — ۲۷۰ — ۲۷۱ — ۲۷۳ — ۲۷۴ — ۲۷۵ — ۲۷۶ — ۲۷۷ — ۲۷۸ — ۲۷۹ — ۲۸۵ — ۲۹۰ — ۲۹۱ — ۲۹۸ — ۲۹۹ — ۳۰۰ — ۳۰۱ — ۳۰۵ — ۳۰۷ — ۳۰۸ — ۳۰۹ — ۳۲۲ اوزبکی ۳۱۱

اوزبك ایلی ۱۷۵ —

اوزبك خان ابن طغرل خان ۱۷۴ —

اوز تیمور بن توقای تیمور ۱۷۸ — ۱۷۹ —

اوز تیمور بن حاجی کرای ۱۷۸ —

اوز خان ابن مغول خان ۱۳ — ۱۵ —

اوزکند ۱۰۵ —

اوسقونلوق تنکرم ۳۹ —

اوسك ۱۷۹ —

اوشار ۲۷ — ۲۸ —

اوغلان اوروقی ۲۲۵ —

اوغورچه ۲۰۷

اوغوز خان ۱۳ — ۱۵ — ۱۶ — ۱۷ — ۱۸ — ۱۹ — ۲۰ — ۲۱ — ۲۲ — ۲۴ — ۲۵ — ۲۶ — ۲۷ — ۲۸ — ۳۷ — ۴۲ — ۷۰ — ۲۹۳ — اوغوز ۱۴ — ۱۵ — ۱۶ — ۲۴ — ۲۷ —

اوقچو تبه ۳۲۶ — ۳۲۷ — اقچو تبه ۳۲۶ —

اوقلی (اوغوزخان نینك نبیره‌سی) ۲۸

اوقلی خ ۲۴۵ —

اوقلی کوکلانك ۲۴۴ —

اوقو ۱۴۳ —

اوکار قاجاو ۱۱۵ — ۱۱۷ —

اوکدای بن چنکز خان ۳ — ۹۳ —

۱۲۹ — ۱۳۱ — ۱۳۲ — ۱۳۳ — ۱۳۷
اوکدای قاآن ۴۱ — ۴۲ — ۹۲ —
۱۰۰ — ۱۰۳ — ۱۰۴ — ۱۰۸ — ۱۱۰ —
۱۱۱ — ۱۱۲ — ۱۲۹ — ۱۳۳ — ۱۳۶
۱۳۷ — ۱۳۸ — ۱۳۹ — ۱۴۰ — ۱۴۱
— ۱۴۴ — ۱۴۹ — ۱۵۲ — ۱۵۳ —
۱۶۴ — ۱۷۱ — ۱۸۰ — اوکدای خان
۱۵۱ —

اوکلان ایلی ۷۵

اوکین بارغاق ۶۹ —

اولاق ۱۹ —

اولاقچ بن باتو خان ۱۷۲ —

اولکچین چنه ۶۴ —

اولوغ اریق ۳۱۸

اولوغ تاغ ۱۳ —

اولوغ توبه ۲۲۱ — ۲۲۲ — ۲۳۷ —

اولون ایکه ۵۲ — ۷۱ — اولون موجین
۵۲ — ۷۱

اولیا اویغور ۳۳۰ —

اونان ۵۷ —

اون اویغور ۴۰ —

اونك ۴۷

اونك خان ۴۷ — ۵۳ — ۵۴ — ۵۵ —
۷۴ — ۷۵ — ۷۶ — ۷۷ — ۷۸ — ۷۹ —
۸۰ — ۷۳ — ۱۹۹ —

اونکوت ۴۷ — ۸۱ —

اون موران ۴۵ —

اویرات ۴۵ — ۵۷ — ۸۲ — ۸۵ — ۱۴۳
۱۶۴ — ۱۶۶ — ۱۹۷ — ۲۸۳ — ۲۹۰

اویشون ایلی ۵۵ —

اویشون باقلی میرزا ۲۷۵

اویغور ۱۶ — ۱۷ — ۲۵ — ۳۷ — ۳۹ —
۴۱ — ۴۲ — ۸۵ — ۸۶ — ۱۰۰ — ۱۱۹
— ۱۴۸ — ۱۸۴ — ۱۸۵ — ۲۰۰ —
۲۱۵ — ۲۳۵ — ۲۵۲ — ۲۷۵ — ۲۷۶
— ۲۷۹ — ۲۸۳ — ۲۹۰ — ۲۹۹ —

اویغورستان ۱۵۵ — ۱۵۷ — ۱۵۸ —

اویماوت ۵۲

آی ۲۳ — آی خان ۲۷ — ۲۹ — ۷۰
— ۲۷۳ —

ایاجی بن شیبان خان ۱۸۲ —

ایت براق ۱۸ — ایت براق خان ۱۸
— ۲۰ —

ایتل سویی ۲۲ — ۱۹۳ — اتل ۹ —
۱۹ — ۳۷ —

ایتماس ۱۳۷—
ایتیك ۱۷۹—
ایچکی سالور ۲۱۰—
ایچکیلی حَسن (لقبِ حَسن اُوغلان) —۱۷۸
ایدکی ۱۶۲ — ایدکی منعت ۱۶۲ —۱۶۳—
ایدیقوت ۴۰ — ۴۱ — ۸۵ — ۸۶ — ۱۰۰
ایران ۲ — ۳ — ۴ — ۲۱ — ۲۲ — ۳۵ — ۶۶ — ۹۶ — ۱۲۹ — ۱۳۷ — ۱۴۰ — ۱۶۳ — ۱۶۴ — ۱۶۵ — ۱۶۶ — ۱۷۳ — ۱۷۵ — ایران زمین ۹—
ایرانجی بن ابی سعید ۱۷۸
ایرتکین ایلی ۶۴—
ایردر تاغی ۳۲۶—
ایردیش ۴۱ — ایرتیش ۸۴ — ۸۵—
ایرساری خ ۲۰۶ — ۲۰۸ — ۲۰۹ — ۲۶۷ — ۲۷۱ — ۳۱۵—
ایرقیل خواجه ۲۵ — ۲۶—
ایرکه قرا ۷۵ — ۷۶—
ایروجی بارلاس ۶۵—
ایسن بوغا خان ۱۵۰ — ۱۵۵ — ۱۵۶ — ۱۵۷ — ۱۲۶—
ایسیغ کول ۹ — ۳۷—
ایش دوست (بورم) ۲۱۲—
ایش سلطان ۲۰۴ — ۲۳۰ — ۲۳۴ — ۲۳۵ — ۲۳۶ — ۲۵۵ — ایش محمّد ۲۱۲ — ایش ۲۳۰ — ۲۳۴
ایشم ۲۸۳—
ایشم بی ۲۶۳—
ایشم خان ۳۰۶—
ایکچی قومی ۲۸۶—
ایکدر ۲۷ — ۲۹—
ایکدر چاولدور ۲۱۰—
ایلال قلعه‌سی ۱۱۹ — ۱۲۰
ایل ایلتر ۴۰
ایلبارس بن برکا سلطان ۱۹۴ — ۲۰۷—
ایلبارس خان ۱۹۷ — ۱۹۸ — ۱۹۹ — ۲۰۰ — ۲۰۱ — ۲۰۲ — ۲۰۳ — ۲۰۴ — ۲۱۴ — ۲۲۰ — ۲۲۱ — ۲۷۵
ایبارس سلطان ابن عرب محمد خان ۲۷۷ — ۲۷۸ — ۲۸۰ — ۲۸۱ — ۲۸۲

— ٢٨٣ — ٢٨٤ — ٢٨٥ — ٢٨٦ —
٢٨٧ — ٢٨٨ — ٢٩٠ — ٢٩٤

ایلباك ١٨٢ —

ایلچه خان ١٠ — ٧٠ — ٢٩٤ —

ایلچیکتای نویان ١٢٨ — ایلچدای
نویان ١٣٦ —

ایلچیکدای بن دوی چین ١٥٣ —

ایلچیکین بن میر ٥٢

ایلچکین ایلی ٥٢

ایل خان ١٢ — ٣٠ — ٣١ — ٣٣ —
٥٠ — ٦٦

ایل خواجه ١٥٥ —

ایلدورکین ایلی ٥٥ — ٧٨ —

ایلك خان ٤٨ — ٤٩ — ایلك ترکمان
٤٩ —

ایلك سویی ١٨١ —

ایماق ایلی ٢٢ —

ایمل ٤٨ — ١٤٣

ایمیر اوروقی ٢٦٦ —

ایمر بن تاغ خان ٢٧ — ٢٨

اینات ٣٦ —

اینال ٤٢

اینالجی بن قوتوقه بیکی ٤٥ —

اینالچیق ٣٨ (غیور خان) ایناالجوق ٩٧ —

ایندی بای ٢٥٢ —

ب

بابا سلطان ٢٤٩ — ٢٥٧ — ٢٦١ —
٢٦٢ — ٢٦٦ — ٢٦٧ — ٢٦٨ — ٢٦٩
٢٧٠ — ٢٧١

بابا میرزا ٢٧٦ —

بابل ٧ —

بات کلکی ٦٥ —

باتو بن جوجی خان ١٣٩ — ١٤٤ —
١٤٥ — ١٤٩ — باتو خان ١٦٩ — ١٧١
— ١٧٢ — ١٧٣ — ١٧٤ —

بادا قل بن جوجی بوقا ١٧٧ — ١٨٢ —
١٩٣

بادا قل اوغلان ابن خواجه؟ ١٧٨ —

بادای ٥٤ — ٥٥ — بدای ٧٦ —

بارلاس ایلی ٣٩ — ٦٥ — برلاس ١٥٣

بارتان بهادر ٦٦ — (برتان خان)

بارغوتای قیریلیوق ٦٤ — ٧١ —

بارماس ١٢٦—

بارين ٥٦—

بارين ايلى ٥٦—

باشقرد ١٩٠— ١٣٢ — ١٣٩ — ١٧٢ — ١٨٠—

باغ آباد ٢٠٦— ٢٣٠— ٢٣٣—٢٥٥—٢٥٩—

باغ خرّم ١١٠ —

باغو بن كيوك خان ١٤٣—

باقرغان ١٩٦—٢٧٩—٢٨٠—٢٨٨—

باقرغان آتا ٢٧٩—

بالبارس لقبى بليكج ١٩٤—١٩٧—

بالجونه بولاق ٧٧—٧٨—

باميان ١١٤—١٢٨—

بامى بورمه ٣٢٢—

باورچق ١٤١—

باى تيمور ٧٥—

بايدار ١٤٩—١٥٠—١٧١—

بايدو بن اوردو خان ١٢— بايدو خان ١١—

بايدو بن طراغاى ١٦٥—١٦٦—

بايراج ٣٢٤—(آدى بايراج) ٣٢٥—

بايراج قبيله‌سى ٣٢٤—

بايسنقور ٦٣—٦٤— خان ٦٤—٦٩—٢٩٢—

باينال ١٨١—

بايندر ٢٧—٢٨—

بايندە محمد ٢٣٩—٢٤٠—بايندە محمد سلطان ٢٤٠— بايندە سلطان ٢٤٠—بايندە محمد خان ٢٤٠—

بجنه بن كوك خان ٢٧—

بچين قيان ٥٥—٦٠—٦٩—٢٩٣—

بخارا ٢٠—٢٢—٣٨—١٠٠—١٠١—١٠٢—١٠٣—١٠٤—١٠٩—١١٠—١٢٩—١٣٠—١٣١—١٥٥—١٥٨—١٧٢—١٨٧—٢٠٦—٢١١—٢٢٢—٢٢٣—٢٢٤—٢٢٩—٢٣٠—٢٣٣—٢٣٤—٢٣٩—٢٤٢—٢٥٧—٢٥٨—٢٥٩—٢٦٢—٢٦٤—٢٦٧—٢٦٩—٢٧٠—٢٧٢—٢٨٦—٢٨٧—٢٩١—٣٠٠—٣٠٦—٣٠٧—٣٠٨٩—٣٠—٣٢٠—٣٢٦—٣٢٧—٣٢٨—٣٢٩—٣٣٠—٣٣٣—٣٣٤

بدخشان ٢١—٩٤—١٤٨—٢٤٦ —

بدر خان بيك ٢٤٤—٢٤٦—

براق خان ابن يسونتو (لقبى سلطان غياث الدين) ١٥٠ — ١٥٣—١٦٢

براق بن يسونتو ١٥٢—١٥٥—

براق خان ابن قوبرچق خان ١٧٨ — ٢٢٣—

برتان خان ٥١ — ٦٧ — ٦٨ — ٧١ — ٢٩٣—بارتان بهادر ٦٦

برته چنه ٣٤—٦٠—٦٩—٢٩٣—

برد ٧—٧٠—٢٩٤—

بردع بردعى ١٦٨—

بردى بيك خان ١٧٦—١٧٧ —

برسجار ٩—

بركا سلطان ابن يادكار خان ١٨٥ — ١٨٦ —١٨٧—١٨٨—١٨٩ — ١٩٠ — ١٩١—١٩٢—١٩٣—١٩٤—٢٠٦— ٢٧٧—٢٩٤—

بركجار ١٧٠—

بركه خان ابن جوجى خان ١٧٠ — ١٧٣—بوركا اوغل ١٤٧—١٤٨— بوركه خان ١٧٢—

بست ٣١٢—

بسطام ١٦٦—٢٤٤—٢٦٥—٢٦٦— ٢٧١—٢٧٣—٣١٠—٣١١ — ٣١٢ — ٣١٤—

بسلاى ابن امير قزغن ١٥٢

بغداد ٩٥—١٦٧—١٦٨—

بكجداى ٦١—

بكدوز ٢٧—٢٩—

بلا سوغان ٤٨—

بلا نويان ١١٧—

بلال ٢٠٤—بلال سلطان ٢٠٦

بلخ ٢٠—١١٣—١١٤—١١٨—١٢٢— ١٤٨—١٥٣—١٥٤—١٨٨—٣٢٢ — ٣٢٧—٣٢٨—

بلدشى ١٤٩—

بلغار ١٣٢—١٣٩—١٧١ — ١٧٣—

بلقا ١٨١—

بلكداى بن دبون بيان ٦١—

بلكداى نويان ١٣٦—

بلكنوت ٦١—بركنوت ٦١—

بلكوتى اوتچيكين ٦٧=

بلیکج (بالبارس نیننك لقبی ١٩٤ بلیکج سلطان ١٩٨ — ٢٠١ — ٢٠٢ — ٢٠٣
٢٢٠ — ٢٢٢

بوجغا ٢٠٤ — بوجغا خان ٢٠٩ — ٢١١ — ٢١٢ — ٢٢٠ — ٢٣٠ — ٢٣٤ — ٢٣٦

بودات اوروقی ٦٥ —

بودان قیات ٦٦ —

بودنجر خان ٦٩ — ٧٠ — ٢٩٣ — بودنجر موناق ٩٣ —

بورافچین ١٤١ —

بوران خان ١٥١ —

بورته فوجین ٩٢ — ١٩٩ —

بورچقین قیات ٥١ — ٦٧ — ٦٨ —

بورغان قالدون ١٣٤ —

بورغول نویان ٩٢

بورقوت اوروقی ٥٧ —

بورقوچین توکوم ٤٥ —

بورلچی ٢٧٥ —

بورلو قیری ٢٣٣ —

بورم (ایش دوست) ٢١٢ — ٢٣٤ —

بورمه ٢٢١ —

بوروندوق ٢٧٢ —

بوره ٤٣

بوزای ١٥٠ —

بوزوق ٢٤ — ٢٥ — ٢٦

بوسقین جالجی ٩٣ —

بوغا تیمور بن قوداغای ١٥١ — بوغا تیمور خان ١٥٠ —

بوقا ترکمان ١٢٣ —

بوقا خان ابن تاتار خان ١١ —

بوقا موناق بن بودنجر موناق ٩٣ — بوقا خان ٢٩٣

بوقدای قانجات ٧٦ —

بوقون تنغن ٩٢ —

بوکا جرن کرایت ٧٦ —

بوکان طایشی ٦٧ —

دوکای ٤٢ —

بوکه بندون ٦٠ — ٦٩ — ٢٩٣ —

بولجار دوغلان ٦٥ —

بولدوم ساز ٢٠٦ —

بولغاجین اوروقی ٤٦ —

بویان توره ٣٢٣—
بویرك اوروقی ١٨١—
بویروق خان ٧٤—٨٣—٨٤—
بویش کندی ٣١٠—
بهاء الملك ١٢٢—١٢٣—١٢٤—
بهادر خان ابن شیبان خان ١٧٣—١٧٧—١٨١—١٨٢—٢٩٢— بهادر —١٨١
بهادر سلطان ابن اوراز سلطان ١٧٧
بیات بن کون خان ٢٧—٢٨—
بیات اوروقی ٢٩٣—
بیات قبری ٢٢٣—
بیانجار ١٨٢—
بیان قلی خان ١٥٢—
بیاوت ایلی ٥٧—٧٣—
بی بی‌جه ٢٤١—
بیرم اوغلان بیك ٢٢٧—
بیسولون ١٤٩—
بیش بالیق ٤١—١٠٠—
بیش توبه ٣٠٥—
بیش کند اوغلان ١٨٧—
بیك تیمور ١٨٢—
بیکدلی ٢٧—٢٨—
بیك قلی ایناق ٣٢٨—٣٣٢—
بیک قوندی اوغلان ١٧٧—
بیکی بن سارمان ١٥٠—
بیور ناور ٤٣—

پ

پولاد بن کونجك ١٥١—١٥٣
پولاد بن اقاطای خان ٢٣٣—٢٣٧
پولاد سلطان ٢٤٩—٢٥٠—٢٥١—٢٥٢—٢٥٥—٢٥٦—٢٥٧—٢٥٩—٢٦٠—٢٦١—٢٦٣—٢٦٤—٢٦٦—٢٦٧—
پولاد بیك ٣٦ پولاد چنك سانك بهادر ٣٦—
پهلوان قلی بن سفیان خان ٢١١—٢٣٠—
پهلوان قلی سلطان ابن پولاد سلطان ٢٤٩—٢٦١—٢٦٦—
پیشکاه ٢٠٧—٢٢٥—٢٥٦—٢٦٧—٢٧٨—
پیل کو پروکی ٢١١—

تاتار بن النجه خان ١١—١٢—تاتار خان ١١—
تاتار ايلى ١٢—١٧—١٨—٢٠—٣٠—٣١—٣٣—٣٤—٤٣—٤٥—٧٣—٩٢—٩٣—١٠٣—
تاتوله سوقار ٤٥—
تاجيك ١٧—١٨—٣٦—٣٩—٤٣—٤٥—٩٧—٦٦—٧١—٧٤—١٠٦—١٠٧—١٠٩—١١٧—١٢٣—١٥٨—١٥٩—١٨٥—٣١١—٣٣٤—
تارخ بن يافث ٩—
تارماشير ١٥٠—١٥١—
تاش تيمور ١٥٦—١٥٧—
تاش تيمور بن محمّد خان ١٧٨—
تاشقى سالور ٢٠٩—
تاشكند ٤٩—١٢٩—١٥٨—١٨٧—١٨٨—٢٢٢—٣٠٦—
تاش كوپروك ٣٠٣—٣١٧—
تاشلى يارميش سقاسى ٢٨٦—
تاغ بن اوغوزخان ٢٣—تاغ خان ٢٧
تاغ بويى ٢١٣—٢٢٢—٢٤٣—
تاغستان ٦٦—
تاليغه ١٥٠—
تاملبق آتا ٣٣٠—
تانكوت ١٨—تنقوت ٨٣—٨٤—٩١ تنكقوت ١٤٣—١٤٤—
تانيكا بيك ٧٩—
تايجوت ايلى ٦٣—٦٤—٧٢—٧٣—
تايجوت اوروقى ٧١—
تبت ١٨—٨٠—
تبريز ١٣٧—١٦٦—١٦٧—١٧٦—
تخته پل ٢٦٢—
تربت ٢٤٣—
ترسك ١٩٨—٢٠٦—
ترشيز ٢٤٣—
ترك بن يافث ٩—٧٠—
ترك ٢—٣—١٠—١٢—١٩—٣٠—٣٦—٣٩—٦٦—١٠٩—١٨٢—
ترك ايلى ٣٧—ترك خلقى ١٢—١٣—٣٣—٣٤—٤١—٤٧—٤٩—٥٢—٥٤—٦٦—٧٢—تركى ١—٣—١٢—٣٦—٣٧—٤١—٤٥—٤٧—٥٠—٦٤—٦٥—٣١٠

— ۳۱۱ — ترکلار ۹ — ۲۲ — ۳۵ —
— ۴۷ — ۵۱ —
ترك امل ۷۸ —
ترکان ۳۷ — ترکان خاتون ۳۸ — ۹۹
— ۱۱۰ —
ترکان خاتون ۱۴۹ —
ترکتای بیك ۱۷۴ —
ترکستان ۲۰ — ۳۷ — ۳۸ — ۴۹ — ۸۵
— ۹۱ — ۹۸ — ۱۸۸ — ۳۰۶ —
ترکستانلی ۲۹۲ —
ترکمان ۳۷ — ۱۲۳ — ۱۲۴ — ۱۲۵ —
۲۰۱ — ۲۰۲ — ۲۰۶ — ۲۰۷ — ۲۰۸ —
— ۲۰۹ — ۲۱۰ — ۲۱۴ — ۲۲۱ —
۲۲۲ — ۲۲۳ — ۲۳۷ — ۲۴۲ —
۲۴۴ — ۲۵۳ — ۲۵۳ — ۲۵۷ —
۲۶۳ — ۲۶۶ — ۲۷۰ — ۲۷۱ —
۲۷۳ — ۲۸۱ — ۲۸۹ — ۲۹۰ — ۲۹۷
— ۲۹۸ — ۲۹۹ — ۳۰۰ — ۳۰۱ —
۳۰۲ — ۳۰۳ — ۳۰۴ — ۳۰۵ —
۳۰۷ — ۳۰۹ — ۳۱۴ — ۳۱۵ — ۳۱۶
— ۳۱۷ — ۳۲۰ — ۳۲۱ — ۳۲۲ —
۳۲۳ — ۳۲۴ — ۳۲۵ — ۳۲۷ —
ترمذ ۱۰۰ — ۱۱۳ — ۱۱۷ —
تغول توره ۳۲۶ — ۳۲۷ —

تکان ۲۸ —
تك‌جك ۱۱۵ —
تکرین ایلی ۴۲ —
تکش خان ۳۷ — تیکش ۴۹ —
تکه ۲۰۹ — ۲۶۷ — ۲۸۸ — تکه خلقی
۲۷۲ — ۳۱۵ — ۳۱۶ — ۳۲۴ —
تلاش ۲۰ — ۲۱ — ۲۲ — ۳۷ — ۳۸ —
تموچین ۶۷ — ۶۸ — ۸۰ —
تموکه ۶۷ —
تمینك ۸۹ —
تنکری نینك بتی ۵۴ — ۸۰ —
تنکری بردی ۳۰۰ —
تنکز (تینکز)
تنوره ۱۱۱ —
تنیش ۱۷۹ —
تونك بن ترك ۹ — تونك خان ۷۰ —
— ۲۹۴ —
تودا منکو ۱۷۳ — ۱۷۴ —
توراکنه ۱۴۱ —
تورالجی ۴۵ —

تورامیش ۷۴—
توران ۲—۳—۲۰—۹۶—۱۲۹—
۱۳۹—۱۴۰—۱۷۷
توربانلی ۲۸—
تورسون محمد بن باینده محمد خان
—۲۴۰
تورسون خان ۳۰۶ — ترسون خان
۳۰۶—۳۰۷
تورغاوت اوروقی ۴۵—۳۲۳—۳۲۵
تورقاق اوروقی ۴۹—
توروجی ۲۸—
توروجی بی ۲۴۰—
توسب ۱۵۲—
توسبودای ۵۱—۵۲—
توقا بن بودنجر ۹۳—
توقای بیك ۱۷۴—
توقای تیمور خان ابن جوجی خان
۱۷۱ — توقای تیمور ۱۷۰ — ۱۷۲ —
۱۷۳—۱۷۷—۱۷۸—۱۷۹ — توقای
۱۷۳—۱۷۴
توقتا بیکی ۵۱—۸۴—۸۵—۹۲—
توقتاغو خان ۱۷۳—۱۷۴—
توقتمیش خان ۱۶۲—۱۹۳—۱۷۸—
توقراتو بوزلق ۳۹—
توقل خواجه اوغلان ۱۷۸—
توقلق تیمور بن ایسن بوغا خان ۱۵۷
خان ۱۵۳—۱۵۴—۱۵۵—۱۵۹—
۱۶۰—۱۶۱—۱۶۲—
توقوز اویغور ۴۰—
توك قلعه‌سی ۲۳۰—۲۳۱—۲۳۵—
۲۷۵—۲۸۰—۲۸۸—۲۹۱—۲۹۷—
۳۰۰—
تولاس اوروقی ۴۵—
تولق خان ۱۷۷—
تولك تیمور ۱۷۸—
تولنکوت اوروقی ۴۶—
تولی خان ۴—۳۵—۴۴—۹۳—
۱۰۰—۱۱۴—۱۲۲—۱۲۳—۱۲۵
—۱۲۶—۱۲۷—۱۲۸—۱۳۶—
۱۳۷—۱۳۸—۱۳۹—۱۴۴—۱۴۷
۱۶۴—۱۶۵—۱۶۶—۱۷۱—
تومات ایلی ۴۵—۹۲—
تومغان ۱۷۹—

تومنه خان ٦٤ — ٦٦ — ٦٨ — ٢٩٢ —
تونکا بیك قوندی ١٨٣ —
توی خواجه اوغلان ١٧٨ —
تویسی طایفه ٤٨
تیانك خان ٤٦ — ٧٤ — ٧٩ — ٨١ —
٨٢ — ٨٣ — ٨٤ — ٩١ — ٩٢ تایانك
خان ٩٢ — ٩٣ —
تیماج ٦٠ — ٦٩ — ٢٩٣ —
تیمور بن انباجی ١٦٦ —
تیمور بن مینك تیمور خان ١٨٢ —
تیمور بی ابن امیر طراغای ١٦٢ —
١٦٣ — ١٦٤ — ٢١١ — امیر تیمور
١٥٣ — ١٥٤ — ١٥٥ — ١٦١ — ١٦٣
اقساق تیمور ٦٥ — تیمور کورکان ٢١١
تیمور بیك اوغلان ابن تتلیق تیمور
اوغلان ١٦٧ — ١٧٩ —
تیمور تاش بن قالیماجو ٦٠ — تیمور
تاش خان ٦٩ — ٢٩٣ —
تیمور تاش ابن امیر چوبان سلدوز
— ١٦٧
تیمور سلطان ابن تیمور قتلیق خان
— ١٧٩
تیمور سلطان ابن اقاطای خان
٢٣٣ — ٢٣٧ — ٢٣٩ — ٢٥١ —
٢٥٢ — ٢٥٣ — ٢٥٥ — ٢٥٦ — ٢٥٩
— ٢٦٠ — ٢٦١ — ٢٦٤ — ٢٦٧ —
تیمور شاه ١٥٢ —
تیمور شیخ بن حاجی تولی ١٨٤ — ٢٩٢
تیمور قاپو ٤٧ — ٦٦ —
تیمور قوتلق خان ابن تیمور بیك اوغلان
١٦٢ — ١٦٣ — تیمور قتلیق ١٦٣
تیمور قتلیق اوغلان ٢٦٣ — ١٦٤
تیمور کورکان (تیمور بی)
تیمور ملك خجند حاکمی ١٠٦ — ١٠٧
— ١٠٨ —
تیمور ملك بن شیره اوغول ١٥٧ —
تین سویی ١٩ — ٣٧ —
تین علی دورمان ٢٣٥ — ٢٣٦ —
تینکز بن اوغوز خان ٢٣ — تینکز خان
— ٢٧
تینکز خان ابن مینکلی خان ٢٩ —
٢٩٣ تنکز خان ٧٠ —
تیوه بوینی ٢٢٥ —
تیوهجی ٢٠٧ — ٢١٠ — ٢٥٣
—

ج

جاجرات ٥٧—

جاجرم ٢٤٣—

جاکمبو ٧٥—

جالجوت ٩٣—

جام ٢٤٣—

جامی ٢٨—

جانته ١٨٢—

جان سیّد دورمان (سعد الدین) ٢٢٤

جان غازی سلطان ٢٧٧—٢٩٤—

جانی بیك بن خواجه محمّد ١٧٣—
—١٩٣

جانی بیك خان ابن اوزبك خان
١٦٨—١٧٥—١٧٦—

جانی بیك (ابوسعید بن براق
خان نینك لقبی) ١٧٨—

جانی سلطان ابن یار محمّد سلطان ١٧٩

جانیش ١٧٩—

جاوك ١٧٩—

جاولنر ٢٧—٢٨—

جبّار بردی ١٧٨—

جبرائیل ٥—٨—

جبنی ٢٧—٢٨—

جد این سویی ٥٧—

جد این بیاوت اوروقی ٥٧

جرماغون بیك ١٣٧—

جغان موران ٤٥—

جغتای بن چنکز خان ١٣١—١٣٧—
١٤٩—١٥٦—١٧١—جغتای خان
٣—٩٢—١٠٠—١٠٣—١٠٤—١١٠
—١١١—١١٢—١١٤—١٢٩—١٣١
١٣٦—١٣٩—١٤٨—١٥٠—١٥١
—١٥٢—١٥٣—١٥٥—١٩٢—
—١٧١

جغتای ایلی ١٥٩—١٨٧—١٨٨—٢٥٦
٢٧٠—٣١٢—٣١٤—

جلال بن ابول خان ٢٤٠—٢٤١—
جلال سلطان ٢٤١

جلال الدین (سلطان جلال الدین
ابن سلطان محمّد خوارزم شاه)

جلال الدین بن توقتمیش خان ١٧٨

جلاون (چلاون)

جلایر ایلی ٥٧—٥٩—٦٣—جلایرلار
—٥٨

جمپای ۱۷۰ —
جم موران ۹۲ —
جنل ۱۰۰ — ۱۰۴ — ۱۰۵ — ۱۰۶ —
جواق سلطان ۱۷۹ —
جوانمرد خان ۲۲۳ — ۲۲۹ —
جوجی بوقا بن بهادر خان ۱۷۷ —
جوجی بوغا ۱۸۲ —
جوجی خان ابن چنگز خان ۴ — ۷۲
— ۸۲ — ۹۲ — ۹۷ — ۹۹ — ۱۰۰ —
۱۰۴ — ۱۰۵ — ۱۱۰ — ۱۱۱ — ۱۱۲ —
۱۳۱ — ۱۳۲ — ۱۳۶ — ۱۳۹ — ۱۴۴ —
۱۶۲ — ۱۶۹ — ۱۷۰ — ۱۷۲ — ۱۷۴ —
۱۷۵ — ۱۷۷ — ۱۷۸ — ۱۷۹ — ۱۸۰ —
۱۸۱ — ۱۸۲ — ۱۸۳ — ۲۹۲ — جوجی
ایلی ۱۷۵ —
جوجی قسار بن یسوکی بهادر خان
۶۷ — ۸۲ — ۱۶۶ —
جودی تاغی ۸ — ۹ —
جوراس بیك ۱۵۹ —
جورجان ۲۴۳ —
جورجه موران ۴۵ —
جورلیق مرکن ۵۱ —
جو سویی ۳۷ — ۳۸ — ۱۸۱ —
جونوك ۲۳۴ —
جویرات ۵۷ — ۷۱ — ۷۴ — ۸۲ — ۸۳
جهان تیمور ۱۶۷ —
جهجه ۲۰۶ —
جیخون ۱۱۱ — ۱۴۸ —

چ

چاقسو ۶۵ —
چاقیرلار اوروق ۲۵۴ —
چاموقه چچن ۷۴ — ۸۳ چاموقه ۷۴ —
۷۶ — ۸۳ —
چاوچین ۶۴ —
چپه نویان ۶۶ — ۸۲ — ۹۳ — ۹۴ —
۱۱۸ — ۱۱۹ — ۱۲۰ —
چچوت ایلی ۶۴ —
چرقه لنکوم ۶۳ — ۶۴ — ۷۱ —
چرکس ۶۶ — ۱۳۲ — ۱۳۹ — ۱۷۱ —
چریك ۱۸۱ —
چشت ۲۷۷ —
چشمه ۳۰۳ —
چقرخواجه ۸۷ —
چلاون (جلاون) ۷۴ —

چلوق قلعه‌سی ۲۷۰—
چم موران ۹۲—(جم موران)
چنانچ ۴۲—
چنتای ۶۶—چنتای اوتچکین ۶۶—
چنتیمور ۲۰۵—۲۰۶—
چنکز خان ابن یسوکی بهادر خان
۱—۲—۳—۱۲—۱۹—۳۵—۳۸
۳۹—۴۱—۴۲—۴۳—۴۴—
۴۵—۴۶—۴۷—۴۸—۵۰—۵۱
۵۲—۵۳—۵۴—۵۵—۵۸—۶۳
—۶۴—۶۵—۶۶—۶۷—۶۸—
۷۰—۷۱—۷۲—۷۳—۷۴—۷۶
—۷۷—۷۸—۷۹—۸۰—۸۱—۸۲
—۸۳—۸۴—۸۵—۸۶—۸۷—
۸۸—۸۹—۹۰—۹۱—۹۲—۹۳—
۹۴—۹۵—۹۶—۹۷—۹۸—۱۰۰—
۱۰۱—۱۰۴—۱۰۶—۱۰۸—۱۰۹—
۱۱۲—۱۱۳—۱۱۴—۱۱۵—۱۱۶—
۱۱۷—۱۱۹—۱۲۱—۱۲۲—۱۲۸—
۱۲۹—۱۳۰—۱۳۱—۱۳۲—۱۳۳
۱۳۴—۱۳۵—۱۳۶—۱۳۷—۱۴۰
۱۴۴—۱۴۸—۱۵۲—۱۵۳—۱۵۷
۱۶۲—۱۶۴—۱۶۶—۱۶۹—۱۷۰—
۱۷۱—۱۷۴—۱۷۷—۱۷۸—۱۷۹—
۱۷۰—۱۸۲—۱۸۳—۱۹۳—چنکز
۳۵—۵۳—۵۵—۶۷—۲۱۱—
چنکزی ۱—
چنك سانك ۸۹—
چنکشی ۱۵۱—
چنیس ۶۴
چوبانی‌لار ۱۶۶—
چوتاق قبری ۲۰۸—
چورچت ۱۷—۱۸—۴۸—۷۶—
چهار جوی ۲۶۹—۲۳۹—
چهارده ۲۰۶
چیکل‌البك ۲۱۴—
چین بن یافث ۹—
چین (چورچت) ۱۷—۱۴۷—۱۴۸—

ح

حاچن ۱۴۳—
حاجی محمد بن اقاطای خان ۲۳۳—
حاجی محمد سلطان ۲۲۴—۲۲۷—
حاجم سلطان ۲۲۵—حاجی محمّد
خان ۲۴۸—۲۴۹—۲۵۳—۲۵۶
۲۵۷—۲۵۸—۲۵۹—۲۶۱—۲۶۲
۲۶۳—۲۶۴—۲۶۵—۲۶۶—۲۶۷
۲۶۹—۲۷۰—۲۷۱—۲۷۲—۲۹۲

هاجم خان ۱۷۹ — ۲۲۴ — ۲۲۸ —
۲۳۰ — ۲۳۴ — ۲۳۵ — ۲۳۶ —
۲۴۲ — ۲۴۷ — ۲۵۴ — ۲۵۵ —

حاجی بی ۲۶۲ —

حاجی تولی بن عرب شاه ۱۸۴ — ۱۹۲

حاجی قوطاس ۲۵۷ — ۲۵۸ —

حاجی کرای بن غیاث الدین خان
— ۱۷۸

حاجی محمد خان ابن علی اوغلان ۱۷۷

حافظ قنقرات بیك ۲۲۷ — ۲۲۸ —

حام ۹ —

حبات؟ ۱۴۳ —

حبش سلطان ۲۷۷ — ۲۸۹ — ۲۹۰ —
۲۹۴ — حبش ۲۷۷ — ۲۷۹ — ۲۸۰ —
۲۸۱ — ۲۸۲ — ۲۸۳ — ۲۸۴ — ۲۸۵
— ۲۸۶ — ۲۸۷ — ۲۸۸ — ۲۹۴ —
۲۹۷ —

حبینه ۱۷۸ —

حسام الدین قتال ۱۹۶ —

حسن اوغلان بن حبینه ۱۷۸ —

حَسَن ایلی ۲۱۰

حَسن حاجی ۱۰۴ — ۱۰۵ —

حُسن خواجه نقیب ۲۶۲ —

حسن قلی خان ابن ابولك خان
۲۰۳ — ۲۰۴ — ۲۰۵ — ۲۰۶ — ۲۷۵

حسنه محلّه‌سی ۳۱۲ —

حصار ۲۲۳ — ۲۲۹ —

حضرت پهلوان مزاری ۲۶۰ —

حقلی پهلوان ۲۳۶ —

دکل ۹ —

حکیم آتا ۵۳ — ۷۲ —

حمزه سلطان حصاری ۲۲۳ —

حمزه سلطان ابن پولاد سلطان ۲۴۹
— ۲۶۱ — ۲۶۶ — ۲۶۸ — ۲۶۹

حیدر خان ابن حاجی کرای ۱۷۸ —

خ

خان بالیق ۸۸ — ۸۹ — ۹۰ — ۹۱ —

خان جنکلی ۲۳۳ —

خانقاه ۲۶۸ — ۲۶۹ — ۳۰۳ — ۳۰۵ —

خان ملك ۱۱۵ — ۱۱۶ —

خان میرزا ۳۲۴ —

ختای ۴۱ — ۴۳ — ۴۷ — ۴۸ — ۴۹ —

٥٧ — ٦٣ — ٧٥ — ٧٦ — ٧٧ — ٧٨
— ٩٠ — ٩١ — ٩٢ — ٩٣ — ٩٤ — ١٢٩
— ١٣٣ — ١٣٧ — ١٣٨ — ١٣٩ —
١٤٠ — ١٤٧ — ١٥٥ — ١٧١ — خطای
١١ — ١٨ — ١٣٧ —

ختن ٨٠ —

خجند ٩٨ — ١٠٠ — ١٠٦ — ١٠٨ — ٢١١
— ٢١٢

خجند (خراسانده) ٢٢٩ — ٢٤٦ —

خجوت ٧١ —

خدای بردی (رشاو خدای بردی)
٢١٥ — ٢١٦ —

خدایداد ابن امیر پولادچی ١٦٠ —

خدای قلی ٢٤٨ —

خدای نظر ٢٤٨ —

خراسان ٢٢ — ٣٧ — ١٠٤ — ١١٤ — ١٢٢
١٢٥ — ١٢٨ — ١٦٤ — ١٦٦ — ١٦٧
١٨٦ — ٢٨٧ — ١٩٥ — ١٩٦ — ١٩٨ —
٢٠٠ — ٢٠١ — ٢٠٤ — ٢٠٦ — ٢١٣
— ٢١٤ — ٢١٧ — ٢٢١ — ٢٣٣ —
٢٣٤ — ٢٤٠ — ٢٤٣ — ٢٤٤ —
٢٤٦ — ٢٤٧ — ٢٥٠ — ٢٥٥ — ٢٦٢
٢٦٥ — ٢٦٩ — ٢٧٨ — ٢٨٣ — ٢٨٨
— ٣٠٩ — ٣١٢ — ٣١٤ —

خراسان سالوری ٢٠٨ — ٢٠٩ —

خرکرد ٢٤٣

خَزَر ٩ —

خستکان ٢٨١ —

خسرو سلطان (ایلبارس خان اوغلانلاریندین) ١٧٥ — ١٧٦ —

خسرو سلطان ابن نذر محمّد خان
— ٣١٧

خضر ایلی ٢١٠ — ٢٢٥ —

خضر خواجه ١٦١ — ١٦٢

خطای ١١ — ١٨ — ١٣٧ — (ختای)

خلج ٢٢ (قال آج)

خمار تکین ٣٨ — ١١٠ —

خواجم بردی اتالیق ٣٣٠ — ٣٣٢ —

خواجم قلی قوشبیکی ٢٦٠ — ٢٦١ —
٢٦٣ — ٢٦٩ — ٢٧٠ —

خواجه؟ بن اوز تیمور ١٧٨ —

خواجه اوغل بن کیوك خان ١٤٣ —

خواجه رشید (الدین قزوینلی) ٣٥ —

خواجه عبید ١٨٩ —

خواجه کولی ٢٧٥ — ٣٠٥ —

خواجه محمد سلطان ابن ابو الخیر خان ۱۸۳ خوجوعم تنتک ۱۹۳— ۱۹۴—

خواجه مودود چشتی ۲۷۷—

خوارزم ۲—۴—۱۰۵—۱۰۷—۱۱۰— ۱۱۳—۱۳۱—۱۴۸—۱۸۳—۱۹۵ — ۳۲۰ — ۳۲۸ — ۳۳۴ —

خوارزمی ۱—

خوارزم شاه ۱۰۳ —۱۰۹—۱۱۰—۱۱۹

خوارزم شاهپلار ۴۹—۱۱۷—۱۳۷

خوارزم شاه سلطان ابن عرب محمّد خانّ ۲۷۷—۲۸۶—۲۸۷—

خواست منارەسی ۲۷۶—۲۹۱—۲۹۹—

خوی ۱۶۸—

خیکانك اریقی ۳۰۳—

خیوق ۱۹۵—۱۹۹—۲۰۰—۲۰۱—۲۰۶ —۲۱۱—۲۲۳—۲۲۵—۲۳۰— ۲۳۴—۲۳۶—۲۳۷—۲۵۰— ۲۵۱—۲۵۲—۲۵۵—۲۵۶—۲۵۹ —۲۶۰—۲۶۱—۲۶۳—۲۶۶— ۲۶۷—۲۶۹—۲۷۳—۲۷۴—۲۷۵ —۲۷۶—۲۷۷—۲۷۹—۱۸۱—۲۷۲ —۲۸۳—۲۷۴—۲۸۵—۲۸۶— ۲۸۷—۲۹۴—۲۹۷—۲۹۸—۲۹۹— ۳۰۱—۳۰۲—۳۰۳—۳۰۵— ۳۰۷—۳۰۸—۳۱۶—۳۱۷—۳۱۸ ۳۲۰—۳۲۱—۳۲۲—۳۲۳— ۳۲۵—۳۲۷—۳۲۸—۳۲۹— ۳۳۳—۳۳۴—

د

داروغان آتا ۲۵۹—۲۷۹—داروغان ۳۲۶ داریتای بن برتان بهادرخان ۹۷—داریتای اوتچکین ۸۱—

دانشمند حاجب ۱۰۱—

دانشمندچه خان ۱۵۲—۱۵۳—

دبون بیان ۹۰—۹۱—

دربند ۱۲۱—

درون ۲۰۱—۲۰۶—۲۱۱—۲۱۴— ۲۲۲—۲۲۳—۲۲۴—۲۲۵—۲۲۶ ۲۳۰—۲۴۲—۲۵۴—۲۵۹—۲۶۱ ۲۶۴—۲۷۲—۲۷۳—۲۸۸—۲۹۷

دشت قپچاق ۴—۲۰—۱۳۱—۱۳۶ —۱۴۴—۱۴۵—۱۴۷—۱۴۸— ۱۶۸—۱۶۹—۱۷۲—۱۷۳—

دوتومنن خان ۶۳—۶۹—۲۹۳— ذوتومن ۵۸—

دوجی طایشی ۳۲۳

دودورغه ۲۷—۲۸—
دوربان ایلی ۵۵—۵۶ —دوربان لار ۵۶—
دوربای ۸۶—دوربای نویان ۱۱۷—
دورجی ۱۵۳ —
دورلکان ۳۳—درلکن ۵۷—۵۹—
دورمان ۹۷ — ۲۲۴ — ۲۳۵— ۲۹۳
دوستم ۲۸۳—
دوستم ارغون بی ۲۹۲—
دوست محمد بن بوجاغا خان ۲۱۲— دوست خان ۲۳۶—۲۵۵—دوست ۲۳۰—۲۳۴—
دوغلات ۶۵—
دوغلان ۶۵—
دوکر بن آی خان ۲۷—۲۸—
دولت آتالیق ۳۳۲—
دولت شیخ اوغلان بن ابراهیم اوغلان ۱۸۳—
دولت یار بن حاجی کرای ۱۷۸—
دوی تیمور خان ۱۵۰—
دوی چین ۱۵۰—۱۵۲—۱۵۳—۱۵۵ —۱۶۲—
دهستان ۲۰۱—۲۰۶—
دیار بکر ۱۳۷—
دیب باقوی خان ۱۰—۷۰—۲۹۳—
دیلوان بولداق ۶۸—
دین محمّد بن اوانش خان ۲۱۵— ۲۲۰—۲۳۸ — دین محمد سلطان ۲۱۴—۲۱۵—۲۱۶—۲۱۷ — ۲۱۸ ۲۱۹—۲۲۲—۲۲۳—۲۲۴ — ۲۲۵ ۲۲۶ — ۲۲۷ — ۲۵۴ — دین محمد خان ۲۱۲ —۲۱۳—۲۲۵—۲۲۷— ۲۲۸—۲۳۰—۲۳۵—۲۳۷—۲۳۸ —۲۳۹—۲۴۲—۲۵۸
دین محمّد سلطان ابن جانی سلطان ۱۷۹—
دین محمّد اون بیکی ۳۲۰—
دیوانلار ۱۹۹—
دینار قودوقی ۲۱۴—۳۲۵—
رحمن قلی عرب ۱۹۵—۱۹۸—
رستم (بن زال) ۱۰۶—

رشاو خدای بردی ۲۱۵—۲۱۶—

رشید الدین (خوجه رشید الدین)
رشیدی ۲۳۲—

رکن الدین (سلطان رکن الدین)

روس بن یافث ۹—

روس خ (اوروس)

روم ۳۷—۴۹—۱۰۰—۱۹۹—۱۶۷—
۲۵۷—۲۶۵—۲۷۳—روملی ۲۵۷

ری ۱۱۹—

ریش تبان آتا ۲۸۱

زابل ۱۱۵—

زرنوق ۱۰۰—۱۰۱—

زنبور ۱۲۷—

زنبیل بیک ۲۲۱—۲۲۲—

زه اریقی ۲۶۰—

زهره خانیم ۲۲۱—

س

سابن بلکا ۱۴۹—

ساتلمش خاتون ۱۵۵—۱۵۹—

ساتی بیکه خاتون ۱۶۷—

سارت ۲۰۵—۲۲۳—۲۳۱—۲۳۲—
۲۳۵—۲۳۶—۲۴۲—۲۵۹—۲۶۷
۲۷۱—۳۰۱—۳۰۲—۳۰۳—۳۰۵

سارمان ۱۴۹—۱۵۰—

ساریچه بن اوز تیمور ۱۷۸—

ساری اوغلان ۲۶۳—۲۹۷—

ساری سو ۱۸۱—

ساریغ قول دره‌سی ۹۴—

ساریق خلقی ۲۰۹—۲۸۸—۳۲۵—

ساری محمود سلطان ۲۳۱—۲۴۲—
۲۴۳—

ساش میرزا ۲۷۵—

ساغچه قودوغی ۲۵۰—۲۸۱—

سارج ۲۶۳—۲۶۵—

سالور بن تاغ خان ۲۷—۲۸—

سالور (ایچکی سالور—تاشقی سالور
—خراسان سالوری)

ساله شاه ۲۵۷—

سام ۹—

ساموقه بهادر ۹۰—

ساوه ١١٨—

سایر ٢٨—

سایلغان بن شیبان خان ١٨٢—

ساین خان (باتو خان تینك لقبی‌در) ١٧٠ — ١٨٠ — ١٨١ — صاین خان ١٤٦—١٤٧—١٤٨—١٧٧

سبحان قلی خان ٣٢٧—٣٢٨—

سبحان قلی عرب ١٩٥—١٩٨—١٩٩—

سبکتبکین ١٢٩—

سبودای بهادر ١١٥—١١٨—١١٩—١٢١ سوبدای بهادر ٩٢—

سبیر ٤٢—

سدور ٣٢٦—

سرای ١٩٢—

سرایچق ١٧٢—١٧٤—١٧٥—١٧٦—

سرتاق اوغلان ١٧٢—

سرخس ١٢٣—١٢٥—

سرخی ٢٨—

سرخین بی آتالیق ٢٦٢—

سعد الدین (جان سیّد) ٢٥٤—

سغل ١٨٨—٢٠٦

سغناق ١٠٤—١٠٥—

سغناق تکین ١٠٠—

سفیان بن آمنك خان ٢٠٩—سفیان خان ٢٠٦—٢١١—٢١٩—٢٢٠— ٢٢٣—٢٢٩—٢٣٠—٢٣٤— صفیان خان ٢٠٢—٢٠٤—٢٢٧—

سقلاب ٩—

سکاکی (ملا) ١٤٩—

سکتو بوقا ١٠٠—١٠٦—١٠٧—١٠٨—

سکز موران ٤٥—

سکین رباط ٣٢٧—

سلدوز ١٢٢—(چوبانی)

سلدوس ایلی ٥٥—

سلطان حاجی خان ابن بلیکج ٢٠٣—

سلطان حسین میرزا ابن منصور میرزا ٩٥—

سلطان رکن الدین ابن سلطان محمد خوارزم شاه ١١٩—

سلطان سنجر ماضی ٤٩—

سلطان غازی بن ایلبارس خان ٢٠٢ —٢٠٣— سلطان غازی سلطان ٢٠٣—٢٠٤—٢٠٦—٢١٩—٢٢٠

—٢٢١—٢٢٢—٢٢٩—٢٧٧—
—٢٩٤
سلطان غياث الدين ابن سلطان محمّد خوارزم شاه ١١٩—
سلطان غياث الدين (براق خان ابن يسونتو) ١٥٠—
سلطانلى ٢٨—
سلطان (محمد) جلال الدين بن سلطان محمد خوارزم شاه ٩٩—١١٤—١١٥
—١١٦—١٢٧—١٢٨—١٢٩—١٣٧
سلطان محمد خوارزم شاه ٣٧—٣٨—
٦٦—٩٤—٩٦—١١١— سلطان محمّد ٤٩—٩١—٩٥—٩٧—٩٨—
٩٩—١٠١—١٠٢—١٠٣—١٠٦—
١٠٨—١١٠—١١٥—١١٧—١١٨—
١١٩—١٢٠—١٢١—١٢٢—١٢٣—
سلطان محمد خربنده ١٦٧—
سلطان محمود خان ابن سيورغتميش ١٥٤—محمود سلطان ١٥٣—محمود خان ١٥٥—
سلطان محمود سبكتكين ١٢٩—
سلطانيه ١٢٧—
سلمان أرباب ٢٣٢—
سلنكه ٤٢—٤٥—
سليمان خان ابن محمد بن سنكه ١٦٧
سليمان سلطان ابن اقاطاى خان ٢٣٣—٢٣٦—٢٤٩—
سمرقند ٢٠—٢١—٢٢—٤٩—٩٧—
١٠٤—١٠٨—١٠٩—١١٠—١١٣—
١١٧—١٢٩—١٣١—١٥٥—١٥٧—
١٥٨—١٦٢—١٦٣—١٨٦—١٨٧
٢٢٣—٢٢٤—٢٢٩—٢٦٢—٢٧٥
—٢٩٦—٣١١—٣٣٤—
سم ساوجى ٦٠—٦٦—٢٩٣—
سمقاچون ٦٥—
سنبى قون ٤٥—
سنجر (ماضى) ٤٩—
سنجر سلطان ابن على سلطان ٢٤٨
سند ١١٥—١١٦—١١٧—١٤٨—
سنكون ٧٤—٧٦—٧٧—٧٩—٨٠—
—٨٣
سنكه بن يشموت ١٦٧—
سوبداى بهادر ٩٢—(سبوداى بهادر)
سو بويى ٢١٣—٢٢٢—٢٤٣—
سوچلى ٢٨—

سوراچيق ٢٨—

سورغو ١٥٢ —

سورقوقتاى بيكى ١٤٤ سورقوقتى بيكى ١٤٤—١٤٥—

سورقى ٢٨—

سوس ٧—

سوقوت ٥٦—

سوقوت ايلى ٥٦—

سيّد آتا ٥٣—٧٢—١٩٦—٢٨٨—

سيّد عزّ الدين ١٢٦—

سير ١٨٤—١٨٨—١٩١—سير سويى ١٣—١٨١—١٨٧—سير تينكزى ٢٩١

سيراق (ارسلان سيراق) ٣٩—

سيرام ٢٠—٢٣—

سيف الدين ملك ١١٦—

سورغتميش خان ١٥٣—سيورغتميش ١٥٤—

سيونج بن مينكتيمور خان ١٨٢—

سيونج بالا ٣٢٨—سيونج ٣٢٨—

سونج خان ابن بايدو خان ١٢ —٣٠—٣١—

سيونج خان بيك ١٠١—

سيونج محمد سلطان ابن حاجى محمد خان ٢٥٩—٢٦٤—٢٦٥—٢٧١—٢٧٣.—

ش

شادكم ٨٥—٨٦—

شام ٨—٢١—٢٢—١٠٨—١٤٨—١٦٤

شاه اسماعيل ١٩٥—١٩٦—١٩٨—٢٠١

شاه بخت خان (محمد خان شيبانى)

شاه بخت سلطان ابن محمّد سلطان ٢٤٩—٢٦٥—

شاه بداق سلطان ابن ابو الخير خان ١٨٣—

شاه رخيه ١٨٧ —١٨٨—

شاه طهماسب ٢١١ —٢٣٧—٢٣٨—٢٤٤—٢٤٦—٢٤٧—

شاه صفى ٣٠٩—

شاه عبّاس ماضى ٢٤٢—٢٦٤—٢٨٨—٢٩٧—٣٠٩—شاه عبّاس ٢٦٥ —٢٧١—٢٧٢—٢٧٣— برونقى

شاه عبّاس ٢٨٧—

شاه علی سلطان ابن محمّد سلطان ۲۴۹—۲۹۴—
شاه قلی بن ایش سلطان ۲۳۶—
شاه نظر بن قال خان ۲۲۹—
شرف الدین یزدی ۱۲—
شریف محمد سلطان ۲۷۷—۲۸۲—۲۸۴—۲۸۶—۲۸۷—۲۸۸—۳۰۱
شریف محمّد ۲۹۸—۲۹۹—۱۰۰—۳۰۱—۳۰۲—۳۰۳—۳۰۴—۳۰۵—۳۰۶—۳۰۷—۳۰۸—۳۰۹—۳۱۶—
شکست کولی ۲۲۷—
شماخی ۴۷—۱۲۱—
شمای سلطان ۱۷۷—
شوی ۲۸—
شهرستان ۱۲۴—
شیبان بن جوجی خان ۱۷۰—شیبان خان ۴—۷۲—۱۷۷—۱۷۹—۱۸۰—۱۸۱—۱۸۲—۱۸۳—۲۹۳—
شیبانی (محمد شاه بخت)
شیث ۶—شیث پیغمبر ۷۰—۲۹۴—
شیخ اوغلی ۲۵۷—
شیخ جلیل تاغی ۲۷۵—
شیخ جمال الدین ۱۵۷—
شیخ حسن بزرك ۱۹۶—۱۹۷—۱۹۸—
شیخ حسن بزرك جلایر ۱۹۸—شیخ جلایر ۱۹۶—۱۹۷—۱۹۸—
شیخ حسن بن تیمور تاش ۱۹۷—شیخ حسن کوچك ۱۹۸—شیخ حسن سلدوز ۱۹۸ (چوبانی)
شیخ رشید الدین ابن شیخ جمال الدین ۱۵۸—۱۵۹—
شیخ شجاع الدین بخاری ۱۵۷—
شیخ علی ابن امیر علی قوشچی ۱۹۶—۱۹۷—
شیخ مجد الدین بغدادی ۹۹—
شیخ محمد بن اقاطای خان ۲۲۹—
شیخ نجم الدین کبری ۹۹—۱۱۲—۲۳۲—
شیدرقو ۱۳۲—۱۳۳—۱۳۴—
شیراز ۱۳۷—۲۴۲—
شیرامون ۱۴۳—۱۴۵—۱۴۶—
شیرغازی سلطان ۲۲۱—۲۷۷—۲۹۴
شیروان ۲۵۷—۲۷۳—شروان ۱۲۱

شیره اوغول ١٥٦—١٥٧—
شیکی قوتوقو نویان ١١٥—١١٦—

ص

صالح سلطان ٢٧٦—
صاین خان (ساین خان)
صفی الله ٦—٧٠
صفیان خان (سفیان)
صوفی میرزا نایمان ٢٧٥—٢٧٦—

ض

ضامن قلعه‌سی (زامن) ٢٧٢—
ضیاء الدین (امیرضیاء الدین) ١٢٦
ضیاء الملك ١١٩—

طالقان ١١٤—١٢٧—
طاهرسلطان ٢٣٦—
طایرسون ١٤٣—
طائف ٦—
طراغای بن هلاکو خان ١٦٦—
طرن ٣٢١—
طغای تیمور ١٦٦—طغای تیمور خان —١٦٧
طغرل بن قورچاقور ٤٧—
طغرل خان ابن منکو تیمور ١٧٤—
طوغاچار قنقرات ٩٢—١١٥—١١٨—

ع

عادل سلطان ١٥٣—
عایشه بیکه ٢١١—
عباد الله سلطان ٢٦٤—٢٧٣—
عبد العزیز بن عبید الله خان ٢٢٣ —٢٢٥—
عبد العزیز خان ابن نذر محمّد خان ١٧٩—٣٢٠—٣٢٦—٣٢٧—٣٢٨ ٣٢٩—٣٣٠—٣٣٢—٣٣٣— ٣٣٤—
عبد اللطیف میرزا ١٨٦—
عبد الله (امیر عبد الله ابن امیر قزغن)
عبد الله خان ابن اسکندر ٢—١٧٩ —١٨٣—١٩٣—٢٤٢—٢٤٩— ٢٥١—٢٥٥—٢٥٦—٢٥٧—٢٥٨ ٢٥٩—٢٦٠—٢٦١—٢٦٢—٢٦٤

۲٦٥—۲٦٦—۲٦٨—۲۷۱—۲۷۳
—۳۲۸—

عبد المؤمن خان ۱۸۳—۱۹۳—۲۵۸
—۲٦۵—۲٦٩—۲۷۱—۲۷۲—

عبید الله خان ابن محمود سلطان ۲۱۱
۲۲۲—۲۲۳—۲۲۴—۲۲۵—۲۲٦
۲۲۸—۲۲۹—۲۳۸—۲۵۴—۲۵۵

عجم ۱—۱۲۱—

عراق ۳—۲۲—۴۱—۱۱۹—۱۲۲—
۱۲۳—۱۲۸—۱۹۸—۲۴٦—۲٦۴
۲٦۵—۲٦۹—۲۷۲—۳۰۹—۳۱۱
—۳۱۲—

عراق عجم ۲۲—

عراق عرب ۲۲—

عراقین ۱۲۸—

عرب ٦—۷—۱۴—۲۲—۴۵—۴۷
—۹۷—٦۸—۷۴—۱۷۵—۱۷٦—

عربی ۳—۳۷—۱٦۸—

عربستان ۳—۳۷—

عرب سلطان ابن محمود سلطان ۲۴۹
—۲٦۴—

عرب شاه بن فولاد ۱۸۲—۲۹۲—عرب
—۱۸۴—

عرب محمد سلطان ابن حاجی محمّد
خان ۲۵۹—۲٦٦—۲۷۰—۲۷۲—

عرب محمد خان ۲۵۹—۲٦۴—۲۷۳
۲۷۴—۲۷۵—۲۷٦—۲۷۷—۲۷۸
۲۸۲—٦۸٦—۲۸۷—۲۸۸—۲۹۲

عزرائیل ۵—٦—۷—

عزیز خانم ۲۵۱—

علاء الملك (سیّد ترمدی) ۱۰۰—

علی بن بایدو ۱٦٦—

علی اوغلان بن بیك قوندی اوغلان
—۱۷۷

علی اویرات ۱٦٦—

علی ایلی ۲۰۷—۲۱۰—

علی خواجه بخاری ۹۷—

علی خواجه غجدوانی ۱۰٦—

علی سلطان اوكدای خان نسلیندین
—۱۵۱

علی سلطان ابن سفیان خان ۲۱۱—
۲۱۹—۲۲۰—۲۲۹—

علی سلطان ابن محمود سلطان ۲۴۹
—۲٦۱—۲٦۲—۲٦۴—

علی سلطان ابن اوانش خان ۲۱۲—

٢١٣—٢١٥—٢٢٣—٢٢٧—٢٣٠
—٢٣١—٢٣٥—٢٣٦—٢٤٣—
٢٤٤—٢٤٦—٢٤٧—٢٥٥—٢٨٦

علی یار بیک ٢٦٦—

عمر غازی سلطان ٢٢١—٢٢٢—٢٢٣

عمر (قاضی) ١٩٥—

عوض قیزل اوکوز ١٩٩—

عیدگاه ١٠٢—

غ

غایر خان ٩٥—٩٦—٩٧—١٠٠—١٠٣
١٠٤—(غیور خان) ٣٨—

غازان خان ٣٥—١٦٥—

غرجستان ١١٥—

غزنین ٢١—١١٥—١١٦—١١٧—١٢٨
١٢٩—١٤٨—

غلام بهادر ٣٢٠—

غو بالیق ٤٨—

غور ٢٠—

غیاث الدین خان ابن تاش تیمور
١٧٨—

غیورخان (اینالچیق) ٣٧—(غایر خان)

ف

فارسی ١—٣—٣٦—٣٧—٣١٠—
٣١١—

فاطمه خاتون ٢٣٣—

فخر الملك ١١٩—

فریدون غوری ١١٠—١١١

فناکت ١٠٠—١٠٦—١٠٧—

فوج ٣٢٥—

فولاد بن مینك تیمور خان ١٨٢—
٢٩٢—

ق

قاآن ١٠٣—١٤٤—١٦٤—

قاجولی ٦٥—

قاچون ٦٧—

قادر بردی بن توقتمیش خان ١٧٨—

قادر بردی سلطان ابن تیمور سلطان
٢٤٩—٢٦٤—

قارشی ١٥٢—٣١٧—٣٢٩—

قارقیش ٤٦—

قارقین ٢٧—٢٨—

قارلیق ۲۱—۳۷—۳۸—۳۹—۷۵—
۱۰۰—۱۸۱—
قارندز قلعه‌سی ۱۱۹—۱۲۰—
قازغورت ۲۸—
قاسم بن ابو سعید ۱۷۸—
قاسم سلطان ابن یونس سلطان
۲۳۲—۲۳۳—۲۵۵—
قاسم سلطان ابن خسرو سلطان ۳۱۷
۳۲۰—۳۲۹—قاسم خان ۳۲۹—
قاشین (تنکقوت) ۹۱—۱۴۴—
قاشین بن اوکدای قاآن ۴۴—۱۵۲
قاضی اشرف ۱۳۰—
قاضی بی ۱۸۹—
قاضی عمر ۱۹۵—
قاضی محیٔ الدین بردعی ۱۶۸—۱۷۵
قال ابن آمنك خان ۲۰۴—قال خان
۲۰۹—۲۲۰—۲۲۳—۲۲۸—۲۲۹
—۲۳۰—۲۳۴—۲۳۷—۲۵۵—
قال آچ ۲۲—۳۷—۸۰
قالی ۲۷—۲۸—
قالیماجو بن سم ساوجی ۶۰—قالیماجو
خان ۶۹—۲۹۳—

قانقلی ۱۸—
قانقلی ایلی ۱۸—قنقلی ۳۷—۳۸—
۴۹—۱۱۶—
قاهر خواجه ۳۲۲—
قایدو بن دوتومنن خان ۹۳ قایدو
خان ۵۸—۵۹—۶۳—۶۴—۶۹
—۷۱—۲۹۳—
قایدو بن قاشین ۱۵۳—قایدو خان
ابن قاشین ۱۵۲—
قباناق ۲۵۶—
قبا نویان ۱۴۹—
قبای شیره ۵۰—۵۲—
قپچاق ۱۹—
قپچاق ایلی ۱۹—۳۷—۹۹—۱۲۱—
۱۳۲—
قبل بن تومنه خان ۶۶—قبل خان
۶۵—۶۷—۶۸—قبول خان ۵۰
—۵۱—
قبلی سویی ۹۸—
قبول سلطان ابن دورجی ۱۵۳—
قتغن (بوقون قتغن)
قغتن ایلی ۶۳—۷۱—۳۰۶—

قتلق زمان ابن حاجی کرای ۱۷۸—
قتلق قبا ۱۶۲—
قتلیق بوغا ۱۸۲—
قتلیق تیمور اوغلان ۱۷۹—
قچی مرکن ۶۰ — قیجی مرکن ۵۶—۶۹—۲۹۳—
قداق بن شیبان خان ۱۸۱—
قدان بهادر ۶۶—
قدان تایشی ۶۳—۷۱—
قدقان اوغلان ۱۰۸—
قرا اوسون ۴۵—
قرا اویلی ۲۷—۲۸—
قرا ایغر توقایی ۲۹۱—
قرا باغ ۱۷۴—
قرا بکاول ترکمان ۲۳۷—
قراچار ۱۴۴—
قراچق ۲۸—
قراجه حاجب ۱۰۳—۱۰۴—
قرا خان ۱۳—۱۴—۱۵—۱۶—۱۷—۷۰—۲۹۳—
قرا ختای ۴۸—۴۹—۸۵—۸۶—۹۰—۹۱—۹۳—قرا خطای ۱۸—
قرا قرم ۱۳۹—۱۴۷—۱۴۸—۱۷۱—
قرا سو ۲۳۸—۲۴۱—
قرا قستی ۳۲۲—۳۲۳—
قرا قوم ۱۳—۴۶—۱۸۱—
قرا کول ۳۲۸—۳۲۹— قرا کول قلعه‌سی ۳۲۹—
قرا موران ۱۳۷—
قران قیری ۲۸۰—
قرانوت بن توسبودای ۵۲—
قرانوت ایلی ۵۲—
قرا هلاکو ۱۵۰—
قربان حاجی ۲۷۹—۲۸۳—۲۹۹—
قرغز ۲۸—۴۲—
قرغز ایلی ۴۲—۴۳—۴۴—۴۵—۴۶—۴۸—۸۴—۸۵—قیرغز ۳۰
قرم ۱۷۳—۱۷۷—۱۷۸—۱۷۹—
قرنق ۲۷—۲۸—
قری کچیت ۲۰۷—
قریلتوق ۶۴—

قزاق ۱۷۷ —۱۷۸ —۱۷۹ —۲۱۶ —۲۳۰ —۲۳۱ —۲۷۵ —۲۷۶ —۲۹۰ —۳۰۶ —
قزاق اوروس ۲۹۲ —
قزان سلطان خان ۱۵۱ —۱۵۲ —
قزلباش (قیزلباش)
قزوین ۱۱۹ —۲۳۷ —۲۳۸ —۲۶۵ —۲۷۱ —قزوینلی ۳۵ —
قلانج ۲۵۶ —
قلزم ۱۲۰ —
قلماق ۳۷ —۲۷۵ —۲۷۹ —۳۰۱ —۳۰۳ —۳۱۵ —۳۱۹ —۳۲۳ —۳۲۴ —۳۲۵ —۳۲۶ —۳۲۷ —۳۳۴ —
قل محمد آتالیق ۲۹۹
قل محمد بی ۲۴۸ —
قمار اوغلی ۵۳ —
قماق ۱۴۳ —
قمچ سویی ۹۸ —
قمر الدین دوغلات ۱۶۰ —۱۶۱ —
قمش خاتون ۱۴۳ —
قنبر ۱۷۹ —
قندهار ۳۱۲ —
قنق ۲۷ —۲۹ —
قنقرات بن جورلیق مرکن ۵۲ —
قنقرات ایلی ۵۱ —۵۲ —۵۷ —۶۷ —۷۸ —۱۴۹ —
قنقلی (قانقلی) ۳۷ —۳۸ —۴۹ —۱۱۶
قوبلای قاآن ۱۴۵ —۱۴۶ —۱۴۷ —۱۴۸ —۱۶۴ —
قوبلای نویان برلاس ۳۹ —
قوبله قاآن ابن قبل خان ۶۶ —
قوت قاغ ۳۹ —
قوتلیق بالیق ۱۰۱ —
قونور قلجاو ۱۱۷ —
قوتوقتو منکو ۹۶ —
قوتوقو نویان ۹۱ —۱۱۵ —
قوجاش میرزا ۱۸۹ —۱۹۰ —۱۹۳ —
قوتوقه بیکی ۴۵ —۸۵ —
قوجم بورل ۶۰ —۶۹ —۲۹۳ —
قوداغای ۱۵۰ —۱۵۱ —

قودو ۹۲—

قورتغه بن شیبان خان ۱۸۲—

قورچاقور بن مرغوز ۷۵— قورچاقور بویروق ۴۷—

قورچیق ۲۸—

قورلاس بن میر ۵۲—۵۹—

قورلاس اوروقی ۳۴—۵۲—۶۰—۶۷

قورلاس ایلی ۵۹—

قوری اوروقی ۴۵—

قوریجی سلطان ابن پولاد سلطان ۲۴۹—قولچی ۲۶۱—۲۶۴—

قوری سوماجو ۷۹—

قوشچی اوروقی ۱۸۱—

قوسوت اوروقی ۳۲۳—

قوش یایق ۲۷۳—۲۹۱—

قولا ۷۸—

قولچی بن پولاد سلطان، ۲۶۱—۲۶۴ قوریجی ۲۴۹—

قولغین ۲۳۳—

قوم قلعه ۲۳۴—۲۵۶—۲۸۷—

قوم کنل ۲۲۰—۲۲۱—۲۲۲

قومی ۲۸—

قونجی بن شیبان خان ۱۸۲—

قونقا ناور ۷۸—

قونقلوت ۵۲—

قونقمار ۵۳—

قونقمار ایلی ۵۲—۵۳—۷۲—۸۰—

قویرچق خان ۱۷۸—

قویغون ۲۸۰—

قویلدار ۷۱—۷۷ قویلدار چچن ۷۷

قوی مرل ۶۰—۶۹—۲۹۳—

قیات ۳۲—۳۳—۵۰—۵۱—۶۶—۶۷—۷۱—

قیان ۳۱—۳۳—۳۴—۵۰—۵۱—۵۹—۶۹—۲۹۳ قیان اوغلانلاری ۵۹—

قیر ۲۲۰—۲۲۳—

قیرغیز (قرغز) ۳۰—

قیرغیز بیک باقلی بهادر ۲۷۵—

قیزل آیاق ۳۱۵—

تیزل باش ۱۹۶—۱۹۷—۱۹۸—۱۹۹—۲۰۱—۲۰۳—۲۱۴—۲۳۷—۲۴۰

۲۴۱ — ۲۴۲ — ۲۴۴ — ۲۴۵ —
۲۴۹ — ۲۵۷ — ۲۶۵ — ۲۹۷ — ۳۰۹
— ۳۱۵ — ۳۳۴ —

قیزل رباط ۲۲۴ —

قیشلیق ۵۴ — ۵۵ — ۷۶

قیلج قرا ۸۰ —

قینان ۶ — ۷۰ — ۲۹۴ —

ك

کابل ۲۱ — ۱۱۵ —

کات ۱۰۸ — ۲۰۱ — ۲۰۶ — ۲۱۲ — ۲۲۹
— ۲۳۰ — ۲۳۴ — ۲۳۶ — ۲۴۳
۲۵۶ — ۲۶۳ — ۲۶۷ — ۲۷۳ — ۲۸۴
۲۸۵ — ۲۸۶ — ۲۸۷ — ۲۹۱ — ۲۹۴
۲۹۸ — ۳۰۸ — ۳۲۳ —

کاشغر ۳ — ۱۴۸ — ۱۵۳ — ۱۵۴ — ۱۵۵
— ۱۵۷ — ۱۶۲ — ۲۹۶

کبك بن توقتمیش خان ۱۷۸ —

کبود جامه ۲۴۳ —

کتك ۱۵۸ —

کچیك تاغ ۱۳ —

کرایت ۴۶ — ۵۳ — ۵۴ — ۵۵ — ۷۴
— ۷۵ — ۷۶ — ۷۷ — ۷۸ — ۷۹ — ۸۱
۸۳ — کرایتلار ۴۶ —

کرایلو ۲۴۳ —

کرایلی ۲۸ —

کر تاغی ۱۳ —

کردستان ۱۳۷ —

کردلار ۱۳۷ —

کرمان ۱۱۶ — ۱۳۷ —

کرموجین ۴۶ —

کرمینه ۱۸۷ — ۱۸۸ — ۳۳۰ — ۳۳۲ —

کروك کند ۲۶۳ —

کریم بردی ۱۷۸ —

کشمیر ۲۱ —

کعبه ۶ —

کفه ۱۷۳ —

کلدیش ۱۷۸ —

کلکیت بن منکلیك ایچکه ۵۴

کلکیت ایلی ۵۴ —

کاوران ۱۴۴ — ۱۴۵ —

کماری ۹ —

كمكجوت ٤٢ —
كنجو ٩٢ —
كندو چنه ٦٤ —
كنكيت ايلى ٥٥ —
كنه ٢٨ —
كوبك خان ١٥٠ —
كوتان ١٤٣ —
كوچك (ميرزا) ٢٧٠ —
كوجك بن توتميش خان ١٧٨ —
كوجلوك بن تيانك خان ٤٦ — ٨٣ — ٨٤ — ٨٥ — ٩١ — ٩٣ — ٩٤ — ٩٨
كوجلوك خان (بينك) ١٠١ —
كوجم خان ابن مرتضى خان ١٧٧ — ١٧٩
كوجو ١٤٣ —
كور بن مرغوز ٧٥ — كور خان ٧٥ — ٨٥ — ٨٦ — ٩١ — ٩٣ —
كور خان ابن مغول خان ١٣ — ١٥
كور خان تويسى طايغر بيك نينك لقبى ٤٩ —
كوران تاغى ٢٧٢ —
كورد (كوردلار) كردلار ١٣٧
كوردستان (كردستان) ١٣٧ —
كورديش ٢١٥ — ٢١٦ — ٢٢٥ — ٣٢٩ كوردش ٢٩٧ — كرديش ٢٩٩ —
كوركان سويى ٢٤٤ —
كوركوز (اويغور) ١٤ —
كورل ١٧٢ — ١٨٠ — ١٨١ —
كورلاوت ٥٧ —
كوز خان ابن مغول خان ١٣ — ١٥
كوستماى ٤٩ —
كوفين ١٨٧ — كوفن ١٨٨ —
كوك بن اوغوزخان ٢٣ كوك خان ٢٧
كوك (قنقلى) ٣٨ — كوك خان ٣٨ —
كوك اورده ١٧٢ —
كوكچه ٥٤ — ٨٠ —
كوكردليك ٣٢٨ —
كوك سراى ١٠٤ —
كوكلان ايلى ٥٧ — ٢١٠ — ٢٥٤ —
كوكلانك ايلى ٢٤٥
كوكلى ٢٨ —
كوك موران ٤٥ —

کول ایرکین ۴۰—

کولدالنك دوچی طایشی ۳۲۳—

کون بن اوغوز خان ۲۳—کون خان ۲۵—۲۷—

کون تغاز بهادر قنقرات ۲۲۷—

کونجك اوغلان ابن دوی چچن ۱۵۱ —۱۵۳

کونجك اوغلان ابن ساریچه ۱۷۸—

کونجه خان ۱۵۰—

کوفش ۲۳۷—

کوذه ۲۸—

کوی سو ۹۲—

کیحنایتو خان ۱۶۵—۱۶۷—

کیقوم اوروقی ۶۵—

کویوك بن اوکدای قاان ۱۳۹— کیوك خان ۱۴۳—۱۴۴—۱۴۵— ۱۴۶—۱۶۴—۱۷۱—

کیوك خان ابن دیب باقوی خان ۱۰ —۷۰—۲۹۳—

کیوك قلعه ۳۰۱—

کیومرث ۱۰—۲۲—

ك

کرجستان ۹۹—

کرجی ۱۹۹

کردن خواست ۲۲۹—

کرم رود ۱۶۷—

کلبانباغ کندی ۳۰۸—

کندم کان کندی ۲۸۵—۳۱۷—

کیلان ۴۱—۱۲۰—

ل

لالا ۲۸—

لاینا ۲۴۰

لمك ۷—۷۰—۲۹۴—

م

ماچار خ ۱۹—ماجار ۱۷۲—۱۸۰—مجار —۱۳۲

ماجار بن شیبان خان ۱۸۲—

ماجوج ۴۷—

ماچین ۱۴۷—

مازندران ۴۱—۱۱۹—۱۲۴—۱۶۶— ۱۸۶—۲۰۷—۲۱۴—

ماسکو ۱۸۰

مانقشلاق ۲۰۱—۲۰۲—۲۰۶ منقیشلاق ۲۵۷—۲۶۷—منقشلاق ۲۷۳—۲۸۹ ۲۹۰—۲۹۷—۳۰۲—۳۰۳—۳۱۴ —۳۱۵—۳۱۶—

مانقشلاق سلطان ابن جواق سلطان —۱۷۹

ماو بالغ ۱۱۴—

ماوراء النهر ۳—۲۲—۳۷—۱۴— ۶۶—۹۶—۱۱۳—۱۲۸—۱۴۸— ۱۴۹—۱۵۰—۱۵۱—۱۵۲—۱۵۳ ۱۵۴—۱۵۵—۱۵۷—۱۵۹—۱۶۳ ۱۷۷—۱۷۹—۱۸۲—۱۸۷—۱۸۹— ۱۹۴—۱۹۵—۲۲۲—۲۲۸—۲۲۹ ۲۵۴—۲۵۷—۲۷۱—۲۹۰—۲۹۶ —۳۳۴

مبارك شاه ۱۵۰—

متوشلخ ۷—۷۰—۲۹۴—

مجار بن توقتا بیکی ۸۴—

مجد الدین بغدادی (شیخ مجد الدین)

مجیر الملك ۱۲۲—۱۲۳—۱۲۴—۱۲۵ —۱۲۶—

محمّد پیغمبر ۱۴۰—محمّد مصطفی ۱—

محمّد بن پولاد ۱۵۱—۱۵۳—

محمّد بن سکنه ۱۶۷—

محمّد بن یول قتلوق ۱۶۶—محمّد خان —۱۶۷

محمّد ابراهیم سلطان ابن حاجی محمّد خان ۲۵۷—۲۵۹—۲۶۱—۲۶۴— —۲۷۲

محمّد امین سلطان ابن محمود سلطان —۲۴۹—۲۶۴

محمّد باقی بی دیوان بیکی ۲۶۲—

محمّد چوکی میرزا ۱۸۶—۱۸۷—۱۸۸ ۱۸۹—محمد چوکی ۱۸۹—

محمّد حسین بیك ۳۰۰—۳۰۱—۳۰۲

محمّد خان ابن حَسَن اوغلان ۱۷۸—

محمّد خان ابن تیمور سلطان ۱۷۹—

محمّد خان شیبانی ابن شاه بداق سلطان ۱۷۸—محمّد شاه بخت ۱۸۳ شاه بخت خان ۱۹۱—۱۹۴—۱۹۵ شاه بخت شیبانی خان ۱۹۳—

محمّد خربنده (سلطان محمد خربنده) ۱۶۷

محمّد سلطان ابن محمود سلطان ۲۴۹ —۲۶۴

محمّد سلطان ابن تیمور سلطان ۲۴۹
۲۵۹ — ۲۶۴ —
محمّد غازی بن ایلبارس خان ۲۰۲
محمد غازی سلطان ۲۱۴ — ۲۱۵ —
۲۱۷ — ۲۱۸ — ۲۲۰ — ۲۲۲ —
محمّد قلی بیك چرکس ۳۱۲ — ۳۱۳
محمّد قلی سلطان ابن حاجی محمّد خان
۲۶۶ — ۲۶۹ —
محمود آتا ۲۵۶ —
محمود بن ابو سعید بن براق خان ۱۷۸
محمود خان ابن سیورغاتمش خان ۱۵۵
محمود سلطان ۱۵۳ — سلطان محمود
خان ۱۵۴ —
محمود خوارزمی ۹۷ —
محمود سبکتکین (سلطان محمود سبکتکین)
۱۲۹ —
محمود سلطان ابن اوانش خان ۲۱۲
۲۲۳ — ۲۳۰ — ۲۴۲ — ساری محمود
سلطان ۲۳۱ — ۲۴۲ — ۲۴۳ —
محمود تینتك ۲۳۱ —
محمود سلطان ابن شاه بداق سلطان
۱۸۳ —
محمود سلطان ابن اقاطای خان ۲۳۳
۲۳۷ — ۲۳۹ — ۲۵۱ — ۲۵۴ — ۲۵۵
۲۵۹ — ۲۶۱ — ۲۶۴ — ۲۶۷ —
محمودك خان ۱۷۷ —
محمود یلواج ۹۴ — ۹۵ — ۱۳۹ —
محی الدین بردعی ۱۶۸ —
محیط تنکیزی ۱۸ —
مرتضی خان ابن محمودك خان ۱۷۷
مرده ۲۸ —
مرغاب ۲۳۹ —
مرغوز ۴۷ — ۷۵ —
مرکن بن شیبان خان ۱۸۱ —
مرکن طایشی ۳۲۶ —
مرکت ایلی ۷۱ — ۷۳ — ۸۲ — ۸۳ —
۸۴ — ۱۴۳ — مرکیت ۵۱ — ۹۲ —
مَرو ۴۹ — ۱۲۲ — ۱۲۳ — ۱۲۴ — ۱۲۵
۱۹۵ — ۲۳۸ — ۲۳۹ — ۲۴۱ — ۲۴۲
۲۵۸ — ۲۵۹ — ۲۶۴ — ۲۷۲ —
مرو شاه جهان ۲۳۸ —
مزدهقان قلعه‌سی ۲۷۰ —
مسلمان ۳ — ۱۰ — ۱۳ — ۱۴ — ۱۵ —
۱۶ — ۱۷ — ۱۸ — ۲۰ — ۳۵ — ۳۸
— ۹۴ — ۹۷ — ۱۰۱ — ۱۰۵ — ۱۱۰ —

١١١—١٢٩—١٣٠—١٤٠—١٥٠—
١٥١—١٥٧—١٥٩—١٦٠—١٦٣—
١٦٨—١٧٢—١٧٣—٢٢٨—٢٥٠
٢٧٥—٣٣٤—مسلمانليق ١٥٨—
١٧٢—١٩٦—٢٣٤—

مشهد ٢٣٨—٢٤١—٣١٠—٣١٤—

مصر ٢١—٢٢—٢٣—١٤٨—

معتصم (خليفه) ١٦٤—

مغز ٣١١—٣١٢—٣١٣—

مغول بن النجه خان ١١—١٢ مغول
خان ٣—١٢—١٣—٧٠—٢٩٣

مغول ايلى ١٢—١٤—١٨—٢٠—٣٠
٣١—٣٤—٣٥—٣٦—٣٧—
٣٨—٣٩—٤٢—٤٣—٤٥—
٤٦—٤٨—٥٠—٥١—٥٣—٥٤
٥٥—٥٦—٥٧—٥٩—٦٣—
٦٤—٦٧—٦٨—٧٠—٧١—٧٢—
٧٤—٧٦—٨٦—٩١—٩٣—٩٦—
٩٩—١٠٠—١٠٢—١٠٤—١٠٥—
١٠٧—١٠٨—١٠٩—١١٠—١١١—
١١٢—١١٣—١١٤—١١٥—١١٦—
١١٧—١١٨—١٢٠—١٢١—١٢٢—
١٢٣—١٢٤—١٢٥—١٢٦—١٢٨
١٣٧—١٤٠—١٥٥—١٥٦—١٥٧
١٥٩—١٦٦—١٦٩—١٧٠—١٨٥—

مغول حاجب ١١٠—

مغولستان ٣—٢١—٣٥—٣٨—٨١
١٢٩—١٣٦—١٥٥— مغول يورتى
٣—١٧—

مكران ١٢٩—

مكريت (مركيت) ٥١—١٩٩—

مكرين ايلى ٤٢—

مكرين بياوت ٥٧—

مكرين سويى ٥٧—

مكّه ٦—١٣٠—٢٨٧—

ملاحده ١٦٤—

ملّا سكاكى ١٤٩—

ملّا شاه على ٣١٣—

ملاى خان زاده ١٩٠—١٩٤—

ملقا ١١٥—

ملك ابو بكر ١٢٨—

ملك اشرف بن تيمورتاش ١٦٨—
١٧٥—١٧٩—ملك اشرف سلدوز
—١٦٨

ملك شمس الدين محمّد ١٢٧—

ملك مبارز الدين ١٢٨—

ملوك صلوائف ٢٢—١٥٣—١٥٦—
منيقاى قاآن (منبقاى) ٦٣—٧١—
منقت بن چاقسو ٦٥—
منقت ايلى ٧١—٧٧—٢٦٧—منغت ١٣٢—١٧٧—١٧٩—٢١٢—٢١٣ ٢٣٠—٢٧٠—٢٩٠—منغيت ٢٧٠
منك بن يافث ٩—
منكتاى ١٢٨—
منكراق ١٤٣—
منكسار نويان ١٤٦—
منكلى بن يولدوز خان ٢٩—منكلى خان ٢٩ مينكلى خان ٧٠—
منكلى خاتون ١٥٦—١٥٧—
منكليش بى دورمان ٢٦٣—٢٦٧—٢٦٩—
منكليك ايچكه ٥٣—٥٤—٧٢—٧٦—٨٠—منكليك ٧٢—
منكلى كراى خان ١٧٨—
منكو بن تولى خان ١٣٩—منكو قاآن ١٤٤—١٤٥—١٤٦—١٤٧—١٦٤ ١٧١—١٧٢—
منكوتاى ٤٠—
منكو تيمور بن هلاكو ١٦٦—
منكو تيمور خان ابن توقاى تيمور ١٧٣—١٧٤—
منولون ٥٨—
موتوكن ١٤٩—١٥٠—١٥٢—١٥٣—١٥٥—١٦٢—
موجى بن جغتاى خان ١٤٩—
مورقدو كوچنه ٦٣—٧١—
موسى بن على ١٦٦—موسى خان ١٦٦—١٦٧—
موسى بى منقت ١٨٩—١٩٠—
موصل ٨—
موكا اوغل بن تولى خان ١٤٥—
موناكه ايناق ١٩٢—
مونغه خاتون ٣٣—
مونكا تيمور بن باداقل ١٧٧—
مونكداى بن برتان خان ٩٧—
مهدى سلطان ٢٢٣—
مهربانو خانيم ٢٧٧—٢٩٤—
مهلائيل ٦—٧٠—٢٩٤—
مهينه ٢٠١—مهنه ٢٠٦—مهين ٣١٤

میر بن قونقلوت ۵۲—

میرزا محمد چوکی بن عبد اللطیف میرزا ۱۸۶—۱۸۷—

میرزا دروازه‌سی (اورکنجدا) ۲۹۲—

میسولون ۹۳—

میکائیل ۵—

مینکان بهادر ۹۰—

مینك تیمور بن باداقل ۱۸۲—مینك تیمور خان ۱۸۲—۲۹۳—کولوك مینکتیمور خان ۱۸۲—

مینکلی خواجه بن تیمور تاش خان ۹۰ مینکلی خواجه خان ۶۹—۲۹۳—

ن

ناصر الدین (وزیر) ۱۲۰—

ناصر الدین ابو العباس خلیفه (امیر المومنین) ۹۹—ناصر خلیفه ۹۵—

نایمان ایلی ۴۶—۷۴—۷۵—۷۹—۸۰—۸۱—۸۲—۷۳—۸۴—۹۱—۹۲—۱۸۱—۱۸۴—۱۸۵—۲۳۵—۲۳۸—۲۴۸—۲۷۲—۲۷۵—۲۷۷—۲۷۳—۲۸۴—۲۹۰—۲۹۹—۳۱۵

نجم الدین کبری (شیخ نجم الدین کبری)

نخجوان ۱۲۱—۱۹۷—

نخشب ۱۱۳—

ندر محمد بن دین محمد سلطان ۱۷۹—۳۱۶—۳۱۷—۳۲۰—ندر محمد خان ۳۱۷—۳۲۰

نرزم ۳۲۹—

نسای ۱۲۵—۲۰۶—۲۱۱—۲۳۰—۲۳۵—۲۳۷—۲۴۲—۲۴۳—۲۴۸—۲۵۶—۲۵۹—۲۷۳—۲۹۷

نصاری ۱۴۴—

نظام الدین ابو المعالی کاتب ۱۱۹—

نظر خواجه ۲۸۸—۲۸۹—

نکودری ۱۰۴—

نکوز ۳۱—۳۲—۴۳—۵۰—۵۹—

نکوز (چنیس) ۶۴—

نکوزلار ۳۳—

نماز گاه دروازه‌سی سمرقنددا ۱۰۹—

نمازگاه دروازه‌سی بخارادا ۳۳۳—

نمش ۱۷۲—۱۸۰—

نوناقین ۶۵—

نوح ۱۰ نوح پیغمبر ۸—۹—۷۰—۲۹۴

نوخواست ۲۵۶—
نور ۱۰۱—
نور دولت خان ابن حاجی کرای ۱۷۸
نور محمّد بن ابول خان ۲۴۱—۲۹۲
نوز محمد خان ۲۴۲—نورم خان
۲۵۸—۲۷۲—
نوناش خانیم ۲۲۱—
نیرون ۵۰—۶۳—۶۴—۷۲—۷۳
نیشابور (نشابور) ۱۱۸—۱۱۹—۱۲۶—
۱۲۷—
نیقچار بن جوجی بوغا—نقچار ۱۸۲—
نیکچکه ۲۰۶—
نیمان کهره ۸۰—

والیان ۱۱۵—
وردانزی ۳۳۳—
وزیر ۱۹۵—۱۹۶—۱۹۷—۱۹۸—۱۹۹
۲۰۱—۲۰۲—۲۰۳—۲۰۶—۲۱۹
—۲۲۰—۲۲۱—۲۲۲—۲۲۳—
۲۲۴—۲۲۹—۲۳۰—۲۳۱—۲۳۲
—۲۳۳—۲۳۴—۲۳۵—۲۳۶
—۲۳۷—۲۵۲—۲۵۵—۲۵۶—
۲۵۹—۲۶۰—۲۶۱—۲۶۳—۲۷۳
۲۷۸—۲۸۱—۲۸۷—۲۹۸—

هبة الله ۶—
هرات ۱۱۸—۱۲۷—۱۲۸—۱۲۹—۱۴۰
۲۹۵—۲۷۷—
هراسانلی ۲۷—
هزار اسب ۱۹۵—۱۹۹—۲۰۰—۲۰۱
۲۰۶—۲۲۳—۲۲۵—۲۲۶—۲۳۰
۲۳۴—۲۳۶—۲۴۳—۲۵۲—
۲۵۵—۲۵۶—۲۵۹—۲۶۳—۲۶۷
۲۶۸—۲۶۹—۲۷۰—۲۷۱—۲۷۳
۲۸۲—۲۸۴—۲۸۶—۲۸۷—۲۹۸
۲۹۹—۳۰۷—۳۱۶—۳۱۷—۳۲۰
۳۲۱—۳۲۶—۳۳۳—
هزاره ۱۵۴—
هلاکو بن تولی خان ۳۵—۱۴۶—
۱۴۸—هلاکو خان ۱۴۵—۱۶۴—
۱۶۵—۱۶۶—۱۶۷—۱۶۸—
همدان ۳۰۹—
هند ۱۳۷—

هندو ١٨—

هندوستان ٣—٩—١٨—٢٠—٣٧—
١١٧—٢٥٧—

هوشنك ٢٢—

ی

یابیر ٢٧—٢٨—

یاجوج ٤٧—

یادکار بن تیمورشیخ ١٨٥—یادکارخان
٧٢—١٨٥—١٨٦—١٨٩—١٩٠—
١٩٤—٢٠٠—٢٠١—٢٠٣—٢٤٧
٢٧٧—٢٩٢—٢٩٤—٣٠٦—

یادکار ایناق ٣٢٦—یادکار آتالیق ٣٣١

یارکند ١٥٥—١٥٧—١٥٨—١٦٢—

یار محمد سلطان ١٧٩—

یاریم شیر بوقاجو بن تومنه خان ٦٥

یاریم شیر بوقاجو اوروقی ٦٥—

یازر قلعەسی ١٢٢—١٢٤—

یازیر بن آی خان ٢٧—٢٨—

یافث ٩—١٠—١٣—٧٠—٢٩٤

یافث اوغلانی (ترك) ٩—

یایجی ٣٦٩—

یایق ٩—١٩—٣٧—٦٦—١٨١—١٨٤

یدورکین اوروقی ٦٥—

یسبوغا بن جوجی بوغا ١٨٢—

یسوت اوروقی ٦٦—٩٤—

یسور بن اورکتیمور ١٥١—

یسوکان ٩٢—

یسوکی بهادر ٥١—٦٧—٦٨—٧٠—
٧١—٧٤—٧٥—٧٦—١٦٩—١٩٢

یسو مونکا ١٤٩—

یسونتو ١٥٠—١٥٢—١٥٣—١٥٥—
١٦٢

یسون تیمور ١٥١—١٥٢—

یشموت ١٦٧—

یعقوب توبیت ٣٢٠—

یعقوب شاه ١٦٨—

یغما ٢١—

یلدرم بایزید ١٥٥—

یلنجه خان ١١—

یمر ایلی ٣٢٥—

یم سویی ٢٩٠—

یمغورجی ١٧٨

يموت ايلى ۲۰۹ — ۲۶۷ — ۲۸۸ —

ينكى اريق ۲۵۱ — ۲۵٦ —

ينكى شهر ۱۹۸ — ۲۰۳ — ۲۰٦ — ۲۲۰ — ۲۲۲ —

يورونجى ۷۸ —

يوسف بن سفيان خان ۲۱۱ — ۲۲۳ — ۲۲۷ — ۲۲۹ —

يوسف آغا ۳۱۳ —

يوسف اوترارى ۹۷ —

يوشان سلطان ۳۱٦ —

يوكوروك باش ۳۲۳ —

يولدوز بن اوغوز خان ۲۳ — يولدوز خان ۲۷ — ۲۹ — ۷۰ — ۲۹۳ —

يولدوز بن مينكلى خواجه خان ۹۰ — يولدوز خان ۹۱ — ۹۹ —

يول قتلوق بن تيمور ۱٦٦ —

يولوم بى نايمان ۲۳۸ — ۲۳۹ —

يونس بن سفيان خان ۲۱۱ — ۲۲۳ — ۲۳۰ — يونس سلطان ۲۳۱ يونس خان ۲۳۲ — ۲۳۳ — ۲۵۵ —

جدول خطا و صواب

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۲	۶	خوارزام	خوارزم
۲	۷	عمد	عبد
۶	۱۵	حنّت	جنّت
۹	۱۱	خرز	خزر
۱۱	۲۰	پاده شاه‌لیق	پادشاه‌لیق
۲۰	۹	داشکند	تاشکند
۲۲	۱۶	بیر نیچه‌سینی باقیندروب	بیر نیچه‌سینی اوروشوب و بیر نیچه‌سینی باقیندروب
۲۳	۱۹	اولکاندین سونک بزوق	اولکاندین سونك کون خان منینك تختمدا اولتورسون آندین سونك بزوق
۲۹	۳	بکدز	بکدوز
۴۲	۱۹	آیقرا موران	آنقرا موران
۴۴، ۴۵	۷، ۱	آیقرا	آنقرا
۴۴	۱۳	سیور قوقتای	سور قوقتای
۴۶	۷	آوحی	آوجی
۴۶	۱۴	قرا قوم	قرا قرم
۴۶	۱۹	ابلك	ایلك

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٥٠	١٢	تورلاس	قورلاس
٥٢	١٢	اولوغی نینک	اولوغی نینك آتی
٥٥	١٤	اویشان	اویشون
٥٧	١٧	اوتان	اونان
٥٨	٤	متولون	منولون
٦٥	٥	تویاقین	نوتاقین
٦٥	٨	قاجول	قاجولی
٧٥	٢	خان نینك بیزکا	خان نینك یسوکی بهادر نینک بیزکا
٧٥	٧	اوچونجی ممیشای	اوچونجی بای تیمور تورتونجی مامیشای
٧٦	١٤	فنجاتنی	بوقدای قنجاتنی
٧٧	٦	بالحونه	بالجونه
٨٠	١٨	چنکز نینك	جنك نینك
٨٤	٣	تیانك	تیانك خان
٩١	٩	توشدی و اقاشین	توشدی‌دا قاشین
٩٣	٤	بارغو	یارغو
٩٤	٤	کوجکوك نینك یانیدا غی	کوجلوك نینك سونکغیندین کندی بیر نیچه کوندین سونك ییتیب یانیدا غی
١٢٢, ١٢٣, ١٢٣, ١٢٥, ١٢٩		مجد الملك	مجیر الملك

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۱۳۸	۳	حتای	ختای
۱۳۱	۱۴	میفکی کوك	مینکی بوز وییکرمی مینکی کوك
۱۴۹	۱۱	یسولون	بیسولون
۱۶۱	۱۰	ایری ی	ایردی
۱۶۳	۱	تیمور	امیر تیمور
۱۶۵	۶	بایدو بن هلاکو	بایدو بن طراغای بن هلاکو
۱۶۶	۲	امرالار قیلغان	امرالار خان قیلغان
۱۶۷	۱۰	حلایر	جلایر
۱۶۹	۱۷	محمله	مجمل
۱۷۳	۵—۷	ابن باتو خان	ابن جوجی خان
۱۷۴	۷	توقای	توقان
۱۷۴	۱۵	•	ابن توقان
۱۷۷	۱۵	محمود خان	محمودك خان
۱۷۸	۹	توقلی خواجه	توقرل خواجه
۱۸۱	۵	الجن	ایچن
۱۸۲	۱۲	حانته	جانته
۱۹۸	۳	بکیلج	بلیکج
۲۰۳	۱۵	حسقلی	حسنقلی
۲۰۴	۱۳	البش	ایش

En terminant cette courte préface je crois de mon devoir de dire qu'après l'impression du texte, j'ai reçu, de la part de M. Lerch, communication de deux autres manuscrits de l'ouvrage d'Aboul-Ghazi. L'un avait appartenu à feu M. Iartzoff dont parle M. Fraehn dans sa préface à l'édition de Kazan. Ce manuscrit est si fautif et si incomplet qu'il ne mérite aucune attention. Le second a été apporté de Khiva par M. Lerch. J'aurai l'occasion de parler de ce manuscrit dans le second volume.

Baron **Desmaisons.**

10 Février
1871.

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۲۳۹	۷	آتلاندیلار	آیندیلار
—	۱۴	چوانمزد	جوانمرد
—	۱۷	توقوز آلتمیش‌دا	توتوز یوز آلتمیش‌دا
۲۴۳	۱٦	تریت	تربت
۲٦۳	۱٦	اورکنج‌نی	اورکنج‌لی
—	۱۸	اوکنج	اورکنج
۲٦۴	۱۹	محمد امین سلطان	محمّد سلطان
۲٦۵	۱	آنغه	اونغه
۲۷۰	۱۵	قاین آتاسی	قاین آقاسی
۲۷۷	۸	خان غازی	جان غازی
۲۷۸	۱۳	حار	جار
۲۸۷	۱۴	خوقدا	خیوقدا
۲۹۳	۱	جوجی بوقا	جوجی بوقا آنینك آتاسی بهادر خان آنینك آتاسی شیبان خان آنینك آتاسی جوجی خان
۳۰۹	۱۲	همدندا	همدانداا
۳۱۱	۸	مغنر	مغز
۳۲۰	۱	بهار	بهادر

شجرهٔ ترك

ابو الغازی بهادر خان نینك تألیفیدر

الِسنهٔ شرقیّه مدرسه‌سی نینك مدیری

بارون دەمیزون اهتمامی بیرلان

١٢٨٧ سنهٔ هجریه سنه مطابق
١٨٧١ سنهٔ میلادیه سنه

پترسبورغده
اکادمیهٔ ایمپراطوریه باصمه خانه‌سنده
طبع قیلندی

HISTOIRE

DES MOGOLS ET DES TATARES

PAR

ABOUL-GHÂZI BÈHÂDOUR KHAN

PUBLIÉE, TRADUITE ET ANNOTÉE

PAR

Le Baron Desmaisons.

Tome II. Traduction.

BOMBAY BRANCH
JACKSON MEMORIAL COLLECTION.
ASIATIC SOCIETY

St. PÉTERSBOURG.
Imprimerie de l'Académie Impériale des sciences.
(Vass.-Ostr., 9e ligne, № 12.)
1874.

Imprimé par ordre de l'Académie Impériale des sciences.
Février 1874. C. Vessélofski, Secrétaire perpétuel.

PRÉFACE.

Après la savante Préface que feu M^r^ l'Académicien C. M. Fraehn a placée en tête de l'édition de l'Histoire des Mongols et des Tatares par Aboul-Ghâzi-Béhadour-Khan (Casan, 1825), il ne reste plus rien à dire ni sur le mérite de l'ouvrage même d'Aboul-Ghâzi, ni sur les différentes versions qui en ont été faites jusqu'à ce jour. La traduction que je présente aujourd'hui au public savant était terminée dès l'année 1837. Elle avait été faite sur le manuscrit Dahl, acquis, à cette époque, par le Musée de l'Académie Impériale des Sciences de St.-Pétersbourg, manuscrit soigneusement collationné par moi avec les manuscrits de Berlin et de Göttingen, et avec l'édition de Casan (Voy. ma lettre à M. Fraehn, publiée dans le Bulletin de l'Académie Impériale des Sciences, St.-Pétersbourg, 1837). De longs voyages et des occupations de service m'avaient toujours empêché depuis lors de la faire publier. J'ai longtemps conservé l'espoir que quelqu'un de nos orientalistes entreprendrait la traduction de cette Histoire. Voyant que ce travail n'a pas été fait jusqu'à ce jour, je me suis décidé l'année passée à imprimer ma traduction, que j'ai cru devoir faire précéder d'une nouvelle édition du texte, celle de Casan ne répondant plus aux exigences actuelles de la science. En revoyant aujourd'hui ma traduction avant de la livrer à l'impression, j'ai trouvé qu'elle était accompagnée d'une quantité de remarques philologiques et de notes se rapportant à l'histoire et à la géographie de l'Asie.

Les progrès faits depuis 1837 en Europe et surtout en Russie, dans la connaissance des dialectes tatar et djaghataï et dans celle de la géographie et de l'histoire de l'Asie centrale, ont rendu superflue, aujourd'hui, une grande partie de ces notes qui pouvaient, il y a trente ans, offrir quelque intérêt. Je les ai élaguées de ma traduction, n'y conservant absolument que celles qui m'ont paru nécessaires ou utiles pour l'intelligence du texte. J'ai cité dans ces notes les ouvrages que j'ai pu consulter pendant mon travail, tels que: 1) l'Histoire des tribus mongoles et de Tchinguiz-Khan, par Fazl-oullâh Réchid-eddine (édition Bérézine, St.-Pétersbourg, 1861). 2) Le *Raouzètoussafa* de Mirkhond. 3) Le *Habibous-siar* de Khondémir. 4) Le *Khoulassatoul-akhbâr* de Khondémir. 5) Le *Târikh-i Djénnâbi*. 6) Le *Târikh-i Réchidi* de Mohammed-Heïdar. 7) Le *Zafer-Namè* de Chèref-eddine Aly-Yezdi. 8) Le *Kitâboul-Khaïr* (*Kamil*) *fil târikh*, par Ibnel-Athir. 9) Le *Tarikh-i-Aboul-Khaïr-Khâni*, par Mas'oudi, ibn Osman Kouhistâni. 10) Le *Târikh-i-Mouqîm-Khâni*. 11) Le *Târikh-i-Timouri*, par Raqim? 12) Le *Matla'ous-sa'dèïn vé Madjmaq'-oul-Bahrèïn*, par Abd-oul-Rezzâq ibn Ishaq, de Samarcande. 13) La *Bibliothèque orientale* d'Herbelot. 14) La *Description de la Chine*, par Mailla? 15) L'*Histoire des Mongols depuis Tchinguiz-Khan jusqu'à Timour-Lanc*, par d'Ohsson. 16) L'*Histoire des Tsars de Kassimoff*, par Véliaminoff-Zernoff, St.-P., 1870. 17) *Monnaies Boukhares* et *Khiviennes* (Монеты Бухарскія и Хивинскія), par Véliaminoff-Zernoff, St.-P., 1859. 18) Le *Chéïbâni-Nâmè*, Histoire des Mongolo-Turcs, en dialecte djaghataï, édition Bérézine, Casan, 1849 etc.

Dans l'intention de faciliter au lecteur la comparaison de ma traduction avec le texte qui a paru l'année passée, j'ai fait placer (mettre en vedette) sur les marges la pagination du texte.

Je me fais un devoir et un véritable plaisir d'offrir ici mes sincères remercîments à l'Académie Impériale des Sciences, qui s'en chargée de l'impression de mon travail, ainsi qu'à MM. les académiciens Dorn et Véliaminoff-Zernoff, et à M. Lerch, bibliothécaire à l'Université Impériale de St.-Pétersbourg, pour

l'extrême obligeance avec laquelle ils ont bien voulu mettre à ma disposition les diffférents ouvrages imprimés et manuscrits que j'ai dû consulter pendant mon travail. Au moment où je terminais la publication du texte, M. Lerch m'a fait le plaisir de me communiquer un manuscrit de l'Histoire d'Aboul-Ghâzi dont il avait fait l'acquisition à Khiva. Ce manuscrit, d'une assez mauvaise écriture et malheureusement fort incomplet, puisqu'il ne commence qu'au règne de Boudjougha-Khan, à la page 211 de l'édition de St.-Pétersbourg, et page 117 de l'édition de Casan, et s'arrête à la page 298, édition de St.-P., et page 162, édition de Casan, est néanmoins, après le manuscrit Dahl, la meilleure copie de l'ouvrage d'Aboul-Ghâzi que j'aie eu l'occasion de lire. Je ne mentionne ici que pour mémoire une autre copie de cet ouvrage qui se trouve à la Bibliothèque de l'Université Impériale de St.-Pétersbourg, où elle est connue sous le nom de «Manuscrit Yartsoff». Cette copie, qui offre presque à chaque page de longues lacunes, fourmille en outre de fautes étranges, qui prouvent que le copiste ne connaissait qu'imparfaitement le dialecte dans lequel était écrit le manuscrit qu'il copiait. Cette copie n'a pu m'être d'aucune utilité.

J'ai joint à ma traduction deux Tables généalogiques des khans et des princes dont les noms se rencontrent dans l'Histoire des Mongols par Aboul-Ghâzi. Ces Tables, ainsi que celle des matières, ont été imprimées sous la surveillance de M. Lerch.

Je m'étais également imposé l'obligation de revoir et de vérifier les dates que l'on trouve dans cet ouvrage, dates qui malheureusement ne correspondent pas toujours avec les années du cycle mongol citées par notre auteur. Ce travail, si Dieu m'en laisse le temps et la force, pourra être fini avant que l'impression de l'ouvrage soit terminée.

Une maladie grave, qui me force de quitter immédiatement St.-Pétersbourg et de cesser pour le moment toute occupation, est venue tout d'un coup m'arrêter aujourd'hui dans la publication de cette traduction. Dans mon embarras, j'ai été assez heu-

reux pour trouver un secours précieux dans la complaisance de notre savant académicien M. Brosset, qui a bien voulu me promettre qu'il se chargerait de soigner l'impression du reste du manuscrit de ma traduction. Je le prie de vouloir bien recevoir encore ici l'expression de ma vive reconnaissance pour son extrême obligeance. Je pars plus tranquille, avec l'assurance que je laisse en d'excellentes mains la continuation de mon travail, fatalement iuterrompu.

Dans cet ouvrage, hérissé de noms propres, j'ai dû souvent pécher par erreur ou par oubli. Je me recommande à l'indulgence du lecteur, que je prie de vouloir bien se rappeler que «Errare humanum est» et que, comme disent les Arabes, أوّل النّاسي أوّل النّاس, Le premier qui pécha par oubli, ce fut notre premier père.

Baron **Desmaisons.**

St.-Pétersbourg, le 26 mai 1872.

PRÉFACE.

Au nom de Dieu clément et miséricordieux. 1

Gloire à Dieu qui n'a ni commencement ni fin et qui n'a pas de compagnon, qui, par un seul mot, «sois», a créé les sept cieux, les sept terres et les dix-huit mille mondes.

Salut à l'ami de Dieu, le prophète Mohammed Moustapha (l'élu de Dieu), le plus grand et le dernier des prophètes, qui a été envoyé à tous les fils d'Adam et à tous les génies.

Motif de la composition de cet ouvrage.

Le fils d'Arab Mohammed-Khan, Aboul Ghâzi Béhadour-Khan, le Khâresmien et le descendant de Tchinguiz-Khan dit: Des historiens ont écrit, tant en turc qu'en persan, l'histoire des ancêtres et des descendants de Tchinguiz-Khan qui ont régné dans divers pays. Ils ont fait connaître l'époque de la naissance de ces rois ainsi que leurs bonnes et leurs mauvaises actions. Un savant composa un livre qu'il dédia à son souverain. Quelque temps plus tard, sous le règne d'un autre souverain de ses descendants, quelqu'autre savant, pensant qu'il ferait mieux que les historiens qui l'avaient précédé, composa, à son tour, un ou-
vrage qu'il dédia à son souverain. De cette manière, avec le 2
temps, on a écrit dix, vingt et trente histoires pour les souve-

rains qui ont régné dans diverses contrées. J'ai moi-même aujourd'hui devant moi dix-huit ouvrages traitant de l'histoire des descendants de Tchinguiz-Khan qui ont régné soit dans l'Iran soit dans le Touran. Cependant, tant par l'insouciance de nos ancêtres qu'à cause de l'ignorance du peuple du Kharesm, il n'existait jusqu'à présent aucune histoire des souverains de notre famille depuis le temps où nos aïeux se sont séparés des aïeux d'Abdoullâh-Khan.

J'avais eu d'abord l'intention de confier à quelqu'un le soin de la composition de cette histoire, mais je n'ai trouvé personne capable de faire ce travail. Voilà pourquoi je me suis vu forcé d'écrire moi-même ce livre, m'appliquant le proverbe turc qui dit: L'orphelin se noue lui-même le cordon ombilical.

Depuis Adam jusqu'à ce jour on a déjà écrit tant d'ouvrages historiques que Dieu seul en connaît le nombre. Cependant aucun roi, aucun prince, ni aucun sage ou savant n'a encore écrit sa propre histoire. C'est une chose qui, tant à cause de l'insouciance des souverains, qu'à cause de l'incapacité des gens du pays, ne s'était encore jamais vue chez nous. Maintenant qu'il ne vous vienne pas à l'esprit qu'en écrivant cette histoire je puisse me laisser guider par quelque sentiment de partialité, chercher à altérer la vérité, ou penser à me faire valoir et à me louer sans raison. Dieu dans sa bonté a daigné m'accorder beaucoup. Il m'a donné spécialement la connaissance de trois choses: 1° La connaissance de l'art militaire, de ses principes et de ses règles; l'art de commander une armée, de savoir préparer une campagne, faire marcher des troupes et les ranger en bataille, selon que l'on marche avec une armée nombreuse ou avec un
3 petit corps; de savoir comment parler et agir avec des amis ou avec des ennemis. 2° La connaissance des divers genres de poésie, comme Mesnévi, Qassida, Gazèl, Mouqatta-a, Roubâi, ainsi que la connaissance des langues arabe, persane et turque. 3° La connaissance exacte des noms, de la vie et des faits de tous les souverains qui ont régné depuis Adam jusqu'à nos jours,

tant dans l'Arabie qne dans l'Irân, le Tourân et la Mongolie. Il est possible qu'il existe en Perse ou dans l'Indostan quelqu'un qui connaisse la poésie comme moi. Si je disais qu'il n'en existe pas, ce serait mentir; mais dans tous les pays que j'ai visités ou dont j'ai entendu parler, il n'y a aujourd'hui personne, ni chez les Musulmans ni chez les infidèles, qui connaisse l'art militaire aussi bien que moi. La surface de la terre est grande, et s'il s'en trouvait quelqu'un dans les pays dont nous n'avons pas entendu parler, il n'y aurait rien d'étonnant. Mais ne nous écartons pas de notre sujet.

C'est dans l'année 1074[1]) de l'Hégire que nous avons commencé cette histoire. Nous l'avons appelée Chèdjèrèï Turk, arbre généalogique des Turcs et nous l'avons divisée en neuf chapitres.

Chapitre I. Depuis Adam jusqu'à Mogol-Khan.

II. Depuis Mogol Khan jusqu'à Tchinguiz-Khan.

III. Depuis la naissance de Tchinguiz-Khan jusqu'à sa mort.

IV. Histoire d'Okèdâï, troisième fils de Tchinguiz, Khan, de ses enfants et des descendants de Tchinguiz-Khan qui ont régné dans la Mongolie.

V. Histoire des descendants de Djaghataï, deuxième fils de Tchinguiz-Khan, qui ont régné dans la Transoxiane (Mâvèrânnahr) et dans le Kachghar.

VI. Histoire des descendants de Touli, quatrième fils de 4
Tchinguiz-Khan, qui ont régné dans l'Iran (Perse).

VII. Histoire des descendants de Djoudji, fils aîné de Tchinguiz-Khan, qui ont régné dans le Dècht-i-Qiptchâq.

VIII. Histoire des descendants de Chèïbân-Khan, fils de Djoudji-Khan, qui ont régné dans le Mâvèrânnahr, en Crimée, chez les Qazaq et dans le Touran.

---

1) 1663 de J. C.

IX. Histoire des descendants de Chèïbâni-Khan qui ont régné dans le Khâresm.

Ces neuf chapitres sont arrivés admirablement à propos, car les sages ont dit: Rien ne doit dépasser le nombre neuf. Neuf est le dernier terme.

CHAPITRE I.

Depuis Adam jusqu'à Mogol-Khan.

Dieu, le Très-Haut, crée le premier homme.

Lorsque Dieu, le Très-Haut, voulut créer Adam (que la paix soit sur lui) Il ordonna à Djèbraïl (Gabriel) (que la paix soit sur lui) de descendre sur la terre et de Lui en apporter. Gabriel descendit sur la terre; mais au moment où il voulut en prendre, celle-ci lui demanda ce qu'il voulait faire. Gabriel lui ayant fait connaître l'ordre qu'il avait reçu, la terre le conjura au nom de Dieu de ne pas la toucher, car bientôt, lui dit-elle, les hommes se multiplieront, ils deviendront infidèles, pervers et rebelles, et Dieu le Très-Haut les punira, et je ne serai pas capable de supporter le poids de Sa colère et de Son courroux. Gabriel ne toucha donc point à la terre et retourna vers le Seigneur pour lui porter sa prière.

Ensuite Dieu envoya Mikhaïl (Michel) (que la paix soit sur lui). Mikhaïl revint avec la même prière. Ensuite Dieu envoya Israfîl (que la paix soit sur lui.). Israfîl revint encore avec la même prière. Enfin Dieu envoya Izraïl (que la paix soit sur lui). La terre le conjura également au nom de Dieu de ne pas la toucher, mais Izraîl lui dit: L'ordre de Dieu est pour moi plus que tes prières et tes lamentations, et prit de la terre à l'endroit où se trouve aujourd'hui la Kâba. C'est pour cela que Dieu a chargé Izraïl de recevoir les âmes des hommes.

Ensuite le Dieu Très-Haut, dans sa toute puissance, pêtrit de ses mains cette terre à laquelle Il donna la forme de l'homme. Il la laissa pendant trente-neuf jours dans un endroit situé entre la Mecque et Thâïf, et le quarantième jour Il l'anima.

Je ne raconterai pas comment Eblis (Lucifer) refusa de se prosterner devant Adam, ni comment Adam alla au paradis d'où il revint sur cette terre. Que dire de ces faits qui sont plus évidents que la lune et plus clairs que le soleil?

Adam partit pour l'autre monde après avoir passé mille ans sur cette terre. Le mot Adam est arabe; il signifie sur face de la terre.

Ce ne fut pas du sein de la terre, mais de sa surface que fut prise la terre qu'Izraïl porta au Seigneur. Voilà pourquoi le premier homme fut nommé Adam. Il est surnommé Safi-oullâh. (l'élu de Dieu).

Adam put voir avant de mourir quarante mille de ses descendants. Il laissa à sa place comme son successeur son fils Chéis (Seth).

Chéis reçut du Très-Haut le don de prophétie, et il partit pour le paradis après avoir vécu neuf cent douze ans. Le mot Chéis signifie Hibèt-oullâh (Don de Dieu, Dieudonné).

A Chéis succéda son fils Anosch (Énos) qui professa la même religion que son grand-père Adam et mourut à l'âge de neuf cent douze ans. Le mot Anosch signifie le véridique (Sâdiq).

Anosch eut pour successeur son fils Qaïnân auquel il donna beaucoup de conseils et laissa toutes ses instructions. Celui-ci
7 marcha sur les traces de son père et mourut à l'âge de huit cent quarante ans, laissant après lui à sa place son fils Mihlaïl.

A cette époque les hommes étaient déjà très nombreux. Mihlaïl fonda dans le pays de Babel une ville à laquelle il donna le nom de Sous. Il fit construire des habitations couvertes et des villages. Avant lui il n'y avait pas de maisons. Les hommes vivaient dans des cavernes et dans les forêts. Il ordonna aux hommes, ses sujets, de s'étendre sur la surface de la terre et de se fixer dans les endroits qu'ils trouveraient convenables pour y cul-

tiver la terre et y construire des villages. Les hommes obéirent à cet ordre. Après être resté neuf cent vingt ans sur cette terre Mihlaïl partit pour l'autre monde laissant à sa place, comme son successeur, son fils Yared qui, après avoir vécu neuf cent soixante ans, suivit son père (au tombeau) laissant à sa place son fils Akhnokh, (Énoch). Son nom en syriaque était Akhnoukh, mais les Arabes l'ont nommé Edris, parce qu'il enseigna aux hommes la religion, la sagesse et la médecine.

Le Dieu Très-Haut lui accorda le don de prophétie et pendant quatre-vingt-deux ans il s'occupa à diriger les hommes dans la vraie voie. Alors Izraïl (que la paix soit sur lui) vint, par ordre de Dieu, le prendre sur ses aîles et le porta au paradis où il est jusqu'à ce jour.

Akhnoukh eut pour successeur son fils Matouschalakh (Mathusalem) qui s'occupa à rendre la justice aux hommes. Mathusalem eut une très longue vie, mais on ne sait pas combien d'années il a vécu.[1])

Lámek (Lamech), fils et successeur de Mathusalem, vécut également un grand nombre d'années, mais on ignore à quel âge il mourut.[2]) Lamek, en mourant, laissa à sa place son fils Nouh (Noë). A l'âge de deux cent cinquante ans, Noé reçut du Très-Haut le don de prophétie. Pendant sept cents ans il prêcha aux hommes l'islamisme, et pendant tout ce temps seulement quatre-vingts personnes des deux sexes reconnurent le vrai Dieu.

Irrité de voir que pendant le long espace de sept cents ans qu'il avait prêché aux hommes l'Islamisme, il n'avait pu ramener à Dieu que quatre-vingts personnes, Noé maudit les hommes et appela sur eux la colère du Seigneur. Djèbraïl (Gabriel) (que la paix soit sur lui) vint dire à Noé: Le Dieu Très-Haut a exaucé ta prière; à telle époque toutes les créatures qui se trouvent sur la terre seront submergées.

---

1) Mathusalem fils d'Énoch et père de Lamech vécut 969 ans selon la Bible de l'an 4227 à l'an 3308 av. J. C.

2) Lamech, fils de Mathusalem et père de Noë, vécut, selon la Bible, 777 ans de 4090 à 3313 av. J. C.

Dieu lui fit ordonner de construire un vaisseau et lui enseigna la manière dont il devait exécuter ce travail. Le prophète Noë, aidé des personnes qui avaient reconnu le vrai Dieu, construisit alors l'arche où il se retira avec ces quatre-vingts personnes, prenant avec lui un couple de chaque espèce des oiseaux et des animaux qui se trouvaient alors sur la terre. Ensuite les eaux jaillirent du sein de la terre, et tombèrent du ciel, et toutes les créatures, qui peuplaient la surface de la terre, furent submergées.

Alors le Seigneur ordonna à la terre de retirer dans son sein les eaux qui la couvraient. L'arche s'arrêta sur le mont Djoudi, près de la ville de Mossoul, en Syrie.

Noé était monté dans l'arche le premier du mois de Rèdjèb
9 et il en sortit le dix de Moharram, après six mois et dix jours.

A sa sortie de l'arche Noé s'arrêta avec tous les siens au pied de la montagne. Ils tombèrent tous malades, Noë ainsi que sa femme, ses trois fils et ses trois brus se rétablirent, mais tous les autres retournèrent au sein du Seigneur. Le prophète Noé envoya alors ses trois fils dans des directions différentes, Ham vers l'Inde, Sam dans l'Iran et Yafeth (Japhet) vers le Nord. Il ne reste plus que vous des enfants d'Adam, leur dit-il, allez habiter ces pays, et quand votre postérité sera devenue nombreuse, fixez-y votre demeure. Quelques-uns disent que Japhet était prophète, d'autres sont d'un avis contraire.

Conformément aux ordres de son père, Japhet partit du mont Djoudi et alla s'établir sur les bords de l'Itil (Volga) et du Yâïq (Oural), où il vécut encore deux cent cinquante ans. Il eut huit fils et laissa en mourant une nombreuse postérité. Voici les noms de ses fils: Turk, Khazar, Saqlâb, Rous, Ming, Tchine, Kimari et Tarikh.[1]) Noé mourut après avoir nommé pour son successeur son fils aîné Turk et recommandé à ses autres enfants de le reconnaître pour leur chef et d'obéir à ses ordres.

---

1) Japhet eut sept fils: Gomer, Magog, Madaï, Javan, Thiras, Tubat et Mosoch; Bouillet. Dict. d'hist. et de Géogr.

Turk reçut le surnom de Yâfeth oghlâni (fils de Japhet). Il était plein d'esprit et de sagesse. Après la mort de son père il parcourut quelques contrées et choisit enfin pour demeure un endroit connu aujourd'hui sous le nom de Issigh-Koul. Il fut le premier souverain qui fit construire des tentes. On trouve encore chez les nations turques quelques usages qui remontent à l'époque de son règne. Il eut quatre fils: Toutouk, Hakal, Barsadjâr et Emlâk. Turk remit en mourant le souverain pouvoir entre les mains de son fils aîné Toutouk.

Toutouk fut un roi bon, juste et puissant. Beaucoup d'usages qui viennent de lui se conservent encore aujourd'hui chez les nations turques. Il était contemporain de Kaioumars, le premier des rois de Perse. Ce fut Toutouk qui fit connaître aux hommes l'usage du sel. Ayant, un jour, tué à la chasse une biche sauvage, il en avait fait griller quelques morceaux. Pendant son repas il ramassa un morceau qui venait de tomber à terre et le porta à sa bouche. Il lui trouva un goût fort agréable, car le terrain sur lequel était tombé ce morceau était fortement imprégné de substances salines. — Ceci lui donna l'idée de faire préparer les viandes avec du sel, et c'est de lui que vient ce délicieux usage.[1])

Toutouk mourut[2]) à l'âge de deux cent quarante ans, laissant la couronne à son fils Iltché-Khan qui suivit son père au tombeau après avoir régné un grand nombre d'années.

Après Iltché-Khan la couronne passa à son fils Dib-Baqouï-Khan. Dib signifie l'endroit où se trouve le trône et Bàqoüi, le chef du pays.[3]) Dib Baqouï-Khan fut chéri de ses amis et re-

---

1) L'auteur joue ici sur le mot نمكين qui vient du persan نمك Nèmèk sel, et signifie, qui a du sel, agréable.

2) Mot à mot. Il partit pour la ville appelée Barsa-Kilmas, celui qui y va n'en revient pas.

3) Nous laissons, il est bien entendu, à l'auteur la responsabilité de toutes les explications qu'il donne, et en général de tout ce qu'il avance

والعهدة على الراوي

douté de ses ennemis et eut un règne long et heureux. A sa mort son fils Kouyouk-Khan monta sur le trône et après un règne de quelques années, pendant lesquelles il exerça la justice, il mourut[1]) en laissant sa couronne à son fils Alindjè-Khan qui eut un règne très long.

Depuis Noé (que la paix soit sur lui) jusqu'à Alindjè-Khan tous les enfants de Japhet avaient professé l'islamisme. A l'époque d'Alindjè-Khan le pays était florissant, les hommes étaient riches et aisés. Les Uzbeks ont un proverbe qui dit: «Si un
11 chien devient trop gras, il mord son maître»[2]). A la mort d'une personne chérie, d'un fils, par exemple, ou d'une fille, d'un frère aîné ou d'un frère cadèt les hommes d'alors avaient pris l'habitude de faire une espèce de poupée qu'ils conservaient dans leur maison. Ils se plaisaient à la caresser en se disant: c'est l'image de notre un tel ou une telle; ils plaçaient devant cette poupée les premiers morceaux de leur repas; ils lui essuyaient avec soin le visage et les yeux et finissaient par se prosterner devant elle. Voilà comment, insensiblement, les hommes se laissèrent aller à l'idolâtrie

Alindjè-Khan eut deux fils jumeaux. L'aîné se nommait Tatar et le cadet Mogol. Quand Alindjè-Khan fut parvenu à un âge avancé, il partagea ses états entre ses deux fils qui, pendant toute la durée de leur règne, vécurent dans la meilleure intelligence. Nous parlerons d'abord de Tatar; si Dieu veut, nous parlerons ensuite de Mogol. Tatar-Khan mourut après un règne de plusieurs années, et après lui sept de ses descendants occupèrent successivement le trône.

Bouqa-Khan, fils et successeur de Tatar-Khan eut un long

---

1) M. à m. Il partit pour l'endroit où vont toutes les créatures.

2) Dans le manuscrit Dahl, on trouve ايت قتورسا «Quand un chien devient en ragé.» Je crois préférable la leçon qu'offre l'édition de Kazan. ايت سمرسه Si un chien devient trop gras.

règne. A sa mort son fils Yèlindjè-Khan[1]) monta sur le trône de son père et mourut après un règne de quelques années. Après lui son fils Atli-Khan devint roi et suivit son père au tombeau après quelques années passées dans les plaisirs et la bonne chère. Après lui son fils Atsiz-Khan monta sur le trône et suivit son père au tombeau après un règne de quelques années passées à guerroyer et à chasser. A sa mort, son fils Ordou-Khan monta sur le trône. Après avoir passé quelques années à boire de l'eau-de-vie et du qoumiz, à s'habiller d'étoffes précieuses du Khataï et à franchir des fleuves profonds, il partit par le chemin qu'avait pris son père. Ordou-Khan eut pour successeur son fils Baïdou-Khan qui régna quelques années.

Jusqu'au temps de Baïdou il n'y avait jamais eu aucune mé- 12
sintelligence entre les souverains mogols et tatars qui régnaient en maîtres chacun dans leurs états. Mais Baïdou, jeune homme léger et imprévoyant, déclara la guerre aux descendants de Mogol-Khan et attaqua leurs états. Ce fut pendant la durée de ces guerres que la mort vint le surprendre. Sa couronne passa à son fils Suïunitch-Khan.

A l'époque du règne de Suïunitch-Khan, le feu de la discorde et de l'inimitié entre les Mogols et les Tatars avait fait de tels progrès que toutes les eaux de l'Amou-Dèria[2]) n'auraient pas suffi pour l'éteindre. Mais dans toutes ces guerres la victoire se déclara toujours pour les Mogols.

S'il plaît à Dieu, nous parlerons des faits et gestes de Suïnitch-Khan après avoir rapporté l'histoire de Mogol-Khan.

---

1) Les noms propres. يلنجه آتسيز آتلى et اردو Yèlindjè, Atli, Atsiz et Ordou — que donne ici notre auteur sont écrits dans le Hab. بلنجه اضلى استز et اردو et chez Mr. Bérézine, dans l'édition de sa Chèïbaniade. Kazan 1849 — p. 6. du texte بيلنجه آلتسته ايسلى et اوزد Bilendjè — Isli — Altasta et Ouzid. Билянджа — Исли — Алтаста — Узидъ. p. 20 de la traduction.

2) Amou-Dèria — le Djèïkhoun des auteurs arabes et l'Oxus des anciens.

CHAPITRE II.

Depuis Mogol-Khan jusqu'à la naissance de Tchinguiz-Khan.

La racine du mot Mogol est Moung-Ol. Le peuple par un défaut de prononciation a fini par le corrompre et le prononcer Mogol. Tous les Turcs connaissent la signification du mot *Moung* qui veut dire triste *(Quaïghou)*. *Ol* signifie sincère, franc *(Sâ dè dil)*. Moung-Ol signifie donc Triste-franc.

Neuf souverains de cette famille se succédèrent sur le trône. Le premier fut Mogol-Khan et le dernier Il-Khan.

Chèrèf èddine Yezdi[1]) dans la préface[2]) de son *Zafar Nâmè* (Livre des victoires) dit: «Il est d'usage chez les Turcs de porter chaque chose au nombre neuf, parce que c'est à neuf que s'élevait le nombre des Khans mogols». «Au commencement de ce livre il a été dit également:» C'est par degré que le Dieu Très-Haut
13 a créé toutes les choses qu'Il a mises au jour, et jamais dans aucune, Il n'a dépassé le nombre neuf.

Mogol-Khan régna un grand nombre d'années. Il eut quatre fils, le premier Qarâ-Khan, le second Ouz-Khan, le troisième Kouz-Khan et le quatrième Kour-Khan. Mogol-Khan laissa en mourant sa couronne à son fils aîné Qarâ-Khan.

Qarâ-Khan, à la mort de son père, devint le souverain de tout le pays. Il passait l'été dans les montagnes d'Ar-Tâgh et de Kâr-Tâgh, que l'on appelle aujourd'hui Olough-Tâgh (grande montagne) et Kitchik-Tâgh (petite montagne). L'hiver il campait dans le Qarâ-Qoum et sur les bords du Sir-Deria. Sous le règne de Quarâ-Khan les Mogols, ses sujets, étaient devenus si infidèles qu'il ne restait plus parmi eux un seul Musulman (vrai-croyant.)

---

1) ظفرنامه Zafar Nâmè. Histoire de Timour (Tamerlan) par شرف الدين على يزدى Chèrèf eddine. Aly Yezdi trad. du persan par Petit de la Croix.

2) مقدمة Préface, introduction, prolégomènes.

Naissance d'Oghouz-Khan.

Qarâ-Khan eut de sa principale femme un fils plus beau que la lune et que le jour. Pendant trois jours et trois nuits cet enfant refusa le sein de sa mère. Chaque nuit il lui apparaissait en songe et la conjurait d'embrasser l'islamisme. Si tu ne reviens pas à Dieu, lui disait-il, je mourrai, mais je ne sucerai pas de ton lait. La mère eut pitié de son nouveau-né; elle céda à ses instances et reconnut l'unité de Dieu, et l'enfant ne refusa plus sa mamelle. Elle n'osa cependant parler à personne ni de ses songes ni de son retour à la vraie foi, car les Turcs qui, depuis Japhet jusqu'à Alindjè-Khan avaient professé l'islamisme, s'étaient laissé, depuis Alindjè-Khan, corrompre par les richesses dont ils étaient devenus les esclaves. Ils avaient oublié leur Dieu et étaient tombés dans l'infidélité. Du temps de Qarâ-Khan ils
étaient de tels mécréants que, si quelqu'un d'eux avait appris 14
que son père ou son fils eût embrassé l'islamisme, il l'aurait infailliblement fait mourir.

Les Mogols avaient, à cette époque, l'habitude de ne donner un nom à leurs enfants que lorsqu'ils avaient un an accompli. Lorsque le fils de Qarâ-Khan eut donc atteint sa seconde année, le khan envoya une invitation à ses sujets et donna un grand festin. Le jour du festin Qarâ-Khan fit apporter l'enfant au milieu de l'assemblée et dit à ses beks: Mon fils que voici vient d'atteindre sa seconde année; maintenant quel nom lui donnerez-vous? Mais avant que les beks eussent eu le temps de donner une réponse, l'enfant se mit à dire: «Mon nom est Oghouz.» Vers: Alors cet enfant d'un an prit la parole et dit: Beks et grands! — Mon nom est Oghouz, glorieux Khosrau. Sachez-le, pour sûr, vous tous hommes de mérite.» Tous ceux, grands et petits, qui avaient été conviés à ce festin, furent saisis d'admiration à ces paroles, et s'écrièrent: Puisque cet enfant vient de dire lui-même son nom, on ne peut pas lui en donner un meilleur, et tous le reconnurent sous le nom d'Oghouz. Personne, dirent-ils, n'a jamais vu ni entendu qu'un enfant d'un an puisse parler ainsi.

On tira ensuite son horoscope, et tout lui présagea une vie longue et heureuse, une grande puissance et de vastes domaines. L'enfant ne faisait que répéter en marchant le mot Allâh, Allâh, mais ceux qui l'entendaient se contentaient de dire: «c'est un enfant dont les organes de la voix ne sont pas formés; il ne sait pas ce qu'il dit», car le mot Allâh est arabe, et jamais le père d'un Mogol n'avait encore entendu prononcer un mot de cette langue.

Le Dieu Très-Haut avait fait naître Oghouz *vali* et Il avait mis son propre nom dans son coeur et sur sa langue.

15 Lorsque Oghouz fut devenu grand, Qarâ-Khan lui donna pour épouse la fille de son frère cadet Ouz-Khan. Oghouz, dans un moment où il était seul avec sa jeune épouse, lui dit: «Il y a un être auquel nous devons l'existence, toi, nous tous et l'univers entier. Son nom est Allâh. Reconnais-le comme le seul Dieu et ne fais rien de ce qu'Il défend.». La jeune fille refusa d'adorer ce Dieu, et dès ce moment Oghouz cessa de lui parler et vécut séparé d'elle. Quelque temps après on dit à Qarâ-Khan: Votre fils n'aime pas son épouse, car depuis le jour de son mariage il a toujours vécu séparé d'elle. Le khan lui donna alors pour femme la fille de son second frère Kouz-Khan. Oghouz-Khan lui proposa comme à sa première femme d'adorer le vrai Dieu, mais elle rejeta sa proposition, et dès cet instant Oghouz-Khan refusa de vivre avec elle. Quelques années après ces évènements, un jour, en revenant de la chasse, il vit au bord d'une rivière quelques femmes qui lavaient du linge, et il reconnut au milieu d'elles la fille de son oncle Kour-Khan. Craignant de voir son secret découvert, s'il envoyait quelqu'un parler à cette fille, il l'appela à l'écart et lui dit: «Mon père m'a donné deux femmes, mais je ne les aime pas, parce que je suis musulman et elles n'ont pas la vraie foi. Malgré toutes mes instances pour qu'elles embrassent l'islamisme, elles n'y ont pas consenti. Si tu voulais, toi, reconnaître le vrai Dieu, je t'épouserais. La jeune fille lui répondit qu'elle consentait à suivre son exemple et à marcher dans la voie qu'il suivait. Oghouz-Khan parla alors à son père

Qarâ-Khan qui commanda un grand festin et donna pour femme à son fils la fille de Kour-Khan. Celle-ci embrassa l'islamisme et devint l'objet de toute la tendresse de son époux. [1])

Plusieurs années plus tard, un jour qu'Oghouz-Khan était 16.
parti pour chasser dans un endroit éloigné, Qarâ-Khan avait fait préparer un repas auquel il avait invité toutes ses femmes et ses belles-filles. Pendant le repas il demanda à sa femme quelle pouvait être la raison pour laquelle Oghouz-Khan chérissait tant sa dernière femme, tandis qu'il ne montrait que de la froideur aux deux premières. Celle-ci lui répondit qu'elle en ignorait la raison, mais que ses belles-filles devaient bien la connaître. Qarâ-Khan s'étant alors adressé à elles, l'aînnée lui répondit: «C'est que votre fils est musulman; il nous a proposé à toutes les deux d'embrasser l'islâmisme et nous n'y avons pas consenti, tandis que sa dernière épouse est devenue musulmane. Voilà pourquoi il l'aime beaucoup. A cette nouvelle Qarâ-Khan fit rassembler ses beks pour tenir conseil avec eux. Il fut décidé dans ce conseil qu'on irait surprendre Oghouz-Khan à la chasse et qu'on le ferait périr. Qarâ-Khan fit aussitôt dire à tous ses serviteurs qu'il allait partir pour la chasse, et qu'ils vinssent le plus tôt possible le rejoindre.

Cependant la plus jeune des femmes d'Oghouz-Khan qui avait épié les paroles de Qarâ-Khan et surpris ses projets contre son époux, envoya à ce dernier un homme sûr pour lui faire part de tout ce qu'elle venait d'apprendre. A la réception de cette nouvelle Oghouz-Khan envoya de son côté quelqu'un aux gens de la tribu. «Mon père, leur fit-il dire, rassemble des troupes pour venir me surprendre et me faire périr. Que ceux qui tiennent pour moi viennent me rejoindre; que ceux qui sont pour mon père aillent le trouver. La plus grande partie de la tribu se rangea du côté de Qarâ-Khan, et Oghouz-Khan ne put rassembler autour de lui qu'un très petit parti.

---

1) M. à m. et Oghouz-Khan l'aima beaucoup.

Les frères cadets de Qarâ-Khan avaient un grand nombre d'enfants. Personne ne pouvait penser qu'ils se sépareraient de Qarâ-Khan. Cependant tous allèrent rejoindre Oghouz-Khan qui leur donna le nom de Ouïghour. Le mot Ouïghour est un mot turc dont le sens est connu de tous; il signifie, *yapouschghour*,
17 qui se réunit. On dit du lait qu'il s'est réuni, coagulé *sut ouïoundi*. Tant qu'il est frais, les globules dont il est composé se détachent les uns des autres, mais quand il commence à se cailler, et qu'il est devenu caséum — *qâtiq* — ces parties se collent les unes aux autres. On dit également: *Imâm-gha ouïdïm* «Je me suis joint à l'Imam, j'ai imité l'Imam». Imiter l'Imam: s'asseoir, quand il s'assied — se lever, quand il se lève[1]) n'est-ce pas se réunir à lui? Comme ces neveux (de Qarâ-Khan) étaient venus se joindre à Oghouz-Khan en s'attachant à sa fortune, il leur donna le nom de *Ouighour;* (qui s'attache).

Qarâ-Khan et Oghous-Khan rangèrent leurs troupes en bataille, et un combat s'engagea. Le Dieu Très-Haut accorda la victoire à Oghouz-Khan et l'ennemi prit la fuite. Qarâ-Khan atteint à la tête d'un coup de flèche lancée par une main inconnue mourut de cette blessure, et Oghouz-Khan succéda à son père sur le trône.

Règne d'Oghouz-Khan.

(A son avènement au trône) Oghouz-Khan fit à tous ses sujets un appel général pour les ramener à la vraie foi. Tous ceux qui embrassèrent l'islamisme furent comblés de ses faveurs; les autres, au contraire, devinrent l'objet de sa persécution; il les fit tous mourir et leurs enfants furent réduits en esclavage.

Outre les tribus qui reconnaissaient les lois de Qarâ-Khan, il y avait encore, à cette époque, beaucoup d'autres tribus dont les grandes avaient des souverains à part et voyaient se réunir autour d'elles d'autres tribus moins fortes. Des tribus qui habitaient les états de Qarâ-Kahn, toutes celles qui embrassèrent la

1) Ou «Se tenir debout, quand il est debout.»

foi de l'islâm se réunirent autour d'Oghouz-Khan, les autres s'éloignèrent et se retirèrent auprès d'autres khans.

Oghouz-Khan qui avait eu chaque année quelque guerre à soutenir contre les tribus qui habitaient la Mongolie finit par les soumettre toutes. Ceux qui avaient cherché leur salut dans la fuite, étaient allés se réfugier auprès du khan des Tatars.

Les Tatars habitaient à cette époque près du Djourdjit[1]),
vaste pays couvert de villes et de villages et situé au nord du
Khataï. C'est le pays que les Indiens et les Tadjiks appellent
Tchine. Oghouz-Khan alla attaquer les Tatars dont le khan 18
s'avança contre lui avec une nombreuse armée. La victoire se déclara pour Oghouz-Khan dont les troupes firent une telle quantité de butin qu'elles n'eurent pas assez de bêtes de charge pour emporter toutes les richesses qui venaient de tomber entre leurs mains. Il y avait parmi ces troupes un brave garçon qui imagina alors de construire un chariot. Toute l'armée suivit son exemple et construisit des chariots sur lesquels elle emporta le butin qu'elle avait fait. On donna à ces chariots le nom de Qanq. On n'en avait jamais fait usage avant cette époque, et le nom même n'en existait pas. Ils produisaient en roulant un son semblable à celui de Qanq-Qanq et c'est là ce qui leur fit donner ce nom. L'inventeur de ces chariots reçut le surnom de Qanqli. C'est de lui que descend toute la tribu des Qanqli.

Pendant soixante et douze ans Oghouz-Khan ne cessa pas d'être en guerre avec les Tatars qui sont de la même origine que les Mogols. Après soixante et douze ans il finit par les soumettre entièrement et il leur fit embrasser à tous l'islamisme. Poursuivant ses conquêtes il soumit successivement le Khitaï, le Djourdjite,[2]) le Tangout que les Tadjiks appellent le Thibet, et le Qarâ-Khitaï?) qui est aussi une vaste contrée dont les habi-

---

1) Voy. Quatremère. Histoire des Mongols de la Perse. p. XCII. Note 102. et p. XCIII. Note 108.

2) Le pays de Tchourtcheh.

tants ont le visage noir comme les Indiens. Ce pays s'étend entre l'Indostan et le Khithaï jusque sur les bords de l'Océan.[1])

Au-delà du Khitaï, dans les hautes montagnes qui bordent la côte de la mer habitaient de nombreuses tribus dont le souverain se nommait It-Barâq.[2]) Oghouz-Khan marcha contre lui, mais défait dans une bataille qu'il lui livra il se vit obligé de fuir. Il se retira entre deux grandes rivières qui coulaient en deçà de l'endroit où s'était livré le combat, et là il s'arrêta pendant quelques jours pour rassembler ceux de son armée qui avaient fui après leur défaite.

19 A cette époque les grands souverains avaient l'habitude de se faire suivre de leurs femmes, lorsqu'ils partaient pour quelque expédition lointaine et plusieurs de leurs naukers[3]) suivaient leur exemple. Un des beks d'Oghouz-Khan avait pris sa femme avec lui dans cette campagne. Il fut tué dans le combat livré à It-Barâq, mais sa femme était parvenue à se sauver et avait rejoint les troupes d'Oghouz-Khan entre ces deux rivières. Elle se trouvait dans une grossesse avancée et fut bientôt saisie par les douleurs de l'enfantement. Comme il faisait très-froid et qu'elle ne put pas trouver de cabane pour s'y mettre à l'abri, elle se vit forcée de se réfugier dans le creux d'un arbre. Ce fut là qu'elle mit au monde un fils. Le khan ayant appris cette nouvelle dit: «Le père de cet enfant est mort à mon service, qu'on ne s'inquiète pas du sort de son fils.» Il adopta cet enfant auquel il donna le nom de Qiptchâq, mot qui dans l'ancien dialecte turc signifie *un arbre creux*, et c'est parce que cet enfant avait reçu le jour dans le creux d'un arbre, qu'on lui donna le nom de

1) Ici le texte est évidemment corrompu dans tous nos manuscrits et n'offre pas de sens plausible. B. Quatremère, loco citato, pense que ce passage doit être rendu de la manière suivannte: «Oguz-Khan soumit le Khataï, le pays de Tchourtcheh, les royaumes de Tangout, de Khara-Khataï et de Khara-Djang. Celui-ci est une grande contrée dont les habitants ont le teint noir; elle confine au Mongolistan, et se prolonge vers le midi, entre le Khataï et l'Inde.

2) Rèchid ed-dine. Histoire des Tribus, dit: قوم ايت براق Le peuple d'It. Barâq: (c.-à-d. appelé It Barâq.)

3) Nauker, serviteur, officier.

Qiptchâq. Aujourd'hui encore on appelle *Tchiptchâq* un arbre creux. Le peuple, par un défaut de prononciation, a changé la lettre *Q.* ق en *tch.* چ et a fait ainsi Tchiptchâq de Qiptchâq.

Le jeune Qiptchâq fut élevé auprès de la personne d'Oghouz-Khan. A l'époque où il atteignit sa majorité, les Ourous, les Aulâq, les Madjâr et les Bachqourd n'étaient pas encore soumis. Oghouz-Khan envoya alors *Qiptchâq* avec beaucoup de monde et de naukers du côté du Tine (Don) et de l'Itil (Volga). Ce sont les noms de deux grands fleuves. Qiptchâq régna trois cents ans dans ces pays. C'est de lui que descendent tous les Qiptchâq qui depuis Oghouz-Khan jusqu'à Tchinguiz-Khan c'est-à-dire pendant quatre cents ans [1]), habitèrent seuls les bords du Yâïq (Oural), de l'Itil et du Tine. C'est pour cette raison que ce pays 20
a reçu le nom de *Dèschti-Qiptchâq*, (Désert des Qiptchâq). [2])

Oghouz-Khan, dix-sept ans après sa malheureuse expédition contre It-Barâq, marcha de nouveau contre lui. Cette fois la victoire se déclara en sa faveur. It-Barâq-Khan fut privé de la vie, et ses états durent se soumettre au vainqueur. Oghouz-Khan ne fit aucun mal à ceux qui consentirent à embrasser l'islamisme, mais il fit périr tous ceux qui ne voulurent pas se couvertir à la vraie croyance, et leurs enfants furent réduits en esclavage. Après cette conquête Oghouz-Khan rentra dans ses états.

Oghouz-Khan marche à la conquête du Touran et de l'Indostan.

Oghouz-Khan après avoir rassemblé toute l'armée des Mogols et des Tatars marcha sur Tèlâsch et Séïrâm. Les souverains de Tâschkend, de Samarcande et de Boukhara ne pouvant se mesurer avec lui en rase campagne se renfermèrent dans leurs grandes villes et dans leurs places fortes les plus sûres. Oghouz-Khan assiégea lui-même Séïrâm et Taschkend dont il s'empara et il envoya ses fils pour s'oumettre Turkestan et Endèdjân. Ceux-ci revinrent au bout de six mois auprès de leur père après avoir

1) Le M. Dahl dit ici par erreur «quatre mille ans».
2) Ou plutôt: Plaines des Qiptchaq.

pris Turkestân et Endèdjân. Oghouz-Khan, après avoir placé des gouverneurs (Darougha) dans tous les pays susmentionnés, s'empara successivement de Samarcande, de Boukhara et de Balkh[1]) où il laissa également des gouverneurs; puis il marcha contre le pays de Ghour. Cette dernière expédition avait lieu en hiver. Le froid était rigoureux, et les montagnes étaient couvertes d'une neige profonde. Son armée ne pouvait marcher qu'avec beaucoup de peine. Cependant le khan, après avoir ordonné formellement que personne ne restât en arrière, continua à avancer, et finit par soumettre tout le pays.

Le printemps était venu. Oghouz-Khan passa son armée en revue pour en faire le dénombrement. Il remarqua qu'il manquait quelques soldats et il demanda où ils étaient; mais personne ne sut lui en donner des nouvelles. Quelques jours plus tard ces gens arrivèrent et allèrent se présenter au khan qui leur de-
21 manda ce qui leur était arrivé: «Nous marchions, lui répondirent-ils, à la suite de l'armée, mais, surpris une nuit dans la montagne par une neige très-forte, nous nous sommes vus dans l'impossibilité d'avancer et forcés de nous arrêter dans cet endroit. Tous nos chevaux et nos chameaux ont péri. Au printemps nous nous sommes remis en route et nous arrivons à pied. Le khan ordonna de donner à ces gens le nom de Qârliq[2]) (homme des neiges). C'est d'eux que descend la tribu des Qârliq.

Oghouz-Khan prit ensuite Kaboul et Ghaznine,[3]) puis il marcha sur le Cachemire dont le roi nommé Yaghma, protégé par les grands fleuves et les hautes montagnes de cette contrée, refusa de se soumettre. Après un an de combats dans lesquels

---

1) La ville de Balkh est appelée par les auteurs musulmans. قبّة الاسلام Le dôme de l'islâm. أمّ البلاد La mère des cités. جنّة الارض Le paradis terrestre et خير التراب Le meilleur endroit sur la terre.

2) Ce mot écrit d'abord dans nos manuscrits قارليق Qârliq, se rencontre ensuite fréquemment sous la forme قارلوق Qarlouq.

3) Ou Ghaznah.

il y eut beaucoup de sang versé des deux côtés, Oghouz-Khan s'empara enfin du Cachemire; Yaghma fut mis à mort, et toutes ses troupes furent passées au fil de l'épée. Quelque temps après cette conquête le khan revint à Samarcande en passant par Badakhschane, et de là il retourna en Mongolie et rentra chez lui.

Expédition d'Oghouz-Khan contre l'Iran, la Syrie et l'Égypte.

Un an après son retour dans ses états Oghouz-Khan fit connaître, par une publication, à tous ses sujets qu'il allait marcher sur l'Iran, et leur ordonna de faire leurs préparatifs pour une expédition qui devait durer quelques années. Il partit l'année suivante et arriva à la ville de Tèlâsch. Le khan avait désigné des hommes qui devaient marcher derrière l'armée et qui avaient reçu l'ordre de recueillir et de ramener au gros de l'armée les traînards retardés par les fatigues de la route ou le manque de provisions, et ceux qui se seraient égarés. Ces gens amenèrent un jour au khan un homme qu'ils avaient trouvé avec sa famille en arrière de l'armée. Le khan demanda à cet homme, pourquoi il était resté en arrière. «J'avais très-peu de provisions, lui répondit cet homme, et je marchais à la suite de l'armée. Ma femme était enceinte; elle a mis au jour un enfant, mais exténuée par la faim la mère n'avait pas de lait à donner à son nouveau-né. 22
Nous avancions ainsi lentement, lorsque j'aperçus sur le bord d'une rivière un chacal qui venait de prendre un faisan. Je chassai le chacal avec un bâton et je m'emparai du faisan qu'il avait laissé tomber en fuyant. Je le fis aussitôt rôtir pour donner quelque nourriture à ma femme. C'est en ce moment que j'ai été rencontré par vos gens laissés à l'arrière-garde, qui m'ont pris et amené (en votre présence).» Le khan fit donner à ce pauvre homme un cheval, des provisions et quelque bétail. Il lui permit de ne pas suivre l'armée et (le congédia) en lui disant: Qâl-Atch. (Reste! affamé.) Ce surnom resta à cet homme, et c'est de lui que descend la tribu des Qâl-Atch qu'on appelle

aujourd'hui Khalâdj. On trouve beaucoup de ces Qâl-Atch dans le Mâvèrânnahr où ils vivent réunis à la tribu des Aïmaq, dans le Khorassan et dans l'Irâq.

De Tèlâsch Oghouz-Khan se rendit par Samarcande et Boukhara sur l'Amou-Dèriâ qu'il franchit pour entrer dans le Khorassan. A cette époqne il n'y avait pas de véritable [1] roi sur le trône de l'Iran. Kèioumers était mort et Houssching n'était pas encore monté sur le trône. Les Arabes connaissent une semblable époque sous le nom de Moulouk-i Tèvâïf (Rois des Tribus) c'est-à dire: un prince (Turè) à la tête de chaque tribu. En parlant d'une semblable époque les Turcs disent *Uïbâchina qarâ khan*, c'est-à-dire: Dans une maison un homme du peuple est un khan, en d'autres termes: Pour chaque maison un khan. Tel était l'état (d'anarchie) où se trouvait l'Iran à cette époque. Oghouz-Khan marcha successivement contre le Khorassan, l'Iraq Adjèmi, l'Iraq Arabi, l'Azerbaïdjan, l'Arménie, la Syrie et jusqu'à l'Égypte. Quelques-uns de ces pays furent conquis par la force des armes, les autres se soumirent sans combattre à sa domination.

Pendant le séjour qu'il fit en Syrie, Oghouz-Khan remit un jour en secret à un de ses naukers (officiers) un arc d'or et trois flèches, et lui dit: Pars et marche toujours vers l'orient; lorsque tu seras arrivé dans un endroit du désert que jamais pied d'homme
23 n'ait encore foulé, tu creuseras la terre et tu y enfouiras l'arc en n'en laissant sortir qu'une extrémité. Ensuite tu te dirigeras vers l'occident et tu enfouiras les flèches, comme tu auras fait de l'arc. Cet homme partit donc et revint après avoir rempli l'ordre qu'il avait reçu. Un an après cet évènement le khan fit appeler auprès de lui ses trois fils aînés, Koun, Aï et Yoldouz et leur dit: Je suis arrivé dans un pays étranger, et mes nombreuses occupations ne me laissent pas le loisir de m'adonner à la chasse. J'ai entendu dire que dans tel désert, situé à l'orient, il y a beaucoup de gibier. Partez donc avec vos propres naukers

1) Bou.

et revenez après vous y être livrés au plaisir de la chasse. Ensuite le Khan fit appeler ses trois fils cadets Kouk, Tâgh et Tinguiz et les envoya vers l'occident après leur avoir tenu le même discours qu'à leurs frères. Quelques jours plus tard les princes revinrent tous avec une grande quantité de gibier et rapportant, les aînés un arc en or et les cadets trois flèches en or.

Le khan convoqua alors le peuple et donna un festin pour lequel il avait fait préparer une grande quantité de viandes et de mets outre tout le gibier apporté par ses fils. Il fit demander aux augures ce que présageaient l'arc et les flèches retrouvés qu'il rendit ensuite à ses fils. Les trois aînés rompirent en trois l'arc dont ils prirent chacun un morceau, et les cadets reçurent chacun une des flèches.

Après un séjour de plusieurs années dans les contrées qu'il venait de soumettre, Oghouz-Khan laissa des gouverneurs dans tous les pays conquis depuis Seïrâm jusqu'en Égypte et revint dans sa patrie après avoir anéanti ses ennemis et comblé de ses largesses ceux qui lui étaient attachés.

Oghouz-Khan, à son retour dans son yourt [1]), ordonne des réjouissances publiques.

En réjouissance des brillantes conquêtes qu'il venait de faire et de son heureux retour dans son pays avec ses fils et son armée, Oghouz-Khan résolut de donner un grand festin. Il fit construire à cette occasion une grande tente dont tous les bois étaient recouverts de plaques d'or et ornés de rubis, de saphirs, d'émeraudes, de turquoises et de perles. On a écrit les vers suivants 24
pour décrire cette tente. Vers: «Ce roi puissant a fait dresser une tente, qui a fait honte à la voûte céleste. [2]) Il a fait égorger

1) Yourt, tente, maison, domicile, pays.

2) Au lieu de: كيم اول ايو فلك ايوندين قيلدى عار que donne le texte de nos manuscrits, il faut lire, je crois:

كيم اول ايودين فلك ايوى قيلدى عار

neuf cents chameaux et neuf mille moutons. Il a fait préparer quatre-vingt-dix-neuf bassins (hauz) en cuir travaillé, dont neuf étaient pleins d'eau-de-vie *(araq)* et quatre-vingt-dix de qoumiz.— Il a fait inviter à ce festin tous ses serviteurs.»

Oghouz-Khan donna à ses six fils de nombreux conseils et de sages instructions. Il leur donna des terres, des villes et des tribus et les combla de ses largesses. Voici encore des vers composés à cette occasion. Vers: «Oghouz-Khan fit pendant ces fêtes de grandes largesses et combla d'honneurs ses six fils. — Ils avaient donné des preuves de leur courage; ces dignes fils doués de la bravoure de leur père. — Ils étaient son plus ferme soutien, et faisaient sa force au jour du combat.» — Tous les naukers du khan qui l'avaient suivi dans ces expéditions et s'étaient distingués reçurent également, chacun selon ses services et ses mérites, des villes, des villages et des terres. S'adressant ensuite à ses fils, le khan dit: Vous, mes trois fils qui avez trouvé et rapporté l'arc d'or et qui l'avez rompu en trois parties pour vous les partager, vous porterez, dès ce jour, le nom de Bouzouq (rompu), vous et toute votre postérité jusqu'à la fin des siècles, et vous, mes trois fils cadets, qui avez rapporté les trois flèches vous porterez, dès ce jour, vous et votre postérité, le nom de Utch-Ouq (trois flèches) jusq'à la fin des siècles. Ce n'est pas, ajouta le khan, par un pouvoir humain, c'est par un effet de la volonté de Dieu que vous avez trouvé cet arc et ces flèches. Les peuples qui ont vécu avant nous regardaient l'arc comme l'emblême de la puissance royale et les flèches représentaient chez eux les envoyés d'un roi, car les flèches doivent suivre la direction que leur a donnée l'arc. Maintenant j'ordonne qu'après ma mort mon fils aîné Koun me remplace sur le trône et que ses
25 successeurs soient toujours choisis parmi les Bouzouq, tant qu'il restera parmi eux quelqu'un digne de porter la couronne et que les autres (Bouzouq) se placent à leur droite. Je veux que les Utch-Ouq se placent à leur gauche; qu'ils aient également le côté gauche dans la tente, et que jusqu'à la fin du monde

ils restent satisfaits de leur rôle de nauker (serviteur du prince).

Oghouz-Khan retourna au sein de Dieu après un règne de cent et seize ans.

Règne de Koun-Khan, fils aîné d'Oghouz-Khan.

Oghouz-Khan avait eu pour vézir un nommé Irqil-Khodja, fils d'un des anciens (Aqsaqâl) de la troupe à laquelle il avait donné le nom d'Ouïghours. Cet Irqil-Khodja, homme plein d'esprit, de sagesse et d'instruction, avait occupé la place de premier ministre pendant tout le règne de ce prince. Koun-Khan lui conserva cette place de ministre et suivit en tout jusqu'à sa mort les conseils qu'il lui donnait. Irqil-Khodja parvint à un âge très-avancé.

Un jour qu'il se trouvait seul avec Koun-Khan, il lui tint ces paroles: «Ton père, pendant cent et seize ans n'a jamais couché à l'ombre, même au milieu des chaleurs de l'été, et jamais les rigueurs de l'hiver ne l'ont retenu dans sa tente. Aussi son épée victorieuse lui a soumis plusieurs pays qu'il a remis, à sa mort, entre tes mains et celles de tes cinq frères. Si vous vivez toujours, vous et vos enfants, en bonne intelligence les uns avec les autres, tous ces pays vous resteront soumis pendant bien des années. Mais si vous cessez d'être unis, vous perdrez bientôt non-seulement tous les pays conquis, mais encore vos états héréditaires, tous vos biens et même la vie.» Koun-Khan lui répondit: Vous aidiez mon père de vos sages conseils et c'est vous aujourd'hui qui me tenez lieu de père; je ne veux agir que d'après ce que vous jugerez convenable. Oghouz-Khan, continua alors le vieillard, vous a laissé de vastes pays, des villes, des tribus, de 26
grandes richesses et d'inombrables troupeaux. Mais vous êtes six frères, et chacun de vous a quatre fils, ce qui fait, outre vous six, vingt-quatre princes du sang (châhzâdè). Voilà ce qui me fait craindre que les biens de ce monde ne viennent semer la discorde parmi vous. Vers persans: «Or, richesses, biens et troupeaux je leur accorderai tout d'une seule fois. — Que chacun

d'eux possède un signe distinctif comme nom, prénom et sceau. Quand chacun d'eux connaîtra la part qui lui est échue, il n'y aura plus entr'eux ni guerre ni injustice. Tous ceux qui naîtront de leur race marcheront sur leurs traces dans la voie de l'équité. Koun-Khan entendit les paroles d'Irqil-Khodja, et il rendit hommage à la sagesse du vieillard.»[1])

Koun-Khan agréa le conseil d'Irqil-Khodja et convoqua une assemblée générale. Lorsque tous, grands et petits, furent réunis, il partagea entre les princes susmentionnés les provinces les tribus, les biens et les troupeaux qu'avait laissés Oghouz-Khan. — Les aînés reçurent un lot plus considérable que les cadets.

Outre ces vingt-quatre princes, tous nés de femmes légitimes, les frères de Koun-Khau avaient encore eu un grand nombre d'enfants nés de leurs concubines. Le khan accorda également quelque chose à chacun d'eux d'après sa position.

Après ce partage Koun-Khan fit dresser la tente d'or construite par ordre de son père Oghouz-Khan. Il fit dresser de chaque côté de cette grande tente six autres tentes blanches. A droite et à gauche on planta deux mâts hauts de quarante brasses.[2]) Sur le sommet du mât droit était assujettie une boule d'or et sur le gauche une boule d'argent. D'après les ordres du khan la boule d'or devait servir de but aux traits des Bouzouq
27 et de leurs serviteurs, et la boule d'argent à ceux des Utch-Ouq et de leurs serviteurs qui devaient, ainsi que les Bouzouq, lancer leurs flèches en passant au grand galop de leurs chevaux. Des prix d'une grande valeur furent octroyés à ceux qui touchèrent le but.

Pour le festin que le khan fit préparer à cette occasion, il suivit l'exemple que lui avait donné son père. On égorgea neuf

1) De Mirkhond.
روضة الصفا. Voy. Chrestomathies Orientales. Vie de Djenghiz-Khan par Mirkhond. Paris 1841. p. 21.
Ces vers ne se trouvent pas dans le Raudhètoussafa lithographié à Teherân en 1240 (1853) 2 vol. fol.

2) قولاج

cents chevaux et neuf mille moutons. Neuf bassins faits de cuir travaillé furent remplis d'eau-de-vie, et quatre-vingt-dix de qoumiz. Ces réjouissances se prolongèrent quarante jours et quarante nuits.

Noms des fils et des petits-fils d'Oghouz-Khan.

Oghouz-Khan eut six fils. L'aîné se nommait Koun-Khan, le second Aï-Khan, le troisième Yoldouz-Khan, le quatrième Kouk-Kkan, le cinquième Tâgh-Khan, et le sixième Tinguiz-Khan. Chacun d'eux eut quatre fils nés de femmes légitimes. Ils eurent en outre des enfants nés de leurs concubines. Nous les nommerons également plus bas. Koun-Khan eut quatre fils. L'aîné se nommait Qâli, le second Bayât, le troisième Alqa Ouïli et le quatrième Qarâ Ouïli.

Aï-Khan eut quatre fils. L'aîné était Yâzir, le second Yâbir, le troisième Doudourgha et le quatrième Doukèr.

Les quatre fils de Yoldouz-Khan étaient Ouschâr, Qirniq, Bèkdili et Qârqine.

Les quatre fils de Kouk-Khan s'appelaient: l'aîné Bâyendar, le second Badjèni, le troisième Djâvouldour et le quatrième Djèbeni.

Les quatre fils de Tâgh-Khan étaient Salour, Imèr, Alâ-Yountli et Ourker.

Ceux de Tinguiz-Khan: Ikdiz, Bikdouz, Ava et Qaniq. [1])

Outre les fils susmentionnés que les six fils d'Oghouz-Khan eurent de femmes légitimes, chacun d'eux eut encore quatre fils 28
nés de concubines. Voici leurs noms, mais on ne sait pas positi

1) Voici les noms de ces vingt-quatre fils, d'après Réchid-eddin. Édition de Bèrèzine. Texte p. 32:

قايى — بايات — اِلقراولى — قرا اوِيلى يارز — دوكر — دودورغا — يايرلى

اَوْشر — قِريق — بيكدلى — قارقين — بايندر — بجِنه — جاولدور —

چَپنى سالور — ايمور — الايورنتلى — اورگز بيكدير — بوكدور — بيْوه قنيق

vement à qui appartenait chacun de ces fils: 1) Kènè, 2) Kounè, 3) Tourbatli, 4) Kèraïli, 5) Sultânli, 6) Oqli, 7) Kourkli, 8) Soutchli, 9) Hèrâssanli, 10) Youroundji, 11) Djâmtchi. 12) Touroumdji, 13) Qoumi, 14) Sourqi, appelé aujourd'hui Sourkhi, 15) Qourtchiq, 16) Sourâtchiq, 17) Qarâtchiq, 18) Qaz-ghourt, 19) Qirghiz, 20) Tèkân, 21) Lâlâ, 22) Merdè, 23) Choui, 24) Sâïr.

Signification des noms des vingt-quatre petits fils d'Oghouz-Khan.

Qâli signifie *fort*; Bayât *riche*; Alqâ Ouïli, *qui est d'accord*; Qarâ Ouïli *qui a toujours sa tente avec lui*; Yâzir *chef des tribus*; Yâbir *qui renverse tout ce qui se rencontre devant lui*; Doudourgha, *celui qui sait faire la conquête d'un pays et conserver sa conquête*; Douker, *rond*; Oouschar, *prompt à terminer une affaire*; Qirniq, *fort*; Bèkdili, *dont les paroles sont dignes de respect*; Qarqîne, *qui nourrit bien*; Bâyendar, *bienfaisant*; Badjènè, *zélé*, *qui fait ses efforts*; Djavouldour, *célèbre*, *qui a une grande renommée*; Djèbni, *preux*, *héros*; Salour, *armé d'un glaive*; Imer, *le riche*
29 *des riches*; Ala-yountli, *qui a un cheval pie*; Ourkèr, *qui agit bien*; Ikder, *grand*; Bekdouz, *serviteur*; Avâ, *d'un haut rang*; *Qaniq*, *respectable*.

Koun-Khan retourna au sein de Dieu après un règne de soixante et dix ans, laissant à sa place son frère puîné Aï-Khan.

Règne d'Aï-Khan.

Aï-Khan fut un prince bon, juste, plein d'instruction, mais sévère. Il suivit les conseils que lui avaient donnés son père et son frère aîné; il suivit la route qu'avait frayée son père et retourna au sein de Dieu après un règne de plusieurs années.

Règne de Yoldouz-Khan.

Yoldouz-Khan fut aussi un bon roi, mais nous ignorons, s'il était le petit-fils d'Aï-Khan ou un de ses proches parents. Aï-Khan avait bien un frère cadet du nom de Yoldouz, mais ce n'est pas lui (qui régna après Aï-Khan). Quoi qu'il en soit Yoldouz-Khan était descendant d'Oghouz-Khan. Il régna quelques années, et laissa, en mourant, la couronne à son fils Mingli.

Règne de Mingli-Khan.

Mingli-Khan fut aussi un bon prince. Il passa plusieurs années de sa vie mangeant de la viande, buvant du qoumiz, s'habillant d'hermine et de zibeline, vivant dans les bras de beautés semblables au soleil et à la lune; montant des chevaux ambles, vifs comme le vif-argent et des coursiers rapides comme le vent, et se portant partout où son coeur l'appelait. Il partit pour l'autre monde laissant son trône à son fils Tinguiz-Khan.

Règne de Tinguiz-Khan.

Tinguiz-Khan régna un grand nombre d'années. Parvenu à 30
un âge avancé il remit les rênes de l'empire entre les mains de son fils Il-Khan et mourut après avoir passé encore quelques années dans la prière et le culte du Seigneur.

Règne d'Il-Khan.

Il-Khan devint khan des Mogols. Nous avons dit plus haut[1]) que le neuvième khan des Tatars était Suïunitch-Khan. Il-Khan et Suïunitch-Khan régnaient à la même époque. Ils étaient toujours en guerre, mais Il-Khan avait toujours le dessus. Pour cette raison Suïunitch-Khan envoya quelqu'un auprès du khan des Qirghiz qu'il parvint à mettre dans ses intérêts par de grands présents accompagnés de beaucoup de promesses.

De toutes les tribus qui habitaient ces pays, alors très-peuplés, la tribu Mogole était la plus nombreuse. Dans toutes les guerres que les Mogols avaient eu à soutenir contre quelque tribu, ils avaient toujours été victorieux, et il ne restait plus une seule tribu de race turque qui n'eût senti la force de leur bras et où n'eussent pénétré leurs flèches; et pour ces raisons toutes ces tribus nourrissaient une haine contre les Mogols et gémissaient de leur oppression.

Suïunitch-Khan, après avoir gagné le khan des Qirghiz, envoya des ambassadeurs à toutes les tribus. Prêtez-moi votre secours, leur fit-il dire, réunissons-nous dans tel endroit, le dix

1) Voy. plus haut page 11.

de tel mois, et nous irons tirer vengeance des Mogols. Toutes ces tribus répondirent à cet appel et se réunirent dans l'endroit désigné d'où elles marchèrent contre les Mogols.

Les Mogols rassemblèrent dans un même endroit leurs tentes et leurs troupeaux. L'armée creusa un fossé tout autour du camp et attendit le combat. A l'arrivée de Suïunitch-Khan les deux partis en vinrent aux mains. On combattit dix jours de suite.
31 Voyant que chaque jour l'avantage restait du côté des Mogols, Suïunitch-Khan rassembla dans un conseil secret tous les khans et tous les beks des tribus alliées et leur dit: Nos affaires finiront mal, si nous n'usons pas de ruse avec les Mogols, et le lendemain, à la pointe du jour, ils levèrent leur camp et se retirèrent en abandonnant quelque mauvais bétail et leur gros bagage, comme une armée qui prend la fuite.

Les Mogols, trompés par ce stratagème, crurent que l'ennemi ne se retirait que parce qu'il ne se sentait plus la force de revenir au combat, et ils se mirent aussitôt à sa poursuite. Les Tatars ayant vu que les Mogols allaient les atteindre se retournèrent tout d'un coup et se formèrent en bataille. Après une lutte sanglante les Tatars eurent enfin le dessus et poursuivirent leurs ennemis jusqu'à leur campement, en en faisant un horrible carnage. Comme toutes les tentes des Mogols se trouvaient rassemblées dans un même endroit, tout fut pris, tentes et troupeaux, au point que pas une seule famille ne réussit à se sauver. Tous les grands de la tribu des Mogols furent passés au fil de l'épée, les petits furent réduits en esclavage et partagés entre les troupes ennemis; et il ne resta plus de Mogols, car ceux qui avaient été épargnés avaient été réduits en esclavage et avaient dû prendre le nom des tribus auxquelles appartenaient leurs maîtres. En un mot, il ne resta plus de Mogols au monde.

Qiân et Nokouz se retirent dans l'Erkènè Qoun où ils fondent un etat.

Suïunitch-Khan, après avoir pillé les Mogols, avait repris la route de ses états. Les nombreux fils d'Il-Khan avaient tous

péri dans cette guerre à l'exception du plus jeune, Qiân, qui
venait de se marier cette même année. Ce Qiân et un fils du
frère cadet d'Il-Khan, Nokouz, qui était du même âge que Qiân
et venait aussi de se marier, étaient tombés tous les deux en
partage à deux hommes de la même compagnie. Dix jours après
cette bataille ils trouvèrent l'occasion de s'échapper, pendant la
nuit, avec leurs femmes. Ils prirent la fuite et revinrent à l'en-
droit où ils avaient campé (avant cette dernière guerre). Ils y 32
trouvèrent beaucoup de troupeaux des quatre espèces[1]) qui
avaient échappé au pillage et qui étaient revenus au campement.
Ils tinrent conseil et se dirent: Si nous allons rejoindre quelque
tribu nous y serons entourés des quatre côtés de tribus ennemies.
Si nous restons ici, il est impossible que nous ne finissions pas
par être rencontrés par quelqu'un de nos ennemis. Donc, ce que
nous avons de mieux à faire c'est d'aller chercher un asile dans
les montagnes, dans un endroit écarté des chemins frayés. Ils
se dirigèrent alors vers les montagnes en chassant devant eux
leurs troupeaux Ils arrivèrent ainsi dans la gorge d'une haute
montagne qu'ils gravirent en suivant un chemin frayé par des
argalis.[2]) Arrivés au sommet, ils descendirent par le versant
opposé. Après avoir bien cherché partout ils s'assurèrent qu'il
n'existait pas, pour parvenir dans cet endroit, d'autre sentier
que celui qu'ils avaient suivi; encore était-il si dangereux qu'un
chameau ou une chèvre ne pouvait y passer qu'avec mille difficultés,
car, au moindre faux-pas, ils risquaient d'être précipités dans
les abîmes qui bordaient cette route. Dans l'intérieur de ces
montagnes il y avait une vaste contrée où ils trouvèrent en abon-
dance des rivières, des sources, des pâturages, des arbres frui-
tiers et du gibier de toute espèce. Ils rendirent grâce à Dieu,
quand ils eurent vu ce pays. L'hiver, ils se nourrissaient de la
chair de leurs troupeaux, dont les fourrures leur servaient de
vêtement. L'été, le lait de leurs troupeaux suffisait à leurs

1) Chameaux, chevaux, bœufs et moutons.
2) Argali ou mouton sauvage.

besoins. Ils donnèrent à cet endroit le nom d'Erkènè-Qoun. Erkènè signifie *la ceinture d'une* montagne et Qoun, *tranchant, escarpé*. C'était l'endroit le pluséleve de la montagne (le Qîr).[1])

Qiân et Nokouz eurent un grand nombre d'enfants. Les enfants de Qiân, qui étaient les plus nombreux, reçurent le nom
de Qiât. Ceux de Nokouz, qui étaient moins nombreux, reçurent
33 deux noms. Les uns furent appelés Nokouzlar (les Nokouzes) et
les autres Dourliguine.

Le mot Qiân signifie un torrent qui descend avec impétuosité d'une montagne et se précipite dans un ravin. Le fils d'Il-Khan avait reçu ce nom à cause de sa force et de son caractère impétueux. Qiât est le pluriel de Qiân.

Les enfants de Qiân et de Nokouz restèrent dans l'Erkènè-Quoun; ils se multiplièrent et s'étendirent (dans les vallées). Chaque famille forma un Oumaq à part et porta le nom d'un Orouq.[2]) S'il plaît à Dieu nous raconterous l'histoire de ces différents Orouq. Le mot Oumaq signifie *os, race*. Les Turcs en interrogeant quelqu'un lui disent de quel Oumaq es-tu? c'est-à-dire de quel race. Après un séjour de plus de quatre cents ans dans l'Erkènè-Qoun ces Mogols se trouvèrent posséder des troupeaux si nombreux qu'ils manquèrent de place. Ils s'assemblèrent dans un endroit pour tenir conseil. Nous avons entendu raconter à nos pères, se dirent-ils, qu'en dehors de l'Erkènè-Qoun il y a un vaste et beau pays qu'habitaient autrefois nos ancêtres. Des tribus étrangères sous la conduite des Tatars sont venues ravager notre pays et s'en sont emparés. Grâce à Dieu nous ne sommes plus aujourd'hui si faibles que nous devions encore craindre nos ennemis et rester renfermés dans ces montagnes. Cherchons une issue et sortons d'ici. Nous vivrons en paix avec ceux qui se diront nos amis, et si quelqu'un se présente en ennemi, nous le combattrons.

---

1) Voyez sur l'Erkènè-Qoun une note de Dordji Banzaroff dans le livre Шейбаніада, Chéïbaniade, — trad. de Bérézine. — Kazan. 1849. Note IV. page. ٢١ (21) О названіи Эргэнэ Хонъ.

2) Orouq. Branche d'une tribu. Tribu.

Tous les Mogols ayant approuvé cette pensée, se mirent à la recherche d'un chemin qui pût les conduire hors de ces montagnes, mais toutes leurs perquisitions restèrent infructueuses. Un forgeron dit enfin: J'ai remarqué, dans tel endroit, une mine de fer qui paraît n'être composée que d'une seule couche. Il serait possible de s'ouvrir un chemin dans cet endroit, si nous faisions fondre ce fer. On alla examiner l'endroit indiqué et l'on 34
reconnut que le forgeron avait raison. On mit sur tous les habitants du pays un impôt en bois et en charbon que l'on disposa par couches dans une large fissure que présentait le flanc de la montagne. Après avoir placé aussi du bois et du charbon sur le sommet et sur les flancs de la montagne, ils préparèrent avec des peaux soixante et dix grands soufflets qu'ils disposèrent en soixante et dix endroits; après quoi (ils mirent le feu au bois) et se mirent à souffler tous à la fois.

Par un effet de la Toute Puissance de Dieu, ce feu ardent fit fondre le fer de la montagne qui s'ouvrit, laissant un passage juste assez large pour y faire passer un chameau chargé.

Ce fut ainsi que les Mogols sortirent de ces montagnes, après avoir pris une note exacte du mois, du jour et de l'heure de leur délivrance. Depuis cette époque les Mogols ont l'habitude de fêter ce jour Le khan prend avec des tenailles un morceau de fer rougi au feu, et le place sur une enclume où il le bat à coups de marteau, ce que font après lui tous les bèks. Les Mogols rappellent ainsi avec la plus grande vénération le jour heureux où ils sont sortis de leur prison et rentrés dans la patrie de leurs pères.

Le roi qui régnait sur les Mogols, à l'époque de leur sortie de l'Erkènè-Qoun, était Bourtè Tchina, descendant de Qiân et de la branche (orouq) des Qourlâs. Il envoya des ambassadeurs à toutes les tribus pour leur faire part de sa sortie des montagnes et de son arrivée. Quelques-unes de ces tribus lui montrèrent des dispositions amicales, d'autres le reçurent en ennemi. Les Tatars lui déclarèrent la guerre. Les Tatars et les Mogols se

livrèrent un combat dans lequel les Mogols restèrent vainqueurs. Les grands des Tatars furent passés au fil de l'épée et les petits furent réduits en esclavage. Voilà comment, après quatre siècles et demi, les Mogols vengèrent la mort de leurs pères et la perte de leurs biens, et rentrèrent en possession du pays qui avait été la patrie de leurs ancêtres.

De toutes les tribus turques qui habitaient alors ces contrées, les Tatars étaient les plus nombreux et les plus puissants. Aussi les Mogols après avoir défait les Tatars, à leur sortie de l'Erkènè Qoun, et avoir repris possession du Yourt de leurs pères, se trouvèrent, à la place des Tatars, à la tête de toutes
35 les autres tribus, dont quelques-unes même vinrent chercher leur protection et se réunir à eux en se donnant pour des tribus de race mogole.

Histoire des Mogols et des autres tribus de race turque, leur origine, leurs noms et leurs surnoms.

Voici ce que dit Khodja Réchid[1]) de Qazvine: «De tous les princes de la famille de Tchinguiz-Khan qui régnèrent dans l'Iran, le premier qui embrassa l'islamisme fut Ghazân-Khan, (que la miséricorde de Dieu soit avec lui), fils d'Arghoun-Khan, fils d'Abaqâ-Khan, fils de Holagou-Khan, fils de Touli-Khan, fils de Tchinguiz-Khan. Lorsque Ghazân-Khan fut monté sur le trône, il fixa un endroit pour sa résidence. Il me fit appeler auprès de sa personne, daigna gracieusement me nommer son vèzir, et remettre entre mes mains la direction de toutes les affaires de l'Iran. L'année suivante, ce prince me fit appeler, un jour, et me dit: Grâce à Dieu, nous sommes devenus musulmans. Deux ou

---

[1]) Khodja-Réchid-eddine, auteur du جامع التواريخ Djami oultavarîkh. Collection des annales.

Fadl-Allah-Raschid ou Raschid-eldin, fils d'Imâd-eldevleh-Abou'lkhaïr, et petit-fils de Mouwaffakeldevleh-Ali, vint au monde dans la ville de Hamadan, l'ancienne Ecbatane.

Quatremère. Histoire des Mongols de la Perse. Tome I, p. II.

trois générations se sont déjà éteintes depuis que notre bis-aïeul Holagou-Khan est venu de la Mogolie, et ceux qui viendront après nous finiront par oublier la langue des Mogols, leurs usages, les noms de leurs tribus et des pays qu'elles ont habités Il y a dans la Mogolie beaucoup de tribus; lesquelles d'entre elles sont de race mogole et lesquelles ne le sont pas? Je veux donc que tu t'occupes d'un ouvrage dans lequel tu rassembleras les noms et l'histoire de toutes ces tribus. Comme je le priai de considérer qu'un homme ne pouvait faire bien qu'une seule chose à la fois et qu'il avait déjà daigné me donner une charge bien importante: «Toi seul, me dit-il, tu peux composer cet ouvrage. Nous avons déjà des livres écrits en langue mogole, et nous avons ici des vieillards qui se rappellent les faits qui n'y sont pas mentionnés.» Il m'adjoignit, pour ce travail, cinq ou six personnes qui connaissaient l'ancien dialecte mogol.

Il y avait, à cette époque, à la cour du khan un grand bèk 36
dont le nom était Poulâd et le surnom Tchingsang. Le prince lui dit: Personne aujourd'hui ne connaît mieux que toi la généalogie des Mogols; tu parles le mogol et tu peux lire les ouvrages écrits dans cette langue; et, d'après l'ordre du prince, ce fut sous la direction de ce Poulâd Tchingsang Bèhâdour que ces six personnes s'occupèrent (à rassembler les matériaux d'après lesquels je devais écrire cette histoire). C'est dans l'année sept cent deux de l'Hégire [1]) que j'ai terminé cette histoire à laquelle j'ai donné le nom de Djâmioul-Tèvârikh (Recueil des annales). »

J'ai aujourd'hui sous les yeux cette Histoire de Rèchid, et, comme je l'ai dit au commencement de ce livre, je possède en outre dix sept autres histoires de Tchinguiz (Tchinguiz-Nâmè).

---

1) Donc un an après la mort de Ghazan-Khan, mort, d'après notre auteur, en 701 (1301) voy. pag. 165 du texte.

D'après d'Ohsson. Hist. des Mongols. T. IV. Livre VIII, p. 350: Ghazan-Khan mourut dans la soirée du dimanche 17 mai 1304 (703).

C'est d'après ces ouvrages que j'écris cette histoire (Chèdjèrèï-Turc).

Mais dans les copies qui ont été faites de cette histoire de Rêchid, copies qui, dans l'espace de trois cent soixante et douze ans se sont élevées, Dieu sait, au nombre de vingt ou de trente, les copistes, tous gens manquaut d'instruction et de bonne foi, ont fait tant de fautes, en se recopiant les uns les autres, qu'ils ont fini par altérer un tiers et presque la moitié de cette histoire, dans laquelle tous les noms de montagnes, de rivières, de lieu et de personnes sont mogols ou turcs. Les personnes chargées d'écrire cette histoire, ainsi que les copistes, dont les manuscrits sont parvenus jusqu'à nous, étaient tous des Persans ou des Tadjiks dont aucun ne connaissait ni le mogol ni le turc. Il y a des noms propres mogols qu'un Tadjik n'apprendrait pas en dix jours à prononcer correctement, comment donc aurait-il pu les écrire. Le Dieu Très-Haut m'a donné la connaissance des langues turque et persane, de tous les mots et de toutes les expressions qu'on peut y rencontrer et je crois que personne aujourd'hui ne connaît aussi bien que moi le turc et le Tadjik.

J'ai de plus eu l'occasion de visiter le pays des Qalmouqs où
7 j'ai passé une année entière pendant laquelle j'ai bien étudié leur langue avec toutes ses expressions, ainsi que leurs usages et leurs coutumes.

Afin de mettre cette histoire à la portée de toutes les classes, je l'ai écrite en turc, et le style en est si simple qu'un enfant de cinq ans pourra facilement le comprendre; et pour le rendre plus clair j'ai évité d'y mêler un seul mot turco-djaghatai, persan ou arabe.

Si le messager de la mort ne vient pas me visiter trop tôt, j'ai l'intention, avec l'aide de Dieu, de traduire également cette histoire dans le langage fleuri des Persans.

Maintenant que nous avons dit ce que nous devions dire, ne nous écartons pas davantage de notre sujet.

Nous allons raconter d'abord ce que nous savons sur les dif-

férentes tribus non-mogoles, et, si Dieu veut, nous parlerons ensuite des tribus mogoles.

Les cinq premières familles de race turque qui formèrent des tribus étaient, comme nous l'avons dit à l'article d'Oghouz-Khan, [1]) celles des Ouïghours, des Qangli, des Qiptchâq, des Qâl-Atch et des Qârliq.

Les descendants d'Oghouz-Khan, conjointement avec les Turcomans, habitaient la Transoxiane (Mavèrânnahr) et le Khorassan. Les Qiptchâq habitaient les contrées situées entre le Don (Tine), le Volga (Itil) et l'Oural (Yâïq). Les Qanqli campaient d'abord avec les Turcomans, mais, quand ces derniers se furent étendus dans le pays, les Qanqli choisirent pour demeure les bords de l'Issik-Koul, du Tchou et du Tèlâche où ils passèrent un grand nombre d'années.

Tèkèsch-Khan, un des souverains d'Urguendj, avait pour femme la fille d'un des grands de la tribu des Qanqli. Cette femme de Tèkesch-Khan se nommait Turkân. C'est d'elle qu'a reçu le jour Sultan Mohammed Khârezm Châh, roi puissant dont les états s'étendaient, d'un côté, jusqu'à l'Indostan, de l'autre jusqu'à Endèdjân et au Turkestan, d'un troisième côté jusqu'à l'Arabistan et du quatrième jusqu'au pays de Roum.

Urguendj était sa capitale. Tous les proches parents de Tur- 38
kân-Khâtoun se rendirent les uns après les autres à la cour de Sultan Mohammed où ils embrassèrent l'islamisme et entrèrent au service du sultan. Turkân-Khâtoun avait un frère aîné appelé Khoumâr Tékine. Il se rendit auprès du sultan, se fit musulman et fut nommé Dârougha (Gouverneur) d'Urguendj. Après lui arriva Inâltchik, fils du frère cadet du père de Turkân-Khatoun, qui se fit aussi musulman et reçut du sultan le gouvernement de tout le Turkestan. Sultan Mohammed ordonna que dorénavant personne ne l'appelât plus Inaltchik, mais Ghâïr-Khan[2]). Ensuite

---

1) Voy. pag. 17—22.

2) اميرو اينالجيق كه لقب خاير خان يافته بود Mirkhond Raudèt ou ssafâ.

arriva un nommé Kouk, un des principaux de la tribu des Qanqli. Le sultan lui donna Boukhara avec le titre de khan (Kouk-Khan).

Le nombre des Qanqli qui vinrent se mettre au service de Sultan Mohammed Khârezm Châh s'élevait à cinquante ou soixante mille. Dix mille tentes (familles) des Qanqli étaient restées sur les bords du Tchou et du Tèlasch. Mais à l'arrivée de Tchinguiz-Khan tous ces Qanqli qui habitaient sur les bords du Tèlâsch, furent conquis et tout leur pays fut ravagé. Avec eux disparut la tribu des Qanqli. Les Qanqli qui, longtemps dispersés, ont pu plus tard se réunir sont les restes de cette tribu.

Les Qarliq.

Les Qarliq habitaient les hautes montagnes de la Mogolie. Ils se livraient à l'agriculture et à l'élève des troupeaux. Ils choisissaient pour roi le plus digne d'entr'eux et, à sa mort, ils en élisaient un autre à sa place. Ils étaient peu nobmreux; à l'époque la plus florissante de leur existence, le nombre de leurs familles ne s'élevait pas à plus de deux mille. Ils habitaient ce pays depuis près de quatre mille ans [1], lorsque Tchinguiz-Khan, qui était devenu le souverain de la Mogolie et avait soumis les
39 autres tribus, leur envoya Qoubilaï Noyân le Barlas [2]) pour les sommer de se soumettre. Arslan-Khan, alors roi des Qarliq, partit avec Qoubilaï Noyân et alla se présenter à Tchinguiz-Khan auquel il offrit de riches présents à la tête desquels était sa propre fille. Arrivé auprès du khan, il prêta entre ses mains le serment d'être jusqu'à sa mort son serviteur le plus fidèle. Le khan, de son côté, le reçut avec beaucoup de bonté et le congédia après lui avoir donné une jeune fille de sa famille. Mais il ordonna que dès ce moment on ne l'appelât plus Arslan-Khan,

---

1) Ceci, évidemment, ne peut être qu'une faute de copiste pour quatre cents ans.

2) Daprès Bérézine-Baroulâs.

mais Arslân Sirâq[1]), car, dit-il, en regardant ses beks, comment peut-on maintenant l'appeler Arslan-Khan[2]). Dans la langue des Mogols on appelle un Tâdjik, Sirâq.

Les Ouïghours.

Le mot Ouïghour signifie *yâpouschghour* (qui se réunit). On dit en parlant du lait, qu'il s'est coagulé, *Ouïdi.* Tant qu'il est frais, les parties dont il est composé se détachent les unes des autres, mais lorsqu'il s'est coagulé, qu'il s'est eaillé, elles ne se séparent plus. *Ouïdi* c'est-à-dire *yâpouschti*, il s'est réuni. On dit aussi *Imâmgha ouïdime*, je me suis joint à l'Imam; j'ai imité l'Imâm. Je me suis assis, quand il s'est assis et levé quand il s'est levé; je reste debout quand il est debout. N'est ce pas se joindre à lui?

On raconte qu'il y a dans la Mogolie deux montagnes d'une hauteur prodigieuse qui s'étendent de l'orient à l'occident. L'une s'appelle Touqratou-bouzlouq; l'autre Ousqounlouq-Tikrime[3]). Une autre montagne nommée Qout-Tâgh s'étend entre les deux premières à l'ouest du pays des Mogols. Une partie des contrées bornées par ces trois montagnes est arrosée par dix grandes rivières[4]), l'autre partie par neuf rivières. C'est sur les bords de ces rivières qu'habitaient anciennement les Ouïghours. Ceux qui vivaient sur les bords des dix rivières s'appelaient *On ouighour* (Ouïghours des dix); et ceux qui a- 40

---

1) Bèrèzine. ارسلان سرتا قتی

2) Arslan, comme on sait, signifie en turc «Lion».

3) Rèchid. Bèrèz. بوقراتو بوزلوق et اشقونلوق تنکریم ?

4) Voici les noms de ces dix rivières d'après le *Tarikh-i Djihankuschaï* d'Ohsson. Hist. des Mongols T. 1. Liv. 1. p. 75:

Ischkil — Oniguer — Tokir — Ozraïder — Touler — Badar — Adrodj — Tabin — Coumlandjou et Abigan —

et d'après Rèchid. (Bèrèzine)

Ischkoul — Outiguer — Touqir — Ourqandour — Toulou — Bâdâr — Adar — Outch-Tabine — Qamlandjou et Outiguène.

ایشکل — اوتیکر — توقیر — ورقندر — تولو بادار — ادر — اوج تابین — قملانجو — اوتیکان

vaient leur demeure sur les bords des neuf rivières portaient le nom de Toqouz-Ouïghour (Ouighours des neuf). Ils avaient beaucoup de villes, de villages et de terres cultivées. Le nombre de leurs orouqs s'élevait jusqu'à cent vingt. Ils n'avaient pas élu de roi dont ils reconnussent l'autorité, et ils ne tardèrent pas, pour cette raison, à tomber dans l'anarchie. Un jour ils se rassemblèrent tous et tinrent conseil. «Nous formons, se dirent-ils, deux états tout-à-fait à part; que chacun de nous élise un souverain qui aura le droit de priver de ses biens et même de la vie le premier qui refusera d'obéir à ses ordres». Les On-Ouïghours élurent alors pour leur chef un nommé Mingou-taï [1]), auquel ils donnèrent le titre de Il-Iltèrer et les Toqouz-Ouïghour en élurent, de leur côté, un auquel ils donnèrent le nom de Koul-Erkine [2]).

Pendant cent ans le pouvoir suprême resta entre les mains des descendants de ces deux rois. Ensuite il passa à d'autres princes, également Ouïghours, qui continuèrent à recevoir à leur avènement au trône le titre de Il-Iltèrer chez les On-Ouïghours et celui de Koul-Irkine chez les Toqouz-Ouïghours.

Ce ne fut que bien des années plus tard que ces rois furent connus sous le nom d'Idi-Qout.

Vous connaissez tous la signification du mot *Idi.* Il signifie: «Il a envoyé, il a laissé aller. On dit *ip-ni i*, laisse filer la corde — lâche la corde — *sighir idi* la vache a laissé couler son lait a donné son lait — ne l'a pas retenu. Les Turcs appellent là vie *Qout.* On dit à quelqu'un: *Âting* ou bien *Touning qoutli boulsine*» — que ton cheval soit toujours plein de vie, ou que ta pelisse soit toujours pleine de vie. Si le possesseur n'est pas vivant comment pourront-ils être bénis, — être heureux. *Idi-qout* signifie: «Qui a donné la vie à tout le peuple». Aujourd'hui les Uzbeks appellent

---

1) Rèch. Berèzine منكوباى Monkè-Baï.

2) Voy. Bèrèzine. Hist. des Mongols par Rèchid. T. 1. p. 269.

Idi-qout un homme brave (Irlik-Kschi). Ces deux expressions ont la même signification[1])

Les Ouïghours vécurent pendant près de trois mille[2]) ans
dans les contrées susmentionnées. Ensuite ils eurent des guerres
malheureuses, et plusieurs d'entr'eux tombèrent dans les fers
et dans l'esclavage. Quelques-uns restèrent dans leur pays, les 41
autres s'expatrièrent et se retirèrent sur les bords de l'Irtiche,
où ils se subdivisèrent encore en trois corps. Les premiers se rendirent à Bich-Bâliq où ils se livrèrent à l'agriculture, et ils rendirent le pays florissant. Les autres se fixèrent également dans les environs de Bich-Bâliq, mais ils y menèrent une vie nomade, s'adonnant seulement au soin de leurs troupeaux. Les troisièmes enfin s'établirent sur les bords du haut Irtiche où, au lieu de soigner et d'élever des troupeaux, ils se livrèrent seulement à la pêche ou à la chasse du castor, de la zibeline, de la martre et de l'écureuil, se nourrissant de leur chair et se couvrant des fourrures que leur donnaient ces animaux. Ils n'avaient jamais vu de leur vie ni troupeaux, ni étoffes de laine, de coton ou de soie. Si, chez eux, une mère formait des imprécations contre sa fille, elle lui disait: Puisses-tu tomber entre les mains d'un homme qui possède des troupeaux de chevaux et de moutons, qui te fasse manger de la viande et boire du qoumiz et tu verras les mauvais jours fondre sur ta tête».

A l'époque de Tchinguiz-Khan l'Idi-qout (roi) des Ouïghours était Baourtchiq. Il se soumit au khan et lui paya chaque année un tribut. Lorsque Tchinguiz-Khan marcha contre le Mâvèrânnahr (Transoxiane), ce même Baourtchiq vint le rejoindre à la tête de son armée et fit avec lui cette campagne, pendant laquelle il rendit au khan de très-grands services.

Il y avait parmi les Ouïghours plusieurs personnes qui savaient lire le turc. Ils s'entendaient parfaitement à tenir des

1) L'auteur dit plus bas, p. 86 du texte, que Idi-Qout signifie — heureux, riche, puissant (Dèvlètlik).

2) Trois cents ans?

comptes et à diriger les affaires d'un divan (d'une chancellerie). Sous le règne des petits-fils de Tchinguiz-Khan, les teneurs de comptes et les chefs de divan, dans le Mâvèrànnahr, dans le Khorassan et dans l'Irâq étaient tous des Ouïghours. C'étaient aussi des Ouïghours qui remplissaient ces charges dans le Khataï sous le règne des fils de Tchinguiz-Khan. Okèdaï Qâân, fils et successeur de Tchinguiz-Khan, avait confié le Khorassan, le Mâzendèrân et le Guilân à un Ouïghour nommé Kourgouz qui
42 s'entendait parfaitement à tenir des comptes et savait très-bien percevoir, dans ces trois provinces, les impôts qu'il envoyait régulièrement chaque année à Okèdaï Qâân.

Les Nèkrine[1]).

Les Nèkrine, appelés aussi Mèkrine, habitaient les montagnes voisines du pays occupé par les Ouïghours; mais ils formèrent toujours un peuple à part, sans jamais se mêler ni aux Mogols ni aux Ouïghours.

A l'époque de Tchinguiz-Khan ils ne comptaient pas plus de deux mille familles.

Le khan leur envoya un ambassadeur, porteur de ces paroles: «Dieu a béni mes armes. Toutes les tribus qui m'environnent m'ont fait leur soumission. J'attends votre réponse». Tchinânitch, alors chef (Turè) des Nèkrine avait une fille nommée Boukaï d'une beauté remarquable. Il vint suivi de riches présents faire sa soumission au khan auquel il fit hommage de cette jeune fille. Tchinguiz-Khan congédia Tchinânitch comblé de faveurs et avec de riches présents. Il prit pour femme cette fille qu'il aima avec plus de tendresse que toutes ses autres femmes. A la mort du khan, Boukaï passa dans la couche de son fils Okèdaï Qâân qui l'aima aussi plus que toutes ses autres femmes.

1) Rèch. *Bèrèzine*. Bèkirine. — Mst Dahl. Nèkrine. — Texte de Kazan. Tèkrine.

Les Qirghiz et les Kèm-Kèmdjout.

Oghouz-Khan avait un petit-fils nommé Qirghiz. C'est de lui que descendent les Qirghiz. Mais aujourd'hui il reste très-peu de descendants de ce Qirghiz. Plusieurs familles de tribus mogoles ou autres qui cherchaient de l'eau et des pâturages vinrent se réunir à ces Qirghiz dont ils prirent le nom et eux seuls savent à quel orouq précisément ils appartiennent.

Le pays des Qirghiz et celui des Kèm-Kemdjout étaient limitrophes. Ils avaient d'un côté la Sèlenga, et de l'autre l'Anqara-Mourân[1]). Ce sont les noms de deux grandes rivières. Le pays des Qirghiz avait d'un autre côté pour limite les deux provinces appelées *Ibir* et *Sibir*.

Les Qirghiz appelaient leurs princes *Inâl*, comme les Mo- 43
gols et les Tâdjiks disent *Pâdichâh*.

A l'époque de Tchinguiz-Khan ils avaient un roi nommé Ourous Inâl. Le khan leur envoya un ambassadeur appelé Bourè pour les sommer de se soumettre. Ourous Inâl reçut avec honneur l'envoyé de Tchinghuiz-Khan. Il ne se rendit pas lui-même auprès du khan, mais quand il congédia son envoyé, il le fit accompagner de personnes de marque chargées de présenter au khan sa soumission et de lui offrir de riches présents à la tête desquels se trouvait un faucon blanc qui avait les pattes, le bec et les yeux rouges.

Les Ourmanqout.

La tribu des Ourmânqout habitait au milieu d'épaisses forêts. C'est pour cette raison qu'ils reçurent le nom d'Ourmanqout. Ils étaient voisins des Qirghiz. Il se soumirent à Tchinguiz-Khan. Outre cette tribu il y en avait encore une autre qui portait le même nom, mais il n'existait entr'elles aucune espèce de parenté. Ceux dont nous parlons formaient une tribu indépen-

1) L'Anqora Mouran (L'Angara) est toujours écrit dans le Mt Dahl. آیقرا موران Aïqarâ Mourân: Il faut lire انقرا موران Anqârâ-Mourân.

dante et tout-à-fait à part. L'autre descendait de Nokouz, et, comme elle vivait ordinairement au milieu des bois, elle avait également reçu le nom de Ourmanqout.

Les Tatars.

Les Tatars dont le nom est bien connu aujourd'hui, aussi bien qu'il l'était autrefois, comptaient anciennement soixante et dix mille familles. Ils formaient un grand nombre d'orouqs dont chacun vivait séparément. Ils disaient: Nous sommes de tel et tel orouq. Les tribus les plus fortes et les plus nombreuses étaient fixées dans un endroit nommé Boyour-Nor et voisin du Khitaï auquel elles étaient soumises. Quelquefois cependant elles se révoltaient contre le Khitaï qui devait envoyer des troupes contr'elles pour les punir et les faire rentrer dans l'obéissance.

44 Plusieurs de leurs tribus campaient sur les bords de l'Anqara-Mourân qui, après avoir passé à l'ouest du pays des Qirghiz et reçu le tribut de plusieurs rivières qui augmentent ses eaux, va se jeter dans la mer[1]).

A l'embouchure de ce fleuve, sur le bord de la mer, il y a une grande ville autour de laquelle on trouvait beaucoup de villages dans le voisinage desquels campaient des nomades riches en troupeaux. Leurs chevaux étaient grands. Leurs chevaux ordinaires étaient grands comme nos chevaux de trois ans. Ils étaient tous de couleur pie, il n'y en avait pas d'autres.

Non loin de cette ville nommée Alâqtchine, il y avait une mine d'argent; aussi tous les chaudrons, plats et vases dont se servaient les gens de ces tribus étaient tous d'argent. C'est de ce pays que les Uzbeks veulent parler, quand ils disent: «Il y avait un pays où tous les chevaux étaient pies et les foyers d'or».

A la mort de Tchinguiz-Khan le pays des Qirghiz et tous ceux qui l'entouraient, avaient reconnu l'autorité de Touli-Khan, son fils, et passé, après lui, à ses enfants.

1) Voy. à la page suivante les noms de ces rivières.

Sour qouqtaï Bigué, mère de tous les enfants de Touli-Khan et celle qui occupait le premier rang parmi les femmes de ce prince, avait été nommée régente. Elle fit partir sur des vaisseaux un corps de mille hommes sous le commandement de trois beks auxquels elle ordonna de se rendre à Alaqtchine et de piller la ville, si c'était possible, sinon, de lui rapporter au moins des notions exactes sur ce pays. Ces trois chefs revinrent après une longue absence, mais ramenant avec eux seulement trois cents hommes; le reste avait péri pendant l'expédition. Ils dirent à la princesse-régente: Tout ce que vous aviez entendu raconter sur ce pays est la pure vérité. Nous y avions pris une grande quantité d'argent, mais nous nous sommes vus obligés de le jeter parce que nos bateaux trop chargés ne pouvaient pas remonter le fleuve contre le courant. Il fait dans ce pays une chaleur mortelle;
c'est pour cette raison que nous avons perdu tant de monde». 45

S'il plaît à Dieu, nous raconterons dans l'histoire de Tchinguiz-Khan, comment les Tatars se soumirent à ce prince.

Les Ouïrâts.

Les Turcs appellent une grande rivière, *Sâï*, les Tâdjiks l'appellent Roud-Khânê, si elle est grande, et *Roud*, si elle est petite. Les Arabes appellent une rivière *Vâdi* et les Mogols *Mourân.*

A l'est du pays des Mogols coulent huit rivières appelées collectivement *Sikiz*-Mourân (les huit rivières). Toutes vont se jeter dans l'Anqara-Mourân. Voici leurs noms: Kouk-Mourân, Ône-Mourân, — Qarâ Oussoun, — Sanbi-qoun, — Âqri-Mourân, — Our-Mourân, — Djaghan-Mourân et Djurdja-Mourân[1]). C'est entre ces rivières qu'était enfermé le pays des Ouïrâts.

1) D'après Rèchid — éd. Bèrèzine. Hist. des Tribus, p. 79.
كوكه موران— اون موران—قرا اوسون يبى اوسون—أقوت موران—
اوق موران جورجه موران—جغان موران

A l'époque de Tchinguiz-Khan le roi des Ouïrâts était Qoutouqa Bègui. Il avait deux fils dont l'aîné se nommait Inaltchi et le cadet Tourâldji. Qoutouqa Bègui fit d'abord acte de résistance, mais ensuite il se soumit entièrement à Tchinguiz-Khan. Il fit hommage de sa fille au khan qui, de son côté, lui en accorda une (de sa famille).

Les Tourghaout[1]), les Qouri et les Toulâs.

Les Tourghaout, les Qouri et les Toulâs étaient de la même famille que les Ouïrâts dont ils n'étaient que des branches (orouq). Les Tourghaout, dont le nom signifie «*de l'autre côté*», furent appelés ainsi, parce qu'ils habitaient de l'autre côté de la Séhenga qui servait de frontière au pays des Mogols.

Les Toumât.

Les Toumât, qui étaient également un orouq des Ouïrât, habitaient un endroit appelé Bourqoudjine Toukoum[2]), et voisin du pays des Qirghiz.

46 Tatoula Souqar[3]) qui était leur bèk à l'époque de Tchinguiz-Khan vint faire sa soumission au khan.

Les Boulaghatchine et les Kèrèmoutchine.

Ces deux orouqs étaient parents. Leur pays était voisin de celui des Qirghiz. Ils firent leur soumission à Tchinguiz-Khan.

Les Toulèngout, les Ourâssout et les Koustèmaï[4]).

Les Toulèngout, les Ourâssout et les Koustèmaï formaient trois orouqs unis entr'eux par les liens de la parenté. Il y avait chez eux beaucoup de médecins. Ils connaissaient bien

---

1) Rèchid. edit. Bèrèzine برغوت Barghout.

2) Rèch. Bèrèz. Barghoudjine Toukoum. Баргуджинъ Тукумъ. Hist. des Tribus trad. page 88.

3) Rèch. Bèrèz. Taïtoula-Soukhar. Тайтула-Сухаръ. Hist. des Tribus p. 88.

4) Rèch. Bèrèz. Tèlengout et Kestèmi. Теленгутъ. — Кестеми. Hist. de Tribus. Trad. p. 89.

l'art de traiter et les simples. Ils vivaient dans des bois épais et des forêts où ils se livraient exclusivement à la pêche et à la chasse de la zibeline, de la martre, de la loutre, de l'écureil, du castor, de la biche sauvage et d'autres animaux.

Les Naïmans.

Les Naïmans formaient une ancienne tribu riche en troupeaux. Nous ne connaissons rien de leur histoire avant Tchinguiz-Khan. Tout ce qu'on en sait, c'est qu'ils eurent un roi nommé Qârqiche qui laissa en mourant sa couronne à son fils Inât. A l'époque de Tchinguiz-Khan les Naïmans avaient pour roi Tayang-Khan qui avait un fils nommé Koudjlouk[1]. Ils avaient leurs campements dans l'endroit appelé Qarâ Qouroum, dans la Mogolie. Ils ne s'occupaient pas d'agriculture.

Les Kèrâïtes.

Le mot *Kèrâït* signifie *Qârâ Barân* (Mouton noir?). Un homme avait sept fils, tous noirs de visage. Le peuple leur donna le nom de Kèrâït qni passa à leurs descendants. Cette tribu, très-ancienne et riche en troupeaux, avait des rois à elle et passait pour la plus puissante des tribus de l'époque. Elle était voisine des Naïmans avec lesquels elle était souvent en guerre.
Marghouz, un de leurs plus grands rois, eut un fils nommé 47
Qourtchaqour qui reçut le surnom de Bouïrouq[2]. Toghroul, un des nombreux fils de ce dernier, reçut des empereurs du Khitaï le titre de Ong[3] qui signifie «roi du pays». Ce fut ce Ong-Khan, le Kèrâït, qui se battit contre Tchinguiz-Khan

Les Ongout.

Les habitants du Khitaï avaient élevé tout autour de leur pays une haute muraille dont les deux extrémités touchaient à

1) Rèch. Bèrèz. كوشلوك Kouschlouk. Loco citato.

2) Dans Rèchid. Hist. de Tchenguiz Mr Bèrèzine l'appelle dans le texte p. 174. بويروق خان قوجاتور et dans la traduction p. 107. Khourdjakhous — Хурджахусъ et Hist. des Tribus p. 98. Худжатуръ Khoudjâtour.

3) Le van des Chinois:

la mer, et que personne n'aurait pu ni détruire ni renverser. On y avait laissé, pour le passage des caravanes, une ou deux issues fermées par d'énormes portes de fer. Une pareille muraille s'appelle en arabe *Sadd* (barrière), en turc, *Tourqourqa*, et dans la langue du Khitaï, *Ongou*. Iskender [1]) a fait élever une muraille contre les Yâdjoudj-Mâdjoug. Anouchirvan [2]) en a fait élever une à Chémâkhi, qu'on appelle aujourd'hui Timour-Qâpou. (La porte de fer.)

Les souverains du Khitaï proposèrent à quelques familles de race turque de se charger de la garde de ces portes moyennant une certaine somme qu'ils s'engageaient à leur payer annuellement. Les Turcs acceptèrent et (depuis ce temps) s'occupèrent, de père en fils, de la garde de ces portes, ce qui leur fit donner le nom d'Ongout.

En mogol te *t* final du mot Ongout est le signe de l'adjectif relatif comme en turc *i* et *dji* dans les mots: *Urguendji* d'Urguendj. *Tabâqtchi* «Qui fait ou vend des *Tabâq*» (plat, vase) *Ichiktchi* «qui garde une porte». Comme on appelait cette muraille *Ongou*, on appela ceux qui la gardaient *Ongout*, c'est-à-dire *Saddji*, «Employé à la barrière».

A l'époque de Tchinguiz-Khan le nombre de leurs familles s'élevait à quatre mille, et ils avaient pour bèk Alâ-Qousch Tikine.

48 Lorsque le khan se préparait à aller attaquer le Khitaï, il avait envoyé sommer ce Alâ-Qousch Tèkine de se soumettre et celui-ci lui avait fait sa soumission; et quand plus tard le khan s'avança contre le Khitaï, Alâ-Qousch Tèkine vint le rejoindre, lui ouvrit les portes de la grande muraille et le suivit dans son expédition contre le Khitaï.

---

1) Alexandre le Grand.

2) Anouchirvân ou Nouchirvan, le Sassanide; surnommé عادل A*dil*, le Juste.

Le Khitaï.

Il y a deux pays de ce nom. Le Khitaï (la Chine) et le Qarâ-Khitaï[1]).

Plusieurs familles qui habitaient le Qarâ-Khitaï s'étant révoltées contre leur souverain, on ne sait pour quelle raison, avaient levé leur camp et pris la fuite. Elles arrivèrent dans le pays des Qirghiz qui ne voyant dans les nouveaux-venus que des étrangers portèrent la main sur leurs biens. Ne pouvant rester dans ce pays, ces familles se rendirent dans un endroit appelé Imil où elles fondèrent une ville, se livrèrent à l'agriculture et rendirent bientôt le pays florissant. Les malheureux qui avaient perdu leurs troupeaux et leurs richesses, tous ceux qui étaient poussés par le besoin et par la faim, se réunirent dans cette ville où le nombre de leurs familles s'éleva à quarante mille.

A cette époque la guerre ayant éclaté entre le roi du grand pays des Djourdjit et le roi du Qarâ-Khitaï, le roi des Djourdjit resta vainqueur et s'empara du Qarâ-Khitaï dont le roi fut mis à mort. Un des grands beks du roi du Qarâ-Khitaï, du nom de Touissi-Taïfar[2]), s'enfuit chez les Qirghiz avec ses naukers et sa tribu. Ceci arriva dans l'année cinq cent treize de l'Hégire.

De chez les Qirghiz ce Touissi-Taïfar vint rejoindre les Qarâ-Khitaïens qui étaient fixés à Imil. Ce bek était un homme plein d'esprit et de connaissances, et, deux ans après son arrivée, son nom était déjà devenu célèbre chez tous ses voisins. Il était descendant d'Afrâsiâb[3]).

Il y avait à cette époque dans la ville de Bèlàsaghoun un khan nommé Ilik, homme faible de caractère. Les Mogols appel-

---

3) Sur le Khitâï et le Qarâ Khitâï voyez Histoire des Mongols de la Perse, par Réchid-eddine, traduite par Quatremère. Tome Ier. Vie de Réchid-eddine. Seconde partie p. 86 et suivantes.

2) Ce personnage est appelé par d'Ohsson: Touschi Tulgoun. Hist. des Mongols. T. I. Liv. I. p. 110—111.

3) Voy. Loco cit., ce que dit d'Ohsson en parlant du Khacan-Mahmoud, le vingtième prince de sa dynastie qui se disait issu des Efrassiyabes, souverains turcs, fameux dans l'ancienne histoire de Perse.

lent cette ville Ghou-Bâliq (la bonne ville), *Ghou* signifie «bon»
49 et *Bâliq* «ville». Dans les environs de cette ville campaient beaucoup de Turcs, principalement de Qanqli, qui ne cessaient de piller le pays et de détruire les moissons. Cette raison décida Ilik-Khan à faire appeler le bek arrivé du Qarâ Khitaï et à lui confier le souverain pouvoir. Touissi-Taifar arriva et devint maître de tout le pays. Il fit d'Ilik son propre nauker et ordonna de ne plus l'appeler, dès ce jour, Ilik-Khan, mais Ilik le Turcoman. Il prit lui-même le litre de Gour-Khan. *Gour*, dans la langue du Qarâ-Khitaï, signifie: «Grand-roi».

Bientôt après son avènement au trône il s'empara d'Endèdjân, de Turkestan[1]), et de Taschkend. Ensuite il alla ravager les environs de Samarcande et fit investir la ville même dont le souverain n'obtint la paix que sur la promesse qu'il fit de lui payer annuellement un tribut. Après cela il retourna chez lui.

Il envoya contre Urguendj un de ses principaux beks nommé Ariz. Ce général, après avoir ravagé la province d'Urguendj et enlevé un grand nombre de prisonniers, vint investir la ville. Le souverain d'Urguendj Atsiz, de la famille des Kharezm-Châh, promit de payer chaque année un tribut de vingt mille pièces d'or (achrèfi) et Ariz satisfait de ces conditions lui accorda la paix et retourna sur ses pas. Atsiz paya ce tribut jusqu'à sa mort. Son fils et successeur Tacasche le paya également jusqu'à sa mort; mais son fils, Sultan Mohammed, refusa de payer et se révolta[2]).

---

1) On ne peut jamais savoir au juste, si l'auteur veut parler de la ville même de Turkestan ou de la province du Turkestan.

2) Khârezm Châh, Atsiz, fils de Mohammed, fils d'Anouchtèguine, naquit au mois de Redjèb 495 (1101) et mourut en 551 (1156). Il eut pour successeur son fils Châh Arslan, autrement Il Arslân, qui mourut en 568 (1172). Après lui sa couronne passa à son fils, Sultan Châh Mahmoud, qui était encore en bas âge, et dont la mère fut reconnue comme régente pendant sa minorité. Sultan Châh Mahmoud mourut à la fin du mois de Ramazan 589 (1193). Il eut pour successeur son frère Tacache-Khan qui mourut le 19 du mois de Ramazan de l'année 589 (1193) et laissa sa couronne à son fils Alâ-ouddine-Mohammed dont il est ici question.

Le sultan Sandjar-Mâzi[1]) s'avança dans le Turkestan à la tête d'une armée qu'il avait rassemblée depuis le pays de Roum. Il livra une bataille au Gour-Khan, du Qarâ-Khitaï; mais il fut battu, perdit toute son armée et s'enfuit à Marv[2]).

Les Tour-qâq.

On ne sait pas à quelle famille turque appartenaient les Tour-qâq. Le mot Tour-qâq signifie «gardien, garde». Les rois avaient 60
une garde particulière formée de soldats chargés de veiller sur leur personne. Ces garde-du-corps venaient se poster près de la porte de la tente royale où ils veillaient à tour de rôle, les uns se tenant en faction, tandis que les autres se livraient au sommeil. Ceux qui veillaient battaient de temps en temps du tambour ou bien frappaient sur une planche avec un bâton pour avertir l'ennemi qui pourrait survenir que l'on veillait dans le camp. Quand ils avaient fini leur heure de faction, ils réveillaient leurs camarades en leur disant: A présent c'est mon tour de dormir, toi, *Tour-qâq* (Lève-toi, frappe). Voilà pourquoi on appelait Tour-qâq les gardes chargés de veiller à la sûreté de la personne du souverain.

---

1) C.-à-d. le sultan Sandjar, Mouïz-èddounyâ-vèddine, fils de Mèlik-Châh. Notre auteur l'appelle ici *Mâzi* (l'ancien pour le distinguer de Sandjar-Châh, fils de Toghan-Châh et de Sandjar-Mirzâ le Timouride. — Selon l'auteur du Habib essi-ar ce prince naquit à Sandjar, dans le mois de Redjèb 479 (1086) et mourut le 26 de Rèbi 1er 552 (1152) à l'âge de 72 ans. Il fut enterré à Marv dans un mausolée qu'il avait fait construire et auquel il avait donné le nom de دار الاخره Dâr-oulâkhirè. Le quatrain suivant cité dans le Habib essi-ar renferme un chronogramme qui donne la date de la mort du sultan Sandjar.

جهاندار سنجرکه در باغ ملك سرافراز بودی بکردار سرو * چو در مرو

می بودو آنجا بمرد بجو سال وفات وی از شاه مرو (552)

2) Sur cette malheureuse expédition du sultan Sandjar contre le Kour-Khan — voyez Mir-Khond dans son Ranzètoussafâ-Khondèmir, dans le Habib essi ar — et le Khoulâsatoul akhbar ainsi que Djennâbi, dans son histoire Elbahr elzakhkhâr. البحر الزخار والعلم التيار Cette expédition eut lieu en 536 (1141).

Tribus mogoles.

Qiân, fils d'Il-Khan et Nokouz, fils du frère cadet d'Il-Khan, s'étaient retirés dans l'Erkènè-Qoun[1]), et y avaient laissé après eux une nombreuse postérité. Les enfants de Qiân reçurent le nom de Qiât, et ceux de Nokouz celui de Dourliguine. Mais, avec le temps, chaque famille s'étant multipliée forma une tribu à part et prit un nom particulier, et les noms de Qiât et de Dourliguine finirent par se perdre.

Une femme, nommée Alanqouâ, de la tribu des Qourlâs, descendants de Qiân, eut trois fils, sans avoir eu de commerce avec un homme. Si Dieu veut, nous reparlerons plus tard[2]) de cette histoire; nous avons néanmoins cru convenable de la rappeler ici. Ces trois fils eurent une postérité prodigieusement nombreuse, et tous leurs descendants reçurent le surnom de *Niroun*, «Origine pure», en turc, «*Arou-tokhm*». Les Turcs leur ont donné ce surnom, parce qu'ils croient que ce trois frères sont nés de la lumière.

Qaboul-Khan, bisaïeul de Tchinguiz-Khan, eut six fils, tous pleins de courage et d'un caractère impétueux, ce qui leur fit
51 donner par le peuple le surnom de *Qiât*, parce qu'en mogol on appelle «*Qiân*» un torrent qui descend d'une montagne. Qiât est le pluriel de Qiân. L'aîné des fils de Qaboul-Khan était Bartan-Khan[3]), dont le fils, Yèssoukèï Bèhâdour, fut le père de Tchinguiz-Khan. Yèssoukèï Bèhâdour avait des yeux bleu-foncé, (*chah-lâ*), ce que les Mogols appellent «*Bourdjaghin*». C'est pour cette raison que les descendants de Yèssoukeï Bèhâdour disaient: Nous sommes des Bourdjaghine-Qiât. Ce fut ainsi que l'on vit reparaître le nom de Qiât après les enfants de Qaboul-Khan.

Connaître et nommer tous les ourouqs turcs, sans en laisser échapper un seul, serait au-dessus des forces d'un homme. Nous avons, autant que cela nous a paru convenable, raconté ce que

1) Voyez page 32.
2) Voy. p. 61 du texte.
3) Bertâne-Bèhadour-Khan chez Réchid-eddine.

nous savions sur les autres ourouqs de race turque. Maintenant nous allons parler des ourouqs (branches) de race mogole.

Les Merkites ou Mèkrites.

A l'époque de Tchinguiz-Khan les Merkites, que l'on appelle aussi Mèkrites[1]), avaient pour chef Touqtâ-Bègui. Cette tribu était continuellement en guerre avec Tchinguiz-Khan. Une fois ils vinrent fondre sur ses tentes et firent sa femme prisonnière. Une autre fois, l'ayant surpris lui-même seul dans la plaine, ils le firent prisonnier et ne lui rendirent la liberté qu'après lui avoir fait payer une rançon.

Les Qonqrât[2]).

Un des descendants de Qiân eut trois fils, dont l'aîné s'appelait Tchourliq Merguène, le second, Qoubaï-Chirè[3]), et le troisième, Tousboudaï. Tchourliq était fort adroit à tirer de l'arc. Un jour il se prit de querelle avec son frère Qoubaï-Chirè. Ils étaient tous les deux à cheval. Tchourliq saisit son arc et plaça une flèche sur la corde. Qoubaï-Chirè se pencha aussitôt en
avant et cacha, derrière le cou de son cheval, sa tête qu'il releva 52
quelques instants après. Tchourliq eut pitié de son frère et se dit en lui-même: Je vais lui décocher une flèche qui ne lui fera pas de mal, mais qui l'effrayera, et prenant pour but un grand anneau qui pendait à l'oreille de son frère, il visa avec tant de justesse que sa flèche alla passer dans l'anneau. Ce Tchourliq-Merguène (l'adroit tireur) eut un fils nommé Qounqrât. C'est de lui que descend toute la tribu des Qounqrât.

Les Ikirâs et les Olqnout.

Ces deux tribus descendent d'Ikirâs et d'Olqnout, fils de Qoubaï-Chirè. La mère de Tchinguiz-Khan, Oloun, qu'on

---

1) Réchid dit qu'on les appelait اورويوت مركيت Ourouyoutes Merkites.
2) Chez Bèrèzine, Khonqirât. Хонкиратъ.
3) ou Qabâï-Chirè.

appelait Oloun-Ekè, et quelquefois, Oloun-Foudjine[1]), était de l'orouq des Olqnout.

Les Qarânout.

Tousboudaï eut deux fils dont l'aîné s'appelait Qarânout. C'est de lui que descend toute la tribu des Qarânout.

Les Qourlâs et les Eldjiguine.

Qounqlout, second fils de Tousboudaï, eut un fils du nom de Misser, lequel eut deux fils; l'aîné Qourlas, dont descend toute l'orouq des Qourlas, et le second, Eldjiguine, duquel descend tout l'orouq des Eldjiguine.

Les Ormâout[2]).

Cette tribu est appelée aujourd'hui Oïmâout. Toute cette tribu descend d'un nommé Ourmâout.

Les Qongqomâr[3]).

Un homme de l'orouq des Ourmâout eut trois fils. Le nom du fils aîné n'est pas connu; mais quand il fut devenu grand, il
53 reçut du peuple le surnom de Qongqomâr[4]). Qong signifie «grand». Aujourd'hui même on appelle un grand corbeau Qong-Qargha. Qomar veut dire «nez». Ce jeune homme avait un nez très grand.

1) Dans tous nos manuscrits d'Aboul-ghâzi le mot chinois Foudjine est toujours écrit قوجين Qoudjine. Voyez dans le Chéïbâni Namè, traduit par Mr Bérézine p. 37, une note sur le mot Qoudjine.

2) Les اورياوت Ouriâout de Réchid. «Уряутъ» Bérézine. Hist. des Tribus. Traduction p. 158.

3) Le texte porte seulement: «Tout l'orouq des Ourmâout descend de cet homme». Il y a évidemment ici une lacune d'une ligne qui, malheureusement, se retrouve dans tous nos manuscrits. Il faudrait ici, avant cette phrase, quelque chose comme: «Il y avait un homme appelé Ourmâout». Tont l'orouq etc. Réchid-eddine dit, à l'article des Kourlout کورلو اوت, que les Oïmaqout اويماقوت et les Djongqourqine جونكقورقين étaient deux branches de la tribu des Kourlout. Voy. Tribus Mongoles. Texte, page 99 et traduction de Bérézine p. 78.

4) Les قونكقتان Qong-qotân de Réchid. Хонгхотанъ. Значеніе этого слова Большеносый. Ce nom signifie: Qui a un grand nez. Voy. Bérézine page 158. Histoire des Tribus turques et mongoles.

C'est ce qui lui fit donner le surnom de Qong-qomâr «Grand-nez». De cet homme descend toute la branche des Qong-qomâr. Ils disent aujoud'hui: Nous sommes les fils de Qomâr. Minglik Itchiguè était de la branche des Qongqomâr. Minglik était le nom que lui avait donné son père. En mogol le mot *Itchiguè* veut dire *Âtâ* (père), nom que les Turcs ajoutent à celui des personnes pour lesquelles ils ont du respect, comme, par exemple: «Hakim-Atâ= Séïd-Atâ», et c'est parce que ce Minglik était un homme très respecté chez les Mogols que le peuple l'appelait Minglik Itchiguè (le père Minglik).

Après la mort du père de Tchinguiz-Khan, la mère de ce dernier passa dans la couche de Minglik Itchiguè. Ong-Khan[1]), roi des Kèrâït, avait envoyé un homme à Minglik Itchiguè pour lui dire de sa part: Attaquons de concert Tchinguiz, moi de l'extérieur, et toi de l'intérieur. Anéantissons-le et nous partagerons ensemble ses états et ses biens. Cet Ong-Khan avait toujours été dans d'excellents rapports avec le père de Tchinguiz-Khan ainsi qu'avec lui-même; aussi Tchinguiz-Khan ne supposait-il à Ong-Khan aucune inimitié contre lui. Un jour Ong-Khan lui fit dire: «J'ai l'intention de donner ma fille à ton fils aîné Djoudji», et il le fit inviter à se rendre auprès de lui, en ajoutant: «C'est notre désir mutuel; nous donnerons un grand festin et nous pourrons, à cette occasion, passer quelques jours dans les plaisirs et la bonne chère». Tchinguiz-Khan ajouta foi à ses paroles et se mit en route pour se rendre chez Ong-Khan. Mais il rencontra en chemin Minglik Itchiguè qui lui fit part des propositions que lui avait faites Ong-Khan, et le sauva ainsi de 54
la mort.

Minglik-Itchiguè était toujours resté attaché au service de Tchinguiz-Khan. Ce dernier n'avait encore que treize ans, lors-

2) Ong-Khan اونك خان est le Van-Khan des historiens mogols. Je rappellerai ici que j'ai cru devoir, autant que possible, écrire et prononcer les noms propres, comme ils le sont dans les historiens musulmans. Comme on écrit en français, Platon, pour Plato; Charles, pour Carolus et Pierre pour Petrus.

que sa mère (Oloun-Ekè) passa dans la couche de Minglik Itchiguè qui, depuis cette époque, resta jusqu'à sa mort l'inséparable et fidèle allié du khan, dans les mauvais jours comme dans ceux de sa prospérité. Il occupait toujours la première place à la droite du khan.

Ce Minglik Itchiguè avait eu d'une première femme trois fils dont l'aîné, Koukdjè, reçut du peuple le surnom de Tangri-ning-bouti[1]). Dans le chapitre de l'avènement de Tchinguiz-Khan au trône nous raconterons quelle espèce d'homme était ce Koukdjè.

Les Eroulât ou Erlât.

Son second fils[2]) se nommait Eroulât. Le mot Eroulât signifie «le fils bien-aimé de sa mère» Eroulât est le nom d'un homme. Sa mère l'aimait beaucoup. C'est pour cette raison qu'on lui avait donné ce nom. C'est de lui que descend toute la tribu des Eroulât.

Les Kiloukit ou Kilkit.

Le troisième fils[3]) était Kilkit. Un homme qui bégaie, qui est bègue, s'appelle, en turc, Pèltèk et en mogol Kilki. Cet

1) C'est le بت تنكرى Bout-Tengri de Réchid-eddine.

2) C'est-à-dire, le second fils de cet homme de l'orouq des Ourmâout, ou le frère puîné de Qouq-qomar. voy. p. 52. Dans Réchid, édition Bèrèzine, Histoire des Tribus, texte p. 216, on lit:

پسردوم ارلات معنى اين لفظ آنستكه اين شخص پيش پدر و مادر نازنين بوده

et traduction p. 161. Второй сынъ Арулатъ. Значѣніе этого слова есть то, что человѣкъ сей былъ *нѣженъ* съ отцомъ и Матерью. — Le second fils Aroulât. La signification de ce mot est que cet homme était *tendrè* avec son père et avec sa mère.

3) C.-à-d. le second frère de Qong-qamar, fils de l'Ourmâout. Dans Réchid eddine, édition de Bèrèzine, on trouve page 221. Hist. des Tribus:

پسر سيوم اورياوت كلنلغوت جهت آنكه اوكلنكى بوده بدين اسم موسوم بوده

«Le troisième fils اورياوت كلنلغوت qui fût appelé ainsi, parce qu'il était كلنكى».

Mr Bèrèzine, page 165 de sa traduction dit: Третій сынъ *Урянутъ Килунгутъ*. По той причинѣ что онъ былъ косъ, его прозвали этимъ именемъ. «Le troisième fils Ouriât Kiloungout. Ce nom lui fut donné, parce qu'il était louche». Les

homme bégayait; voilà pourquoi on l'appela Kilkit (le bègue). C'est de lui que descend toute la tribu des Kilkit.

Comme nous l'avons déjà dit plus haut[1]), le *t* est en mogol le signe de la relation. Nous le répétons ici, afin que tout le monde le sache. La terminaison *li* a en turc la même signification, comme par exemple dans les mots: At-li — qui a un cheval; «Ton-li — qui a une pelisse, un vêtement». Voilà ce qu'on appelle le *yâï nisbet* — *y* signe de la relation, de la possession.

Les Badâï et les Qichliq.

Un homme de l'orouq des Kilkit eut deux fils dont l'aîné s'appelait Badâï et le cadet Qichliq. Ces deux frères gardaient les troupeaux d'un des beks[2]) d'Ong-Khan. Un jour Badaï rapportait à la tente du bek le lait des juments (que l'on venait de traire). Arrivé à la porte il entendit que le bek parlait dans la tente, et il prêta l'oreille pour écouter ce que l'on disait: C'était le bek qui disait à sa femme: «Tiens prêts mon casque et ma cotte de mailles, parce que Ong-Khan doit aller fondre sur les tentes de Tchinguiz-Khan». Les deux khans campaient à peu de distance l'un de l'autre, et ils vivaient comme père et fils dans la plus grande sécurité.

Badâï entra dans la tente, y déposa le lait qu'il avait apporté, et retourna au troupeau pour raconter à son frère ce qu'il venait d'apprendre. Ces deux frères étaient Mogols comme Tchinguiz-Khan. Ne pouvant souffrir de voir périr ainsi leur propre souverain, tandis que les Kèraït n'étaient pour eux qu'une tribu étrangère, ils se rendirent auprès de Tchinguiz-Khan pour le

---

mots كلك Kilik, Koulouk et كلنك Kèling signifie, il est vrai, en persan — *Louche*; mais peut-on admettre que, chez les Mongols, le peuple soit allé chercher un sobriquet dans la langue persane qui lui était tout-à-fait inconnue?

1) Voyez plus haut page 47 du texte.

2) Réchid-eddine, édition Bèrèzine appelle, ce bek Takadjarân تاكاجاران Voy. traduction p. 166. Tribus mongoles.

prévenir. Mais ceci est une longue histoire. En un mot, ce fut grâce à ces deux frères que Tchinguiz-Khan échappa à la mort. Aussi les fit-il tous les deux tarkhân.

On appelle tarkhân un homme qui n'est soumis à aucun impôt, et qui a toujours libre accès auprès du khan; qui, en cas de délit, reste impuni et ne peut être poursuivi qu'après le neuvième délit. Les privilèges que donne ce titre sont héréditaires jusqu'à la neuvième génération.

Les Ouïchanes[1]).

Les Ouïchans sont de race mogole.

Les Souldous[2]).

Les Souldous sont également de race mogole.

Les Ildourkine[3]).

Les Ildourkine sont une branche des Souldous.

Les Kinkit.

Les Kinkit sont aussi un orouq des Mogols.

Les Dourbân.

Bètchine-Qiân, un des rois des Mogols, eut cinq fils, dont
56 Qitchi-Merkène était le meilleur[4]). Son père, dans les dernières

1) Réch. Bèrèz. Ouïchines. Уйшинъ اوشين et هوشين.

2) Réch. Bèrèz. Souldès. Сулдэсъ سلدوس.

3) Réch. Bèrèz. Ildèrkène. Илдэркэнъ ایلدورکین

4) Il y a ici une erreur. Qitchi Merguène était le petit-fils de Bètchine Qiân — comme le dit lui-même notre auteur. pp. 69 et 293 du texte. Qitchi Merguène était fils de Timâdj, fils de Bètchine Qiân. — Il manque donc au moins une ligne dans notre texte. Il faudrait:

مغول نینك بچین قیان آتلی پادشاهی نینك بیر اوغلی بار ایردی تماج آتلی آنینك بیش اوغلی بار ایردی.

Réchid, édit. Bèrèzine, dit que Qitchou Merguène (Кичу Мерганъ) قیچو مرکان était petit-fils de Bitèdji Qâân. Битеджи Каанъ qui, dans le texte, est écrit تیجی قیان? Il reste encore un doute à la lecture de ce passage de l'Hist. de

volontés qu'il exprima au moment de sa mort, le désigna pour son successeur au trône, et le peuple, qui le regardait aussi comme le plus digne de lui succéder, l'élut khan malgré tout ce que purent dire ses quatre frères aînés qui déclarèrent au peuple qu'ils étaient prêts à reconnaître comme khan celui d'eux quatre que l'on voudrait choisir, mais que pour le cadet ils ne consentiraient jamais à le reconnaître pour leur chef. Ce fut pour cette raison que ces quatre frères, indisposés contre leur tribu, quittèrent leur pays et allèrent demeurer au milieu de tribus étrangères qui leur donnèrent le nom de *Dourbân*, qui signifie en mogol «*les quatre*». Mais à la mort de ces quatre frères, leurs enfants rentrèrent dans le sein de leur tribu.

Les Bârine et les Souqeut [1]).

Un Dourbân eut trois fils. L'aîné s'appelait Bârine. C'est de lui que descend toute la tribu des Bârine.

Le cadet de ses frères était marié, mais comme il n'avait pas d'enfant de sa femme, il porta les yeux sur sa servante qui ne tarda pas à devenir enceinte. La femme maltraitait tous les jours cette servante et lui donnait des coups dans le ventre pour la faire avorter. Mais ces mauvais traitements n'eurent pas pour elle de suites fâcheuses. Ayant heureusement accouché, une nuit, d'un enfant mâle, elle alla couper un pan de la pelisse du père du nouveau-né, et en enveloppa l'enfant qu'elle porta derrière la tente, dans un endroit où croissait du tamarisc. Le matin son père alla dans cet endroit pour y satisfaire à un besoin. Attiré par les cris de l'enfant, il s'approcha et reconnut sa pelisse, ce qui lui fit comprendre que c'était son propre fils. Il prit l'enfant,

---

Réch., car il y est dit que Qitchou Merguène était le fils aîné de Timâdj تماج ينج پسر داشته مهين قيچومرگان Hist. p. 6 du texte. N'est-ce pas كهين Kèhine, le cadet, qu'il faut lire; car autrement comment expliquer l'opposition des quatre autres frères?

1) R. Bèr. سوقيوت Сухаютъ, Soukhayout. Il est plus juste, je crois de prononcer Souqayout, parce que ce mot provient du mot Souqaï.

et le reporta à sa mère qui l'éleva. Ce fils reçut le nom de Souqout. Les Mogols appellent le tamarisc, *Souqaï*. C'est donc comme si l'on disait «Du Tamarisc».

57 Les Kourlout ou Kourlaout, et les Bourqout ou Barqout.

Ces deux orouqs sont également mogols. Ils étaient, parmi les Mogols, en proche parenté avec les Qonqrât avec lesquels ils avaient même leurs campements à une époque antérieure.

Les Oklân [1]).

Les Oklân sont aussi d'origine mogole, mais on ignore à quelle branche ils appartiennent.

Les Djouïrât ou Djâdjirât [2]).

Les Djouïrât, qu'on appelle aussi Djâdjirât, sont d'origine mogole et vivaient parmi les Mogols. Ils descendent d'Alanqouâ.

Les Bayâout.

Cette tribu a plusieurs orouqs (branches). Les deux plus grandes et les plus puissantes de ces branches étaient celle des Djidâïn-Bayâout et celle des Mèkrine-Bayâout [3]). Elles doivent leur nom au Djidâïne et au Mèkrine, deux grandes rivières sur les bords desquelles elles campaient. Elles étaient voisines des Ouïrât. La tribu des Bayâout elle-même est une branche de la famille mogole des Dourliguïne.

---

1) Cette tribu n'est pas mentionnée dans Réchid-eddine.

2) Les Djouïrât sont les mêmes que les Djouriât de Réchid-eddine qui nous apprend qu'ils descendaient du septième fils de Toumènè Qâân, nommé, non Derbayan (Дербаянъ) دربايان — comme il est écrit dans Réchid. Tribus mongoles p. 200, mais اودور بايان Odour Bayân, comme on le trouve écrit dans Réchid. Hist. pp. 37, 46 et 52 du texte. Édit. Bèrèzine.

3) Chez Réchid, éd. Bèrèzine. Les Djida Bayâout (Джида Баяутъ) جدى باياوت et les Kèhèroun-Bayâout (Кегерунъ Баяутъ) كهرون باياوت Djida, ajoute Réchid-eddine, est une rivière de la Mongolie. وجدى رود خانه ايست در مغولستان Hist. des Tribus. Éd. Bèrèzine. Texte p. 233.

Les Djèlâïrs.

La tribu des Djèlâïrs est une ancienne tribu. Elle était extrêmement nombreuse. On raconte qu'une fois, à l'occasion d'une guerre qu'elle eut avec le Khitaï, tous les Djèlâïrs, grands et petits, se rassemblèrent dans un seul endroit, et que leurs tentes formèrent en tout soixante et dix kourène[1]). Cette tribu comptait plusieurs orouqs divisés en groupes qui étaient composés chacun de quelques orouqs lesquels avaient un chef particulier et formaient un yourt à part. La plus grande partie de ces Djèlâïrs campait dans un endroit sur l'Onon, dans le pays des Mogols.

Une nombreuse armée venue du Khitaï fondit, une fois, sur plusieurs de ces familles réunies dans un endroit, les pilla entièrement, et se retira entraînant après elle une qantité de prisonniers. Les Djèlâïrs qui venaient d'être pillés, dénués de tout et 58
pressés par la faim, se virent obligés de se nourrir d'ognons sauvages qu'ils allaient chercher dans la steppe.

A cette époque Doutouminine-Khan, aïeul de Tchinguiz-Khan à la septième génération, était déjà mort. Mounouloun[2]), mère des neuf fils qu'avait laissés Doutouminine-Khan, venait de fiancer son fils aîné[3]) Qaïdou-Khan. Celui-ci s'était rendu chez son futur beau-père pour les fêtes des fiançailles[4]).

Il y avait près de la demeure de Mounouloun une belle plaine dans laquelle ses fils allaient se livrer au plaisir de la course à cheval. Comme cette plaine abondait en ognons sauvages, les malheureux Djèlaïrs qui avaient été pillés et mouraient de faim, s'y étaient portés et y avaient tellement creusé et retourné la

1) Le Kourèn était composé de mille tentes.

2) Dans l'édition de Kazan et dans les manuscrits de Berlin et de Goettingen, ainsi que dans le manuscrit Dahl, ce mot est toujours écrit منولون Moutouloun.

3) D'après Réchid, Hist., éd. Bèrèz. texte p. 23: Son fils cadet.

پسر کوچکتر قایدو نام

4) Il est dit également dans le Habib essiar, dans le Rawzètous safâ et dans le Târikh-i Aboul-Khaïr-Khâni, que Qaïdou était le fils cadet de Doutouminine-Khan.

terre qu'il était devenu impossible d'y faire courir un cheval. Les fils de Mounouloun vinrent raconter ceci à leur mère qui, furieuse, monta à cheval et se rendit dans cet endroit où elle trouva encore quelques-uns de ces gens occupés à creuser la terre. Elle ordonna à ses serviteurs de les frapper. Ceux-ci obéirent. Les Djélaïrs se réunirent, et le combat devint bientôt, dans cet endroit, sanglant et acharné. Les Djèlâïrs perdirent quelques-uns des leurs, mais Moulouloun et quelques-uns de ses serviteurs furent tués sur place. Après cela les Djélâïrs qui avaient été pillés, ayant rassemblé toutes leurs forces, vinrent fondre sur les tentes de Mounouloun, qu'ils se mirent à piller. Ils tuèrent sept[1]) des fils de Doutouminine-Khan et tous ceux qui leur tombèrent sous la main. Voilà comment des malheureux, qui naguères mouraient de faim, regorgèrent tout-d'un-coup de richesses.

A la réception de cette nouvelle Qaïdou-Khan revint de chez son beau-père, rassembla tous ses parents, ses orouqs et ses naukers et fit demander aux Djélâïrs raison de leur conduite. Les chefs des Djèlâïrs firent le dénombrement de tous ceux qui
59 avaient pris part à cette affaire. Il y en avait cinq cents. Ils les livrèrent tous, eux, leurs femmes et leurs enfants à Qaïdou-Khan en les remettant à son entière discrétion. Celui-ci réunit en conseil ses parents et sa tribu. On lui dit: «le sang de ces gens-là ne vaut pas le tien; réduis les en esclavage, et qu'ils restent, de père en fils, esclaves de ta famille». Tous se rangèrent à cet avis, et on les retint en esclavage.

Ces familles se multiplièrent. Elles cessèrent de s'appeler Djèlâïrs et prirent le nom de «fils de Qiân le Mogol». C'est l'usage de donner aux esclaves libérés le nom de la tribu de leurs maîtres.

Lorsque Tchinguiz-Khan fut devenu un souverain puissant,

---

1) Il faut lire ici «huit», car on sait par Réchid, et notre auteur le dit lui-même plus bas, p. 63 du texte, que Doutouminine eut neuf fils dont huit furent tués par les Djèlâïres.

tous les Djèlâïrs suivirent l'exemple de ceux qui étaient ses esclaves et prirent le nom de «fils de Qiân le Mogol».

Ces Djèlâïrs restèrent ainsi, pendant dix ou onze générations, esclaves de la famille de Tchinguiz-Khan jusqu'au fils de son arrière-petit-fils[1]). Chacun des princes de cette maison avait une dixaine ou une vingtaine de ces familles Djèlâïres attachées à son service. Les Djèlâïrs, d'origine mogole, sont une branche des Dourliguines, descendants de Nokouz.

Rois des Mogols.

Lorsque les descendants de Qiân et de Nokouz, qui s'étaient retirés dans l'Erkènè-Qoun, furent devenus nombreux, chaque famille forma une branche à part et prit un nom spécial. Les descendants d'un nommé Qourlâs, de la famille de Qiân, formaient la tribu la plus nombreuse. On leur donna le nom de Qourlâs. Un homme qui descendait de ce Qourlâs, mais dont le nom n'est pas connu, fut élu comme roi; et depuis, leurs princes furent toujours choisis parmi des Qourlâs.

A l'époque où les Mogols sortirent de l'Erkènè-Qoun, ils avaient pour roi Berté-Tchinè[2]) de l'orouq des Qourlâs. Après 60
sa mort, son fils Qouï-Maral[3]) fut élu roi. Après lui son fils, Bitchine-Qiân monta sur le trône. Aprés lui régna son fils Timâdj. Après Timâdj régna son fils Qitchi-Merguène qui laissa en mourant la couronne à son fils Qoudjoum-Bouroul[4]). A sa mort son fils, Boukè-Bindoun[5]), fut élu roi. Après lui son fils

---

1) C.-à-d. jusqu'au petit-fils de son petit-fils.

2) Ou Bourtè-Tchino; — d'aprés Mr Bèrèzine.

3) D'après Mr Bèrèzíne. Hist. Texte p. 6. قوا مرال Goa-Maral — était le nom de la principale femme de Bourtè-Tchènè:

واز خاتون بزرکتر قوا مرال نام پسری آورده که مقبلترین فرزندان
اوبوده و بمرتبهٔ پادشاهی رسیده نام او بتجی قاآن

Отъ старшей жены по имени Гоа Маралъ, онъ имѣлъ сына........ Имя ему Битеджи-Кaанъ.

4) Réch. Bèrèz.: l. c. p. 7. قوجم بوغرول Кучумъ-Бугрулъ Qoutchoum-Boughroul.

5) R. B. یکه نیدون Екэ-Нидунъ; Yèkè-Nideun.

Sam-Sâoudji monta sur le trône. Il eut pour successeur sur le trône son fils Qâli-Mâdjou[1]) dont la couronne passa, à sa mort, à son fils Timour-Tâsch[2]). Après lui on élut comme roi son fils — Mingli-Khodja — qui eut pour successeur au trône son fils Yoldouz. Yoldouz-Khan eut deux fils qui moururent avant lui. Un de ces deux fils avait laissé après lui un fils nommé Douboun-Bayân, et le second une fille appelée Alân-qoua[3]). Yoldouz-Khan fit préparer un grand festin et donna Alân-qouâ en mariage à Douboun-Bayân. A la mort d'Yoldouz-Khan, Douboun-Bayân monta sur le trône et devint le pâdichâh de la nation mogole. Il mourut avant d'avoir atteint l'âge de trente ans,
61 laissant après lui deux fils âgés, l'un de sept ans, et l'autre de six. Le premier s'appelait Belkoudâï, et le second Boukdjèdâï. Ils sont nommés dans quelques manuscrits Boulkounout et Boukounout.

Histoire merveilleuse d'Alân-qoua.

A la mort de Douboun-Bayân il y avait des fils des frères aînés et cadets de Yoldouz-Khan, son grand père, tous, rois riches et puissants[4]). Tous demandèrent à l'envi la main d'Alân-qoua. Mais elle refusa leurs offres, disant qu'elle ne se remarierait jamais; — qu'elle voulait rester elle-même à la tête de sa tribu, pendant la minorité de ses fils auxquels elle remettrait ensuite les rênes du gouvernement.

---

1) R. Bèr. قالى قاجو Халы-Хаджу, Khali-Khadjou.

2) J'ignore d'après quelle autorité notre auteur place ici au nombre des rois mogols, Timour-Tâsch, Mingli-Khodja et Yoldouz, voy. également plus bas pp. 69 et 193 du texte.

Ces trois noms ne sont pas cités dans Réchid-eddine qui dit positivement que Qali-Qâdjou eut pour fils Douboun-Bayâne.

3) Réchid, qui dit plusieurs fois dans son histoire que Alân-Goa était de la tribu des Qourlas قورلاس, ne donne nulle part le nom de son père ni celui de son grand-père.

4) Mot à mot: rois possédant des sujets et des naukers —

ايللى و نوكرلى پادشاهلار.

Quelques années s'écoulèrent ainsi. Un matin, au moment où le jour allait poindre, elle sommeillait, lorsque, réveillée par un rayon de lumière qui pénétra dans sa tente par l'ouverture d'en haut, elle vit clairement un homme au visage blanc et aux yeux bleu-foncé sortir de ce rayon de lumière et descendre vers elle. Elle voulut crier pour réveiller les femmes couchées à ses côtés, mais la voix lui manqua. Elle voulut se lever, mais ses bras et ses jambes étaient comme paralysés. Elle avait cependant conservé toute sa connaissance. Cet homme s'approcha d'elle tout doucement, et se plaça à côté d'elle dans sa couche où il usa des droits d'un époux, puis il repartit, en sortant par la même ouverture. Alân-qoua ne parla pas de cette aventure, pensant bien que personne n'ajouterait foi à ses paroles. Cet homme revint cinq ou six jours après et continua ainsi de temps en temps ses visites.

Cependant, dès la première nuit, Alan-qouâ portait dans son sein un gage de cette union. Quatre ou cinq mois plus tard, ses parents s'étant rassemblés lui demandèrent d'où provenait l'état dans lequel ils la voyaient. Alan-qouâ leur raconta ce qu'elle avait vu. Si j'avais désiré avoir un époux, ajouta-t-elle, ne me serais-je pas mariée? Je suis femme, il est vrai, mais régnant par la volonté du peuple, me serais je jamais laissée aller à un acte de folie et de faiblesse dont la honte devait retomber sur moi, sur ma tribu, sur mes nombreux sujets et sur mes deux fils? Veillez quelques nuits auprès de ma tente, et, si le Dieu Très-Haut ne veut pas ma honte et mon infamie, il vous fera voir de vos propres yeux (ce que je vous ai dit). Au reste, si l'enfant que je porte dans mon sein vient au monde, il ne ressemblera certainement pas aux autres hommes. A ce signe vous reconnaîtrez que c'est le Dieu Très-Haut qui, dans sa sagesse, a voulu que je sois dans l'état où vous me trouvez.

Comme les parents d'Alan-qouâ connaissaient la pureté de ses moeurs, ils ajoutèrent foi à ses paroles. Cependant plusieurs personnes décidèrent de veiller auprès de la tente d'Alân-qouâ,

où ils se relevaient à tour de rôle. Une fois, au point du jour, celui qui était de garde vit un rayon, brillant comme ceux du soleil, descendre dans la tente d'Alân-qouâ par l'ouverture d'en haut; il réveilla aussitôt ses compagnons. Quelques-uns seulement purent voir ce rayon entrer dans la tente; mais tous l'en virent sortir quelque temps après, sans pouvoir néanmoins reconnaître une forme humaine dans ce rayon de lumière. Alors la vérité des paroles d'Alân-qouâ devint évidente pour tout le monde.

Histoire des fils d'Alân-qouâ.

Alân-qouâ eut trois fils. Le nom de l'aîné était Bou-qoun-
63 Qataghine[1]). De lui descend toute la tribu des Qataghine. Du second, Bousqine Djâldji[2]), descend la tribu des Djaldjiout[3]). Le troisième, Boudandjar Monâq, fut élu khan. Tchinguiz-Khan et plusieurs orouqs mogols descendent de ce dernier. On donna le nom de *Niroun* (origine pure) à toutes les tribus qui descendaient de ces trois frères, parce que, d'après la croyance des Mogols, ils étaient nés de la lumière.

Boudandjar eut deux fils. Le nom de l'aîné était Bouqa, celui du cadet Touqa[4]). On ignore, si ce dernier laissa quelque postérité.

---

1) R. B. Hist p. 15 بوقون قتغی Бугунъ-Хатаки. Boughoun-Khataki.

2) R. B. بوغوسالجی Бугу-Салджи. Boughou-Sâldji.

3) R. B. Les Saldjiout.

4) R. B. Bouqa et Bouqtaï. Habibêssiar Touqtâ, père de Mâtchine. توقتا که فرزندی داشت ماچین نام Ce Mâtchine ou, comme l'appelle Mr. Berèzine, dans l'édition de Rèchid-eddine — Hist. p. 23, Nâtchine, fils de Touqtâ, fils de Boudandjar, était l'oncle de Qaïdou, fils de Doutoumènine. fils de Bouqâ, fils de Boudandjar. C'est donc par erreur que Masoud-Kouhistâni, dans son histoire Tarikhi-Aboul-Khaïr-Khani, a dit: فاید وکه فرزند نهم بود دران وقت پیش ماچین پسر عم خود رفته بود Qaïdou, le neuvième fils (de Doutoumènine) était allé chez Mâtchine, fils de son oncle.

A la mort de Boudandjar, Bouqa-Khan fut proclamé khan. A sa mort, son fils Doutoum-mènine fut élu khan. Doutoum-mènine-Khan eut neuf fils dont huit furent tués par les Djèlâïrs, comme nous l'avons dit plus haut[1]), en parlant de ces derniers. Son fils aîné, Qaïdou, échappa à la mort et succéda à son père.

Qaïdou-Khan eut trois fils. L'aîné s'appelait Baï-Sanqour, et le second, Tcharqa-lèn-qoum[2]) dont descend la tribu des Taïdjout. Le fils ainé de Tcharqa-Linqoum s'appelait Mourqa-doukou-Tchinè. Son fils, Hambaqaï Qâân[3]), eut pour fils Qadân-Taïschi. Qadân était son nom. Tâïschi, mot chinois, signifie
un Hâfiz[4]) (qui a une voix belle et agréable). Le fils de 64
Qadân Taïschi était Aral[5]), qui eut un fils nommé Barghoutâï et surnommé Qiriltouq[6]). Le mot Qiril-signifie avide, insatiable. Les Uzbeks disent de quelqu'un qui, après avoir beaucoup mangé, veut encore manger: Qirildi-il a éclaté. Qiriltouq veut donc dire: Qirilghoutchi — qui mange jusqu'à éclater[7]). Ce fut ce même Burghoutâï Qiriltouq qui, à la tête des Taïdjout, fut si long — temps en guerre avec Tchinguiz-Khan.

---

1) Voy. p. 58 du texte.

2) R. B. Texte p. 35 جرقه لينكقوم Джеркэ-Лин-гунъ. Djerkè-Lin-gonn. Hist. trad. p. 23.

3) D'après Réchid. *Bèrézine*. Hist. p. 31. همبقاى قاان Hambaqaï-Kâân. Nos manuscrits donnent tous مميقاى قاان Mamiqâï-Qâân, ce qui s'explique par le changement si facile du ه *h* en م *mim* et du ب *b* en ي *yè*.

4) Le mot arabe حافظ Hâfiz signifie: Qui sait quelque chose par coeur.

5) R. B. ادال خان Adâl-Khan.

6) R. B. تارغوتاى قرلتوق Târghoutaï Kharaltouq. Таргутай Харалтукъ. Hist. Texte p. 31. trod. p. 21. d'après Réchid قرلتوق Qiriltouq signifie, „Envieux" ومعنى قرلتوق حسود باشد Texte p. 38.

7) Je ne sais si j'ai bien saisi le sens de ce passage qni offre plusieurs mots qu'on ne trouve pas dans les dictionaires.

Le troisième fils de Qaïdou-Khan se nommait Djaoutchine[1]). C'est de lui que descendent les tribus des Tchadjout et des Irtèkine[2]).

A la mort de Qaïdou-Khan, son fils Tcharqa-Linqoum épousa sa belle mère dont il eut deux fils. L'aîné s'appelait Kendou-Tchinè, et le cadet Olouktchine-Tchinè, c'est-à-dire: Loup et louve. Lorsque leurs descendants se furent multipliés, ils reçurent le nom de Tchinis. Ce mot Tchinis est le pluriel de Tchinè. C'est comme si les Turcs disaient Tchinè-lar (Les loups). Avec le temps, on finit par leur donner le nom de Noukouz, qu'il ne faut pas confondre avec les anciens Noukouz dont nous avons parlé plus haut[3]), et dont le nom n'existait plus dans le pays.

Bâï-Sanqour, fils aîné de Qaïdou Khan, succéda à son père. C'était un roi bon, sage et juste. Il soumit plusieurs tribus. Il traita avec bonté ses amis et se fit redouter de ses ennemis. Après un règne de quelques années il partit pour le long voyage, laissant le trône à son fils Toumènè.

Règne de Toumènè-Khan.

Toumènè-Khan, prince bon et puissant, régna pendant plusieurs années sur toutes les tribus des Niroun. Le pays, à cette
65 époque, était riche et jouissait d'une grande tranquillité.

Toumènè-Khan eut neuf fils de chacun desquels descendent un, deux, trois et jusqu'à quatre ourouqs. De ces neuf fils deux, Qaboul et Qâdjouli étaient nés jumeaux[4]).

L'aîné des fils de Toumènè-Khan se nommait Tchâqsou. Il

---

1) R. B. Hist. Texte. pp. 31–35. جاوجين هوركوز Djâoutchine - Ourgouz. Джаочинъ Ургузъ. Trad. p. 35.

2) R. B. Les Sandjiout سنجيوت Санджіютъ et les Arikan هريكان Ариканъ. Hist. trad. pp. 19. 22.

3) Voy. p. 33 du texte.

4) بوتوقوز نينك قبول و قاجولى اتلى ابكى اوغلى ايكز توغوب ايردى
Cette phrase présente une évidente contradiction avec ce que l'auteur nous dit quelques lignes plus loin; car d'après lui Qaboul était le sixième fils de Toumènè-Khan et Qadjouli le troisième.

eut trois fils: l'aîné Noutâqine; le second Ourout, et le troisième Manqout dont les descendants formèrent trois ourouqs qui prirent leur nom.

Le second fils de Toumènè-Khan était Yârim-chir-Bouqandjou[1]), dont la postérité forma un ourouq, ou tribu.

Le troisième fils de Toumènè-Khan, Qadjouli eut un fils, nommé Eroumdji ou Erdèmdji Baroulâs, qui donna son nom à toute la tribu des Baroulâs. Aqsâq-Timour (Tamerlan)[2]) était de cette tribu. Baroulas signifie général en chef (Sipèh-sâlâr), c'est à dire en turc: le chef qui marche à la tête de l'armée.

Le quatrième fils était Sâm-Qâdjoun dont descend la branche des Edourkine.

Le cinquième fils: Bât-Kelki ou Koulki dont descend tout l'orouq des Boudât.

Le sixième fils: Qaboul-Khan dont descendent Tchinguiz-Khan et plusieurs tribus. S'il plaît à Dieu, nous parlerons en temps et lieu de toutes ces tribus.

Le septième fils: Oudour-Bayân dont descend l'ourouq des Kiqoum[3]).

Le huitième fils, Bouldjar Doghlan[4]) (le boiteux); surnommé

Réchid qui nomme ces neuf frères dans le même ordre qu'Aboul-ghazi, dit positivement que les cinq premiers étaient d'une même mère et les quatre autres d'une autre mère. Ainsi d'après lui Qadjouli et Qaboul ne seraient même pas de la même mère. Hist. Texte. page 43.

1) R. B. Барим - ширату - Хайджу — Bârim-Chiratou-Khaïdjou. Trad. p.p. 29, 30, 32 et dans le texte, باريم شر بوقايجو p.p. 44, 48 et 50.

2) Nous ferons remarquer ici que Tamerlan-Timour Béï, fils d'Emir Taraghaï تيمور بى ابن امير طراغاى est appelé par notre auteur, tantôt تيمور بى Timour Béï tantôt امير تيمور Emir Timour: tantôt اقساق تيمور Aqsâq Timour, (Timour le boiteux, le تيمورلنك Timour-lèng des Persans, dont on a fait Tamerlan), tantôt enfin تيمور كوركان Timour Kourègân.

3) Il y a ici une erreur. Notre auteur veut parler ici des Djouïrât, ou Djadjirât, les Djouriât de Réchid qui descendaient de Oudour-Bayâne. Voy. R. Hist. Texte p. 30 et Tribus-Texte p. 266.

4) R. B. Boudandjar-Doghlan.

ainsi parce qu'il boitait d'un pied, ce qui en mogol s'appelle Doghlan. C'est de lui que descend toute la branche des Doghlât ou Dagholât.

66 Le neuvième fils de *Toumènè*-Khan était Tchentaï[1]), duquel descend tout l'ourouq des Yssout. Il était le plus jeune des neuf frères. Les Mogols appellent le fils cadet d'une famille Outdjiguine[2]) maître du foyer, (*Out-iguèssi*), parce que, lorsqu'un père a marié et établi ses autres enfants, le plus jeune reste seul à la maison et devient le maître du foyer de son père. D'après l'usage des Mogols le cadet de la famille est l'objet de plus d'égards et de respect que les autres enfants.

Les enfants de ce Tchentaï étaient tous pleins de courage et de bravoure.

Tchèpè Noyân, que Tchinguiz-Khan, à son arrivée dans le Mavèrânnahr (Transoxiane), envoya avec trente mille hommes à la poursuite de Sultan Mohammed Kharezm-Châh, était de la tribu des Yssout qui descendait de Tchèntâï Outdjiguine. Ce fut ce même Tchèpè Noyân qui, après s'être emparé des enfants et des trésors de Sultan Mohammed Kharezm-Châh, fit la conquête de tout l'Irân, de l'Azerbaïdjân et du Gourdjistan (Géorgie), passa le Timour Qapou (Porte de fer), ravagea le Daghestan et les pays des Tcherkès et des Qiptchâq, franchit le Volga et l'Oural et revint, après une expédition qui avait duré quatre ans, rejoindre Tchinguiz-Khan dans l'Alâ-Tâgh.

A la mort de Toumènè-Khan, (son fils) Qaboul fut proclamé

1) R. B. جياتاى Djiatâï Джіятай. Hist. trad. p. 30 et ختاقاى Khatâqaï Texte. p. 47.

2) R. B. Hist. Text. p. 67 اتجكو et traduction. p. 30. Edjène. Эдженъ. Онъ былъ Эдженъ. Значеніе Эджена есть Младшій сынъ, который остается въ домѣ и юртѣ. т. е. Господинъ огня и юрта. „Il était Edjène. Edjène signifie" le fils cadet, qui reste à la maison et dans le Yourt, c.-à.-d. le maître du foyer et du Yourt.

khan. Il eut six fils. L'aîné se nommait Oukine Barghaq[1]); le second Bartâne Bèhadour; le troisième, Qoutouqtou Mengou[2]); le quatrième, Qadân-Bèhâdour; le cinquième Qoutoula-Qâân; et le sixième Boudân.Qi-ât[3]). Quoique nous ayons donné plus haut la signification du mot *Qi-ât*, nous la donnerons encore ici. Les Mogols appellent *Qiân* un torrent qui vient d'une montagne. *Qiât* est le pluriel de *Qiân* La signification primitive de *Qiân*
est «rapide, impétueux», et l'on a donné ce nom à un torrent qui 67
vient d'une montagne, parce qu'il coule avec impétuosité. Dans l'Erkené-Qoun les descendants de Qiân furent appelés Qiât; mais après de longues années, chaque famille forma une tribu à part, de manière que les uns disaient: je suis un Qounqirât, d'autres: je suis un Qourlâs ou un Dourbân; il ne resta plus dans le pays de nom de Qiât, et il disparut entièrement. Ce ne fut que près de trois ou quatre mille ans[4]) plus tard que les six fils de Qaboul-Khan, qui tous étaient pleins de bravoure et d'un caractère impétueux, reçurent le surnom de Qiât; et c'est d'eux que descend la tribu des Qiât.

Qaboul-Khan mourut, et l'on proclama khan son fils Bertân. Ce dernier eut quatre fils: L'aîné se nommait Moungdaï[5]); le second, Boukâne Taïschi[6]); le troisième Yèssoukèï Bèhadour; et le quatrième Dâritâï. Tous les enfants de ces quatre frères reçurent aussi le surnom de Qiât.

---

1) R. B. Hist. pp. 33, 35, 41 et 101. Trad. Укинъ Бархахъ. Oukine Barkhakh. اوكين برقاق et Tribus. p. 63. Texte اوكين برقان et Trad. p. 54. Укинъ Бурханъ. Oukine Bourkhân.

2) R. B. Hist. Texte pp 56, 57. قوتوقتو مونكر Хутукту Мункеръ. Khoutouqtou Mounkèr.

3) R. B. Texte. pp. 56 et 58 تودان اوتجكين Туданъ утджигинъ. Toudân-Outdjiguine.

4) Trois ou quatre cents ans?

5) R. B. Texte. pp. 76, 82 et 153 مونكدو قيان trad. pp. 47, 51 et 95. Мэнггэту Кыянъ. Mèngguètou Qiân.

6) R. B. Texte. p. 47. نكون تايشى Trad. p. 48. Нигунъ Тайша. Nigoun Taïscha.

A la mort de Bertân-Khan, Yèssoukeï-Bèhadour fut proclamé khan. Il eut cinq fils. L'aîné était Tchinguiz-Khan. Le nom que lui avait donné son père était Tèmoutchine. Il ne reçut le nom de Tchinguiz que lorsqu'il fut proclamé khan. Le second fils de Yèssoukeï-Bèhadour se nommait Djoudji Qassâr. Djoudji signifie «hôte», et Qassâr signifie; «bête féroce, animal carnassier qui ne se repaît que de chair crue, comme le loup, le tigre, le léopard, c'est ce qu'on appelle *sabou* en arabe et Dad en tadjik. Le troisième fils s'appelait Qatchoun[1]); le quatrième Timoukè et le cinquième Bilgoutaï Outdjiguine. Ces cinq fils de Yèssoukèï, et même la plupart de leur descendants, étaient blancs de visage et avaient des yeux d'un bleu-foncé.

Les Mogols appellent *Bourdjighine* quelqu'un qui a des yeux bleu-foncé, ce que les Arabes appellent *Achhal*, voilà ce qui fit donner le nom de Bourdjighine Qiât aux descendants de Yèssoukèï Bèhâdour.

68 Alânqouâ avait dit que l'homme qui était venu la visiter avait le visage blanc et des yeux bleu-foncé. La véracité de ses paroles était reconnaissable chez ses descendants après neuf générations.

Qu'on sache que les Arabes nomment *asch hal* un homme qui a la prunelle des yeux noire, le blanc de l'oeil-blanc et le pourtour de la prunelle d'un noir tirant sur le rouge. Les Mogols l'appellent *Bourdjighine.* C'est pour cette raison qu'on a dit Bourdjighine Qiât[1]) en parlant des enfants de Yèssoukèï Bèhâdour.

---

1) R. B. Texte. p. 95. قاجين et pp. 106 et 229, قاجيون trad. Хаджіунъ. Khâdjioun. pp. 59, 66 et 141.

CHAPITRE III.

Depuis la naissance de Tchinguiz-Khan jusqu'à sa mort.

Tchinguiz-Khan vint au monde en 549 de l'Hégire[1]) dans l'année du Porc, dans la Mogolie et dans l'endroit appelé Yiloun Yldouq[2]). Il vint au monde tenant une main fermée. La sage-femme qui venait de le recevoir la lui ayant ouverte, y trouva un morceau de sang caillé. On vint faire part de cette circonstance à son père Yèssoukèï. Personne de ceux qui étaient présents ne pouvait expliquer ce que cela signifiait. Enfin un d'entr'eux dit: Cet enfant deviendra un roi puissant. Il soumettra toute la surface de la terre, il portera le ravage et la désolation dans plusieurs tribus et dans plusieurs états. Voilà ce que signifie ce sang.» La prédiction de cette personne se réalisa en effet plus tard. Son père lui donna le nom de Témoutchine. Il ne reçut le nom de Tchinguiz qu'à l'époque où il fut proclamé khan.

Nous avons déjà parlé plus haut des aïeux de Tchinguiz-Khan. Nous avons néanmoins jugé à propos de les citer encore ici tous ensemble (et dans un ordre suivi).

Le père de Tchinguiz-Khan était Yèssoukèï-Bèhâdour. Les Mogols appellent le père *Etchiguè*.

Le père de Yèssoukèï-Bèhâdour était Bartân-Khan. Les Mogols appellent l'aïeul ou grand père *Eboukène*. Le père de Bartân-Khan était Qaboul-Khan. Les Mogols appellent le bisaïeul *Elèndjik*.

---

1) Le 26 de Zil-Qäda 549 (26 Janvier 1155).

2) Cet endroit est appelé par Réchid دیلون بولداق Diloun-Bouldâq — ainsi que par Khondèmit:

Mirkhond (vie de Djenghiz-Khan) l'appelle دیلون یلدق et notre manuscrit porte یلون یلدق Yloun ou *Biloun* yldouq ou *yldaq*.

Le père de Qaboul-Khan était Toumènè-Khan. Les Mogols appellent le trisaïeul *Boudâtou.*

69 Le père de Toumènè-Khan était Baïssanqour-Khan. Les Mogols appellent le père du trisaïeul (ou père à la cinquième génération): *Boudâkour.*

Le père de Baïssanqour était Qaïdou-Khan. Les Mogols appellent le père à la sixième génération: *Mourti.*

Le père de Qaïdou-Khan était Doutoumènine-Khan. Les Mogols appellent le père à la septième génération *Doutâqoun.*

Jusqu'à la septième génération on donne un nom particulier aux ascendants de chaque génération. Plus haut on n'en donne pas. — C'est un usage reçu chez les Turcs, les Tadjiks et chez tous les peuples de ne remonter que jusqu'à la septième génération pour constater la descendance de quelqu'un. Les Turcs disent: «Je suis forgeron depuis mon aïeul au septième degré.» ou bien: «Sept de mes aïeux ont vécu dans ce pays-ci»[1]); ou bien encore «Depuis mon aïeul au septième degré je n'avais jamais vu la face d'un ordre (yârliq). Les Tadjiks ont aussi des expressions semblables. Mais ne nous écartons pas trop de notre sujet.

Le père de Doutoumènine-Khan était Bouqâ-Khan, dont le père était Boudandjar-Khan, qui était né, sans père, d'Alanqouâ, petite fille de Yoldouz-Khan. Le père d'Alanqouâ étant mort jeune, elle resta orpheline dès sa naissance et grandit auprès de son grand-père. Voilà pourquoi le nom de son père n'est pas connu.

Le père de Yoldouz-Khan était Mingli-khodja-Khan, fils de Timour-Tâsch-Khan[1]), fils de Qalimâdjou-Khan, fils de Sam-Sawdji, fils de Boukè-Bèndoun-Khan, fils de Qoudjoum-Bouroul, fils de Qitchi Merguène, fils de Timâdj, fils de Bètchènè-Qiân, fils de Qouï-Maral, fils de Bourtè-Tchinè.

---

1) Depuis mon aïeul au septième degré.

2) Voy. la note 2 de la p. 64.

Depuis Bourtè-Tchinè jusqu'à Qiân il s'est écoulé quatre cent cinquante ans. Nous avons employé tous nos efforts pour connaître les noms des princes qui se sont succédés entre ces deux rois, mais toutes nos recherches sont restées infructuenses; nous n'avons pu les trouver dans aucune histoire. C'était pendant le temps que les Mogols ont passé dans l'Erkènè Qoun après leur défaite; voilà pourquoi ces noms n'ont pas été inscrits.

Qiân était fils de Jl-Khan, fils de Tinguiz-Khan, fils de Mingli- 70
Khan, fils de Yoldouz-Khan, fils de Aï-Khan, fils de Oghouz-Khan, fils de Qarâ-Khan, fils de Moghol-Khan, fils de Alindjè-Khan, fils de Kouyouk-Khan, fils de Dib-Bâqouï-Khan, fils de Iltchè-Khan, fils de Toutouk-Khan, fils de Turk, fils de Yâfeth, fils de Nouh, le prophète, (que la paix soit sur lui), fils de Lamèk, fils de Matouschalakh, fils de Edris, le prophète, fils de Yarèd, fils de Mihlaïl, fils de Qaïnan, fils de Anosch fils de Chèïs, le prophète, fils d'Adam (safionllâh, l'ami de Dieu).

Tchinguiz-Khan, fils aîné de Yèssoukeï-Bèhadour, avait treize ans, lorsqu'il perdit son père. Ses frères cadets étaient encore tous jeunes.

Tous les descendants de Boudandjar-Khan obéissaient aux lois de Yèssoukèï-Bèhâdour. D'après un usage en vigueur chez les Mogols, leurs rois recevaient annuellement de leurs sujets la dixième partie de leurs troupeaux des quatre espèces suivantes: Chevaux, chameaux, boeufs et moutons. Si un roi laissait, à sa mort, par exemple cinq ou dix fils; l'un d'eux était proclamé khan, et ses frères devenaient ses sujets comme tous les autres, et lui devaient chaque année l'hommage d'un cheval ou d'un chameau.

A la mort de ces frères, leurs enfants étaient tenus de payer le même tribut que les autres sujets.

Yèssoukèï-Bèhâdour recevait le tribut de trente ou quarante mille familles. Après lui, ses sujets et même ses parents, voyant Tchinguiz-Khan si jeune, ne se sentirent plus retenus

par la crainte. Poussés par l'amour des richesses, cette idole des hommes, qu'ils ont tant de plaisir à posséder et tant de peine à céder, ils se révoltèrent contre Tchinguiz-Khan pour ne
71 pas lui payer de tribut, et s'éloignèrent pour aller établir leurs campements à part.

De toutes les tribus soumises à Yèssoukèï-Bèhâdour la plus riche et la plus puissante était celle des Taïdjout. Ce fut elle qui se mit à la tête des tribus qui se séparèrent de Tchinguiz-Khan.

A cette époque le chef des Taïdjout était Barghoutâï-Qiriltouq, fils d'Aral, fils de Qadân-Taïschi, fils de Hambaqâï-Qâân[1]), fils de Mourqadoukou-Tchinè, fils de Tcharqa-Linqoum, fils de Qaïdou-Khan, ancêtre commun de Barghoutaï-Qiriltouq[2]) et de Tchinguiz-Khan.

Les sujets de Yèssoukèï-Bèhâdour se divisèrent donc en deux parties. Les trois quarts se réunirent aux Taïdjout, et un quart seulement resta auprès de Tchinguiz-Khan. Cette dernière partie était composée d'une moitié des Manqout qui descendaient de Bartân-Khan, grand-père de Tchinguiz-Khan et des restes d'autres tribus dont les uns comptaient deux cents familles d'autres cent familles, — cinquante, dix et même cinq familles seulement. Les Manqout étaient les plus nombreux. Ceux des Manqout qui étaient restés auprès de Tchinguiz-Khan avaient alors pour chef un nommé Qouïouldâr. Les chefs des Qâtighine, des Khadjout[3]) des Djouïrât et des Qiât étaient tous allés rejoindre les Taïdjout. La tribu des Merkites qui était en guerre avec Yèssoukèï-Bèhâdour alla également se réunir aux Taïdjout, et les deux partis opposés ne cessaient pas de s'attaquer, de se piller mutuellement et de s'enlever des troupeaux.

---

1) Voy. N. 3. p. 67.

2) Voy. N. 6. p. 67.

3) De quelle tribu veut parler l'auteur sous ce nom de Khadjout qu'on ne trouve mentionné nulle part? Il s'agit probablement des Djaldjout, les Saldjiout de Réchid.

Faits et gestes de Tchinguiz-Khan depuis sa quatorzième année jusqu'à l'âge de quarante ans.

La mère de Tchinguiz-Khan se nommait Oloun, on lui avait
donné le surnom de Ekè, et on l'appelait également Oloun-Ekè
ou bien Oloun-Foudjine[1]). *Ekè* signifie en mogol grand (*olough).*
Foudjine dans la langue du khitaï a la même signification que
Khatoun en mogol, *Bânou*, en tadjik et *Baï-Bètchè,* en uzbek,
c'est-à-dire: maîtresse de la maison et des biens. Elle était de 72
l'orouq des Olqnout. C'était une femme qui avait de l'esprit,
de la raison et du caractère.

Il y avait à cette époque, dans la tribu des Qoungqamar un homme appelé Minglik et surnommé Itchigué. Les Mogols appellent leur père Itchigué, et comme ce Minglik était l'ancien, (chéïkh) de tous les Mogols, le peuple l'appelait, par respect Minglik Itchigué,» le père Minglik. Les Turcs donnent également le nom de père (Atâ) aux personnes qu'ils vénèrent. C'est ainsi qu'ils disent Hakîm Atâ, Sèïd-Atâ[2]).

Après la mort de Yèssoukèï-Béhâdour, Oloun-Ekè passa dans la couche de Minglik-Itchigué et attira par cette union toute la tribu des Qougqamâr dans le parti de Tchinguiz-Khan.

Je m'étais d'abord proposé d'écrire, dans un grand ouvrage, l'histoire de tous les grands souverains qui ont régné sur les Mogols et sur les Uzbeks, ainsi que celle des beks qui formaient leurs conseils, de raconter, en détail, leur origine ainsi que leurs faits et leurs paroles; mais une maladie vint m'arrêter dans mes projets. Voyant ma maladie se prolonger, je me dis: Si je meurs, cet ouvrage restera inachevé, car personne ne connaît mieux que moi l'histoire de ces souverains et principalement celle de notre propre famille depuis Yâdigâr-Khan jusqu'à moi[3]).

---

1) Voy. Note 1. page 54.

2) Hakim Atâ et Sèïd Atâ sont les noms de deux saints personnages très-vénérés dans l'Asie centrale.

3) Mot à mot: jusqu'à ce pauvre serviteur de Dieu.

Personne, dans les pays étrangers, ni même dans notre propre nation, ne sait rien de cette histoire. De quelle utilité sera donc ce que je sais, si je l'emporte avec moi au tombeau (sans l'avoir communiqué à personne). J'ai donc pris auprès de moi quatre écrivains auxquels j'ai dicté le présent ouvrage. Pour tous les événements qui ont eu lieu depuis Adam jusqu'à Djoudji-Khan, j'ai tantôt consulté les anciennes histoires et tantôt dicté simplement de mémoire, parce que tous ces événements me sont bien connus; mais depuis Chéïbân-Khan jusqu'à moi, je n'ai consulté que mes souvenirs, sans l'aide d'aucun ouvrage. Sentant mes forces intellectuelles diminuer, et obligé de dicter, tantôt assis et tantôt couché, j'ai du écrire cette histoire d'une manière abrégée: mais si les paroles sont abrégées le sens néanmoins sera suffisamment complet.

73 Depuis l'âge de treize ans Tchinguiz-Khan avait été presque continuellement en guerre contre les Taïdjout et la plus grande partie des Niroun, leurs alliés, mais aucun des deux partis n'avait encore pu vaincre et exterminer l'autre.

Au commencement de l'année du Léopard (Bârs)[1], Tchinguiz-Khan venait d'atteindre sa quarante et unième année, lorsqu'il reçut la nouvelle que les Taïdjout marchaient pour venir l'attaquer, suivis de tous les Niroun et d'autres tribus, telles que celles des Bayâout, des Merkites et des Tatars qui étaient venues se réunir à la tribu des Taïdjout. Tchinguiz-Khan. à cette époque, n'était déjà plus si faible. Il était endurci aux fatigues de la guerre, fort d'une longue expérience, et plus d'une fois déjà il avait bu à la coupe amère du malheur[2]). Il ordonna à tous ses sujets de se rassembler dans un même endroit avec leurs tentes et leurs troupeaux. Des treize orouqs dont se

1) En 590 (1193).

2) Mot à mot: Il avait vu le bon et le mauvais; il avait passé par le chaud et par le froid, et il avait bu du doux et de l'amer.

composaient ses sujets il fit treize kourène[1]) (camps), rangés en cercle et se touchant les uns les autres. Dans l'espace réservé au milieu il fit entrer et attacher solidement ce qu'on avait de meilleur en fait de troupeaux; laissant le reste en dehors. A l'arrivée de l'ennemi, il fit monter ses troupes à cheval et les rangea en bataille devant le camp. Son armée était composée de treize mille hommes, et celle de l'ennemi en comptait trente mille. Le combat s'engagea. Il fut long et sanglant. Mais enfin le Dieu Très-Haut accorda à Tchinguiz-Khan une victoire complète sur son ennemi qui perdit dans cette journée de cinq à six mille hommes. Tous les principaux de la tribu des Taïdjout qui tombèrent vivant entre ses mains furent garottés. On fit bouillir de l'eau dans soixante et dix grandes chaudières préparées par ses ordres; tous les grands des Taïdjout furent alors plongés, pieds et poings liés et la tête la première, dans ces chaudières où on les tint jusqu'à ce qu'ils fussent entièrement cuits. Aussitôt après il alla fondre sur la tribu des Taïdjout où il porta le ravage et le pillage. Les enfants des grands de la tribu furent réduits en esclavage, le reste fut emmené de force et réuni à son propre domaine. La soumission de cette
tribu le rendit puissant, et toute la Mogolie fut bientôt remplie 74
du bruit de son nom.

Triomphe de Tchinguiz-Khan dans ses guerres contre Ong-Khan, roi des Kérâïtes.

Il y avait, à cette époque, dans la tribu des Djouïrât, un nommé Tchamouqa Tchètchène. Le mot *tchètchène* signifie en mogol et en uzbek «qui a de l'esprit». C'est ce que les Arabes rendent par le mot «*âqil*» et les Tadjiks par «*bâ-khirèd*». Aujourd'hui encore on appelle «*tchètchène*» un homme qui parle bien,

1) Sur la signification du mot kourène et sur les treize kourène dont se composaient les forces de Tchinguiz-Khan, voyez Réchid-eddine, Histoire de Tchinguiz-Khan Ed. Bérèzine. Texte pp. 151—155.

c'est-à-dire, un homme qui a de l'esprit. Comment, en effet, pourra-t-on parler d'une manière éloquente et persuasive, si l'on manque d'esprit?

Ce Tchamouqa Tchètchène se rendit, un jour, auprès de Sèngoun, fils aîné d'Ong-Khan, et lui dit: Vous et votre père vous regardez Tchinguiz comme votre ami, tandis qu'il entretient des relations secrètes avec les khans des Naïman, Tayang-Khan et Bouyourouq-Khan. Liguons-nous tous les trois, leur a-t-il fait dire, nous renverserons Ong-Khan, et nous le chasserons lui et son fils Sèngoun. Personne, ajouta Tchamouqa Tchètchène, ne connaît mieux que moi les secrets de Tchinguiz-Khan. D'abord je suis son parent, nous sommes nés dans le même endroit et nous avons grandi ensemble, secondement vous me connaissez tous.

Ce qui avait engagé Tchamouqa Tehètchéne à mettre en avant ces prétendues relations de Tchinguiz-Khan avec les Naïman, c'était que les pays des Kérâïtes et des Naïmân étant limitrophes, ces deux tribus nourrissaient l'une pour l'autre une ancienne inimitié et étaient souvent en guerre. Ong-Khan et son fils Sèngoun ajoutèrent tous les deux foi à ces paroles de Tchamouqa Tchètchène, bien que Ong-Khan fît l'observation que Yéssoukéï-Béhadour ainsi que son fils Tchinguiz-Khan leur avaient rendu des services sans nombre, qu'ils ne pouvaient pas agir les premiers hostilement envers Tchinguiz-Khan, tandis que celui-ci restait lui-même inoffensif; Tchamouqa, dit Ong-Khan
75 à son fils, est un grand parleur, un intrigant et un brouillon et il ne serait pas bien d'ajouter ainsi foi à ses paroles et d'agir en ennemi envers un ami.

Voici ce qui faisait dire à Ong-Khan: «Yéssoukéi-Béhâdour nous a rendu de nombreux services.»

---

1) Bouyourouq-Khan, frère de Tayaug-Khan.

Marghouz-Khan, roi des Kérâïtes, avait eu deux fils dont l'aîné s'appelait Qourtchâqour[1]) et le cadet Gour. A sa mort, ces deux frères s'étaient partagé les états de leur père.

Qourtchaqour eut cinq fils, dont le premier était Ong-Khan[2]), le second Erkè-Qarâ, le troisième Bâï Timour, le quatrième Mamischaï et le cinquième Djâkembou. Ces cinq frères, tous pleins de bravoure, étaient déjà mariés à la mort de Qourtchâqour. Ils ne surent pas bien s'accorder au sujet du partage des biens que leur avait laissés leur père. Peu de sujets et beaucoup de princes (voilà ce qu'on vit dans leur tribu). Il se forma chez eux deux partis. A la tête du premier était Ong-Khan, soutenu par Djâkembou, le plus jeune de ses frères. A la tête du second était Erkè-Qârâ, auquel s'étaient joints ses deux frères cadets. Ces deux partis en vinrent aux mains, et la victoire se déclara pour Ong-Khan. Erkè-Qârâ, obligé de fuir, se rendit chez les Naïmân. Avec le secours qu'il reçut de ces derniers il parvint à chasser Ong-Khan et devint maître du pays. Ce fut alors que Ong-Khan vint chercher un refuge auprès de Yèssoukèï-Bèhâdour, qui marcha contre Erkè-Qarâ, le chassa et rentra chez lui après avoir replacé Ong-Khan sur le trône de son père. Erkè-Qarâ se rendit auprès de son oncle Gour-Khan. Celui-ci envoya plusieurs personnes à son neveu Ong-Khan, pour lui dire: Vous

---

1) Marghouz, appelé aussi Marghouz Bouyourouq-Khan. جد اونك خان را نام مرعوز بود و اورا مرغوز بویروق خان کفتندی Réchid. Ed. Bérézine. Hist. des Tribus. Texte p. 123. Voy. également plus haut, p. 47 du texte.

2) Voyez plus haut p. 47.

3) Réch. Éd. Bérézine dit dans l'Hist. de Tchinguiz-Khan. Texte p. 174. و قور جاتور بویروق چند پسر داشته یکی طغریل که لقب او اونك خان شد ودیکر ارکه قرا و سوم جاکمبو ودر اوّل نام اوکرای بوده وایشان چند برادر دیکر داشته اند et dans l'Hist. des Tribus, pag: 98, Trad. Qoudjatour-Bouyourouq eut pour fils 1) طغرول qui reçut le titre de Ong-Khan. 2) ارکه قرا 3) جاکمبو surnommé ایلقه سنکون 4) جای تیمور تایشی et 5) بوقا تیمور

êtes restés cinq frères après votre père, arrangez vos différends; partagez le pays entre vous et vivez en paix et en bonne intelligence; mais Ong-Khan ne voulut pas consentir à ce que lui demandait son oncle. Irrité de voir qu'Ong-Khan restait sourd à
76 tous ses conseils, Gour-Khan monta à cheval et marcha contre lui. Le bas peuple des sujets d'Ong-Kkan refusa de se battre. Ne pouvant combattre avec le peu de troupes qui lui restaient, Ong-Khan prit la fuite et vint encore une fois demander la protection de Yèssoukèï-Bèhâdour. Celui-ci marcha de nouveau contre Erkè-Qarâ qu'il battit et fit priver de la vie, et ne se retira qu'après avoir replacé sur le trône Ong-Khan, dont la puissance, depuis cette époque, ne fit que grandir de jour en jour.

Ong-Khan oublia pourtant ces bienfaits et résolut de faire inviter Tchinguiz-Khan à venir chez lui, sous le prétexte qu'il voulait lui accorder sa fille [1], et de lui faire trancher la tête à son arrivée. Celui qu'il chargea de porter cette invitation à Tchinguiz-Khan était un nommé Bouqdaï-Qoundjât. Son nom était Bouqdaï, mais on l'appelait Bouqdaï-Qoundjât, parce qu'il était le *boûkaoul* (praegustator) de Ong-Khan. Les Mogols appellent un Boukaaoul-*Qoundjât*.

A cette époque Tchinguiz-Khan et Ong-Khan campaient près l'un de l'autre. Tchinguiz-Khan, qui ne se doutait ni des propos tenus par Tchamouqa ni de la ruse de Sèngoun, partit, accompagné seulement de deux de ses gens, pour se rendre auprès de Ong-Khan. Mais ayant rencontré en route Minglik-Etchigûè qui lui dévoila les ruses et toutes les intentions hostiles de Ong-Khan, il se contenta de dire à Bouqdaï-Qoundjât: «Maintenant mes chevaux sont trop maigres. S'il plaît à Dieu, dans quelques jours vous aurez de mes nouvelles», puis il le congédia, après l'avoir bien traité.

---

1) Pour son fils Djoudji, voy. p. 53 du texte. D'Ohsson. Hist. des Mongols. T. I, p. 49, appelle cette fille Tchaour-Beïgui.

Cinq ou six jours après cet évènement, deux jeunes gens, dont l'aîné se nommait Badaï et le cadet Qischliq, vinrent dire à Tchinguiz-Khan qu'ils avaient une nouvelle à lui communiquer. Sur l'ordre qu'ils reçurent de parler, Badaï lui dit: Je suis gardien des troupeaux de Boukè-Djèrân[1]; le Kèrâïte. Hier, j'apportais du lait à la tente de mon maître, lorsque, arrivé près de la porte, j'entendis la voix de Boukè-Djèrân qui disait à sa femme[2]) Alâq: Lorsque Bouqdâï-Qoundjât a été de retour de chez Tchinguiz-Khan, notre Khan a tenu un conseil dans lequel il a dit: Tchinguiz-Khan a été informé de la ruse que nous avions imaginée; maintenant, nous ne pourrons plus réussir ni par la ruse ni par l'adresse. Nous partirons demain pendant la nuit et nous irons fondre, avant le jour, sur le camp de Tchinguiz-Khan.» Quand j'ai entendu ces paroles, j'ai donné le lait que j'avais apporté et je suis accouru pour vous prévenir.»

A la réception de cette nouvelle, Tchinguiz-Khan fit avertir ses sujets qui étaient dans les environs. Il donna l'ordre à son koutch[3]) de décamper et de se rendre à Baldjouna-Boulâq[4]) où il le retrouverait, et resta lui-même sur place avec tout ce qu'il avait de gens armés. Ils étaient en tout deux mille cinq cents. Ils passèrent toute la nuit à la tête de leurs chevaux sellés et bridés. Le soleil s'était déjà élevé à la hauteur de deux lances au-dessus de l'horizon, lorsqu'arriva l'armée ennemie, forte de douze mille hommes. Les deux armées se rangèrent en bataille et le combat s'engagea.

Tchinguiz-Khan avait auprès de lui un Manghout, homme de bon conseil, nommé Qouïouldâr-Tchètchènè. Le khan lui ayant demandé son avis (sur ce qu'ils devaient faire), celui-ci

---

1) R. Bér. یکه جاران Еке-Джеранъ. Yèkè-Djèrân. Hist. Texte. p. 211,

2) R. Bér. Texte. p. 211. الاق نیدون Алакъ-Нидунъ. Alâq-Nidoun.

3) On appelle *Koutch* tout ce que le nomade emmène et emporte avec lui, quand il change de campement. Sa femme, sa famille, ses gens, ses tentes etc.

4) Les sources de Baldjouna.

lui répondit: «Je vais tourner l'ennemi et planter mon étendard derrière lui, vous, attaquez-le en face. Qouïouldâr exécuta en effet le mouvement qu'il avait projété, tandis que Tchinguiz-Khan faisait face à l'ennemi. Trois attaques consécutives faites par les Kèrâïtes avaient été repoussées, mais une quatrième charge commandée en personne par Sèngoun, fils aîné de Ong-Khan, avait réussi à rompre les rangs des Mogols. Mais en ce moment, Sèngoun fut atteint au visage d'un coup de lance. La plus grande partie des Kèrâïtes fut tuée dans cet endroit, et quelques-uns se retirèrent couverts de blessures.

Cependant Tchinguiz-Khan voyant que plus il resterait dans cet endroit, plus il risquerait d'éprouver de pertes, car les Kèrâïtes allaient recevoir de puissants renforts, résolut de profiter de l'avantage qu'il venait d'obtenir sur l'ennemi pour s'éloigner et aller rejoindre ses aouls (son koutch).

Il partit donc laissant dans cet endroit l'armée ennemie, qui,
78 épuisée par les pertes qu'elle venait de faire, ne fut pas en état de le poursuivre, et il rejoignit ses aouls à Baldjouna Boulâq. Mais comme l'eau que donnaient ces sources n'était pas suffisante, il ne put pas rester dans cet endroit. Il leva donc son camp, et se porta sur les bords de la Qoula[1]).

En côtoyant cette rivière le khan rencontra quelques aouls qui lui dirent appartenir à la tribu des Qounqirât. Il envoya alors à Turk-Amol[2]), chef des Qounqirât, un ambassadeur chargé de lui dire de sa part: «Nous n'avons jamais été ennemis, et nous arrivons en ami et en parent. Si tu veux te soumettre, tu deviendras le compagnon de ma fortune; si tu veux la guerre, me voici arrivé en personne».

Les Qounqirât, après avoir entendu les paroles de cet envoyé se rendirent tous auprès de Tchinguiz-Khan auquel ils prê-

---

1) R. Bér. قلا Хала. Khalâ. Hist. Texte. p 216.
2) R. B. Texte. p. 216. ترکه امل Теркè Амолъ Terkè Amol.

tèrent serment de sujétion et de fidélité. Le khan quitta alors les bords de la Qoula et se rendit sur les rives du Tounqa-Nor[1], où il établit paisiblement son camp.

De là il envoya à Ong-Khan, roi des Kéraïtes, un ambassadeur nommé Arqaï-djoun[2], de l'Orouq des Eldourguines, chargé de lui porter ces paroles: «Deux fois, après avoir perdu tes états, tu es venu à la porte de mon père (implorer son secours), et deux fois il t'a rendu tes états et il t'a replacé sur le trône de ton père. Moi-même, je t'ai rendu des services dans cinq ou six occasions (et là il lui rappela chacune de ces circonstances avec des détails qu'il serait trop long de rapporter ici)[3]. Je n'ai jamais désiré m'emparer ni de tes biens ni de tes états, et je n'ai, de mon côté, rien à me reprocher. Pourquoi veux-tu nous faire perdre à tous deux notre tranquillité? Un chariot ne roule bien que s'il a ses deux roues en bon état. Ton fils, Sèngoun et moi, nous étions les deux roues du char qui porte ta fortune; pourquoi veux-tu donc le renverser? Lorsque Arqâï-Djoun eut rapporté toutes les paroles dont il était chargé, Ong-Khan lui répondit: «Tout ce que dit Tchinguïz-Khan est la pure vérité, et je n'ai rien à y répondre. C'est mon fils Sèngoun qui a tout fait. Va le trouver, et qu'il te donne lui-même une réponse.» Arqâï-Djoun se rendit alors auprès de Sèngoun qui lui dit: «Nous combattrons, et que Dieu décide entre nous; voilà ma réponse à tes paroles».

Tchinguiz-Khan envoya encore, à plusieurs reprises, des ambassadeurs auprès de Ong-Khan avec des propositions de paix. Mais celui-ci ne voulut consentir à aucun arrangement. Perdant enfin tout espoir de renouer avec Ong-Khan des relations ami-

1) R. B. Texte. p. 217 تونكه ناوور قورقه قوروقان Тунге-Норъ Хурга Хорганъ. Toungè-Nor-Khourga-Khorgân, trad. p. 134.

2) R. Bér. ارقى جيون Аргай Джiунъ. Argaï Djioun.

3) Pour les détails voyez Réchid. Hist. de Tchinguïz-Khan. Éd. Bérézine. Texte p. 218 et suivantes.

çales, Tchinguiz-Khan marcha contre ce prince qui, de son côté, s'avança à sa rencontre avec son armée. La victoire se déclara pour Tchinguiz-Khan. Ong-Khan et son fils Sèngoun s'enfuirent, chacun de son côté, avec une suite de cinq ou six hommes, et Tchinguiz-Khan resta maître de tout le pays des Kérâïtes, pays riche en villages, en troupeaux et en terres cultivées.

Ong-Khan qui se rendait auprès de Tayang-Khan, roi des Naïmâns, fut rencontré en route par deux grands beks de Tayang-Khan, nommés Qouri-Soumâdjou et Tanikân[1]). Les Kèrâïtes étaient d'anciens ennemis des Naïmâns; aussi ces deux beks craignant que, s'ils amenaient Ong-Khan vivant à Tayang-Khan, celui-ci ne voulût épargner ses jours, le mirent à mort ainsi que sa suite à l'endroit même[2]) où ils les rencontrèrent et apportèrent la tête de Ong-Khan à Tayang-Khan qui blâma leur action et leur dit: «Pourquoi avez-vous fait périr ainsi un si grand roi, sans égard même pour son âge avancé? Vous auriez dû l'amener vivant.»

80. Tayang-Khan fit enchasser dans de l'argent la tête d'Ong-Khan et la plaça sur un trône, la face tournée du côté de la porte. Un jour, on vit la langue d'Ong-Khan sortir de la bouche de ce crâne desséché et se mouvoir. Ceci se répéta trois fois dans la même journée et fut regardé par les anciens des Naïmâns comme d'un mauvais augure.

Sèngoun se rendit dans le Thibet où il passa quelques années. Ayant appris que les gens du Thibet voulaient s'emparer

---

1) R. B. Hist. Texte. p. 233 قوری سوباجو Хори Субаджу. Khori Soubadjou. p. 236 قودو سوباجو et تنك شال Тунгъ-Шалъ. Toung-Schâl.

2) Réchid. Éd. Bérézine nomme cet endroit نكون اوسون Нигунъ-Усунъ. Nigoun-Oussoun. D'Ohsson. H. des Mongols. T. I. p. 58 l'appelle On-Ossoun et ajoute en note: On-Ossoun veut dire en turc *Les dix rivières*.

de lui et le tuer, il s'échappa et alla dans le Khotan[1]) où Qilidj-Qarâ, de la tribu des Qâl-Atch[2]), qui gouvernait ce pays, le fit arrêter et mettre à mort, et envoya à Tchinguiz-Khan la tête de ce prince avec sa femme et ses enfants.

Tchinguiz-Khan est proclamé khan.

Tchinguiz-Khan était devenu puissant. Les grandes tribus voisines de ses états n'étaient pas encore soumises; mais toutes celles qui étaient moins fortes et moins nombreuses lui avaient fait, l'une après l'autre, leur soumission. Il fut proclamé khan en cinq cent quatre-vingt-dix-neuf de l'Hégire[3]), dans l'année du Porc, à l'âge de quarante-neuf ans, dans l'endroit appelé Nimân-Kèh-rè[4]). Le Khan donna un grand festin, pendant lequel

---

1) R. B. Texte. p. 237. در حدود ولایت ختن وکاشغر بموضعی رسیده نام اوکوساقو جار کشه Sur les frontières du Khotan et du Kaschgar dans un endroit appelé Кусаку-чаръ-куша. Koussagou-tchar-kouscha.

2) R. B. p. 238, Texte.

امیری از امراء قوم قالج قالج قرا نام

Trad. p. 146. Бекъ изъ Бековъ племени Кылыджъ по имени Кылыджъ Кара. Un bêk des Beks de la tribu des *Qilidj;* du nom de Qilidj Qarâ.

3) Réchid et Khondèmir, Habib-essiar, donnent également l'année 599 (1202). Mirkhoud idem واین وقایع در شهور سنه تسع وتسعین وخمسمایه موافق تنکوزییل اتفاق افتاد D'Ohsson. H. p. 69 dit que Témoutchine reçut le nom de Tchinguiz-Khacan en 602 (1206) et qu'il était alors âgé de cinquante et un an, et il cite le Tarikh Djihan Kuschaï-Djami-ut-Tèvarikh et Mailla. D'après Massoud Kouhistâni — en 602, au mois de Rèdjèb, à l'âge de 49 ans?

4) Grigorieff d'après Khondèmir Khoulâssètoulakhbar — dit: Семанъ Кервѣ. Sèmân-Kehrè et Bérézine. Trad. de Réchid, appelle cet endroit: تماءن کهر Темеэнъ Кереръ. Téméène Kèhèr? Khondèmir dit: تمان کهره et Mirkhond: در موضع تمان کره اورا فرصت شاهی آنکاه بود که سالش یکی کم زپنجاه بود .

on vit arriver le fils du Qoungqamar Minglik Etchiguè[1]) Kouktchè, que le peuple avait surnommé Tangliri-nine-Bouti[2]). «J'ai, dit ce Kouktchè, reçu de Dieu l'ordre de venir annoncer à Tèmoutchine et à tout le monde que, dès aujourd'hui, on ne doit plus l'appeler Tèmoutchine, car c'est à Tchinguiz-Khan, à ses enfants et à sa postérité que Dieu a accordé l'empire du monde.» Tchinguiz est le pluriel de Tching qui signifie «grand, fort».

Ce Kouktchè marchait tout nu et sans chaussure par les plus grands froids des hivers rigoureux de la Mongolie. Il disait qu'un cheval gris pommelé venait, de temps en temps, du monde invisible, le prendre pour l'emporter au ciel où il avait des entretiens avec Dieu.

Tchinguiz-Khan soumet la tribu des Naïmans.

Tayang-Khan, le Naïman, avait envoyé à Alâ-Qousch-Tèkine, chef de la tribu des Onghout, une personne de confiance pour lui dire: «Tchinguiz-Khan a déjà fait périr tous les grands de sa tribu qui refusaient de reconnaître son autorité et les faibles ont dû se soumettre. La tribu des Kèraïtes était une des plus puissantes de notre pays et pourtant tous les grands de cette tribu, leur khan le premier, viennent de tomber sous ses coups, et le peuple a dû reconnaître son autorité. Les autres tribus dont il est devenu la terreur, vont se soumettre. Les anciens sages ont dit: Dix derviches peuvent trouver place sur un seul tapis, et deux souverains n'ont pas assez de la surface de la terre»[3]). Aujourd'hui est-ce ton tour qui est arrivé ou bien le mien? Réunissons donc nos forces, avant qu'il ne vienne nous attaquer et implorons le secours de Dieu contre lui.» Alâ Qousch envoya un homme sûr à Tchinguiz-Khan pour lui communiquer tout ce que venait

---

1) D'Ohsson. L. c. dit que Minguèlie, père de Gueukdjou, était un chef de mille de la tribu Mongole des Counkian.

2) C'est le Bouttangri de Réchid, de Mirkhoud et de Khondèmir.

3) Voyez le Gulistân de Sâdi.

de lui faire dire Tayang-Khan. A la réception de cette nouvelle Tchinguiz-Khan fit réunir ses beks pour tenir conseil avec eux. Ceux-ci ayant tous déclaré d'un commun accord que, pour le moment, leurs chevaux étaient trop maigres, mais que, lorsqu'ils seraient en bon état, on devait marcher contre les Naïman. Comment, s'écria alors Dâritaï Oüttchiguine, frère cadet du père de Tchinguiz-Khan, vous prétextez la maigreur de vos chevaux! Celui qui remet au lendemain ce qu'il doit faire aujourd'hui, ne sera jamais en état de terminer une affaire avec succès. Si vos chevaux sont trop maigres, j'en ai, moi, dans mes domaines de gras et de forts, et je me charge de vous en fournir à tous.

En 600 de l'Hégire[1], dans l'année de la Souris, Tchinguiz-Khan se mit en marche pour aller attaquer Tayang-Khan. Tchèpè Noyân, auquel le khan avait confié le commandement de l'avant-garde de son armée, ayant fait un prisonnier l'envoyà à Tchinguiz-Khan qui le fit interroger et apprit de lui que Tayang-Khan était campé sur les bords de l'Altaï; qu'outre l'armée des Naïmân toutes les troupes des Merkites, des Ouïrât et des Djouïrât étaient venues se rassembler autour de Tayang-Khan, et qu'il s'avançait contre lui.

Tayang-Khan à la nouvelle de l'approche de Tchinguiz-Khan s'était porté à sa rencontre. Le khan averti par ses éclaireurs de l'arrivée de l'ennemi, rangea ses troupes en bataille, à l'endroit même où il se trouvait. Il confia le commandement de son aile droite à son frère cadet Djoudji-Qassar, celui de l'aile gauche à son fils aîné Djoudji-Khan et prit lui-même le commandement du centre. On combattit depuis le matin jusqu'au coucher du soleil. En ce moment Tayang-Khan ayant reçu une blessure très grave, l'armée des Naïmân prit la fuite. Le combat avait lieu au pied de la montagne. Tayang-Khan, trop faible pour être emmené à cheval, fut porté par les siens sur le haut de la montagne.

(1) 600 (1203).

Toutes les questions qu'on lui adressa restèrent sans réponse (il était incapable de prononcer une parole). Les beks des Naïmâns ayant perdu tout espoir de le rappeler à la vie, se dirent: «Il vaut mieux mourir en combattant qu'abandonner notre souverain, nos familles et tous les nôtres pour aller traîner notre honte et notre déshonneur sur une terre étrangère.» Ils laissèrent donc Tayang-Khan dans cet endroit, redescendirent de la montagne et recommencèrent le combat.

Lorsqu'il n'en resta plus que très-peu, Tchinguiz-Khan leur fit dire: Vous aurez la vie sauve et vos biens vous seront conservés. C'est comme vous que doivent agir de braves serviteurs, vous avez par votre dévouement payé votre dette de reconnaissance (envers votre souverain). Maintenant déposez vos arcs et venez vers moi. Mais aucun d'eux ne voulut accepter ces propositions que le khan leur fit réitérer cinq ou six fois, et tous jusqu'au dernier périrent les armes à la main. Ceux qu'on avait laissés sur la montagne auprès de Tayang-Khan, voyant que tous leurs compagnons avaient péri, prirent leur khan sur un cheval et cherchèrent leur salut dans la fuite; mais Tayang-Khan expira pendant la fuite. Son fils, nommé Koutchlouk [1]), qui était sorti sain et sauf de ce combat, alla se réfugier auprès de son oncle Bouyourouq-Khan.

Mort de Tchamouqa-Tchètchène.

Nous avons déjà parlé des troubles dont Tchamouqa-Tchètchène, le Djouïrâte, avait été le fauteur par ses intrigues auprès de Sèngoun, fils d'Ong-Khan. Après la mort d'Ong-Khan, ce Tchamouqa-Tchètchène était allé rejoindre Tayang-Khan, et quand ce prince fut mort, il revint dans sa tribu. Les Djouïrât se réunirent en conseil et se dirent: Tchinguiz-Khan était notre maître; il était même notre proche parent. Qu'étaient pour nous

---

1) B. Bér. کوشلوک Koutschlouk.

Ong-Khan, le Kèràïte, et Tayang-Khan, le Naïmân, pour nous engager à nous réunir à eux pour combattre Tchinguiz-Khan? C'est Tchamouqa-Tchètchène qui a fait tout cela, et si nous ne nous débarassons pas de lui, nous ne vivrons jamais tranquilles. Ils s'emparèrent alors de Tchamouqa, qu'ils amenèrent à Tchinguiz-Khan avec les fers aux pieds. Le khan ordonna de le faire mourir en lui coupant toutes les articulations. Pendant qu'on exécutait cet ordre, on entendit Tchamouqa dire: Je m'étais bien promis au fond de l'âme de faire périr Tchinguiz-Khan de cette même manière, si jamais il tombait entre mes mains; mais mes désirs ne se sont pas accomplis.

Tchinguiz-Khan soumet la tribu des Merkites et le Tangout.

La campagne heureuse que Tchinguiz-Khan venait de faire contre Tayang-Khan avait eu lieu en automne. Après cette expédition le khan revint dans son yourt, où il passa l'hiver, et l'été suivant il marcha contre la tribu des Merkites. Toqta-Bigui, leur chef (*tourè*), qui avait embrassé le parti de Tayang-Khan (et partagé sa défaite) ne se sentant pas assez fort pour se mesurer avec Tchinguiz-Khan, prit la fuite et se retira auprès de Bouyourouq-Khan, le Naïmân. Tchinguiz-Khan s'empara de tout le pays des Merkites qu'il annexa à ses états et dirigea de là sa marche sur le Tangout[1], dont le prince (tourè) s'enferma dans une forteresse. Tchinguiz-Khan mit le siége devant cette forteresse qui fut emportée en peu de jours et rasée, et le roi fut mis à mort. Après avoir placé des gouverneurs dans les pays conquis, le khan rentra dans ses états, où il passa l'hiver[2]).

1) D'Ohsson. T. I. pp. 66. 67. Le Tangcoute ou Caschi (Qaschine) ou royaume de Hia. Capitale, Hia-Tcheou, aujourd'hui Ning-Hia. Li-chun-yeou était sur le trône de Hia, lorsqu'en 1205 (601—602) Témoutchin fit une incursion dans ce pays.

2) Notre auteur paraît avoir confondu ici les trois expéditions faites par Tchinguiz-Khan contre le Tangout en 602, 603 et 605. Pour les détails voy. d'Ohsson et Hammer.

Tchinguiz-Khan marche contre Bouyourouq-Khan, le Naïmân.

Le printemps suivant le khan marcha contre Bouyourouq-Khan. Il était déjà arrivé près de ses campements, que celui-ci ignorait encore que Tchinguiz-Khan marchait contre lui. Étant sorti un jour, avec une suite peu nombreuse, pour aller chasser la biche sauvage (kik), il fut rencontré et saisi par le khan, qui lui fit aussitôt couper la tête à l'endroit même où il l'avait rencontré [1].

Koutchlouk, fils de Tayang-Khan, Toqta-Bègui, le Merkite, et ses fils Djèlâoun et Madjâr [2]) n'avaient pas suivi Bouyourouq-Khan à la chasse et étaient restés dans l'aoûl. Avertis par un homme de la suite de Bouyourouq-Khan, qui avait réussi à s'échapper et était accouru donner l'alarme au camp, Koutchlouk et Toqta-Bègui prirent la fuite et se dirigèrent vers l'Irtiche. Tchinguiz-Khan s'empara des campements de Bouyourouq-Khan, soumit sa tribu et retourna dans son ordou.

Soumission des Qirghizes.

Tchinguiz-Khan ayant envoyé [3]) aux Qirghizes deux ambassadeurs, nommés Altân et Tourmiseh [4]), pour les sommer en son
85 nom, de reconnaître son autorité, leur souverain qui se nommait Ourous-Inâl envoya au khan de nombreux présents avec plusieurs de ses beks chargés de lui porter l'assurance de sa

---

1) D'Ohsson. Près des monts appelés par les Turcs *Ouloug-Tag* ou grandes montagnes, qui continuant à l'ouest la chaîne du Petit-Altaï, au-dessus du lac Balcasch, séparent la Sibérie de l'ancienne Turquie. T. I. p. 71.

2) Réchid-èddine nous donne les noms des six fils de ce Toqta-Bègui = تُوكوز — تُوسه — قوذو — جيلاون — جيوق — قولتوقان مركان 1) Тукюзъ — 2) Туса — 3) Худу — 4) Джилаунъ — 5) Джiюкъ — 6) Хултуганъ-Мерґенъ — Toukouz — Toussa — Khoudou — Djilaoun — Djiouk — Khoultonghân-Merghène; mais il ne parle pas d'un Madjâr, fils de Toqta Bègui. Hist. des Tribus. Ed. Bérézine. Texte. p. 93. Trad. p. 78.

3) En 603 (1207) dans l'année du Lièvre. R. *Tribus*. Texte. p. 169.

4) R. B. Tribus. Texte p. 169 التان و بوقره Алтâнъ и Бугра. Altân et Boughra.

soumission. En tête des présents qu'il fit offrir au khan on remarquait un gerfaut blanc qui avait les pattes, le bec et les yeux rouges.

Tchinguiz-Khan se met à la poursuite de Koutchlouk et de Tôqta-Bègui.

Après avoir passé l'hiver dans son ordou le khan se remit, l'été suivant, à la poursuite de Koutchlouk et de Toqta-Bègui. Arrivé près de l'Irtisch il rencontra la tribu des Ouïrât dont le bek se nommait Qoutouqa-Bègui, et la tribu des Qârlouq dont le khan était appelé Arslan. Ces deux chefs se voyant trop faibles pour résister aux forces bien supérieures de Tchinguiz-Khan, vinrent lui faire leur soumission et lui servirent de guides. Le khan trouva sur les bords de l'Irtisch Koutchlouk et Toqta-Bègui qui, n'étant pas en état de se mesurer avec lui, prirent aussitôt la fuite; mais Toqta Bègui fut atteint et mis à mort. Koutchlouk parvint à s'échapper et se rendit dans le Turkestan, auprès du Gour-Khan du Qarâ-Khitaï qui le reçut avec honneur, lui donna sa fille en mariage et l'adopta comme son fils. Tchinguiz-Khan après cette expédition revint dans son ordou.

Soumission des Ouïghours.

L'Idi-Qout[1]) ou roi des Ouïghours reconnaissait la suzeraineté du Gour-Khan ou souverain du Qarâ-Khitaï et lui payait un tribut. Le Gour-Khan avait placé chez les Ouïghours, comme Darougha[2]), un de ses nawkers nommé Châdkème. Celui-ci, après s'être affermi dans son poste, avait commencé à opprimer le peuple, et avait révolté contre lui tous les Ouïghours, par ses injustices et sa tyrannie.

---

1) On a vu plus haut, p. 41 du texte, que l'Idi-Qout des Ouïghours, à l'époque de leur soumission à Tchinguiz-Khan, était Bâourtchiq.

2) Darougha. Gouverneur.

Comme à cette époque le monde entier retentissait du bruit des expéditions de Tchinguiz-Khan dans la Mongolie et dans le
96 Khitaï, et de ses belles actions, l'Idi-Qout fit massacrer Châd-kème, naukèr du Gour-Khân, et envoya à Tchinguiz-Khan un ambassadeur, chargé de lui dire que depuis qu'il avait entendu parler de ses belles actions, il avait senti son coeur rempli d'amitié pour le khan et qu'il avait l'espoir de rester jusqu'à la fin de ses jours son fidèle et dévoué serviteur. Tchinguiz-Khan, ayant reçu cet ambassadeur de l'Idi-Qout des Ouïghours, lui envoya de son côté un ambassadeur nommé Dourbaï. L'Idi-Qout se rendit alors avec de riches présents auprès de Tchinguiz-Khan, auquel il fit sa soumission. Reçu avec la plus grande bienveillance par le khan qui le combla d'honneurs, l'Idi-Qout dit à Tchinguiz-Khan: j'espère de la bienveillance du souverain, conquérant du monde, qu'il daignera me regarder comme son cinquième fils. Le khan ayant compris que le Idi lui demandait la main d'une de ses filles, lui en donna une en mariage. Il faut savoir qu'en mogol Idi-Qout signifie heureux, riche, puissant (Dèvlèt-lik)[1].

Conquête du Khitaï, du Qarâ-Khitaï et du pays des Tchourtchites (le Tchourtchè).

Tchinguiz-Khan assuré de la soumission de toute la Mongolie, réunit tous les beks mogols et leur dit: Les souverains du Khitaï (Altân Khân) *ont mal agi* envers mes ancêtres et mes parents. Aujourd'hui j'espère que Dieu m'accordera la victoire et me donnera *la force de* faire la conquête de l'empire du Khi-
97 taï et de venger *sur l'Altân-Khan* tout le mal fait à mes ancêtres. Les beks *tout* en applaudissant à ce projet, représentèrent au khan *qu'il fallait* d'abord envoyer un ambassadeur à Altân-Khan, et que, s'il refusait d'obéir à son ordre et de se soumettre, on marcherait contre lui. Alors Tchinguiz-Khan envoya en am-

---

1) Voyez plus haut, p. 40 du texte, l'explication que notre auteur a donnée de ce mot.

bassade à Altân-Khan un de ses officiers nommé Tchaqâr-Khodja. Le Dieu éternel, lui fit-il dire, m'a accordé l'empire de la terre, et le bruit de mon nom s'est répandu dans tout l'univers. Je te somme toi, Altân-Khan, dès que tu auras reçu mon envoyé et entendu les paroles qu'il te porte, de ma part, de te soumettre et de me reconnaître comme un grand Pâdichâh. Si tu refuses, je marcherai contre toi à la tête d'une armée nombreuse et j'irai régler mes comptes avec toi, et nous verrons sur la tête duquel de nous deux l'Éternel placera la couronne du bonheur et qui Il revêtira du manteau de l'infortune.

Tchâqar-Khodja se rendit à l'ordou de l'Altân-Khan auquel il répéta mot à mot les paroles de Tchinguiz-Khan. Altân-Khan irrité par ces paroles, répondit: Que Tchinguiz-Khan ne s'imagine pas que je ressemble aux autres Turcs. S'il a envie de combattre, qu'il vienne le plus tôt possible; je suis tout prêt à combattre, et sur ce il congédia l'envoyé, qui revint porter cette réponse au khan. Pendant tout son voyage Tchaqar Khodja avait bien pris connaissance des routes, des localités, des montagnes, du nombre et du cours des rivières.

Tchinguiz-Khan rassembla une nombreuse armée et marcha contre Altân-Khan, qui, de son côté, sortit à la tête d'une armée innombrable de la ville où il faisait sa résidence, et vint prendre position à l'entrée d'un défilé plus étroit que le pont Sirât [1].

Cependant Tchinguiz-Khan s'avançait dans le Khitaï et avait déjà porté le ravage dans plusieurs provinces, où il avait tout mis à feu et à sang. Altân-Khan avait envoyé à sa rencontre un de ses beks à la tête d'un corps très-nombreux. Ce bek apprit par un déserteur de l'armée de Tchinguiz-Khan qu'au moment où il avait fui du camp mogol, le khan, à la tête d'une armée innombrable, s'était déjà emparé d'une grande ville du Khitaï qu'il avait livrée au pillage et aux flammes après en avoir fait massacrer tous les habitants. A la réception de cette nouvelle

1) Nom du pont jeté sur les abîmes de l'enfer.

le bèk partit avec de nombreuses troupes et ne tarda pas à se trouver en face de l'armée des Mogols. Tchinguiz-Khan, averti de l'approche de cette armée, se porta à sa rencontre avec une armée nombreuse et mettant sa confiance en Dieu, engagea le combat avec le bèk d'Altân-Khan. Après un combat long et acharné Dieu accorda enfin au khan une victoire complète sur l'ennemi, dont l'armée fut entièrement anéantie. Après cette victoire qui fut suivie de la prise de plusieurs forteresses, Tchinguiz-Khan arriva avec toute son armée au défilé où Altân-Khan avait pris position.

Après avoir perdu trente mille hommes dans les combats qui se livrèrent en cet endroit, Altân-Khan reprit le chemin de Khan-Bâliq[1]). Tous les khans qui régnaient à Khan-Bâliq portaient le titre de Altân-Khan.

Cette dernière victoire de Tchinguiz-Khan fut encore suivie de la conquête de plusieurs autres provinces du Khitaï.

89. Tchinguiz-Khan conclut la paix avec Altân-Khan dont il épouse la fille et reprend le chemin de son yourt.

Lorsque l'Altân-Khan qui avait pris la fuite et s'était retiré à Khan-Bâliq, reçut la nouvelle que Tchinguiz-Khan, après avoir pris encore plusieurs provinces, s'avançait sur Khan-Bâliq, il tint conseil avec ses bèks pour décider, s'il fallait tenter encore une fois le sort des armes ou bien chercher à faire la paix avec Tchinguiz-Khan; son vèzir appelé Tching-sang[2]), opina pour ce dernier parti, représentant que si l'on faisait la paix, Tchinguiz-Khan se retirerait, et que l'on pourrait alors convoquer tous les grands et les bèks de l'empire pour tenir conseil et aviser, avec calme, à ce qu'il y avait de mieux à faire pour le bien de l'état.

---

1) Pè-kin — Pè-king. Voy. d'Ohss. Hist. des Mongols. T. I. p. 93. Note (1.)

2) Poulâd. Tching-sang. Tching-sang signifie ministre. Rèchid l'appelle بولاد آغا Poulâd Agha et چینکسان Djingsân.

Altân-Khan reconnut la justesse de l'opinion émise par son vèzir, et décida d'envoyer un ambassadeur à Tchinguiz-Khan, auquel il envoya en présent une jeune princesse de sa famille[1]). Le khan conquérant du monde reçut avec beaucoup d'égards l'ambassadeur de l'Altân-Khan, prit pour lui-même la jeune princesse, consentit volontiers à signer la paix et reprit le chemin de ses états.

Après ces évènements Altân-Khan, témoin des désastres qu'avait éprouvés son pays, résolut de se retirer à Téming[2]). Cette ville, fondée par le père de l'Altân-Khan, était très-bien fortifiée. Elle avait quarante farsakhs de circonférence. Elle était bâtie sur les bords d'une grande fleuve. Quelqu'un qui serait parti en bateau, du haut de la ville, au point du jour, n'aurait pu arriver à l'autre extrémité qu'au moment de la prière du soir. Ses murailles étaient flanquées de trois forts. Telle était la force de cette ville.

L'Altân-Khan partit donc pour Téming, laissant son fils à
Khan-Bâliq. Au moment de son départ, il avait fait mettre à 90
mort pour quelque faute le serdâr des Qarâ-Khitaï, ce qui fut cause que quelques braves des Qarâ-Khitaï désertèrent pour aller rejoindre l'armée mogole, emmenant avec eux tous les troupeaux, chevaux, chameaux, boeufs et moutons que possédait le fils de l'Altân-Khan.

Peu de temps après éclata encore la révolte d'un autre brave des Qarâ-Khitaï, qui, après s'être rendu maître de quelques provinces, envoya des ambassadeurs à Tchinguiz-Khan, auprès duquel il se rendît ensuite avec tout son monde. Le khan-conquérant le reçut avec la plus grande bienveillance.

1) D'Ohsson. Hist. T. I. p. 100. dit, que la princesse qui fut envoyée à Tchinguiz-Khan par l'empereur Kin-Outoubou était une fille de l'empereur Tchoung-hèï.

2) Rèchid ne parle pas d'une ville de ce nom. Serait-ce Nanking, situé sur la rive du fleuve jaune, où Outoubou résolut de transférer sa résidence, laissant à Tchountou ou Péking le prince héréditaire, sous la direction des généraux Ouan-gen-Tchin-haei et Monien-Tsing-tchong. D'Ohsson, loco citato.

Voilà comment plusieurs beks de l'Altân-Khan, oubliant ses bienfaits, l'abandonnèrent pour un léger motif et vinrent avec tant de ses sujets rejoindre l'ordou de Tchinguiz-Khan.

Six mois plus tard le fils de l'Altân-Khan, voyant l'instabilité des choses de ce monde, remit à ses beks le commandement de Khan Bâliq et se retira à Téming auprès de son père.

Tchinguiz-Khan ayant été informé de l'état de faiblesse auquel se trouvait réduit l'Altân-Khan, envoya Samouqa Bèhadour et Minkâr Bèhadour avec une armée nombreuse pour s'emparer de Khan-Bâliq. Les deux généraux furent rejoints en route par la plus grande partie des Qarâ-Khitaï, qui marchèrent avec eux sur Khan-Bâliq.

A cette même époque, l'Altân-Khan qui avait appris que les habitants de Khan-Bâliq étaient en proie aux horreurs de la famine, leur avait envoyé quelques milliers de charges de provisions, sous l'escorte d'une armée commandée par deux beks[1]. Mais ces deux chefs ayant été rencontrés en route[2] par les deux généraux mogols, furent complètement défaits dans une grande
91 bataille et tombèrent avec leurs troupes et les provisions entre les mains du vainqueur. A la réception de cette dernière nouvelle l'Altân-Khan mit fin à ses jours par le poison.

Les deux généraux mogols, après s'être emparés de Khan-Bâliq, adressèrent à Tchinguiz-Khan un rapport, par lequel ils l'informaient qu'ils venaient de se rendre maîtres de cette ville où ils avaient trouvé de grands trésors appartenant à l'Altân-Khan. Tchinguiz-Khan envoya Qoutouqou Noyân accompagné de deux autres beks[3] avec ordre de recevoir ces trésors et de les

---

1) D'Ohsson. Hist. T. I. p. 103, dit: L'armée chargée d'amener des vivres à la capitale fut rassemblée à Taï-ming-fou. Du Halde. T. I. p. 147. dit: Taï-ming-fou est la septième ville de la province de Pè-tchè-li, première province de l'empire chinois.

2) Ohs. L. c. près de Pa-Tcheou.

3) Rèchid, Éd. Bèrèzine. Hist. des tribus, à l'article Bayâout. Texte. p. 234, dit que le bèk, envoyé avec Qoutouqou Noyân, était انكور Энкуръ, Enkour, le Bèkaoul, de la tribu des Kèhèroun Bayâout.

lui apporter. Ces trois beks partirent donc pour Khan-Bâliq d'où ils rapportèrent au khan ces trésors.

Tchinguiz-Khan après avoir fait, dans l'espace de cinq ans, la conquête de la plus grande partie des provinces du Khitaï, y laissa des gouverneurs et des daroughas et reprit le chemin de son ordou. De là le khan marcha contre le Qâchine, appelé aujourd'hui Tanghout, et soumit entièrement cette contrée[1].

Tchinguiz-Khan avait l'intention de faire encore une expédition dans le Khitaï, pour faire la conquête de toutes les provinces de ce pays qui n'étaient pas encore soumises; mais les raisons suivantes le détournèrent de ce projet.

A la mort de Tayang-Khan, le Naïmân, son fils Koutchlouk s'était enfui dans le Turkestan, où quelques ennemis de Tchinguiz-Khan s'étaient concertés pour le proclamer khan. Il avait envoyé un ambassadeur au sultan Mohammed, qu'il porta par ses conseils à se déclarer contre le Gour-Khan du Qârâ-Khitaï sous la dépendance duquel se trouvait à cette époque le Turkestan, et Koutchlouk avait enlevé au Gour-Khan la moitié de ses états.

Lorsque Tchinguiz-Khan apprit ces évènements, il se dit qu'il n'était pas convenable de partir pour une expédition aussi lointaine, tandis que, près d'une autre frontière de ses états, venait de reparaître un aussi grand ennemi que Koutchlouk, et il mit de côté son projet d'expédition contre le Khitaï.

Tchinguiz-Khan reçut, à cette même époque, la nouvelle que
Qoudou, frère cadet de Toqta-Bègui, le Merkite, s'était enfui, 92
avec les trois fils de ce dernier[2], dans le pays des Naïmâns où ils causaient beaucoup de troubles. Il envoya contre eux Souboudaï-Bèhadour et Toughâtchâr, le Qounqrât, avec une nom-

1) Voy. p. 91. Note 1.

2) Rèch. Bèrèzine. Hist. des Tribus, p. 96 du Texte, donne les noms de ces trois fils de Toqta-Bègui: جيلاون و جيوق و قولتوقان Джилаунъ-Джiюкъ и Хултуганъ. Djilaoun-, Djiyouq? et Khoultoughân.

breuse armée. Qoudou, atteint et attaqué sur les bords du Djem-Mourân, fut complètement défait[1]). Cette expédition, qui eut lieu en six cent treize de l'Hégire[2]), mit fin à la puissance des Merkites.

Bourghoul Noyân est envoyé contre la tribu des Toumâtes.

Pendant l'expédition de Tchinguiz-Khan dans le Khitaï, la tribu des Toumâtes s'était révoltée. A son retour, le khan envoya contre cette tribu Bourghoul-Noyân qui revint avec les prisonniers qu'il avait faits[3]).

Enfants, femmes et concubines de Tchinguiz-Khan.

Tchinguiz-Khan avait beaucoup de femmes et de concubines. Leur nombre s'élevait à plus de cinq cents. Toutes ses femmes étaient filles ou femmes de khans. Les cinq femmes qui occupèrent le plus haut rang parmi toutes les autres étaient: la première Bourtè-Foudjine, mère de ses fils[4]). La seconde Koundjou, fille de l'Altân-Khan. La troisième Koui-sou, veuve de Tayang-Khan. La quatrième Missouloun et la cinquième Yssoukâne, toutes les deux filles d'un homme de la tribu des Tatars, et dont la dernière passa dans la couche du Khan après la mort de sa soeur[5]).

---

1) Qoutou et deux fils de Toqta-Bègui (Djilaoun et Djiyouq) périrent dans l'action et Qoultouqân-Merguène fait prisonnier fut mis à la mort par ordre de Tchinguiz-Khan. R. B. H. des Tribus. Texte. p. 94. D'Ohsson. H. T. I. p. 108.

2) 1216—17 a Chr.

3) Rèch., Éd. Bérézine. Hist. des Tribus. Texte. p. 223, nous apprend que ce Bourghoul-Noyân de la tribu des Ouïchines, هوشين périt dans une expédition contre les Toumâtes.

4) R. B. Hist. des Tribus. p. 149. Bourté-Foudjine était fille de دی نویان Дай-Нойонъ, Daï-Noïone, chef d'une branche des Qounqirât.

5) Réch. La première femme de Tchinguiz-Khan était Bourté-Foudjine, fille de دی نویان (Дай-Нойонъ) Daï-Noyân, chef des Qounquirât. La deuxième قولان خاتون (Хуланъ-Хатунъ) Khoulân-Khatoun; fille de طایر اورسون (Дайръ-Урсунъ) Daïr-Orsoun), chef des اوهاز مرکیت (Увасъ-Мергитъ) Ouvâs-

Tchinguiz-Khan eut quatre fils: l'aîné était Djoudji-Khan, le second Djaghataï-Khan, le troisième Okèdaï-Qâân et le quatrième 93
Touli. Djoudji signifie «Hôte», Okèdaï «grand» et Touli «miroir». Le khan avait confié à chacun d'eux une charge particulière à remplir. Il avait fait Djoudji ministre de sa cour[1]), Djaghataï ministre de la justice, Okèdaï ministre des finances et Touli ministre de la guerre.

Outre ces quatre fils, le khan en eut encore cinq de ses autres femmes. Avant son retour du Khitaï il avait partagé entre ces cinq fils et les enfants de ses frères les provinces du Khitaï jusqu'à l'endroit appelé Almati.

Le khan partagea les provinces entre ces quatre fils. Il les réunit auprès de lui, leur donna ses conseils et leur dit: Vivez toujours en bonne intelligence les uns avec les autres, et évitez toute discorde entre vous. Tirant alors de son carquois une flèche, il la rompit, puis ayant pris quelques flèches qu'il lia ensemble, il demanda si quelqu'un d'entre eux pourrait les rompre. Personne ne put les rompre. Regardant alors ses fils, il leur dit: Vous ressemblez à ces flèches. Si vous restez tous fortement unis et si, après avoir proclamé l'un de vous comme votre souverain, vous lui restez soumis et fidèles, jamais aucune force ne sera assez grande pour vous briser; mais, si, manquant d'accord

---

Merkit. La troisième بيسوكات Бисукэтъ, Bissoukèt de la tribu des Tatars. La quatrième كونجو خاتون Кунджу-Хатунъ, fille d'Altân-Khan et la cinquième بيسولون Бусулунъ, soeur de Bissoukèt. D'après Réchid-Kouï-sou qu'il appelle كورباسو خاتون Гурбасу-Хатунъ, Gourbassou-Khatoun, n'était pas du nombre des cinq principales femmes de Tchinguiz-Khan.

1) Pour présider aux audiences, aux festins et aux jeux.

2) Tchinguiz-Khan eut cinq filles: 1) توجير بيكى Qoudjine-Bigui, 2) چچكان Tchitchkane, 3) الاقاى بيكى Alaqaï-Biqui, 4) تومالون Toumâloun, 5, التالون Altâloun. Réchid. Éd. Béréz. Hist. Texte. pp. 127 et 128. D'après le Târikhi Aboulkhaïr-Khani le nom de la quatrième fille de Tchinguiz-Khan était التالون Altâloun, et celui de la cinquième كولاكان Koulêgân.

et d'union, vous venez à vous diviser, on vous brisera tous aussi facilement qu'on peut rompre une flèche seule.

Tchinguiz-Khan envoie Tchèpè-Noyân contre Koutchlouk. Ce dernier est atteint et mis à mort.

Koutchlouk, fils de Tayang-Khan, le Naïman, qui s'était réfugié auprès du Gour-Khan du Qârâ-Khitaï, avait fini par se déclarer contre le Gour-Khan. Il lui avait enlevé ses états et
94 rassemblé autour de lui tous les ennemis que Tchinguiz-Khan avait parmi les Mogols et les Tatares. Le khan, à la réception de ces nouvelles, envoya contre Koutchlouk une nombreuse armée sous les ordres de Tchèpè-Noyân, de l'orouq des Yssoutes. Koutchlouk, ayant été défait dans une bataille que lui livra Tchèpè-Noiân, prit la fuite et n'échappa qu'avec peu de monde; le reste fut massacré, et sa famille et ses enfants furent faits prisonniers. Poursuivi et atteint, quelques jours plus tard, il fut de nouveau attaqué; tous les naukers qui l'accompagnaient furent tués, mais il parvint encore lui-même à s'échapper et arriva en fuyant dans une vallée du Badakhschan, nommée Sarigh-Qoul. Tckèpè-Noyân, qui n'avait pas cessé de le poursuivre, ne pouvait déjà plus retrouver ses traces, malgré toutes ses recherches, lorsqu'il rencontra, un jour, un homme qui conduisait un qouch et qui lui dit que trois hommes qui ressemblaient à ceux qu'il venait de dépeindre, avaient pris telle direction. Tchèpè-Noyân se porta alors avec toute la célérité possible du côté indiqué et atteignit Koutchlouk, auquel il trancha la tête. (Sa mission ainsi remplie) il revint auprès de Tchinguiz-Khan, qui le combla d'honneurs et de bienfaits.

Tchinguiz-Khan envoie Mahmoud-Ylvâdj comme ambassadeur auprès de Sultan Mohammed, souverain du Khârezm.

Tchinguiz-Khan envoya Mahmoud-Ylvadj comme ambassadeur auprès de Sultan Mohammed Kharezm-Châh, auquel il fai-

sait dire: «Le Dieu Très-Haut m'a accordé l'empire de tous les pays qui s'étendent depuis l'endroit où se lève le soleil jusqu'à tes états. Maintenant tu dois te reconnaître comme mon fils et avoir soin de prendre de sages mesures, afin que les musulmans puissent jouir d'une pleine tranquillité.» Mahmoud Ylvâdj arriva auprès du sultan, auquel il répéta les paroles dont il était chargé. Un jour sultan Mohammed fit appeler Mahmoud Ylvâdj à une entrevue particulière. Ayant enlevé de son bras une perle d'un grand prix, le sultan en fit présent à Mahmoud Ylvâdj, en lui disant: Je vais te faire une question, dis-moi toute la vérité.
Est-ce vrai que ton khan a fait la conquête du Khitâï? Mahmoud 95
Ylvâdj répondit: Je jure par le Dieu de vérité que mon khan dit la pure vérité, et vous ne tarderez pas à reconnaître la véracité de ces paroles. A ces mots Sultan Mohammed eut un violent accès de colère et lui dit: O Mahmoud! as-tu une idée de la vaste étendue de mes états et de la grandeur de ma puissance? Qu'est donc ton khan pour qu'il se regarde comme plus puissant que moi et m'appelle son fils? Quelle armée a-t-il donc pour se croire plus que moi? Mahmoud très-effrayé par ces paroles de Sultan Mohammed lui dit: Les troupes de Tchinguiz-Khan sont à côté des vôtres, comme la clarté de la lune à côté de la lumière du soleil! Ces paroles apaisèrent la colère du sultan et Mahmoud Ylvâdj échappa par là à son courroux. Après la conclusion d'un traité de paix et d'alliance entre les deux états[1]; les ambassadeurs de Tchinguiz-Khan reçurent la permission de quitter la cour de Sultan Mohammed et retournèrent auprès du khan conquérant du monde. Le khan satisfait de ce traité conclu avec Sultan Mohammed résolut de ne rien entreprendre contre le sultan tant qu'il ne commettrait pas lui-même quelque acte d'hostilité. Malgré l'ambassadeur que lui envoya de Baghdad le khaliphe Nâssir, il n'accorda aucune attention (aux propositions qui

1) Mot-à-mot. Ils s'engagèrent mutuellement à regarder chacun les amis de l'un comme les amis de l'autre et les ennemis de l'un comme les ennemis de l'autre, et à ne se faire réciproquement aucun mal.

lui furent faites)[1] et il n'eut jamais la pensée d'enfreindre ce traité jusqu'au moment où il apprit que ses ambassadeurs et des marchands, ses sujets, venaient d'être mis à mort par Ghâïr-Khan, d'après les ordres de sultan Mohammed.

96 Sultan Mohammed Kharezm Châh, sur un rapport de Ghâïr-Khan, fait mettre à mort des ambassadeurs et des marchands de Tchinguiz-Khan.

A cette époque tout le pays entre l'Irân et le Tourân jouissait d'une telle tranquillité qu'une personne aurait pu aller du levant jusqu'au couchant avec un plateau en or sur sa tête, sans que personne osât lui faire la moindre violence. Il n'y avait point de villes dans le pays habité par les Mogols. Les marchands qui portaient chez eux des étoffes (*qoumâch*), des fourrures, de la toile et différents coutils et indiennes, trouvaient toujours dans ce commerce un très-grand profit. Des marchands de la Transoxiane attirés par les avantages de ce trafic se réunirent une fois et arrivèrent à l'ordou de Tchinguiz-Khan avec une provision des étoffes qu'ils savaient devoir convenir aux Mogols.

Le khan ayant fait venir en sa présence un de ces marchands lui dit de lui montrer ses marchandises et de lui en indiquer le prix. Fâché d'entendre que ce marchand demandait dix pièces d'or pour un objet qui n'en valait qu'une, le khan dit avec colère: Cet homme croit que nous n'avons jamais vu des choses pareilles à celles qu'il a apportées et que nous n'en avons pas. Il ordonna alors à son trésorier d'apporter les étoffes (qui se trouvaient chez lui), et l'on apporta mille coffres pleins d'étoffes brochées d'or. Après quoi il fit livrer au pillage toutes les marchandises apportées par ce marchand. Ensuite le khan fit venir les autres marchands avec leurs marchandises et leur en demanda le prix. Les marchands dirent: Si ces objets sont dignes de la noble khânim, nous lui en faisons hommage; nous n'avons

1) Voyez Mirkhond, Vie de Tchinguiz-Khan. Chapitre ذكر فرستادن ناصر خليفه قاصديرا بديار مغولستان الخ.

pas ici de marchandises à vendre. Ces paroles plurent au khan qui prit toutes leurs marchandises, mais en leur en faisant payer
dix fois la valeur. Il leur témoigna la plus grande bienveillance, 97
les fit traiter en hôtes, et ordonna à ses beks d'envoyer chacun un homme de leur suite avec ces marchands, ce qui forma une troupe de quatre cent cinquante hommes.

Tchinguiz-Khan envoya, de son côté, à Sultan Mohammed trois ambassadeurs, Mahmoud du Kharezm, Aly-Khodja de Boukhara et Youssouf d'Otrar. Quelques marchands du Kharezm (faisait-il dire au sultan) sont arrivés ici, et ont été l'objet de toute notre bienveillance. Nous envoyons également d'ici quelques marchands que nous vous prions de bien traiter et de nous renvoyer. Sois mon fils, ajoutait le khan. Le Très-Haut nous a accordé à nous deux l'empire du monde. Si nous vivons bien ensemble comme un père avec son fils, les routes seront sûres et les musulmans vivront dans le repos et la tranquillité.»

Les marchands envoyés par Tchinguiz-Khan arrivèrent à Otrar, dont le gouverneur était Inaltchiq, oncle de Sultan Mohammed, qui lui avait donné le nom de Ghâïr-Khan. Ces marchands allèrent se présenter à lui. L'un d'eux qui le connaissait depuis plusieurs années l'ayant appelé Inaltchiq, et non Ghâïr-Khan, celui-ci blessé, fit arrêter tous ces marchands et informa dans un rapport Sultan Mohammed que quelques espions venaient d'arriver (dans la ville d'Otrar). Sultan-Mohammed lui envoya sans réfléchir, l'ordre de les mettre à mort et de s'emparer de leurs biens, et le gouverneur les fit aussitôt mettre à mort et s'empara des marchandises qu'ils avaient apportées.

Cependant l'un d'eux qui avait pu s'échapper était revenu porter cette nouvelle à Tchinguiz-Khan, qui, furieux, convoqua
aussitôt ses beks pour tenir conseil. Il fut décidé qu'on marche- 98
rait contre Sultan Mohammed. L'on s'occupa à rassembler une armée, et Tchinguiz-Khan envoya annoncer à Sultan Mohammed qu'il allait marcher contre lui.

Combat entre Djoudji-Khan et Sultan Mohammed Kharezm-Châh.

Tchinguiz-Khan avait envoyé son fils aîné Djoudji, contre quelques tribus de différentes races qui étaient restées dans les environs de Turkestan, après s'être séparées de Koutchlouk. A cette même époque Sultan Mohammed, qui venait d'apprendre que Tchinguiz-Khan marchait contre lui, avait aussitôt rassemblé une armée et s'était porté sur Samarcande et de là sur Khodjend. Ayant reçu, dans cette dernière ville, la nouvelle que Djoudji-Khan était arrivé dans le voisinage de Turkestan, où il avait pillé quelques tribus, il s'avança avec rapidité vers l'endroit où devaient être campés ces tribus, et arriva, entre deux rivières, Qabli et Qamâdj?[1]), dans un endroit où il trouva une grande quantité de morts. Il vît au milieu de ces cadavres un homme qui avait encore un souffle de vie et qui, aux questions qu'on lui adressa, répondit: A la nouvelle de l'approche de Djoudji-Khan, nous avons pris la fuite; hier, vers ce moment de la journée, il nous a atteints et taillés en pièces, puis il est parti en traînant après lui ses prisonniers. Après avoir entendu les paroles de cet homme, Sultan Mohammed se mit aussitôt à la poursuite de Djoudji-Khan, qu'il atteignit le lendemain matin. A l'approche de l'ennemi Djoudji-Khan tint conseil avec ses beks, qui lui dirent: Tchinguiz-Khan ne nous a pas envoyés pour combattre Sultan Mohammed; il nous a dit: Ravagez et pillez. Nous avons ravagé et pillé. Ce que nous avons de mieux à faire, vu les forces supérieures de l'ennemi, c'est de continuer notre route, et, si nous sommes atteints par peu de monde, nous combattrons.». Et moi, s'écria Djoudji-Khan, que dirai-je, à notre retour, à mon père et à mes frères cadets? Que j'ai vu l'ennemi de loin et que j'ai pris la fuite», et sans écouter ce que lui disaient ses beks, il rangea ses troupes en bataille et accepta le combat.

1) D'Ohsson, Hist. des Mongols. T. I. p. 151, appelle ces deux rivières *Caïli* et *Caïmitch*.

Djoudji-Khan chargea plusieurs fois l'ennemi à la tête de ses troupes; il était déjà arrivé jusqu'à son drapeau, il exécuta encore deux ou trois charges contre le qâlghân de Sultan Mohammed. L'armée du sultan était sur le point de tourner le dos et ne fut retenue que par la bravoure de Sultan Djèlâlouddine, fils de Sultan Mohammed. Le combat dura jusqu'au soir. Pendant la nuit les Mogols effectuèrent leur retraite après avoir allumé des feux sur toute leur ligne. Lorsque l'armée de Sultan Mohammed s'avança le lendemain matin (pour recommencer le combat), on reconnut que les Mogols avaient décampé pendant la nuit et le sultan retourna sur ses pas.

A son retour auprès de son père, Djoudji-Khan l'informa de ce qu'il avait fait. Le khan satisfait de la conduite de son fils le combla de ses bontés.

Après cette affaire, Sultan Mohammed tint conseil avec ses beks. Aucun d'eux n'ayant jugé à propos de combattre (en rase campagne), on décida que l'armée serait répartie dans toutes les provinces et se tiendrait renfermée dans les places fortes, et le sultan reprit le chemin (de sa résidence).

Voici quelles furent les causes des malheurs et de la perte de Sultan Mohammed. Une nuit, dans un moment d'ivresse, il avait fait mettre à mort le chéïkh Madjdèddine de Boukhara, qu'il soupçonnait d'une intrigue avec sa mère Turkhân-Khatoune. Le lendemain matin, plein de repentir du meurtre qu'il avait commis, il envoya un plateau plein d'or et de pierres précieuses au chéïkh Nedjm-oud-dine Koubrâ en le priant de lui remettre son péché; mais le chéïkh lui répondit: Ce n'est pas avec de l'or et des pierres précieuses que l'on peut payer le prix du sang du chéïkh; il faut pour cela la tête du meurtrier, la mienne et celle de quelques milliers de sujets.»

Peu de temps après cet évènement éclata l'hostilité de Sultan Mohammed contre le prince des croyants, le khaliphe Nassir- 100

ed-dine Aboul. Abbâs [1]. Le sultan s'étant fait donner un fètva par des mouftis, il proclama khalife un séïd de Termèd, nommé Alâoul-Moulk, et défendit de prononcer dans le khotba et de graver sur les monnaies le nom de Nassir-eddine. Une autre cause des malheurs de Sultan Mohammed fut la manière dont, sur un simple rapport de Ghaïr-Khan, il fit, sans reflêchir, mettre à mort les envoyés et les marchands de Tchinguiz-Khan. Outre cela il commit encore un nombre de mauvaises actions, qu'il serait trop long de rapporter ici.

Tchinguiz-Khan marche sur Boukhara.

Dans l'année six cent quinze [2]) Tchinguiz-Khan partit de son yourt avec une armée innombrable et se dirigea sur Otrar [3]). Il fut rejoint, pendant cette marche, par le khan des Qârliq, Arslan-Khan, à la tête d'une nombreuse armée [5]), par l'Idi-Qout des Ouïghours venu de Bisch-Bâliq avec de nombreuses troupes et par Saghnaq Tchinè venu d'Almaliq avec sa tribu. Le khan désigna Okèdaï-Qâân et Djaghataï-Khan pour faire le siége d'Otrar. Il envoya Djoudji-Khan sur Djend, Alâq-Noyân et Saktoû-Bogha, avec cinq mille hommes, sur Fènakèt [6]) et Khodjènd, et se porta

1) El-Nassir-li-dinillâh, Ahmed, Aboul Abbâs, fils de Elmoustadi (1179—1224)?

2) Tchinguiz-Khan partit des bords de l'Irtisch dans l'automne de l'année 1219 (616) pour attaquer le pays des *Tadjiks*. D'Ohsson. H. des Mongols. T. I. p. 157.

3) Otrar sur l'Aris, à sept verstes de son embouchure dans le Syr-Dèriâ.

4) Arslân-Khan; celui que Tchinguiz-Khan avait ordonné d'appeler Arslân-Sirâq. Voy. plus haut. p. 39 du texte.

5) Le Mt Dahl et tous les autres manuscrits d'Aboul-Ghazi disent وايدى قوت اويغور نينك كوب ايلى بيش بالقدين mais il faut lire, je crois, وايدى قوت اويغور نينك كوب ايلى بيرلان. بيش بالقدين Ce qui sera plus conforme à ce que dit Réchid. Hist. des tribus. Éd. Bérêzine. Texte. p. 164. وچون چنكيز خان متوجه بلاد تاجيك شد (ايدى قوت) بموجب فرموده بالشكر خويش برنشست الخ

6) D'Ohsson. H. T. I. p. 159. Bènâkèt.

lui-même, avec le reste de son armée, sur Boukhara, accompagné de son fils Touli-Khan. Le mot Boukhara signifie dans la langue des Mages «Lieu de réunion des savants».

Dans sa marche d'Otrar à Boukhara, Tchinguiz-Khan arriva
inopinément, un matin, à la pointe du jour, sous la forteresse
appelée Zernouq. Les habitants de cet endroit avertis tout d'un
coup, par les grands cris poussés par les Mogols, que Zernouq
était cerné par une armée innombrable, se jetèrent saisis d'épou-
vante dans la forteresse, dont ils fermèrent les portes. Le sou- 101
verain du monde leur envoya en ambassade un nommé Dânisch-
mend Hadjib qui était lui-même musulman. Celui-ci arriva dans
la ville, leur donna beaucoup de conseils et les effraya (en leur
représentant les dangers auxquels ils s'exposeraient en résistant),
et tous, sans exception, sortirent de la ville et vinrent, avec de
riches présents, se présenter à Tchinguiz-Khan qui les reçut
avec bonté et donna à leur ville le nom de Qoutlouq-Bâlïq, c'est-
à-dire, *Moubarèk-schahr* (ville bénie ou ville heureuse). Le khan
emmena avec lui tous les hommes jeunes de cet endroit, après
avoir congédié les vieillards, et arriva à Nour, dont les habitants
se renfermèrent dans la forteresse. Après beaucoup de négocia-
tions, ils sortirent enfin de leur forteresse et vinrent avec de
beaux présents faire leur soumission au khan, qui les reçut éga-
lement avec bonté; mais il leur ordonna de sortir de la ville, en
leur permettant de prendre avec eux une quantité suffisante de
vivres et de provisions de toute sorte, tels que grains, volaille,
boeufs etc. et abandonna le reste au pillage de ses troupes.

De Nour Tchinguiz-Khan vint mettre le siége devant Boukhara, où il arriva le premier du mois de l'Achoura (Moharram) de l'an six cent seize, dans l'année du serpent.

Au milieu de la nuit les beks Kouk-Khan, Soïounoutch-Khan et Koutchlouk-Khan, que Sultan-Mohammed avait laissés dans Boukhara, firent une sortie avec un corps de vingt mille hommes; mais l'armée des Mogols avertie de leur mouvement, résista à cette attaque et après un combat acharné la fortune du souverain

102 du monde eut enfin le dessus, et ce corps de vingt mille hommes fut écrasé et anéanti. Le lendemain matin les portes de la ville furent ouvertes, et tous les chéïkhs, les mollas, les mouftis et tous les habitants, grands et petits, sortirent de la ville et vinrent se présenter au khan.

Tchinguiz-Khan monta ensuite à cheval et entra dans la ville dont il parcourut les rues. Arrivé aux portes de la grande mosquée, il y entra à cheval et s'avança jusqu'au sanctuaire (maqsoura). Cette mosquée était un édifice prodigieusement vaste. Le khan ayant demandé, si c'était là le palais de Sultan Mohammed, le peuple lui répondit que c'était la maison de Dieu. Il descendit alors de cheval et monta dans la chaire. Les Mogols firent tenir leurs chevaux par les mollas et les moudjtéhides et se mirent eux-mêmes à boire. Les feuillets du Qorân étaient dispersées sous les pieds des chevaux. Un séïd, le plus ancien de ceux qui se trouvaient à Boukhara, voyant ces feuillets du Qorân sous les pieds des chevaux, dit alors à un moudjtéhid? Qu'est-il donc arrivé? Tais-toi, séïd, lui répondit le moudjtéhid, c'est le temps de la colère de Dieu qui est arrivé.

Tchinguiz-Khan se rendit ensuite à cheval de la mosquée au Id-gâh, où il fit rassembler tous les habitants. Étant alort monté à la tribune il commença à reprocher aux musulmans leurs vices et leurs défauts, ainsi que la manière dont Sultan Mohammed avait manqué à sa parole et fait périr ses marchands et ses ambassadeurs. O musulmans! ajouta-t-il, vous avez commis de grands péchés; le Dieu Très-Haut dans sa colère m'a envoyé pour vous châtier et vous soumettre, car je suis un terrible fléau de Dieu. Il leur donna ensuite l'ordre de lui apporter sans balancer et sans en rien détourner tous les trésors qu'ils pouvaient avoir enfouis dans la terre. Pour ce qui est resté au-dessus du sol il est inutile d'en parler, et les habitants s'empressèrent de lui apporter tous leurs biens et tous leurs trésors, ceux qu'ils avaient cachés comme ceux qui ne l'étaient pas.

Quelqu'un étant venu dans ce moment dire au khan qu'un

grand nombre des gens de Khârezm-Châh se tenaient cachés dans la ville, il ordonna d'y mettre le feu, et la plus grande partie de Boukhara devint la proie des flammes. Il ne resta que les édifices qui étaient construits en pierre. Le khan se rendit également maître de la citadelle où quelques beks s'étaient enfermés. Les beks furent mis à mort et la citadelle fut rasée.

En un mot la ville de Boukhara resta ruinée et déserte jusqu'au règne du Qâân [1]) par les ordres duquel elle fut de nouveau reconstruite et repeuplée.

Combats d'Okedaï-Qâân et de Djaghataï-Khan avec Ghaïr-Khan et prise d'Otrar.

Sultan Mohammed Khârezm-Châh avait confié la défense de la province d'Otrar à Ghâïr-Khan auquel il avait donné un corps de cinquante mille hommes. Ayant appris que l'armée des Tatars [2]) avait l'intention d'aller attaquer Otrar, il lui avait encore envoyé un renfort de dix mille hommes commandés par un de ses naukers nommé Qaradja-Hâdjib [3]). C'est avec cette armée, forte de soixante mille hommes, que Ghâïr-Khan s'était renfermé dans Otrar. Les deux princes vinrent investir Otrar qu'ils tenaient assiégé depuis cinq mois, quand le désordre commença à se mettre parmi les habitants. Qaradja-Hadjib dit alors à Ghâïr-Khan: Rendons Otrar aux princes et soumettons-nous. Peut-être pourrons-nous, par ce moyen, échapper à notre triste situation; mais Ghâïr-Khan qui était la cause primitive de cette guerre, 104
ne voulut pas consentir à se rendre. Qaradja-Hadjip, voyant Ghâïr-Khan opposer un refus constant à tout ce qu'il put lui dire, sortit une nuit de la ville par la porte de Soufi avec ses

---

1) C. à d. Okèdaï-Qâân, troisième fils et successeur de Tchinguiz-Khan.

2) M. d. تاتار لشكرى Tous les autres manuscrits et l'édition de Kazan disent: مغول لشكرى l'armée des Mogols.

D'ohsson. T. 1. p. 159 dit: Caradja-Khan, et ajoute en note: «Les souverains du Khorazm donnaient le titre de *khan* à leurs généraux.

dix mille hommes et alla se présenter aux princes. Mais ceux-ci lui dirent: De quelle fidélité as-tu fait preuve envers ton souverain; pour que nous puissions compter sur ta fidélité? et ils le firent massacrer avec tous les siens.

Les Mogols entrèrent dans la ville par la porte de Soufi et en firent sortir tous les habitants qu'ils massacrèrent jusqu'au dernier.

Cependant Ghâïr-Khan s'était jeté avec vingt mille hommes dans la citadelle d'où il sortait chaque jour pour combattre. Il fit preuve dans ces sorties de la plus grande valeur et tua beaucoup de monde aux Mogols. Mais il perdit à la fin tous les siens et les mogols se rendirent maître de la citadelle. Ghâïr-Khan se réfugia alors sur un toit avec deux de ses serviteurs. Quand ces deux hommes eurent péri et que lui-même il eut épuisé toutes ses flêches, il se mit à lancer sur les assaillants des briques que quelques-unes de ses esclaves arrachaient à la muraille et lui faisaient passer. A la fin, cerné de tous les côtés, il fut pris vivant par les Mogols qui l'amenèrent aux deux princes.

Okèdaï-Qâân et Djaghataï-Khan apprirent à cette époque que Tchinguiz-Khan était arrivé à Samarcande après s'être emparé de Boukhara, et partirent avec une armée innombrable pour se rendre à Samarcande. Ghâïr-Khan fut mis à mort par leur ordre à Kouk-Sèraï.

Marche de Djoudji-Khan sur Djend.

Djoudji-Khan, après son départ d'Otrar, arriva à Sighnâq[1]).
105 Il envoya aux habitants, comme ambassadeur, un de ses naukers qui était musulman et se nommait Hassan-Hadji. Va, lui dit-il, et engage par tes conseils les habitants de cette place à venir vers moi, à me rendre leur forteresse et à se soumettre. L'ambassadeur se rendit à Sighnâq. Mais, pendant qu'il donnait des conseils aux habitants, le bas peuple, des bazârs, croyant faire

1) Signac, au bord du Sihoun. D'Ohs. T. I. p. 161.

une oeuvre méritoire, se jeta sur lui aux cris de *Allâh Akbar* (Dieu est grand), le massacra et ferma les portes de la ville. A la réception de cette nouvelle, Djoudji-Khan, transporté de colère, ordonna un assaut général. La forteresse fut emportée dans l'espace d'une heure et dix mille musulmans furent massacrés pour venger la mort du seul Hassan-Hadji.

Djoudji-Khan laissa, comme gouverneur à Sighnâq, le fils de ce Hassan-Hâdji et marcha sur Ouzkend, dont les habitants, à son approche, sortirent de leur forteresse, et vinrent avec de riches présents lui faire leur soumission. Aussi le prince les traita avec bonté. Ils eurent tous la vie sauve et leurs biens furent respectés.

D'Ouzkend Djoudji-Khan s'avança sur Eschnâs[1]. Les habitants de cette ville sortirent de leurs murs et engagèrent le combat avec l'armée de Djoudji-Khan; mais ils furent écrasés et tous massacrés par les troupes mogoles.

Sur ces entrefaites, le gouverneur de Djend[2], à la nouvelle de l'approche de Djoudji-Khan, avait pris la fuite et était parti pour le Kharèzm. Djoudji-Khan informé de la fuite de ce gouverneur envoya aux habitants de Djend un ambassadeur, nommé Tchèn-Timour, un de ses naukers. Mais les habitants ne consentirent pas à se soumettre et voulurent même tuer l'ambassadeur qui ne parvint qu'à force de ruse et d'adresse à s'échapper de leurs mains, et revint auprès du prince lui rendre compte de ce qu'il avait vu. Le prince, furieux, vint aussitôt assiéger cette

1) Mr Hammer-Purgstall dans sa réponse à une critique de Mr Fraeh, dit: «So hat er (fol. 71) eine Stadt *Eschnas*, die nie existirt hat. اشناس ist, wie *Astast* استاش bei Abulgasi, nichts als ein Schreibfehler für الشاش Ainsi, il a (f. 71) une ville Etchnâs qui n'a jamais existé. اشناس n'est ainsi que *Astast* استاش dans Aboulghazi, rien autre qu'une faute de copiste pour الشاش Etschasch.

2) D'après Khondémir. Исторія Монголовъ. Traduction de Mr Grigorieff. Histoire de Mongols. p. 21, le gouverneur de Djend s'appelait: Émir Qoutlouq. D'Ohs. T. p. , l'appelle Coutlouc-Khan.

106 forteresse, s'en rendit maître, et fit mettre à mort tous ceux qui avaient attenté aux jours de Tchèn-Timour. Il laissa la vie aux autres habitants, mais il les fit tous sortir de la ville qui fut livrée au pillage. Aly-Khodja-Ghadjdouvani[1]) fut nommé par le prince gouverneur be cette place.

Arrivée d'Alaq-Noyân et de Souktou-Bouqa à Fènâkèt, et, de là, à Khodjend défendu par le gouverneur Timour-Mèlik.

Nous avons dit plus haut que Tchinguiz-Khan avait envoyé contre Fènâkèt et Khodjend Alâq-Noyân et Souktou-Bouqa avec un corps de cinq mille hommes. Ces deux généraux vinrent mettre le siége devant Fènâkèt. Pendant trois jours, les habitant qui s'étaient enfermés dans la forteresse, refusèrent d'ouvrir leurs portes; mais le quatrième jour ils sortirent tous de leur forteresse et vinrent, chargés de beaucoup de présents, faire leur soumission à Alâq-Noyân et à Souktou-Bouqa. Les deux généraux firent séparer les artisans et gens de métier des naukers de Sultan-Mohammed. Ils firent tuer tous les naukers et prirent eux-mêmes le chemin de Khodjend où ils emmenèrent avec eux les artisans et les tadjiks pour augmenter le nombre des troupes.

Le gouverneur de Khodjend, Timour-Mélik, avec lequel n'auraient pu se mesurer ni Roustèm ni Esfendiâr, avait fait élever sur un îlot du fleuve de Khodjend un fort si solidement construit que les géans même n'auraient pas pu le prendre. C'est dans ce fort qu'il s'était enfermé avec mille braves guerriers. Alaq-Noyân et Souktou-Bouqa restèrent étonnés à la vue de ce fort et se demandèrent, comment ils feraient pour s'en rendre maîtres.

107 Timour-Mélik avait en outre fait construire douze bateaux

---

1) Le mot غجدوانی Ghadjdouvâni ne se trouve que dans le manuscrit Dahl. D'après d'Ohsson T. I. p. 163, cet Aly-Khodja était de Boukhara et le même qui avait été chargé par Tchinguiz-Khan d'une mission auprès de Sultan-Mohammed.

pontés à l'épreuve des flèches et des balles, et y avait fait pratiquer des embrasures pour lancer des flèches et pour le jeu des armes à feu. Monté sur ces bateaux Timour-Mélik venait tous les jous combattre les Mogols qui admiraient sa bravoure et ses prouesses, et ne pouvaient d'aucune manière réussir à le prendrn. Enfin les Mogols mirent à l'ouvrage cinquante mille tadjiks par lesquels ils se firent apporter des pierres et de la terre qu'ils jetaient eux-mêmes dans le fleuve.

Timour-Mélik reconnaissant alors l'impossibilité de résister plus longtemps aux forces si supérieures des Mogols, fit charger sur soixante et dix barques tous ses biens et ses bagages, monta lui-même avec ses mille braves sur les douze bateaux pontés et se mit pendant la nuit à descendre le fleuve. Alâq-Noyân et Souktou-Bouqa ordonnèrent alors aux Mogols de poursuivre Timour-Mèlik en suivant les bords du fleuve, et les Mogols se mirent à sa poursuite en le combattant des bords du fleuve.

Lorsque Timour-Mélik fut arrivé vis-à-vis de Fènâkèt, il vit qu'on avait tendu une chaîne au travers du fleuve pour empêcher les bateaux de passer; mais Timour-Mélik rompit cette chaîne d'un coup de hache et ouvrit un libre passage à ses bateaux. Enfin se voyant continuellement harcelé par les troupes mogoles qu'il trouvait partout prêtes à le combattre, il abandonna ses bateaux et partit avec la rapidité de l'éclair pour gagner le
Kharezm par le désert. Mais atteint de nouveau par les Mogols 108
qui avaient partagé leurs troupes en plusieurs corps pour suivre ses traces, il combattit encore à la tête de ses mille braves qui finirent par succomber tous dans la lutte. Timour-Mèlik resta seul, poursuivi encore par trois Mogols. Il n'avait plus que trois flèches dont l'une même était sans fer. Avec cette flèche sans fer il frappa droit à l'œil un de ces trois Mogols. Les deux autres alors cessèrent de le poursuivre et retournèrent sur leurs pas. Timour-Mélik, à son arrivée dans le Kharezm, y prit des troupes et marcha sur Kât où il massacra le gouverneur de Tchinguiz-Khân; puis il retourna dans le Kharezm d'où il se rendit auprès

de Sultan-Mohammed qui le combla de ses faveurs. De là il partit pour la Syrie où il passa quelques années. De la Syrie il alla à Khodjend où il apprit que Tchinguiz-Khan y avait laissé son fils comme gouverneur. Timour-Mèlik se rendait auprès d'Okèdâï-Qâân, lorsqu'il fut rencontré en route par Qadqân-Oghlan qui, l'ayant reconnu, le fit garotter et commença à l'interroger sur ses combats avec les Mogols. Timour-Mèlik répondit avec hardiesse et Qadqân-Oghlan irrité le tua sur place d'un coup de flèche.

Alâq-Noyân et Souktou-Bouqa allèrent, après la prise de Khodjend, rejoindre Tchinguiz-Khan sous Samarcande.

Prise de Samarcande par le khan conquérant du monde.

Sultan-Mohammed-Kharezm-Châh, dans sa crainte des armées mogoles, avait laissé à Samarcande trente khans avec une
109 armée de cent dix mille hommes[1]. Cette armée était composée de soixante mille Turcs et de cinquante mille tadjiks, dont aucun, au jour du combat, n'aurait fui devant les lions les plus terribles et des éléphants furieux. Le sultan avait en outre laissé à Samarcande vingt éléphants dressés à la guerre. Outre les troupes susmentionnées il y avait encore dans la ville une quantité innombrable d'habitants. Tout autour de la forteresse on avait creusé un fossé où l'on avait amené les eaux du fleuve[2].

Tchinguiz-Khan qui, à son arrivée à Otrar, avait entendu parler de la force de Samarcande et du grand nombre de troupes et d'habitants que renfermait cette place, avait laissé ses deux fils devant Otrar (pour en faire le siége) et envoyé les noyâns sur les frontières de cette province et s'était dirigé de sa personne sur Boukhara. Ce fut après la prise de cette ville que le khan arriva devant Samarcande où il fut rejoint par ses fils qui

1] D'après Ala-ud-din, de Djouvèïn et Rèchid, 110 mille h. D'après Ibn-el-Ethir 50 m. h. et d'après Mohammed de Nessâ 40 m. h. D'Ohsson: T. I. p. 174.

2) Le Zèr-Afschân.

venaient de s'emparer d'Otrar et par les noyâns qui avaient soumis toute la province de Samarcande.

Les trente khans que Kharezm-Châh avait laissés à Samarcande sortirent de la ville avec leur innombrable armée et eurent avec une partie des troupes de Tchinguiz-Khan un combat sanglant dans lequel ils tuèrent quelques Mogols et firent quelques prisonniers. Mais le lendemain, le khan conquérant du monde monta lui-même à cheval et se mit à la tête de ses troupes qui combattirent tout ce jour-là avec tant de valeur que pas un seul des guerriers de Kharezm-Châh n'eut le courage de sortir de la ville, quoiqu'ils ne cessassent, jnsqu'au soir, de combattre avec acharnement du haut de leurs murailles.

Vers le soir le chèïkhoul-islâm et le qadhi de Samarcande se rendirent auprès du khan pour lui demander grâce. Après la réception pleine de bonté que leur fit le khan, le chèïkhoul-islâm et le qâdhi rentrèrent dans la ville dont ils ouvrirent la porte de
Namâz-gâh. Les Mogols se jetèrent par cette porte dans la ville 110
dont ils ouvrirent toutes les autres portes. Tous le Mogols entrèrent alors dans la ville qu'ils mirent aussitôt au pillage. Tous les khans de Sultan-Mohammed furent massacrés avec leurs troupes, à l'exception d'un seul nommé Alb-Khan qui parvint, en combattant, à s'échapper avec un millier d'hommes. Trente mille hommes d'arts et métiers furent distribués en présent par le khan à ses fils et à ses noyâns. Le chèïkhoul-islâm et le qâdhi obtinrent la grâce de cinquante mille familles, et l'on soumit le reste des habitants à un impôt de deux cent mille pièces d'or.

Ces évènements eurent lieu dans l'année six cent seize (1219?).

Tchinguiz-Khau envoie ses fils à la conquête du Kharezm.

Après la prise de Boukhara et de Samarcande le khan conquérant du monde désigna Djoudji-Khan, Okèdaï-Qâân et Djaghataï-Khan pour marcher contre le Kharezm. Les princes partirent à la tête d'une armée innomcrable et se dirigèrent sur Ourguendj. Kharezm-Châh avait à cette époque dans le Kha-

rezm trois beks nommés Khoumâr-Tèkine, Moghol-Hadjib et Fèridoun. Khoumâr-Tèkine était le frère[1]) de Turkân-Khâtoune, mère de Sultan-Mohammed, et c'était lui que le sultan avait laissé comme gouverneur à Ourguendj. Il y avait alors dans cette ville une telle quantité de naukers, de grands et de notables de Kharezm-Châh que Dieu seul en connaissait le nombre.

Ces musulmans vivaient dans la plus grande insouciance sans penser aux vicissitudes du sort, lorsque quelques cavaliers mogols apparurent tout-à-coup aux portes de la ville où ils enlevèrent des ânes et des chevaux. Cent mille hommes de cavalerie et d'infanterie se mirent à la poursuite de ces Mogols qu'ils atteignirent près d'un jardin situé à une farsang de la forteresse
111 d'Ourguendj, et nommé *Bâghi-Kourrèm* (jardin de délices). Une nombreuse armée mogole qui s'était mise en embuscade en cet endroit, s'élança alors, tout-à-coup des deux côtés sur les musulmans dont elle fit un si grand carnage que de ces cent mille hommes une dixaine d'hommes seulement parvint à s'échapper et à regagner la ville. Les Mogols qui les poursuivaient poussèrent jusqu'à l'endroit nommé Tènourè où ils mirent tout à feu et à sang et ne se retirèrent qu'à la nuit.

Le lendemain matin un corps mogol vint établir, autour de la ville, une ligne d'observation. Féridoun-Ghouri, un des beks de Sultan-Mohammed-Kharezm-Châh, fut commandé avec un corps de cinq cents hommes, à la garde de la porte de la ville. On vit alors Djoudji-Khan, Ökèdaï-Qâân et Djaghataï-Khan arriver avec une armée innombrable et poser leur camp devant la ville qu'ils firent cerner de tous les côtés.

Les princes envoyèrent à Ourguendj un ambassadeur chargé de dire aux habitants que, s'ils se soumettaient, ils auraient la vie sauve et que leurs enfants ne seraient pas réduits en esclavage.

---

1) Le frère aîné, voy. plus haut p. 38 du texte توغان اغاسى

Mais les habitants rejetèrent ces propositions et refusèrent de courber la tête sous le joug.

Les troupes de Kharezm-Châh se défendirent pendant sept mois, combattant tous les jours depuis le matin jusqu'au soir. Les Mogols qui ne trouvaient pas dans les environs d'Ourguendj de pierres pour leurs catapultes, se virent réduits à lancer des blocs de mûrier. Ils formèrent alors le projet de détourner les eaux du Djikhoun, au-dessus de la ville, et ils envoyèrent, à cet effet, trois mille cavaliers à l'endroit où devait se faire la digue. Mais les habitants d'Ourguendj, informés de leur projet, arrivèrent (en force) et parvinrent à cerner ces trois mille Mogols 112
qu'ils attaquèrent et massacrèrent, sans qu'aucun d'eux pût parvenir à s'échapper.

Tous les efforts des Mogols pour se rendre maîtres d'Ourguendj restaient impuissants, car le désaccord et la mésintelligence s'étaient glissés entre les princes. Lorsque Tchinguiz-Khan apprit que ses fils étaient depuis sept mois devant Ourguendj sans pouvoir s'en rendre maîtres, il leur fit dire que Djoudji-Khan et Djagataï-Khan devaient reconnaitre Okèdai-Qâân pour leur chef, lui obéir en tout et attaquer de concert avec lui les troupes de Kharezm-Châh. Les princes se conformant aux ordres de leur père se soumirent à Okèdaï, oublièrent leurs différends et poussèrent avec vigueur les opérations du siége.

Enfin la ville fut prise. On y mit le feu en différents endroits, et l'on en fit sortir tous les habitants. Les gens d'arts et de métiers, formant cent mille familles, furent mis à part. Les jeunes femmes et les jeunes garçons furent réduits en esclavage. Le reste fut partagé entre les soldats mogols dont chacun eut vingt-quatre personnes et tout ce monde fut massacré par ordre d'Okèdaï-Qâân.

On raconte que le chéïkh Nadjmoud-dîne-Koubra[1] dont le

1) Le chéikh Nedjmoud-dîne, fils de Omar de Khivaq. Il était surnommé Koubra.

nom était célèbre dans tout l'univers, se trouvait à cette époque à Ourguendj. Les princes lui avaient envoyé quelqu'un pour l'engager à sortir de la ville avec toute sa famille, afin qu'il ne restât pas sous les pieds des chevaux. Le chéïkh fit répondre qu'il n'était pas seul, et qu'il avait des parents et des serviteurs. Que le chéïkh vienne avec dix personnes, lui firent alors dire les princes. Le chéïkh fit répondre qu'il avait plus de dix personnes. Les princes lui firent dire, qu'il pouvait sortir avec cent per-
113 sonnes. «J'ai plus de cent personnes», répondit le chéïkh. Eh bien! qu'il vienne avec mille personnes» lui firent dire les princes. Mais le chéïkh Nadjmouddîne fit dire aux princes: Dans des temps plus heureux je connaissais tout ce peuplc dont j'étais l'ami, comment pourrais-je partir et l'abandonner ainsi au jour du malheur? Non, je ne puis pas partir.»

En ce moment les Mogols arrivèrent à l'endroit où demeurait le chéïkh qui, après avoir envoyé de sa propre main en enfer quelques-uns de ces Mogols, finit lui-même par recevoir la couronne des martyrs. «Il est dit: Nous appartenons à Dieu et nous retournerons vers Lui» [1]).

Marche de Tchinguiz-Khan sur Nakhschèb, sur Termèd et sur Balkh.

Après la conquête du Mâverân-nahr (la Transoxiane) Tchinguiz-Khan avait envoyé les princes contre le Kharezm et s'était rendu lui-même à Samarcande. Après avoir passé tout le printemps à Samarcande, le khan marcha sur Nakhschèb, et de là, sur Termèd [2]) dont les habitants refusèrent de se soumettre et voulurent combattre. Enfin Termèd fut emporté d'assaut, et tous ses habitants furent passés au fil de l'épée. Une femme que les Mogols venaient de saisir pour la tuer, leur cria: Ne me tuez-pas et je vous donnerai une belle perle. Les Mogols lui ayant

1) Qoran. Soura II verset 151.

2) Ville située sur la rive septentrionale du Djihoun. D'Ohsson. Hist. des Mongols, T. I. p. 106.

demandé où était sa perle. «Dans mon estomac, répondit-elle, je viens de l'avaler.» Les Mogols lui ouvrirent aussitôt le ventre pour en retirer la perle. Cette circonstance fut cause que les Mogols firent la même opération aux autres cadavres.

De Termèd le khan, souverain du monde, marcha sur Balkh. A cette époque cette ville était si florissante qu'on y comptait jusqu'à douze cents grandes mosquées et douze cents bains publics. Les habitants et tout le clergé de Balkh se rendirent auprès du khan pour lui demander grâce; mais il rejeta leur prière 114
parce que, dit-il, le sultan Djèlàloud-dine vivait encore, et que, tant qu'il serait en vie, les habitants de Balkh seraient toujours prêts à se soulever. En un mot, après une vigoureuse résistance, Balkh fut pris d'assaut. Tous les habitants furent massacrés sans exception, et la citadelle de la ville fut rasée.

Après la prise de Balkh Tchinguiz-Khan envoya Touli-Khan avec quelques noyâns pour soumettre le Khorassan, et se dirigea lui-même sur Tâlèqan[1]). Mais Tâlèqan était une ville d'une force étonnante. Ses habitants qui avaient fait leurs préparatifs pour soutenir un long siége, refusèrent de se soumettre, et la lutte s'engagea. En un mot, pendant sept mois ils résistèrent à tous les efforts des troupes mogoles. Enfin Touli-Khan, après avoir soumis le Khorassan, étant venu avec une nombreuse armée rejoindre son père sous les murs de Tàlèqan, Tchinguiz-Khan attaqua, avec toutes ses forces réunies, la ville qui fut emportée d'assaut après un combat acharné. Tous les habitants, jusqu'aux enfants à la mamelle, furent massacrés sans exception, et la citadelle fut rasée.

De Tâlèqan le khan marcha sur Enderâb dont il se rendit maître. Les habitants de cet endroit furent massacrés jusqu'au dernier et leur citadelle fut rasée.

---

1) D'Ohsson. H. T. I. p. 208. Tchinguiz-Khan se rendit alors devant la forteresse de Noussrèt-Couh, dans le canton montagneux de Tâlècan. Cette ville fut prise par Tchinguiz-Khan l'an 618 de l'Hégire (1221).

D'Enderâb Tchinguiz-Khan alla mettre le siége devant Bamiâne dont les habitants se renfermèrent dans leurs murs et se défendirent avec la plus grande intrépidité. Un fils de Djaghataï-Khan[1]) fut tué par une flèche dans ce combat. Enflammé de colère par la perte de ce jeune prince qu'il chérissait particulièrement, Tchinguiz-Khan ordonna un assaut général. La ville fut emportée, et tous ses habitants furent massacrés sans distinction de rang, d'âge ni de sexe. La citadelle fut rasée. Le khan donna à cette place le nom de *Maw-Bâligh*, c'est-à-dire *yàmân Qal'a*. Mauvaise ville.

115 Combat livré par Tchinguiz-Khan à Sultan Djèlâloud-dine et fuite de ce dernier au-delà de l'Indus[2]).

A cette époque[3]) Tchinguiz-Khan avait envoyé à la poursuite de Sultan-Mohammed ses généraux Tchèpè-Noyân, Souboudaï-Bèhadour et Toughatchar, le Qounqrât. Khan Mèlik[4]) leur avait fait dire qu'il se soumettait et il était resté (sans être inquiété). Maïs Toughâtchàr qui ne se fiait pas à sa parole l'avait attaqué et avait été tué par une flèche lancée de la forteresse[5]). Pour cette raison Khan Mèlik, craignant la vengeance de Tchinguiz-Khan, avait fait dire à Sultan-Djèlâlond-dine, dont il venait d'apprendre l'arrivée à Ghaznine, de se défendre avec courage et qu'il venait lui-même le rejoindre (avec ses troupes).

Tchinguiz-Khan, de son côté, dans le but d'observer les mouvements de l'ennemi, avait envoyé sur les routes de Ghaznine, du Ghouristan, de Zabil et de Kaboul un corps de trente mille hommes, sous le commandement de Schiki-Qoutouqou-

1) Moutougân, fils aîné de Djaghataï. Voy. plus bas, p. 149 du texte.

2) Dans le texte après le mot قاجقانى il serait mieux d'ajouter نينك ذكرى

3) 1220.

4) Ce khan Mèlik est le même que Emin-Mèlik dont parle d'Ohsson dans son Histoire des Mongols. T. I. pp. 231 et suiv.

5) La forteresse de Nischabour, Ramazan 617 (Nov. 1220). D'Ohsson. T. I. p. 213.

Noyân, Tèkè-djèk, Molqa et Oukar-Qildjâw. *Qildjâw* signifie: *Hazl qiloudji*, «qui plaisante». Schiki-Qoutouqou-Noyân ayant appris que Khan Mèlik était en marche pour aller rejoindre Sultan-Djèlâloud-din se mit vivement à sa poursuite et l'atteignit effectivement vers le soir assez tard. Ne pouvant commencer le combat pendant la nuit, Schiki-Qoutouqou-Noyân s'arrêta, avec l'intention d'attaquer le lendemain matin; mais Khan Mèlik marcha toute la nuit et eut ainsi le temps d'opérer sa jonction avec le corps du sultan.

Tèkè-Djèk et Molqa qui s'étaient séparés de Qoutouqou-Noyân avec quelques troupes étaient allés mettre le siége devant Valiân. Ils étaient sur le point de s'en rendre maîtres, lorsque Sultan-Djèlâloud-dine accourut au secours de cette place avec la nombreuse armée qu'il venait de rassembler. Il enleva et fit massacrer aussitôt un millier d'hommes des gardes avancées des Mogols. Le reste prit la fuite et alla rejoindre Qoutouqou-Noyân.

Le sultan marcha ensuite sur les Mogols. Il avait confié le 116
commandement de son aile droite à Khan Mèlik et celui de son aile gauche à Sèifoud-dine-Mèlik[1]), et lui-même avait gardé le commandement du centre. L'armée du sultan était nombreuse et toute à pied. Les Mogols, bien inférieurs en nombre, se rangèrent en bataille et combattirent jusqu'au soir. Pendant la nuit les Mogols préparèrent avec des feutres et des schals des mannequins qu'ils lièrent fortement sur le dos de leurs chevaux et de leurs chameaux, derrière lesquels ils se rangèrent en bataille. Lorsque le lendemain matin ils retournèrent à l'attaque, les troupes de Sultan-Djèlaloud-dine qui ne se doutaient pas de la ruse des Mogols, s'imaginèrent qu'ils avaient reçu du renfort pendant la nuit et parlaient déjà de fuir; mais Sultan-Djèlâloud-dine parvint à leur rendre du courage en leur criant: Ne craignez rien, ce n'est qu'une ruse de l'ennemi. Il fondit ensuite avec toutes ses troupes sur les Mogols qui, cernés, ne purent résister

1) D'Ohsson. T. I. p. 238, *Sèif-Uddin Agrac.*

au nombre et finirent par lâcher pied après avoir perdu beaucoup de monde. Schiki-Qoutouqou prit la fuite avec quelques Mogols et vint rejoindre Tchinguiz-Khan qui, transporté de colère (à la nouvelle de cet échec), s'occupa aussitôt à rassembler une armée.

Sultan-Djèlâloud-dine retourna sur ses pas. Pendant le partage des prisonniers mogols et du riche butin que l'on venait de faire, Khan Mèlik s'étant pris de querelle, au sujet d'un cheval, avec Sèifoud-dîne-Mèlik, lui donna un coup de fouet sur la tête. Sèifouddîne se plaignit au sultan qui pourtant ne lui fit pas rendre raison de cette offense. Outré de colère, Sèifoud-dine-Mèlik fit défection dans la nuit même avec tous les Qanglis et se retira dans les montagnes du Kermân [1]).

Sultan-Djèlâloud-dine ayant appris, sur ces entrefaites que Tchinguiz-Khan s'avançait contre lui avec une armée innombrable, sentit l'impossibilité de lui résister et se décida à se retirer au-delà de l'Indus (Sind). Tchinguiz-Khan, de son côté, marchant jour et nuit, arriva à Ghaznine où il apprit que Sultan-
117 Djèlâloud-dine était parti de cette ville depuis quinze jours. Le khan laissa un gouverneur à Ghaznine et se porta à marches forcées sur les bords de l'Indus où il apprit que le sultan avait déjà fait préparer des barques, dans l'intention d'effectuer son passage le lendemain. Voyant que, s'il attendait jusqu'au jour suivant, le sultan passerait le fleuve et lui échapperait, Tchinguiz-Khan vint sur le champ cerner de tous côtés la petite armée du sultan qu'il fit entourer par trois ou quatre lignes de ses nombreuses troupes, et, au lever du soleil, Sultan-Djèlâloud-dine vit qu'il se trouvait entre l'eau et le feu. Tchinguiz-Khan donna à Oukar-Qildjaw et à Qoutour-Qildjaw le commandement de son avant-garde avec l'ordre de chercher à s'emparer du sultan vivant, et toutes ses troupes attaquèrent à la fois l'armée ennemie

1) D'Ohsson. T. 1. p. 236. Outré de dépit, Agrac (Sèïf-Uddine) partit dans la nuit même avec ses khoulloudjes et ses Turcmans pour se retirer à Ferschaour.

dont l'aile droite et l'aile gauche furent enfoncées. Sultan-Djèlâloud-dine, à la tête de cinq ou six cents hommes, combattit avec tant de bravoure se portant tantôt sur un point et tantôt sur un autre qu'il soutint, depuis le matin jusqu'après le milieu du jour, toutes les attaques de cette armée nombreuse. Enfin, se voyant cerné et pressé par les Mogols et sur le point de tomber entre leurs mains, il se vit forcé de s'élancer dans le fleuve qu'il traversa à la nage.

Tchinguiz-Khan témoin des actes de bravoure et d'intrépidité de Sultan-Djèlâloud-dine en témoigna tout haut son admiration et dit, en s'adressant à ses fils; «Si un père donne le jour à un fils, voilà à qui ce fils doit ressembler.» Les enfants et les trésors du sultan tombèrent entre les mains de Tchinguiz-Khan qui envoya à sa poursuite Dourbaï-Noyân et Bèlâ-Noyân. Ces deux noyâns, après avoir pénétré jusqu'au centre de l'Indostan sans pouvoir trouver les traces du sultan, revinrent sur leurs pas.

Tchinguiz-Khan, après avoir soumis les provinces des environs et placé partout des gouverneurs, retourna à Samarcande où il passa l'hiver.

Armée envoyée par Tchinguiz-Khan à la poursuite de Sultan-Mohammed.

Tchinguiz-Khan à l'époque où il avait appris que Sultan-Mohammed avait quitté Termed et franchi l'Amou avec une suite peu nombreuse, était resté lui-même pour faire le siége de 118
Balkh et avait envoyé à la poursuite du sultan Tchèpè-Noyân, Souboudaï-Béhadour et Toughatchar, le Qonqrât, chacun avec dix mille hommes. Leurs instructions portaient qu'ils ne devaient s'arrêter nulle part, tant qu'ils ne se seraient pas emparés de Sultan-Mohammed, qu'ils devaient faire grâce à ceux qui se soumettraient et demanderaient grâce, tuer tous ceux qui ne se soumettraient pas, incendier leurs villes et réduire en esclavage leurs enfants. Il faut que dans trois ans vous ayez terminé cette expédition, leur dit le khan. Je ne resterai pas dans ce pays, je

retournerai dans mon yourt et c'est là que vous viendrez me rejoindre par le désert quand votre expédition sera terminée.

Ces trois beks prirent congé de Tchinguiz-Khan, passèrent aussitôt le fleuve et se dirigèrent sur Balkh. De là ils arrivèrent à Hérat dont les habitants sortirent de leur ville avec des présents et vinrent faire leur sonmission. Tchèpè-Noyân passa outre sans inquiéter les habitants de Hèrât et continua sa route, à la poursuite de Sultan-Mohammed. Mais Toughatchar, le Qounqrat, qui était resté en arrière, étant arrivé à Hérat, refusa d'accepter l'assurance de la soumission de cette ville, et voulut la prendre de vive force; et les habitants se virent obligés de se défendre. Pendant le combat Toughatchar fut tué par une flêche lancée de la forteresse[1]) et ses troupes allèrent rejoindre Tchèpè-Noyân.

De Hérat, les Mogols arrivèrent devant Savè dont les habitants refusèrent de se soumettre et fermèrent les portes de la ville. Les Mogols qui ne voulaient pas ralentir leur marche avaient déjà passé outre, mais les habitants ayant eu l'imprudence de se moquer des Mogols et de leur crier des injures, ceux-ci se retournèrent furieux, attaquèrent la ville qu'ils emportèrent d'assaut le quatrième jour et en massacrèrent tous les habitants jusqu'au dernier. De là ils se dirigèrent sur Nischabour.

Lorsque Sultan-Mohammed avait appris que trente mille Mogols avaient franchi l'Amou et s'avançaient rapides comme le vent et l'éclair, disant partout qu'ils n'en voulaient qu'à sa per-
119 sonne, il avait convoqué tous ses beks pour tenir conseil. Il avait décidé d'envoyer sa famille et ses enfants dans la forteresse de Kharandar[2]), et était parti lui-même pour l'Irâq. Il avait laissé à Nischabour quatre de ses beks, Fakhr-oul-Moulk, Nizamoud-

1) D'après d'Ohsson, T. I. p. 213, c'est sous les murs de Nischapour que Tougatchar fut tué. Ramazan. 617. Novembre 1220.

2) Le château de Kharender, situé près de Nessa. D'Ohsson. T. I. p. 199. A la page 188 d'Ohsson parle du fort de Caroun; qui doit être le même que Kharender.

dine, Aboul-Mè'âli-Kâtib et Ziâoul-Moulk, et s'était rendu lui-même par Rèï à Qazvine d'où son fils, Rouknoud-dine qui s'y trouvait avec trente mille hommes s'avança à sa rencontre à la nouvelle de son approche. Sultan-Mohammed avait également envoyé à Qarandar un autre de ses fils Sultan-Ghiâs-oud-dine avec la mère de ce prince.

Tchèpè-Noyân et Souboudai-Bèhâdour, à leur arrivée devant Nischabour, envoyèrent une sommation aux beks que Sultan-Mohammed avait laissés dans cette ville. Ceux-ci leur envoyèrent trois personnes chargées de leur remettre beaucoup de présents et de leur dire: «Que les Mogols reviennent après s'être emparés de Sultan-Mohammed et le pays est à eux». Tchèpè-Noyân leur fit alors remettre une proclamation écrite en langue ouïghoure et portant le sceau de Tchinguiz-Khan. Cette lettre était de la teneur suivante: «Le Dieu Très-Haut m'a donné l'empire du monde. Ceux qui se soumettront à moi trouveront le bonheur; mais ceux qui résisteront seront anéantis et leurs enfants seront réduits en esclavage.»

Après cela les Mogols prirent des guides à Nischâbour et se remirent à la poursuite de Sultan-Mohammed. Ils se dirigèrent d'abord sur le Mazendèrân où ils massacrèrent une grande quantité de monde et rasèrent les forteresses. De là ils se portèrent sur la route d'Esfèrâïn, massacrant et détruisant tout ce qui leur résistait et n'épargnant que ceux qui se soumettaient sans combattre. Les Mogols allèrent faire le blocus de la forteresse d'Ilâl où se trouvait la mère de Sultan-Mohammed. De là ils marchèrent sur Rèi qui fut emportée et saccagée. Les habitants furent passés au fil de l'épée, et la citadelle fut rasée.

A la réception de ces nouvelles Kharezm-Châh ne trouvant plus un seul endroit où il put être en sûreté, prit conseil de tous ses beks, et ne sachant plus dans sa frayeur où se retirer, se dé- 120
cida à se jeter dans la forteresse de Qarandar. Il se vit bientôt abandonné de ses serviteurs dont chacun s'enfuit de son côté. Pendant qu'il se rendait à Qarandar, le sultan fut rencontré par

un parti de Mogols contre lesquels il eut un combat à soutenir. Son cheval fut même blessé d'un coup de flèche, mais il réussit cependant à s'échapper et à gagner la forteresse, d'où il repartit aussitôt pour se rendre dans le Guilan.

Les Mogols arrivèrent devant Qarandar peu après le départ du sultan. Ils attaquèrent la forteresse, mais après un combat sanglant (resté sans résultat), ils laissèrent devant cette place une partie de leurs troupes pour en faire le blocus, et se remirent à la poursuite du sultan qui, du Guilan où il ne passa que sept jours, avait pris la route d'Istidârè. Pendant cette course le sultan perdit son trésor. Il se rendit sur les bords de la mer de Qoulzoum d'où il passa dans l'île d'Abeskoun[1]). Mais là même le sultan ne put pas rester. Le jour même où il venait de quitter cette île, les Mogols y arrivèrent, et ne l'y trouvant plus ils retournèrent à Qarandar dont ils se rendirent maîtres, et où ils firent prisonniers quelques femmes et quelques enfants du sultan qui se trouvaient dans ce fort. De Qarandar les Mogols allèrent mettre le siége devant le fort d'Ilâl où étaient les jeunes enfants de Sultan-Mohammed.

On raconte que, depuis Adam jusqu'à ce moment, cet endroit n'avait jamais manqué d'eau. Les pluies y étaient très-fréquentes, et l'on y avait creusé tant de réservoirs et de citernes que l'on aurait pu s'y maintenir des années sans craindre de manquer d'eau. Mais l'heureuse étoile de Tchinguiz-Khan et le malheur de Sultan-Mohammed voulurent que, depuis le moment de l'arri-

---

1) D'Ohsson. Hist. des Mongols. T. I. p. 191, dit, en parlant de d'Abeskoun: «Cette île n'est désignée par les historiens que sous le nom d'Absukoun ou d'île de la mer d'Absukoun, c'est-à-dire de la mer Caspienne. Absnkoun était un bourg maritime qui servait de port à la ville de Djourdjân, dans le Mazendéran». (Voyez la Géographie d'Ebn-Haoucal.) Vis-à-vis d'Absukoun, à quelques lieues de distance, sont trois petites îles. l'une desquelles servit d'asyle au Sultan-Mohammed. Ce port a donné son nom à la mer Caspienne qui est aussi appelée, par les habitants de la Perse, mer du Tabèristan, mer des Khazars, etc. Le mot ابسکون doit-il être lu Abeskoun, ou bien Absoukoun?

vée des Mogols devant cette place, il n'y tombât pas une seule goutte de pluie.

Enfin après un siége de quinze jours, le manque d'eau força Nassiroud-dine, vèzir de Sultan-Mohammed, de sortir du fort et de venir se rendre à la discrétion de Tchèpè-Noyân, et au moment même (de la reddition du fort) la pluie recommença à tomber en torrents. Les Mogols s'emparèrent des trésors et des pierres précieuses qui se trouvaient dans ce fort, et envoyèrent la femme, les enfants et le vèzir de Sultan-Mohammed à Tchinguiz-Khan qui fit mettre à mort les jeunes princes et le vèzir.

Lorsque Sultan-Mohammed apprit cette nouvelle, il tomba 121
sans connaissance et ne revint plus à lui. «Nous appartenons à Dieu et nous retournerons vers Lui»[1]. On ne trouva pas même un linceul dans l'endroit où il mourut et on l'ensevelit enveloppé dans sa pelisse.

Ces événements se passèrent en six cent dix sept[2], dans l'année du serpent.

Sultan-Mohammed avait régné vingt-un ans.

Après la prise d'Ilâl, les Mogols prirent Nakhitchèvân, firent la conquête de l'Azerbâïdjan qu'ils dévastèrent et, de là, se dirigèrent sur le Chirvan. Ils prirent à Chémâkhi dix guides et en tuèrent un pour effrayer les neuf autres qu'ils menacèrent du même sort s'ils ne les guidaient pas bien, puis ils continuèrent leur marche, en passant par Derbend. Les Mogols se virent alors arrêtés par les Qiptchâqs et les Alans réunis. Souboudaï-Bèhâdour envoya aux Qiptchâqs de riches présents par un ambassadeur chargé de leur dire que les Mogols étaient leurs frères tandis que les Alans n'étaient pour eux qu'un peuple étranger; qu'ils ne devaient donc pas prêter secours aux Alans mais bien agir de concert avec les Mogols. Les Qiptchâqs acceptèrent les

1) Qoran, Soura II, Verset 151.

2) A. Chr. 1220.

propositions que leur faisait Souboudaï-Bèhâdour et se détachèrent des Alans. Dès que les Mogols virent leurs ennemis affaiblis par cette défection, ils les attaquèrent, les battirent et en réduisirent un grand nombre en esclavage.

Cependant les Qiptchâqs qui s'étaient retirés chez les Russes et en avaient reçu des renforts étaient revenus pour combattre les Mogols. Ceux-ci voyant l'ennemi en force usèrent de ruse et se mirent à fuir. Les Qiptchâqs croyant que c'était la peur qui faisait fuir l'ennemi se mirent à la poursuite des Mogols qui, pendant dix jours, ne cessèrent de fuir devant eux. Se retournant alors, ils attaquèrent les Qiptchâqs, qui après sept jours de combats consécutifs furent entièrement défaits et perdirent un très grand nombre de prisonniers.

Après ces victoires les Mogols revinrent joyeux et contents rejoindre Tchinguiz-Khan, auquel ils se présentèrent avec de
122 riches présents et lui firent un rapport détaillé sur tout ce qu'ils avaient fait pendant cette expédition. Le khan, de son côté, approuva en tout leur conduite et leur accorda de riches récompenses.

Tchinguiz-Khan envoie Touli-Khan ravager le Khorassan.

Après la prise de Balkh le khan conquérant du monde envoya Touli-Khan pour soumettre le Khorassan. Touli-Khan marcha sur Marv, à la tête d'une armée de quatre-vingt mille hommes, formant la dixième partie des troupes de Tchinguïz-Khan.

Le Khorassan était à cette époque dans un état très florissant. La province de Marv surtout jouissait d'une telle prospérité que les habitants des campagnes mêmes, fiers de leurs biens et de leur richesse, se croyaient plus que des beks et des rois. Sultan-Mohammed avait, dans ce temps-là, comme gouverneur à Marv, un nommé Moudjir-oul-Moulk; mais celui-ci ayant commis

une faute dans son commandement[1]), le sultan l'avait déposé et
nommé à sa place Bèhâ-oul-Moulk comme gouverneur de Marv.
Ce Moudjir-oul-Moulk était parti pour se rendre auprès de Sul-
tan-Mohammed qui se trouvait déjà dans l'Irâq, lorsqu'on apprit
tout-à-coup dans l'Irâq que les Mogols étaient arrivés dans le
Khorassan. A la réception de cette nouvelle Sultan-Mohammed
envoya au gouverneur de Marv l'ordre de ne faire aucune rési-
stance aux Mogols, de se soumettre à eux, s'ils arrivaient, et de
leur ouvrir la ville. A la réception de cet ordre, Bèhâ-oul-Moulk,
trouvant peu sûr de rester à Marv, alla s'enfermer dans le fort
de Yâzir. Une partie des habitants se dispersa de différents cô-
tés, et les autres pour lesquels l'heure du trépas venait de son-
ner restèrent dans la ville. Deux généraux de l'armée de Touli- 123
Khan arrivèrent à cette même époque dans les environs de Marv
avec une troupe nombreuse. Le lieutenant (naïb) de Bèhâ-oul-
Moulk et le chef du clergé (chèïkh-oul-islâm) sortirent de la
ville avec tous les habitants et vinrent porter à ces deux géné-
raux de riches présents avec l'assurance de leur soumission.

---

1) Tous les manuscrits d'Aboulghazi donnent. مجرالملك نينك عمکی سندين بير كناه صادر بولدی L'oncle de Madjdoul-Moulk ayant commis une faute etc. Voyez plus loin p. p. 137 et 145, le mot عمکی amèkèï employé dans le sens de «*Oncle*». Si on lit حكمی comme l'a corrigé l'éditeur de Kazan, il faut lire ici: مجرالملك نينك حكميدا Le nom que je lis ici Moudjir-oul-Moulk, est toujours écrit dans nos manuscrits sans points diacritiques et de manières si différentes qu'il devient très difficile de savoir quel était vraiment le nom de ce personnage.

Dans le Habiboussiyar. M[it] de l'Académie Imp. des Sciences No. 572, ce nom est écrit Pars III. au 13e f. recto, L. 14, وجيرالملك; L. 16, مجيرالملك et L. 24 et 26 مجيرالملك. D'Ohsson, H. T. I. p. 215, l'appelle Moudjir-oul-Moulk; Khondèmir, éd. Grigoriew. trad. dit Муджиръ-уль-Мюлькъ. Moudjir-oul-Moulk.

Le M[it] du خلاصة الاخبار de l'Institut Oriental donne également au f. 281 verso مجر; son nom était مجيرالملك شرف الدين مظفّر Moudjir-oul-Moulk. (Protecteur du royaume.) Cchèrèf-ouddine-Mouzaffar..

Les deux noyâns, satisfaits des présents qu'on leur avait offerts, passèrent outre et s'éloignèrent de Marv. Dès qu'ils furent partis un des officiers de Sultan-Mohammed, nommé Bouqa le Turcoman, qui s'était caché avec quelques Turcomans dans un bois voisin de Marv, sortit de sa retraite et se jeta dans Marv, accompagné de quelques-uns de ses Turcomans. Les Turcomans, les Tâdjiks et les naukers de Sultan-Mohammed qui s'étaient enfuis et dispersés, revinrent alors, de tous les côtés, se réunir autour de Bouqa, le Turcoman, et se ranger sous ses drapeaux, et celui-ci parvint ainsi à former une très-grande armée.

Dès que Moudjir-oul-Moulk, ci-devant gouverneur de Marv, eut reçu la nouvelle que Sultan-Mohammed était mort à Abeskoun, il revint en toute hâte de l'Irâq pour rentrer à Marv. Mais Bouqa le Turcoman qui voulait garder le commandement lui fit fermer les portes de la ville. Après quelques jours, Moudjir-oul-Moulk réussit pourtant à s'introduire dans Marv, dont tous les habitants et Bouqa le Turcoman le premier, le reconnurent pour chef et le proclamèrent gouverneur de la ville.

A cette époque la ville de Sèrakhs était déjà soumise aux Mogols, qui y avaient placé comme gouverneur le chèïkh-oul-islâm même de Sèrakhs. Le chèïkh-oul-islâm de Marv écrivit à celui de Sèrakhs une lettre dans laquelle il se plaignait de Moudjir-oul Moulk. Mais le porteur de cette lettre ayant été arrêté par les garde-route[1]) de Moudjir-oul-Moulk, la lettre du chèïkh-
124 oul-islâm fut envoyée à Moudjir-oul-Moulk, qui après en avoir pris connaissance fit mourir le chèïkh-oul-islâm, dont le corps fut traîné par les pieds et jeté sur la place du marché.

Sur ces entrefaites, le second gouverneur de Marv, Bèhâ-oul-Moulk, qui, comme nous l'avons dit, s'était enfermé dans le fort de Yâzir, alla dans le Mazandèrân se présenter aux chefs mogols, auxquels il exposa ce qui se passait à Marv. Il leur proposa, s'ils voulaient lui donner des troupes, de prendre sur lui

1) مجير الملك نينك راه دارلارى

de soumettre Marv aux Mogols auxquels il payerait annuellement, comme tribut, pour chaque maison une quantité de laine suffisante pour un habillement. Les Mogols acceptèrent ces propositions et lui donnèrent un corps de sept mille hommes avec lesquels il se dirigea sur Marv.

Ayant appris, à son arrivée à Chahristan, que Moudjir-oul-Moulk se trouvait comme gouverneur à Marv et à la tête d'une armée de quatre-vingt mille hommes, Bèhâ-oul-Moulk lui envoya par un qalandar accompagné d'un Mogol une lettre dans laquelle il lui disait, qu'il ne pourrait pas résister aux troupes mogoles, et qu'il ferait donc mieux de se soumettre et de le laisser entrer sans résistance dans Marv, avec les sept mille Mogols qui l'accompagnaient.

Les deux hommes susmentionnés arrivèrent à Marv où ils remirent à Moudjir-oul-Moulk la lettre dont ils étaient porteurs; Mais celui-ci, dès qu'il eut pris connaissance de cette lettre, fit mettre à mort ces deux hommes et envoya des éclaireurs sur toutes les routes. Lorsque les Mogols qui s'avancaient sur Marv avec Bèhâ-oul-Moulk apprirent la mort de leurs deux messagers, ils mirent à mort Bèhâ-oul-Moulk et retournèrent sur leurs pas.

Comme on n'entendait plus parler des Mogols, Moudjir-oul-Moulk et les principaux habitants de la ville s'abandonnèrent à la boisson et aux plaisirs. En ce moment Ikhtiâr-oud-dine, le Turcoman, gouverneur d'Amouyè, arriva avec quelques Turco- 125
mans à Marv où il dit à Moudjir-oul Moulk qu'une armée mogole s'avançait sur Marv, qu'une partie de leurs troupes était déjà à Amouyè et qu'il fallait s'attendre, d'un moment à l'autre, à les voir arriver sous les murs de Marv. Le gouverneur, troublé au dernier point par cette nouvelle, ordonna tout de suite aux habitants de préparer tous les moyens de défense. Ikhtiâr-oud-dine repartit de Marv avec quelques Turcomans et s'arrêta sur les bords d'une grande rivière qui coulait entre Marv et l'armée mogole. Mais un parti de huit cents Mogols vint fondre sur l'en-

dro't où se trouvaient ces Turcomans, saccagea tout le pays et y fit un grand nombre de prisonniers.

Ce fut à cette époque, au commencement du mois de moharram de l'année six cent dix-huit [1]), que Touli-Khan, après avoir pris Nesser, Abiverd [2]), Sèrakhs et encore quelques autres villes du Khorassan, arriva avec une armée innombrable et mit le siége devant Marv. Les troupes qui étaient dans Marv sortirent de la ville et livrèreut aux Mogols un combat dans lequel elles leur tuèrent un millier d'hommes dans l'espace d'une heure.

Après vingt et un jours de combats consécutifs, Touli-Khan furieux, descendit, un jour, de cheval et se couvrant la tête de son bouclier se jeta en courant vers la porte de la ville, et tous les Mogols se précipitèrent sur ses pas. A cette attaque ces quatre-vingt mille hommes qui étaient sortis de Marv pour combattre prirent tous la fuite et rentrèrent dans la ville, qui fut étroitement cernée par toute l'armée mogole.

Moudjir-oul-Moulk voyant alors qu'il était impossible de résister à une pareille armée envoya dire à Touli-Khan qu'il se soumettait, et bientôt après, il sortit lui-même de la ville avec de riches présents et vint se présenter au prince. Touli-Khan
126 exigea d'abord de Moudjir-oul-Moulk qu'on lui apportât tous les trésors et toutes les richesses qui se trouvaient dans la place, et deux cents Mogols furent désignés comme commissaires pour recevoir ces trésors. Après cela, il ordonna de faire sortir de Marv tous les habitants, et la ville fut entièrement évacuée en quatre jours. Le prince fit alors mettre à part quatre cents hommes d'arts et métiers, et tout le reste des habitants, sans distinction d'âge ni de sexe, fut partagé entre les Mogols, qui eurent chacun pour sa part quatre cents personnes à massacrer.

1) 1 moh. 618, 14 février 1221.

2) Abiverd, que l'on trouve aussi écrit dans les ouvrages orientaux اباورد Abâverd et باورد Bâverd. Voy. اوضح المسالك, par Sipâhi-Zâdè.

Le séïd Izzoud-dine, assisté de plusieurs employés, prit une note exacte du nombre des personnes que l'on avait fait sortir de la ville pour les égorger. D'après ce relevé, qui demanda un travail de treize jours, le nombre des personnes tuées autour des remparts, sans compter ceux qui avaient été tués dans la campagne, s'élevait à un million trois cent mille.

En un mot, les Mogols, conformément aux ordres du prince, rasèrent la forteresse et détruisirent tous les édifices, dont il ne resta aucune trace.

Touli-Khan plaça comme gouverneur à Marv un des grands de cette ville nommé Emir-Ziqâoud-dine, auquel il dit de rassembler le reste des habitants qui avaient fui ou qui s'étaient cachés et de semer du blé. Il nomma comme commandant (darougha) à Marv un nommé Barmâs et se dirigea lui-même avec son armée sur Nichabour.

Après cette époque les Mogols vinrent encore à trois reprises saccager Marv qui se repeuplait toujours, et chaque fois il y périt cinquante ou soixante mille âmes.

Touli-Khan marche sur Nichabour.

Après la prise de Marv, Touli-Khan, continuant sa marche, arriva devant Nichabour dont les habitants lui envoyèrent une députation composée de leurs qadhis pour lui demander grâce. Mais le prince rejeta leur prière. La ville fut emportée d'assaut après un grand combat, et tous les habitants furent passés au fil
de l'épée, à l'exception seulement des femmes et des jeunes 127
garçons. Il périt à Nichabour un million sept cent quarante mille personnes.

Marche de Touli-Khan sur Hèrât.

Après le sac de Nichabour, Touli-Khan se dirigea sur Hèrât. A son arrivée dans le voisinage de cette ville, il envoya aux grands et aux notables un de ses naukers, nommé Zembour,

pour leur dire qu'ils devaient se soumettre et se rendre sans résistance, s'ils voulaient échapper eux-mêmes à la mort et sauver leurs enfants de l'esclavage. Mais Mèlik-Chamsoud-dine Mohammed que Sultan-Djèlâ-oud-dine, avait placé comme gouverneur à Hèrât avec une armée de cent mille hommes, fit mettre à mort l'envoyé de Touli-Khan et se prépara à faire une vigoureuse résistance.

Le prince, transporté de colère à la nouvelle de la mort de son ambassadeur, vint mettre le siége devant Hèrât, où, pendant sept jours de suite; on combattit avec tant d'acharnement que le sang coula par torrents. Touli-Khan perdit dans ces rombats mille sept cent de ses beks. Le huitième jour les Mogols livrèrent encore un grand combat aux troupes de Mèlik-Chamsoud-dine Mohammed, qui étaient sorties de la ville, et pendant ce combat le gouverneur de Hèrât tomba percé d'une flèche et reçut la couronne des martyrs. Touli-Khan à la tête de deux cents hommes pénétra jusqu'à la porte de Hèrât, et là après avoir ôté son casque, il cria aux habitants: «Sachez, peuple de Hèrât, que je suis Touli-Khan, fils de Tchinguiz-Khan; si vous voulez échapper vous-mêmes à la mort, sauver vos enfants de l'esclavage et vivre tranquilles et heureux, sortez de votre ville, venez vers moi et soumettez-vous. Vous ne payerez en tribut à Tchinguiz-Khan
128 que la moitié de ce que vous devez donner chaque année à Sultan-Djèlâloud-dine». Ces paroles jetèrent la division entre les assiégés qui se séparèrent en deux partis. Les troupes du sultan refusaient de rendre la forteresse, mais les habitants de la ville ouvrirent leurs portes et se rendirent. Touli-Khan entra dans la ville et fit massacrer douze mille hommes des troupes de Sultan-Djèlâloud-dine, mais il fit grâce aux habitants.

Après avoir placé à Hèrât comme gouverneur un nommé Mèlik-Abou-Bekr, et comme darougha, un officier mogol de sa suite, appelé Mingtâï, le prince retourna auprès de son père qu'il rejoignit à Talèqân.

Après le départ de Touli-Khan, Mèlik-Abou-Bekr et Mingtaï

étaient restés à Hèrât à la tête de l'administration. A cette époque, Sultan-Djèlâloud-dine eut entre Ghaznine et Bâmiân une rencontre avec les noyans mogols, qui furent entièrement battus et perdirent beaucoup de monde[1]). Le bruit de cet échec ne tarda pas à se répandre dans les deux Irâqs, dans le Khorassan et dans tout le Mâvèrân-Nahr. Le peuple s'imagina que Tchinguiz-Khan ne pouvait pas se mesurer avec Sultan-Djèlâloud-dine, et les habitants de Hèrât se révoltèrent et tuèrent leur darougha, Mingtaï et le gouverneur, Mèlik-Abou-Bekr, à la place duquel ils choisirent comme gouverneur le nommé Mèlik-Moubârizoud-dine.

A la réception de la nouvelle de cette révolte Tchinguiz-Kkan adressa des reproches à son fils Touli-Khan, auquel il dit: «Si tu avais fait tuer tout ce monde il n'y aurait pas eu maintenant de révolte», et dans sa colère, il donna à Iltchiktaï-Noyân l'ordre de marcher avec quatre-vingt mille hommes sur Hèrat, de s'en emparer et de ne pas y laisser une seule âme vivante.
Iltchiktaï-Noyân alla mettre le siége devant Hèrât dont les ha- 129
bitants firent pendant six mois[2]) une vigoureuse résistance. Dans les combats qui se donnèrent devant Hèrât il périt une quantité innombrable de fidèles et d'infidèles. Enfin les Mogols s'étant divisés en quatre corps, chacun de vingt mille hommes, atta-

1) Voy. plus haut, p. 116 du texte.

2) Les manuscrits d'Aboul-Ghazi et le texte de Kazan disent tous آلتى كوتكاده six jours:

Khondémir: dit. dans le خلاصة الاخبار six mois ايلچكدای پس از شش ماهكه ان بلغهرا محاصره كرد در شهور سنه تسع عشر و ستمايه از برج

Khondémir, dans le حبيب السير M[it] de la Bibliothèque Imp. de Musée de l'Académie Impériale des Sciences, six mois مدت شش ماه; dans le حبيب السير lithographié à Tèhêran en 1270—71, Six mois et 17 jours. مدت شش ماه وهفده روز D'Ohsson dit aussi six mois et dix-sept jours.

quèrent la ville des quatre côtés en même temps et l'emportèrent d'assaut. Tous les habitants furent massacrés. Un million six cent mille fidèles reçurent la couronne des martyrs. La forteresse fut rasée. Il ne resta dans Hèrât que quinze personnes vivantes.

Tchinguiz-Khan tient conseil avec son frère cadet et ses fils au sujet de leur retour en Mongolie.

Tchinguiz-Khan se voyait maître de l'Irân et du Tourân. Quelques-uns de ses ennemis étaient morts, les autres avaient pris la fuite, et sa colère s'était apaisée lorsqu'il reçut la nouvelle qu'une révolte venait d'éclater dans le Khitaï. Il convoqua aussitôt ses fils et ses émirs et tint un conseil dans lequel il fut décidé que Djaghataï-Khan serait envoyé dans les provinces de Kesch et de Mokrân, à la poursuite de Sultan-Djèlâloud-dine; qu'Okèdaï marcherait sur Ghaznine pour ravager le pays des descendants du sultan Mahmoud Soubouktèguine. Le khan lui-même devait retourner dans le Tourân.

Okèdaï-Qâân, conformément aux ordres de son père, marcha contre le pays de Ghaznine et retourna dans le Tourân après avoir fait la conquête des états des descendants de Soubouktèguine.

Djaghataï-Khan se dirigea sur le Mokrân et ravagea tout ce pays où il fit une grande quantité de prisonniers. Mais n'ayant retrouvé aucune trace de Sultan-Djèlâloud-dine, il revint sur ses pas, en se dirigeant sur Boukhara, Samarcande et Taschkend.

130 Retour de Tchinguiz-Khan dans son yourt.

Au printemps Tchinguiz-Khan réprit le chemin de son yourt, laissant à son passage des gouverneurs et des daroughas dans les provinces et dans les villes conquises. Il passa l'Amou et arriva à Boukhara, où il fut rejoint par les princes et par tous les noyâns qu'il avait envoyés de différents côtés. Tchinguiz-

Khan fit dire aux habitants de Boukhara de lui envoyer un de leurs savants auquel il désirait adresser quelques questions, et les Boukhares lui envoyèrent un qadhi nommé Aschraf et un prédicateur (vâïz). Le khan leur demanda d'abord ce qu'ils entendaient par le mot *musulman*. «Les musulmans, lui répondirent-ils, sont les serviteurs du Dieu unique et sans égal». C'est aussi ce Dieu que je reconnais, dit le khan. Le prophète, dit le qadhi, est l'envoyé de Dieu, c'est lui que Dieu a envoyé pour faire connaitre à ses serviteurs ses commandements». Le khan approuva également ces paroles. «Les musulmans, continuèrent-ils, doivent adorer Dieu et le prier cinq fois par jour. C'est juste, dit Tchinguiz-Khan. Pendant onze mois nous pouvons prendre notre nourriture à l'heure que nous voulons; mais pendant tout un mois, nous devons nous abstenir de toute nourriture pendant le jour». Ceci fut encore approuvé par le khan. Mais lorsqu'ils dirent que Dieu avait, dans un endroit appelé la Mecque, un temple où tous les musulmans qui en avaient les moyens devaient se rendre en pélerinage, Tchinguiz-Khan réfuta ce dernier point et dit: «L'univers entier est la maison de Dieu, à quoi bon désigner un lieu particulier pour s'y rendre»? et après cette conversation le khan congédia le qadhi et le prédicateur.

Les habitants et les mollas de Boukhara demandèrent des 131
lettres d'immunité au khan qui daigna, en témoignage de sa bienveillance, leur accorder un iarliq de tarkhan.

De Boukhara Tchinguiz-Khan se rendit à Samarkande, d'où il envoya dans le Dèschti-Qiptchâq, à Djoudji-Khan, une lettre conçue en ces termes: «Mon cher fils, viens me rejoindre avec toute ton armée, en chassant devant toi tous les animaux et tout le gibier du Descht, afin que nous fassions ensemble une grande chasse»[1].

Nous avons dit plus haut[1] qu'à l'époque où les princes étaient dans le Kharezm, ils avaient reçu de Tchinguiz-Khan un

1) Pag. 112.

ordre qui enjoignait à Djoudji et à Djaghataï de reçonnaître Okèdâï pour leur chef et de lui obéir en tout. C'est pour cette raison que Djoudji-Khan, blessé de cet ordre du khan, s'était retiré, après la conquête du Kharezm, dans le Dèschti-Qiptchâq dont il avait soumis toutes les tribus. Djoudji-Khan parcourait le désert où il se livrait au plaisir de la chasse lorsqu'arriva l'envoyé qui lui apportait l'ordre de son père. Djoudji-Khan se mit aussitôt en route avec toute son armée, chassant devant lui tout le gibier du désert, et vint rejoindre le khan auquel il apportait de riches présents. Il amenait entre autres présents, cent mille chevaux, dont vingt mille étaient gris[1], vingt mille gris-pommelé, vingt mille bai-brun; vingt mille noirs et vingt mille tigrés. Tchinguiz-Khan témoigna beaucoup de bienveillance et d'égards à Djoudji-Khan qui traita ses frères cadets avec la plus grande affabilité. Après avoir bien chassé avec les princes, Tchinguiz-Khan arriva dans son propre yourt où il eut le plaisir de revoir sa famille et ses enfants. Ensuite le khan donna à Djoudji-Khan beaucoup de conseils sur la manière d'administrer le pays, de faire la guerre et de traiter le peuple; après quoi il le renvoya dans le Dèschti-Qiptchâq.

132 Dans l'Histoire de Rèchid il est dit: Lorsque Djoudji-Khan s'était rendu à Ourguendj avec ses frères cadets, Tchinguiz-Khan lui avait ordonné d'obéir à Okèdaï. Blessé de cet ordre, Djoudji-Khan était parti, après la prise d'Ourguendj, pour aller soumettre les pays des Qiptchâqs, des Ourous, des Tcherkès, des Boulgares, des Madjârs et des Bachqourds. Tchinguiz-Khan, à son retour dans son yourt, avait fait dire, à plusieurs reprises, à Djoudji-Khan de se rendre auprès de lui. Djoudji-Khan qui était tombé malade s'était fait excuser, mais Tchinguiz-Khan, qui ne croyait pas à la maladie de son fils, n'avait pas voulu agréer ses excuses et était resté très indisposé contre lui.

1) Les mots: آنینک یکیرمی مینکی بوز ont été omis, par erreur, dans le texte.

Un jour que Djoudji-Khan changeait de campement, il arriva dans un endroit où il y avait beaucoup de gibier. Étant lui-même malade, il ordonna à ses beks d'aller chasser. Pendant qu'ils chassaient, un Manqout qui se rendait auprès de Tchinguiz-Khan vint à passer par cet endroit. Il vit les chasseurs et s'imagina que Djoudji-Khan chassait avec eux. Lorsque cet homme arriva, quelques jours plus tard, auprès de Tchinguiz-Khan, il fut interrogé par le khan au sujet de la maladie de Djoudji-Khan. Le Manqout répondit: «Je ne sais pas s'il était malade ou bien portant, mais il chassait dans tel endroit». A ces paroles, le khan emporté par la colère résolut de marcher contre Djoudji-Khan. En ce moment arriva la nouvelle de la mort du prince. Le khan reconnut alors que les paroles du Manqout étaient erronées. Il fit chercher partout cet homme, mais on ne put pas le retrouver.

Après quelques jours passés à pleurer la mort de son fils[1]), le khan fit une grande chasse avec les princes, puis rentra dans son propre yourt où il eut le plaisir de revoir sa famille et ses enfants.

A cette époque[2]), Tchinguiz-Khan ayant reçu la nouvelle de
la révolte de Chidourqou, gouverneur du Tanghout, marcha contre 133
lui avec une nombreuse armée. Celui-ci s'avança à la rencontre du khan à la tête d'une armée innombrable. Chidourqou défait dans une grande bataille prit la fuite et alla se renfermer dans une place extrêmement forte. Tchinguiz-Khan ravagea et dévasta le pays de son ennemi et rentra victorieux dans son ordou.

Peu de temps après, le khan reçut de ce Chidourqou un ambassadeur chargé de lui dire qu'il se soumettrait et se rendrait auprès du khan, s'il voulait lui promettre sous serment de

---

1) Djoudji-Khan fut enterré près de Seraïli. Voy. Véliaminoff-Zernoff. Histoire des Tsars de Kassimoff, T. II, p. 307.

2) En 621 (1224).

lui pardonner sa faute et de le recevoir au nombre des ses fils. Tchinguiz-Khan accepta tout ce que Chidourqou lui faisait demander et congédia son ambassadeur avec de riches présents. Mais celui-ci avait à-peine quitté sa cour[1]) que le khan tomba grâvement malade.

Maladie de Tchinguiz-Khan. Ses conseils à ses enfants. Sa mort.

Pendant son expédition dans le Tanghout, Tchinguiz-Khan avait eu un songe qui l'avait extrêmement effrayé et lui avait fait pressentir sa mort prochaine. Lorsqu'il tomba malade et sentit sa fin aprocher, il fit rassembler autour de lui ses fils, ses émirs et les enfants de Djoudji-Khan, qui était déjà mort à cette époque, et il leur donna ses conseils. «Prenez garde, dit-il à ses enfants, que les affaires de ce monde ne viennent jeter entre vous la moindre mésintelligence. Si vous voulez vivre en toute sécurité et à l'abri des ruses et des attaques de vos ennemis, ne laissez jamais germer dans vos coeurs le moindre petit grain de discorde ou de dissimulation. Proclamez Okèdâi votre souverain à ma place, soyez lui tous soumis et toujours prêts à remplir ses
134 ordres». Il fit écrire à ses enfants et à ses émirs un acte par lequel ils s'engageaient à reconnaitre Okèdâï pour leur souverain. «Si je meurs, ajouta le khan, cachez soigneusement ma mort à tout le monde jusqu'à ce que Chidourqou soit arrivé avec tous les siens. Dès qu'ils seront arrivés faites les de suite mettre à mort, et alors seulement rendez publique la nouvelle de ma mort». Peu de temps après l'oiseau de son âme s'envola de la cage de son corps.

Les princes, conformément aux dernières volontés de leur père, cachèrent sa mort à tout le monde. Chidourqou arriva avec son armée peu de temps après la mort du khan, et ce ne fut qu'après les avoir tous fait périr qu'ils publièrent la nouvelle

1) En 624 (1227).

de la mort de Tchinguiz-Khan et laissèrent éclater toute leur douleur.

Le khan étant, un jour, à la chasse était venu se reposer au pied d'un grand arbre et avait témoigné le désir d'y être enterré. Ce fut donc au pied de cet arbre que fut inhumé le cercueil qui contenait les restes de Tchinguiz-Khan. Cet endroit s'appelle Bourkhân-Qâldoun[1]). Avec le temps il s'éleva autour du tombeau du khan une telle quantité d'arbres qu'une flèche n'aurait pas pu passer au travers. Cet endroit devint, depuis lors, le lieu de sépulture de tous les souverains et de tous les émirs[2]).

Tchinguiz-Khan quitta ce monde en six cent vingt-quatre; dans l'année du porc. Il était né dans l'année du porc et avait été proclamé khan également dans l'année du porc. Il avait vécu soixante et treize ans[3]) et en avait régné vingt-cinq.

Pendant trois mois consécutifs le peuple afflua de tous les côtés pour apporter aux princes les témoignages de sa douleur. Lorsque les cérémonies du deuil furent terminées chacun retourna dans ses campements, sans avoir traité aucune affaire publique.

---

1) Le cercueil qui contenait les restes de Tchinguiz-Khan fut inhumé sur l'une des montagnes qui forment la chaîne du Bourcan-Caldoun, d'où sortent les fleuves Onan, Kéroulan et Toula; D'Ohsson H. T. I. p, 284. et Note. p. 288.

2) Août 1224.

3) Dans le خلاصة الاخبار M^{it} de l'Institut Oriental Khondémir dit que Tchinguiz-Khan mourut le quatorze de ramazan, six cent vingt-quatre, dans l'année du porc, qu'il était né dans l'année du porc, et qu'il avait été proclamé khan, également dans l'année du porc. Il avait vécu soixante et treize ans et en avait régné vingt-cinq. اين واقعه در چهارد هم رمضان الخ M. Grigorieff dans sa traduction de Khondémir p. 33. dit, le quatre de ramazan. D'Ohsson H. T. I. p. 286. dit: dans le mois d'août de l'année 1227 (624) à l'âge de 72 ans. D'après l'Histoire de la Chine, Tchinguiz-Khan n'aurait vécu que soixante-six ans.

135 Maximes de Tchinguiz Khan. Ses connaissances, ses lois et ses institutions.

Tchinguiz-Khan avait divisé ses troupes en corps de dix mille hommes commandés chacun par un *toumân-aghâssi* (chef de dix mille). Ces corps étaient subdivisés en troupes de mille, de cent, de cinquante et de dix hommes, commandés par des *hèzârè* ou *min-bâchis* (chefs de mille), des *sèdè* ou *youz-bâchis* (chefs de cent), des *pendjè* ou *ittik-bâchis* (chefs de cinquante) et des *dèhè* ou *on-bâchis* (chefs de dix hommes). Le khan avait défendu qu'aucun officier ou chef comme hèzârè, sèdè ou dèhè appartenant à un corps fût réuni aux officiers ou chefs d'un autre corps. Ces différents officiers ne devaient recevoir que de leurs chefs immédiats les ordres de leur touman-bâchi. Hommes et femmes devaient garder et conserver avec soin depuis l'alène et jusqu'à l'aiguille et tenir toujours prêtes toutes les armes qui servent au jour du combat. Toute contravention à ces ordres était sévèrement punie. Un manque d'obéissance ou de respect d'un fils envers son père, d'un frère cadet envers son frère aîné, d'une femme envers son mari, d'un gendre envers son beau-père, ainsi que tout vol et tout brigandage étaient aussi sévèrement punis, et jamais, sous le règne de Tchinguiz-Khan, personne n'osa commettre les fautes et les délits susmentionnés.

Le commandement des troupes était confié à ceux qui avaient donné des preuves de leur intelligence et de leur bravoure, la garde des chevaux à ceux qui avaient le plus de vivacité et d'agilité, et la garde des moutons à ceux qui paraissaient les plus faibles d'esprit et de corps. C'est à ces sages dispositions que
136 Tchinguiz-Khan dut ses succès et sa puissance qui ne fit que croître de jour en jour.

Tous les chefs de dix mille, de mille, de cent et de dix hommes doivent, disait-il, venir me voir une fois chaque année. S'ils viennent écouter mes conseils, ils sauront commander de nombreuses armées; si non ils ne seront jamais capables d'exercer un commandement. De pareilles gens ressemblent à une

pierre qui, jetée dans une eau profonde, s'y enfonce et disparaît sans laisser de trace.

Le khan avait encore l'habitude de dire, que celui qui sait bien diriger sa maison saura aussi administrer un état. Celui qui sait bien commander dix hommes, disait-il encore, et les disposer pour le combat, saura aussi commander une grande armée. Celui qui sait tenir propre l'intérieur de sa maison saura aussi purger un royaume des voleurs et des brigands. Celui qui est admis auprès d'un supérieur ou d'un grand ne doit jamais prendre la parole avant d'avoir été interrogé, car s'il parle avant qu'on l'interroge et qu'on l'écoute, c'est un bonheur; mais si on ne l'écoute pas, il ressemblera à un homme qui bat un fer à froid.

Il est resté de Tchinguiz-Khan une foule de maximes et de paroles de ce genre. Si nous voulions les rapporter toutes, cela ferait un gros livre. C'est pourquoi nous nous sommes borné à en citer quelques-unes.

CHAPITRE IV.

Histoire d'Okèdaï-Qâân, troisième fils de Tchinguiz-Khan, et des descendants de Tchinguiz-Khan qui ont régné dans le Mogolistan.

Deux ans après la mort de Tchinguiz-Khan, Djaghataï-Khan et Touli-Khan avec leurs fils, les fils de Djoudji-Khan, venus du Dèschti-Qiptchâq, Bilgoutaï-Noyân et Iltchidaï-Noyân, arrivés des provinces de l'est, et tous les beks se rassemblèrent et firent connaître l'acte qu'avait fait écrire Tchinguiz-Khan. Après la 137
lecture des dernières volontés du khan, ils dirent à Okèdaï: C'est à toi qu'est légué le souverain pouvoir. Mais Okèdaï refusa pendant quarante jours, proposant d'élire khan à sa place,

soit son oncle[1]), soit son frère aîné Djaghataï ou son frère cadet Touli. Enfin après ces quarante jours d'indécision, tous, d'un commun accord, déclarèrent qu'ils ne pouvaient faire autrement que de se conformer aux dernières volontés de Tchinguiz-Khan, et Okèdâi-Qâân fut placé sur le trône par ses deux frères Djaghataï-Khan et Touli-Khan qui le soutenaient, le premier sous le bras droit et le second sous le bras gauche. On lui présenta la coupe d'après l'usage mogol, puis on donna un grand festin, pendant lequel le nouveau khan reçut les félicitations des Mogols. L'avènement d'Okèdaï-Qâân au trône eut lieu en six cent vingt-sept[2]).

Dès qu'il eut apaisé les troubles qui avaient éclaté dans quelques endroits après la mort de Tchinguiz-Khan, Okèdaï-Qâân envoya dans l'Irân Djourmâghoun-Bek et Aïtmas[3]) à la tête d'une armée de trente mille hommes, pour chasser Sultan-Djèlâloud-dine qui, à son retour de l'Inde, s'était déjà rendu maître du Kerman, de Chirâz, de l'Azerbâidjan, de Tèbriz et d'autres villes, et avait acquis une nouvelle puissance, après avoir rassemblé autour de lui une nombreuse armée. Djourmâghoun-Bèk envoya en avant une partie de ses troupes sous le commandement d'Aïtmas. A la nouvelle de l'approche de l'armée mogole, le sultan Djèlâloud-dine prit la fuite et se retira dans le Diâr-Bèkir et, de là, dans le Kourdistan où des Kourdes le tuèrent pour avoir son cheval et sa pelisse. Quelques auteurs prétendent que ce prince s'échappa déguisé en qalandar[4]). Dieu seul connaît la vérité.

Avec ce prince s'éteignit la dynastie des Kharezm-Châhs.

1) Djoudji-Qassâr.

2) En 1229 de J.-C.

3) Aïtmas doit être le chef mongol, appelé Taïmaz par d'Ohsson. Histoire des Mongols. T. III, p. 53.

4) Djèlâloud-dine, dernier prince de la dynastie des Kharezm-Châhs, périt à la mi-schèvvâl 628 (15 août 1231). D'Ohsson. T. III. p. 62. Livre IV. Chap. I. Roukноud-dine avait été tué par les Mongols dans la forteresse de Satoun-Avend. Ghiasseddine avait été étranglé par ordre de Borac, dans la forteresse de Kèyaschir, capitale du Kermân. Livre IV. ch. I. pages 23 et 33.

Expédition d'Okèdaï-Qâân contre le Khitaï.

Au mois de rèbi premier de l'année six cent vingt-sept, Okèdaï-Qâân accompagné de Djaghataï-Khan et de Touli-Khan marcha contre le Khitaï avec une armée innombrable. Il alla mettre le siége devant une ville située sur les bords du Qârâ-Mouran. Après un siége de quarante jours les habitants, réduits 138 à l'extrémité, demandèrent grâce et rendirent la place, d'où un corps de douze mille hommes de troupes chinoises parvint à s'échapper sur des bateaux. Tous les habitants furent massacrés à l'exception des jeunes garçons, qui furent réduits en esclavage. De là Okèdaï-Qâân se dirigea sur une autre ville du Khitaï. Il avait envoyé en avant, avec un corps de dix mille hommes, Touli-Khan qu'il suivait lui-même à petites journées.

Altan-Khan, à la nouvelle de la marche de l'armée mogole, avait envoyé contre elle deux de ses généraux avec une armée de cent mille hommes. Cette armée rencontra Touli-Khan et voyant qu'elle n'avait devant elle qu'un corps peu nombreux, elle le cerna aussitôt de tous les côtés. Touli-Khan, voyant que sa position était devenue difficile, réfléchit un instant et ordonna à ses djèdè-dji[1]) de déployer toute leur magie. Ceux-ci se mirent à faire leurs incantations qui durèrent trois jours et trois nuits. Au milieu d'un été brûlant il commença à pleuvoir et à neiger, et le froid devint bientôt si rigoureux, que beaucoup de personnes ne pouvaient plus tenir leurs mains exposées à l'air. Quand Touli-Khan vit l'armée chinoise affaiblie par le froid, il la fit attaquer de tous les côtés par ses Mogols, qui en firent un si grand carnage que de cette armée de cent mille hommes cinq mille seulement parvinrent à s'échapper.

A la réception de cette nouvelle, Altan-Khan prit la fuite et disparut sans que personne pût savoir ce qu'il était devenu;

1) Sur les djèdè-djis, Voy. Quatremère: Histoire des Mongols. T. I. p. 428.

139 On lit dans quelques histoires qu'il fit allumer un grand feu et s'y précipita avec toute sa famille[1]).

Informé par Touli-Khan de la mort d'Altan-Khan et des conquêtes faites par les troupes mogoles, le qâân s'avança dans le Khitaï, dont il acheva la conquête et retourna sur ses pas après avoir nommé Mahmoud-Yetvâdj gouverneur militaire (darougha) de toutes les provinces conquises. Ce fut à cette époque que Touli-Khan tomba malade et alla rejoindre son père au tombeau après avoir régné quatorze ans[2]).

Okèdaï-Qâân envoie les princes à la conquête des pays des Ourous, des Tcherkès, des Boulgares, des Baschqourds, du Touran et d'autres contrées.

En six cent trente-trois, dans l'année du singe, Okèdaï-Qâân, à son retour du Khitaï, envoya Batou, fils de Djoudji-Khan, Kouyouk, son propre fils, Mangou, fils de Touli-Khan, et les fils de Djaghataï-Khan pour faire la conquête des pays des Ourous, des Tcherkès, des Boulgares, des Baschqourds, du Touran et d'autres provinces. Il resta lui-même à Qârâ-Qouroum, où il fit construire et décorer de belles maisons et des kioskes par des architectes et des peintres qu'il avait amenés avec lui du Khitaï. Les princes du sang et les beks se firent également construire des demeures autour du palais impérial. Le qâân fit faire par des orfèvres des bassins en argent, dans lesquels des éléphants et des lions d'or et d'argent versaient des boissons. Il avait aussi fait construire une vaste enceinte formée de branches d'arbres mêlées de terre glaise, et dont chaque côté avait deux journées de longueur, et plusieurs portes. Chaque fois qu'il voulait se
140 livrer au plaisir de la chasse, tout le gibier du désert, à partir

1) Ninkiâssou, voyant tout perdu et ne voulant pas tomber au pouvoir de ses ennemis, se pendit dans une maison entourée de paille, à laquelle il avait ordonné qu'on mît le feu. D'Ohsson, H. L. II. ch. 1, p. 345.

2) Touli-Khan mourut dans le mois d'octobre 1232 (630) à l'âge de quarante ans. D'Ohsson. H. L. II. ch. 1, p. 58.

d'une distance de dix journées de chemin, était rabattu par ses serviteurs dans cette enceinte, où il tombait sous les coups du qâân.

Les princes, au retour de leur expédition qui avait duré sept ans, revinrent auprès du qâân après avoir achevé la conquête de tous les pays (qu'il leur avait ordonné de soumettre).

La ville de Hèrât, qui était restée en ruines et déserte, fut repeuplée par ordre du qâân et redevint plus florissante qu'auparavant.

Mort d'Okèdaï-Qâân.

Le souverain conquérant du monde, Okèdaï-Qâân, avait fait la conquête du Khitaï, et les princes lui avaient soumis d'autres pays. A leur retour le qâân envoya à tous ses parents et à ceux de son orouq l'ordre de se réunir auprès de lui: Qu'ils viennent, leur fit il dire, recevoir mes dons et mes largesses et jouir pendant quelques jours avec moi des plaisirs et des douceurs de cette vie. Le peuple ne tarda pas à affluer par troupes, et de tous les côtés à l'ordou du qâân, où la foule était si grande qu'on n'en avait jamais vu de pareille au monde. Après quelques jours passés dans les plaisirs, les fêtes et la bonne chère, le qâân congédia tout le peuple comblé de ses largesses, et chacun retourna chez lui.

Peu de temps après ces fêtes le qâân tomba tout d'un coup malade et passa de ce monde périssable dans le séjour de l'éternité.

Quelques faits et coutumes d'Okèdaï-Qâân, souverain de l'Irân et du Tourân.

Un homme qui ne reconnaissait pas la religion du prophète Mohammed (Que le salut de Dieu soit sur lui!) vint un jour dire à Okèdaï-Qâân: «Tchinguiz-Khan m'est apparu cette nuit, en songe, et m'a ordonné de venir te dire que tu dois faire mourir tous les musulmans». Est-ce par un interprète, lui demanda le qâân,

141 ou de sa propre bouche que le khan t'a donné cet ordre? C'est le khan lui-même, répondit cet homme. Et sais-tu le mogol? continua le qâân. Non, répondit-il. Faites donc mettre cet homme à mort, dit alors Okèdaï-Qâân, car ce qu'il vient de dire n'est qu'un mensonge. Tchinguiz-Khan ne savait pas d'autre langue que le mogol.

Okèdaï-Qâân avait fait défendre de tuer les moutons en leur coupant la gorge. On devait leur fendre la poitrine. Un musulman avait un jour ramené chez lui un mouton qu'il avait acheté au bazar, et après avoir soigneusement fermé sa porte, il s'était mis en devoir de le tuer en lui coupant la gorge. Mais surpris en ce moment par un Mogol qui l'épiait et était entré chez lui en passant par-dessus le toit, il fut amené, la corde au cou, en présence d'Okèdaï-Qâân. Le qâân, après s'être enquis minutieusement de toutes les circonstances de ce fait, envoya le Mogol au supplice, en disant: Ce musulman a observé la loi en fermant la porte de sa maison, tandis que toi tu as enfreint la loi qui défend d'entrer sans permission dans une maison étrangère dont la porte est fermée.

Un pauvre forgeron qui avait façonné quatre ou cinq alènes vint un jour, ses alènes à la main, se placer dans un endroit par où le qâân avait l'habitude de passer. Okèdaï-Qâân ayant aperçu par hazard cet homme en passant, envoya un de ses yèssaouls pour lui demander ce qu'il voulait. Le yèssaoul revint auprès du qâân avec les alènes que le forgeron lui offrait en présent. Okèdaï-Qâân agréa le présent du forgeron, auquel il fit remettre un aschrèfi (pièce d'or) pour chaque alène.

Un vieillard qui n'avait ni enfants ni parents vint un jour se présenter à la cour du qâân et lui dit, que s'il avait quelque 142 capital il pourrait commencer un commerce. Le qâân donna aussitôt l'ordre de lui faire toucher deux cents pièces d'or[1]), afin qu'il se livrât au commerce. Comme on faisait observer au qâân

1) Yastouq ou balisch d'or. Voy. d'Ohsson. H. des Mongols. Note V. p. 529.

qu'une aussi grande somme était inutile à un vieillard qui était à la veille de sa mort et qui n'avait ni enfants ni parents: «Il ne nous convient pas, dit le qâân, de renvoyer ainsi, déçu dans son espoir, un homme qui est venu s'adresser à nous guidé pas l'espérance. Qu'on se hâte donc de lui remettre cette somme avant qu'il vienne à mourir». Mais le pauvre homme expira au moment même où le trésorier lui apportait les deux cents pièces d'or, dont le qâân venait de le gratifier.

Un homme vint un jour exposer à Okèdaï-Qâân qu'il n'avait pas de quoi vivre; le qâân lui fit donner cinq cents pièces d'or et lui dit: «Tiens, voilà un capital». Cet homme dépensa tout l'argent qu'il venait de recevoir et revint dire au qâân qu'il n'avait pas de quoi vivre. Le qâân lui fit donner encore une fois cinq cents pièces d'or. Lorsqu'il revint, peu de temps après, pour la troisième fois, on fit observer au qâân qu'il serait mieux de ne rien donner à cet homme, car, lui dit-on, il dépensera toujours tout ce que vous pourrez lui donner. A quoi peut-il donc dépenser tout cet argent? demanda Okèdaï-Qâân. A boire, à manger et à se faire des habits, lui répondit-on. En ce cas, répartit le qâân, cet argent reviendra toujours dans mon trésor, et il fit encore donner cinq cents pièces d'or à cet homme, en lui recommandant toutefois d'être plus économe à l'avenir.

Mais un livre entier ne suffirait pas, si nous voulions rapporter tous les traits de ce genre que l'on raconte d'Okèdaï-Qâân: Nous nous bornerons pour cette raison, à ceux que nous venons de citer.

Femmes et enfants d'Okèdaï-Qâân. 143

Okèdaï-Qâân eut quatre femmes légitimes et soixante concubines. De ses quatre femmes, la première en rang était Bouraqtchine, la seconde, Tourâkinè, de la tribu des Merkites. Selon quelques auteurs Tourâkinè avait été la femme de Taïr-Soun,

chef des Ouirâtes[1]. Faite prisonière à l'époque où fut tué Taïr-Soun, elle passa dans la couche d'Okèdaï-Qâân. Tourâkinè n'était pas belle, mais elle paraissait belle à Okèdaï-Qâân. Sa troisième femme était Moungha et la quatrième Hâtchine. Okèdaï-Qâân eut sept fils, dont cinq de sa femme Tourâkinè et deux autres de ses concubines. L'aîné de ses fils, nommé Kouyouk, avait son yourt dans l'endroit appelé Qamâq ou selon quelques auteurs Mingrâq et Imil. Okèdaï-Qâân avait désigné pour son successeur Schirâmoun, son petit-fils[2]; mais les fils de Tourâkinè Khâtoun, malgré les ordres de leur père, élevèrent au trône Kouyouk-Khan, qui fut proclamé qâân. Kouyouk-Khan, quoique paralytique, eut trois fils, le premier Khodja-Oghoul, dont la mère se nommait Qamisch, le second Baghou, également fils de Qamisch, et qui eut un fils nommé Habât(?) et le troisième Oqou, qui eut dix fils.

Le second fils d'Okèdaï-Qâân, nommé Koutân, avait pour yourt le Tanghoute.

Le troisième fils Koudjou avait un esprit remarquable et de
144 grandes connaissances, mais il mourut avant son père.

Le quatrième fils d'Okèdaï-Qâân était Qarâtchar et le cinquième Qâschine. Le Tanghoute s'appelait d'abord Qâschine, et ce cinquième fils avait reçu le nom de Qâschine, parce qu'il était venu au monde à l'époque où Tchinguiz-Khan venait de faire la conquête de ce pays. Qâschine mourut jeune par la débauche et l'usage immodéré des liqueurs fortes[3].

En un mot, Kouyouk-Khan, à son avènement au trône, fit ouvrir les portes de son trésor, et tous parents et étrangers,

---

1) D'après Réchid. Éd. Bérézine. H. Texte. p. 120 et Tribus, p. 94. طاير اورسون Даиръ-Урсунъ. Daïr-Oursoun, chef de la tribu des Oukhour-Merkites (Ухуръ Мергитъ. Ce Daïr-Oursoun était le père de Qoulân-Khatoun, seconde femme de Tchinguiz-Khan. Voy. plus haut p. 92 du texte, note.

2) Chiramoun, fils de Koudjou, fils d'Okèdaï. Koudjou est appelé كوجر Куджеръ (Koudjer) dans Réchid. Éd. Bérézine. Texte, p. 203.

3) D'Ohsson. Hist. des Mongols. L. II. Ch. II, p. 99, dit qu'Ogotaï eut encore deux autres fils, Cadan-Oghoul et Mélik? nés de deux concubines.

grands et petits, pauvres et malheureux eurent part à ses largesses qu'il répandait avec une libéralité sans pareille. Mais il permit aux chrétiens le libre exercice de leur culte. Il partit de ce monde après un règne d'un an.

Mangou-Qâân.

Après la mort de Kouyouk-Khan, tous les descendants de Tchinguiz-Khan consentaient à ce que le nouveau khan fut choisi parmi les fils de Touli-Khan, dont la veuve Sourqouqti-Bigui était aimée du peuple. Batou, fils de Djoudji-Khan, consentait également à ce qu'on proclamât khan un des fils de Touli-Khan. Comme de tous les descendants de Tchinguiz-Khan, le plus fort et le plus puissant était Batou, il envoya dire à tous les princes du sang, aux noyâns et aux émirs de venir le joindre dans le Dèschti-Qiptchâq pour s'y concerter sur le choix d'un khan. Mais quelques-uns refusèrent de s'y rendre, disant que le yourt de Tchinguiz-Khan était le Kèlourân. Cependant Sourqouqti- 145
Bigui conseilla à ses fils de se rendre dans le Dèschti-Qiptchâq pour s'y concerter avec leur oncle Batou, retenu au lit par des douleurs aux pieds. Les fils de Sourqouqti-Biqui, Mangou-Qâân, Holagou-Khan, Qoubilaï-Qâân et Mouga-Oghoul[1] se rendirent donc auprès de Batou qui, après l'entrevue qu'il eut avec Mangou-Qâân, déclara aux princes du sang, aux noyâns et aux émirs qu'il regardait Mangou-Qâân comme le plus digne de monter sur le trône et leur demanda leur opinion. Tous partagèrent l'opinion de Batou, et Mangou fut proclamé qâân. Batou dit alors que tout le monde se réunirait l'année suivante dans l'endroit appelé Kèlourân, pour y proclamer de nouveau Mangou-Qâân.

En un mot, tout le peuple se réunit l'année suivante, dans l'endroit nommé Kèlourân, et Mangou fut proclamé qâân. Pen-

1) Le quatrième fils de Touli-Khan était Arîq-Bouqa اريق بوقا, comme notre auteur nous le dit lui-même plus loin p. 147.

dant les fêtes du couronnement qui durèrent sept jours, on consomma chaque jour la charge de deux mille charriots de boissons et d'eau-de-vie, trois cents chevaux et deux mille moutons.

L'avènement de Mangou-Qâân au trône eut lieu en six cent quarante-huit[1]).

Cependant les fils de Kouyouk-Khan, ayant Schirâmoun à leur tête, avaient formé un complot contre les jours de Mangou-Qâân. Ils avaient envoyé en avant Schirâmoun avec cinq cents hommes et quelques charriots remplis d'armes, et devaient eux-mêmes le suivre à quelque distance, pour tomber sur Mangou-Qâân, dès qu'ils trouveraient une occasion favorable. Un des serviteurs du qâân[2]), qui était allé à la recherche d'un de ses chameaux qui s'était égaré, rencontra par hazard Schirâmoun et aperçut les armes, dont les charriots étaient remplis. Il vint aussitôt en informer le qâân, qui s'adonnait aux plaisirs sans
146 avoir le moindre soupçon. Mangou-Qâân envoya alors Minkessâr-Noyân avec deux mille hommes pour éclaircir cette affaire. Le noyân rencontra la troupe de Schirâmoun qui, troublé à sa vue, lui dit qu'il allait voir le qâân. S'il en est ainsi, répondit le noyân, nous ferons route ensemble, et Schirâmoun se trouva ainsi obligé de se joindre à Minkèssâr-Noyân et de se rendre avec lui à l'ordou de Mangou-Qâân, auquel il se présenta. Le qâân le fêta pendant trois jours, mais le quatrième jour il monta sur son trône et pressa Schirâmoun et ses compagnons qui avouèrent le complot qu'ils avaient formé contre lui. Mangou-Qâân envoya au supplice quatre-vingts personnes des gens de Schirâmoun, mais il fit grâce à ce dernier ainsi qu'aux autres fils de Kouyouk-Khan, en considération des liens de parenté qui les unissaient. Ensuite le qâân congédia tous les princes du sang, les noyâns et les émirs après leur avoir fait à tous de magnifiques présents.

---

1) 1250.

2) D'après d'Ohsson, H. Livre II, chap. V, p. 255, cet homme était un muletier nommé Kischk.

Mangou-Qâân envoie Qoubilaï-Qâân dans les pays de l'est et Houlagou-Khan dans les pays de l'ouest.

Mangou-Qâân auquel le zèle de Batou, surnommé Saïn-Khan (le bon prince), avait assuré la couronne, s'adonna aux affaires. Il restait encore, à l'est et à l'ouest de ses états, des pays qui ne reconnaissaient pas son autorité. Il envoya Qoubilaï-Qâân vers l'orient et Houlagou vers l'occident, et marcha lui-même sur le Tchine et Mâtchine à la tête d'une armée innom- 147
brable. Il soumit tout ce pays, à l'exception d'une grande cité de cet empire dont, malgré tous ses efforts, il ne put pas se rendre maître. Après tout un hiver et un printemps passés devant cette place, vinrent les grandes chaleurs de l'été. Les émirs représentèrent au qâân que les grandes chaleurs et l'air pestilentiel causaient de grands ravages dans les rangs de l'armée, qu'il valait donc mieux se retirer pour le moment, puis revenir l'hiver suivant. Mais Mangou-Qâân ne voulut rien entendre et déclara qu'il ne se retirerait pas avant de s'être rendu maître de cette place. Peu de temps après le qâân fut attaqué d'une maladie qui l'emporta le neuvième jour.

Avènement de Qoubilaï-Qâân au trône.

Qoubilaï-Qâân, deuxième fils [1]) de Touli-Khan, était dans le Khitaï, lorsqu'il apprit tout-à-coup la mort de Mangou-Qâân. Il prit aussitôt le deuil. Après toutes les cérémonies d'un grand deuil, il monta sur le trône des khans [2]), du consentement de tous les princes du sang et des noyâns qui se trouvaient auprès de lui, et s'occupa à rendre la justice. Pendant ce temps son frère cadet, Ariq-Bogha, auquel Mangou-Qâân avait confié le gouvernement de Qârâ-Qouroum, se fit de son côté proclamer khan, après la mort de Mangou-Qâân, et se déclara contre Qoubilaï-Qâân dont il fit tuer les ambassadeurs.

1) Il faut lire ici le second fils ایکنجی اوغلی au lieu de تورتونجی اوغلی quatrième fils, comme on le trouve dans le texte.

2) A Caï-ping-fou, en 658, le 4 juin 1260, à l'âge de 44 ans. D'Ohsson. H. Liv. III. Chap. I, p. 345.

Dans le Dèschti-Qiptchâq, à la mort de Saïn-Khan (Batou), son frère cadet, Bourka-Oughoul, lui avait succédé sur le trône. Ariq-Bogha marcha contre lui avec une grande armée, mais défait par Bourka, il prit la fuite et revint à Qârâ-Qouroum. A
148 cette époque Qoubilaï-Qâân, ayant reçu la nouvelle de la révolte d'Ariq-Bogha, marcha sur Qârâ-Qouroum, d'où ce dernier prit la fuite à la nouvelle de la marche du qâân. Mais quelque temps après, faible et sans ressources, il se rendit à la cour de Qoubilaï pour lui demander grâce, et le qâân lui pardonna sa faute.

Qoubilaï-Qâân reçut à cette époque des ambassadeurs de Holagou-Khan, de Bourka et d'Alghou[1]) qui lui faisaient dire qu'ils reconnaissaient son autorité.

Qoubilaï-Qâân donna à Holagou tout le pays qui s'étend depuis le Djeïkhoun (Oxus) jusqu'à la Syrie et l'Égypte, à Berka, le Dèschtik-iptchâq et tous les pays qui avaient dépendu de Saïn-Khan (Batou), enfin à Alghou, petit-fils de Djaghataï-Khan, le pays qui s'étend depuis l'Altaï jusqu'à l'Amou (Oxus). Le qâân acheva ensuite la conquête du Khitaï. Il mourut à l'âge de soixante et treize ans, après un règne de trente-cinq ans[2]). Un grand livre ne suffirait pas pour rapporter tout ce que Qoubilaï-Qâân a fait de grand et de prodigieux. Voilà pourquoi nous n'en avons parlé que d'une manière succincte.

1) Alghou, fils de Baïdur. Voyez plus loin, p. 150 du texte.

2) Si Qoubilaï est monté sur le trône le 4 juin 1260, à l'âge de quarante-quatre ans, et s'il a régné trente-cinq ans, il devait avoir soixante et dix-neuf ans à l'époque de sa mort. D'Ohsson H. L. III, ch. III, p. 475 dit: «Coubilaï mourut au mois de février de l'année 1294, dans son palais de Ta-tou, âgé de quatre-vingts-ans, après en avoir régné trente-cinq. Le Khoulâssatoul-Akbar dit que Qoubilaï-Qâân mourut en 693, dans l'année du serpent (1293—94) après un règne de trente-cinq ans». Il n'est pas dit à quel âge. Dans le Habiboussiar, M[1t] de l'Académie I. des sciences N. 572. Qoubilaï-Qâân mourut en 793. درشهورسنه ثلث وتسعين وسبعمايه (lisez ستمايه 693) dans l'année du serpent, à l'âge de 72 ans. ومدت عمرش هفتاد و دوسال بود, après un règne de trente-cinq ans. Dans le Habiboussiar lithographié on lit: en 693, dans l'année du serpent, à l'âge de 73 ans.

CHAPITRE V.

Histoire des fils de Djaghataï-Khan, second fils de Tchinguiz-Khan, qui ont régné dans le Mavèrân-nâhr (la Transoxiane) et dans le Kaschghar.

Djaghataï-Khan était d'un caractère sévère. Il était strict observateur des lois. Il avait beaucoup d'esprit et de grandes connaissances. Tchinguiz-Khan lui avait donné en partage le Mavèrân-nahr, une partie du Kharezm, le pays des Ouïghours, le Kaschghar, Badakhschan, Balkh, Ghaznine et tout le pays jusqu'aux bords du Sind (Indus). Mais il n'alla jamais lui-même
dans aucun de ces pays. Il avait placé partout des daroughas et 149
résidait toujours à la cour d'Okèdaï.

Djaghataï-Khan avait un favori nommé Molla-Sèkèki. Ce Molla-Sèkèki fit un jour une prière et fit apparaître à ses yeux une armée, dont les soldats ainsi que leurs armes étaient de feu, et Djaghataï fut malgré lui saisi d'effroi à ce spectacle. Un ministre de Djaghataï-Khân, ennemi de ce Sèkèki, trouva un jour l'occasion de le noircir auprès du khan, qui le fit garrotter et jeter dans une prison où il mourut.

Djaghataï-Khan avait fait des lois si sévères que tout le monde se sentait oppressé. Enfin attaqué d'une maladie, dont les médecins ne purent arrêter les progrès, il quitta ce monde dans l'année six cent quarante [1]).

Femmes et enfants de Djaghataï-Khan.

Djaghataï-Khan eut un grand nombre de femmes et de concubines. Ses deux premières femmes en rang étaient Yssouloun, fille de Qabâ-Noyân, roi des Qounqrâts, et mère de ses principaux fils, et Tourkân-Khâtoun, soeur cadette d'Yssouloun, et

---

1) D'après le خلاصة الاخبار Djaghataï-Khan est mort dans le mois de zilqada 638, dans l'annee de la vache (oud-yl). D'après le حبيب السير également en 638 (1240—41).

qu'il épousa après la mort de cette dernière. Djaghataï-Khan eut sept fils: l'aîné, nommé Moutoukan, était fils d'Yssouloun-Khâtoun; le second Moudji; le troisième Bildèschi; le quatrième Sâïn-[1]) Bèlèki; le cinquième Sarmân; le sixième Yssoun-Mounga et le septième Baïdur[2]).

Descendants de Djaghataï-Khan qui ont régné dans le Mavèrân-nahr.

150 Après la mort de Djaghataï-Khan[3]) la couronne passa à Qârâ-Holâgou, fils de Moutoukan, fils de Djaghataï. A sa mort Moubârek-Châh, fils de Qârâ-Houlâgou, fils de Moutoukan, fils de Djaghataï-Khan, fut proclamé khan; mais comme ce prince était encore en bas âge, la régence fut confiée à sa mère Arghouna-Khâtoun. Moubârek-Châh eut pour successeur Alghou, fils de

---

1) Ce mot est écrit par erreur dans le texte سابن Sâbine.

2) Dans le Habiboussiar lithographié, on lit à l'article حالان سلاطين مغول p. 27. «Dans le Djûmi» de Réchid, il est écrit, que Djaghataï-Khan eut huit fils. 1) Moudji, fils d'une esclave de Missouloun, première en rang des femmes de Djaghataï-Khan. 2) Mitoukân, fils de Missouloun, tué sous les murs de Talègân 3) Bilkèschi, mort à l'âge de treize ans, du vivant de son père. 4) Sarbân. 5) Yssoutmekè يسوتمكا 6) Baïdur. 7) Qadâqi قداقى 8) Tabhou (ou Tasdjou) تاسجو

Ce passage manque dans le manuscrit No. 572 de l'Académie I. des sciences.

3) Voici comment se trouvent écrits dans le Khoulâssatoul-Akhbar (Mst. de l'Institut oriental) les noms des trente princes qui portèrent le titre de khans après Djaghataï-Khan.

1) ميتوكان 2) قرا هلاكو 3) ارغنه خاتون 4) تاليغو كه بآلغو اشتهار يافته 5) مبارك شاه 6) براق خان 7) نيك بى 8) بوقا تيمور 9) دوا بجان. 10) كونجك خان 11) باليغو بن قداجى بن بوزى بن ميتوكان 12) اسنبوقا 13) كبك خان بن دوا جبان 14) ايلجكداى بن دوا جبان 15) دوا تيمور 16) ترمه شير بن دوا جبان 17) جنكسى 18) يسو تيمور 19) على سلطان 20) محمد خان 21) قزان سلطان 22) دانشمند 23) سان قلى خان بن يسور غداى بن دوا جبان 24) تيمور شاه 25) توغليقتيمور خان بن ايلخواجه بن دوا جبان 26) الياس خواجه بن توغليقتيمور 27) عادل سلطان 28) قبل سلطان 29) سيورغتميش 30) سلطان محمود

Baïdar, fils de Djaghataï-Khan. Après lui sa couronne passa à Barâq-Khan, fils d'Yssountou, fils de Moutoukan, fils de Djaghataï-Khan. Ce prince embrassa l'islamisme, deux ans après son avènement au trône, et reçut le surnom de Ghiyâs-oud-dine. Il fut le premier des descendants de Djaghataï-Khan qui eut le bonheur de recevoir la lumière de la foi.

Après Barâq-Khan régnèrent successivement Bigui, fils de Sarmân, fils de Djaghataï-Khan; Boughâ-Timour-Khan, fils de Qoudaghaï, fils de Bouzaï, fils de Moutoukan, fils de Djaghataï-Khan; Douï-Tchètchène, fils de Barâq-Khan, fils d'Yssountou, fils de Moutoukan, fils de Djaghataï-Khan; Koundjè-Khan[1]), fils de Douï-Tchètchène, fils de Barâq-Khan; Taligha, fils de Qoudaghaï, fils de Bouzaï, fils de Moutoukan, fils de Djaghataï-Khan; Issèn-Bougha, fils de Douï-Tchètchène; Keubèk, fils de Douï-Tchètchène; Douï-Timour, fils de Douï-Tchètchène; Tarmaschir, fils de Douï-Tchètchène. Ce prince se fit musulman et tous les oulous du Mavèrân-nahr suivirent son exemple et embrassèrent l'islamisme. Nous avons dit plus haut que Barâq-Khan avait embrassé l'islamisme; mais après sa mort, tous ceux qui s'étaient faits musulmans pendant son règne avaient fini 151
par retourner à la foi qu'ils professaient d'abord, tandis que tous ceux qui avaient embrassé l'islamisme avec Tarmaschir restèrent toujours fermes dans leur nouvelle croyance.

Tarmaschir fut mis à mort par Bourân, fils de Douï-Tchètchène, qui monta à sa place sur le trône. Après Bourân régnèrent Djenkschi, fils d'Aboukan, fils de Douï-Tchètchène; Ysseun-Timour, fils d'Aboukan, fils de Douï-Tchètchène.

Djenkschi et Issoun-Timour étaient frères germains. Yssoun-Timour avait formé le projet de faire périr son frère Djenkschi, mais leur mère ayant eu connaissance de ce complot en informa Djenkschi. Les deux frères marchèrent l'un contre l'autre et, dans une bataille qu'ils se livrèrent, Yssoun-Timour

1) Ou Koundjèk-Khan, comme on le voit écrit plus bas.

défit Djenkschi, qu'il fit périr avec tous les siens. Après cela Yssoun-Timour fit couper les deux seins à sa mère.

A la mort d'Yssoun-Timour, Aly-Sultan, descendant d'Okèdaï-Qâân, força par les armes les descendants de Djaghataï-Khan à lui céder le trône et fit reconnaître son autorité dans tout le Mavèrân-nahr.

Après Aly-Sultan régnèrent Mohammed, fils de Poulâd, fils de Koundjèk, fils de Douï-Tchètchène; Qazân-Sultan-Khan, fils de Yassour, fils d'Orouk-Timour, fils de Bogha-Timour, fils de Qoudaghaï, fils de Bouzaï, fils de Moutoukan, fils de Djaghataï-Khan.

On doit savoir que vingt un[1]) princes, descendants de Dja-

---

1) Chez Mr Grigorieff, Исторія Монголовъ, Histoire des Mongols, depuis les temps les plus reculés jusqu'à Tamerlan. Traduction du Persan, d'après le خلاصة الاخبار Khoulâsatoul-Akhbâr de Khondèmir, on trouve pp. 112 et suivantes:

1) Yèssoumenkaï, fils de Djaghataï-Khan.

2) Qârâ-Houlagou, fils de Mentokaï (Ментукаи, Moutougân), fils de Djaghataï-Khan.

3) Erguènè-Khatoun.

4) Bâligouï, fils de Baïdar.

5) Mobârek-Chah, fils de Qârâ-Holagou.

6) Berraq-Khan, fils de Yèssountou, fils de Mentoukaï.

7) Nikbi (Nikpèï?), fils de Sarman (Sari-iân, Sarbân?).

8) Bouqa-Timour, fils de Qoudghaï (Qoudaï?), fils de Youri, fils de Mentoukân.

9) Dèvâch-Khan (Daïzi-Khan), fils de Barâq-Khan.

10) Kondjak (Goundjik?)-Khan, fils de Dèvâch-Khan.

11) Balighou, fils de Qoudghaï, fils de Bouri, fils de Mentoukan.

12) Issenbouqa-Khan, fils de Dèvâch-Khan.

13) Kèbek (Kibak, Keupek?)-Khan, fils de Dèvâch-Khan.

14) Ildjiguèdaï-Khan, fils de Dèvâch-Khan.

15) Devâtimour, fils de Dèvâch-Khan.

16) Nermè-Chirine, fils de Dèvâch-Khan.

17) Djenkchi, fils de Aboukan, fils de Dèvâch-Khan.

18) Yèssou (Yessoun?)-Timour, fils de Aboukan.

19) Aly-Sultan.

20) Mohammed-Khan, fils de Poulad, fils de Kondjak.

21) Qazan-Sultan, fils de Yeïssour, fils de Oqtèmour, fils de Bouqa-Timour, fils de Psouri, fils de Mentoukan, monté sur le trône en 733.

22) Danichmendjè-Khan.

23) Bayân-Qouli-Khan, fils de Sourghoughdou (Sorghadou?), fils de Dèvâch-Khan.

ghataï-Khan se succédèrent sur le trône, dans le Mâvèran-Nahr, et jouirent d'une pleine autorité; car ceux des descendants de Djaghataï-Khan qui furent après eux placés sur le trône par les émirs et proclamés khans n'en eurent absolument que le nom et ne jouirent d'aucune autorité. Ce qui suit prouvera la vérité de ces paroles. Qazan-Sultan-Khan était un prince très-jaloux de son autorité et tellement redouté, que les émirs qui devaient se rendre à sa cour ne partaient jamais de chez eux sans avoir fait leurs adieux à toute leur famille. Pour cette raison plusieurs révoltes éclatèrent parmi ses sujets. L'émir Qazghân, de la tribu des Tousèb, tira l'épée contre Qazân-Sultan-Khan; mais il fut défait et obligé de chercher son salut dans la fuite. Ceux qui
avaient embrassé son parti furent poursuivis et massacrés, et 152
leurs biens furent livrés au pillage. Après cette victoire Qazân-Sultan-Khan vint passer l'hiver à Qarschi, où les neiges et les froids firent périr tous les chevaux de son armée. Émir-Qazghân, ayant appris l'état dans lequel se trouvait le khan, vint l'attaquer avec une armée innombrable. Qazân-Sultan-Khan fut défait et privé de la vie par le vainqueur.

Depuis Djaghataï-Khan, fils de Tchinguiz-Khan, jusqu'à la mort de Qazân-Sultan-Khan, pendant un espace de cent neuf ans, vingt-un princes Djaghataïdes occupèrent le trône du Mâvèrân-Nahr.

---

24) Timour-Châh, fils de Yeïssour-Timour, fils de Aboukan.
25) Bouqa-Timour, fils de Il-Khodja, fils de Dèvâch-Khan.
26) Ilias-Khodja, fils de Touqlouq-Timour-Khan.
27) Adèl-Sultan, fils de Mohammed-Poulâd, fils de Kontchak-(Gountchik?)-Khan.
28) Qaboul-Sultan, fils de Dourdji, fils de Ildjiguèdai.
29) Suïurghitmitch-Khan, fils de Danichmendjè-Khan.
30) Sultan-Mohammed-Khan, fils de Suïurghitmich-Khan.

Je me permets de rappeler, ici, encore une fois, au lecteur bienveillant que dans cette traduction, je me borne à donner les noms propres en général, tels que je les trouve écrits dans les manuscrits de l'Histoire des Mongols par Aboul-Ghazi, et dans les ouvrages que je cite, mais sans discuter aucunement ces noms propres, ce qui sera l'objet d'un travail à part.

En un mot Emir-Qazghân plaça sur le trône Dânischmendjè-Khan, fils de Qaïdan-Khan, fils de Qaschine, fils d'Okèdaï-Qâân, fils de Tchinguiz-Khan; mais il le fit mourir deux ans après pour proclamer khan, à sa place, Bâyân-Qouli-Khan, fils de Sourghou, fils de Douï-Tchètchène, fils de Barâq, fils de Yssountou, fils de Moutoukan, fils de Djaghataï-Khan, fils de Tchinguiz-Khan.

Après la mort d'Emir-Qazghân, son fils Abdoullâh étant devenu amoureux de la femme de Bâyân-Qouli-Khan, fit mourir ce prince bien innocent, et plaça sur le trône Timour-Châh,
153 fils de Yssoun-Timour, fils d'Aboukan, fils de Douï-Tchètchène, fils de Barâq-Khan, fils de Yssountou-Khan, fils de Moutoukan, fils de Djaghataï-Khan.

Après la mort de l'émir Abdoullâh, son neveu Emir-Houssèïn, fils de Beslaï, fils d'Emir-Qazghân, plaça sur le trône Adil-Sultan, fils de Mohammed, fils de Poulâd, fils de Koundjèk, fils de Douï-Tchètchène, fils de Barâq-Khan, fils de Yssountou, fils de Moutoukan, fils de Djaghataï-Khan. Mais à l'époque où Emir-Timour[1]) vint attaquer Emir-Houssèïn, ce dernier ayant conçu des soupçons contre son khan le fit jeter dans l'eau, pieds et poings liés, et proclama khan Qaboul-Sultan, fils de Dourdji, fils d'Iltchikdaï, fils de Douï-Tchètchène.

Quelque temps après, Emir-Timour, fils de l'émir Taraghaï, le Baroulâs, ayant défait Emir-Houssèïn, près de Balkh, le fit mettre à mort ainsi que son khan et plaça sur le trône Souyourgatmisch-Khan, fils de Danischmendjè-Khan, fils de Qaïdou, fils de Qaschine, fils d'Okèdaï-Qâân, fils de Tchinguiz-Khan.

A la mort de Souyourgamitch, son fils, Mahmoud-Sultan, fut proclamé khan à sa place. Mais après Qazân-Sultan-Khan tous les khans dont nous venons de parler n'eurent de khan que le nom, et ne jouirent jamais d'aucune autorité. En un mot, dans chaque endroit, chaque chef de tribu avait proclamé son propre khan. Il y eut beaucoup de rois des tribus (Moulouk-i-Tavâïf).

---

1) Tamerlan, appelé par notre auteur tantôt Emir-Timour, tantôt Timour-Béï ou Timour Kourgan, ou enfin Aqsâq-Timour.

Émir-Timour, fils de Taraghaï, le Baroulâs, avait rassemblé tout son ourouq et n'avait pas cessé un moment d'être en guerre (avec quelqu'un des princes ses voisins). A cette époque un des descendants de Djaghataï-Khan, Touqlouq-Timour, khan puissant qui régnait à Kaschghar, informé de l'état d'anarchie dans lequel se trouvait le Mâvèrân-Nahr, y était arrivé à la tête d'une armée innombrable. Une partie du pays s'était soumise sans combattre. Ceux qui avaient voulu résister avaient péri dans les
combats, ou bien avaient dû chercher leur salut dans la fuite. 154
Emir-Timour et Emir-Houssèïn s'étaient vus obligés de fuir, et s'étaient retirés chez les Nikoudèris et chez les Hèzarès.

Touqlouq-Timour-Khan, après un séjour d'un an dans le Mâvèrân-Nahr, y laissa comme gouverneur son fils Iliâs-Khodja et retourna à Kaschghar, où il mourut l'année suivante. A la nouvelle de sa mort, Emir-Timour et Emir-Houssèïn vinrent attaquer Iliâs-Khodja, qui prit la fuite et retourna à Kaschghar.

Après la fuite d'Iliâs-Khodja, ces deux émirs[1]), qui étaient les deux plus puissants qui se trouvassent dans le Mâvèrân-Nahr, marchèrent l'un contre l'autre et se livrèrent une grande bataille, près de Balkh. La victoire se déclara pour Emir-Timour, qui fit périr Emir-Houssèïn et resta ainsi seul maître de tout le Mâvèrân-Nahr.

Emir-Timour plaça sur le trône Souyourgatmitsch, qui ne fut khan qu'en apparence, quoique son nom fût placé dans la khotba; car en réalité c'était Emir-Timour qui était le vrai khan. Souyourghatmisch-Khan mourut après avoir joui pendant vingt-deux ans de cette ombre d'un pouvoir apparent, et son fils Mahmoud-Sultan fut proclamé khan[2]).

Mahmoud-Sultan-Khan avait un tel respect pour Emir-Timour et pour ses enfants, qu'il n'aurait jamais voulu, d'aucune manière, lui causer le moindre désagrément. Il passait ses jours et ses

1) C'est-à-dire Emir-Hussèïn et Emir-Timour.

2) Tout ce passage, depuis les mots: «Émir-Timour plaça sur le trône... etc.» ne se trouve que dans le manuscrit Dahl.

nuits dans le jeûne et dans la prière, lisant le Qorân et faisant des voeux pour la prospérité d'Emir-Timour. Toutes les ordonnances (yarliq) d'Emir-Timour portaient un toghra (sceau) avec ces mots: «Nous Adil-Mahmoud-Khan, émir ghazi». Les jours de fêtes ou de festins Emir-Timour allait présenter ses hommages
155 au khan et se tenait agenouillé devant lui avec le plus grand respect, ce qu'il faisait également, lorsque quelque ambassadeur venait se présenter au khan.

En un mot Emir-Timour, après un règne de trente-trois ans, et à l'âge de plus de soixante ans, marcha contre le pays de Roum et livra une grande bataille à Yldrim-Bayèzid. Après un combat qui dura depuis le matin jusqu'au milieu de la nuit, Yldrim-Bayèzid prit la fuite; mais, poursuivi par Mahmoud-Khan qui l'atteignit, le lendemain vers midi, il fut fait prisonnier et amené à Emir-Timour.

Emir-Timour passa toute cette année dans le pays de Roum. Ayant ensuite fait mourir Yldrim-Bayèzid et Mahmoud-Khan, il fit dès-lors placer son propre nom dans la khotba et frapper monnaie à son coin. De retour à Samarcande, il entreprit une expédition contre le Khitaï, mais, à son arrivée à Otrar, il passa de ce monde périssable dans le séjour de l'éternité, dans l'année huit cent sept de l'Hégire. Il avait vécu soixante et onze ans et en avait régné trente-six [1]).

Conversion de Touqlouq Timour-Khan à l'islamisme.

Un des descendants de Djaghataï-Khan, Il-Khodja, surnommé Issèn-Bogha, fils de Douï-Tchètchène, fils de Baràq, fils de Is-

---

1) Mir-Chèrif Râqim میر شریف راقم, dans son Tarikh-i Timouri تاریخ تیموری, manuscrit de l'Institut oriental, dit pp. 3 et 42 verso, que Tamerlan né à Chahrisabz en 735, un mardi 25 du mois de chabân, régna depuis 771 et mourut à Otrar en 807, le mardi soir, 17 de chabân, âgé de soixante et douze ans, un mois et dix-sept jours. L'auteur cite le chronogramme suivant, qui donne la date de la mort de Tamerlan:

شهنشاهی که مأ وایشی بهشت جاودان آمد وداع شهریاری کرد تار
یخش همان آمد

sountou, fils de Moutoukan, fils de Djaghataï-Khan, était né dans le Mâvèrân-Nahr. Comme il ne restait plus à Kaschghar, ni à Yarkend, ni à Ala-Tâgh, ni dans l'Ouïghouristan, un seul prince descendant de Djaghataï-Khan dont l'autorité fût reconnue, les émirs mogols tinrent un conseil, dans lequel ils décidèrent de faire venir de Boukhara Issèn-Bogha, qu'ils proclamèrent khan de Kaschghar, de Yarkend, d'Ala-Tâgh et du Mogolistan. Issèn-Bogha fut un roi puissant. Comme il n'avait pas d'enfants de sa femme, nommée Satilmisch-Khatoun, il porta les yeux sur une 156
jeune fille nommée Mingli, qu'il gardait dans son ordou. La jeune fille devint enceinte. Un jour que le khan était parti pour la chasse, sa femme Satilmitch-Khatoun remit cette jeune fille à un Mogol, nommé Schirè-Oghoul, en lui ordonnant de quitter le pays et d'aller se fixer dans la Mogolie. Ce Mogol partit donc emmenant avec lui cette jeune fille. Mais tout le monde savait bien que l'enfant qu'elle portait dans son sein appartenait au khan. A son retour de la chasse, Issèn-Bogha-Khan demanda où était cette jeune fille. Il fut instruit de tout, et cependant il ne dit rien à Satilmisch-Khatoun, parceque, d'après l'usage reçu chez les Mogols, quel que fût le nombre des femmes que possédât le souverain, il y en avait toujours une qui occupait le premier rang et avait sur les autres une entière autorité, et, quoi qu'elle pût faire aux autres femmes, il ne lui disait jamais rien. Issèn-Bogha-Khan se tut donc, mais il mourut après quelques jours.

Comme il ne se trouvait pas un seul prince, descendant de Djaghataï-Khan, digne de porter la couronne, chaque tribu proclama, de son côté, un khan particulier, et l'on vit revivre les temps des «Rois des Tribus» (Moulouki-Tavâïf).

Cependant Emir-Poulâdtchi, émir d'Issèn-Bogha, qui savait

Les mots: وداع شهرياری «Adieux au pouvoir souverain», donnent la date 807 (1414). Râqim cite en outre quatre ou cinq autres chronogrammes composés à cette occasion. Le chronogramme وداع شهرياری se trouve également cité dans le Habiboussiar. Voy. le Habib lithographié. T. III, P. III, p. ۱۷۳.

que Mingli-Khatoun était partie emportant dans son sein un gage de ses relations avec Issèn-Bogha, avait envoyé un nommé Tasch-Timour à la recherche de Mingli-Khatoun et de son enfant. Il lui avait donné un troupeau d'une trentaine de moutons pour sa nourriture, et lui avait promis en outre de grandes récompenses, s'il parvenait à lui apporter des nouvelles de Mingli-Khatoun et de son enfant. Ce Tasch-Timour, après avoir parcouru plusieurs contrées, arriva enfin dans la Mogolie, dans un
157 endroit où il apprit que demeurait Schirè-Oghoul. Aux questions qu'il fit sur Mingli-Khatonn et sur son enfant, on lui répondit, que Mingli-Khatoun avait eu d'Issèn-Bogha un fils qui avait reçu le nom de Touqlouq-Timour; qu'elle avait ensuite eu de Schirè-Oghoul un autre fils, auquel on avait donné le nom de Timour-Mèlik, et qu'ils étaient élevés ensemble.

En un mot Tasch-Timour parvint, à force de ruse, à enlever Touqlouq-Timour et à l'amener à Emir-Poulâdtchi, qui le fit proclamer khan avec toutes les cérémonies en usage chez les Mogols.

Touqlouq-Timour-Khan se rendit en peu de temps maître de Kaschghar, de Yârkend, d'Alâ-Tâgh et de l'Ouïghouristân. Il soumit ensuite le Mâvèrân-Nâhr, plaça à Samarcande son fils Iliâs-Khodja et revint dans ses états où il mourut.

De tous les descendants de Djaghataï-Khan qui régnèrent dans le Kaschghar ce prince fut le premier qui se convertit à l'islamisme. Voici quelle fut la cause de sa conversion. Un jour, dans une grande chasse, ses yeux tombèrent sur une troupe de gens qui voyageaient; il ordonna à ses yèssaouls de les lui amener pieds et poings liés, ce qui fut aussitôt exécuté. «Comment, leur dit le khan, avez-vous osé venir vous mêler à ma chasse?» Le khan avait fait défendre que personne ne passât par l'endroit de sa chasse, et tous ceux qui y seraient rencontrés devaient être liés et amenés en sa présence. Le chef des gens qui furent ainsi amenés devant le khan était le chèïkh Djèmâloud-dine, descendant du chèïkh Schoudjâoud-dine de Boukhara. Ces chèïkhs

avaient, de père en fils, reçu le don de seconde vue. Le chèïkh répondit au khan qu'ils étaient étrangers et voyageurs, qu'ils 158
arrivaient de l'endroit appelé Kètèk et ignoraient absolument la défense qu'il avait faite. Le khan leur demanda alors, s'ils n'étaient pas des Tadjiks et, sur la réponse affirmative du chèïkh, il leur dit qu'un chien valait mieux qu'un Tâdjik. «Oui, repartit le chèïkh, si nous n'avions pas la vraie foi, nous serions vraiment moins que des chiens». Le khan, frappé de cette réponse, ordonna alors à un de ses yessaouls de lui amener ce Tâdjik à son retour de la chasse. Lors que le khan fut revenu de la chasse, ce chèïkh lui fut amené par le yessaoul. Le khan l'ayant alors pris à part lui demanda ce qu'il avait voulu dire par ces paroles: «Celui qui n'a pas la foi (îmân) est moins qu'un chien», et ce qu'il entendait par le mot *foi* (îmân). Le chèïkh lui fit alors l'éloge de la religion de l'islâm avec tant de feu que le coeur du khan qui était dur comme une pierre devint mou comme de la cire. Il lui représenta ensuite l'infidélité sous des couleurs si hideuses[1]) que le khan eut horreur de son infidélité et dit au chèïkh, en fondant en larmes: «Si je fais aujourd'hui profession de la foi musulmane, je ne pourrai pas amener mes sujets dans la vraie voie. Mais ayez patience. Dès que je serai rentré en possession de mes états héréditaires, reviens absolument me trouver».

Le chèïkh, quelque temps après son retour chez lui, étant tombé gravement malade, dicta à son fils ses dernières volontés et lui dit: «Touqlouq-Timour doit devenir un grand roi, ne manque pas d'aller le saluer de ma part et rappelle-lui sans aucune crainte la promesse qu'il m'a faite». Après ces recommandations le chèïkh Djèmâloud-dine passa de ce monde périssable

---

1) Le texte de Kazan porte ici كفرنى انداغ ردّ قيلديكم et le M[it] Dahl انداغ مذمّت قيلديكيم Peut-être que dans les anciens manuscrits on trouvait primitivement ردّ ومذمت, ce qui ne changera en rien le sens de la phrase. Mot à mot: Il repoussa et blâma l'infidélité de telle manière que... etc.

dans le séjour de l'éternité. Le fils du chèïkh s'appelait Rèchid-oud-dine; c'était lui que le chèïkh avait nommé son successeur.

Quelques années après la mort du chèïkh, Touqlouq-Timour-Khan se trouvait maître du Kaschghar, de Taschkend, de Yârkend, de l'Ouïghouristân, d'Endègân, de Samarcande, de Bou-
159 khârâ et de tout le Mâvèran-Nahr. Le chèïkh Rèchid-oud-dine se rendit alors à l'ordou du khan dans l'intention de remplir la dernière volonté de son père. Comme il ne put, malgré tous ses efforts, parvenir à être présenté au khan, il vint un matin, tout près de son ordou, et se mit à chanter à haute voix l'appel à la prière (azan). Le khan ayant entendu cette voix ordonna qu'on lui amenât celui qui venait de crier ainsi. Le chèïkh lui fut amené aussitôt. «Pourquoi, animal, lui dit le khan, nous as-tu réveillé»? Le chèïkh Rèchid-oud-dine lui raconta, mot-à-mot, tout ce que son père l'avait chargé de lui dire, et au moment même le khan proféra le symbole de la foi de l'islâm et se fit musulman. Il fit ensuite appeler, l'un après l'autre, ses émirs et les convertit également à la foi de l'islâm. Mais un de ses émirs, nommé Djourâs, répondit à la proposition que lui fit le khan: «Nous avons ici un athlète (pèhlèhvân); faites-le lutter avec ce Tâdjik, et si l'athlète est renversé, je me fais tout de suite musulman». Tout ce que put dire le khan pour détourner l'émir de cette idée ne produisit sur lui aucun effet. Le chèïkh Rèchidoud-dine dit alors: «L'émir Djourlas a proposé une condition tout-à-fait raisonnable; qu'on me fasse lutter avec votre athlète». On fit donc venir l'athlète mogol, qui se mit à lutter avec lui. Mais pendant la lutte, le chèïkh lui porta dans la poitrine un coup qui le fit tomber sans connaissance. Quelques moments après l'athlète revint à lui, se releva en proférant le symbole de la foi et alla se prosterner aux pieds du chèïkh. L'émir Djourlâs témoin de cette scène se fit aussi musulman. Ce jour-là même, cent soixante mille personnes embrassèrent l'islamisme, dont le culte devint public dans le pays soumis aux descendants de Djaghataï-Khan.

Peu de jours après cet évènement mourut l'émir Poulâdtchi

qui avait placé Touqlouq-Timour-Khan sur le trône et ne por- 160
tait lui-même que le titre d'émir des émirs (émir-oul-oumèrâ). Un jeune fils, âgé de sept ans et nommé Khoudâ-Dâd (Dieudonné), qu'il avait laissé en mourant, reçut de Touqlouq-Timour-Khan la place qu'avait occupée son père. Emir-Poulâdtchi avait cinq frères aînés et cadets. Le troisième de ses frères cadets, se nommait Qamaroud-dine. C'était un homme de moeurs dissolues, mais très-brave et jouissant d'une grande puissance. Bref, ce Qamaroud-dine se trouvant un jour dans la salle de réception du khan, lui dit: «Émir Khoudâï-Dâd est trop jeune pour pouvoir diriger un si grand état; confie-moi sa place jusqu'à ce qu'il soit en état de prendre la direction des affaires». Mais le khan ne voulut pas agréer la demande de Qamaroud-dine qui, blessé par ce refus du khan, en conserva toujours le souvenir au fond du coeur.

Touqlouq-Timour-Khan vint au monde en sept cent trente. A l'âge de dix-huit ans il parvint au trône par le zèle de l'émir Poulâdtchi, le Doughlât. A l'âge de vingt-quatre ans il se convertit à l'islamisme, et à l'âge de trente-quatre ans il accomplit l'ordre du Très-Haut et passa de ce monde périssable dans le séjour de l'éternité.

A la mort de Touqlouq-Timour-Khan Qamaroud-dine, le Doughlât, se révolta et fit mettre à mort Iliâs-Khodja. Dix-huit personnes, grandes et petites, de la famille de Touqlouq-Timour-Khan furent massacrées le même jour, par les ordres de Qamaroud-dine qui ordonna en outre à des hommes sûrs de faire périr, partout où ils les trouveraient, tous les descendants de ce prince. Il se fit ensuite proclamer khan, et son nom fut mis dans la khotba et sur les monnaies.

Cependant il était resté de Touqlouq-Timour-Khan un fils 161
encore à la mamelle. Sa mère, appelée Émir-Aghâ-Khâtoun, se réfugia avec son nourrisson auprès de Khoudaï-Dâd, qui cacha cet enfant et refusa toujours de le remettre entre les mains de Qamaroud-dine, malgré toutes les instances de ce dernier pour l'avoir.

Lorsque peu de temps après, Emir-Timour[1]) vint avec une nombreuse armée attaquer Qamaroud-dine, Emir-Khoudâï-Dâd confia cet enfant à quelques femmes et les envoya sous la garde de quelques hommes sûrs, dans les montagnes du Badakhschân, avec l'ordre de n'en pas sortir. En un mot Emir-Timour vint à cinq reprises attaquer Qamaroud-dine, auquel il livra chaque fois plusieurs combats. Enfin quand il vint la dernière fois attaquer Qamaroud-dine, celui-ci, qui était devenu hydropique, fut obligé, à la nouvelle de l'approche de son ennemi, de prendre la fuite, accompagné de quelques personnes. Mais comme il ne lui restait plus qu'un souffle de vie, les hommes de sa suite se virent dans la nécessité de l'envoyer dans une grande forêt, sous la garde d'une jeune fille esclave, à laquelle ils remirent des vivres pour quelques jours. On apprit quelques jours après que le bruit de l'arrivée de l'Emir-Timour manquait entièrement de fondement, et la population rentra dans ses foyers. On envoya alors quelques personnes dans la forêt susmentionnée pour en ramener Qamaroud-dine; mais elles durent revenir sans avoir pu retrouver ses traces. On apprit enfin plus tard que Qamaroud-dine s'était rendu auprès du roi de Perse(?[2]).

162 Khizir-Khodja, ce même enfant qu'on avait porté dans les montagnes du Badakhschân, fut alors proclamé khan. Tous les princes qui ont régné, depuis cette époque jusqu'à nos jours, à Kaschghar et à Yârkend, descendent de ce Khizir-Khodja, fils de Touqlouq-Timour, fils de Issèn-Bogha, fils de Dôuï-Tchètchène, fils de Barâq-Khan, fils de Yssountou, fils de Moutoukan, fils de Djaghataï-Khan, fils de Tchinguiz-Khan.

Histoire de Idikèï.

Un nommé Qoutlouq-Qabâ, de la tribu des Aq-Manghout, avait un fils et une fille. Sa fille, qui passa dans la couche

1) Tamerlan.

2) مالك عجم نينك خدمتيكا باريب تورور

de Timour-Bèk-Oghlan, donna le jour à Timour-Qoutlouq-Khan, qui eut un fils nommé Idikèï. Ce Idikèï était d'abord au service de Toqtamisch-Khan. Lorsque ce prince, mis en fuite par Ourous-Khan, vint se réfugier à Samarcande, auprès de Timour-Bèï [1]), Idikèï, le Manghout, arriva à Samarcande annoncer qu'Ourous-Khan s'avançait à la tête d'une nombreuse armée qu'il venait de rassembler. Toqtamisch-Khan, grâce aux secours que lui donna alors Timour-Bèï, défit Ourous-Khan et devint maître de tout le pays où avait régné Djoudji-Khan et monta sur le trône dans la ville de Sèrâï. Lorsque Timour-Qoutlouq-Khan fut devenu plus puissant [2]), Idikèï, le Manghout, se sépara de Toqtamisch-Khan et alla rejoindre Timour-Qoutlouq-Khan. Ce dernier, tourmenté au fond du coeur par le désir de devenir souverain indépendant, voulait se soustraire à l'autorité de Toqtamisch-Khan. Celui-ci forma, pour cette raison, le projet de s'emparer de Timour-Qoutlouq-Khan et de le faire mourir. Timour-Qoutlouq-Khan prit la fuite et vint se réfugier à la cour de Timour-Bèï où Idikèï, qui s'était séparé de lui et était resté en arrière, vint le rejoindre six mois plus tard.

Quelque temps après ces évènements Emir-Timour partit 163
pour une expédition contre l'Irân. Toqtamisch-Khan, voyant le Mâvèrân-Nahr entièrement dégarni de troupes, s'avança jusqu'à Samarcande, d'où il ne se retira qu'après avoir fait périr quelques musulmans de la mort des martyrs et ravagé tout le pays.

A la réception de la nouvelle de cette invasion dans ses états, Emir-Timour revint sur ses pas et, sans s'arrêter à Samarcande, marcha de suite contre Toqtamisch-Khan, et le défit dans une grande bataille qu'il lui livra sur les bords du Volga (Itil). Toq-

1) Tamerlan.

2) Nos manuscrits portent: تيمور قتليق خان خذ تميزكا بيتكاندين سونك, ce qui n'offre aucun sens. Si au lieu de خذ تمييزكا on lit: حذ نمييزكا, on aura «lorsque Timour-Qoutlîq-Khan fut parvenu à l'âge de raison», ce qui ici n'offre pas un sens satisfaisant. Par quels mots faut-il donc remplacer les mots حذ تمييزكا?

tamisch-Khan fut obligé de fuir, et Emir-Timour porta la mort et la désolation (dans le pays de son ennemi).

Timour-Qoutlouq-Khan qui, comme il a été dit plus haut, s'était réfugié auprès de l'émir Timour, se trouvait avec lui dans cette expédition. Il dit à Emir-Timour, qu'il venait d'apprendre que ses sujets héréditaires, qui lui avaient été enlevés de force par Toqtamisch-Khan, étaient encore tout-à-fait *intacts*, et lui demanda la permission de les amener à son service (et de les réunir à son armée). Émir-Timour lui ayant accordé la permission qu'il demandait, il partit pour aller rassembler ses sujets qu'il trouva campés sur les bords du Volga, et se remit en route avec eux pour rejoindre Emir-Timour. Mais après quelques journées de marche, Idikèï, le Manghout, lui représenta qu'il n'y avait aucun avantage à aller mettre ainsi tous ses sujets dans la dépendance de l'émir Timour». L'émir, lui dit-il, les emmènera à Samarcande où il ne manquera pas de les séparer les uns des autres et de les disperser dans différents endroits, et toi-même comme leur chef, tu deviendras un des serviteurs (nauker) de Timour-Bèï». Timour-Qoutlouq-Oghlân[1]) suivit le conseil que lui donnait Idikèï. Il rassembla tous les anciens (aq-saqâl) de la
164 tribu et leur dit: «Timour-Bèï vous fera tous mourir et réduira vos enfants en esclavage». Tous lui ayant alors répondu: «Si nous allons, c'est à cause de toi, car autrement Timour-Bèï nous ne le connaissons pas», Timour-Qoutlouq-Oghlân retourna sur ses pas avec sa tribu et alla se fixer dans un endroit retiré[2]).

---

1) Le mot Oghlân ne se trouve pas dans le manuscrit Dahl.

2) Notre auteur ne fait-il pas ici allusion à l'arrivée de Timour-Qoutlouq à Astrakhan? On voit dans le Zafer-Namè ظفرنامه Mit de l'université I. de St.-Pétersbourg f. 231 verso, et dans le روضة الصفا, que Timour (Tamerlan) reçut en 802 la nouvelle de la mort de Timour-Qoutlouq-Oghlân.

CHAPITRE VI.

Histoire des descendants de Touli-Khan, fils cadet de Tchinguiz-Khan, qui ont régné en Perse (Irân)[1].

Après la mort de Kouyouk-Khan, fils d'Okèdaï-Qâân, Mangou-Qâân, fils de Touli-Khan, fut proclamé khan. Il faut savoir que voici la signification du mot *qâân*. Les émirs et le peuple appellent khâqân celui qui est plus qu'un khan en grandeur et en puissance, et celui qui est au-dessus d'un khâqân est appelé qâân. Il n'y a pas de titre supérieur à celui de qâân.

Mangou-Qâân envoya comme gouverneur dans le Khorassan un nommé Arghoun-Aghâ, de la tribu des Ouïrates, qui gouverna pendant dix ans cette province. A la mort d'Arghoun-Aghâ, Mangou-Qâân nomma gouverneur de l'Irân son propre frère cadet Holagou-Khan, auquel il donna la cinquième partie de son armée. A son arrivée dans l'Irân, Holagou-Khan attaqua et fit périr les Moulâhidè ainsi que le khaliphe Moutassam, et rangea tous leurs états sous sa domination. Il marcha ensuite contre la Syrie (Châm), dont il fit également la conquête, et mourut après un règne de neuf ans.

Après Holagou-Khan, son fils Abaqâ-Khan monta, par ordre de son oncle Qoubilaï-Qâân, sur le trône de son père, qu'il suivit au tombeau après un règne de dix-sept ans.

A la mort de Abaqâ-Khan, sa couronne passa à Ahmed-Khan, 165
fils de Holagou-Khan. Après un règne de deux ans, il fut mis à mort par Arghoun, fils d'Abaqâ-Khan, qui monta sur le trône à sa place. Arghoun-Khan mourut après un règne de sept ans. A sa mort son frère cadet Guïkhatou, fils d'Abaqâ-Khan, fils de Holagou-Khan, fut proclamé khan. Il régna quatre ans et fut mis à mort par Baïdou, fils de Taraghaï, fils de Holagou-Khan, qui

1) Voy. d'Ohsson, Histoire des Mongols. Livre V, chapitres I, II et suivants.

lui succéda sur le trône et fut lui-même tué, huit mois après, par Ghazân-Khan, fils d'Arghoun-Khan, fils d'Abaqâ-Khan, fils de Holagou-Khan, qui monta après lui sur le trône.

De tous les descendants de Touli-Khan, qui régnèrent en Perse, Ghazân-Khan fut le premier qui embrassa la foi de l'islâm. Il employa tous ses efforts pour la propager, et l'infidélité rentra dans les ténèbres. Il fit brûler tous les temples d'idoles et ramena par ces mesures à la religion de l'islâm tous les Mogols qui se trouvaient dans l'Irân. En sept cent-un, après un règne de neuf ans, il passa de ce monde périssable dans le séjour de l'éternité. Il avait vecu trente ans.

Après Ghazan-Khan Oldjaïtou-Khan, fils d'Arghoun-Khan, fils d'Abaqâ-Khan, fils de Holagou-Khan, fut proclamé khan. Il mourut après un règne de treize ans et eut pour successeur Abou-Sa'ïd-Khan, fils d'Oldjaïtou-Khan.

Abou-Sa'ïd-Khan n'avait que douze ans, quand son père mourut; voilà pourquoi il donna pour quelque temps la direction des affaires de l'état à émir Tchoubân, le Seldouz.

Abou-Sa'ïd-Khan mourut après un règne de dix-neuf ans.

166 Princes de la branche de Holagou-Khan, qui, après Abou Sa'ïd-Khan, ont été proclamés khans par les émirs.

On doit savoir que ces khans n'en eurent que le nom et qu'ils ne jouirent jamais d'aucune autorité. A la mort d'Abou-Sa'ïd-Khan les émirs seldouz qui portaient tous le nom de Tchoubâni, placèrent sur le trône Arpa-Khan, descendant d'Ariq-Bouka, fils de Touli-Khan. Aly, l'Ouïrâte, gouverneur de Baghdad, plaça de son côté sur le trône Moussa, fils d'Aly, fils de Baïdou, fils de Taraghaï, fils de Holagou-Khan. Il en vint aux mains avec Arpa-Khan, qui fut défait et mis à mort, et Aly l'Ouïrât s'empara de ses états.

A cette même époque, Chèïkh-Hassan, le Djèlâïr, surnommé Chèïkh-Hassan-le-Grand, qui était gouverneur du Roum, n'eut

pas plustôt appris l'avènement de Moussa-Khan au trône, qu'il fit aussi proclamer khan Mohammed, fils de Yal-Qoutlouq, fils de Timour, fils d'Anbâdji, fils de Mangou-Timour, fils de Holagou-Khan. Il rassembla une grande armée, formée de Roumis et de Géorgiens, et marcha sur l'Irân. Il livra, près de Tèbriz, une bataille à Moussa Kkan, qui fut défait et s'enfuit chez les Ouïrâts, après la mort d'Aly, chef des Ouïrâts.

A cette nouvelle, Chèïkh-Aly, fils de l'émir Aly-Qouschdji, gouverneur du Khorassan, rassembla tous les Mogols qui se trouvaient dans cette province, et marcha, à leur tête, sur Bistâm, où il fit proclamer khan Toghaï-Timour, descendant de Djoudji-Qassâr, frère cadet de Tchinguiz-Khan, qui était gouverneur du Mâzendèrân. De là, il s'avança contre Mohammed-Khan, qui était le khan de Chèïkh-Hassan, le Djèlaïr. En route il fut re- 167
joint, dans l'Azerbaïdjân, par Moussa-Khan avec la tribu des Ouïrâts.

A la réception de ces nouvelles, Chèïkh-Hassan, le Djèlâïr, marcha à leur rencontre. Les deux armées en vinrent aux mains dans la plaine de Guèrm-Boud. La victoire se déclara pour Chèïkh-Hassan, le Djèlâïr. Moussa-Khan périt dans le combat. Toghaï-Timour-Khan et Chèïkh-Aly, fils de l'émir Aly-Qouschdji, s'enfuirent dans le Khorassan.

Un autre Chèïkh-Hassan, fils de Timour-Tâsch, fils de l'émir Tchoubân, le Seldouz, et surnommé Chèïkh-Hassan-le-Petit, se trouvait dans une province du Roum, dont il avait été nommé gouverneur par Abou-Sa'ïd-Khan. Dès que ce Chèïkh-Hassan, le Seldouz, fut informé de ces évènements, il arriva de son côté avec une nombreuse armée et remporta, près de Nakhtchèvân, une victoire sur les troupes de Chèïkh-Hassan, le Djèlaïre, qui prit la fuite et se retira à Saltâniè. Mohammed-Khan périt dans la mêlée. Chèïkh-Hassan-le-Petit (le Seldouz) plaça sur le trône, à Tèbriz, Sâti-Bek-Khâtoun, fille de Sultan-Mohammed-Kharbendè[1])

1) Sultan-Mohammed-Kharbendè, le même que Oldjaïtou, Khouda-Bendè, troisième fils d'Arghoun-Khan.

et se mit à la poursuite de Chèïkh-Hassan-le-Grand (le Djèlaïr), qui finit par venir lui faire sa soumission, et la paix fut conclue entre eux deux.

Un an après, Chèïkh-Hassan-le-Petit déposa Sati-Bèk-Khatoun et proclama khan Souléïman, fils de Sènguè, fils de Yaschmout, fils de Holagou-Khan, auquel il fit ensuite épouser cette Sati-Bèk-Khatoun.

Quelque temps après, Chèïkh-Hassan-le-Grand se révolta contre Chèïkh-Hassan-le-Petit et se rendit à Baghdad, où il fit proclamer khan Djèhân-Timour, fils de Alafrèng, fils de Kèïkhatou-Khan, fils de Abaqâ-Khan, fils de Holagou-Khan. Il ras-
168 sembla une armée et vint attaquer Chèïkh-Hassan-le-Petit; mais il fut défait et retourna à Baghdad, où il déposa Djèhân-Timour et se fit proclamer khan lui-même.

Chèïkh-Hassan-le-Petit était devenu puissant. Ce chèïkh avait une femme nommée Izzèt[1]), qui avait des liaisons avec un nommé Yacoub-Châh. Chèïkh-Hassan-le-Petit, ayant un jour fait mettre en prison ce Yacoub-Châh pour une faute qu'il avait commise, cette femme s'imagina que son amant n'avait été emprisonné que parce que Chèïkh-Hassan-le-Petit avait eu des soupçons sur ses liaisons avec lui et, profitant d'une nuit où elle vit Chèïkh-Hassan-le-Petit plongé dans le sommeil de l'ivresse, elle lui ôta la vie en lui écrasant les testicules. Mèlik-Aschraf, frère cadet de Chèïkh-Hassan-le-Petit, prit la place de son frère aîné

---

1) Nos manuscrits disent كبير عرب خاتونى بار ايردى une femme arabe. D'Ohsson, H. des M. Liv. VII. ch. V. p. 734 dit: Sa femme Yzzèt-Mèlik. Le خلاصة الاخبار M^it de l'I. O. dit à la page 297 verso وخاتون امير شيخ حسن عرب ملك. On sait, combien il est facile de faire de عزت izzet عرب arab et vice-versâ. Le حبيب السّير dit positiv ement عزت ملك Yzzèt-Mèlik (p. 80 حالات سلاطين مغول) Dans le روضة الصفا de Mir-Khond, ce nom est écrit également عزت ملك Izzèt-Mèlik.

et fit proclamer khan Anouschirvan[1]), descendant de Holagou-Khan.

Çe Mèlik-Aschraf était un vrai impur. Aussi les musulmans de ses états s'enfuirent-ils bientôt de tous les côtés. Un d'eux, le qadhi Mouhioud-dine de Berda, se rendit dans le Descht-i-Qïptchâq, auprès de Djâni-Bèk-Khan. Il fit en présence de ce prince un portrait si odieux du caractère de Mèlik-Aschraf, qu'il arracha des larmes de douleur et d'indignation à Djâni-Bèk-Khan et à tous les assistants.

Enfin Djâni-Bèk-Khan marcha contre Mèlik-Aschraf, à la
tête d'une nombreuse armée. Il entra dans l'Azerbaïdjan et lui
livra une bataille près de Khoï. Mèlik-Aschraf fut défait et
tomba entre les mains de Djâni-Bek-Khan, qui le fit mettre à 169
mort et s'empara de tous ses trésors. Ces évènements se passèrent en sept cent cinquante-neuf[2]).

CHAPITRE VII.

Descendants de Djoudji-Khan, qui ont régné dans le Descht-i-Qiptchâq.

Nous parlerons d'abord de Djoudji-Khan. Sa mère se nommait Bourtè-Foudjine. Elle portait encore Djoudji-Khan dans

---

1) Anouchirèvân qui reçut le surnom de Adil. c.-à-d. le Juste. On voit dans le Khoulassatoul-Akhbâr. M[lt] de l'I. O. p. 298. نوشيروان نامى را بر تخت خانيت نشانند وحكم كرد كه اورا نوشيروان عادل كويند, probablement en souvenir de Nouchirvân, le Sassanide, appelé également le Juste. Voy. plus haut page , N.

2) D'après d'Ohsson en 756. D'après le Khoulassatoul-Akhbâr et le Habibous-siar en 758. Dans le Raouzètoussafâ la date de la mort de Mèlik-Aschraf n'est pas indiquée; mais de suite après le récit de sa mort il y est parlé des évènements survenus en 759. Le Matla-oussadèïn مطلع السعدين dit également en 758.

son sein, lorsque le khan des Merkites, profitant d'une absence de Tchinguiz-Khan, vint fondre sur ses aouls, qu'il pilla, et emmena Bourtè-Foudjine prisonnière. Mais Ong-Khan, dont l'épouse était soeur cadette de Bourtè-Foudjine, se la fit rendre par le khan des Merkites, avec lequel il entretenait des relations amicales, et la renvoya à Tchinguiz-Khan, parce qu'il avait été l'ami de son père Yessougueï-Bèhâdour. Bourté-Foudjine accoucha en route d'un fils, et comme elle n'avait pas de berceau pour y mettre le nouveau-né, elle prépara avec de la pâte une espèce de corbeille, dans laquelle elle le plaça et continua ainsi son voyage. Lorsque Tchinguiz-Khan vit ce jeune fils, il s'écria plein de joie: «Voilà un Djoudji qui nous arrive.» Le mot Djoudji signifie en mogol un hôte récemment arrivé. Voilà pourquoi ce fils reçut ce nom. Il faut savoir que Djoudji-Khan mourut avant son père. Comme nous avons déjà parlé de lui succinctement dans l'histoire de la vie de Tchinguiz-Khan, nous nous bornerons à ce que nous venons d'en dire.

Batou-Khan, fils de Djoudji-Khan.

Lorsque Tchinguiz-Khan reçut la nouvelle de la mort de
170 Djoudji-Khan, il en ressentit la plus vive douleur, et il ordonna un grand deuil. Il adressa alors à ses enfants et à ses émirs des avis, des conseils et des recommandations au sujet des affaires de l'état. A la fin du deuil il ordonna à Outtchèguine[1]) de se rendre dans le Descht-i-Qiptchâq, d'y proclamer khan à la place de Djoudji-Khan, son second fils Batou, surnommé Sâïn-Khan (le bon prince) et de le faire reconnaître en cette qualité par ses frères cadets et par tous les émirs. Si quelqu'un d'eux, ajouta le khan, refuse de le reconnaître, tu resteras toi-même auprès de lui, et tu me feras sans délai ton rapport pour que je prenne les mesures convenables.

Dès que Batou apprit que Outtchèguine s'approchait de son oulous, il envoya à sa rencontre d'abord ses fils, ses frères et

1) Bèlqoutaï-Oultchéguine, fils cadet de Yèssouguèï-Bèhâdour.

ses émirs, puis il partit lui-même pour aller le recevoir. Les trois premiers jours qui suivirent l'arrivée d'Outtchèguine furent passés à pleurer la mort de Djoudji-Khan. Lorsque les cérémonies du deuil furent terminées, Outtchèguine plaça Batou-Khan sur le trône de son père, et fit connaître à ses frères et à ses émirs les volontés de Tchinguiz-Khan. Tous sans exception reconnurent l'autorité de Batou-Khan. On donna un grand festin, dans lequel les Mogols, selon leur usage, présentèrent à Batou la coupe, qu'il leur présenta lui-même à son tour, en leur faisant de riches présents. Ce fut au milieu de ces réjouissances qu'un homme, arrivé de l'ordou impérial, apporta la nouvelle de la mort de Tchinguiz-Khan. En un instant le peuple fut saisi d'une telle douleur que de tous les côtés l'air retentit de cris et de gémissements. En un mot, après les cérémonies du deuil, Batou-Khan confia la régence à Toqaï-Timour, le cadet de ses frères, et partit avec Outtchèguine et ses cinq frères Orda, Schèïbân, 171
Berkè, Dzampâï et Berkèdjâr, pour Qara-Qouroum, qui avait été la résidence de Tchinguiz-Khan. Il y fut rejoint par tous les princes du sang et par les émirs, et tous ensemble ils pleurèrent de nouveau la mort du khan. Lorsque les cérémonies du deuil furent terminées, tous les princes et les émirs, conformément aux dernières volontés de Tchinguiz-Khan, placèrent sur le trône Okèdaï-Qâân. Dans un grand festin que l'on donna à cette occasion, les princes et les émirs présentèrent la coupe à Okèdaï-Qâân, qui la leur présenta à son tour. Ensuite le qâân ouvrit les portes de ses trésors et répandit tant de largesses qu'il ne resta plus un seul pauvre; tout le monde devint riche.

Les souverains de quelques pays du Khitaï ayant refusé de se soumettre, Okèdaï-Qâân résolut de marcher contre eux. Il ordonna à Batou-Khan de l'accompagner dans cette expédition, et celui-ci suivit le qâân avec ses cinq frères.

Après avoir porté le ravage dans tous les pays ennemis le qâân revint à Qârâ-Qouroum, d'où il envoya Batou-Khan pour soumettre les pays habités par les Ourous, les Tcherkèsses, les

Boulgares et quelques autres peuples. Kouyouk-Khan, fils d'Okèdaï-Qâân, Mangou-Qâân[1]), fils de Touli-Khan, et Baïdâr, fils de Djaghataï, reçurent l'ordre de suivre Batou-Khan et de l'aider dans cette expédition.

Bàtou-Khan partit avec tous ces princes et arriva dans sa résidence, où Toqaï-Timour donna à tous ses hôtes une fête qui dura trois jours. Ensuite Batou-Khan leur en donna une seconde, qui dura quarante jours, pendant lesquels on ne cessa de se livrer aux plaisirs et à la bonne chère. Après ces fêtes Batou-Khan envoya ses Tougatchis[2]) pour rassembler des troupes, et en peu de temps une armée innombrable se trouva rangée sous
172 ses drapeaux. Il faut savoir que la résidence de Djoudji-Khan était Kouk-Orda dans le Dèscht-i-Qiptchâq.

Nous parlerons plus bas[3]) de la conquête des pays des Madjârs, des Baschqourdes, des Ourous, des *Kourel?*[4]) et des Nèmisch, par Batou-Khan, ainsi que de la mort de ce prince.

Règne de *Berkè-Khan*, fils de Djoudji-Khan, dans le Dêscht-i-Qiptchâq[5]).

A la mort de Batou-Khan[6]), Mangou-Qâân nomma à sa place Sartâq-Oghlân, fils de Batou-Khan. Mais celui-ci étant mort avant d'être monté sur le trône, Mangou-Qâân nomma khan Olaqitch[7]), frère cadet de Sartâq. Olaqitch étant mort peu de temps

---

1) On donne ici à Mangou le titre de qâân, qu'il ne reçut que plus tard, à son avènement au trône.

2) D'Ohsson, H. des Mongols: T. I. Livre I. Chap. III, p. 90. *Touadji*. Aide-de-camp. Il est souvent parlé des Touvâdji تواجی dans le مطلع السعدین

3) Voy. Hammer, Hist. de la Horde-d'or, p. 95.

4) Ce mot est toujours écrit کورل Kourel dans nos manuscrits.

5) Dans le Târikh-i-Djènnâbi, M^it^ de l'Institut Oriental. Fol. 903 verso, il est dit: Le Dèscht-i-Qiptchâq est appelé également دشت برکه Dèscht-i-Berké, parce que Berkè fut le premier prince de la famille de Tchinguiz-Khan qui embrassa l'islamisme dans le Descht-i-Qiptchâq.

6) En 654 (1256).

7) Alias. Olagtchi.

après sa nomination, Mangou-Qâân plaça sur le trône Berkè-Khan[1]), fils de Djoudji-Khan. A son avènement au trône, Berkè-Khan donna un grand festin et fit de grandes largesses. Il laissa à ses frères aînés et cadets les oulous que leur avait donnés Batou-Khan, et envoya au qâân une[2]) grande quantité de présents. Ensuite Dieu, le Très-Haut, lui inspira un amour vrai pour la foi de l'islâm, et il reconnut l'erreur dans laquelle il vivait. Un jour, comme il se rendait à Sèraïtchiq, ville qu'avait fondée son frère aîné, il rencontra une caravane qui arrivait de Boukhara. Il appela à l'écart deux des Boukhares de cette caravane et se mit à les interroger sur les dogmes et sur les préceptes de l'islamisme. Ces Boukhares lui expliquèrent bien clairement ce qu'était la religion musulmane, et ce prince fortuné, c'est-à-dire Berkè-Khan, se convertit à l'islamisme dans toute la sincérité de son âme. Ensuite il fit appeler Toqaï-Timour, le cadet de ses frères, et lui confia son secret, et celui-ci se fit éga- 173
lement musulman. Après cela Berkè-Khan proclama hautement la religion de l'islâm et ne cessa de poursuivre et de persécuter partout les infidèles. Enfin cette créature si noble fut attaquée de spasmes aigus et retourna au sein du Seigneur en 664 (1265), après avoir régné vingt-cinq ans[3]).

Règne de Mangou-Timour-Khan, fils de Toqân (ou Toughân), fils de Batou-Khan[4]). Règne de Touda-Mangou, fils de Toqân, fils de Batou-Khan. Règne de Touqtaghou-Khan, fils de Mangou-Timour.

Après la mort de Berkè-Khan, Mangou-Timour-Khan monta

---

1) Le nom de ce prince est souvent écrit dans les manuscrits بورکه et بورکا Bourka.

2) Sur les Djoudjides dans le Descht-Qiptchâq, voyez Defrémery, Extraits de Khondémir et de Mirkhond, Journal asiatique, mars 1851, pp. 105 et suivantes.

3) مدّت پادشاهلیقی ییکرمی بیش ییل ایردی Il y a ici une erreur évidente. Berkè, monté sur le trône en 654, n'a régné que dix ans.

4) Le texte porte par erreur توقای ابن باتو خان au lieu de توقان ou

sur le trône et s'occupa à affermir sa puissance. Conformément à ce que Batou-Khan avait fait pour ses frères aînés et ses frères cadets, il fit la cession du pays d'Aq-Orda à Bèhâdour-Khan, fils de Schèïbân-Khan, et donna Kafa et la Crimée (Qrim) à Ouran-Timour, fils de Toqaï-Timour. Il marcha lui-même contre les Boulgares et revint victorieux dans ses états après une absence de deux ans. Ensuite il alla avec une armée innombrable attaquer Abaqâ-Khan dans l'Irân, d'où il revint après avoir conclu la paix avec ce prince. Depuis cette époque il exista toujours des relations amicales entre Mangou-Timour et Abaqâ-Khan, qui ne cessèrent jamais de s'envoyer réciproquement des présents.

Abaqâ-Khan mourut en six cent quatre-vingt [1]) et eut pour successeur Ahmed-Khan [2]). Ce prince, qui était musulman, fut mis à mort quelque temps après, par ordre d'Arghoun-Khan, fils d'Abaqâ-Khan, qui monta lui-même sur le trône.

Lorsque Mangou-Timour- [3]) Khan apprit, dans le Dèscht-i-
174 Qiptchâq, l'avènement d'Arghoun-Khan au trône, il envoya contre lui une armée de quatre-vingt mille hommes, sous le commandement de deux de ses beks, Toqtaï et Turktaï. Arghoun-Khan, à la nouvelle de la marche de cette armée, envoya à sa

---

طوغان Toughân, comme on le voit écrit dans le خلاصة الاخبار Mit de l'Institut Oriental, p. 284 verso. Dans le *Habiboussiar* il n'est pas fait mention des princes de la branche de Djoudji, qui ont régné dans le Descht-Qiptchâq. Dans le Raozètoussafâ. On ne trouve que les noms de Djoudji —, de Berkè —, puis de Djânu-Bèk. Hammer dit dans son Histoire de la Horde-d'or, p. 248: Batou eut quatre fils: *Sertâq*, Toutouqân (Toghân), *Andewan* et *Goulafdji?* Mengou-Timour était le fils de Toutouqân. Toutouqân, second fils de Batou, eut cinq fils: *Bartou, Menggou-Timour, Boura-Sinkou, Toukouman* et Oudadji? et plus loin p. 259, il cite comme successeur de Mengou-Timour, Toudaï-Mengou, fils de Toutouqân ou Toughân?! Plus loin M. Hammer dit que Toutouqân ou Toughân, second fils de Batou, eut cinq fils: Bartou (ou Dariou), Mengou-Timour, Touratchinkou, Toudaï-Mengou et Oudadji.

1) D'après Djennâbi, en 681, et d'après d'Ohsson T. III, p. 537 le 20 de zoulhiddja 680 (le mercredi 1 avril 1282).

2) Toqoudâr, septième fils de Holagou, qui prit le titre de sultan et le nom de Ahmed quand il embrassa l'islamisme. Ahmed-Khan fut mis à mort le 26 de djèmadi 1er 683 (10 août 1284). d'Ohsson, T. III, p. 607.

3) Mangou-Timour surnommé كلك Kilk (Kèlèk) خلاصة الاخبار

rencontre l'émir Toughadjar avec une armée innombrable, qu'il ne tarda pas à suivre en personne. Les deux armées en vinrent aux mains près de Qârâ-Bâgh, mais les troupes de Mangou-Timour-Khan furent défaites et obligées de prendre la fuite. La nouvelle de cette défaite causa à Mangou-Timour-Khan une douleur si violente, qu'il en mourut.

Touda-Mangou-Khan.

Touda-Mangou-Khan, fils de Toqân (Toughân), fils de Batou-Khan, succéda à Mangou-Timour-Khan. Ce prince ayant commencé à se livrer à des actes de violence et de tyrannie, Touqtaghou-Khan, fils de Mangou-Timour-Khan, obligé de fuir son oppression, quitta le pays, mais il revint quelque temps après, à la tête d'une nombreuse armée, qu'il avait rassemblée, et attaqua Touda-Mangou-Khan, auquel il enleva le trône et la vie[1]).

Touqtaghou-Khan[2]).

Touqtaghou-Khan soumit plusieurs pays. Il suivit les traces et l'exemple de ses pères, et passa enfin de ce monde périssable dans le séjour de l'éternité, après avoir porté pendant six ans la couronne. Il fut enterré dans la ville de Sèraïtchiq.

Uzbèk-Khan, fils de Toghroul-Khân, fils de Mangou-Timour-Khan, fils de Toqân, fils de Batou, fils de Djoudji-Khan, fils de Tchinguiz-Khan.

A la mort de Touqtaghou-Khan, Uzbèk-Khan fut proclamé khan. Quoique ce prince n'eût que treize ans, lorsqu'il montait sur le trône, il ne tint pas les rênes du gouvernement avec moins de fermeté que ses pères. Il sut distinguer et honorer de ses bienfaits les hommes, chacun d'après son rang et ses mérites. Il

1) Voy. Hammer, H. de la Horde-d'or, pp. 262—267.
2) Toqtaghou, le Toktaï de Hammer.

175 convertit ses sujets à la religion musulmane, et c'est grâce à ce prince fortuné que tous les habitants du pays eurent le bonheur de recevoir la lumière de la foi de l'islâm. C'est depuis lui que tout l'Il de Djoudji reçut le nom d'Il d'Uzbek, nom que cette tribu conservera jusqu'au jour du jugement dernier. Tous les actes d'Uzbek-Khan furent ceux d'un prince juste et équitable. Il alla deux fois attaquer Abou-Saïd-Khan dans l'Irân, mais ses deux expéditions échouèrent, et il mourut sans avoir pu se rendre maître de ce pays[1].

Djâni-Bèk-Khan, fils d'Uzbèk-Khan.

Après la mort d'Uzbek-Khan, Djâni-Bèk-Khan monta sur le trône dans la ville de Sèrâïtchiq. Musulman zélé et rigide observateur des saints préceptes de la foi, ce prince fut toujours plein de respect et d'égards pour les savants et pour les lettrés, pour les pélerins et pour les pieux serviteurs de Dieu. Mèlik-Aschraf, fils de Timour-Tâsch, régnait alors dans l'Azerbaïdjan. Une grande partie des habitants et des mollas de ce pays avaient dû s'expâtrier pour se soustraire à la tyrannie de ce prince dépravé et méchant. L'un d'eux, le qadhi Mouhioud-dinè, était venu s'établir à Sèraïtchiq où il prêchait tous les jours. Un jour que Djâni-Bèk-Khan s'était rendu à la mosquée pour entendre le sermon de ce qadhi, celui-ci, après avoir terminé son sermon, fit de la tyrannie et de l'iniquité de Mèlik-Aschraf une peinture si révoltante que Djâni-Bèk-Khan et tous les assistants fondirent en larmes. Alors le qadhi dit au khan: «Si tu ne vas pas nous venger de ce Mèlik-Aschraf, prends garde aux plaintes que nous porterons contre toi au jour du jugement[2].» Ces paroles firent

1) Aboulghazi ne parle pas de Issanbey (Tinibey), qui ne fit que passer sur le trône du Qiptchâq. Voy. Hammer, H. de la Horde-d'or, p. 304.

2) قيامت كونى ستينك ايتاكينك وبيزنينك قولوميز mot à mot: Au jour du jugement dernier, le pan de ta robe et nos mains, c.-à-d. Au passage du pont Sirât, nos mains t'arrêteront par le pan de ta robe.

une grande impression sur le khan. Il rassembla une armée et 176
marcha contre Mèlik-Aschraf qui fut défait et mis à mort[1]. Ce Mèlik-Aschraf possédait quatre cents charges de chameau de rubis et de pierres précieuses, sans parler de ses autres trésors. Tous ces rubis et ces pierres précieuses furent distribués entre les troupes du khan. Djâni-Bèk-Khan laissa son fils Birdi-Bèk comme gouverneur de l'Azerbâïdjan et rentra victorieux dans son yourt.

Peu de temps après son retour il fut atteint d'une maladie qui se prolongea. Sentant qu'il ne se relèverait pas de cette maladie, il expédia un courrier dans l'Azerbâïdjan pour rappeler auprès de lui son fils Birdi-Bèk, qu'il avait laissé comme gouverneur de ces pays. Mais sentant sa fin approcher, il fit reconnaître son fils, en son absence, pour son héritier et son successeur. Il donna à ses sujets de bons et sages conseils et mourut en sept cent cinquante-huit[2], avant l'arrivée de Birdi-Bèk-Khan. Il fut enterré à Sèraïtchiq. Il avait régné dix-sept ans.

Birdi-Bèk-Khan, fils de Djàni-Bèk-Khan.

Birdi-Bèk-Khan n'arriva de Tèbriz à Sèraïtchiq qu'après la mort de son père. Pendant trois jours on pleura la mort de Djâni-Bèk-Khan, puis après les cérémonies du deuil Birdi-Bèk-Khan fut proclamé khan par tous les princes du sang et les émirs. Ce prince, d'un caractère cruel et à l'âme noire et méchante, fit tuer tous ses parents, sans exception, pour que le 177
souverain pouvoir, disait-il, lui restât à lui seul. Il ne savait pas que ce monde est périssable. Il mourut enfin en sept cent soixante-deux, après un règne qui n'avait pas même duré deux ans[3].

---

1) En 756 (1335). On suspendit sa tête à la porte d'une mosquée à Tébriz. D'Ohsson, T. IV, p. 741. D'après Djennâbi, en 765. Notre auteur a dit plus haut p. 169 du texte, que Djâni-Bek fit mettre à mort Mèlik-Aschraf en 759.

2) Il a ici une erreur de date, car notre auteur a dit p. 169 du texte, que Djâni-Bèk fit mettre à mort Mèlik-Aschraf en 759.

3) Pour les khans qui ont régné dans le Decht-Qiptchâq après Bèrdi-Bèk, voy. Khondèmir, Khoulâssatoul-Akhbar. Trad. de Grigorieff, et Hammer. H. de la Horde-d'or.

Avec lui s'éteignit la branche de Sâïn-Khan (Batou). Les Uzbeks ont un proverbe qui dit: «Le cou du chameau a été tranché dans la personne de Birdi-Bèk». Les princes qui régnèrent après lui descendaient des autres fils de Djoudji-Khan.

CHAPITRE VIII.

Descendants de Schéïbân-Khan, cinquième fils de Djoudji-Khan, fils de Tchinguiz-Khan, qui ont régné dans le Touran, dans le pays des Qazaques, en Crimée (Qrim) et dans le Mâvérân-Nahr.

Schéïban-Khan, fils de Djoudji-Khan, fils de Tchinguiz-Khan. — Bèhâdour-Khan[1]), fils de Schèïbân-Khan. Djoudji-Bogha, fils de Bèhâdour-Khan. — Bâdâ-Qoul, fils de Djoudji-Bogha. — Mounguè-Timour, fils de Bâdâ-Qoul. — Bik-Qoundi-Oghlân, fils de Mounguè-Timour. — Aly-Oghlân, fils de Bik-Qoundi-Oghlân. — Hâdji-Mohammed-Khan, fils de Aly-Oghlân. — Mahmoudèk-Khan, fils de Hâdji-Mohammed-Khan. — Ibâq[2])-Khan, fils de Mahmoudèk-Khan. — Toulouq-Khan, fils de Ibâq-Khan. — Schamaï-Sultan, fils de Toulouq-Khan. — Ourâz-Sultan, fils de Schamaï-Sultan. — Bèhâdour-Sultan, fils de Ourâz-Sultan. — Mourtazi-Khan, fils d'Ibâq-Khan, fils de Mahmoudèk-Khan ci-dessus mentionné. — Koutchoum-Khan, fils de Mourtaza-Khan, dernier prince de cette branche. Ce Koutchoum-Khan régna dans le Touran pendant quarante ans. Il parvint à un âge très-avancé et finit par perdre la vue. Chassé du Touran par les Ourous (Russes) en mille trois, il s'enfuit chez les Manghoutes, où il termina ses jours.

---

1) On a vu plus haut, page 173 du texte, que Mangou-Timour-Khan donna le pays de Aq-Orda á Bèhadour-Khan, fils de Schèïbân-Khan.

2) Voy. Véliaminof-Zernof, Histoire des khans de Khassimoff. T. II, pp. 239 et 394.

Descendants de Toqaï-Timour, qui ont régné en Crimée. 178

Ouz-Timour, fils de Toqaï-Timour, fils de Djoudji-Khan, fils de Tchinguiz-Khan; — Saritcha, fils de Ouz-Timour; Koundjèk-Oghlân, fils de Saritchâ[1]); — Toqoul-Khodjâ-Oghlân, fils de Koundjèk-Oghlân; — Touï-Khodja-Oghlân, fils de Toqoul-Khodja-Oghlan; — Toqtamisch-Khan, fils de Touï-Khodja-Oghlân. Toqtamisch-Khan eut huit fils: Djèlâloud-dine; — Djabbâr-Birdi; — Koubouk; — Kèrim-Birdi; — Iskender; — Abou-Saïd; — Koutchouk et Qâdir-Birdi.

Toqoul-Khodja mentionné plus haut eut un frère cadet appelé Toulèk-Timour. (Les descendants de Toulèk-Timour furent) Habinè?, fils de Toulèk-Timour; — Hassan-Oghlân, surnommé Itchkili-Hassan, fils de Habinè; — Mohammed-Khan, fils de Itchkili-Hassan; — Tasch-Timour, fils de Mohammed-Khan; — Ghiqâssouddine-Khan, fils de Tasch-Timour; — Hâdji-Guirèï, fils de Ghiqâssouddîne-Khân.

Hâdji-Guiréï eut huit fils: Dèvlèt-Yâr; — Nour-Dèvlèt-Khan; — Haïdâr-Khan; — Qoutlouq-Zèmân; — Kildisch; — Mingli-Guirèï-Khan; — Yamghourtchi — et Ouz-Timour[2]).

Les khans qui règnent en Crimée sont des descendants de Hâdji-Guirèï-Khan; mais, vu l'éloignement où nous sommes de ce pays, nous ne pouvons pas savoir au juste duquel de ses fils ils descendent.

Descendants de Toqaï-Timour qui ont régné dans le pays des Qazâques.

Ouz-Timour, fils de Toqaï-Timour, fils de Djoudji-Khan, fils de Tchinguiz-Khan; — Khodja[3]); fils de Ouz-Timour; — Bâdâ-Qoul-Oghlân, fils de Khodja.....; — Ourous-Khan, fils de Bâdâ-Qoul-Oghlân; — Qoûyourtchiq-Khan, fils de Ourous-Khan; —

1) Voy. Véliaminof-Z. Hist. des kh. de Kassimoff. T. I, pp. 230, 420, 428 et T. II, p. 9.

2) Voy. V.-Z. H. T. I. p. 98.

3) Khodja doit être suivi ou précédé de quelque nom propre.

Barâq-Khan, fils de Qouyourtchiq-Khan; — Abou-Saîd, surnommé Djâni-Bèk-Khân[1]), fils de Barâq-Khan.

Abou-Saîd eut neuf fils: Irântchi[2]); — Mahmoud; Qassim, le même qui eut une guerre avec Mohammed-Khan-Schèïbani et
179 fut cause de sa mort; Itik[3]); — Djânisch; — Qanbar; — Tanisch; — Oussèk; — et Djâouk[4]).

Descendants de Toqaï-Timour, troisième fils de Djoudji-Khan, qui ont régné dans le Mâvèrân-Nahr (Transoxiane).

Ouz-Timour, fils de Toqaï-Timour, fils de Djoudji-Khan, fils de Tchinguiz-Khan; — Ibâï, fils de Ouz-Timour; — Toumghan, fils de Ibâï; — Qoutlouq-Timour-Oghlân, fils de Toumghan; — Timour-Bek-Oghlân, fils de Qoutlouq-Timour-Oghlân[5]); Timour-Qoutlouq-Khan, fils de Timour-Bèk-Oghlân; — Timour-Sultan, fils de Timour-Qoutlouq-Khan; — Mohammed-Khan, fils de Timour-Sultan; — Djavâq-Sultan, fils de Mohammed-Khan; — Manghischlâq-Sultan, fils de Djavâq-Sultan; — Yâr-Mohammed-Sultan[6]), fils de Manghischlâq-Sultan; Djâni-Sultan, fils de Yâr-Mohammed-Sultan; — Dîn-Mohammed-Sultan, fils de Djâni-Sultan; — Nadir-Mohammed-Khan, fils de Dîn-Mohammed-Sultan; — Abdoul-Aziz[7])-Khan, fils de Nadir-Mohammed-Khan.

---

1) ابو سيع لقبى جانى بيك خان Comme on dit: اورده لقبى ايچن باتو. لقبى ساين خان بارغوتاى لقبى قريلتوق محمّد لقبى شاه بخت Mr V.-Zernof T. II, p. 267 dit: Djâni-Bèk-Khan, surnommé Abou-Saïd. Джанибекъ-Ханъ по прозванію Абу-Саидъ.

2) V.-Zernof. Ираиджи, Iraïdji.

3) Ou Atik. Aï-Bèk?

4) Ou Djâdik. جادك? V.-Z. T. II. p. 269 et 124.

5) D'après quelle autorité Aboulghazi fait-il Timour-Bèk-Oghlân, fils de Qoutlouq-Timour-Oghlân, fils de Toumghan, fils de Ibaï?

6) Yâr-Mohammed-Sultan, qui avait dû fuir d'Astrakhan, se réfugia, vers 975 (1567), avec son fils Djâni-Sultan, à Boukhara, auprès d'Iskender-Khan, qui donna sa fille en mariage à Djâni-Sultan.

7) Abdoul-Aziz-Khan, qui succéda en 1055 à son père Nadir-Mohammed-

Les généalogistes Uzbeks affirment que les ancêtres d'Abdoul-Aziz-Khan et des souverains qui ont régné dans le pays des Qazaques et en Crimée (Qrim) descendaient de Toqâï-Timour, troisième fils[1]) de Djoudji-Khan, et que les ancêtres de Hadjim-Khan[2]), d'Abdoullah-Khan et de Koutchoum-Khan, descendaient de Schèïbân-Khan, cinquième fils de Djoudji-Khan. Il faut savoir que les trois derniers khans susmentionnés étaient contemporains et se suivirent de près au tombeau. Nous avons déjà parlé plus haut des autres fils de Djoudji-Khan et de leurs états (yourt).

CHAPITRES VIII et IX.

Descendants de Schèïban-Khan, cinquième fils de Djoudji-Khan. 180

Ces deux chapitres se subdivisent un peu plus bas. Nous avons dû les réunir ici en un seul; ce dont nous avertissons.

Comme il a déjà été dit, Djoudji-Khan avait résolu d'aller soumettre les pays habités par les Mâdjârs, les Baschqourds, les Ourous, les Koûrel et les Némich, et il avait donné à ses troupes l'ordre de se préparer pour une campagne qui devait durer sept ans. Mais il était mort avant d'avoir eu le temps de rassembler son armée. Tchinguiz-Khan,

---

Khan, était né en 1022 (1613). Le chronogramme suivant donne la date de sa naissance.

شهنشاه جمجاه عبد العزیز که مثلش بعالم زمادر نزاده بدواندی اکر
اسب غیرت بهرجا دواندی شهانرا بهر سوپیاده چو تاریخ مولودش از عقل
جستم بتعظیم کفتاکه بابخت زاده, 1022. Voy. plus loin, p. 316 du texte.

1) Le manuscrit Dahl dit ici اون اوچلانچی اوغلی treizième fils.

2) Hadji-Mohammed-Khan, fils d'Agâtaï-Khan.

qui vivait encore à cette époque, avait alors ordonné à son petit-fils Batou, surnommé Sâïn-Khan (le bon prince), fils de Djoudji-Khan, de mettre à exécution le projet qu'avait formé son père. Mais Sâïn-Khan ayant reçu la nouvelle de la mort de Tchinguiz-Khan, pendant qu'il était encore occupé à rassembler ses troupes, (cette expédition fut encore retardée). Okèdaï-Qâân, qui fut proclamé khan deux ans après la mort de Tchinguiz-Khan, renouvella à Sâïn-Khan l'ordre de marcher.

Ce prince entra sur les terres des Ourous et s'avança jusqu'à Moscou (Moskaw), où les souverains des Kourel, des Némich et des Ourous, avaient réuni leurs forces et s'étaient retranchés. On combattit pendant près de trois mois. Enfin Schèïbân-Khan dit un jour à son frère aîné Sâïn-Khan: «Ajoute un corps de cinq à six mille hommes aux troupes que je commande; j'irai pendant la nuit tourner la position de l'ennemi, et je tomberai le matin sur son camp, au moment où vous-même vous l'attaquerez en face». Ce plan fut mis à exécution pendant une nuit, et le lendemain, lorsque l'action commença à s'échauffer, Schèïbân-Khan fondit sur le camp ennemi et arriva au bord du fossé qui l'entourait. Là il descendit de cheval avec toute sa troupe, puis après avoir franchi le fossé et rompu les chaînes de fer avec lesquelles on avait solidement attaché ensemble tous les chariots
181 placés en cercle au-dedans du fossé, il renversa et brisa ces chariots et tomba, la lance et le sabre à la main, sur l'ennemi, qui attaqué ainsi, d'un côté par Sâïn-Khan, et de l'autre par Schèïbân-Khan, fut entièrement défait et perdit soixante et dix mille hommes en ce seul endroit. Tous ces pays se soumirent à Sâïn-Khan.

A son retour de cette campagne, Sâïn-Khan dit au fils aîné de Djoudji-Khan, Orda, surnommé Itchène[1] (son frère aîné): «C'est toi, qui dans cette campagne a fait réussir nos affaires», et il lui donna un *Il* de dix mille tentes. Il loua également beau-

1) Dans le Mt Dahl le mot ایچین Itchène est partout écrit ایلچین Eltchène.

coup son frère cadet Schèïbân-Khan, auquel il donna un Il de quinze mille tentes et de plus le pays des Kourel nouvellement conquis, ainsi que les quatre ourouq des Qouchtchi, des Naïmân, des Qarliq et des Bouïrouk, de ses domaines héréditaires. «Tu auras pour yourt, lui dit-il, tout le pays qui s'étend entre les domaines de mon frère aîné Itchène et les miens; tu pourras passer l'été sur l'Irghiz-Saouq, l'Or, l'Ilèk et à l'est du Yâqiq (Oural), jusque près des montagnes de l'Oural, et l'hiver dans le Qârâ-Qoum, l'Arâ-Qoum, sur les bords du Sîr et vers l'embouchure du Djou[1]) et du Sari-Sou. Schèïban envoya un de ses fils avec des beks expérimentés et sa tribu dans le pays des Kourel qui est resté ainsi, de père en fils, entre les mains des descendants de Schèïbân-Khan. On prétend que les princes qui règnent aujourd'hui sur les Kourel, sont encore des descendants de Schèïbân-Khan. Mais ce pays est loin, et Dieu seul sait si ce qu'on dit à ce sujet est vrai ou faux.

Schèïban-Khan mourut après avoir passé quelques années
dans les pays susmentionnés. Il eut douze fils dont voici les noms:
Bâinâl; — Bèhâdour; — Qadâq; — Balqâ; — Tchèrîk; —
Merguène; — Qourtougha; — Ayâtchi; — Saïghan; — Bè- 182
yandjar; Madjar et Qountchi.

Schèïbân-Khan eut pour successeur son second fils Bèhâdour-Khan qui eut deux fils, dont l'aîné s'appelait Djoudji-Bougha et le cadet Qoutlouq-Bougha. Djoudji-Bougha qui succéda à son père eut quatre fils: Bâdâ-Qoul, Biktimour, Niqtchâr et Ys-bougha. Après la mort de Djoudji-Bougha, son fils Bâdâ-Qoul monta sur le trône de son père. Il n'eut qu'un fils, nommé Ming-Timour qui, à cause de sa bravoure et de son esprit, fut appelé Koulouk-Ming-Timour. On appelle en turc *Koulouk* quelqu'un qui croit fermement que, si une chose qu'il a dite se réalise, il ne connaîtra jamais le malheur.

Koulouk-Ming-Timour-Khan eut six fils: Ilbâk, — Djanta,

1) Djou ou Tchou.

— Foulâd, — Souyounitch; — Timour; — Tounka-Bik-Qoundi. Ming-Timour laissa en mourant sa couronne à son fils Foulâd, qui eut deux fils; Ibrahim et Arab-Châh. Les Uzbeks ont fait de ces deux noms Issa-Arab.

Descendants de Scheïban-Khan qui ont régné dans le Mâvèran-nahr (Transoxiane).

Aboul-Khaïr-Khan [1]), fils de Dèvlèt-Chèikh-Oghlân, fils d'Ibrahîm-Oghlân, fils de Foulâd, fils de Ming-Timour, fils de Bâdâ-Qoul, fils de Djoudji-Bougha, fils de Bèhâdour, fils de Schèïban-
183 Khan, fils de Djoudji-Khan, fils de Tchinguiz-Khan; eut onze fils [2]) dont l'aîné Châh-Boudâq-Sultan eut deux fils: Mohammed, surnommé Châh-Bakht (Que la miséricorde de Dieu soit sur lui!). Mohammed-Châh-Bakht était poète et, comme il descendait de Chèïban-Khan, il s'était donné le nom poétique (Takhallous) de Schèïbâni (Que la miséricorde de Dieu soit sur lui!). Le fils cadet de Châh-Boudâq-Sultan ci-dessus mentionné était Mahmoud-Sultan, qui eut pour fils Obèïdoullâh [3]).

1) Aboul-Khaïr-Khan, né en 816 (1413), mourut en 874 (1469), dans l'année de la souris, à l'âge de cinquante-sept ans. Târikh-i-Aboul-Khaïr-Khani. 346 verso. دريتچاه وفتو سالكى در تاريخ سنه اربع و سبعين وثمانمايه موافق سيچقان ييل Aboul-Khaïr-Khan eut trois femmes: 1) Aghanâq-Biguè, de la tribu des Bourgout et mère de Châh-Boudâgh-Sultan et de Khodja-Mohammed-Sultan; 2) une de la tribu des Qoungrât, mère de Haïdar-Khan, de Seïd-Babâ-Khan, de Sandjar-Sultan et de Chèïkh-Ibrahim-Sultan; 3) Rab'a-Sultan-Bèguim, fille d'Olough-Bèg et mère de Koutch-Koundji-Khan, de Souïounitch-Khodja-Khan et de Aq-Bouroun-Sultan, f. 347. D'après Djennâbi, Aboul-Khaïr-Khan n'eut de Rab'a-Bèguim que deux fils: Koutch-Koundji et Souïounitch-Khodja, f. 910 verso.

2) Aboulghazi ne nomme que deux de ces fils. Voy. les noms des onze fils d'Aboul-Khaïr. Table № 1.

3) Obèïd-Oullâh-Khan, second fils de Chah-Boudâq, eut deux fils: 1) Abdoul-Aziz, qui ne laissa pas de fils; 2) Mohammed-Rahim, qui eut un fils nommé Bourhân-Sultan: Târikh-i-Timouri, p. 93. Schèïbâni-Nâmèh, trad. de M. Bérézine, p. 62, ligne 31, au lieu de Obèïdoullah-Khan (Обеидулла-Ханъ) on lit Abdoullah-Khan. У Махмудъ-Султана сынъ Абдулла-Ханъ. Erreur bien explicable, dans un ouvrage où, comme dans le Schêïbani-Namé et l'Histoire d'Aboulghazi on voit cité et répété un nombre effrayant de noms propres.

Le second fils d'Aboul-Khaïr-Khan se nommait Khodja-Mohammed; mais les Uzbeks l'appelaient Khodjou'am-Tintèk (Khodja-Mohammed l'idiot). Son fils Djâni-Bèk[1]) était également sot. Le fils de ce dernier, Iskender[2]), était aussi mal partagé du côté de l'esprit; mais il y avait en lui deux choses bonnes. D'abord il faisait toujours avec une assiduité merveilleuse ses prières obligatoires (Namaz-i-fârizè), ainsi que ses prières surérogatoires (Namaz-i-nâfilè), et puis c'était un homme unique à lancer et à soigner un faucon.

Iskender fut le père du célèbre et fameux Abdoullâh-Khan[3]) dont le fils Abdoul-Mou'mine fut le dernier prince de cette maison. Nous ne parlerons pas ici d'Abdoullâh-Khan, dont l'histoire est bien connue partout.

---

1) Djâni-Bèk eut douze fils. Voy. la Table № 1.

2) Iskender-Khan eut cinq fils. Voy. T. № 1. Iskender-Khan régna de 968 à 991 (1561—1583). Véliaminoff-Z. Monnaies Boukhares et Khiviennes (Монеты Бухарскія и Хивинскія). Les deux chronogrammes suivants nous donnent la date de sa mort:

حيفا از پادشاه درويشان 991

آه از شاه عاقبت محمود 991

3) Abdoullâh-Khan né en 940. Le vers suivant donne deux fois la date de sa naissance.

حاكم نامى توشاه جهان   منزل على قود ارامان

940.   940.

Monté sur le trône en 991. Voy. Histoire d'Abdoullâh-Khan par Hâfiz-Tânich. حافظ تانيش Le titre même de cette histoire شرف نامه شاهى Chèrèf-nâmè-i-Châhi, forme un chronogramme qui donne la date de l'avènement d'Abdoullâh au trône. 991. (Cette histoire d'Abdoullâh-Khan par Hâfiz-Tanich est souvent appelée, par nos orientalistes, simplement Abdoullâh-Nâméh. On évite ainsi de confondre cet ouvrage avec le شرف نامه Chèrèf-Naméh. Histoire des Kourdes,

CHAPITRE IX.

Descendants de Chèiban-Khan, cinquième fils de Djoudji-Khan, fils de Tchinguiz-Khan, qui ont régné dans le Khârezm.

A la mort de Foulâd[1]), ses deux fils (Ibrahîm et Arab-Châh) partagèrent entr'eux les domaines de leur père, mais ils
184 continuèrent à vivre ensemble, passant l'été près des sources du Yâïq (Oural) et l'hiver près de l'embouchure du Syr-(Dèriâ). Ils jouirent d'une vie heureuse et paisible. Arab-Châh laissa en mourant sa couronne à son fils Hadji-Touli[2]), qui eut pour successeur son fils unique Timour-Chèïkh. Ce dernier prince était encore à la fleur de l'âge, lorsqu'il fut tué par des Qalmouqs, qui étaient venus fondre sur ses aoûls au nombre de deux mille. Transporté de colère, Timour-Chèïkh s'était mis aussitôt à leur poursuite et les avait atteints, avant que toutes ses troupes eussent pu se rassembler. Il attaqua néanmoins, mais il fut défait et périt dans ce combat.

Il était mort sans laisser d'héritier, ni fils, ni frère cadet. Aussi le pays ne tarda pas à être attaqué par l'ennemi, et les

---

par Chèrêf, prince de Bidlîs, publiée par V. Véliaminoff-Zernoff. St.-Pétersbourg. 1860—62). Abdoullâh-Khan mourut en 1006 (1598). Chronogr.

1006 قايم شد قيامت

1006 حضور قلب چو بودى بذات او كرديد

حساب سال وفاتش سر حضور برفت

Retranchez de حضور la lettre ح et vous aurez ضور 1006. L'auteur du Tarikh-i-Timouri fait remarquer que les mots: عبد الله بهادر خان que l'on trouve sur les monnaies de ce prince, donnent la date de la dernière année de son règne. 1005 (1597).

1) Foulâd, fils de Ming-Timour-Khan.

2) Dans le Chèïbâni-Namèh. Éd. Bérézine Hadji-Touli est appelé توغلوق حاجى Toughlouq-Hâdji (У Пулада сынъ Арабъ-Шахъ, у этого сынъ Тогг-Лугкъ-Хаджи. Trad. p. 51.

sujets, séparés de leur prince, allèrent dans leur désespoir se mettre sous la protection d'autres princes. Les aqsaqâl (anciens) de la tribu des Ouïghours vinrent alors à la tente de la khanîm (veuve du khan) pour prendre congé d'elle. «Toute la tribu est déjà partie, lui firent-ils dire, et nous nous allons la suivre. Mais, ajoutèrent-ils, comme notre khan avait plusieurs femmes et beaucoup de concubines, voyez si quelqu'une ne porte pas dans son sein un gage de sa tendresse, dans ce cas nous ne nous éloignerons pas avant la naissance de son enfant». La khanîm leur répondit qu'aucune des femmes ni des concubines du défunt n'était enceinte, mais qu'elle portait elle-même depuis trois mois un enfant dans son sein. Tous les Ouïghours se décidèrent alors à rester avec l'ordou. Cette nouvelle étant parvenue à la connaissance des naïmans qui s'étaient déjà éloignés, ils résolurent d'arrêter leur marche et de former, en attendant la naissance de cet enfant, un camp à part, sans retourner à l'ordou ni
se rendre auprès d'un autre prince. Les autres tribus partirent 185
et allèrent se mettre au service d'autres princes (tourè).

Après six mois, la khanîm mit au jour un fils auquel on donna le nom de Yâdigar. Les Ouïghours envoyèrent un homme aux tribus qui s'étaient éloignées. «Va, lui dirent-ils, et demande-leur un *souyoundji* (présent pour la bonne nouvelle)». Cet homme se rendit d'abord auprès des naïmans, qui lui donnèrent en *souyoundji* un cheval noir et revinrent à l'ordou. A leur arrivée, la khanîm prit le nouveau-né dans ses bras, l'apporta dans la tente où son père tenait ses audiences et l'assit à la place d'honneur. Les Ouïghours, qui voulaient traiter les Naïmans comme des hôtes, leur cédèrent le côté gauche, comme la place d'honneur; car chez les Mogols, le côté gauche a la priorité sur le côté droit, parce que c'est à gauche que le Très-Haut a placé le coeur, ce souverain du royaume du corps. C'est pour cette raison que jusqu'à ce jour les Naïmans sont toujours placés à la gauche, comme à la place d'honneur.

Tous les anciens serviteurs de Timour-Chèïkh revinrent,

pleins d'espérance, se réunir autour de son jeune fils. Ils avaient à leur tête les Ouïghours et les Naïmans, qui s'appelèrent les qaratchis des enfants de Yâdigar-Khan. Dans la langue des Uzbeks le mot qaratchi signifie un homme qui, dans le malheur comme dans la prospérité, reste inébranlable dans sa fidélité et dans son dévouement[1]).

Yâdigar devint grand et eut quatre fils: le premier se nommait Berkè, le second Aboulèk, le troisième Aminèk et le quatrième Abak[2]). La langue mogole n'était pas encore tout-à-fait tombée en oubli à cette époque. Le mot A*mîn* a, en mogol, la même signification que *Djân* en arabe[3]), *Housch* en tâdjik (persan) et *Tîn* eu uzbèk. La lettre *k* du mot *Aminèk* est ce que les
186 Arabes appellent Kâf-i-Tasghir (k, signe du diminutif), qui dans la langue des Uzbeks se forme au moyen des terminaisons *ghiner* ou *guinè*. Par exemple: *ât*, cheval, *âtghina*, petit chèval; *kschi*, homme, *kschi guinè*, petit homme, donc *aminèk*, signifie *djânghina*, petite âme. Maintenant ne nous éloignons pas tròp de nòtre sujet.

Berkè-Sultan, fils aîné de Yâdigar-Khan, était un homme d'une force et d'un courage prodigieux. On dit que Dieu avait formé sa poitrine d'une seule pièce. Il y a toujours des cartilages entre les os de la poitrine, mais chez lui il n'y en avait point, c'était une seule pièce (une seule plaque ou planche).

Berkè-Sultan était contemporain d'Aboul-Khaïr, mais il était encore à la fleur de l'âge, lorsque ce dernier touchait déjà au terme de sa carrière.

---

1) Sur les Qaratchis en Crimée, à Kazan, à Kassimoff, chez les Nogaïs et chez les Qazaqs, voyez Véliaminoff-Zernoff, Hist. des khans de Kassimoff, T. II, pp. 419 et suivantes.

2) Chèïbani N. éd. Bérézine. Texte p. 55 بورکه انکه آبلالا ايلپانك Trad. p. 51 Бурка, Абка, Аблакъ и Ильпанекъ. (Bourka, Abka, Ablak et Ilpanèk.)

3) Djân est un mot persan et non arabe.

Dans le Mâvèrân-Nahr, Abou-Sa'ïd-Mirzâ[1]), descendant de Timour-Bèï, avait fait périr un de ses propres parents[2]), nommé Abdoullatif-Mirzâ[3]), et s'était emparé de ses états. Mirzâ-Mohammed-Tchouki, fils de cet Abdoullatif-Mirzâ, était venu se réfugier auprès d'Aboul-Khaïr-Khan, dont la femme[4]) était la

---

1) Abou-Sa'id-Mirzâ, autrement appelé Sultan-Abou-Sa'id, était fils de Mirzâ-Sultan-Mohammed, fils de Baissanqour, fils de Châh-Roukh, fils d'émir Timour-Kourègân (Tamerlan). Mirzâ-Sultan-Mohammed est appelé par Mirkhond روضة الصفا M[it] de l'Académie Imp. des sciences, une fois, fils de Baïssanqour. f. 207, et une fois fils de Mirûn-Châh. f. 221. Târikh-i-Tim. id. voy. pp. 63. V. et 65.

2) Par les mots: اوزقرینداشلارینذین notre auteur veut dire ici, un de ses propres parents.

3) Abdoullatif-Mirzâ était fils du célèbre Qlough-Bèk, fils de Châh-Roukh, fils de Tamerlan.

4) Cette épouse d'Aboul-Khaïr-Khan s'appelait ربعه سلطان بیکیم Rab-a Sultan-Biguime. Elle était fille d'Ólough-Bèk, père de Sultan-Abdoullatif-Mirzâ et de Sultan Abdoul-Aziz. Voy. Tarikh-i-Timouri. M[it] de l'Institut oriental, p. 93. Olough-Bèk fut mis à mort en 853, sur l'ordre de son fils Abdoullatif-Mirzâ par un nommé Abbâs, dont Olough-Bèk avait fait mourir le père. Le chronogramme suivant, composé à l'occasion de la mort d'Olough-Bèk et cité dans le Tarikh-i-Timouri, f. 62, donne en même temps la date de la mort de ce prince et le nom de son meurtrier:

الغ بیک بحر علوم است و حکم کر دین نبی را ازو بود پشت رعیاس

سهل سهادت چشید از ان کشت تاریخ عباس کشت

Les deux mots: عباس کشت «Abbâs l'a tué» donnent la date 853. Six mois plus tard Abdoullatif, qui avait également fait mourir son frère cadet Abdoul-Aziz, périt lui-même de la main de Bâbâ-Hussèïne, serviteur d'Olough-Bèk et d'Abdoul-Aziz. Le chronogramme باباحسین کشت «Bâbâ-Hussèïne l'a tué», donne aussi la date de sa mort et le nom de son meurtrier 854. Pour les détails voyez Mirkhond, Khondèmir et Mir Chèrif-Raqim. Abdoullatif eut pour successeur Abdoullâh, fils d'Ibrâhim, fils de Mirzâ-Châh-Roukh, fils de Tamerlau. Voy. Mirkhond. Le sultan Abou-Saïd fut mis à mort le 16 de rèdjèb 873 (1468), dans la plaine de Moghân, par Yadigâr-Mohammed-Mirzâ, fils de Sultan-Mirza-Mohammed, fils de Baïsonqour, fils de Châkh-Roukh. On trouve dans le Târikh-i-Timouri le chronogramme suivant, qui donne la date de sa mort.

بسکه خون میچکیدش از دم تیغ کشت تاریخ فوت او خون ریز

Qui répand le sang 873. On peut citer encore le chronogramme suivant:

مقتل سلطان ابو سعید 873.

sœur d'Abdoullatif-Mirzâ et la tante de Mohammed-Tchouki. Ce dernier était déjà depuis quelque temps à la cour d'Aboul-Khaïr-Khan, lorsqu'un homme, arrivé du Mâvèrân-Nahr, apporta la nouvelle qu'Abou-Sa'ïd-Mirza était parti de Samarcande pour faire une expédition dans le Khorâssan, d'où il avait même l'intention de pousser jusque dans le Mâzendèrân. Mirza-Mohammed-Tchouki demanda alors des troupes à Aboul-Khaïr-Khan pour marcher sur le Mâvèrân-Nahr. Le khan fit appeler Berkè-Sultan et lui dit: «Mirzâ-Mohammed-Tchouki me demande un secours en troupes; mais aucun de mes fils ni de mes frères cadets n'est en état de commander cette expédition. Tu es toi-même un de mes fils; pars donc toi-même avec tes troupes, auxquelles je
187 joindrai de mon côté quelques guerrier». Berkè-Sultan agréa cette proposition et partit avec Mohammed-Tchouki-Mirzâ, à la tête d'une armée de trente mille hommes.

A leur arrivée près de Taschkend, Mohammed-Tchouki-Mirzâ fut rejoint par la tribu des Djaghataïs, qui avaient appartenu précédemment à son père et à lui-même, et qui étaient peu dévoués à Abou-Sa'ïd-Mirzâ. Ensuite Berkè-Sultan entra à Taschkend, d'où il marcha sur Châh-Roukhiè [1]) dont il se rendit maître. De là il traversa le Syr et s'avança sur Samarcande.

L'émir Mèzèd, de la tribu d'Arghoun, qu'Abou-Sa'ïd-Mirzâ, en partant pour le Khorassan, avait laissé comme gouverneur à Samarcande, sortit de la ville avec ses troupes et vint lui présenter le combat. Berkè rangea ses troupes en bataille. Il plaça au centre Mohammed-Tchouki-Mirzâ, à la tête du corps des Djaghataïs, à l'aile droite un nommé Bischkend-Oghlân, à la

D'après le Matla-èssadèïn, le sultan Abou-Saïd fut tué le 22 de rèdjèb 873. Yâdigar-Mohammed-Mirzâ fut tué lui-même le 28 du mois de safar 875 (1470) par ordre de Mirzâ-Sultan-Hussèïn. Les mots شهر صفر mois de safar donnent la date de sa mort. Voy. Tarikh-i-Timouri et Matla-èssadèïn. Il serait facile de multiplier les citations, mais comme dit Aboulghazi «ne nous éloignons pas trop de notre sujet» et revenons modestement à notre rôle de traductèur.

1) Châh-Rouhkhiè dans le Mâvèrân-Nahr, fondée en 818 (1415) par Châh-Roukh-Mirzâ, fils de Tamerlan.

tête du corps auxiliaire fourni par Aboul-Khaïr-Khan, et prit lui-même le commandement de l'aile gauche. Dans le combat qui eut lieu non loin de la ville, le Dieu Très-Haut accorda la victoire à Berkè-Sultan et abattit l'étendard de l'émir Mèzèd l'Arghoun, dont les troupes furent poursuivies, l'épée dans les reins, jusqu'aux portes de la ville, par les Djaghataïs, qui revinrent alors sur leurs pas.

Cependant l'émir parvint à se sauver et à se jeter dans la ville. Il désigna des hommes pour la garde des portes et la défense des tours, et se prépara à soutenir un siége. En même temps, l'émir Mèzèd avait expédié un courrier à Abou-Sa'ïd-Mirzâ pour lui exposer l'état critique dans lequel il se trouvait. A la réception de cette nouvelle, Abou-Sa'ïd-Mirzâ avait aussitôt donné à ses troupes, qui se trouvaient dans le Khorassan, l'ordre de se rassembler en toute hâte, et il avait repris lui-même le chemin de Samarcande à la tête d'une nombreuse armée.

Cependant Mohammed-Tchouki-Mirzâ s'était avancé jusqu'à Koufine[1]) et Kerminè; il avait soumis tout le Mâvèrân-Nâhr à l'exception de Samarcande et de Boukhara, et avait placé des 188
daroughas dans tous les pays conquis.

Ce fut alors qu'on reçut la nouvelle qu'Abou-Sa'ïd-Mirzâ était déjà arrivé à Balkh avec une grande armée. Tous, grands et petits, se réunirent alors pour tenir conseil. «Grâce à Dieu, dit Berkè-Sultan, nous voici maîtres de Taschkend, du Turkestan et du Mâvèrân-Nâhr. Nous avons ici une nombreuse armée de Djaghataïs et d'Uzbeks, et nous ne manquons de rien. Portons-nous sur l'Amou-Dèriâ pour empêcher l'ennemi de passer le fleuve. S'il réussit à le passer, nous combattrons». Mais les bèks

---

1) Mr Fraehn, dans sa Recensio numorum muhammedanorum Ac. Imp. scient. Petropolitanae a. 1826, dit en parlant de cette ville p. 436: Urbem كوفين frustra quaesivi, et à l'Index urbium p. 712 كوفن Kufen (urbs Chorasaniae). Cette distraction de notre savant orientaliste a d'autant plus lieu de nous surprendre que dès 1824, il avait écrit sa préface à l'édition de Kazan, où le nom de la ville de Koufine se trouve deux fois, p. 104, ligne 28 et p. 212, ligne 6.

djâghataïs furent d'avis qu'il valait mieux retourner sur ses pas, se retirer au-delà du Syr et prendre position à Châh-Roukhiè. «Nous ne pourrons pas, dirent-ils, nous maintenir dans le Mâvèrân-Nâhr; c'est bien assez si nous pouvons garder Taschkend et le Turkestan».

Mohammed-Tchouki-Mirzâ reconnut toute la justesse de l'opinion de Berkè-Sultan, mais, ne pouvant faire changer d'avis à ses bèks, il partit de Kerminè et se dirigea sur Châh-Roukhiè. Les troupes djaghataïs s'imaginant alors que Mohammed-Tchouki-Mirzâ ne se sentait pas assez fort pour se mesurer avec Abou-Sa'ïd-Mirzâ et qu'il prenait la fuite, désertèrent ce jour même pour passer du côté d'Abou-Sa'ïd-Mirzâ.

Furieux de voir que son avis n'était pas écouté, qu'il ne restait plus un seul Djaghataï, et que le Mâvèrân-Nâhr allait ainsi retomber au pouvoir de l'ennemi, Berkè-Sultan ordonna alors à ses troupes de piller et de ravager le Soghd. Pendant trois jours ces troupes parties de Koufine livrèrent au pillage les environs de Samarcande, et après avoir enlevé tous les troupeaux qu'elles purent chasser devant elles, et tout le butin qu'elles purent charger sur leurs chameaux, elles rejoignirent Berkè-Sultan, qui reprit le chemin de son pays.

A la nouvelle de la retraite de Mohammed-Tchouki-Mirzâ sur Châh-Roukhiè, Abou-Sa'ïd-Mirzâ se mit à sa poursuite et vint mettre le siége devant Châh-Roukhiè, où Mohammed-Tchouki-Mirzâ s'était enfermé. Mais tous les efforts qu'il employa, pendant quatre mois, pour se rendre maître de cette place, restèrent
189 inutiles. Enfin le khodja Obéïd[1]) se rendit de Samarcande, comme médiateur, auprès de Mohammed-Tchouki-Mirzâ. Il lui promit sous serment qu'il ne lui serait fait aucun mal, et l'engagea ainsi à sortir de la forteresse et à se présenter à Abou-Sa'ïd-Mirzâ. Ce dernier remplit effectivement la promesse faite

1) D'après le Habib-es-siar خواجه ناصر الدين عبد الله Khodja-Nâssir-eddine-Abdoullâh et d'après le Matla-essadèïn خواجه ناصر الدين عبيد الله Khodja-Nassir-eddine-Obèïdoullâh.

à Mohammed-Tchouki-Mirzâ et ne le fit pas mettre à mort; mais il le fit enfermer dans le fort d'Ikhtyâr-ed-dine[1]), dans le Khorâssan.

Ces évènements eurent lieu en huit cent soixante.

Moussâ-Bèk, le Manghout, vient demander des secours à Berkè-Sultan.

La guerre avait éclaté entre Moussa-Beï et Qoudjâsch-Mirzâ, et les deux partis en étaient venus aux mains. La victoire s'était déclarée pour Qoudjâsch-Mirzâ, et Moussa-Bèï avait dû prendre la fuite. Prenant alors conseil des siens et de lui-même, Moussa-Bèï se dit: «A qui irai-je m'adresser pour m'aider à tirer vengeance (de mon ennemi). Si quelqu'un peut me tirer de ma malheureuse situation, c'est Berkè-Sultan et personne autre». Il se rendit donc auprès de Berkè-Sultan, auquel il exposa la situation dans laquelle il se trouvait. Celui-ci lui fit le meilleur accueil et lui dit: «Si je pense faire quelque chose pour toi, je ne me ménagerai pas. Que mon père devienne khan, et tu seras un des plus grands bèks de sa cour». Il fit alors rassembler tous les sujets et toutes les tribus de Yâdigar-Khan. et dans un grand festin Yâdigar-Khan, son père, fut placé *sur le feutre blanc* et proclamé khan. Il est bien connu de tous les Uzbeks que c'est à cet évènement que fait allusion cette expression.» Aboul-Khaïr Qâdhi-Bèk, Yâdigar-Khan et Moussâ-Bèk.»

Après (les fêtes du couronnement) Berkè-Sultan s'occupa des préparatifs nécessaires pour une expédition, et partit avec Moussa-Bèk, auquel il confia le commandement de son avant-

1) Sa forteresse d'Ikhtiâr-eddine à Hèrât fut construite par le roi Kourt Mèlik Fakhr-èddine. ملك فخرالدين كرت. (Târikh-i-Timouri, f. 58). Sur la dynastie des rois Kurt à Hèrât, voyez Extraits de la Chronique persane d'Hèrât, par Barbier de Meynard. J. Asiat. Mai 1861, p. 438. Sur la forteresse d'Ikhtiâr-eddine voyez également le Khoulâsatoul-âkhbâr, le Matla-èssadèïn et Notices et extraits. Tome XIV, p. 269.

Mohammed Djouki-Mirzâ, fils d'Abdoullatif Mirzâ, mourut le 5 du mois de zilhidjè 868 et fut enterré dans la chapelle du Moussalla à Hèrât. Voy. N. Khanikoff. Lettre à Mr Reinaud. Journ. Asiat., *oct. 1862*, page 537.

garde. On était en hiver; des neiges profondes arrêtaient leur marche, les chevaux commençaient à maigrir, et les provisions étaient presque épuisées. Les troupes voulurent retourner sur leurs pas, mais Berkè-Sultan déclara qu'il ne ferait pas un pas
190 en arrière. Après quelques jours de marche l'armée se trouva dans un état encore plus pitoyable. Enfin tous les bèks, Moussa-Bèï à leur tête, se rendirent auprès du sultan pour lui représenter qu'il valait mieux retourner sur ses pas. L'armée dépérit, lui dirent-ils; où irons-nous sans chevaux? Si l'expédition n'a pas réussi cette année, eh bien, nous reviendrons l'année prochaine. Avançons encore aujourd'hui et demain, leur répondit le sultan, si nous trouvons quelque trace de l'ennemi, nous agirons en conséquence, si non, nous retournerons sur nos pas». Après cette réponse, Berkè-Sultan monta à cheval et continua à avancer. C'était le matin. Il arriva près d'une élévation qui se trouvait devant eux. Le sultan gravit cette élévation et vit au-delà du Qir, dans une vallée profonde, un grand nombre de tentes. Il redescendit alors et s'arrêta dans cet endroit d'où il envoya deux hommes sûrs pour prendre langue. Ceux-ci ramenèrent un tavardji[1]), qui apprit au sulthan que ces tentes étaient celles de Qoudjâsch-Mirzâ. Berkè-Sultan remonta tout de suite à cheval avec sa troupe et fondit à l'improviste sur les tentes de Qoudjâsch-Mirzâ, qui fut fait prisonnier et mis à mort. Le sultan livra au pillage les aouls, où l'on fit une grande quantité de prisonniers; et le reste de la tribu se soumit. Berkè-Sultan épousa une fille de Qoudjâsch-Mirzâ nommée Malaï-khanzâdè et passa l'hiver dans cet endroit, d'où il retourna le printemps suivant dans son yourt.

Mort de Yâdigar-Khan, d'Aboul-Khaïr-Khan et de Berkè-Sultan.

Yâdigar-Khan mourut quelques années après cet évènement. Il fut suivi de près au tombeau par Aboul-Khaïr-Khan, prince

1) Tavardji. Homme qui a soin des troupeaux, berger, pâtre.

brave et entreprenant, bon pour ses amis, mais terrible pour ses ennemis. De tous ses parents il n'y en avait pas un auquel il n'eût fait sentir la force de son bras, et qu'il n'eût forcé de reconnaître son autorité. Pour cette raison tous ses parents se révoltèrent un jour contre lui et le tuèrent. Aboul-Khaïr-Khan 191
avait un grand nombre de fils et de petits-fils[1]), mais ses ennemis étaient nombreux. Quelques-uns de ses fils tombèrent avec lui sous le fer de l'ennemi, les autres durent chercher leur salut dans la fuite, et tous les sujets du khan furent dispersés des quatre côtés.

Agissant alors, d'après le vieux dicton: «Si tu vois l'ennemi piller de tous les côtés la maison de ton père, va et pille avec eux», Berkè-Sultan vint aussi, de son côté, prendre part au pillage des biens d'Aboul-Khaïr-Khan.

Quelques années après la mort d'Aboul-Khaïr-Khan, naquit Châh-Bakht-Khân, petit-fils d'Aboul-Khaïr-Khan[2]). Ce prince brave et entreprenant rentra dans les domaines de son grand-père, où il s'occupa à rassembler ses sujets affaiblis et dispersés.

---

1) Voy. la Table No. I.

2) Mohammed, Châh-Bakht-Chèïbâni-Khan, fils de Châh-Boudaq, fils d'Aboul-Khaïr-Khan, régna 911—916 (1505—1510). Voy. Vèliam. Zer. Monnaies boukhares.

D'après le Tarikh-i-Timouri par Mir Chèref-Râqim. (M[it] de l'Institut oriental, pp. 95—96.) Mohammed Chèïbâni-Khan, dont la mère s'appelait Qouri-Biguém. قوری بیگم, naquit en 855 (1451). Il arriva dans le Mâvèrân-Nahr et s'empara de Samarcande où il monta sur le trône en 906 (1500), dans l'année même où mourût dans le Kân-i-goul کان گل, sur les bords du Zer-Afschân, le gouverneur de Samarcande, Sultan Aly-Mirzâ, fils de Sultan Mahmoud, fils de Sultan Abou-Sa'id, fils de Mirzâ Sultan Mohammed. Voy. plus haut p. 186, du texte No. 1.

Maulânâ-Badakhschâni qui était au service de Mohammed-Khan-Chèïbâni nous a laissé, dans le chronogramme suivant, la date de l'arrivée de Chèïbâni dans le Mâvèran-Nahr.

بدخشی بعد گرچه گفت تاریخ

ولی تاریخ دوران تو خوش گفت 906

Chèïbâni-Khan mourut en 916 (1510). Voyez plus loin, p. 208 du texte No. I.

Il cacha soigneusement les sentiments d'inimitié qu'il nourrissait contre Berkè-Sultan et entretint longtemps avec lui les mêmes relations amicales qu'avait eues son grand-père. Enfin, une année, ils vinrent tous les deux prendre leurs quartiers d'hiver près de l'embouchure du Syr. Châh-Bakht était campé plus haut que Berkè-Sultan, à un coude formé par le fleuve. Un jour il fit donner à toutes ses troupes l'ordre de venir passer la nuit près de sa tente, disant qu'il voulait partir pour la chasse, le lendemain au point du jour. Les troupes s'étant toutes rassemblées autour de lui, il les fit monter à cheval au milieu de la nuit et ses dirigea sur le camp de Berkè-Sultan. «Demain, au point du jour, leur dit-il alors, nous fondrons sur les tentes de Berkè-Sultan. Ayez soin de bien cerner sa tente et de vous emparer de lui, sans chercher à faire d'autres prisonniers». Le lendemain au point du jour, les troupes fondirent, comme l'avait dit Châh-Bakht-Khan, sur les tentes de Berkè-Sultan, qu'elles cherchèrent inutilement. On interrogea ses esclaves et ses servantes, dont on reçut pour toute réponse que le sultan se trouvait encore dans sa tente au moment où on était venu les atta-
192 quer, mais que s'étant tous aussitôt dispersés, ils ne pouvaient pas savoir ce qu'il était devenu. Maintenant parlons de Berkè-Sultan. Le sultan qui, au moment de l'arrivée de l'ennemi, était effectivement dans sa tente et tout déshabillé, avait entendu le bruit des pas des chevaux. Il n'avait eu que le temps de se jeter sur les épaules une pelisse de zibeline et de sortir nu-pieds de sa tente. Apercevant alors l'ennemi, il s'était jeté, en courant sur la glace, dans les roseaux d'un grand marais qui était devant la porte de sa tente; car son camp se trouvait dans un des coudes du fleuve. Le froid était grand. Pendant qu'il courait sur la glace, il avait mis le pied sur un roseau coupé et s'était fait au pied une blessure d'où le sang ne cessait de couler. Malgré cette blessure, il était pourtant parvenu sans s'arrêter, jusque dans l'épaisseur des roseaux, où il s'était assis après avoir enveloppé son pied dans un pan de sa pelisse.

Cependant Châh-Bakht-Chèïbâni-khan avait envoyé des gens
pour saisir tous ceux qui avaient pris la fuite et chercher les traces
de Berkè-Sultan. Ce dernier avait un inâq du nom de Mounga,
de la tribu des Ouïghours, et qui avait aussi pris la fuite. Ayant
été rencontré par un de ceux qui étaient à la recherche du sul-
tan et qui lui demanda qui il était, l'inâq lui répondit: «Je suis
celui que vous cherchez». L'inâq était à pied. Cet homme qui
était à cheval, craignant de descendre de son cheval pour s'em-
parer de l'inâq, se mit à pousser des cris pour appeler à son aide
ses compagnons, qui accoururent tous à sa voix. Mounga fut
donc saisi et amené à Châh-Bâkht-Chèïbânî-Khan par ces gens
qui se présentèrent en disant: «Nous avons trouvé Berkè». Mais
le khan et tous ceux de sa cour connaissaient Berkè-Sultan.
«Ce prisonnier, dit le khan, n'est pas Berkè, mais Mounga, l'i-
nâq de Berkè. Pourquoi, lui demanda alors Châh-Bakht-Khan,
t'es-tu fait passer pour Berkè-Sultan? Parce que, lui répondit
Mounga, j'ai longtemps mangé son sel, et que j'ai toujours par- 193
tagé ses fatigues et ses dangers. J'ai pensé que si je parvenais
à rassembler autour de moi tous ceux que tu as envoyés à la re-
cherche de ce vieillard, il pourrait plus facilement s'échapper.
Voilà ce que j'ai fait. Quant au reste, tu sais ce que tu as à
faire». Châh-Bakht-Khan admirant le généreux dévouement de ce
serviteur lui fit grâce de la vie et le combla de présents.

Tout le monde se remit à la recherche de Berkè-Sultan. Il
était tombé cette nuit même près d'un amas de neige. Un des
gens de Châh-Bakht-Khan ayant vu, sur la lizière de l'aoul, l'em-
preinte de pieds nus sur la neige, se mit à suivre ces traces, qui
le conduirent jusque près des roseaux de l'étang, où il vit, sur la
glace, les traces du sang qui avait coulé de la blessure que le
sultan s'était faite au pied. Cet homme arriva ainsi, en suivant
ces traces, jusque dans l'épaisseur des roseaux où il vit un homme
assis par terre. Il appela aussitôt ses compagnons, dont une di-
zaine accoururent à sa voix, et Berkè-Sultan fut pris et amené à
Châh-Bakht-Chèïbâni-Khan (que la miséricorde de Dieu soit sur

lui!). Le khan fit mettre à mort Berkè-Sultan et rentra dans son camp après avoir livré au pillage les aouls du sultan.

La fille de Qoudjâsch-Mirza, Malaï-khanzâdè, que Berkè-Sultan avait épousée, tomba entre les mains du second fils d'Aboul-Khaïr-Khan, Khodja-Mohammed-Sultan, qui la prit pour femme. Mais elle portait déjà depuis deux mois un enfant dans son sein, lorsqu'elle passa dans la couche de Khodja-Mohammed-Sultan, et sept mois après, elle mit au monde un fils, auquel on donna le nom de Djâni-Bek. Ce fut d'Iskender-khan, fils de ce Djâni-Bek, que naquit le fameux Abdoullâh-khan qui eut pour fils Abdoul-Mouʿmine-khan.

Ce Khodja-Mohammed-Sultan, avait très-peu d'esprit; il était connu sous le nom de Khodjou'am Tintèk (l'idiot)[1]. Il était
194 si sot qu'il allait dire la bonne aventure aux femmes de l'aoul. Il versait pour cela de la graisse sur le feu, et disait, à celle-ci, «Tu auras un fils»; à celle-là, «Tu auras une fille»; à une autre, telle ou telle chose; mais il ne savait pas même, si l'enfant que sa femme avait mis au jour était de lui ou d'un autre; son esprit n'allait pas jusque-là. Tout le monde disait: voilà Khodjouʿam-Tintèk qui vient de recevoir comme son propre enfant le fils de Berkè-Sultan. Mais Malaï-khanzâdè, qui trouvait son intérêt à laisser son mari dans l'erreur, se gardait bien de dire la vérité. Nos vieillards disaient que le grand-père d'Abdoullâh-khan[2]) était le vrai sang de Berkè-Sultan, et qu'il y avait tout au plus dans ses veines une dixième ou une vingtième partie du sang du fils d'Aboul-Khaïr-Khan.

Notre famille était en proche parenté avec lui[3]) Par sa sottise, il a causé la ruine de notre famille. Il est mort lui-même.

---

1) Voy. plus haut, page 183 du texte.

2) C'est-à-dire Djani-Bèk, père d'Iskender-khan, père d'Abdoullâh-khan.

3) C'est-à-dire avec Abdoullâh-khan, qui, comme on le verra plus loin, a fait tant de mal à la famille d'Aboul-Ghazi-Bèhadour khan.

Son fils[1]) est parti après lui. Il n'a pas laissé de descendants, et son pays est tombé dans des mains étrangères[2]).

Maintenant nous raconterons l'histoire des fils de Berkè-Sultan. S'il plaît à Dieu, nous parlerons ensuite de ses frères cadets.

Ilbars et Balbars; fils de Berkè-Sultân.

Berkè-Sultan laissa après lui deux fils. L'aîné se nommait Ilbars, son second fils était Balbars, plus connu du peuple sous le nom de Bilikitche. Ce dernier, à la suite d'une maladie qu'il avait eue, étant encore à la mamelle, avait perdu l'usage des deux jambes, qui étaient paralysées depuis le genou. Ces deux frères devinrent grands et se distinguèrent par leur bravoure. Ils vivaient dans le yourt de leur père. Lorsque Châh-Bakht-khan, (que la miséricorde de Dieu soit sur lui!) fit la conquête du Mavèrân-Nahr, ils perdirent tous leurs domaines, et il ne resta plus dans ce pays d'autre descendant de Yâdigar-khan.

Racontons maintenant, comment Ilbars-khan se rendit maitre 195
d'Urguendj.

Quelque temps après la conquête du Mâvèrân-Nahr par Châh-Bakht-khan, Sultan-Houssèïn-Mirzâ[3]) étant venu à mourir à Hé-

---

1) Abdoul-Môu'mine, fils d'Abdoullâh-khan.

2) Notre auteur paraît faire ici allusion aux princes de la branche d'Astrakhan, nommément Imâm-Qouli-Khan, Nadir Mohammed-Khan et Abdoul-Aziz-Khan, qui régnèrent de son temps à Boukhara.

3) Il est question ici de Sultan-Houssèïn-Mirza, fils de Mansour-Mirza, fils de Ghiassoud-dîne émirzâdè Baïqara, fils d'Émir-Timour-Kourigân (Tamerlan). Ce prince est souvent appelé par les auteurs orientaux سلطان حسین میرزای بایقرا Sultan Houssèïn-Mirzâ-ï-Baïqarâ, c'est-à-dire Sultan Houssèïn-Mirzâ, descendant de Baïqarâ, comme dans le Tarikh-i-Timouri M[it] de l'Institut Oriental, p. 102, ذکر تولد سلطان حسین میرزای بایقرا تازمان وفات تاریخ مدرسه سلطان حسین میرزای بایقرا et p. 81, در ولایت هراة et même simplement سلطان حسین بایقرا Sultan Houssèïn de Baïqarâ, c'est-à-dire: descendant de Baïqârâ, comme on le voit dans les chronogrammes et dans le passage de l'ou-

rât, Châh-Bakht-khan avait attaqué les enfants de ce prince et leur avait enlevé le Khorassan. Sultan-Hussèïn-Mirzâ avait laissé en mourant beaucoup de fils et de petit-fils, mais ils avaient tous été mis à mort par le vainqueur, à l'exception de deux ou trois, qui étaient parvenus à s'échapper. Urguendj, qui dépendait à cette époque de Sultan-Hussèïn-Mirzâ, avait dû recevoir un darougha qu'y avait envoyé Châh Bakht-khan (que la miséricorde de Dieu soit sur lui!).

Cinq ou six ans après ces évènements Châh-Ismaïl vint attaquer Châh-Bakht-Chèïbâni-Khan, qui fut défait dans une bataille donnée près de Marv[1]), et reçut la couronne des martyrs. Le

---

vrage turc نخبه التواريخ والاخبار par Mohammed, fils de Mohammed-Effendi, cité par Mr Véliaminoff Zernoff, Monnaies boukhares et khiviennes, p. 343.

On dit de la même manière ميرزا بايقراى كوركان pour امير بايقرا بن اولغ بيك ميرزاى كوركان ou bien تيمور شيخ بن امير تيمور كوركان pour اولغ بيك ميرزا بن شاهرخ بهادر ابن امير تيمور كوركان Sultan-Housséïn-Mirza né en 842 (1438—39) mourut en 911 (1505). Chronogrammes 1):

خسرو غازى ازين فانى سراى
ناكهى بسوى رضوان راند رخش
دادبخشى بود دايم كاررا
911 كشت ازان تاريخ فوتش دادبخشى

2) 911 هزار حيف از سلطان حسين بايقرا

3) روى امنيت از خراسان رفت

Retranchez du mot خراسان la première lettre du mot امنيت et vous aurez 911.

1) C'est parce que Chah-Bakht-Chéïbâni-khan fut mis à mort par un chiite (Châh-Ismaïl) que notre auteur l'appelle martyr (chèhid) et fait suivre son nom des mots: Que la miséricorde de Dieu soit sur lui!

Châh-Bakht-Chéïbâni-khan fut mis à mort en 916 (1510). Chronogramme par Khodja-Yahyâ-Mervârid خواجه يحى مرواريد

از جهان رفت دوست ابن حسن
نخل عمرش بريده شد از بيخ *
خورد تيرى زشست حضرت شاه
زان سبب تيرشاه شد تاريخ
916.

darougha qui commandait à Urguendj au nom de Châh-Bakht Chéïbâni-khan prit la fuite à la nouvelle de cette défaite et Châh-Ismaïl, après avoir achevé la conquête du Khorassan, envoya des daroughas dans les provinces conquises. Trois daroughas furent envoyés dans le Khârezm. L'un d'eux devait commander à Khivaq et à Hèzâr-Asb; le second à Urguendj et le troisième à Vézir.

Sultân-Qouli, darougha d'Urguendj, et Rahmân-Qouli, darougha de Vézir, étaient frères et d'origine arabe. A son arrivée à Vézir Rahmân-Qouli, l'Arabe, fit inviter à un grand festin tous les grands de la ville, auxquels il distribua des robes d'honneur (khilat). Mais Omar, alors qâdhi (juge) de Vézir, vieillard plein d'esprit et de connaissances, n'était point venu se présenter au nouveau gouverneur et s'était dit malade, pour ne pas se rendre à son invitation. Le lendemain de ce festin, le qâdhi Omar fit appeler en secret chez lui trois ou quatre des principaux de la

---

Un autre poète a dit:

آمد كلاه سرخ عدم كشت خان ازو
تاريخ فوت او زقضا شد كلاه سرخ
916.

Les bonnets rouges كلاه سرخ et Qizil-Bâch قزل باش têtes rouges sont des sobriquets donnés aux Persans par les sunnites.

Dans sa brochure sur les monnaies boukhares et khiviennes, St.-Pétersbourg 1859. Монеты, Бухарскія и Хивинскія, M. Véliaminoff-Zernoff dit, d'après le Subbou-Tavârikh, que Chéïbâni-Khan enleva en 904 le Mâvèrân-Nahr aux descendants de Timour et régna de 911 à 916 (1505—1510). L'auteur du Târikhi Aboul-khaïr-khâni, Mt Radloff, f. 347, dit positivement que Chéïbâni-Khan monta sur le trône à Samarcande en 906 (1500), et qu'après un règne de dix ans, il fut défait près de Marv et mis à mort par Châh-Ismaïl en 916 (1510). و در شهورسنه ست وتسعمائه بشهر سمرقند جلوس نمود. Le chronogramme suivant, composé par Maulânâ-Mohammed-Badakhschi, donne la date de l'avènement de Chéïbâni-Khan au trône:

بدخشى گرچه بى حد گفت تاريخ
ولى تاريخ دوران تو خوش گفت

Le mot خوش Bien — donne la date 906.

D'après Djennâbi, f. 911, Chéïbâni-Khan devint maître en 906 de tout le pays

ville, qui avaient assisté à ce repas, et leur dit: «Recevez mes félicitations au sujet des robes d'honneur que vous avez reçues du nouveau gouverneur et au sujet de votre nouvelle religion». Ceux-ci étonnés lui demandèrent ce qu'il voulait dire par sa nouvelle religion. «N'avez-vous donc pas entendu parler jusqu'à présent, leur répondit le qâdhi, de la religion que professent votre souverain Châh-Ismaïl et votre nouveau gouverneur»? Les grands appelés par le qadhi ayant juré qu'ils croyaient ce gouverneur de la même religion que tous ceux que, pendant plusieurs années, leur avaient envoyés tous les souverains du Khorassan: «Il y a treize ou quatorze ans, leur dit le qadhi, que Châh-Ismaïl a fait choix de cette religion, qui n'est qu'une religion fausse et vaine», et il leur expliqua de point en point en quoi elle consistait. «Votre nouveau gouverneur, continua-t-il, n'a jusqu'à présent que peu de monde avec lui, et nous sommes nombreux, voilà pourquoi il craint, et ne se démasque pas encore. Mais dans quelque temps, lorsqu'il aura pris sur vous assez d'empire, il vous forcera, vous les premiers avec les principaux de la ville, à injurier les compagnons du prophète, et quand il se verra sûr de vous, il en fera autant avec le reste de la population; et ceux qui s'y refuseront seront massacrés. Hâtez-vous donc d'aviser, sinon vous

---

au nord du Sikhoun (Sir-Dariâ) en 911, après la mort de Sultan-Ahmed, fils d'Abou-Séïd, il s'empara de Samarcande et resta seul maître dans le Mâverân-Nahr.

D'après M. Véliaminoff-Zernoff, Koutchkoundji-Khan, fils d'Aboûl-Khaïr et successeur de Chéïbâni-Khan, régna 18 ans, de 918 à 936, et d'après Djennâbi f. 911, il régna environ 23 ans, de 917 à 940.

Abou-Saïd de 940 à 946 — six ans. Obéïdoullâh de 946 à 950 — quatre ans. Abdoullâh, f. de Koutchkoundji — six mois. Abdoullatih, f. de Koutchkoundji, mourut en 965. Barâq (Nawrouz-Ahmed), f. de Suïounitchmen, 967. Timour-khan? régna un an et mourut en 968? Pir-Mohammed, f. de Djâni-Bèk, fils de Khodjá-Mohammed, fils d'Aboul-Khâïr, régna cinq ans et mourut en 978. Iskender, frère de Pir-Mohammed, aujourd'hui régnant. وهو اليوم السلطان تلك البلاد وخانه الكبير Ces derniers mots donnent la date à laquelle écrivait Djènnabi.

La liste de ces khans est bien, à l'exception de Timour-khan, la même que celle que l'on trouve duns la brochure susmentionnée de Mr Véliaminoff-Zernoff, mais les dates sont bien différentes. Où est la vérité? «Adhuc sub judice lis est».

allez renier votre foi et tomber dans l'infidélité». Depuis ce moment tous les grands de Vézir avaient continuellement pensé à ce que leur avait dit le qâdhi, et pourtant il s'était déjà passé un ou deux ans sans qu'ils eussent encore pris un parti. Enfin ils se rendirent à Baqirghân[1]), auprès d'un homme vénérable, nommé Houssâmoud-dine-Qatâl, descendant de Seïd-Atâ, et lui firent part de l'intention qu'ils avaient de le proclamer khan et de massacrer tous les Qizil-Bâch. «Le peuple, leur répondit Houssâmoud-dine, consent aujourd'hui à me proclamer khan, et demain, peut-être, il sera d'un autre avis. Mais si vous avez vraiment cette intention[2]), je vous trouverai un souverain de sang royal et digne de porter la couronne.» Les habitants de Vézir lui ayant alors demandé qui était ce prince, le khodjà (qui avait eu 197
l'occasion de connaître Ilbars-khan) dans les voyages qu'il faisait périodiquement après quelques années, chez les Uzbeks, pour ramasser quelques aumônes, leur parla en détail de ce prince, de sa noble origine et de ses belles qualités. Deux hommes sûrs, porteurs d'une supplique des habitants de Vézir, se rendirent alors auprès d'Ilbars-khan, accompagnés d'un serviteur du khodja, porteur d'une lettre de son maître. Ilbars-khan partit avec son frère cadet Balbars, se faisant toutefois précéder par les gens qui étaient venus le chercher. Ces derniers ayant apporté aux habitants de Vézir la nouvelle de l'arrivée prochaine d'Ilbars-khan, les grands de la ville se réunirent pour tenir conseil et lui envoyèrent un homme chargé, d'abord de l'assurer de leur soumission et de leur dévouement, puis de le prier de s'arrêter avant d'être en vue de la ville, et de se tenir caché dans un endroit où il devait arriver pendant la nuit, et de là, de les faire prévenir. Lorsqu'ils reçurent la nouvelle qu'Ilbars était arrivé à l'endroit convenu, tous les habitants de Vézir, grands et petits, se rassemblèrent, s'assurèrent des portes de la ville, où ils pla-

1) Voy. Véliaminoff-Zernoff, Hist. des khans de Kassimoff. T. II, p. 128.
2) C'est-à-dire, de vous choisir un khan et de vous défaire des Qizil-Bâch.

cèrent des gardes et massacrèrent jusqu'au dernier tous les Qizil-Bâch qui se trouvaient dans la forteresse.

Le lendemain, tous les habitants se portèrent à la rencontre d'Ilbars-khan, qu'ils amenèrent dans la ville où ils le firent descendre dans la maison même qu'avait occupée le gouverneur de Vézir. On envoya des proclamations dans le pays. On donna un grand festin auquel assistèrent tous les Uzbeks et tous les Sartes, et Ilbars-khan fut unanimement proclamé khan en neuf cent onze 911 (1505); dans l'année du mouton (qouï-ili).

Anciennement il y avait plusieurs villes qui dépendaient de Vézir et avaient chacune un gouverneur; mais le pays avait été souvent ravagé depuis, et, à l'époque de l'arrivée d'Ilbars-khan,
108 il ne restait plus que trois places où il y eût encore des gouverneurs: Vézir, Yani-chahr et Tersèk.

Ilbars-khan donna Yani-char à Billkitch-Sultân, son frère cadet; il plaça un gouverneur à Tersèk et fixa lui-même sa résidence à Vézir.

Prise d'Urguendj par Ilbars-khan.

Cependant un Qizil-Bâch avait échappé au massacre qu'on avait fait de ses compagnons. Il était resté seul caché dans une maison en ruines et avait réussi à sortir pendant la nuit de la ville, d'où il s'était rendu directement à Urguendj. Nous avons dit plus haut que le gouverneur d'Urguendj s'appelait Sultân-Qouli, l'Arabe, et le gouverneur de Vézir Rahmân-Qouli, l'Arabe. Cet homme alla se présenter à Sultân-Qouli et lui raconta tout ce qu'il avait vu. Sultân-Qouli fit appeler les grands d'Urguendj, et leur fit part de ce qui venait de se passer à Vézir. «Il y a déjà quelques années, ajouta-t-il, que je mange votre sel; si aujourd'hui vous voulez que je m'éloigne, je partirai; sinon je resterai avec vous.» Ceux-ci lui répondirent: «Gloire à Dieu! Châh-Ismaïl est sur le trône, et son autorité est reconnue dans tout l'Irâq et dans tout le Khorassan. Depuis quatre ou cinq ans que

tu es ici, nous n'avons jamais eu à nous plaindre de toi, et maintenant tu partirais parce que cinq ou dix Uzbeks sont arrivés, par surprise, à Vézir; que dirais-tu en te présentant à Châh-Ismaïl? et nous-mêmes quel prétexte pourrions-nous alléguer pour te renvoyer? Les Uzbeks n'ont avec eux ni leurs tentes ni leurs familles; certainement ils ne pourront pas rester à Vézir, et dans quelques jours ils se retireront après avoir pillé la ville. Pourquoi donc te tourmenter ainsi»? Sultân-Qouli leur ayant alors proposé de lui jurer qu'ils ne lui disaient que ce qu'ils pensaient réellement, tous, grands et petits, prêtèrent devant lui le serment de 199
ne jamais rien entreprendre contre lui et de marcher à la rencontre des Uzbeks pour les combattre, s'ils s'approchaient de leur ville. Sultân-Qouli ordonna alors à son écuyer de faire apporter une charge de cheval de tinguès, ce qui fut fait; puis il dit aux grands de lui trouver un homme adroit et alerte, qui pût se rendre à Vézir et lui en rapporter des nouvelles certaines sur ce qui venait de s'y passer. Ils n'avaient encore fixé leur choix sur personne, lorsqu'un homme résolu vint en courant se présenter, disant qu'il se chargeait de remplir cette commission.

Cet homme était le père d'un nommé Aouz-Qizil-Oghouz, qui vivait encore, quand j'étais enfant. Il était . . .[1] (lacune dans le M[it]). . . . . .

Sultân-Qouli lui ayant dit qu'il n'ajouterait foi à ce qu'il lui rapporterait à son retour qu'à condition qu'il prendrait avant de partir l'argent qu'il avait fait préparer, et qu'il maudirait les compagnons du prophète, cet homme consentit à tout, et partit pour Vézir, d'où il revint avec des nouvelles détaillées sur tout ce qui s'y était passé.

Trois mois après la prise de Vézir, Ilbars-khan s'avança sur Urguendj. Sultân-Qouli marcha à sa rencontre avec les troupes

---

1) قراول خلقی نینك دیوانلار بیكان جماعتندین بیزلار كیچك ایركاندا عوض قیزل اوكوز تیكان بیر كیشی بار ایردی

de renfort que lui avaient données les habitants d'Urguendj et lui livra bataille à un demi-farsang de la ville. Mais il fut défait par Ilbars-khan, qui le poursuivit jusqu'à la ville et y entra. Sultân-Qouli périt avec tous ses naukers.

Ilbars-khan envoya alors quelqu'un à sa famille et à son il (ses sujets) pour les amener auprès de lui.

Les Qizil-Bâch qui se trouvaient à Khivaq et à Hézâr-Asb avaient, comme le gouverneur d'Urguendj, Sultân-Qouli, consulté les Sartes pour savoir, s'ils devaient se retirer ou rester, mais les Sartes n'avaient pas consenti à les laisser partir et les avaient retenus.

Des partis de maraudeurs uzbéks avaient déjà fait quelques incursions sur le territoire de Khiva; mais Ilbars-khan avait dû
200 s'arrêter là, car il n'avait avec lui que fort peu de troupes, la plus grande partie des sujets de Yâdigar-khan étant restée auprès des fils d'Aboulèk et d'Aminèk.

Ilbars-khan convoqua un jour ses beks et leur dit: «Nous sommes venus ici avec peu de monde, et la plus grande partie de notre tribu est restée auprès de mes parents; si vous le jugez convenable, je les inviterai à venir nous rejoindre». Tous les beks lui répondirent: «Nous avions déjà eu la même pensée.» Mais un vieillard de la tribu des Ouïghours qui, n'ayant pas trouvé de place dans la tente, s'était assis en dehors, s'élança de sa place et vint en courant se présenter au khân, auquel il dit, en croisant les mains sur sa poitrine: «Les Uzbeks pleins d'expérience des temps passés ont dit que le signe certain de la grandeur future d'un souverain était l'amour qu'il portait à ses serviteurs, et le présage de ses malheurs, son amour pour ses parents». Ces paroles déplurent extrêmement au khân, et tous les beks firent au vieillard d'amers reproches.

«Voilà, dirent-ils à Ilbars-khan, comment des hommes de rien viennent semer la discorde entre des parents. Après l'arrivée de vos parents il faudra absolument faire mettre à mort un ou

deux de ces hommes méchants, dont les paroles ne tendent qu'à fomenter la discorde et la haine.»

Arrivée à Urguendj des fils d'Aboulèk-Khan et d'Aminèk-Khan. Prise de Khiva et de Hèzâr-Asb. Conquêtes sur les frontières du Khorassan. Sou- 201
mission des Turkomans, d'Aboul-Khan (Balkhan), de Manghischlâq et du Dèhistân.

A cette époque les quatre fils[1]) de Yâdigâr-khan étaient déjà morts. Ilbars-khan fit dire à leurs fils qu'il venait de s'emparer de Vézir et d'Urguendj, mais que les Qizil-Bâch étaient encore maîtres de Khiva et de Hèzâr-Asb. «Si, à votre arrivée ici, leur fit-il encore dire, vous voulez des pays, des ils et des provinces, il y a les plaines du Khorassan, et les Turçomans d'Aboul-khan et de Manghischlâq». A la réception de cette nouvelle, un fils d'Aboulèk-khan et six fils d'Aminèk-khan se rendirent à Urguendj avec toutes leurs familles et leurs tribus. Ilbars-khan leur céda Urguendj et s'établit lui-même à Vézir.

Effrayés par les courses et les dévastations que les fils d'Aminèk-khan ne cessaient de faire dans les environs de Khiva et de Hèzâr-Asb, les Qizil-Bâch se virent obligés de fuir, et ces deux villes tombèrent, ainsi que Kât, entre les mains des fils d'Aminèk-khan, qui se les partagèrent et ne tardèrent pas à aller attaquer le Khorassan.

Châh-Ismâïl était déjà mort à cette époque[2]). Les gouverneurs des provinces frontières au nord des montagnes du Kho-

1) Berkè, Aboulèk-Aminèk et Abak. Voy. plus haut, p. 185 du texte.

2) Châh-Ismaïl est mort en 930 (1523) dans les derniers jours de safâr; après un règne de vingt cinq ans, Châh-Tahir-Dèkèni شاه طاهر دكنى a fait sur sa mort le chronogramme suivant:

شاه جهان كرد جهان را وداع 930

Un autre poète a dit:

شاه وشاه وشاه ميكفتند اهل ماتمش من همان الفاظ را تاريخ فوت ساختم
930.

rassan, jusqu'à Mèhinè et Dèroun à l'est, effrayés par les Uzbeks, abandonnèrent leurs postes et prirent la fuite.

Les Uzbeks se virent alors maîtres d'un vaste pays et chaque tourè (prince) établit sa domination dans quelques provinces. Ils faisaient de là de fréquentes incursions, soit au sud-ouest dans le Khorassan, soit à l'ouest sur les terres des Turcomans d'Aboul-khan et de Manghischlâq.

202 Bilikitch-Sultân, frère cadet d'Ilbars-khan, avait, comme nous l'avons déjà dit plus haut [1]), perdu, dès son bas âge, l'usage des deux jambes, paralysées depuis le genou, et collées à ses cuisses. Comme, pour cette raison, il ne pouvait pas monter à cheval, il se servait d'un chariot. Commodément assis dans un chariot attelé de chevaux rapides, conduits par quatre ou cinq braves guerriers, il allait ainsi continuellement piller les Turcomans d'Aboul-khan et de Manghischlâq. Placé sur son chariot, agenouillé et comme couché, et très adroit à tirer de l'arc, il se souciait peu de ceux qui tiraient sur lui de droite ou de gauche. Dans les grandes expéditions, il était toujours à l'avant-garde, à la tête de ses braves, dirigeant ceux qui conduisaient son char en leur criant: A gauche! à droite! en avant! en arrière! Il allait ainsi à l'attaque avec la cavalerie, sans jamais rester en arrière des meilleurs cavaliers.

Quelques tribus turcomanes s'étaient soumises et lui payaient un tribut, d'autres étaient restées en état d'hostilité. Le tribut que devaient payer les Turcomans soumis n'était pas fixe. Ils payaient quelquefois plus et quelquefois moins. S'il plaît à Dieu, nous dirons dans l'histoire de Sofian-khan, quel fut le tribut que l'on imposa définitivement aux Turcomans.

بيان تاريخ، وفاتش دوش ميجستم زعقل ناكهم از غيب آمد اين ندا در
كوش دل * كان على القدر را بودى چو ظل الله خطاب زان سبب تاريخ
فوتش راست آمد لفظ ظل .930

Nous ne donnons pas la traduction de ces vers, qui sont trop faciles à comprendre.

1) Voy. pag. 194 du texte.

Bilikitch-Sultân mourut après quelques années passées ainsi dans des guerres fréquentes avec les tribus voisines. Il fut suivi de près au tombeau par Ilbars-khan, qui eut sept ou huit fils dont l'aîné se nommait Sultân-Ghazi et le second Mohammed-Ghazi. Les noms de ses autres fils ne sont pas connus. Des cinq fils qu'eut Bilikitch-Sultân, l'aîné qui s'appelait Sultân-Hâdji est le seul dont le nom nous soit connu. Après la prise de Vézir Ilbars-khan: dit «J'ai reconquis notre pays sur les Qizil-Bâch», et 203
il ajouta, pour cette raison, le surnom de Ghazi au nom de tous ses fils. Tous les fils de Bilikitch reçurent le surnom de Hâdji.

A la mort d'Ilbars-khan, le fils de Bilikitch, Sultân-Hâdji, le plus âgé des descendants de Yâdigar-khan, fut appelé de Yani-chahr à Vézir, où il fut proclamé khan. Mais il avait peu de sujets et peu de troupes, car toutes les tribus, les biens et le pouvoir qui étaient entre les mains d'Ilbars-khan avaient passé, à sa mort, à son fils aîné Sultân-Ghazi, prince qui avait de l'esprit, de la bravoure et une grande force. On connaît les paroles que tout le monde répétait dans le pays à cette époque: «Que l'ordre du sultân soit juste ou injuste, il n'y a rien à dire, il faut le remplir, c'est l'ordre du sultan Ghazi.» Mais ce prince avait un défaut; il était fort avare. Il laissa toujours à Sultân-Hâdji-khan deux choses, le titre de khan, et le premier morceau à table.

Sultân-Hâdji-khan mourut après un an de règne, et le plus âgé (des descendants de Yâdigar-khan) Hassan-Qouli, fils d'Aboulèk-khan, fut proclamé khan et reçut la ville d'Urguendj.

Tous ces princes étaient fils de trois fils de Yâdigar-khan. Ils formaient trois branches entièrement distinctes. La première était composée des fils d'Ilbars-khan et de ceux de son frère cadet Bilikitch-Sultân. A l'époque où régnait Hassan-Qouli-khan, il y avait plus de dix de ces princes déjà en état de porter le 204
carquois, sans compter ceux qui étaient encore en bas âge. Tous reconnaissaient pour leur chef Sultân-Ghâzi-Sultân, fils d'Ilbars-khan.

La seconde branche était formée des six fils d'Aminèk-khan, nommés Sofian, Boudjougha, Avânèch, Qâl, Aghataï et Aghanaï. Ces six princes avaient beaucoup d'enfants[1]), et du temps de Hassan-Qouli-khan, on comptait, outre ces six princes, six de leurs fils déjà en état de porter le carquois.

Le chef de la troisième branche était Hassan-Qouli-khan, fils unique d'Aboulèk-khan. Il avait plusieurs fils dont un seul, nommé Bèlâl, était déjà grand. Hassan-Qouli-khan et Bèlâl, son fils, manquaient l'un et l'autre de caractère et de bravoure.

Les fils d'Ilbars-khan et ceux d'Aminèk-khan, nombreux et pleins de courage, portaient envie à Hassan-Qouli-khan, qui, seul à Urguendj, jouissait de revenus, selon eux, trop considérables. Ils se liguèrent contre lui et marchèrent sur Urguendj. Leur armée était nombreuse. Hassan-Qouli-khan n'avait que peu de troupes. Se sentant trop faible pour marcher à leur rencontre et se mesurer avec eux (en rase campagne), il se vit obligé de s'enfermer dans Urguendj, où il n'y avait pas encore de citadelle (ark) à cette époque. Ce ne fut que plus tard que Iseh-Sultân y en fit construire une.

Tous les princes ligués arrivèrent à Urguendj qui fut investi. Les princes vinrent se ranger en bataille devant la porte dite de Khorassan. Hassan-Qouli-khân sortit alors à pied de la ville avec son armée, qu'il rangea en bataille en dehors du fossé. Toutes ses troupes étaient à pied et celles de l'ennemi à cheval. Les deux partis en vinrent aux mains et combattirent avec acharnement depuis le matin jusqu'au milieu du jour. A ce moment, Aghanaï-Sultân, le plus jeune des fils d'Aminèk-khan, qui avait alors un peu plus de vingt ans, se mit à faire des reproches aux troupes qui combattaient depuis le matin sans pouvoir enfoncer les rangs ennemis, et se mettant lui-même à la tête d'une troupe

1) Aghanaï-Sultân, comme on le verra plus bas, p. 205 du texte, fut tué sous les murs d'Urguendj. Il paraît qu'il ne laissa pas de postérité. Du moins notre auteur ne cite nulle part le nom d'un de ses fils.

de cavalerie, il fondit sur l'ennemi avec tant d'impétuosité qu'il 205
enfonça ce corps d'infanterie et pénétra en combattant jusqu'au bord du fossé, où il fut percé d'un coup de lance. Il fut tout de suite entouré par un grand nombre de piétons qui firent d'abord tomber son cheval sous leurs flèches, puis le renversèrent lui-même et lui tranchèrent la tête. L'armée de Hassan-Qouli-khan avait devant elle les flèches et les lances de l'ennemi et, derrière elle, le fossé qui lui coupait le chemin de la ville, (Aussi elle tint ferme), et les troupes ennemies voyant tous leurs efforts inutiles rentrèrent enfin dans leur camp.

Les princes ligués comptèrent les tours du rempart d'Urguendj, désignèrent les princes et les naukers qui devaient attaquer chacune de ces tours et résolurent de ne pas se retirer avant de s'être rendus maîtres de la ville.

Ce fut la mort d'Aghanaï-Sultân qui causa la perte de Hassan-Qouli-khan et de plusieurs personnes et attira tant de malheurs sur la tête de plusieurs autres. Car si Aghanaï-Sultân n'avait pas été tué, personne n'aurait tenu à se venger de Hassan-Qouli-khan, et à le poursuivre pour le sang versé. On l'aurait peut-être fait sortir de la ville après quelque temps, et on lui aurait donné le gouvernement de quelque province frontière, ou bien on l'aurait envoyé sain et sauf dans quelque pays étranger. Aussi la mort d'Aghanaï-Sultân fut-elle une plaie incurable et un grave malheur.

Urguendj, ville grande et populeuse, ne tarda pas à être en proie aux horreurs de la famine. On donnait quarante et même cinquante *tingués* pour une tête d'âne, et encore ne pouvait-on pas en trouver. Les Sartes d'Urguendj ne peuvent pas sans colère s'entendre appeler *Tchighriq*: en voici la raison. Il y avait à Urguendj une famille appelée Salâlar. Un homme du peuple vint un jour pour quelque affaire chez une personne de cette famille, homme riche et honnête. En entrant il vit cinq ou six anciens de ces Salâlar assis et le maître de la maison occupé à couper en tranches, absolument comme on ferait d'un boudin de cheval,

un veretrum d'âne, qu'il venait d'apporter sur un plat. Voilà à quelle extrémité étaient réduits les habitants d'Urguendj après
206 un siége de deux mois. Qu'on juge d'après cela, ce qu'ils eurent à souffrir plus tard.

Enfin le peuple chassé par la faim commença à sortir d'Urguendj, et il n'y resta plus assez de troupes pour défendre une ville si grande. Après un siége de quatre mois Urguendj fut pris par les princes ligués, qui firent mettre à mort Hassan-Qouli-khan et son fils aîné Bèlâl-Sultân, et envoyèrent à Boukhara, avec leur mère, ses autres fils qui étaient encore en bas âge. Il existe encore de nos jours, dans le Soghd, une quinzaine de personnes de cette famille.

Sofian-khan.

Après la mort de Hassan-Qouli-khan, Sofian (fils d'Aminèk-khan) fut proclamé khan et reçut Urguendj en partage. Sultân-Ghâzi-Sultân et les autres petits-fils de Barka-Sultân, reçurent Vézir, Yani-Chahr, Tersèk, Dèroun, dans le Khorassan, et les Turcomans de Manghischlâq. Les quatre fils d'Aminèk-khan[1]) eurent Khivâq, Hèzâr-Asb, Kirt, Bouldoumsâg et Nikitchkè, dans le *Sou-Boyou* (les bords du fleuve), Bâgh-Abâd, Nessaï, Abiverd, Tchèhârdé, Mèhinè et Djèdjè, dans le Tâgh-Bouyou (près de la montagne), ainsi que les Turcomans qui habitaient sur les bords de l'Amou, à Aboul-khan (les Balqans), et dans le Dèhistân. Les endroits susmentionnés furent partagés entre ces princes, d'après leur rang, et tous entrèrent en paisible possession de leurs apanages.

Sofian-khan envoya un ambassadeur aux Turcomans, dont la tribu dite des Irsâri campait, à cette époque, près d'Aboul-khan. Il s'engageait à ne point les attaquer, s'ils consentaient à lui

1) Boudjougha, Avanèche, Qâl et Aghataï. Aghanaï, sixième fils d'Aminèk avait été tué sous les murs d'Urguendj.

payer exactement, chaque année, le zèkât (tribut prescrit par les lois divines). Les Turcomans acceptèrent cette proposition. Ils se soumirent et envoyèrent, pendant quelques années, ce tribut que Sofian-khan faisait lever chez eux par quelques personnes qu'il envoyait à cet effet chaque année. Chacun de ces percepteurs devait lever le tribut sur un seul ourouq, s'il était nombreux, et sur deux et même sur trois, s'ils étaient petits.

Une fois ces percepteurs; *bèrât-dâr*, en tout quarante per- 207
sonnes, étaient partis pour aller lever le tribut, chacun dans quelque ourouq. Tous ces bèrât-dârs furent massacrés par quelques Turcomans déterminés, dont chacun s'était engagé à faire périr le bèrât-dâr qui arriverait dans son ourouq.

Cette nouvelle fut portée à la connaissance de Sofiân-khân qui indigné de cette conduite des Turcomans, partit avec ses quatre frères cadets et se dirigea vers Aboul-khan.

A cette époque toute la route depuis Urguendj jusqu'à Aboul-khan était couverte d'aouls[1]), car l'Amou-Dèriâ, après avoir passé sous les murs d'Urguendj, coulait jusqu'au pied du versant oriental du mont (Aboul-khan) d'où le fleuve tournait (pendant quelque temps) vers le sud-ouest, pour se diriger ensuite à l'ouest et se jeter, à Oghourtcha, dans la mer du Mazendèran. Les deux rives du fleuve, jusqu'à Oghourtcha, n'offraient qu'une suite de terres cultivées, de vignobles et de vergers. Au printemps les habitants se retiraient sur les hauteurs, et à l'époque des cousins et des taons, ils conduisaient leurs troupeaux vers des puits qui se trouvaient à une ou deux journées du fleuve, dont ils ne se rapprochaient que lorsque les insectes avaient disparu. Toute cette contrée était alors très-peuplée, et dans l'état le plus florissant.

Les deux côtés du fleuve étaient habités, depuis Pich-Gâh jusqu'à Qâri-Kilchit, par les Adâgli-Khizir, et depuis Qâri-Kilchit jusqu'à l'ouest du mont Aboul-khan par les Alys, et de là

1) M. à m.: C'était aller d'un aoul à un autre.

jusqu'à son embouchure, par les Tivèdjis. Mais ne nous écartons pas plus longtemps de notre sujet[1]).

Sofian-khan étant arrivé avec ses troupes près de l'endroit où les Irsâris campaient pêle-mêle avec les Khorassan-Salouris,
208 les princes se divisèrent en plusieurs corps et fondirent, tous à la fois, sur les aouls qui furent livrés au pillage. On s'empara des femmes et des enfants qui s'y trouvaient. Les Turcomans qui étaient plus loin et qui avaient réussi à échapper au pillage, se retirèrent tous dans un endroit appelé Tchoutâq. C'est un plateau très-élevé, situé à trois fortes journées au nord d'Aboul-khan.

On ne peut s'y rendre que par un seul chemin, juste assez large pour qu'un chameau chargé puisse y passer. Mais cet endroit a un défaut. Il manque totalement d'eau; sans cela on pourrait y résister cent ans à tous les efforts d'une armée ennemie. J'ai visité moi-même cet endroit plusieurs fois.

Sofian-khan, après avoir rassemblé ses troupes qui s'étaient dispersées dans les aouls pour piller, vint cerner Tchoutâq, où, après un jour ou deux, les Turcomans se trouvèrent sur le point de périr faute d'eau. Leurs anciens descendirent de la montagne et vinrent se présenter à Aghataï-Sultân, dont ils s'étaient fait indiquer la tente: «Nous avons entendu dire, lui dirent-ils, que, d'après les usages des Uzbeks, c'est le plus jeune des fils de la famille qui hérite de la yourte et de la maison paternelles, et que c'est lui qui est le plus aimé de son père et de ses frères aînés. Nous avons également entendu dire que tu es resté aujourd'hui le plus jeune des fils d'Aminèk-khan. Pense à nos mains et aux pans de ta robe[2]). Si tu intercèdes pour nous auprès de tes frères aînés, et si tu nous obtiens le pardon de nos fautes, nous jurons que nous, les fils de nos fils et les filles de nos filles,

---

1) Comment ne pas regretter qu'Aboul-Ghâzi n'ait pas fait, ici, une descriptiou plus détaillée de ces localités dont la connaissance exacte serait aujourd'hui pour nous d'un si grand intérêt?

2) Allusion au passage du pont, Sirâth.

nous serons toujours soumis et dévoués à Aghataï-Sultân jusqu'au dernier de sa race». Aghataï-Sultân congédia ces anciens en leur disant de lui amener tous ceux qui avaient le plus de crédit parmi les Turcomans. Ceux-ci arrivèrent et lui jurèrent 209
sur le Qoran qu'ils seraient fidèles aux promesses qui lui avaient été faites. Aghataï-Sultân laissa alors tous ces Turcomans dans son camp et se rendit auprès de Sofian-khan, qui lui accorda le pardon qu'il venait lui demander. Ses trois autres frères; Boudjougha-khan, Avânèch-khan et Qâl-Khan qu'il alla trouver ensuite successivement, lui accordèrent également la grâce des Turcomans, en lui disant d'agir comme il le trouverait convenable. Le sultan revint alors dans son camp, où il communiqua la réponse de ses frères aux Turcomans, dont les coeurs faillirent éclater de joie à cette heureuse nouvelle. «Maintenant que mon frère vous a fait grâce, leur dit alors Aghataï-Sultân, que donnerez-vous pour le sang versé? Tout ce que vous demanderez, répondirent-ils. Et combien de serviteurs du khan avez-vous tués? En tout quarante, répondirent les Turcomans. Ainsi, continua le sultan, comme vous venez d'être pillés, nous n'exigerons rien de vous cette année. Mais, s'il plaît à Dieu, vous payerez, l'année prochaine au khan, mille moutons pour le sang de chacune des personnes que vous avez tuées. Pour ce qui regarde la manière dont vous devrez effectuer ce payement, vous vous entendrez vous-mêmes avec mon frère aîné. Les Turcomans consentirent de tout leur coeur (à ces conditions), et il fut décidé que seize mille moutons seraient payés par les Irsâris; seize mille par les Khorassan-Sâlouris, et huit mille par les Tekès, les Sâriqs et les Youmouts. Tous les *ils* susmentionnés forment un seul ourouq et sont connus sous le nom commun de Tâschqi-Sâlour[1]).

Sofian-khan revint à Urguendj d'où il envoya, l'année suivante, des bérât-dârs chez les Turcomans. Ceux-ci leur livrèrent

1) *Tâschki-Sâlour*. Les Sâlours de l'extérieur, par opposition aux *Itschki-Sâlour*, Sâlours de l'intérieur.

quarante mille moutons, sans en omettre un seul, et envoyèrent avec ces bèrât-dârs, dix de leurs principaux beks, chargés d'offrir en outre au khan de riches présents. La seconde année, sur la sommation que leur en fit le khan, ils donnèrent également quarante mille moutons, et depuis ce temps ils eurent à payer
210 chaque année le même nombre de moutons, et cela pendant plusieurs générations.

Maintenant nous parlerons également du tribut que les khans levaient encore sur les autres tribus turcomanes. Quelques années après les événements que nous venons de rapporter, on fit un dénombrement exact des troupeaux et des biens que possédait chacune des autres tribus turcomanes, et ce fut d'après ce dénombrement que furent fixées la quantité et la nature du tribut qu'elles eurent à payer. Les Itchki-Sâlours durent donner seize mille moutons, et de plus, seize cents moutons pour la table du khan. On donna à ces derniers le nom de *qâzân-qouï* (moutons du chaudron), et aux seize mille celui de *bèrât-qouï* (moutons du tribut). Quel que fût le nombre des moutons qu'on prélevait dans un ourouq, les serviteurs du khan prélevaient en outre un mouton sur dix. C'étaient ceux que l'on appelait *moutons du chaudron*. Car les percepteurs, après avoir prélevé les moutons dits *bèrât-qouï* (moutons du tribut), en prenaient encore un sur dix, en disant aux Turcomans: «Est-ce que vous ne donnerez point de moutons pour la table du khan»? La tribu de Hassan dut fournir seize mille moutons de tribut, et mille six cents moutons du chaudron, dont douze mille de tribut, et douze cents du chaudron étaient donnés par les Ikder-Tchaouldour, et quatre mille de *tribut* et quatre cents du chaudron par quelques autres petites tribus. Les Arabadji devaient donner quatre mille moutons, dits bèrât-qouï et quatre cents moutons dits qazân-qouï. Les Gouklan payaient douze mille moutons de tribut et douze cents moutons pour la table du khan. Trois ourouqs turcomans habitaient sur les bords du fleuve Amou, où ils s'adonnaient à l'agriculture; c'étaient les Adaqlis, de la tribu de Khizir, les Alys et les Tivètchis,

connus sous le nom de *Utch-Il*, (les trois tribus). Ces trois ourouqs devaient payer en nature un dixième du produit de leurs terres. Les Tivètchis et les Alys devaient encore payer un tri- 211
but pour leurs troupeaux. Les Adâqs fournissaient des troupes (nauker).

Boudjougha-Khan.

Sofian-Khan mourut après avoir régné quelques années et Boudjougha, son frère, fut appelé à Urguendj et proclamé khan. Sofian-Khan avait laissé cinq fils, nommés Youssouf, Younous, Aly, Aghisch et Pèhlèvan-Qouli. Ces cinq fils reçurent Khivaq en apanage.

Obèïd-Khan[1]), qui régnait à Boukhara du temps de Boudjou-

---

1) D'après le Târikh-i-Timouri, Abou-Saïd, fils de Koutchkoundji, monta sur le trône à Samarcande un vendredi, 1er du mois de djoumâdi 1er 936 (1529) et mourut en 940 (1533). Un poète malveillant a composé sur la mort de ce prince le chronogramme suivant:

اکر پرسندی وفات خان ظالم — بکو تاریخ او ظلم ازمیان رفت

Retranchez du mot ظلم la lettre du milieu ل et vous aurez ظم qui donne la date cherchée 940.

D'après Véliam.-Zern. Monnaies boukhares p. 330, Obèïdoullâh-Khan, successeur d'Abou-Sa'id-Khan, monta sur le trône à Boukhara en 939 (1532, 3) et mourut en 946 (1539—40), et d'après l'auteur du Târikh-i-Timouri et les chronogrammes qu'il cite, ce prince monta sur le trône en 940 (1533—4) et mourut en 946 (1539—40). Maulâ-nâ Mir Aly-Kâtib a dit dans un chronogramme composé à l'occasion de l'avènement d'Obéidoullâh au trône du Mâvèrân-Nahr:

سال تاریخ ز دل جستم کفت
والی ملک عبید الله خان 940

Mir Mohammed Mounchi a dit:

ابو الغازی عبید الله بهادر خان دین پرور
بحمد الله که جایش شد فراز مسند خانی *
معین دین پیغمبر شد و کردید تاریخش
معین الدین عبید الله بن محمود شیبانی
940

gha-Khan, avait attaqué plusieurs fois le Khorassan, dont il avait même soumis une partie, et le reste de cette province avait toujours à souffrir des excursions des Uzbeks, qui allaient y enlever des prisonniers. Les Uzbeks d'Urgendj, alors maîtres d'Abiverd, de Nèssâï et de Dèroun, poussaient sans cesse leurs courses jusqu'à Pil-Kouprouki. Les gouverneurs de Khodjend et d'Esfèrâïn, villes situées à deux journées de marche de Nessâï, devaient toujours se tenir enfermés, été et hiver, dans leurs qourghâns, d'où personne ne pouvait sortir pour cultiver les terres ou faire paître les troupeaux dans la plaine.

Châh-Tahmasb [1]), extrêmement incommodé par ces excur-

Le mouphti Mawlânâ-Mouhammed-Sâlih, de la province de Kerminè, a dit à cette même occasion:

جلوس خان غازیرا خیرد گفت

940 بابنای زمان خان جهان کبیر

A l'occasion de sa mort, arrivée un lundi du mois de zil-qâda 946, Khodja-Hassan-Nissari a dit:

946 آه از حامی اهل دل عبید الله خان

1) D'après Malcolm, Histoire de la Perse, T. II, pp. 275—283 Tahmasb I succéda à son père Ismaïl, à l'âge de dix ans, en 930 (1523) et mourut en 984 (1576) âgé de soixante-quatre ans, après en avoir régné plus de cinquante-trois. D'après le Tarikh-i-Timouri, M[it] de l'Institut Oriental, p. 174, Châh-Tahmasb monta sur le trône à l'âge de douze ans, régna environ cinquante-quatre ans et mourut en 984 (1576) à l'âge de soixante-quatre ans.

On voit que Malcolm et Mir-chérif Râqim sont d'accord sur les dates et ne diffèrent que sur l'âge qu'avait Châh-Tahmasb lorsqu'il monta sur le trône. Mollâ Mouhtacham, dans un chronogramme qu'il a composé à l'occasion de la mort de Châh-Tahmasb et de l'avènement au trône d'Ismaïl (son quatrième fils), qui ne régna qu'un an, a dit:

در ورق دهر دو تاریخ خواست

منشی دوران عطارد رقم *

اوّل از آن خسرو جنت مقام

آخر ازین شاه مبارك قدم *

984 مرگ خداوند جهان گشت ثبت

984 * دور شهنشاه عجم زد رقم

sions des Uzbeks, se décida à envoyer à Boudjougha-Khan un ambassadeur, chargé de lui dire qu'il désirait devenir un de ses fils. Timour-Bi, faisait-il dire à Boudjougha-Khan, qui était devenu le beau-fils d'un des descendants de Tchingniz-Khan, est connu jusqu'à ce jour sous le nom de Timour-Kourègan; moi aussi je désire devenir le beau-fils du descendant de Tchinguiz-Khan, afin que le khounkâr[1]) même, mon plus grand ennemi, apprenne que j'ai contracté une alliance avec le souverain des Uzbeks et épousé une de ses filles.

Boudjougha-Khan, qui n'avait pas de fille, se décida à accorder à Châh-Tahmasb la main de Aïscha-Biguè, fille de son frère aîné Sofian-Khan, et déjà d'âge à être mariée. Nous avons 212
dit plus haut que Sofian-Khan avait laissé cinq fils, frères aînés de cette princesse. L'un d'eux, Aghisch-Sultan, jeune homme

---

Du même, à l'occasion de la mort de Châh-Tahmasb,

پی سال تاریخ این واقعه
فلك زد وقم فوت کیتی پناه 984

Ce même Mollâ-Mouhtacham a fait à l'occasion de l'avènement au trône de sultan Mohammed, frère et successeur d'Ismaïl II, un qassidé, dont chaque misra donne la date de l'avènement:

یارت ازعز آلهی قرنوا دارد نکاه 985
جای شاهان جهان سلطان محمّد پادشاه 985
حامی شرع معلّی وملجاء دین نبی 985

Dans le troisième misra, au lieu de: حامی شرع معلا ملجاء دین نبی, ce qui ne donnerait que 970, j'ai dû pour trouver la date 985 lire معلی au lieu de معلا fautif, et ajouter un و *vâv* devant le mot ملجاء. Je ne sais pas comment rétablir le quatrième misra مالك دهرهمایون دیهیم کاه. Il faudrait pour cela pouvoir consulter d'autres manuscrits, et je n'en ai aucun sous la main.

1) Khounkâr. Le sultan de Constantinople.

chétif, simple et humble[1]), fut envoyé avec neuf bèks à Qazuine, à la cour du châh, pour y recevoir les présents du futur. Châh-Tahmasb envoya ses bèks à leur rencontre et convoqua une nombreuse assemblée, dans laquelle il reçut avec la plus grande distinction le sultan et les bèks de Boudjougha-Khan. Le châh donna en apanage à Aghisch-Sultan la ville de Khodjend, où celui-ci séjourna jusqu'à sa mort, pendant trente ans, sans en sortir une seule fois pour faire quelque expédition. Le châh envoya au khan neuf lingots d'or, neuf fois neuf lingots d'argent, neuf tentes, dont la partie supérieure (à l'intérieur?) était tendue d'une étoffe en soie brochée d'or et la partie inférieure d'une étoffe dite tchoubdâr, avec les coussins nécessaires, tout un service, en or et en argent, neuf chevaux avec leur selle et leur bride, et mille pièces d'étoffe de soie.

Le khan envoya alors au châh la princesse, avec un trousseau digne d'un souverain.

Avanèch-Khan.

Boudjougha-Khan mourut après un règne de quelques années, et Avanèch fut proclamé khan à Urguendj. Boudjougha-Khan avait laissé après lui trois fils, dont l'aîné était Dost-Mohammed, le second Isch-Mohammed et le troisième Bouroum, appelé ordinairement Isch-Dost. Ces deux derniers reçurent en apanage la ville de Kât.

Avanèch-Khan avait également trois fils: Din-Mohammed-Khan, Mahmoud et Aly-Sultan. La mère de Din-Mohammed-Khan était de la tribu des Manghouts et avait été amenée par un marchand qui l'avait vendue au khan. Elle avait le visage noir.
213 A ce qu'elle racontait elle-même, elle était née de la concubine

1) Le manuscrit Lerch est le seul qui, au lieu des mots: فقیر درویش نهاد موجیق بیکیت ایرکاندور, où l'on rencontre le mot موجیق *moudjik*, qui n'est pas turc (*moujik* signifie en russe *paysan*), donne درویش نهادچیق *tchiq* comme diminutif, ce qui me paraît préférable.

d'un mirzâ des Manghouts, et à l'époque où sa tribu avait été dispersée elle était tombée entre les mains d'un homme qui l'avait vendue à ce marchand. Les mères des deux autres fils d'Avanèch-Khan étaient filles de deux mirzâs des Manghouts.

Dès que Din-Mohammed-Khan eut été sevré, il fut remis entre les mains de la mère d'Aly-Sultan, la bèïm, nom que portaient les filles de mirzâs Manghouts qui passaient dans la couche d'un souverain. Cette bèïm traitait fort durement le jeune Din-Mohammed-Khan. Une fois, il n'avait alors que six ans, il avait construit un petit fort avec ses compagnons, qu'il avait ensuite partagés en deux troupes, dont l'une devait attaquer le fort et l'autre le défendre. Il donna alors le signal de l'attaque, en criant: «A l'assaut! je récompenserai les premiers qui arriveront dans le fort, mais je ferai mettre à mort les lâches qui resteront en arrière». La bèïm qui était survenue en ce moment, s'étant mise à dire: «Voyez-vous ce toughma? Il lui faut des villes et des forteresses, et il joue avec de la terre et des pierres»! Le jeune enfant vint en courant se placer devant elle et lui fit un profond salut, en croisant les mains sur sa poitrine. «Comment! dit alors la bèïm pleine de colère, je le gronde et il me fait un salut! C'est Dieu, répliqua l'enfant, qui vous a inspiré ce que vous venez de dire, — que je joue avec de la terre et des pierres, car c'est de terre et de pierres que sont construites les villes». Dieu accomplit en effet ses désirs plus tard.

Din-Mohammed-Khan atteignit ainsi sa vingtième année, demeurant toujours auprès de son père, qui ne lui avait encore donné aucun apanage. A cette époque les possessions des souverains d'Urguendj s'étendaient jusqu'à Aster-Abad, dans le Khorassan. Cette partie du Khorassan était appelée Tâgh-Bouï (les bords de la montagne), par opposition à la province même d'Urguendj, connue sous le nom de Sou-Bouï (les bords du fleuve). Ces deux contrées appartenaient au même souverain. Les Uzbeks d'Urguendj allaient souvent faire des incursions

214 dans le Khorassan et piller les Qizil-Bâch[1]), auxquels ils enlevaient des troupeaux.

Din-Mohammed-Sultan forma un jour le projet de se rendre avec quelques hommes déterminés à Àster-Abad, d'où il voulait faire une incursion dans le Mazendérân, et il partit en effet avec quarante hommes, sans en avoir demandé la permission à son père. Il suivit les bords du fleuve jusqu'à Tchikdèlik, endroit où il forme un coude, et se rendit de là au puits nommé Dinâr. Il venait de quitter ce dernier endroit lorsqu'il rencontra un homme qui conduisait six chameaux et une trentaine de moutons. Il lui demanda où il allait, et cet homme lui répondit qu'il était un nauker d'un tel, bèk de Mohammed-Ghâzi-Sultan, qu'il avait été envoyé chez les Turcomans pour y recevoir le tribut, et qu'ayant rempli sa commission, il retournait à Dèroun, dont le gouverneur, à cette époque, était Mohammed-Ghâzi-Sultan, fils d'Ilbars-Khan. Din-Mohammed-Sultan demanda alors à cet homme une petite chèvre jaune qu'il voyait au milieu de ses moutons «S'il plaît à Dieu de nous accorder une course heureuse, lui dit-il, je te ferai quelque présent à mon retour»; mais cet homme ne voulut pas la lui donner. Alors le sultan, furieux de ce refus, le fit garrotter et maltraiter par ses gens, et continua sa route après lui avoir enlevé ses chameaux et tous ses moutons. Je me souviens d'avoir entendu dire, dans mon enfance à des vieillards: «Ne fais jamais une mauvaise action en te disant: c'est peu de chose, que peut-il en résulter? Une chèvre a causé la ruine de notre yourt». C'est justement à cette chèvre qu'ils faisaient allusion. Nous raconterons comment cela arriva.

Dîn-Mohammed-Sultan alla à Aster-Abâd, d'où il fit trois ou quatre excursions sur les terres des Qizil-Bâch et reprit le chemin d'Urguendj pour se rendre auprès de son père, traînant à sa suite un grand nombre de captifs.

1) *Qizil-Bâch* (tête rouge), sobriquet injurieux que les sunnites donnent aux Persans.

Cependant le bèrâtdâr (percepteur) auquel Dîn-Mohammed-
Sultan avait enlevé ses chameaux et ses moutons, était allé ra-
conter son malheur à son bèk, qui en fit son rapport à Moham- 215
med-Ghâzi-Sultan. Celui-ci, indigné de la conduite de Din-Mo-
hammed-Sultan, calcula l'époque de son retour et envoya sur la
route qu'il devait suivre, en revenant, un bon nombre de ses
serviteurs avec ordre de se saisir de sa personne. Din-Moham-
med-Sultan fut attaqué à l'improviste et pris par cette troupe
qui s'était tenue en embuscade. Elle maltraita fort les gens de
Din-Mohammed-Sultan, leur enleva tous leurs captifs et amena
le sultan lui-même à Mohammed-Ghâzi-Sultan, qui le fit tout de
suite enfermer dans une maison, où il le tint sous bonne garde.

La plus grande partie des serviteurs de Din-Mohammed-Sultan avaient pris la fuite et étaient retournés chez eux. Mais les plus dévoués à sa personne, ayant honte de rentrer chez eux, laissant ainsi leur sultan en captivité, étaient restés vivant d'aumônes dans des aouls situés dans le Kourdich, sur la grande route.

Ceux qui étaient revenus chez eux racontèrent en détail tout ce qui leur était arrivé. Avanèch-Khan ne tarda pas à en être informé, mais il ne dit absolument rien, car il ne regardait pas Din-Mohammed-Sultan avec les yeux d'un père. En outre le khan avait déjà cinquante ans; la mère d'Aly-Sultan était aussi âgée que lui, et il venait d'épouser depuis la soeur cadette de Mohammed-Ghâzi-Sultan, princesse toute jeune et très-belle.

Mohammed-Ghâzi-Sultan, après avoir retenu Din-Moham-
med-Sultan, lui fit mettre des fers aux mains et le remit à un
de ses serviteurs, nommé Richaw-Khoudaï-Birdi, auquel il donna
cinq ou six hommes pour l'accompagner, et lui ordonna de re-
conduire le sultan à son père. «Aye soin, lui dit-il, de lui lier les
jambes sous le ventre de son cheval, fais la plus grande dili-
gence et marche sans t'arrêter ni jour ni nuit. Tu salueras de 216
ma part le khan, son père, et tu lui diras que j'ai appris que ce
toughma était parti d'Urguendj sans sa permission, qu'il est

arrivé ici où il a fait telle et telle chose, et que pour cette raison j'ai été obligé de le faire punir.

Richaw-Khoudaï-Birdi partit avec ses cinq ou six hommes, emmenant avec lui Din-Mohammed-Sultan. Pendant la nuit le sultan ne manquait jamais de chanter à haute voix, partout où il supposait qu'il pouvait y avoir quelque aoul près de l'endroit où il passait. Il espérait que si quelques-uns de ses compagnons s'y tenaient cachés pour veiller sur lui, ils pourraient entendre et reconnaître sa voix et venir à son secours. Mais à chaque cri que poussait le sultan, Khoudaï-Birdi répondait toujours par un *Richaw*, mot qui faisait à Din-Mohammed-Sultan plus de mal qu'un coup de flèche ou qu'un coup de sabre. Ce *Richaw* était un mot que Khoudaï-Birdi avait l'habitude de prononcer souvent, ce qui lui avait fait donner le surnom de Richaw-Khoudaï-Birdi. Mais le sultan, qui ne savait pas qu'il ne prononçait ce mot que par habitude, en était blessé au coeur parce qu'il disait Richaw pour se moquer de lui. Ils arrivèrent au point du jour à Kourdich, où il y avait plusieurs aouls. Cinq ou six des qazaqs du sultan, qui s'y trouvaient, s'étaient levés, en entendant le bruit des pas des chevaux. En ce moment le sultan se mit à chanter, et ses gens qui reconnurent sa voix accoururent aussitôt.

Comme c'était le moment où Richaw-Khoudaï-Birdi devait se reposer un peu, il voulut s'arrêter dans les aouls, mais le sultan lui proposa d'aller s'arrêter un peu plus loin, disant qu'il avait honte de s'arrêter dans les aouls. Khoudaï-Birdi se rendit à son désir et ne s'arrêta que lorsqu'il fit tout-à-fait jour. Lui et ses gens se couchèrent et ne tardèrent pas à s'endormir. Les qazaqs du sultan, qui l'avaient suivi de loin, s'approchèrent alors. L'un d'eux brisa les fers et défit les liens du sultan, qui se saisit
217 du sabre de Khoudaï-Birdi et le tua, pendant que chacun de ses qazaqs se défaisait de son côté d'un des gens de sa suite. Le sultan fit recouvrir de sable le sang qu'on avait répandu et enterrer les cadavres à une grande distance de la route, puis il

reprit le chemin d'Urguendj, après avoir fait jurer à tous ses naukers de garder sur cette affaire le plus profond secret.

Son père, auquel il se présenta à son arrivée à Urguendj, le questionna sur son séjour à Dèroun; le sultan lui répondit que Mohammed-Ghâzi-Sultan en avait d'abord agi avec lui comme un homme aigri, mais qu'il lui avait ensuite fait des excuses et l'avait congédié après l'avoir très-bien traité et lui avoir donné des vêtements et des chevaux, et le khan ajouta foi à ses paroles.

Le même jour le sultan fit venir un graveur du bazar et se fit graver un cachet qui portait le nom d'Avanèch-Khan, son père, et un second qui portait le nom de la femme de son père, soeur cadette de Mohammed-Ghâzi-Sultan. Puis il fit écrire deux lettres adressées à ce dernier. Sa première lettre, qui était écrite au nom de son père, était conçue en ces termes: «A Mohammed-Ghâzi-Sultan. Après les prières que je fais pour toi, je te fais savoir que ta soeur cadette est malade et Dieu sait si elle a encore longtemps à vivre. Elle ne soupire qu'après le moment où elle pourra te voir». Sa seconde lettre, écrite au nom de la soeur cadette de Mohammed-Ghâzi-Sultan, portait: «A mon frère aîné. Après l'expression de tout mon respect, je lui fais savoir que je suis malade depuis quelques jours, et qu'il ne me reste plus d'espoir de pouvoir me rétablir. Je n'ai plus qu'un désir, celui de te voir encore une fois avant de mourir. Viens donc, je te prie, le plus promptement possible, afin que notre entrevue ne soit pas remise au jour de la résurrection». Din-Mohammed-Sultan envoya ces deux lettres à Mohammed-Ghâzi-Sultan par un homme sûr, auquel il procura deux bons chevaux, et donna de vive voix toutes les autres instructions nécessaires. Lui-même il rassembla autour de lui les gens qui l'avaient accompagné dans ses excursions et s'attacha en outre une vingtaine d'autres Uzbeks déterminés. Il passait tous ses jours à boire et à manger avec les gens qu'il avait trouvés et ne cessait pas d'avoir l'oeil fixé sur la route du Khorassan.

218 Cependant, à la réception des lettres que lui avait remises l'envoyé de Din-Mohammed-Sultan, Mohammed-Ghâzi-Sultan avait pris en toute hâte la route d'Urguendj. A son arrivée dans la ville il alla directement dans la cour du palais du khan, où il descendit de cheval pour se rendre auprès de sa soeur. Mais ce jour devait voir couler le sang de Mohammed-Ghâzi-Sultan. Le matin même de ce jour Avanèch-Khan était sorti de la ville pour aller chasser au faucon. Dès que Din-Mohammed-Sultan fut informé de l'entrée en ville de Mohammed-Ghâzi-Sultan, dont il épiait jour et nuit l'arrivée, il accourut au palais à la tête de ses gens. On était en été et au moment du tchâscht (repas). Mohammed-Ghâzi-Sultan entra dans les appartements de sa soeur cadette, qui ne savait rien de son arrivée, et qui à la vue de son frère aîné s'élança de sa place pour se jeter dans ses bras. «Grâce à Dieu, lui dit le sultan, tu te trouves mieux. J'arrive sans avoir pris ni jour ni nuit un moment de repos depuis que j'ai reçu la lettre, dans laquelle tu me disais que tu craignais que notre entrevue ne fût remise au jour de la résurrection». A la réponse que lui fit sa soeur, qu'elle n'avait pas été malade, et qu'elle ne lui avait point envoyé de lettre, le sultan saisi de frayeur sortit, sans s'arrêter, de l'appartement de sa soeur. Il ne tarda pas à entendre le bruit des pas de Din-Mohammed-Sultan, et il comprit alors tout le danger qui le menaçait. Craignant de sortir par la porte de la cour, il se jeta d'un autre côté, et entra en courant par une grande porte, qui se trouvait devant lui. Il vit qu'il était dans les écuries, où il n'y avait personne. Après avoir inutilement cherché une autre porte pour en sortir, il prêta l'oreille et entendit le bruit que faisaient en courant plusieurs
219 personnes. Dans sa frayeur croissante, ne pouvant pas même trouver un endroit pour s'y cacher, il se vit obligé de creuser un trou dans un tas de fumier sec et tamisé et de s'y enfoncer en se couvrant la tête d'un panier.

Cependant Din-Mohammed-Sultan qui était accouru à l'appartement de sa belle-mère, avec une cinquantaine d'hommes, y

avait cherché partout le sultan sans pouvoir le trouver. Les femmes de service, qu'il avait interrogées, n'avaient rien pu lui apprendre. Enfin une d'elles lui ayant indiqué le côté par lequel elle avait vu le sultan se sauver, il y courut avec tous ses naukers, dont chacun se mit à visiter quelque chambre. L'un d'eux, qui était entré dans les écuries, aperçut en les parcourant quelque chose de rouge. S'étant approché pour voir ce que c'était, il reconnut que c'était le pan d'un vêtement d'une étoffe dite tchoubdâr. Il alla aussitôt avertir Din-Mohammed-Sultan, qui fit retirer du fumier Mohammed-Ghâzi-Sultan et lui trancha la tête.

La nouvelle de la mort de Mohammed-Ghâzi-Sultan se répandit bientôt dans la ville. Urguendj est à six agâtch de Vèzir. Un des naukers de sultan Ghâzi-Sultan, qui se trouvaient à Urguendj, partit le même jour pour Vèzir, afin d'informer sultan Ghâzi-Sultan de cet évènement. La plus jeune des femmes de ce prince était une fille de Sofian-Khan. Aly-Sultan, fils de Sofian-Khan, se trouvait alors à Vèzir, où il était venu voir sa soeur cadette. A la nouvelle de la mort de son frère cadet, sultan Ghâzi-Sultan, sans réfléchir et sans prendre conseil de personne, ne pouvant plus supporter sa douleur et maîtriser sa colère, fit sur-le-champ mettre à mort son beau-frère Aly-Sultan, qui était alors chez lui.

A son retour de la chasse, Avanèch-Khan trouva le corps 220
de Mohammed-Ghâzi-Sultan. Il demanda où était Din-Mohammed-Sultan. On lui répondit que craignant sa colère, le sultan avait pris la fuite avec ses compagnons tout de suite après avoir commis ce meurtre, mais qu'on ne savait où il était allé.

Avanèch-Khan pensait à assembler ses frères cadets et ses beks, pour se concerter avec eux sur ce qu'il y avait de mieux à faire dans cette circonstance, lorsqu'un homme arriva de Vèzir avec la nouvelle que sultan Ghâzi-Sultan avait fait massacrer Aly-Sultan à Vèzir, ce qui vint encore ajouter à son embarras.

A la nouvelle de ces évènements, les frères cadets d'Avanèch-Khan, Qâl-Khan et Aghataï-Khan, et les fils de ses frères aînés,

Sofian-Khan et Boudjougha-Khan, prévoyant que l'il de sultan Ghâzi-Sultan allait marcher contre Avanèch-Khan, se rendirent auprès du khan à Urguendj, où arrivèrent de leur côté les sujets d'Avanèch-Khan; de sorte que les fils et les petits-fiis d'Aminèk-Khan avec leurs naukers se trouvèrent tous réunis à Urguendj. Les princes de la famille d'Ilbars-Khan allèrent avec leurs sujets se rassembler à Vèzir, auprès de sultan Ghâzi-Sultan.

Tout ce que put dire Avânèch-Khan pour arriver à terminer cette affaire à l'amiable resta inutile. Ses frères, ses neveux et ses naukers furent d'un avis contraire, et l'on marcha sur Vèzir.

Sultan Ghâzi-Sultan expédiait tous les jours des courriers aux fils de Bèlikitch, à Yènghi-Chahr, pour les presser de venir le rejoindre. Ceux-ci lui faisaient toujours répondre qu'ils allaient se mettre en route, et pourtant ils n'arrivaient pas. Les fils d'Aminèk-Khan arrivèrent avant eux près de Vèzir.

A un farsakh à l'est de Vèzir, il y a au pied du Qir[1]) un village appelé Qoum-Kend, qui à cette époque était très-peuplé
221 et très riche. C'est jusqu'à ce village que sultan Ghâzi-Sultan s'avança à la rencontre de l'ennemi. Ce prince était très-mal vu de ses sujets à cause de son caractère violent et cruel, et de son extrême avarice envers ses serviteurs, dont il exigeait un service dur et pénible. Lorsque les deux partis furent en présence, sultan Ghâzi-Sultan ayant fait remarquer, pendant qu'il rangeait son armée en bataille, qu'un endroit était dégarni de troupes et qu'il y faudrait plus de monde, on entendit s'élever du milieu des rangs des Uzbeks une voix qui cria: «S'il y a trop peu de monde, fais y mettre tes chevaux et tes vaches». Mais on ne put pas, dans la foule, reconnaître qui avait prononcé ces paroles. Le sultan n'eut pas l'air de les avoir entendues et passa outre sans rien dire.

1) Qir, terrain élevé et uni, plâteau, désert.

La victoire se déclara pour Avanèch-Khan, qui poursuivit l'ennemi et entra le même jour à Vèzir. Sultan Ghâzi-Sultan et quinze autres princes, grands ou petits, de la famille d'Ilbars-Khan, furent mis à mort. Sultan Ghâzi-Sultan avait plusieurs femmes. L'une d'elles était fille de Zenbil-Bèk, d'Ologh-Tubè. Elle était tombée entre ses mains dans une expédition qu'il avait faite contre les Turcomans, dans un endroit du Khorassan appelé Bourma. Il en avait eu deux fils: Omar-Ghâzi-Sultan et Chir-Ghâzi-Sultan, et deux filles, dont l'aînée se nommait Zohrè-Khanim, et la cadette Nounâsch-Khanim. Toute cette famille tomba entre les mains des naukers d'Aghataï-Sultan. Omar-Ghâzi-Sultan était alors âgé de quinze ans et Chir-Ghâzi-Sultan de douze.

Les autres fils d'Aminèk-Khan livrèrent au pillage les habitations des sultans qui étaient tombés entre leurs mains; ils firent massacrer leurs fils et réduisirent en esclavage leurs femmes et leurs filles. Mais Aghataï-Sultan ne prit absolument rien; il 222
respecta la vie des enfants de sultan Ghâzi-Sultan, et fournit même des chevaux et des chameaux à la fille de Zenbil-Bèk, qu'il envoya à Boukhara avec ses deux fils et ses deux filles, sous l'escorte de quatre ou cinq de ses gens.

Les fils de Bèlikitch-Sultan qui étaient partis de Yenghi-Chahr apprirent non loin de Vèzir, que sultan Ghâzi-Sultan était parti pour Qoum-Kend. Ils prirent en hâte cette direction, et arrivèrent à Qoum-Kend où ils trouvèrent le champ de bataille jonché de morts, et apprirent en même temps la défaite et la mort de sultan Ghâzi-Sultan. Au lieu de retourner chez eux à Yenghi-Chahr, ils partirent alors pour Boukhara en passant au-dessus d'Urguendj. De cette famille, autrefois si nombreuse dans le Mâvèrân-Nahr, il ne reste plus aujourd'hui, en 1074, une seule personne. Elle est entièrement éteinte.

Après cette guerre, les fils d'Aminèk-Khan se virent maîtres de tout le pays, depuis le Tâgh-Bouï jusqu'au Sou-Bouï. Avanèch-Khan conserva Urguendj; les autres provinces ainsi que

les tribus turcomanes furent partagées, d'après leur rang, entre les autres princes qui entrèrent tranquillement en possession de leurs apanages. Din-Mohammed-Sultan reçut en apanage Dèroun qui avait appartenu à sultan Ghâzi-Sultan.

Obèïd-khan s'empare d'Urguendj.

Cependant le fils de Sultan-Ghâzi, le jeune et brave Omar-Ghâzi, qni avait été emmené à Boukhara, se trouvait à la cour d'Obèïd-Khan, auquel il ne cessait de demander des troupes (pour l'aider à rentrer en possession des domaines de son père). Obèïd-Khan, informé des troubles qui avaient eu lieu dans les états d'Urguendj, se décida à marcher, dans la pensée qu'il pourrait enlever aux enfants d'Aminèk-Khan la moitié de leurs possessions. Tous les princes descendants d'Aboul-Khaïr-Khan convinrent d'entreprendre ensemble cette expédition, et Bèrâq-Khan
223 de Tachkend[1]), Djèvân-Mard-Khan de Samarcand[2]) et les petits-

1) Bèrâq-Khan, appelé autrement Naurouz-Ahmed-Khan, fils de Suïunitch-Khodja, succéda à Abdoullatif en 959 (1551—2) et mourut en 963 (1556). (Voy. Véliaminoff-Zernoff, Monnaies boukhares, p. 331, le Abdoullah-Namèh et le Tarikh-i-Timouri). Son caractère emporté et violent et les excès de boisson auxquels il se livrait inspirèrent les chronogrammes suivants, qui donnent la date de sa mort:

خرمن‌شوز 963 et

مرده درمستی 963

Les mots شهر سمرقند donnent la date de la mort d'Abdoullatif 959 (1551—2).

2) Djèvan-Mard-Aly-Bèhâdour-Khan, fils de Abou-Sa'id-Khan, fils de Koutch-Koundji-Khan, naquit à Samarcande et monta sur le trône en 980 (1577), à la mort de son frère Sultan-Sa'id. Le poète Molla-Mouchfiqui a donné dans les vers suivants la date de son avènement au trône:

خاقان ملك قدر جوانمرد على خان
كز دولت اوشهر سمرقند شد آباد
وين طرفه كه تاريخ جلوس ظغراو 980
از روى حساب است سنه نهصد وهشتاد

fils de Hamza et de Mèhdi-Sultan de Hissar[1]) vinrent rejoindre Obèïd-Khan, et partirent avec lui de Boukhara pour marcher sur Urguendj.

Les princes fils d'Aminèk-Khan qui résidaient à Khiva et à Hèzâr-Asb, ne pouvant résister à des forces si supérieures, vinrent à Urguendj, rejoindre Avanèch-Khan, qui se sentant lui-même trop faible pour se mesurer avec l'ennemi, s'enfuit avec tous ces princes du côté du Qir.

Obèïd-Khan, à son arrivée à Urguendj, envoya des troupes à la poursuite d'Avanèch-Khan, qui fut atteint et fait prisonnier avec tous les siens, dans un endroit appelé Qir de Bègât (Bègât Qiri) et situé au nord de Vèzir.

Avanèch-Khan fut livré à Omar-Ghâzi, qui le fit mettre à mort pour venger la mort de son père (sultan Ghâzi-Sultan). Mais on ne fit aucun mal à Agâtaï-Khan qui resta entre les mains d'Obèïd-Khan, ni à Qâl-Khan qui tomba en partage aux princes de Hissâr, petits-fils de Hamza et de Mèhdi-Sultan.

Obèïd-Khan donna Urguendj à son fils Abdoul-Aziz, qui y fixa sa résidence[2]). Les Sartes et les Turcomans d'Urguendj purent rester paisiblement dans leurs foyers sans être en rien molestés, et leurs propriétés furent respectées[3]). Mais on fit le dénombrement des ourouqs des Uzbèks, qui furent partagés en

---

L'auteur du Tarikh-i-Timouri, qui cite ce chronogramme, ajoute:

لفظا ومعنا تاریخ شده واین تاریخ از
جولهٔ مجسدا تست

Djevân-Mard fut jeté en prison, puis mis à mort en 986 (1578) par ordre d'Abdoullâh-Khan.

1) Hamza-Sultan et Mèhdi-Sultan avaient été mis à mort en 916 (1510) à Hissâr, par ordre de Bâber.

2) En 945 (1538) d'après Iskender-Mounchî. Voy. Véliaminoff-Zernoff, Hist. T. II, p. 328. Abdoul-Aziz mourut en 958 (1551), mercredi 26 du mois de rèbî second, à l'âge de quarante ans. Le chronogramme suivant, cité dans le Tarikh-i-Timouri, nous donne la date de la mort de ce prince.

خیف عبد اعزیزدخان 958

3) Mot-à-mot: on ne cassa pas même la patte à une de leurs poules.

quatre lots, dont le premier fut pris pas Obèïd-Khan, le second par les princes (turè) de Hissar, le troisième par les princes de Samarcande et le quatrième par les princes de Tâchkend. Chacun de ses princes plaça sous la surveillance d'un intendant les sujets qui venaient de leur échoir en partage, et les emmena avec lui à son retour dans ses domaines.

Les deux fils d'Avanèch-Khan, Mahmoud-Sultan et Aly-Sultan, âgé de sept ans, qui avaient échappé à l'ennemi, se retirèrent auprès de Din-Mohammed-Sultan à Dèroun, où arrivèrent égale-
224 ment les deux fils de Sofian-Khan, Youssouf et Younous, ainsi que tous ceux, princes ou autres, qui avaient pu échapper à l'ennemi.

Les fils d'Agataï-Khan qui, à l'exception de Hâdjim-Khan, étaient encore en bas âge, furent emmenés à Boukhara avec leur père et leur mère. Hadjim-Khan[1]), alors âgé de dix-huit ans, n'avait pas réussi à fuir lorsque l'ennemi s'était répandu dans le pays. Il alla se cacher chez un brave serviteur (nauker) de son père Djân-Sèïd[2]), de la tribu des Dourmâns, hommes sage et plein d'expérience. Là le jeune prince, revêtu d'un tchèkmène, un vieux bonnet sur la tête et un qourouq à la main, garda pendant quelque temps les troupeaux de Djân-Sèïd. Les Dourmans qui étaient tombés entre les mains des tourès (princes) de Samarcande habitaient le Qizil-Roubât où on les avait emmenés.

Trois mois après l'arrivée de Hâdjim-Khan chez Djân-Sèïd, les Dourmans d'Urguendj qui le connaissaient commencèrent à se dire les uns aux autres qu'ils avaient vu Hâdji-Mohammed-Sultan, et qu'il gardait les troupeaux de Djân-Sèïd. Ce bruit prenant tous les jours plus de consistance, Djân-Sèïd en avertit le sultan. «Les sujets d'Urguendj qui habitent dans les environs vous ont reconnu, lui dit-il, et ce bruit peut d'un jour à l'autre

1) C'est-à-dire Hadji-Mohammed-Sultan.

2) Ce Djân-Sèïd est appelé plus loin, p. 254 du texte سعد الدين Sa'ded-din.

parvenir aux oreilles d'Obèïd-Khan. Maintenant que pensez-vous faire? «Le sultan lui répondit: «Accompagne-moi toi-même, si tu le peux, sinon donne-moi un cheval pour que je me rende auprès de Din-Mohammed-Sultan». Djân-Sèïd prit alors quatre chevaux, dont deux furent chargés de provisions de route dans des bissacs. Djân-Sèïd marchait le premier, suivi des deux chevaux de bât, et Hâdjîm-Khan fermait la marche. Ils se rendirent par la grande route à Urguendj, où ils passèrent le fleuve sur un bateau (car, à cette époque, on pouvait aller d'Urguendj à Vèzir en bateau), puis ils se dirigèrent sur Dèroun, où ils rejoignirent 225
Din-Mohammed-Sultân.

Guerre entre Din-Mohammed-Sultan et Obèïd-Khan.

Après l'arrivée de Hâdjim-Sultan à Dèroun, les princes tinrent conseil et décidèrent de marcher sur Urguendj. Ils s'avancèrent jusqu'à Kourdich où ils firent appeler les principaux personnages des Adâqlis, de la tribu de Khizr. «Nous marchons, leur dirent-ils, pour reconquérir nos domaines; si vous voulez nous prêter un renfort et que Dieu nous rende maîtres d'Urguendj, nous vous ferons tarkhân; nous vous accorderons la place d'honneur à notre gauche; les plus braves des vôtres seront reçus à notre service, et votre tribu sera égale au meilleur des ourouqs des Uzbeks». Par ces promesses les princes attirèrent sous leurs drapeaux mille Adâqlis qui, joints à deux mille hommes qu'ils avaient amenés avec eux, formèrent un corps de trois mille hommes avec lesquels ils arrivèrent à Pich-Gâh. Là ils délibérèrent s'ils devaient se diriger sur Urguendj ou sur Khiva. On pencha pour ce dernier parti, car, se dirent-ils, si nous marchons sur Urguendj, nous y trouverons Abdoul-Aziz-Sultan (fils d'Obèïd-Khan), et ce qui est pis encore, nous aurons à effectuer le passage du fleuve, tandis qu'en marchant sur Khiva il n'y a ni fleuve à passer, ni ennemi à craindre. Ils arrivèrent donc à Khiva, dont le 'dârougha et une dixaine d'hommes qui

formaient sa suite furent pris et mis à mort. Le dârougha de Hèzar-Asb prit la fuite.

A la réception de ces nouvelles Abdoul-Aziz-Sultan abandonna Urguendj, et s'enfuit auprès de son père.

Obèïd-Khan honteux de ce revers rassembla des troupes et marcha sur Urguendj. Arrivé à l'endroit appelé Tivè-Bouyouni (le cou du chameau) il s'arrêta de sa personne, et envoya contre Din-Mohammed-Sultan toutes ses troupes sous le commandement d'un de ses principaux bèks, de l'ouroug des Oghlâns.

A la nouvelle de l'approche de l'ennemi, Din-Mohammed-
226 Khan sortit de Khiva (pour marcher à sa rencontre). En vain tous ses naukers lui représentèrent-ils qu'il n'avait que trois mille hommes, tandis que l'armée ennemie était forte de quarante mille hommes, et qu'il n'était pas prudent d'engager le combat (avec des forces si inégales). «Retournons plutôt à Dèroun, lui dirent-ils. Obèïd-Khan ne restera pas à Urguendj; il ne tardera pas à retourner sur ses pas, et alors nous pourrons revenir; car c'est difficile pour Obèïd-Khan de venir à Urguendj et de retourner, tandis que pour nous c'est une chose très-facile». Din-Mohammed-Sultan continua sa marche sans prêter l'oreille à leurs représentations.

Deux fois tous ses bèks, au nombre de deux ou trois cents, descendirent de cheval et vinrent se jeter à terre devant son cheval, en le conjurant de retourner sur ses pas, et deux fois il passa outre sans vouloir leur répondre. Enfin lorsqu'ils revinrent pour la troisième fois le sultan, étant arrivé près d'eux, descendit de cheval. Prenant alors une poignée de terre, il la versa dans le collet de sa chemise, en disant: «Mon Dieu, je Te confie mon âme et je confie mon corps à la terre»; puis s'étant relevé, il se retourna vers ses bèks et leur dit: «Pour moi, je suis mort; quant à vous, si votre vie vous est plus précieuse que la mienne, ne marchez pas au combat; si elle n'est pas à vos yeux plus précieuse que la mienne, ne restez pas en arrière». Ensuite il remonta à cheval et continua sa route. A ces paroles du sultan

toute son armée poussa des cris qui s'élevèrent jusqu'aux nues et suivit ses pas en pleurant.

Din-Mohammed-Sultan apprit que l'armée ennemie avait déjà dépassé ce jour même Hèzâr-Asb et avait fait halte, qu'elle marchait la nuit et se reposait pendant la journée. Il se rendit le soir même à Guèrdène-Khâst, où il s'arrêta à l'ouest d'un étang profond qui, depuis la bataille qui s'y donna, est connu 227
sous le nom de Chikest-Kouli (lac de la défaite). Sur ces entrefaites la nuit était venue. Les gardes avancées vinrent avertir le sultan que l'ennemi approchait. Il monta aussitôt à cheval avec toute sa troupe, qu'il partagea en deux corps. Il confia le commandement de l'un à Younous-Sultan, fils de Sofian-Khan, et se mit lui-même à la tête de l'autre.

Hâdji-Mohammed-Sultan, fils d'Aqataï-Khan, resta auprès de la personne de Din-Mohammed-Sultan. Le fils d'Avanèch-Khan, Aly-Sultan, qui n'avait alors que huit ans, fut confié à la garde de cinq ou six hommes, auxquels le sultan dit: «Tenez-vous à l'écart et, si notre affaire tourne mal, fuyez avec cet enfant, afin que notre flambeau ne vienne pas à s'éteindre». Après cela il se recommanda à Dieu, plaça sa troupe en embuscade des deux côtés du chemin et attendit.

L'armée ennemie ne tarda pas à arriver. En tête marchaient Bèri-Oghlan et Hâfiz le Qounqrât, avec tous les bèks, ce que l'on pouvait reconnaître à une quarantaine de flambeaux que l'on portait devant eux. Lorsqu'ils furent tout près, la troupe de Din-Mohammed-Sultan fondit sur eux des deux côtés, et avant même que les dernières troupes de l'armée ennemie eussent eu connaissance de cette attaque, l'heure de la mort avait déjà sonné pour une partie de ces bèks et les autres avaient été faits prisonniers et garrottés. L'armée ennemie prit la fuite en désordre. Quelques braves de la troupe de Din-Mohammed-Sultan tuèrent chacun jusqu'à cent ennemis. Koun-Toughâr-Bèhâdour, le Qounqrât, disait que, dans cette affaire, il avait à lui seul percé et renversé soixante ennemis. Hâdjim-Khan racontait que pendant ce com-

bat, il n'avait pas quitté, un seul instant, les côtés de Din-Mohammed-Sultan. «Dans un moment, disait-il, où nous étions restés
228 seuls au fort de la mêlée, je vis que l'arc de Din-Mohammed-Khan venait de glisser de ses mains. Comprenant que, préoccupé comme il l'était et ayant continuellement l'oeil fixé sur les combattants, il ne s'en était pas aperçu, je descendis de cheval pour le ramasser et le lui remis entre les mains. Mon frère, me dit-il alors en me regardant, que ceci reste un secret entre toi et moi. Il était de deux ans plus âgé que moi. Il avait, à cette époque vingt ans et moi dix-huit».

Après le combat on amena devant Din-Mohammed-Sultan tous les bèks que l'on avait faits prisonniers. Il était lui-même à cheval, et on les lui présentait les uns après les autres, en lui disant le nom de chacun. Le sultan ayant demandé le nom d'un de ces bèks qu'on venait d'amener, il apprit de celui qui le conduisait que c'était Hâfiz, le Qounqrât. «C'est toi, Hâfiz, lui dit-le sultan, qui disais toujours à la cour d'Obèïd-Khan, que les habitants d'Urguendj ne sont pas des musulmans, mais des infidèles. Dis-nous, pourquoi tu nous appelles des infidèles? C'est à présent, lui répondit Hâfiz en s'inclinant, que nous allons pouvoir distinguer le musulman de l'infidèle». Le sultan ne lui répliqua pas un seul mot. Depuis ce temps ces paroles de Hâfiz, le Qounqrât, sont passées en proverbe chez les Uzbeks.

Din-Mohammed-Sultan fit rassembler tous ces bèks et leur proposa un accommodement et un échange de tous les prisonniers qu'il venait de faire contre Qâl-Khan, Aqataï-Khan et les autres princes et sujets qui avaient été emmenés dans le Mavèr-ân-Nahr. Tous ces bèks promirent, sous le sceau du serment, que l'on renverrait tous les prisonniers qui avaient été faits dans la dernière guerre contre Urguendj, et que si Obèïd-Khan refusait de souscrire à l'engagement qu'ils prenaient, ils quitteraient tous son service et viendraient avec leurs familles se remettre à sa discrétion.

Le sultan fit donner des chevaux et des habits à ces bèks,

qu'il traita avec beaucoup d'égards et de bienveillance, et les renvoya avec Hâdjim-Khan, qu'il chargea d'aller traiter cet échange. «Tu as de l'esprit et de la prudence, lui dit-il en le congédiant, tu sauras faire rendre la liberté à ton père et à ses sujets, et 229
personne autre que toi ne pourrait réussir dans cette affaire».

Hâdjim-Khan partit donc avec les bèks pour Boukhara où était retourné Obèïd-Khan. Là il fut présenté au khân, qui le reçut très bien et lui rendit son père Aqataï-Khan et tous les prisonniers qu'il avait. Il réussit aussi complètement auprès de Djèvân-Mard-Khan, qu'il alla voir à Samarcande, et auprès des turès (princes) de Hissâr, qui lui rendirent également Qâl-Khan et tous leurs prisonniers[1]. Hâdjim-Khan ramena ainsi à Urguendj Qâl-Khan, Aqataï, son père, en un mot, tous les prisonniers qui avaient été faits dans la dernière guerre et emmenés d'Urguendj dans le Mavèran-Nahr.

Qâl-Khan.

Après le retour de Hâdjim-Khan, Qâl-Khan fut, d'une voix unanime, proclamé khan à Urguendj, et pendant tout son règne ses sujets jouirent d'une grande tranquillité. L'état fut florissant, et les denrées devinrent à si bon marché que le peuple disait: «Qâl-Khan est monté sur le trône, et le pain est descendu à un poul (sol)». Qâl-Khan retourna au sein du seigneur après un règne de quelques années.

Aqâtaï-Khan.

Aqâtaï-Khan fut proclamé khan à Vèzir. Qâl-Khan avait laissé en mourant deux fils, dont l'un s'appelait Chèïkh-Mohammed et l'autre Châh-Nazar. Ces deux princes reçurent en apanage la ville de Kât.

---

1) Notre auteur ne parle pas de la reddition des prisonniers uzbeks, emmenés par le prince de Tachkend. La défaite des troupes boukhares par Din-Mohammed, et le voyage de Hâdjim-Sultan à Boukhara eurent lieu en 946 (1539—40), l'année même de la mort d'Obèïdoullâh. Voy. plus haut.

Quelques années après ces évènements, les petits-fils d'Aminèk-Khan étaient tous devenus grands. Ils possédaient un vaste pays, de riches troupeaux et se trouvaient à la tête de nombreux sujets. Des cinq fils [1]) qu'avait eus leur oncle Sofian-Khan, il ne restait plus que Younous et Pèhlèvân-Qouli. Aly-Sultan avait été mis à mort par Sultan-Ghâzi-Sultan. Youssouf-Sultan s'était fait saigner au bras; on n'avait pas pu arrêter le sang, et il était mort de cette hémorragie. Aghich-Sultan était resté à Khodjend, dans le Khorassan [2]), ville qu'il avait reçue pour le qâlin de sa soeur cadette [3]).

230 Les fils de Boudjougha-Khan, d'Avânèch-Khan et de Aqataï-Khan réunirent leurs forces et chassèrent les deux fils de Sofian-Khan, Younous et Pèhlèvân-Qouli, et les forcèrent, ainsi que les deux fils de Qâl-Khan, qui résidaient à Kât, de se réfugier dans la Boukharie. Aqataï-Khan continua à résider à Vèzir. Aly-Sultan [4]) reçut en apanage Urguendj, qu'il céda à son frère aîné Mahmoud, homme méchant, pour aller se fixer à Dèroun. On donna Bâgh-Abâd à Hâdjim-Khan; Nèssaï et Abiverd à Din-Mohammed-Khan, Khiva et Hèzâr-Asb à Isch et à Doust, fils de Boudjougha-Khan.

Tous ces princes gouvernaient tranquillement leurs provinces, depuis quelques années, lorsque Younous, fils de Sofian-Khan, qui avait épousé la fille d'un nommé Ismaïl-Bèk, à cette époque bèk des Manghouts [5]), partit un jour de Boukhara avec une quarantaine d'hommes. Il avait l'intention de se rendre chez les Manghouts auprès de son beau-père et même de faire une excursion sur les terres d'Urguendj. Il arriva, en passant au nord de

---

1) Youssouf, Younous, Aly, Aghich et Pèhlèvân-Qouli.

2) Ne pas confondre cette ville avec Khodjend dans le Mâvèrân-Nahr.

3) Aïscha-Biguè, fille de Sofian-Khan, mariée à Châh-Tahmasb. (Voyez plus haut, page 227.

4) C'est-à-dire Aly-Sultan, fils d'Avanèch-Khan. On a vu à la page précédente qu'Aly Sultan, fils de Sofian-Khan, avait été mis à mort par Sultan-Ghâzi-Sultan.

5) Les Manghouts ou Tatares-Noghaï.

Kât, à la forteresse de Touk[1]), où il ne trouva personne. Les habitants étaient, à cette époque, tous campés dans les environs d'Urguendj, au-dessus de Vèzir[2]). Le sultan passa cette nuit à Touk. Étant monté le lendemain matin sur les remparts du fort, il aperçut (au loin) la forteresse d'Urguèndj. Ses qazaqs, auxquels il demanda ce que c'était que cette forteresse, lui répondirent que c'était la forteresse d'Urguendj. «Aurai-je assez peu de coeur, dit alors le sultan, pour m'éloigner et me rendre chez les Manghouts, quand j'ai sous les yeux Urguendj, le yourt de mon père»? Les qazaqs lui ayant répondu, qu'ils étaient prêts à le suivre, quoi qu'il voulût entreprendre, il décida de marcher
sur Urguendj. Il passa cette journée à Touk, d'où il repartit au 231
déclin du jour et arriva, au milieu de la nuit, près d'Urguendj, du côté du sud-ouest (Qibla). Là il descendit de cheval et s'avança à pied vers le fossé. Comme il s'approchait, il vit venir des gens qui portaient des torches et s'avançaient de son côté en criant: Hâzir-Bâsch (sois prêt)[3]). C'était une patrouille qui, à cette époque, faisait toutes les nuits des rondes autour de la ville, avec des flambeaux, par crainte des qazaqs (vagabonds) qui avaient quitté la ville. Dès qu'il aperçut ces gens, le sultan se coucha par terre à plat ventre, et resta dans cette position jusqu'à ce qu'ils se fussent éloignés. Younous et ses qazaqs s'approchèrent alors du rempart; l'un d'eux ayant réussi à atteindre le haut de la muraille au moyen d'une longue perche qu'il y avait appuyée, aida ses compagnons à monter. Lorsqu'ils furent tous dans la forteresse, ils se rendirent à la maison de Sâri-Mahmoud-Sultan[4]), où ils entrèrent sans bruit et s'emparèrent de sa personne.

---

1) Ce passage nous aidera à fixer, au moins approximativement, la position de cette forteresse ou de ce fort, dont le nom ne se trouve sur aucune carte.

2) Où était situé Vèzir?

3) Ces mots sont persans. Chez les Qirghizes le cri des sentinelles est *Yougla-mâi!* Ne dors pas! C'est le *«Sentinelle, prenez garde à vous»!* des Français; — le *Слушай!* des armées russes.

4) Voyez plus loin, p. 143 du texte, la raison qui lui fit donner le surnom de *Sâri*, le jaune, le roux.

Ce Mahmoud-Sultan était un sot bien connu; mais fort de la protection de son excellent frère, Aly-Sultan, il opprimait Urguendj[1]. Comme il n'y avait pas entr'eux de vengeance à exercer pour le sang versé[2], Younous envoya Mahmoud-Sultan, à Vèzir, à Aqataï-Khan, sous la garde d'un ou deux de ses gens.

Les Uzbeks et les Sartes d'Urguendj vinrent se présenter à Younous, qui se fit proclamer khan le même jour. La classe militaire et le peuple virent avec plaisir l'arrivée de Younous, car ils ne pouvaient plus supporter les paroles et le caractère de ce Mahmoud, véritable idiot. Younous-Khan, au contraire, joignait à beaucoup d'esprit l'ambition, la générosité, la bravoure et la fermeté.

Mahmoud, le sot, à son arrivée à Vèzir, engagea fortement Aqataï-Khan à marcher contre Younous-Khan. «Agha, lui dit-il, pourquoi restes-tu dans l'inaction? Pars donc; Younous n'a avec lui qu'une quarantaine d'hommes; les Uzbeks d'Urguendj me sont dévoués et nous sommes aussi forts que lui, pourquoi donc ne marches-tu pas contre lui»?

Aqataï-Khan consulta ses sujets, qui tous furent d'avis qu'il
232 fallait marcher contre Younous-Khan. Aqataï-Khan, homme doux et faible, ne désirait point s'engager dans une guerre, mais ne voulant pas s'opposer au désir de ses sujets, il se décida à marcher sur Urguendj, d'où Younous-Khan sortit de son côté, pour s'avancer à sa rencontre.

Les deux partis en vinrent aux mains à l'ouest du tombeau de chèïkh Nadjmouddine-Koubra (que la miséricorde de Dieu soit sur lui)[3]. C'était en été, au milieu de la journée, les troupes d'Aqataï-Khan furent défaites, et lui-même chercha son salut dans la fuite. Qassim, fils de Younous-Khan et d'une fille d'Aqa-

1) Mot à mot: «il mangeait et rongeait Urguendj».

2) M. à m.: «leurs morts et leurs vivants étaient en nombre égal».

3) Sur le chèïkh Nadjmoud-dine-Koubra voy. Véliaminoff-Zernoff. Histoire des tsars de Kassimoff.

taï-Khan, se mit avec ses naukers à la poursuite de son grand-père. Lorsqu'il l'eût atteint, il lui dit après l'avoir salué: «Où allez-vous par cette chaleur? Reposez-vous aujourd'hui à l'ombre d'un arbre et demain vous repartirez». Mais le khan lui répondit: «L'âme de ton père est plus noire que le dessous d'un chaudron. Si tu me veux du bien, ne m'arrête pas». Qassim-Sultan, après avoir reçu du khan toujours la même réponse à cette proposition qu'il lui réitéra trois ou quatre fois, vit que son grand-père ne voulait pas s'arrêter. S'approchant alors d'Aqataï-Khan, il saisit la bride de son cheval et ramena le khan à Urguendj, où il le fit descendre dans la maison de l'arbâb. Younous-Khan pensait que, si le bruit venait à se répandre qu'Aqataï-Khan avait été mis à mort dans la maison de l'arbâb, les Sartes d'Urguendj auraient tous à répondre pour sa mort aux fils du khan, et ne pourraient plus se séparer de lui.

Younous-Khan fit donc garder Aqataï-Khan dans la maison de l'arbâb, qu'on nommait Salman, et il envoya un homme, dire de sa part à ses fils: «Le vieillard souffre de fortes coliques survenues à la suite d'une course qu'il a faite à cheval par une forte chaleur. J'ai voulu l'envoyer à Vèzir, mais il m'a prié d'avoir pitié de lui et de ne pas l'envoyer. «Je ne veux pas partir, m'a-t-il dit, fais savoir à mes fils que, si je ne suis pas auprès de mes fils, je suis auprès de mon petit-fils». Pendant une quinzaine de jours Younous ne laissa entrer personne chez le khan, prétex- 233
tant son indisposition, puis une nuit il ordonna à trois ou quatre de ses gens de se rendre auprès du khan, de lui lier les bras et les jambes, de lui introduire un pal dans le fondement, puis de le secouer jusqu'à ce qu'il fût mort. «Si vous faites comme je vous le dis, ajouta-t-il, il ne restera sur le corps ni tache bleue, ni autre marque quelconque; le sang coulera de l'intérieur et l'on croira qu'il est vraiment mort d'un dérangement dans les intestins». Ses ordres furent ponctuellement exécutés, et le lendemain il fit placer sur un char le corps du khan, qu'il envoya à Vèzir, à ses fils.

Aqataï-Khan laissait après lui six fils: l'aîné nommé Hâdji-Mohammed, le second Mahmoud, le troisième Poulâd, le quatrième Timour, le cinquième Allâh-Qouli et le sixième Soleïman. Les deux aînés se trouvaient alors à Bâgh-Abâd, dans le Khorassan. Les quatre autres habitaient Vèzir, résidence de leur père. Ces derniers informèrent leurs deux aînés de la mort d'Aqataï-Khan. Ceux-ci, à la réception de cette nouvelle, partirent aussitôt en faisant dire à leurs frères cadets qui étaient à Vèzir, de se mettre en marche de leur côté, pour les rejoindre à Urguendj tel et tel jour. Lorsque Younous-Khan eut reçu la nouvelle que Hâdji-Mohammed avait passé l'Amou, à l'est d'Urguendj, au toughaï de Fatima-Khâtoun, et que les autres fils d'Aqataï-Khan arrivaient aussi de Vèzir, il sortit d'Urguendj pendant la nuit et s'enfuit du côté de la Boukharie, abandonné de tous ses naukers qui se sauvèrent chacun de son côté.

Younous-Khan se rendit directement à Boukhara, mais son fils, Qassim-Sultan, qui s'était égaré dans l'obscurité et avait été séparé de son père, marcha toute la nuit et arriva à l'aube du jour, en traversant des roseaux très-épais, près d'un bois marécageux, connu depuis cette époque sous le nom de Khan-Djenguèli (bois du khan). Ce bois est situé entre Bourlou-Qiri et Qouïghinè[1]).

Qassim-Sultan passa toute la journée dans cet endroit. Il
234 n'avait qu'un seul serviteur avec lui, et il lui dit: «Nous devons nous procurer quelque part des provisions, car, autrement, comment pourrons-nous arriver d'ici jusqu'à Boukhara. Restez ici, lui répondit cet homme, personne ne me connaît, et j'irai aux premières habitations chercher quelques provisions que je vous apporterai». Cet homme monta donc à cheval, mais (au lieu d'aller chercher des provisions) il se rendit en toute hâte à Urguendj, auprès de Hâdjim-Khan, auquel il fit connaître l'endroit où Qas-

1) Dans l'édition de Kazan on trouve Yourtou-Qiri et Qoulghine. Dans le M^{it} Dahl, Bourlou-Qiri et Qouïghine. Dans le M^{it} Lerch, Bourlou-Qiri et Qouïghoun.

sim-Sultan se tenait caché. Hâdjim-Khan envoya aussitôt des hommes pour se saisir du sultan, qui fut ramené à Urguendj et mis à mort.

Les fils de Sofian-Khan et ceux de Qâl-Khan moururent tous sans laisser de postérité. Les fils d'Avanèch-Khan restèrent dans le Khorassan; les fils d'Aqataï-Khan gardèrent Urguendj et Vèzir, et les trois fils de Boudjougha-Khan, Isch, Doust et Bouroum, reçurent Khiva, Hèzâr-Asb et Kât.

Doust-Khan.

Doust, prince d'un caractère doux et paisible, fut proclamé khan. Isch, son frère cadet, était brave et généreux envers ses naukers, mais il n'avait qu'un esprit médiocre et peu de religion. D'un tempérament passionné à l'excès, il ne pensait qu'à courtiser les femmes et les filles. Il cherchait à séduire jusqu'aux femmes et aux filles de ses braves et dévoués serviteurs. Ce fut grâce à lui que Doust, son frère aîné, fut élu khan. Isch-Sultan demanda qu'on lui donnât Urguendj. «Que Khiva reste à mon frère aîné, dit-il, et qu'on me donne Urguendj», mais on le lui refusa. Il partit alors de Khiva avec une armée et marcha sur Urguendj. Près de la forteresse de Qoum, dans un endroit appelé Djounouk[1], il rencontra les troupes de Hâdjim-Khan.

Ayant reconnu que son adversaire avait des forces bien supérieures aux siennes, Isch-Sultan adossa au fleuve son camp qu'il retrancha au moyen de ses chariots. On combattit huit jours de suite, sans que la victoire se déclarât pour aucun parti. Isch-Sultan renvoya sains et saufs tous les prisonniers qui tom- 235
bèrent entre ses mains et leur fournit même des chevaux et des habits; mais il fit périr dans les supplices tous ses prisonniers, qui appartenaient aux tribus des Ouïghours et des Naïmans.

---

1) Texte de Kazan, Djourbouk جوربوك; Mˢ Dahl, Djounouk جونوك. Le Mˢ Lerch, جورنوك: Djournouk.

Enfin les deux partis firent la paix. Hâdjim-Khan retourna à Urguendj et Isch-Sultan à Khiva, où à son retour il persécuta et chassa les Ouïghours et les Naïmans, qu'il remplaça par les Dourmans.

Quelque temps après Isch-Sultan marcha de nouveau sur Urguendj, et Hâdjim-Khan s'avança à sa rencontre accompagné de ses frères cadets, et vint lui présenter la bataille entre la forteresse de Touk et Urguendj.

Isch-Sultan qui avait pris avec lui tous ses chariots comme à l'époque de sa première expédition, s'en fit encore cette fois un retranchement. Après sept jours de combats, dans lesquels aucun des deux partis n'avait pu obtenir un avantage marqué, Isch-Sultan leva son camp pendant la nuit, se jeta sur Urguendj à l'insu de Hâdjim-Khan, et pénétra dans la ville, où il ne restait que des Sartes.

Les fils d'Aqataï-Khan se rendirent à Vèzir. Isch-Sultan laissa en pleine liberté tous les habitants d'Urguendj, à l'exception de ceux des tribus des Ouïghours et des Naïmans, dont les biens furent confisqués et les enfants chassés du côté de Vèzir.

Hâdjim-Khan et Isch-Sultan se préparaient à une nouvelle lutte. Chacun d'eux envoya, de son côté, un ambassadeur à Aly-Sultan[1]) pour chercher à l'attirer dans son parti. Le sultan se trouvait alors à Nèssaï. A l'arrivée de ces ambassadeurs, il partit et alla rejoindre Hâdjim-Khan. Bientôt après, les fils d'Aqataï-Khan, Aly-Sultan (fils d'Avanèch-Khan) et Aboul-Sultan, fils de Din-Mohammed-Khan, qui était déjà mort à cette époque, vinrent tous cerner Urguendj.

Enfin après un siége qui durait depuis quatre mois, les princes firent donner un assaut général et parvinrent à escalader les murailles. Les troupes d'Isch-Sultan étaient toutes à pied, lui seul combattait à cheval. Un de ses naukers, nommé Tin-Aly, de la tribu des Dourmans, nourissait au fond du coeur une

1) Aly-Sultan, fils d'Avanèch-Khan. Voy. plus haut, page 228.

haine secrète contre lui, parce qu'il avait violé sa soeur cadette encore vierge. Ce Tin-Aly, profitant du moment où l'ennemi 236 franchissait les remparts et où Isch-Sultan s'était rapproché de la forteresse, lui décocha une flèche qui alla frapper son cheval à la croupe. Le cheval blessé se renversa, et le sultan se brisa l'os de la jambe en tombant sur l'angle d'une terrasse. Tous ses naukers prirent alors la fuite et se dispersèrent de tous les côtés, et il ne resta plus auprès de lui qu'un seul de ses serviteurs. C'était un Sarte de Khiva, nommé Hagli-Pèhlèvan, homme très brave et doué d'une grande force. Il avait été élevé par le sultan et le suivait partout. Ce Hagli-Pèhlèvan releva le sultan et se mit à panser sa jambe. L'ennemi étant survenu en ce moment, il se plaça sur le corps de son maître et combattit jusqu'à ce qu'enfin, accablé par le nombre, il tomba sous les coups de l'ennemi.

Isch-Sultan fut massacré en cet endroit même. Son frère aîné, Doust-Khan, qui était à Khiva, y fut mis à mort par des gens qui y furent envoyés exprès. Les deux fils d'Isch-Sultan, Châh-Qouli et Tâhir, furent envoyés à Boukhara, où ils moururent. Il ne resta aucune postérité des trois fils de Boudjougha-Khan[1]).

Ces évènements eurent lieu en neuf cent soixante-cinq, vers l'année du cheval.

Hâdjim-Khan (Hâdji-Mohammed-Khan).

Hâdjim-Khan fut proclamé khan. Il avait alors trente-neuf ans. On lui donna Vèzir. Aly-Sultan reçut Urguendj, Hèzar-Asb et Kât. A cette époque, deux des six fils d'Aqataï-Khan, Allâh-Qouli et Solèïman, étaient déjà morts. Des quatre qui vi- 237 vaient encore, Hâdji-Mohammed et Mahmoud étaient d'une même mère, et Poulâd et Timour d'une autre mère. Mahmoud-

1) L'auteur ne donne aucun détail sur le troisième fils de Boudjougha-Khan, Bouroum, surnommé Isch-Doust.

Sultan resta à Vèzir, auprès de son frère aîné Hâdjim-Khan. Poulâd reçut la moitié de Khiva et les Turcomans d'Olough-Tübè et de Kounich, et Timour l'autre moitié de Khiva et les Turcomans de Qârâ-Boukaoul. Tous ces princes prirent tranquillement possession de leurs domaines.

Din-Mohammed-Sultan.

Après l'avènement de Qâl-Khan au trône, on avait donné Nèssâï et Abiverd à Din-Mohammed-Khan [1]). Ce prince n'était pas d'un caractère à rester en repos. Comme il ne cessait de faire des excursions sur le territoire des Qizil-Bâch, Châh-Tahmasb envoya enfin une armée contre lui. Din-Mohammed-Khan se trouvait alors à Nèssaï. L'armée persane s'empara d'Abiverd, d'où elle ne se retira qu'après y avoir établi un gouverneur au nom du châh. Affaibli par la perte de cette ville, Din-Mohammed-Khan se rendit à la cour de Châh-Tahmasb à Qazuine, où il séjourna six mois. Il était venu voir le châh dans l'espoir d'en obtenir la restitution d'Abiverd. Voyant que le châh n'avait point l'air de deviner son désir, il fit graver un cachet semblable à celui de Châh-Tahmasb, et écrivit en son nom, au gouverneur d'Abiverd, un papier contenant l'ordre de remettre à Din-Mohammed-Khan, à la réception de ce yarliq, la ville d'Abiverd, dont il lui avait fait don. Puis profitant d'une absence de Châh-Tahmasb, qui était parti pour la chasse, il partit pendant la nuit de Qazuine et se dirigea sur Abiverd. Le châh, à son retour de la chasse, apprit le départ de Din-Mohammed et se contenta de dire: «Il est venu de lui-même et il est reparti de même».

Din-Mohammed-Khan arriva à Abiverd et remit l'ordre (dont il était porteur) au gouverneur, qui lui fit ouvrir les portes de la ville. Il descendit dans son logement où il passa la nuit, puis,

---

1) Aboulghazi a dit plus haut, p. 230, que les villes de Nèssaï et d'Abiverd avaient été données à Din-Mohammed-Khan après l'avènement d'Aqataï-Khan au trône.

au point du jour, il fit placer des gardes aux portes de la ville et égorger, sans exception, tous les Qizil-Bâch qui s'y trouvaient, après quoi il s'établit tout tranquillement à Abiverd.

A la nouvelle de cet évènement Châh-Tahmasb marcha contre 238
Din-Mohammed-Khan avec une nombreuse armée. Celui-ci, informé de l'approche du châh, alla au-devant de lui, accompagné seulement de quarante à cinquante cavaliers, et le rencontra sur les bords du Qarâsou, au nord de Mèchèd. Deux fois les soldats des postes avancés, qui avaient vu venir Din-Mohammed-Khan, étaient venus annoncer son arrivée au châh, qui ne voulait pas ajouter foi à ce qu'on lui disait, lorsqu'on vint une troisième fois lui annoncer que le khan était à sa porte. Le châh, étant alors sorti de sa tente, fit deux ou trois pas à la rencontre de Din-Mohammed-Khan, qui vint lui baiser le flanc. Le châh lui plaça une main sur le cou et l'autre sur le coeur, par l'ouverture de sa chemise. Mais sentant que le coeur du khan ne battait pas (plus vîte qu'à l'ordinaire), il lui dit, en le regardant en face: «Ton coeur doit être de pierre, Din-Mohammed»!

Le châh donna le même jour un grand festin, et le lendemain il lui donna de riches présents et le congédia en lui disant, qu'il lui pardonnait ce qu'il avait fait, et qu'il lui donnait Abiverd. Après cela le châh reprit le chemin de Qazuine.

Voici encore une des actions de Din-Mohammed-Khan. Obèïd-Khan avait donné Marv-Châh-Djèhân à un Naïmân nommé Yoloum-Bi; mais des personnes de la cour avaient réussi à le noircir auprès de son maître. Yoloum-Bi informé de leurs intrigues en avait été effrayé, et remettait toujours de se rendre auprès du khan, malgré l'ordre qu'il en avait reçu plusieurs fois. Obèïd-Khan, voyant qu'il refusait de revenir, avait envoyé contre lui une armée de trente mille hommes, avec l'ordre de le ramener. A l'approche de cette armée, Yoloum-Bi expédia à Abiverd un homme chargé de dire de sa part à Din-Mohammed-Khan, qu'il lui faisait présent de Marv, s'il voulait le sauver du danger qui le menaçait.

239 A la réception de ce message, Din-Mohammed-Khan partit d'Abiverd avec quelques troupes et arriva à l'endroit où le Mourgh-Ab termine son cours. Là il ordonna à tous ses soldats de préparer chacun trois grandes branches d'arbre, d'en attacher une à chaque côté de leurs selles et la troisième à la queue de leurs chevaux et de ne marcher qu'en se tenant à une certaine distance les uns des autres. Il ordonna ensuite à ses éclaireurs de s'avancer, ce jour-là, jusqu'en vue des postes avancés de l'ennemi, si même ces postes étaient loin. Il s'arrêta ce jour-là après avoir fait une petite marche, et ses éclaireurs revinrent après s'être montrés aux postes avancés de l'armée ennemie. Din-Mohammed-Khan repartit au point du jour et s'arrêta comme la veille, après une marche très courte. Les éclaireurs de l'armée ennemie retournèrent annoncer que Din-Mohammed-Khan s'avançait avec une nombreuse armée, et qu'il marchait à petites journées. L'ennemi envoya alors en reconnaissance un homme qui, ayant aperçu les éclaireurs de Din-Mohammed-Khan et la masse noire de son armée, revint annoncer qu'une grande armée s'avançait effectivement. L'armée ennemie voyant qu'elle avait d'un côté Yoloum-Bi et de l'autre Din-Mohammed-Khan, craignit de se voir cernée par ces deux armées, leva son camp et reprit, en fuyant, la route de Boukhara. Din-Mohammed-Khan entra dans Marv, où il régna depuis cette époque. C'était un prince brave et généreux. Il ne savait jamais garder aucun bien. Il était bon envers ses serviteurs, qui n'avaient pas un service pénible.

Quelques-unes de ses actions ressemblent à celles d'un insensé, et il est impossible, à moins d'en avoir été témoin, d'ajouter foi à tout ce qu'on rapporte de lui. Il mourut à Marv, à l'âge de quarante ans, en neuf cent soixante, dans l'année de la vache.

Din-Mohammed-Khan eut deux fils, Bâyendè-Mohammed et Aboul-Mohammed. Ce dernier avait été fait qâlkhân par Din-

Mohammed-Khan, et pour cette raison on l'appelait Aboul-Khan du vivant de son père.

Bâyendè-Mohammed-Sultan avait peu d'esprit. Un jour qu'il 240
était venu saluer son père, il lui dit en s'inclinant: «Je suis plus âgé qu'Aboul-Mohammed et pourtant on l'appelle khan, tandis qu'on ne me donne à moi que le titre de sultan. Est-ce d'après vos ordres ou d'eux-mêmes que vos sujets nous appellent ainsi»? Le khan ne savait trop que lui répondre, lorsqu'un des grands bèks de sa cour, nommé Touroumdji, de l'ourouq Laïnâ des Turcomans, homme de beaucoup d'esprit, et dont on cite un grand nombre de saillies fort spirituelles, dit à Din-Mohammed-Khan: «Mon souverain, moi je vais lui donner son Tourèlik[1]). Bien, lui dit le khan, réponds-lui». Touroumdji, se tournant alors vers Bâyendè-Mohammed, lui dit: «Quand le Très-Haut vous a donné à votre père, il était sultan, et quand votre frère cadet est venu au monde, votre père était khan. Un fils doit être ce qu'est son père, voilà pourquoi on appelle sultan le fils d'un sultan et khan le fils d'un khan», et notre imbécile, satisfait de cette réponse qu'il trouva tout-à-fait raisonnable, se leva et se retira.

Bâyendè-Mohammed-Khan mourut après son père, laissant après lui un fils nommé Toursoun-Mohammed, qui régna à Marv. Ce jeune prince, brave et doué de belles qualités, périt à l'âge de vingt-trois ans, de la main de ses propres naukers, qui le tuèrent à coups de couteau pendant son sommeil. Il mourut sans laisser de postérité.

Aboul-Mohammed-Khan.

Aboul-Mohammed fut proclamé khan à Marv après la mort de son père. Il avait un fils nommé Djèlâl. Une fois il partit[2]) avec une armée pour une expédition dans le Khorassan. Il en-

1) Sa prétention au titre de turè.

2) L'édition de Kazan ajoute: اوغلی بیرلان, avec son fils.

voya des quatre côtés des corps détachés pour ravager le pays, et s'avança lui-même[1]) jusque près de Mèchhèd, où il s'arrêta une vingtaine de jours.

241 Tous les Qizil-Bâch du Khorassan se réunirent à Mèchhèd et vinrent lui livrer au nord de la ville, sur les bords du Qarâ-Sou, une bataille, dans laquelle Djèlâl-Khan perdit la vie avec dix mille Uzbeks. Le khan, après la perte de ce fils unique, tomba dans une maladie de langueur, dont personne ne pouvait reconnaître la cause. Enfin un médecin que l'on fit venir de Mèchhèd déclara que la maladie du khan n'avait pas d'autre cause que la perte qu'il venait de faire, et qu'un fils seul pouvait le rappeler à la vie. Un fils, lui répondit-on, n'est pas une chose que l'on puisse trouver par force ou avec de l'argent.

Il y avait à Marv une femme nommée Bibidjè, qui gagnait sa vie en jouant du tambour de basque chez les femmes de la ville, et en faisant des dessins. Elle n'avait jamais été mariée et pourtant elle avait un fils âgé de quatre ans. Cette femme amena cet enfant en présence des bèks et leur dit: «Le khan, m'ayant fait venir un soir pour faire des dessins, se sentit de l'inclination pour moi. Je suis devenue enceinte et j'ai eu cet enfant. La crainte que j'avais de la khanim m'a forcée jusqu'à ce moment de garder le secret sur cette circonstance». Les bèks remirent cet enfant au médecin. Celui-ci le porta auprès du khan, qui n'avait déjà plus toute sa connaissance. Le médecin déshabilla l'enfant, le plaça sur la poitrine nue du khan, et après avoir jeté sur eux une couverture, il se mit à crier au khan: «Cet enfant est votre fils», ce qu'il répéta ainsi trois fois par jour. Le khan revint à lui peu-à-peu, se sentit mieux de jour en jour et finit par recouvrer entièrement la santé. Il adopta cet enfant et lui donna le nom de Nour-Mohammed.

---

1) Édition de Kazan: اوغلى بيرلان, avec son fils.

Nour-Mohammed.

A la mort d'Aboul-Khan, Nour-Mohâmmed, qui était déjà grand, fut proclamé khan et régna quelques années. Cependant 242
les frères cadets et les fils de Hâdjim-Khan venaient continuellement d'Urguendj ravager les environs de Marv, disant qu'ils ne reconnaissaient pas pour leur parent ce fils de Iouli[1]. Enfin, ne pouvant endurer plus longtemps leur mépris et leurs vexations, Nour-Mohammed se rendit à Boukhara auprès d'Abdoullâh-Khan[2]), auquel il fit hommage de Marv. Le khan accompagné de Nour-Mohammed marcha sur Marv, à la tête d'une nombreuse armée. Ce dernier pensait qu'Abdoullâh-Khan lui rendrait Marv, après en avoir pris possession, et que désormais sous la protection du khan, au nom duquel il ferait lire la khotba[3]), il n'aurait plus rien à craindre de la part des frères ni des fils de Hâdjim-Khan. Mais il n'en fut pas ainsi. Craignant même pour ses jours, quand il vit qu'Abdoullâh-Khan gardait Marv, dont il avait pris possession, il prit la fuite pendant une nuit et se rendit à Urguendj, auprès de Hâdjim-Khan. S'il plaît à Dieu, nous reparlerons de ces évènements[4]). Nour-Mohammed partit avec Hâdjim-Khan pour la Perse. Cinq ans plus tard, à la mort d'Abdoullâh-Khan, il rentra en possession de Marv. Il persécuta les Uzbeks et protégea les Sartes et les Turcomans.

A la nouvelle de ces évènements Châh-Abbâs-i-Mâzi[5]), souverain des Qizil-Bâch, vint assiéger Marv. Après une défense

1) Prostituée.

2) Abdoullâh-Khan, fils d'Iskender-Khan. Voy. plus haut, p. 193, notes 2 et 3.

3) Prière pour le souverain, qu'on lit le vendredi dans les mosquées.

4) Voy. plus loin, pp. 258 et 264 du texte.

5) Châh-Abbas, I 995—1037 (1586—1628), T. II, pp. 303—361. Mir-Chèrif-Râqim, dans son histoire Tarikh-i-Timouri, qui va cependant jusqu'à l'année 1065 (1645), ne parle pas d'Abbas I. Il ne dit rien non plus de Hamza-Mirza, ni de Ismail III, que quelques auteurs européens font régner entre Sultan-Mohammed-Khoudâ-Bendè et son fils Abbas I. Voy. Malcolm, H. de la Perse, T. II, p. 298, note 2.

de quarante jours, Nour-Mohammed se vit obligé de sortir de la ville et d'aller se remettre entre les mains de Châh-Abbas, qui ne retourna sur ses pas qu'après avoir placé des gouverneurs à Marv, à Abiverd, à Nèssaï, à Dèroun et dans toutes les places qui dépendaient de Nour-Mohammed. Ce dernier fut lui-même envoyé par le châh à Chiraz, où il mourut en prison. Avec lui s'éteignit la famille de Din-Mohammed-Khan.

Avanèch-Khan eut trois fils, dont l'aîné était Din-Mohammed.
Son second fils était Mahmoud, surnommé Sàri-Mahmoud-Sul-
243 tan. C'était un être extrêmement sot, sans ambition, sans dignité
et sans courage, un être auquel le Très-Haut n'avait pas accordé
une parcelle de bon. On l'avait surnommé Sâri (le roux), parce
que de tous les enfants des deux sexes d'Aminèk-Khan, aucun
jusqu'à ce jour, à l'exception de cet idiot, n'avait été ni roux,
ni blanc-pâle, ils étaient tous d'un brun foncé.

Un jour que cet impur était, avec beaucoup d'autres personnes, occupé à boire du bouza[1], quelqu'un accourut les avertir, que l'ennemi venait les attaquer et était tout près. Tous ses compagnons coururent aussitôt à leurs chevaux, mais lui, s'approchant des amphores qui contenaient le bouza, se mit à marquer avec son couteau sur chaque vase ce qu'il y restait de bouza; après quoi il les remit au maître de la maison. Sâri-Mahmoud-Sultan mourut sans laisser de postérité.

Aly-Sultan, fils cadet d'Avanèch-Khan, était maître de Nèssaï et d'Abiverd dans le Tâgh-Bouï d'Urguendj, de Hèzâr-Asb et de Kât dans le Soû-Bouï, et commandait en souverain dans ces deux pays (yourt). Il partait ordinairement à l'époque où le soleil entre dans le signe des poissons (hout) et allait faire dans le Khorassan des excursions qu'il poussait jusqu'à Pil-Kouprouki, Terchiz, Terbèt, Djâm et Kharkerd. Il passait ses étés dans les yaïlâqs[2]). Il s'était rendu maître du Djordjan, dont le

1) Espèce de bière.
2) Campements d'été sur les hauteurs.

chsf-lieu était Kaboud-Djâmè, de Djadjroum, de Kèraïlou et d'Asterâbâd. Il ne revenait qu'en automne, à l'époque où le soleil entre dans le signe du scorpion (saratân). Il avait une armée forte de près de quarante mille hommes. Il conservait avec soin, dans des régistres, les noms des nombreux Uzbeks qui le suivaient dans ses expéditions, et auxquels il donnait une paye annuelle. Chacun de ses naukers, de troupes d'infanterie, recevait par an seize moutons, provenant en partie des contri- 244
butions que payaient en moutons les tribus turcomanes, et le reste de ses dépenses était couvert par le produit du cinquième qui lui revenait sur tout le butin que l'on faisait dans les provinces persanes.

Une fois il était parti avec très-peu de monde, pour aller lever le tribut sur les Oqli-Kouklang. Il s'était avancé jusqu'à Asterâbad, d'où il avait envoyé ses naukers pour recevoir le tribut en question. Cependant Châh-Tahmasb[1]) qui, jusque-là, n'avait pas eu l'air de faire attention aux nouvelles qu'il recevait chaque année sur les incursions que faisait Aly-Sultan dans telle ou telle de ses provinces, avait donné ce même hiver à un de ses bèks, nommé Badr-Khan, l'ordre de partir pour le Khorassan avec douze mille chevaux, et d'attaquer Aly-Sultan dès qu'il le rencontrerait. Il lui avait surtout enjoint de garder le plus grand secret sur sa destination, jusqu'au moment même où il monterait à cheval, de peur qu'Aly-Sultan ne fût prévenu de l'attaque projetée contre lui. Badr-Khan était donc parti pour Bostâm. Ayant appris en cet endroit, qu'Aly-Sultan était arrivé avec peu de troupes à Asterâbad pour lever le tribut sur les Turcomans, que chacun de ses naukers était chez quelque Turcoman, et qu'il n'avait plus personne auprès de lui, Badr-Khan s'était porté en toute hâte sur Asterâbad. Les gens d'Aly-Sultan, ayant aperçu de loin l'armée des Qizil-Bâch, vinrent aussitôt l'avertir. L'ennemi était fort de douze mille hommes et lui-même

1) Châh-Tahmasp. I. Voy. plus haut, p. 226, n. 1.

n'en avait que trois mille. A la nouvelle de l'approche de l'ennemi le sultan monta à cheval avec sa troupe et arriva sur les bords du Gourgan. J'ai visité moi-même cet endroit. Le Gourgan est une rivière, dont les bords extrêmement escarpés ont en quelques endroits jusqu'à cent qarich[1] d'élévation. On y trouve des gués, fréquentés anciennement par ceux qui allaient faire des incursions, et connus sous divers noms.

Ce fut sur le bord de cette rivière, dans un endroit escarpé, qu'Aly-Sultan vint établir son camp, qu'il adossa à la rivière. Il rangea ses troupes sur quatre ou cinq lignes et en demi-cercle, ménageant ainsi une grande place libre sur le bord du ravin. Il fit creuser en dehors du camp quatre fossés, assez larges pour que des chevaux ne pussent pas les franchir et pénétrer dans le
245 camp; puis il fit attacher solidement tous les chameaux et les chevaux qu'il avait dans son camp.

Il avait à peine fini ces dispositions que l'ennemi arriva, et le combat ne tarda pas à s'engager. Les Qizil-Bâch, divisés en corps de cinq cent et de mille hommes, attaquèrent le camp de tous les côtés et à plusieurs reprises; mais ils ne purent pas franchir les fossés, et chaque fois ils furent repoussés par les Uzbeks qui, tous à pied, accouraient vers les points attaqués, recevaient l'ennemi à coups de flèches, lorsqu'il exécutait une charge, et rentraient dans le camp où ils trouvaient un abri derrière leurs chameaux, quand l'ennemi faisait usage de ses armes à feu. L'armée persane voyait tous ses efforts inutiles. Il y avait dans le camp des Uzbeks un on-bègui, nommé Abâ-Bèk, chef de la tribu des Oqlis, qui était venu rendre ses devoirs au sultan, accompagné d'une dixaine de bèks et de trois cents des plus braves de sa tribu. Tous ces Oqlis étaient assis au milieu du camp, dans un endroit où le terrain était tout uni et tenaient leurs chevaux par la bride. Leur chef, Abâ-Bèk, s'approcha en ce moment d'Aly-Sultan et lui dit: «Maintenant le combat est égal,

1) Empan.

mais vous n'avez pas un seul homme à cheval pour poursuivre l'ennemi, quand il se replie, aussi il se retire facilement et peut se reformer dans sa position. Permettez-moi de monter à cheval avec mon monde, et j'irai l'attaquer d'un côté. Aly-Sultan lui ayant accordé la permission qu'il demandait, il monta à cheval et sortit du camp par une porte qu'on y avait ménagée. Au moment où Abâ-Bèk venait de recevoir la permission de sortir du camp, les personnes qui entouraient Aly-Sultan lui dirent: «Pourquoi lui permettez-vous de sortir du camp? Il a vu que nous n'avons que peu de monde, et il va se ranger du côté des Qizil-Bâch». «Eh bien, répondit le sultan, si les Qizil-Bâch ont déjà douze mille hommes, qu'ils en ayent encore trois cents de plus. Il ne serait pas généreux de maltraiter un homme qui s'est rendu auprès de moi de son propre mouvement. Quant à moi, je me recommande à Dieu».

Cependant Abâ-Bèk n'était pas plutôt sorti du camp, qu'il s'était mis à faire de vigoureuses charges sur le flanc de l'ennemi, se repliant sur l'armée des Uzbeks, lorsqu'il voyait arriver les Qizil-Bâch avec des forces trop supérieures, et les poursuivant et les harcelant, dès qu'il les voyait se retirer. Après 246
cinq ou six charges exécutées de la même manière par Abâ-Bèk, le combat s'échauffa. Les Uzbeks se portèrent de tout côté en avant et parvinrent en combattant jusqu'au gros de l'armée des Qizil-Bâch, tandis que Abâ-Bèk était allé les prendre à dos. Attaqués d'un côté par Abâ-Bèk et de l'autre par les Uzbeks à pied, qui se jetèrent sur eux aux cris de Allâh! Allâh! et parvinrent à rompre leurs lignes, les Qizil-Bâch incapables de résister, tournèrent le dos et prirent la fuite. Leurs chameaux et leur camp restèrent entre les mains des Uzbeks. Comme ces derniers étaient tous à pied, ils retournèrent à leur camp, montèrent à cheval et atteignirent l'ennemi, qu'ils poursuivirent jusqu'à la nuit. Bâdr-Khan parvint seul à s'échapper avec peu de monde.

Le mir-akhor (maître des écuries) d'Aly-Sultan racontait

qu'il recevait toujours pour la part du sultan la neuvième partie des chevaux pris à l'ennemi, et qu'il en reçut sept cents, ce jour-là. Qu'on se fasse d'après cela une idée du reste du butin.

Quinze ou seize ans après ces évènements, Aly-Sultân partit d'Urguendj au commencement de l'automne et alla passer l'hiver dans les prairies de Khodjend, dans le Khorassân. Il avait l'intention de faire le printemps suivant une excursion sur les terres de l'Irâq et de combattre Châh-Tahmasb, s'il venait à sa rencontre. Mais, au milieu de l'hiver il tomba malade d'un anthrax pestilentiel, qui se forma entre ses deux épaules. Il n'en dit d'abord rien à personne, mais la plaie s'enflamma bientôt au point que la douleur le força de garder le lit. Les personnes qui l'entouraient voulurent voir ce que c'était, mais il refusa de le leur montrer, car il poussait la pudeur au point qu'il ne faisait jamais ses ablutions en présence de personne. Il rejeta même la proposition qu'on lui fit de couper son vêtement à l'endroit où il souffrait. On se vit enfin obligé d'user de force avec lui, mais il était déjà trop tard pour le soulager en appliquant des herbes sur la plaie. On essaya de la cautériser, mais ce fut en vain. Il mourut de ce charbon à l'âge de quarante ans, en neuf cent soixante et seize, dans l'année de la vache. Un poète nous a donné la date de sa mort dans les vers suivants:

«Le prince illustre Aly-Sultan,
247 Dont le nom retentit dans le siècle,
Par le tranchant de son glaive, qui a l'éclat du soleil,
A fait fuir Châh-Tahmasb comme une chauve-souris.
Il a quitté ce monde, et maintenant
Les brigands sèment le trouble partout.
J'ai donné la date de sa mort
C'est, moins deux, le tueur des Qizil-Bâch[1]).

1) Les deux mots, قاتل قيزلباش donnent la date 981, qui en retranchant 2, donneraient pour date de sa mort l'année 979.

Aly-Sultan était un excellent prince. Hâdjim-Khan disait que depuis Yâdigar-Khan, on n'avait pas vu un prince comme lui. Pur dans ses moeurs et décent dans ses paroles, brave dans les combats, généreux et libéral, il s'occupait sans cesse du bien-être de ses serviteurs. Il était grand et robuste, juste et sévère. Il portait la pudeur à l'excès. En voici un exemple. Il était déjà sur le point de rendre le dernier soupir, lorsque son atâliq nommé Atâ-Bâï, qui voulait s'assurer s'il était encore en vie, passa la main sous sa couverture, pour lui toucher la jambe. Le mourant entr'ouvrit les yeux et lui dit: «Tu m'as fait perdre, avant ma mort, ma pureté et mon honneur». Voici deux exemples de la justice sévère qu'il exerçait. Dans une de ses expéditions contre le Khorassan, un porte-étendard ayant perdu un cheval, le frère cadet de cet homme était retourné au yourt pour le chercher; ayant aperçu près d'une tente une tête de bélier, il l'avait prise et attachée à son côté. Mais au moment où il rejoignait l'armée, un homme qui avait reconnu son bien, vint se plaindre au sultan contre ce soldat, qui avait pris près de sa tente cette tête de bélier. Ce dernier (au contraire, prétendait l'avoir apportée du yourt.) Mais il fut convaincu de vol, et le sultan le fit pendre à la selle d'un chameau.

Une autre fois que le sultan passait avec ses troupes près d'un champ de melons, un jeune serviteur descendit de cheval et y prit deux melons. Le propriétaire vint porter ses plaintes au sultan qui s'arrêta aussitôt, fit amener le coupable, et ne re-
prit son chemin qu'après l'avoir fait pendre, en sa présence, à 248
un mât qu'il avait fait dresser.

Aly-Sultan eut deux fils. L'aîné, Iskender, mourut six mois après son père. Son second fils, Sandjar, était privé de sa raison; cependant un Naïman nommé Qoul-Mohammed-Bèï réussit à placer sur le trône, à Nèssaï, ce prince en qui il ne cessait pas de voir le fils de son maître. Il ne laissait paraître le sultan devant le peuple qu'une fois tous les huit jours, afin qu'on ne remarquât pas son état. Tantôt il entrait dans les appartements

du sultan, d'où il sortait pour donner tel ou tel ordre, qu'il disait avoir reçu de lui. D'autres fois, lorsqu'il se trouvait lui-même dans son salon de réception avec du monde, un page, auquel il avait fait sa leçon, venait lui apporter des ordres de la part du sultan. «Atâ Bèk, lui disait le page, le sultan vous envoie tel ou tel ordre, que vous devez faire exécuter. Par exemple: le sultan veut que vous donniez mille tinguès à un tel, cinq mille à Khoudaï-Qouli; le sultan vous ordonne d'envoyer Allâh-Qouli en ambassade auprès du châh; de désigner cinq bèks (pour l'accompagner); le sultan ordonne qu'on prenne pour cela au trésor les sommes nécessaires, et s'il n'y a pas d'argent au trésor, qu'on le prenne quelqu'autre part en le portant au compte du trésor; que telle place soit donnée à Khoudaï-Nazar».

Ceci suffira pour donner une idée de la manière, dont Qoul-Mohammed-Bèi agissait à l'égard de Sandjar-Sultan, qu'il fit ainsi régner pendant vingt-cinq ans. Sandjar-Sultan mourut sans laisser de postérité.

Fils d'Aqâtaï-Khan.

249 Aqâtaï-Khan eut six fils, dont l'aîné était Hadji-Mohammed Khan, le second Mahmoud-Sultan, le troisième Poulâd-Sultan, le quatrième Timour-Sultan, le cinquième Allâh-Qouli-Sultan et le sixième Suleïman-Sultan. Allâh-Qouli-Sultan mourut à l'âge de vingt-deux ans; Suleïman-Sultan à dix-huit, et Mahmoud-Sultan à quarante ans. Ce dernier eut six fils: l'aîné était Mohammed, le second Emine, le troisième Aly, le quatrième Mohammed-Emine, le cinquième Arab et le sixième Aq-Bâbâ. Emine et Mohammed-Emine moururent après leur père. Les quatre qui restaient (Mohammed, Aly, Arab et Aq-Bâbâ) furent mis à mort par ordre d'Abdoullâh-Khan, qui fit également périr trois ou quatre fils de ces quatre princes, enfants d'un ou deux ans, ainsi que deux fils de Mohammed, nommés Châh-Aly et Châh-Bakht, qui étaient déjà mariés.

La femme d'Aly-Sultan et celle d'Arab-Sultan étaient enceintes, lorsqu'elles tombèrent entre les mains d'Abdoullâh-Khan. Ce prince les fit garder jusqu'au moment de leur délivrance. L'une accoucha d'un fils, qui fut aussitôt mis à mort, et la seconde d'une fille, à laquelle le khan laissa la vie.

Timour-Sultan mourut à l'âge de quarante ans. Il eut trois fils: Mohammed-*Sultan*, Qâdir-Birdi-Sultan et Aboul-Khaïr-Sultan, qui furent également mis à mort par ordre d'Abdoullâh-Khan.

Poulâd-Sultan eut quatre fils: Babâ-Sultan, Hamza-Sultan, Qouridji-Sultan[1]) et Pèhlèvân-Qouli-Sultan. Poulâd-Sultân et ses trois fils aînés furent mis à mort par ordre d'Abdoullâh-Khan. Pèhlèvân-Sultan mourut cinq ans après son père.

Ce Poulâd-Sultan manquait d'esprit et de dignité. C'était 250
presque un idiot. J'ai entendu, dans mon enfance, raconter sur son compte nombre d'anecdotes. J'en rapporterai ici trois ou quatre, afin que le peuple ne perde pas tout-à-fait les souvenirs de ses actions. Il avait deux habitudes. D'abord, à chaque parole qu'il prononçait, il ajoutait le mot *chalqrou;* secondement il se mouillait les deux petits doigts, puis il posait le doigt du milieu sur le pouce et s'amusait à le faire claquer contre les deux petits doigts, ce qui produisait un son semblable à celui de *charq-charq.* Il lançait continuellement un *chalqrou*, après avoir ainsi fait claquer les doigts de ses deux mains, et cette habitude singulière et ridicule occasionnait quelquefois des scènes tout-à-fait plaisantes. Un jour il demanda s'il y avait une caravane en partance pour le Khorassan. On lui répondit que la caravane était partie la veille. Il envoya un homme avec l'ordre de la ramener tout entière. Cet homme atteignit la caravane près du puits de Saghtcha et la ramena à Khivaq. Ces musulmans pensèrent que

---

1) M^{it} Dahl, p. 303, et M^{it} Lerch, Qouridji. Mr Dahl, p. 316, Qouldji. M^{it} Lerch, Qouldji. Texte de Kazan, Qouldji, p. 138. Le passage dans lequel ce nom se trouve pour la seconde fois, manque dans l'édition de Kazan.

la guerre venait d'éclater entre le Khorassan et le sultan, car, pour toute autre raison, se dirent-ils, il aurait suffi de faire revenir un d'entr'eux. Le sultan fit amener en sa présence tous les marchands de la caravane et leur dit quatre ou cinq fois de suite, en les fixant et en faisant claquer ses doigts: «Pour moi une demi-douzaine de rasoirs *chalqrou*[1])». Les marchands ne pouvaient pas comprendre ce qu'il voulait dire; les naukers du sultan leur dirent alors: «Le sultan vous ordonne de lui apporter une demi-douzaine de rasoirs»; qu'il n'avait pas besoin d'autre chose, et
251 qu'ils pouvaient se retirer et se remettre en route.

Abdoullâh-Khan vint trois fois attaquer Urguendj. Mais la première fois il ne put pas s'en rendre maître, et il retourna sur ses pas après s'être avancé seulement jusqu'à Yanghi-Ariq (le nouveau canal). Pendant que le khan se trouvait près de Yanghi-Ariq, cinq cents jeunes gens étaient sortis de la ville, impatients d'en venir aux mains avec les avant-postes de l'ennemi. Poulâd-Sultan était aussi monté à cheval pour les suivre. Son frère cadet Timour-Sultan, qui s'était joint à ces jeunes gens, et tous les bèks avaient essayé en vain de le retenir, il n'avait pas voulu les écouter et était parti avec eux. Cette petite troupe avait attaquée les postes avancés de l'ennemi et obtenu d'abord un avantage marqué, mais le combat s'étant échauffé, elle n'avait pas pu se dégager et, l'ennemi ayant alors reçu un grand renfort, elle s'était vue obligée de prendre la fuite. Poulâd-Sultan, qui avait été le premier à fuir, descendit de cheval à la porte de la ville et alla se placer sur le seuil de la porte de la ville, d'où il se mit à crier en étendant les bras: «Maintenant, ennemi! arrive, si tu veux; voyons comment tu entreras dans la ville».

Il avait trois femmes, dont la première en rang, nommée Aziz-Khanim était une petite fille d'Ilbars-Khan. Poulâd-Sultan entra ce même jour chez elle et se mit à se vanter en présence de ses femmes des prouesses qu'il disait avoir faites dans la

---

1) Mot à mot: Pour moi un sept rasoirs *chalqrou*.

journée en combattant l'ennemi, et à raconter tout ce qu'il se proposait encore de faire le lendemain. Aziz-Khanim, honteuse de voir d'autres femmes témoins des sottises qu'il racontait, lui dit: «Tais-toi donc maintenant, c'est assez». Poulâd-Sultan, piqué, commença à lui dire des injures. Sa femme voulut répliquer et Poulâd-Sultan lui dit: «Ne mange pas des ordures, laie! Le mâle d'une laie est un sanglier», lui répondit sa femme, en levant en même temps un bâton pour l'en frapper. Poulâd-Sultan se leva
pour fuir, mais il tomba d'un sofa élevé et se brisa l'os de la 252
jambe. Ce que nous venons de dire de lui suffira.

Timour-Sultan, frère cadet de Poulâd-Sultan.

Timour-Sultan n'avait pas beaucoup d'esprit, sa conversation manquait de sel, mais il était sage dans ses actions, brave et juste. Jamais de sa vie il n'accepta un repas chez personne. Une fois il était venu, de Hèzâr-Asb à Khivaq, faire une visite à son frère Poulâd-Sultan. Un nommé Indi-Bâï, de la tribu des Ouïghours, qui était l'atâliq de Poulâd-Sultan, et pour ainsi dire, sa bouche, sa langue et sa volonté, ayant fait préparer chez lui un grand repas et beaucoup de présents, profita du moment où Timour-Sultan sortait de chez Poulâd-Sultan et l'aborda dans une rue étroite, pour le prier d'entrer dans sa maison. Voyant que le sultan restait sur son cheval sans lui répondre: «Je sais bien, lui dit-il, que jusqu'à-présent vous n'êtes jamais descendu chez personne, mais j'ose espérer que vous voudrez bien distinguer du reste du peuple un serviteur qui a vieilli à votre service. Que tout le monde, ceux qui sont loin, comme ceux qui sont près, disent que Timour-Sultan, qui n'a jamais mangé chez personne, a fait à Indi-Bâï l'honneur de descendre chez lui et d'accepter son repas». On était alors en hiver. Pour toute réponse, le sultan ôta de dessus ses épaules une riche pelisse de zibeline, à boutons d'or et couverte d'une étoffe de soie brochée d'or, fit signe à son écuyer d'en revêtir Indi-Bâï, fouetta son cheval et continua son chemin.

Voici ce que racontait lui-même Timour-Sultan. «Un jour, je n'avais alors que quinze ans, j'étais sorti de Vèzir, avec cinq ou dix jeunes gens pour faire une promenade. Nous étions sortis par la porte dite Ourou-Dervâzèssi[1]).

«J'arrivai à un aoul, où je fus abordé par un homme, qui me pria de descendre chez lui pour quelques moments. Ne voulant
253 pas lui faire de la peine, j'acceptai son invitation et j'entrai dans sa tente, où il nous offrit à manger une partie d'un mouton qu'il venait de faire tuer pour moi. Après le repas je revins en ville, apportant à mon père une épaule de ce mouton. Mon père ayant demandé ce que signifiait cette viande, les serviteurs qui m'avaient suivi dans cette promenade lui répondirent: «Le sultan est allé faire une promenade hors de la ville. Un bâï l'a invité à descendre chez lui et a fait tuer pour lui un mouton. Ceci est un morceau de ce mouton». Q'on m'apporte un fouet! dit alors mon père. Comment! moi, j'ai déjà cinquante ans, me dit-il, et jusqu'à-présent, je ne suis encore descendu chez personne. Si, avant d'avoir quinze ans, tu vas déjà manger un mouton chez quelqu'un, à vingt ans il te faudra un cheval, et tes serviteurs ne manqueront pas de suivre ton exemple. Me faisant alors tenir par quelques personnes, il me donna de sa propre main une centaine[2]) de coups de fouet. Le sang ruisselait de mon visage et un habit blanc que j'avais alors sur moi en fut bientôt tout couvert. Je me retirai et, en sortant de la salle de réception, je rencontrai mon frère aîné Hâdji-Mohammed-Sultan, qui en me voyant me dit: «Te portes-tu bien Timour? Mais qu'as-tu donc? Je lui racontai ce qui venait de m'arriver. Ton père a bien fait, me dit-il d'abord, il a très-bien fait». Puis il ajouta: «Écoute Timour! Ne te lave pas le visage et ne change pas d'habit, et viens demain

---

1) Dans le $\mathrm{M^{it}}$ Dahl on lit *Ourou* (du voleur). Dans l'dition de Kazan, p 140, *Ourta* (du milieu). Dans le $\mathrm{M^{it}}$ Lerch, *Our* (la porte des fossés). Cette dernière leçon est, je crois, préférable.

2) Les manuscrits Dahl, Lerch et un troisième disent: *cent*. Le texte de Kazan dit: *trente*, ce qui est bien suffisant.

te présenter à ton père dans l'état où tu es maintenant». Je suivis son conseil et retournai le lendemain me présenter à mon père, qui d'abord me fit une remontrance, puis se repentant de m'avoir ainsi maltraité, s'excusa et me donna l'ourouq turcoman des Tivètchis en me disant: «Que ce soit ton apanage». L'ourouq des Tivètchis comptait, à cette époque, cinq ou six milles familles. J'ai juré, ce jour-là même, en prenant Dieu à témoin, que de ma vie je n'irai plus manger chez personne, et que si quelqu'un de mes serviteurs le faisait, ce ne serait qu'à mon insu».

Mahmoud-Sultan (second fils d'Aqataï-Khan).

Mahmoud-Sultan était né de la même mère que Hâdji-Mo- 254
hammed-Khan (Hâdjim-Khan). Il avait de l'esprit, de la bonté, un caractère généreux et ferme. Il aimait à se trouver dans la société des mollâs, des derviches et des chèïkhs, auxquels il adressait des questions. Il écoutait avec intérêt les récits des chèïkhs. Il connaissait le calcul et savait très-bien calculer de mémoire les sommes qu'il avait à recevoir de ses sujets, et celles qu'il devait donner à ses naukers. Sans être lettré il connaissait pourtant très-bien le calcul des jours, des mois et des années; celui des signes du zodiaque et des astres, ainsi que la manière de compter des personnes qui s'occupent de divination [1].

Hâdji-Mohammed-Khan.

A l'époque où les fils d'Aminèk-Khan arrivèrent à Urguendj [2], Aqataï-Khan était déjà d'âge à porter le carquois. Ces princes laissèrent en paix les Turcomans, qui consentirent à leur payer tribut, mais ils pillaient ceux qui refusaient de le leur payer. Dans une expédition que fit Aqataï-Khan contre la tribu des

---

1) رجال الغجب دساجی. Est-ce bien là le sens?

2) Après Ilbars, qui les avait appelés auprès de lui. Voy. plus haut, p. 215.

Koklangs, la fille d'un On-Bègui de l'ourouq des Tchaqirlar était tombée entre ses mains; il la ramena chez lui et l'épousa. Il eut de cette femme plusieurs enfants, dont il ne lui resta que deux fils: Hâdji-Mohammed-Khan et Mahmoud-Sultan, et trois filles qu'il maria.

Hâdji-Mohammed-Khan vint au monde en neuf cent trente, dans l'année du dragon (loui-yli). Nous rapporterons ici trois actions de sa vie, quoique nous en ayons déjà parlé plus haut[1]). Lorsque Obèïd-Khan s'empara des états d'Urguendj et en emmena les habitants dans le Mavèrân-Nahr. Ce fut Hâdjim-Khan[2]) qui s'échappa sous un déguisement, alla, accompagné de Sa'ïd-
255 eddin[3]), rejoindre à Dèroun Din-Mohammed-Khan, qui sut l'engager par ses conseils à marcher à la délivrance de leur patrie et fut ainsi la cause de la défaite qu'essuya Obèïd-Khan entre Khivaq et Hèzâr-Asb. Ce fut lui qui, après cette victoire, empêcha qu'on ne mît à mort les bèks d'Obèïd-Khan tombés entre les mains de Din-Mohammed-Khan, qui les reconduisit à Obèïd-Khan et sut obtenir, en échange de ces bèks, la liberté de son oncle Qâl-Khan, de son père Aqâtai-Khan et de tous les Uzbeks d'Urguendj, sans exception, faits prisonniers dans la guerre précédente, et fit ainsi renaître et prospérer de nouveau un pays naguère ravagé et désert. Ce fut lui encore qui, à la nouvelle de la mort de son père, Aqâtaï-Khan, accourut de Bâgh-Abâd, dans le Khorassan, à Urguendj, fit périr Qâssim-Sultan, fils de Younous-Khan, meurtrier d'Aqâtaï-Khan, et vengea ainsi la mort de son père avant que trois mois fussent écoulés.

---

1) Voyez plus haut pp. 224, 228, 233, 235 et 236 du texte.

2) Hâdjim n'est qu'une contraction de Hâdji-Mohammed, comme on dit *Ischim* pour *Isch-Mohammed*, *Dostoùm* pour *Dost-Mohammed*, *Nouroum* pour *Nour-Mohammed* etc.

3) Ce même personnage est appelé plus haut par l'auteur Djân-Séïd. Voyez p. 224.

Isc̆h-Sultan fut mis à mort à Urguendj et Dost-Khan à Khiva[1]).

Hâdjim-Khan fut placé sur le feutre blanc (aq-kiz), dont un coin était tenu par Aly-Sultan et les trois autres par ses trois frères cadets[2]), et proclamé khan à Urguendj, à l'âge de trente-neuf ans, en neuf cent soixante-cinq (1557, 8) dans l'année du cheval.

Depuis l'avènement de Hâdji-Mohammed-Khan au trône jusqu'à sa mort.

Aly-Sultan mourut neuf ans après l'avènement de Hâdji-Mohammed-Khan, qui alla alors résider à Urguendj et donna Vèzir à Mahmoud-Sultan.

Quelques années après ces évènements Abdoullâh-Khan vint à la tête d'une armée attaquer Urguendj. A cette époque Hâdji-Mohammed-Khan était parti pour le Khorassan. Poulâd-Sultan se trouvait à Khivaq et Timour-Sultan à Hèzâr-Asb. 256

A la nouvelle de la marche de l'ennemi, Timour-Sultan vint à Khivâq, où il amena avec lui tous les Uzbeks et les Sartes de Hèzâr-Asb, ainsi que tous ceux qui habitaient au-dessus de Qabâhâq. Il fit creuser un grand fossé devant la porte de la ville. Les habitants d'Urguendj et de Vèzir s'enfermèrent dans leurs murailles, et les Uzbeks qui campaient dans les plaines se rassemblèrent en troupes de mille et de deux mille familles, et se retranchèrent dans de fortes positions. Des courriers étaient expédiés chaque jour à Hâdji-Mohammed-Khan.

Cependant Abdoullâh-Khan était arrivé à Qalânitch, et ses postes avancés étaient déjà depuis dix jours à Yângui-Ariq, lorsqu'un homme, arrivé du Khorassan, vint apporter la nouvelle de l'approche de Hâdji-Mohammed-Khan. Abdoullâh-Khan, dans le but de s'assurer si cette nouvelle était fondée, envoya aussitôt cinquante cavaliers avec l'ordre de pousser jusqu'à Naw-Khâst,

1) Voy. p. 236.

2) C'est-à-dire par Aly-Sultan, fils d'Avanèch-Khan, et par les trois frères cadets de Hâdjim-Khan: Mahmoud-Sultan, Poulâd-Sultan et Timour-Sultan.

18

et de là jusqu'à Qoum-Qala et Ism-Mahmoud-Atâ, et si la nouvelle de l'arrivée de Hâdji-Mohammed était vraie, d'enlever quelques soldats de son armée et de les lui amener. Ces cavaliers, s'étant rendus à Ism-Mahmoud-Atâ, réussirent à enlever six Djaghataïs de Kât, qu'ils amenèrent à Abdoullâh-Khan. Ces gens, interrogés par le khan, lui répondirent que Hâdji-Mohammed-Khan était à Nèssaï, lorsqu'il avait reçu la nouvelle de sa marche, qu'il en était parti le même jour pour revenir en toute hâte, et qu'ils avaient eux-mêmes quitté à Pisch-Gâh le khan, qui devait être entré la veille à Urguendj.

A cette nouvelle Abdoullâh-Khan fit faire à Poulâd-Sultan
*257 et à Timour-Sultan des propositions qui furent acceptées. On se promit réciproquement de vivre en paix à l'avenir, et Abdoullâh-Khan reprit le chemin de Boukhara.

Nouvelle expédition d'Abdoullâh-Khan contre Urguendj [1].

Trois raisons engagèrent Abdoullâh-Khan à entreprendre cette expédition contre Urguendj. Premièrement, le padichâh de Roum, auquel était connu le grand nom d'Abdoullâh-Khan, lui avait envoyé un ambassadeur nommé Sâlè-Châh pour l'engager à attaquer, de concert avec lui, le chèïkh-oghli (le fils du chèïkh [2]). Cet ambassadeur avait été fort bien reçu par le khan, qui l'avait congédié comblé de ses faveurs. Sâlè-Châh [3]) était venu à Boukhara, en passant par l'Indostan, et il avait mis trois ans à faire ce voyage. Il avait décidé de prendre à son retour là

1) Seconde expédition. Le manuscrit Lerch dit bien عبد الله خان نينك ايكبنجى كيلكانى نينك ذكرى.

2) C'est-à-dire le châh de Perse Abbas I., qui régna dé 1587—1629 (996—1038). Au sujet de cette ambassade, Voy. Supplément à l'Histoire générale des Huns, des Turcs et de Mogols, par J. Senkowsky, p. 57 et note 38, p. 101.

3) Cet ambassadeur est appelé, dans les manuscrits Dahl et Lerch, une fois *Sâlè Padichâh* et une seconde fois Sâlè Châh. Dans l'édition de Kazan il est appelé deux fois Sâlè-Châh.

route d'Urguendj, comptant se rendre de cette ville chez les Turcomans (de Manghichlâq), où il s'embarquerait pour le Chirvan; son voyage jusqu'à Istamboul ne devant pas, pensait-il, lui prendre par cette route, plus de quatre mois. Mais à son arrivée à Urguendj, Mohammed-Ibrahim-Sultan, fils de Hâdji-Mohammed-Khan, lui avait enlevé tout ce qu'il possédait, lui laissant seulement juste assez d'argent pour son voyage, puis il l'avait envoyé à Manghischlâq, où il l'avait fait embarquer pour le Chirvan. Abdoullâh-Khan ayant appris de quelle manière cet ambassadeur avait été traité à Urguendj, en avait été profondément blessé. Secondement, à cette époque le Chirvan appartenait au padichâh de Roum[1]). Les pèlerins (hâdji) et les marchands du Mâvèrân-Nahr se rendaient ordinairement dans le Chirvan en passant par Urguendj, d'où ils allaient s'embarquer à Manghichlâq pour le Chirvan, et cela disaient-ils, pour ne pas voir la figure d'un Qizil-Bâch[2]). Un an avant cette expédition d'Abdoullâh-Khan contre Urguendj, un nommé Hàdji-Qoutâs s'était rendu à Khivaq à la tête d'une caravane et d'un grand nombre de pèlerins. Mais à leur arrivée à Khivaq, ils avaient tous été arrêtés par Bâbâ-Sultan, fils aîné de Poulâd-Sultan, qui après les avoir entièrement dépouillés, les avait fait chasser à pied du côté de Boukhara. Ce Hâdji-Qoutâs, à son retour à Boukhara, était venu se jeter aux pieds d'Abdoullâh-Khan, au moment où il allait monter à cheval, et se plaignit (du mauvais traitement qu'on lui avait fait subir à Khivaq, à lui et à ses compagnons). Le khan lui répondit: «Hâdji-Mohammed-Khan est sou- 258
verain aussi bien que moi; Urguendj est un état indépendant; Hâdji-Mohammed n'est pas mon serviteur (nauker). Eh bien! dit Hâdji-Qoutâs, demain quand nous paraîtrons devant le tribunal de Dieu et que nous aurons notre prophète pour intercesseur, c'est alors que je t'arrêterai et que je ferai entendre mes plaintes. Mon Dieu, dirai-je, en me prosternant, Hâdji-Moham-

1) Au sultan de Constantinople.

2) Tête-rouge, sobriquet donné par les Turcs aux Persans.

med n'avait pas plus de puissance qu'un des naukers d'Abdoullâh-Khan. Abdoullâh-Khan avait bien assez de force, mais il a été paresseux et il a passé outre sans vouloir me faire rendre justice. Tu en appelles à un tribunal bien haut, lui répondit alors le khan, c'est bien, c'est bien, si c'est en ma puissance, je ferai (ce que tu me demandes)».

Voici la troisième raison qui porta Abdoullâh-Khan à faire cette expédition.

Tous les petits-fils d'Avanèch-Khan étaient morts, et il n'était resté d'Aboul-Khan qu'un certain fils[1]) qu'il avait eu d'une louli, et qui possédait Marv et Abiverd. Les fils des frères cadets de Hâdji-Mohammed-Khan allaient, chaque année, ravager les environs de Marv, en disant, que c'était dommage que Marv fût tombé entre les mains de ce fils de louli.

Nouroum-Khan, ne pouvant plus supporter leur oppression, s'était rendu auprès d'Abdoullâh-Khan avec l'espoir, que s'il faisait mettre dans la khotba le nom d'Abdoullâh-Khan au lieu de celui de Hâdji-Mohammed-Khan, Abdoullâh-Khan ne manquerait pas de lui rendre Marv et de l'y renvoyer, d'autant plus que la mère d'Abdoul-Mou'mine-Khan, fils d'Abdoullâh-Khan, était une fille de Dine-Mohammed-Khan[2]). A l'arrivée de Nouroum-Khan, Abdoullâh-Khan avait marché sur Marv, où il avait placé un de ses serviteurs, chargé de faire passer dans la Boukharie tous les Uzbeks de Marv, dont il resta le maître.

Nouroum-Khan, reconnaissant alors combien il s'était trompé dans ses espérances, avait pris la fuite une nuit, accompagné de vingt ou trente cavaliers, et était venu à Urguendj auprès de
259 Hâdji-Mohammed-Khan. Marv, Abiverd, Nèssaï et Bâgh-Abâd étaient tombés alors entre les mains d'Abdoullâh-Khan.

Mon père Arab-Mohammed-Sultan, fils de Hâdji-Mohammed-

1) Nour-Mohammed ou Nouroum, voy. p. 259.

2) Dine-Mohammed-Khan était le grand-père de Nour-Mohammed-Khan. Abdoullâh-Khan était le grand-oncle, par alliance, de Nour-Mohammed-Khan.

Khan, était resté à Dèroun, seule ville que Hâdji-Mohammed-Khan possédât encore dans le Khorassan.

Abdoullâh-Khan était retourné à Boukhara pour y passer l'hiver.

Les Uzbeks d'Urguendj étaient d'opinions opposées. Les uns étaient d'avis de combattre Abdoullâh-Khan, s'il venait les attaquer; d'autres au contraire disaient que s'il venait ils ne devaient pas lui résister, mais se détacher de Hâdji-Mohammed-Khan et se rendre auprès du khan, qui recevrait tous les grands en qualité de bèks et les autres comme naukers.

Hâdji-Mohammed-Khan, informé de l'intention où étaient les Uzbeks de ne pas résister à Abdoullâh-Khan, laissa à Urguendj son fils Mohammed-Ibrahim, et partit lui-même pendant les grands froids de l'hiver[1]), accompagné de son fils Suyunitch-Mohammed et des deux fils de ce dernier, d'un fils de Mohammed-Ibrahim et de ses propres naukers, pour se rendre auprès d'Arab-Mohammed-Sultan à Dèroun, d'où il avait l'intention de repartir au printemps pour aller attaquer Nèssaï.

A cette époque les trois fils de Timour-Sultan[2]) se trouvaient à Hèzar-Asb. A Khivaq résidaient Poulâd-Sultan avec ses quatre fils, à Urguendj Mohammed-Ibrahim-Sultan, fils de Hâdji-Mohammed-Khan, et à Vèzir les quatre fils de Mahmoud-Sultan et ses deux petits-fils, déjà en état de porter le carquois. Après le petit tchillé on reçut la nouvelle qu'Abdoullâh-Khan s'était mis en marche. On envoya alors à Dâroughan-Atâ[3]) dix hommes de Khivaq et autant de Hèzâr-Asb, pour observer la marche de l'ennemi. Mais le premier jour de février (hout) presque tous ces éclaireurs furent enlevés par les troupes d'Abdoullâh-Khan. Trois

---

1) اولوغ چله ایچیدا Pendant le grand tchillè.

2) Les trois fils de Timour-Sultan, fils d'Aqataï-Khan, étaient: Mohammed-Sultan, Qâdir-Birdi-Sultan et Aboulkhaïr-Sultan.

3) Au lieu de *Dâroughân-Atâ* on trouve *Dourghan*, dans l'édition de Kazan, qui offre dans cet endroit une lacune de près de trois pages.

seulement parvinrent à s'échapper et rapportèrent à Khivaq la nouvelle de l'approche de l'ennemi. Mohammed-Sultan[1]), à la réception de cette nouvelle, dit: «A l'époque de la dernière expédition d'Abdoullâh-Khan (contre le Khârezm), mon père a aban-
260 donné avec tout son monde Hèzâr-Asb pour aller à Khivaq, où il a rassemblé toutes les forces du pays, et c'est ainsi qu'il a fait échouer l'expédition d'Abdoullâh-Khan. Puisqu'aujourd'hui on se trouve dans le même cas, il faut faire la même chose», et il partit pour Khivaq. Tous les Uzbeks se mirent aussi en route avec le sultan et arrivèrent avec lui à Khivaq. Mais après y avoir passé deux jours, comme ils n'avaient pas de confiance les uns envers les autres, ils se rendirent auprès du tombeau de Hazrèt-i-Pehlèvân, et là ils prêtèrent serment sur le Qôran (d'agir d'intelligence). Mais ce serment ne parvint pas à ramener parmi eux une confiance réciproque. On prétendit qu'il serait impossible de se défendre en se rassemblant et en se fortifiant à Khivaq, qu'il valait mieux se rendre à Vèzir, former un seul corps et rassembler toutes leurs forces dans un seul endroit.

Les trois fils de Timour-Sultan et Poulâd-Sultan avec ses quatre fils partirent donc un matin pour Vèzir avec tous leurs naukers et leurs chariots, comme s'ils allaient à une fête, emportant avec eux jusqu'à leurs nattes et leurs poules attachées derrière leurs chariots. Il y avait deux mille familles. Leurs premiers chariots, sortis de la ville le matin à l'heure de la prière, arrivèrent vers le milieu du jour à Zèh-Ariq, où leurs derniers chariots, qui n'avaient quitté la ville qu'après midi, n'arrivèrent que le soir lorsque les habitants allaient se coucher.

On pouvait encore apercevoir de la ville leurs derniers chariots, lorsque Khodjam-Qouli[2]), général d'Abdoullâh-Khan, entra à Khivaq avec trois mille hommes. A son arrivée à la porte de la ville, ce général fit publier que tous les Uzbeks, sans distinc-

1) Mohammed-Sultan était fils de Timour-Sultan.

2) Khodjam-Qouli qouch-bègui, le Qalmouq.

tion de rangs, qui étaient restés dans la ville, eussent à se présenter devant lui, et qu'ils seraient bien traités; qu'il demanderait au khan pour les principaux d'entr'eux des places de chefs de frontières (sèr-hadd) et recevrait tous les autres comme naukers. Quand le peuple se fut rassemblé, il prit tous leurs noms par écrit, puis il déclara qu'il repartirait le lendemain au point du jour. Que tous ceux, ajouta-t-il, tant Uzbeks que rayias (sujets), qui désirent obtenir les faveurs du khan et qui tiennent à conserver leur vie et leurs biens suivent mes pas». Il passa la nuit 261
dans la ville et se remit le lendemain à la poursuite de Poulâd-Sultan.

Disons maintenant ce que faisait Poulâd-Sultan. Un homme, qui était parti de Khivaq à midi, était venu lui dire que Khodjam-Qouli, le qouch-bègui, était entré dans la ville. Mais Poulâd-Sultan, sans s'inquiéter le moins du monde de cette nouvelle, s'occupa tranquillement à faire assujettir ses nattes sur ses chariots et à donner du grain à ses poules, et ne se remit en marche que le jour suivant.

Vers le milieu du jour, au moment où il arrivait près de la forteresse de Alma-Atichqân, les éclaireurs vinrent lui annoncer que l'ennemi les avait atteints. Il fit alors rassembler dans un seul endroit tous ses chariots, devant lesquels il rangea ses troupes. L'ennemi arriva en ordre de bataille et commença l'attaque. Les troupes de Poulâd, auxquelles on n'avait pas pu faire quitter leurs chariots et leurs biens (pour marcher à l'ennemi), lâchèrent pied après une courte résistance. Les troupes de Khodjam-Qouli trop occupées à piller, ne firent point de prisonniers et ne prirent vivant que Qoultchi-Sultan[1]), fils de Poulâd-Sultan. Tous les autres sultans parvinrent à s'échapper et s'enfuirent du côté de Vèzir, mais seulement avec leurs chevaux et leurs fouets.

Deux jours après leur arrivée, les sultans de Vèzir chassèrent de la ville Bâbâ-Sultan, disant qu'ils n'avaient fait eux-

1) Ou Qouridji. Voy. note p. 267.

mêmes aucun mal à Abdoullâh-Khan, et qu'ils ne voulaient pas garder au milieu d'eux Bâbâ-Sultan, qui était seul coupable, puisque c'était lui qui avait fait arrêter et dépouiller les pèlerins et les marchands de la caravane venue de Boukhara.

Bâbâ-Sultan, ses deux frères cadets, Hamzâ et Pehlèvân-Qouli et leur père Poulâd-Sultan se rendirent tous les quatre à Dèroun, auprès de Hâdji-Mohammed-Khan.

Les quatre fils de Mahmoud-Sultan et ses deux petits-fils, les trois fils de Timour-Sultan et le fils de Hâdji-Mohammed-Khan, Mohammed-Ibrahim-Sultan, qui était venu d'Urguendj avec toute sa famille, se trouvaient rassemblés à Vèzir.

A la tête de tous ces princes, au nombre de dix (nous ne
262 parlons pas de ceux qui étaient tout jeunes), était Aly-Sultan, fils de Mahmoud-Sultan. Ce prince avait dans la taille un défaut, qui ne paraissait pas, quand il restait assis ou quand il marchait couvert de son long vêtement; mais il ne pouvait pas monter à cheval, car il éprouvait alors de vives douleurs. Sa parole était écoutée par tous les autres sultans[1].

Abdoullâh-Khan vint avec son armée mettre le siége devant Vèzir. Après avoir tenu la ville assiégée pendant un mois, il envoya dire aux sultans, qu'il n'était venu que parce qu'il avait été blessé de la conduite de Bâbâ-Sultan, que puisqu'il n'était pas parmi eux, ils pouvaient venir le voir sans crainte, car il était leur parent, et ils n'étaient eux-mêmes en rien coupables envers lui.

Les princes tinrent alors conseil et décidèrent qu'il était mieux de se rendre auprès du khan; car, se dirent-ils, il n'y a entre Abdoullâh-Khan et nous, ni sang versé, ni aucun sujet de haine, et en outre il ne nous fera aucun mal, tant que vivront Hâdji-Mohammed-Khan et ses fils, qui sont dans le Khorassan. Ils firent donc répondre au khan, qu'ils étaient prêts à aller le trouver, s'il leur envoyait quelques-uns de ses bèks leur jurer

1) M à.m.: Il était la langue de tous.

qu'il ne leur serait fait aucun mal. Abdoullâh-Khan envoya alors aux sultans Hassan-Khodja, Naqib, — son atâliq, Sarkhine-Bi, — son divân-bèquï, Mohammed-Bâqi, — le gouverneur de Samarcande, Hâdji-Bi et son pervânètchi Dostoum-Bi-Arghoun. Ces cinq bèks s'arrêtèrent à Takhta-Poul, où ils prêtèrent le serment demandé en présence des dix sultans et d'une quarantaine d'autres personnes du peuple. Lorsque ces envoyés arrivèrent à la porte de la ville, le peuple qui disait que ces cinq bèks étaient les principaux seigneurs et les plus grands personnages des états d'Abdoullâh-Khan, qui ne donnerait pas les ongles de l'un d'eux pour tout l'état d'Urguendj, voulait qu'on les retînt et qu'on envoyât au khan une lettre, dans laquelle on lui exposerait que ce n'était point dans une mauvaise intention qu'on s'était assuré des personnes de ses bèks; qu'ils seraient au contraire traités avec tous les égards voulus et renvoyés, dès que le khan serait heureusement arrivé à Boukhara. Mais Aly-Sultan leur dit: «Qu'est-ce que vous dites là? Abdoullâh-Khan n'est point notre ennemi; il est notre parent. Il nous rendra Urguendj et 263
partira; s'il ne nous le rend pas et s'il nous emmène avec lui, il nous donnera d'autres possessions, qui vaudront mieux qu'Urguendj et Vèzir; s'il avait même l'intention de nous faire quelque mal, il ne le pourrait pas, tant que Hâdji-Mohammed-Khan et ses fils seront vivants.» Tout ce que put dire le peuple fut inutile. Les princes voués au malheur restèrent sourds à sa voix.

Au moment où les bèks venaient de prêter serment, des jeunes gens déterminés s'avancèrent sur eux pour les arrêter sans la permission des sultans, mais les aq-saqâls (anciens) parvinrent à les retenir et à les faire retirer.

Se fiant donc au serment prêté par les bèks, les princes (tourès) et le peuple se rendirent auprès d'Abdoullâh-Khan, qui confia les tourès à la garde d'Ischim-Bi, Dâd-Khâh, yessaoul et gouverneur de Saghratch, et les Uzbeks à celle de son général en chef Khodjam-Qouli, le Qalmouq. Ce dernier fit faire un recensement exact de tous les ourouqs et de toutes les familles, et

désigna entre les plus riches des Uzbeks, des *kofils* (cautions), qui devaient répondre chacun pour dix ou vingt familles; puis il nomma des *mouhaffils* pour percevoir l'impôt fixé.

Abdoullâh-Khan confia le gouvernement d'Urguendj et de Vèzir à Sâri-Oghlân, celui de Khîvaq au Dourmân Minglisch-Bî, celui de Hèzâr-Asb à un khodjâ de ses naukers, natif d'un village nommé Kourouk et dépendant de Hèzâr-Asb, enfin celui de Kât à son propre molla-imâm, Turcoman d'Urguendj, de l'ourouq des Biâtes.

(Après ces dispositions) Abdoullâh-Khan reprit la route de Boukhara en 1002, dans l'année du serpent.

264 Poulâd-Sultan s'était rendu avec ses fils auprès de Hâdji-Mohammed-Khan à Dèroun, où, un mois après leur arrivée, ils apprirent qu'Abdoullâh-Khan s'était rendu maître d'Urguendj.

Hâdji-Mohammed-Khan se décida alors à se rendre dans l'Irâq, à la cour de Châh-Abbâs-Mâzi[1]). Il partit avec ses trois fils, Suïunitch-Mohammed-Sultan, son fils aîné; Arab-Mohammed-Khan, mon père, et Mohammed-Qouli-Sultan et ses petits-fils: Ibâdoullâh, fils de Suïunitch-Mohammed; Isfendiâr-Sultan, fils d'Arab-Mohammed-Khan, un autre petit-fils[2]) de Hâdji-Mohammed-Khan, fils de Mohammed-Ibrahim, son quatrième fils, un fils de Poulâd-Sultan[3]), qui était parti lui-même pour se rendre à Boukhara auprès d'Abdoullâh-Khan, et encore le petit-fils de Dine-Mohammed-Khan, le Louli-Bètchè (fils de la courti-

1) Châh-Abbas I, que notre auteur appelle *Mâzi*, feu Châh-Abbas, ou *Bourounqi*, précédent, pour le distinguer d'Abbas II, qui régnait à l'époque où Aboulghazi écrivait son Histoire des Turcs-Tatares.

2) Bouroundouq, fils de Mohammed-Ibrahim.

3) Ne faut-il pas dire ici *trois* fils de Poulâd-Sultan? car on voit plus loin, p. 266 du texte, que trois fils de Poulâd-Sultan: Bâbâ-Sultan, Hamzè-Sultan et Pèhlèvân-Qouli-Sultan, revinrent de la Perse avec Hâdji-Mohammed-Khan. Le quatrième fils de Poulâd-Sultan était tombé entre les mains de Khodjam-Qouli. Voy. p. 261.

sane)[1]), qui avait fait hommage de Marv à Abdoullâh-Khan. Ils étaient en tout onze princes (tourès)[2]).

Poulâd-Sultan avait refusé de les accompagner et était retourné sur ses pas pour se rendre auprès d'Abdoullâh-Khan. «J'ai soixante et dix ans, dit-il, pourquoi irais-je chez des infidèles? Je serais fou. Pourquoi donc Abdoullâh-Khan voudrait-il attenter à mes jours»?

Hâdji-Mohammed-Khan, qui s'était trouvé à la tête de trois mille hommes, avait vu tout son monde l'abandonner, et au moment de son départ, il ne restait plus que cent cinquante hommes auprès de lui. Tous les autres étaient retournés chez eux.

Après son retour à Boukhara, Abdoullâh-Khan fit mettre à mort dans un seul jour, dans la province de Saghratch, sur les bords d'Aq-Sou: Poulâd-Sultan et Qoultchi, son fils; Mohammed-Ibrahim[3]), fils de Hâdji-Mohammed-Khan; les trois fils de Timour-Sultan, nommés Mohammed-Sultan, Qâdir-Birdi-Sultan et Aboul-Khaïr-Sultan; quatre fils de Mahmoud-Sultan, appelés Mohammed-Sultan, Aly-Sultan, Arab-Sultan et Aq-Bâbâ-Sultan; deux fils de Mohammed-Sultan: Châh-Aly-Sultan et Châh-Bakht- 265
Sultan, en tout douze princes déjà en état de porter les armes et à peu près une dixaine d'autres encore en bas âge.

---

1) C.-à-d. Nour-Mohammed. Voy. pp. 241 et 258.

2) On n'en compte ici que neuf, et en comptant même *trois* fils de Poulâd-Sultan, au lieu d'*un*, cela ferait juste onze princes. Il y a en général beaucoup de confusion dans tout ce passage du texte. Dans le Mit Lerch, que j'ai reçu au moment de mettre sous presse, je trouve effectivement au lieu de

بولاد سلطان بینك اوغلی

le fils de Poulâd-Sultan

بولاد سلطان اوچ اوغلی

Trois fils de Poulâd-Sultan.

3) Il est parlé de cet évènement dans le Tarikh-i-Timouri (Mit de l'Inst. Or. p. 200), où Mohammed-Ibrahim-Sultan est appelé, par erreur, fils de Khodjam-Khan.

ابراهیم سلطان ابن خواجم خان

Abdoullâh-Khan avait placé auprès des principaux et des plus riches des Uzbeks d'Urguendj des percepteurs chargés de recevoir les impôts. Les gens du bas peuple devaient payer un tribut de trente tinguès par tête, et à cette époque, un tinguè d'Abdoullâh-Khan valait plus d'un aschrèfi. Beaucoup de malheureux se virent obligés de vendre leurs fils et leurs filles pour acquitter ce tribut. Les cautions devaient répondre pour ceux qui ne pouvaient pas payer ou qui fuyaient du pays. Si même dix ou quinze personnes vivaient ensemble et ne formaient qu'une seule famille, elles étaient toutes également assujetties à l'impôt. Les enfants mâles de dix ans étaient regardés comme formant une tente à part et devaient payer le même tribut.

Hâdji-Mohammed-Khan, accompagné de ses enfants et de ses neveux, arriva à Qazuine à la cour de Châh-Abbas. Le châh vint lui-même à sa rencontre, l'aida à descendre de cheval, le prit par la main et le fit asseoir à la place d'honneur, et lui dit à plusieurs reprises en croisant les bras sur sa poitrine: «Khoch-keldine, Yakhchi-keldine, Khan-Babâ! Tu es le bienvenu, tu es le bienvenu, respectable khan», et il le combla de bienfaits.

Suïunitch-Mohammed-Sultan partit avec ses deux fils [1] pour le pays de Roum, disant qu'il ne pouvait pas rester au milieu des infidèles, mais les autres princes restèrent tous avec Hâdji-Mohammed-Khan à la cour du châh, où ils passèrent trois ans. Ils y étaient arrivés dans l'année du serpent (ylân) et y passèrent toute l'année suivante.

Dans l'année du mouton (qouï), à l'époque où parut la comète, Abdoul-Mou'min-Khan, fils d'Abdoullâh-Khan, après avoir soumis toutes les provinces du Khorassan, vint mettre le siége devant Esfèrâïn, dernière place où les Qizil-Bâch tenaient encore. Châh-Abbas, informé par le gouverneur d'Esfèrâïn de l'ar-

1) Notre auteur a dit plus haut, p. 263, et dit encore plus bas, p. 273 du texte, que Suïunitch-Mohammed-Sultan avait un fils nommé Ibâdoullâh; mais il ne donne pas le nom du second.

rivée d'Abdoul-Mou'mine-Khan, sous les murs de cette place, partit de Qazuine à la tête d'une nombreuse armée et s'avança jusqu'à Bostâm.

Hâdji-Mohammed-Khan revient de l'Iraq et se rend maître d'Urguendj. 266
Troisième expédition d'Abdoullâh-Khan contre Urgueudj.

A cette époque l'ourouq Imir des Turcomans d'Asterâbâd avait pour chef un nommé Aly-Yâr-Bèk. A leur arrivée à Bostâm, qui n'est pas loin d'Asterâbâd, les sultans se rendirent auprès de Hadji-Mohammed-Khan et lui dirent: «Nous venons d'apprendre qu'il n'y a qu'une soixantaine d'hommes de garnison à Khivaq et une quarantaine à Urguendj. Les Turcomans d'Asterâbâd sont vos propres sujets. Si nous marchons maintenant, nous pourrons, avec l'aide de ces Turcomans, rentrer en possession de notre pays (yourt) et agir ensuite d'après les circonstances. Si nous demandons au châh la permission de partir, il ne nous l'accordera pas. Partons donc cette nuit même, sans rien dire au châh». Hâdji-Mohammed-Khan désapprouva leur projet et chercha en vain à les en détourner. Ses deux fils, 'Arab-Mohammed-Sultan et Mohammed-Qouli-Sultan, avec trois fils de Poulâd-Sultan, Bâbâ-Sultan, Hamzè-Sultan et Pehlèvan-Qouli-Sultan[1]), partirent au commencement de la nuit[2]) et atteignirent vers le matin les premiers postes des Turcomans, d'où ils arrivèrent dans l'après-midi à Asterâbad.

Hâdji-Mohammed-Khan se rendit le lendemain matin auprès du châh et lui raconta ce qui s'était passé. «Tant qu'Abdoullâh-Khan sera vivant, lui dit le châh, il est inutile de chercher à rentrer en possession de ces villes, et s'ils y entrent, ils y laisseront leur tête. A présent ils auront honte de revenir auprès de

1) On a vu plus haut, p. 261, que Qoultchi, Qourtchi ou Qourkchi-Sultan, quatrième fils de Poulâd-Sultan, avait été fait prisonnier, non loin de la forteresse de Almâ-Atichqâd, et mis à mort dans la province de Saghradj par ordre d'Abdoullâh-Khan.

2) M. à m. Au moment où les habitants allaient se coucher.

moi, après être ainsi partis sans ma permission; ils iront quel-
qu'autre part et périront tous. Tâche donc, Khan-Bâbâ, de les
atteindre et dis leur de ne pas avoir honte et de revenir auprès
de moi sans rien craindre». Après avoir entendu ces paroles du
châh, Hâdji-Mohammed-Khan laissa à Bostâm son camp (aouch)
et ses deux petits-fils. Il partit monté à la légère et arriva en
267 toute hâte à Asterabâd, où il rejoignit ses fils. De là ils arri-
vèrent au mont Kourène, où ils furent rejoints par cinquante à
soixante hommes des tribus de Tèkè et de Yomout.

A cette époque le Manghischlâq était presque ruiné. Les Irsaris souvent attaqués et pillés par les Manghits, s'étaient retirés vers le Kourdich et Ortâ-Qoudouq. Les sultans se rendirent chez les Irsaris, qui leur donnèrent cinq ou six cents hommes. Les tribus de Tikè reconnurent l'autorité des fils de Hâdji-Mohammed-Khan, parce qu'ils avaient appartenu aux fils de Mahmoud-Sultan, frère de Hâdji-Mohammed-Khan et né de la même mère; et les Irsaris se soumirent à Bâbâ-Sultan, parce qu'ils avaient été les sujets de Poulâd-Sultân et de Timour-Sultan[1].

Lorsque les sultans furent arrivés à Pisch-Gâh, Hâdji-Mohammed se dirigea sur Urguendj avec ses deux fils[2], et Bâbâ-Sultan marcha sur Khiva avec ses deux frères cadets[3]. Sâri-Oghlân (gouverneur d'Urguendj) se retira dans la citadelle (ark) avec les cinquante hommes qu'il avait auprès de lui, mais Hâdji-Mohammed-Khan y pénétra par une ouverture qu'il fit pratiquer pendant la nuit, et Sâri-Oghlân fut mis à mort avec toute sa troupe. Il ne resta bientôt plus auprès de Hâdji-Mohammed-Khan que cinq à six hommes des tribus de Tikè et de Yomout; les autres retournèrent chez eux après avoir fait des prisonniers et chargé leurs chameaux de provisions.

1) Poulâd-Sultan et Timour-Sultân, également frères de Hâdji-Mohammed-Khan.

2) Arab-Mohammed et Mohammed-Qouli.

3) Hâmza-Sultan et Pehlèvân-Qouli-Sultan.

Bâbâ-Sultan arriva à Khiva, où il n'y avait pas encore de citadelle à cette époque. Le chef s'enferma dans la ville, mais les Sartes firent défection et livrèrent la ville à Bâbâ-Sultan, qui fit mettre à mort Minglisch-Bi avec une centaine d'hommes.

A cette nouvelle les gouverneurs de Kât et de Hèzâr-Asb s'enfuirent vers Boukhara.

Les Irsâris ne tardèrent pas non plus à abandonner Bâbâ-Sultan. Ils retournèrent chez eux avec leurs chameaux chargés de provisions et tous les prisonniers qu'ils avaient faits, et il ne resta plus auprès du sultan qu'une quinzaine d'hommes.

Après avoir passé une dixaine de jours à Khiva, Bâbâ-Sul- 268
tan se rendit à Khan-Qâh où son frère cadet, Hamzè-Sultan, s'arrêta, dans l'intention d'y passer quelques jours à boire. Bâbâ-Sultan partit pour Hèzâr-Asb, d'où il se proposait de revenir après y avoir rétabli l'ordre et vint s'arrêter au Djèhân-Nouma de Hèzâr-Asb.

En ce moment un jeune homme, qui regardait du côté du sud, dit: «Voyez donc! Qui sont ces gens qui arrivent là-bas[1]? Bâbâ-Sultan vit un homme armé d'un sabre, monté sur un cheval tigré et arrivant à toute bride de son côté. Il était suivi de près par un autre cavalier et à quelque distance par une trentaine d'hommes armés. Bâbâ-Sultan courut aussitôt à la porte de la ville pour la fermer, mais avant qu'il eût fermé le second battant de la porte, les deux cavaliers susmentionnés eurent le temps de faire trois attaques consécutives. Les coups de fusils que l'on tira du haut des murailles de la forteresse forcèrent cette troupe à s'arrêter. Elle se rassembla vis-à-vis de la porte de la ville, hors de la portée du fusil. Ils formaient alors une troupe de cent cinquante hommes. Ils interrogèrent un Sarte, qui leur apprit que Bâbâ-Sultan était dans la ville, mais qu'au dehors il n'y avait pas de troupes, et que son frère cadet Hamzè-

1) توروفر كشيلار بوبي بري. Le mot بري n'est peut-être ici que le mot persan باري une fois donc, etc.

Sultan était à Khan-Qâh. Ces cent cinquante hommes se portèrent alors en toute hâte sur Khan-Qâh, où ils tombèrent à l'improviste, dans l'après-midi, sur Hamzè-Sultan. Celui-ci, qui au moment de l'attaque se trouvait au milieu du bazar, rassembla une soixantaine d'hommes avec lesquels il combattit à pied jusqu'à la nuit. Mais alors l'ennemi vint l'attaquer en masse et à pied; pendant qu'une partie combattait contre Hamzè-Sultan,
269 une autre pénétra dans l'intérieur par une ouverture pratiquée dans le toît[1], et Hamzè-Sultan fut pris et massacré avec tous les siens.

Mais expliquons maintenant cette subite apparition des troupes ennemies. Nous avons déjà dit plus haut[2]) qu'Abdoullâh-Khan était parti de Boukhara à la tête d'une armée, en 1004 de l'Hégire, dans l'année du mouton (qouï), à l'époque de l'apparition de la comète. Son fils Abdoul-Mou'mine était alors sous les murs d'Esfèraïn. Le khan avait formé le projet d'aller passer l'hiver avec son fils dans le Khorassan et de marcher le printemps suivant sur l'Irâq, si les circonstances le lui permettaient. Il avait ordonné à Khodjam-Qouli de prendre le commandement de l'avant-garde et de s'arrêter au-delà de Tchârdjouï, disant qu'il voulait lui-même chasser des canards au faucon dans le Kourdich. Khodjam-Qouli venait donc de passer le fleuve avec ses troupes, lorsqu'il avait rencontré le gouverneur de Hèzar-Asb qui avait pris la fuite, et qui lui avait appris que Bâbâ-Sultan était arrivé, il y avait de cela quatre jours, de l'Irâq à Khivâq, où il avait fait périr Mingli-Bi. Khodjâm-Qouli avait aussitôt même envoyé le khodja qui avait fui, à Abdoullâh-Khan, qui après avoir entendu la nouvelle (de l'arrivée de Hadji-Mohammed-Khan et de ses fils), avait envoyé à Khodjâm-Qouli l'ordre de marcher sur Urguendj, où il allait lui-même le suivre.

---

1) Ces mots: dans le toît, indiquent bien que le sultan s'était retranché dans quelque maison d'où il se défendait.

2) P. 265.

Ce fut ainsi que treize jours après la prise de Khiva par Bâbâ-Sultan, l'ennemi parut aux portes de Hèzâr-Asb. Khodjâm-Qouli arriva en personne peu de temps après que Hamzè-Sultan eut été pris à Khan-Qâh, et repartit la même nuit pour marcher contre Hâdji-Mohammed-Khan.

Cependant le fils cadet de ce dernier, le jeune et brave Mohammed-Qouli-Sultan avait dit à son père: «Pendant que vous
resterez à Urguendj avec mon frère aîné[1]), moi j'irai avec quel- 270
ques cavaliers rejoindre Bâbâ-Sultan», et il était parti avec quelques Djaghataïs et quelques Turcomans d'Urguendj et cent ou deux cents des Uzbeks d'Urguendj, qui avaient été emmenés en Boukharie, et qui ne se doutant pas des évènements qui allaient se passer, étaient revenus dans l'intention d'aller commercer chez les Manghites. Mohammed-Qouli-Sultan marchait ainsi sur Hèzar-Asb en suivant les bords du fleuve, lorsque, arrivé vis-à-vis du fort de Tchèfouq, il se trouva tout-à-coup en face de l'ennemi. Il rassembla aussitôt sa petite troupe, qui ne tarda pas à être cernée et attaquée par l'armée ennemie forte de plus de mille hommes et commandée par Khodjâm-Qouli, le Qalmouq, qui ordonna aux siens de ne pas laisser échapper le sultan et de le prendre vivant. Après une longue et vigoureuse résistance Mohammed-Qouli-Sultan, voyant qu'il ne lui restait plus que peu de monde, dit aux siens: «Si nous continuons à nous battre de cette manière, nous périrons tous jusqu'au dernier. Allons! Enfants! fondons tous ensemble sur un seul point et frayons-nous un passage au travers des rangs ennemis; ceux d'entre nous qui doivent mourir aujourd'hui périront, et ceux qui doivent survivre échapperont.» Toute sa troupe approuva son idée et fondit sur un seul point des rangs ennemis qu'elle rompit, et passa au travers.

Échappé à ce danger, Mohammed-Qouli-Khan au lieu d'aller rejoindre son père, se rendit chez les Manghites auprès d'un de leurs principaux mirzâs, nommé Koutchouk et dont Hâdji-Mohammed-Khan lui avait donné en mariage la soeur cadette.

---

1) Arab-Mohammed-Sultan.

Mais ce Koutchouk, beau-frère de Mohammed-Qouli-Sultan, le fit arrêter et l'envoya chez les Ourous, où il mourut plusieurs années plus tard[1]).

Un de ceux qui avaient réussi à s'échapper avec Mohammed-Qouli-Sultan arriva à Urguendj auprès de Hâdji-Mohammed-Khan, qui (à la nouvelle de l'approche de l'ennemi) prit la fuite avec son fils Arab-Mohammed-Sultan. Après deux jours de
271 marche ils s'arrêtèrent la troisième nuit dans un endroit. Ils venaient de se coucher, lorsqu'ils entendirent le bruit des pas de chevaux qui approchaient. Ils n'eurent que le temps de lier leurs carquois et de se jeter sur leurs chevaux, pour échapper à l'ennemi, qui fondit sur eux et s'empara de leur camp et de la moitié des gens qu'ils avaient avec eux. Ils échappèrent seuls avec quelques cavaliers. Atteint de nouveau par l'ennemi le lendemain matin, Hâdji-Mohammed-Khan se vit forcé de combattre en fuyant. Il perdit encore la moitié du monde qui lui restait, mais il parvint enfin à regagner Asterabâd, d'où il se rendit à Qazuine auprès du châh.

Abdoullâh-Khan arriva en personne devant Hèzâr-Asb, dont il se rendit maître après un siége de quatre mois et fit mettre à mort Bâbâ-Sultan, qui n'avait auprès de lui que trois hommes de ses propres naukers et trois Turcomans Irsaris. Tout le reste était des Sartes de Hèzar-Asb. Les habitants aisés de Hèzâr-Asb ne rentrèrent pas dans la forteresse où il n'y avait plus que des commerçants.

Hâdji-Mohammed-Khan et ses fils Arab-Mohammed-Sultan et Suyunitch-Mohammed-Sultan rentrent en possession de leurs états.

Abdoullâh-Khan mourut en mille six de l'Hégire[2]), vers la

1) Voyez dans l'Histoire des tsars de Kassimoff, T. III, p. 55, les détails que donne Mr Véliaminoff-Zernoff sur ce Mohammed-Qouli et sur Koutchouk. Mr Véliaminoff-Zernoff relève une erreur de date, que l'on rencontre daus l'édition de Kazan p. 141, où on lit 969, au lieu de 965. Je ferai remarquer que cette erreur ne se trouve que dans l'édition de Kazan. Tous nos manuscrlts portent 965.

2) 1597—8. Voy. plus haut, p. 193, note 3.

fin de l'année de la *poule* (tâouq). Châh-Abbas ayant reçu cette nouvelle à Qâzuine, au commencement de l'année du *chien* (it)[1], rassembla une armée, avec laquelle il se rendit à Bostâm. Là Hâdji-Mohammed-Khan demanda au châh la permission de partir». Abdoullâh-Khan est mort, dit-il au châh, et les Uzbeks feront périr Abdoul-Moumine. Si je ne suis pas alors dans le voisinage de notre pays (yourt), on fera venir quelqu'un des nombreux membres de notre famille qui errent aujourd'hui dans le Mâvèrân-Nahr, on le proclamera khan, et je me verrai privé de la couronne». Châh-Abbas laissa alors partir Hâdji-Mohammed-Khan 272
avec son fils Arab-Mohammed-Sultan et le fils de ce dernier, Isfendiâr-Sultan, qui n'avait alors que treize ans; mais il retint auprès de lui Bouroundouq[2]), âgé de vingt ans et fils de Mohammed-Ibrahim-Sultan, fils de Hâdji-Mohammed-Khan. Quelque temps après leur départ, le châh permit également à Nouroum-Khan de partir[3]).

Hâdji-Mohammed-Khan arriva à Asterâbad et de là au mont Kourène dans la tribu des Tèkès, chez lesquels il s'arrêta, embarrassé dans le choix de l'endroit vers lequel il devait se diriger. Le père et le fils n'avaient alors, en tout, auprès d'eux qu'une quinzaine d'hommes. On était à cette époque dans les fortes chaleurs du mois de juin (sirèthan, cancer). Un jour, après la prière du matin, Hâdji-Mohammed-Khan était assis à l'ombre au pied de la montagne, lorsqu'il aperçut de loin deux cavaliers qui arrivaient du côté de Dèroun. Quand ils furent près, il reconnut que c'étaient deux Naïmans, naukers d'Arab-Mohammed-Sultan, qui avaient été emmenés comme prisonniers dans la Boukharie. Ces deux hommes, après s'être approché du khan pour le saluer, reculèrent de quelques pas et lui dirent en s'inclinant:

1) En 1007.

2) C'est le fils de Mohammed-Ibrahim-Sultan, dont notre auteur a parlé plus haut, p. 264, mais sans le nommer.

3) Nouroum- ou Nour-Mohammed-Khan, fils d'Aboul-Khan ou Aboul-Mohammed-Khan, fils de Din-Mohammed-Khan. Voy. pp. 241 et 258 du texte.

«Abdoul-Moumine[1]) est mort, que le Très-Haut vous accorde une longue vie»; Hâdji-Mohammed-Khan leur ayant alors ordonné

1) Abdoul-Mou'mine-Khan, fils et successeur d'Abdoullâh-Khan, ne régna que quelques mois. Il avait formé le projet de faire périr tous les émirs de feu son père. Ceux-ci informés de ce dessein du khan résolurent de le prévenir. Abdoul-Mou'mine fut tué d'un coup de flèche, que lui tira Abdoul-Vâssih-Bèï, عبدالواسع بی et eut la tête tranchée. On trouve dans le Târikh-i-Timouri, où il est parlé de cet évènement, deux chronogrammes composés á l'occasion de la mort de ce prince. Le premier finit par les mots:

تاریخ وفات شد بتیر دشمن 1006.

Je citerai ici en entier le second chronogramme, qui rappelle la tyranie de ce prince et son perfide projet:

شه ظالم طبیعت عبد مؤمن
که از ظلمش خلایق نه آرامیدند
رعیت در زمان او رعایت
بجز ظلم وستم دیگر ندیدند
چوکرد او نیت قتل بزرگان
قضارا این سخن گردان شنیدند
ازان روکشت تاریخ وفاتش
سر بدبخت را میران بریدند

«Les émirs ont tranché la tête de ce malheureux».' Retranchez la lettre ب 2. du mot بد et vous aurez la date cherchée 1006.

Après Abdoul-Mou'mine régna son neveu, (le fils de sa soeur) Bâqi-Mohammed-Khau, fils de Djâni-Khan, fils de Yâr-Mohammed (branche d'Astracan.) Bâqi-Mohammed-Khan mourut dans la province de Kisch در ولایت کیش, en 1014 (1615) dans les derniers jours du mois de radjab. Le chronogramme suivant donne la date de sa mort

گفت تاریخ شهنشاه خرد
مهر شدبی سر و پا وکمر طوغ شکست

de lui donner des détails sur cet évènement, ils ajoutèrent: «Nous venons de Marv, où un des gens du gouverneur de cette ville a apporté la nouvelle que Abdoul-Moumine-Khan, qui s'était mis en marche pendant une nuit, avait été tué d'un coup de flèche par les bèks de son père, vis-à-vis de la forteresse de Zamine. Cet homme disait être parti la nuit même où Abdoul-Moumine avait péri. Nous nous sommes aussitôt mis en route, croyant vous trouver dans l'Irâq; mais ayant appris à Nessâï que Châh-Abbas 273
était arrivé à Bostâm, nous nous sommes dirigés sur Dèroun où l'on nous a dit que vous étiez venu chez les Turcomans, et nous venons vous offrir les services de vos esclaves».

Hâdji-Mohammed-Khan monta à l'heure même à cheval avec sa suite et se dirigea sur Urguendj, où il arriva en huit jours. Le khan donna Khiva et Kât à Arab-Mohammed-Khan, Hèzâr-Asb à Isfendiâr-Sultan et garda pour lui Urguendj et Vèzir.

Les Uzbèks qu'Abdoullâh-Khan avait emmenés d'Urguendj en Boukharie revinrent tous jusqu'au dernier.

Enlevez la première ot la dernière lettre du mot مهر reste ه 5; et la lettre du milieu du mot طوغ reste ط et غ. Les trois lettres ه ط et غ donnent la date
5 9 1000
cherchée 1014. Bâqi-Mohammed-Khan eut pour successeur son frère Vali-Mohammed-Khan, prince d'un caractère crnel et de moeurs dissolues... Dans une bataille qu'il livra en 1019, près de Nessèf à son neveu Imâm-Qouli-Khan, fils de Din-Mohammed-Khan, fils de Djâni-Khan, il fut défait et se vit obligé de se réfugier en Perse, à la cour de Châh-Abbas I. Au commencement de radjab 1020, il revint de la Perse avec une nombreuse armée; mais défait une seconde fois par Imâm-Qouli-Khan, près de Koul-Maghiân (province de Samarcande), il fut mis à mort, et son fils Rustem-Sultan, s'enfuit dans le Khorassan. Le chronogramme suivant donne la date de sa mort:

شاه غازی ولی محمّد خان
زد سوی گلشن بهشت قدم
کلک عرشی زبهر تاریخش
پادشاه بهشت کرد رقم
1029

Voy. Tarikh-i-Timouri, par Mir-Chèrif-Râqim.

Le fils aîné de Hâdji-Mohammed-Khan (Suyunitch-Khan) qui, comme nous l'avons dit plus haut, était parti pour le pays de Roum, était revenu dans le Chirvân, à la nouvelle de la mort d'Abdoullâh-Khan. Ayant appris dans cette province les derniers évènements qui venaient de se passer dans le pays d'Urguendj, il partit par mer du Chirvan et vint débarquer à Manghichlâq, d'où il arriva à Urguendj, dans l'année de la *souris* (sitchqân) deux ans après son père, qui était arrivé dans l'année du *chien*. Hâdji-Mohammed-Khan lui céda Urguendj et Vèzir et alla fixer sa résidence à Khiva, auprès de son fils cadet Arab-Mohammed-Sultan.

Suyunitch-Mohammed-Sultan mourut l'année suivante, et son fils Ibâdoullâh-Khan le suivit un an après au tombeau.

Hâdji-Mohammed-Khan termina ses jours à l'âge de quatre-vingt-trois ans, en mille onze de l'Hégire, vers la fin de l'année du léopard (bârs).

Règne d'Arab-Mohammed-Khan.

Arab-Mohammed-Sultan fut proclamé khan après la mort de son père Hâdji-Mohammed-Khan. Il donna à son fils Isfendiâr-Sultan la province de Kât en sus de celle de Hèzâr-Asb qu'il avait déjà.

Six mois après l'avènement d'Arab-Mohammed-Khan au trône, mille Qazâqs Ourous du Qouch-Yâïq (Oural) vinrent au
274 commencement de juin (*sirèthan*, cancer) tomber à l'improviste sur Urguendj, où il n'y avait alors absolument que les habitants du bas peuple, car l'ordou du khan et toutes les troupes se trouvaient sur les bords du fleuve Amou. Les Ourous tuèrent dans la ville mille personnes, enlevèrent un millier de jeunes gens et de jeunes filles, chargèrent mille chariots des effets les plus précieux et brûlèrent tout le reste, comme toiles et toiles peintes,

pelisses, vêtements, tapis, couvertures, matelas et coussins; après quoi ils sortirent de la ville pour se rendre sur le bord du fleuve. Cependant comme ils avaient passé sept jours dans la ville, Arab-Mohammed-Khan que l'on avait fait prévenir à Khiva par un courrier, avait eu le temps de revenir à Urguendj. Il était allé leur couper la retraite et avait fait creuser un fossé et élever un retranchement sur la route qu'ils devaient suivre. Les Ourous combattirent pendant deux jours et, le troisième, ils réussirent à se rendre maîtres du retranchement et à passer outre. Les *Ourous* étaient à pied. Les nôtres, qui étaient tous à cheval, se portèrent en hâte à deux farsakhs plus loin, y creusèrent de nouveau un fossé[1]) et élevèrent un retranchement. Les nôtres voulaient s'emparer des Ourous, pendant qu'ils se trouvaient dans le désert et que les chaleurs étaient encore fortes. Si nous laissons les Ourous gagner le bord de l'eau, se dirent-ils, ils y construiront un fort en un jour, ils feront connaître leur situation aux Ourous, qui leur enverront du renfort, et alors nous y périrons tous; aussi les nôtres redoublèrent-ils tous d'efforts. Les Ourous qui combattaient toujours avaient épuisé leur provision d'eau. Ils commencèrent à boire du sang; le cinquième jour ils ne trouvèrent pas même du sang à boire. Cependant les Uzbeks les attaquaient en masse de tous les côtés. D'abord les Ourous combattaient en dehors de leurs chariots, mais à la fin ils n'eurent plus la force de combattre qu'en se tenant derrière leurs chariots Le septième jour les Uzbeks fondirent sur eux tous à la fois. Arrivés près des chariots, ils descendirent de cheval et pénétrèrent dans le camp où ils se mirent à les massacrer à coups 275
de sabre. Cependant une centaine d'Ourous qui avaient réussi à s'échapper, pendant que les nôtres étaient occupés à piller, gagnèrent le bord du Dèriâ, où ils élevèrent un petit fort en bois, près de la forteresse de Tuk, n'ayant que du poisson pour toute

1) Le T. de K. ajoute چیپ قیلدولار.

nourriture. Mais Arab-Mohammed-Khan vint les y attaquer et se rendit maître de leur fort après un siége de quinze jours.

Première apparition des Qalmouqs.

Six mois après ces évènements mille Qalmouqs, les premiers qui paraissaient dans cette contrée depuis que les Uzbeks avaient embrassé l'islamisme, arrivèrent en passant entre Khodja-Kouli (le lac du Khodja) et la montagne de Chéïkh-Djèlîl, et vinrent piller les aouls qui campaient sur les deux rives du fleuve, jusque près de la forteresse de Tuk, d'où ils retournèrent sur leurs pas en passant par Bouritchi[1]). Arab-Mohammed-Khan, qui s'était mis à leur poursuite, leur enleva bien le butin et les prisonniers qu'ils avaient faits, mais il ne put pas prendre un seul Qalmouq.

Quelque temps plus tard les Naïmans introduisirent pendant la nuit dans la ville de Khivâq un nommé Khosraw-Sultan, un des descendants d'Ilbars-Khan, qui erraient dans le Mavèrân-Nâhr. Ils avaient formé le complot de faire périr Arab-Mohammed-Khan et d'élever ce prince à sa place. Mais Arab-Mohammed-Khan, informé de ce complot par deux des conspirateurs, dont l'un se nommait Kirghiz-Bèk Bâgli-Bèhâdour et l'autre Ouïchoun-Bâqli-Mirza, fit arrêter et mettre à mort ce Khosraw-Sultan, ainsi que le Naïman Soufi-Mirza, qui était à la tête de ceux qui l'avaient amené. Quant aux autres Naïmans il ne les fit point poursuivre[2]).

---

1) Mit Lerch چاپدیلار لورچیدین. Mit Dahl چاپدی‌دا بورچی‌دین. T. K. وابورلچی. L'éditeur de Kazan a pris la particule دا pour une partie du nom *Bouroultchi* — Vâboroultchi.

2) Le T. de K. ajoute ici: Deux hommes nous ont témoigné de l'attachement et du *dévouement*. دولت خواهلیقنی قراچی لیقنی ایکی کشیدین کوردوك. Ces mots sont ils de l'auteur Aboul-Ghâzi ou bien de son père Arab-Mohammed-Khan? Sur le mot قراجی Qarâdji voyez Véliaminoff-Zernoff. Hist. des tsars de Qassimoff.

Seconde arrivée des Qazaqs.

Deux ans après ces évènements un nommé Sasch-Mirzâ partit d'Urguendj avec vingt Ouïghours pour Samarcande, d'où il amena (par eau) chez les Uzbeks d'Urguendj Sâlèh-Sultan, descendant de Hassan-Qouli-Khan[1]). A la réception de cette nou- 276
velle, Arab-Mohammed-Khan partit de Khivaq. Tout le peuple vint se joindre à lui; personne n'alla se joindre au Qazaq, qui fut même abandonné par cent ou deux cents hommes du bas peuple, qui s'étaient d'abord rangés de son côté. Le khan fit arrêter et mettre à mort ce Salèh-Sultan; mais il ne fit aucun mal aux vingt Ouïghours, qui l'avaient amené. «Je ne veux pas, dit le khan, sévir contre ceux de mes sujets[2]) qui conspirent contre moi, je les abandonne à la justice de Dieu. Ce n'est pas moi, dernièrement qui ai fait mourir Soufi-Mîrzâ, qui avait amené Khosraw-Sultan, c'est son propre frère cadet Bâbâ-Mirzâ, qui l'a tué en disant: Un ennemi de mon souverain ne doit pas rester sur la surface de la terre. De même, maintenant, si les Ouïghours disent qu'ils veulent les faire mourir, c'est leur affaire, pour moi je ne les ferai jamais ni arrêter ni mettre à mort». Les Ouïghours, de leur côté, ne purent pas non plus se décider à les faire mourir.

A présent, voici ce que dit Aboul-Ghazi: «Les gens d'autrefois valaient mieux que ceux d'à-présent. Si le peuple rassemblé pouvait mettre un homme à mort, juger un coupable, le condamner ou l'absoudre, s'il pouvait conduire lui-même une affaire, pourquoi donnerait-il à une personne le titre de pâdichâh? Pourquoi lui donnerait-il la place d'honneur? Pourquoi remettrait-il entre ses mains toutes ses volontés? Que Dieu répande ses bienfaits sur le khan, mon père, et sur tous ses sujets, et leur pardonne les fautes qu'ils ont commises[3])».

---

1) Hassan-Qouli-Khan, fils d'Aboulik, fils de Yâdigâr-Khan.

2) قراچی serviteurs?

3) Au lieu de خان نینک کینک لیگی il faudrait lire, je crois, خدای نینک کینک لیکی Ai-je bien saisi le sens de ce passage?

Seconde incursion des Qalmouqs.

Dix ans après ces évènements mille Qalmouqs arrivèrent de nouveau par Bâqirghân, pillèrent le pays et repartirent avec une grande quantité de butin et de prisonniers, sans qu'on pût les atteindre.

277 Arab-Mohammed-Khan eut sept fils: Isfendiâr-Khan, Habach-Sultan, Ilbars-Sultan, Aboulghâzi-Khan, Chèrif-Mohammed-Sultan, Khâresm-Châh-Sultan et Afghân-Sultan[1]. La mère d'Isfendiâr-Khan était de notre famille. Celle de Habach-Sultan et de Ilbars-Sultan était de la tribu des Naïmâns. Quoique j'aie déjà dit plus haut, de quelle famille était ma mère, je le répéterai encore ici. Ma mère se nommait Mihr-Bânou-Khânim. Elle était fille de Djân-Ghâzi-Sultan, fils de Chir-Ghâzi-Sultan, fils de Sultan-Ghâzi-Sultan, fils de Ilbars-Khan, fils de Burkè-Sultan, fils de Yâdigâr-Khan. Mon père et ma mère descendaient tous les deux de Yâdigâr-Khan. La mère de Chèrif-Mohammed-Sultan et de Kharesm-Châh-Sultan descendait d'un nommé Khodjâ-Mavdoud de Tchècht, qui est un village de la dépendance de Hèrât. La mère d'Afghan-Sultan descendait d'Aboul-Khaïr.

Révolte de Habach-Sultan et d'Ilbars-Sultan.

Arab-Mohammed-Khan régnait déjà depuis quatorze ans. Ses fils Habach-Sultan et Ilbars-Sultan, dont le premier avait alors seize ans et le second quatorze seulement, se trouvaient à Khivaq, où ils avaient grandi. Pendant une absence du khan, qui était allé à Urguendj, quelques jeunes gens uzbeks de Khivaq, grisés par le vin de la prospérité, poussèrent ces deux princes à entreprendre une expédition[2]. Habach-Sultan et Ilbars-Sultan
278 envoyèrent des exprès à Urguendj et à Vèzir pour y annoncer

---

1) Voy. p. 288 du texte.

2) M. à m. Les poussèrent à monter à cheval, c'est-à-dire: à entreprendre une expédition.

(leur projet d'expédition), puis ils s'avancèrent eux-mêmes jusqu'au puits nommé Pisch-Gâh, endroit situé à une forte journée d'Urguendj. Là ils s'arrêtèrent dix jours pour attendre que leurs troupes fussent rassemblées. Arab-Mohammed-Khan leur envoya quelqu'un pour leur dire de revenir le trouver, et qu'il leur donnerait la ville de Vèzir; mais ils renvoyèrent au khan son envoyé avec la réponse qu'ils craignaient d'aller maintenant trouver leur père, et qu'ils se rendraient auprès de lui, quand ils auraient réuni toutes leurs troupes. Pendant ce temps tout ce qu'il y avait de jeunes gens entreprenants (cherchant-fortune) se rendait auprès d'eux. Les fils de l'atâliq d'Arab-Mohammed-Khan et ceux de ses lieutenants (vukil) étaient allés rejoindre les sultans.

A cette époque Arab-Mohammed-Khan était tellement craint de ses sujets que, s'il avait, par exemple, défendu à tous les Uzbeks d'entrer dans leurs maisons et de coucher avec leurs femmes avant un an, aucun d'eux certainement n'aurait eu la hardiesse de faire un pas du côté de sa maison. Si le khan avait envoyé publier dans les villes et les bazars, qu'il défendait à ses sujets de laisser aller leurs frères cadets ou leurs enfants rejoindre Habach-Sultan, que ceux qui contreviendraient à ses ordres n'auraient plus rien à espérer de lui, et qu'il ordonnait qu'on eût à faire connaître à tout le monde sa volonté à ce sujet, certainement pas un de ses sujets n'aurait osé faire un pas hors de sa maison. Mais le khan, quoique blessé intérieurement de ce que le peuple allait se ranger du côté de ses fils, ne disait rien qui pût laisser voir son mécontentement; aussi le peuple désertait tous les jours, disant que le khan ne voyait pas de mauvais oeil qu'on allât se mettre sous les drapeaux de son fils, car autrement il l'aurait déjà défendu.

Lorsque les troupes eurent rejoint les sultans, ils firent une incursion dans le Khorassan. A leur retour ils envoyèrent chacun un homme chargé de présents pour leur père, et s'avancèrent eux-mêmes jusqu'à une journée d'Urguendj. Là tous ceux qui les avaient accompagnés dans leur expédition les quittèrent

pour retourner dans leurs foyers, et il ne resta plus auprès d'eux que soixante et dix à quatre-vingts hommes zélés et fidèles.

279 Arab-Mohammed-Khan envoya auprès de ses fils un Ouïghour nommé Qourbân-Aly, le plus grand seigneur qu'il eût alors à sa cour, pour les engager à venir le voir. Le hâdji, arrivé (au camp) le matin, revint à midi, au moment où j'étais moi-même venu pour voir mon père, et nous entrâmes ensemble chez le khan. «Voyons, hâdji, lui dit le khan, rapporte-moi ce que tu as vu et entendu. Que vous dirai-je, mon khan? lui répondit le hâdji. Je me repens d'y être allé. Tous les Uzbeks qui habitent depuis le puits de Daroughan-Atâ jusqu'à Buqirghan-Atâ se sont réunis autour de vos enfants; ils y sont tous à l'exception seulement de ceux qui ont une tête de chien ou des pieds de boeuf. Quand je leur ai dit: Votre père m'a envoyé vers vous, pour vous appeler auprès de lui, je n'ai reçu pour réponse que des cris confus, qui se sont élevés de mille côtés à la fois. Les affaires vont mal, mon khan, vous le savez vous-même. A cause de vous mon coeur est en feu, et les autres ne sentent pas encore brûler le pan de leur pelisse. Maintenant veuillez partir pour Khiva. Éloignez-vous, car les paroles de ces rebelles annoncent de mauvaises intentions, et nous nous chercherons avec vos sujets et le peuple ce qu'il y a de mieux à faire».

A ces mots le khan ne sentit plus ni ses bras, ni ses jambes, et sa langue fut comme paralysée. Il fit aussitôt seller ses chevaux, charger ses chameaux, et partit pour Khivâq. A l'exception du khan, nous savions pourtant bien tous que Habach et Ilbars n'avaient pas auprès d'eux plus de soixante et dix hommes Mais que peut-on faire contre la volonté de Dieu? Le khan ne pensa pas à s'informer si cette nouvelle était vraie ou fausse. Un homme qui serait parti le matin, aurait facilement pu arriver au camp de Habach et être de retour le soir avant la nuit, et
280 pourtant il ne pensa même pas à envoyer quelqu'un pour savoir au juste le nombre de ces troupes. Il ne réfléchit pas que les troupes qui avaient accompagné ses deux fils étaient rentrées

dans leurs foyers à leur retour de l'expédition dans le Khorassan, que Habach n'étant arrivé que depuis deux jours près d'Urguendj, les troupes qui étaient chez elles ne pouvaient pas avoir eu le temps d'arriver, et que par conséquent cette armée nombreuse aurait dû ou tomber du ciel ou sortir de dessous terre.

Habach et Ilbars, ayant appris que le khan était parti, vinrent camper à Qiran-Qiri[1]. A cette époque tout le pays qui s'étend depuis la forteresse de Mizdèhqân[2] jusqu'à l'endroit nommé Qouïghoun, en-deçà de Baqirghan, était semé de froment. Notre khan, un an encore avant ma naissance, y avait fait creuser un canal qui partait d'au-dessus de la forteresse de Tuk. On le fermait à l'époque du Mizân (de la balance) et on l'ouvrait de nouveau après la moisson. Quelques années plus tard ce canal avait plus d'un jet de flèche de largeur. L'eau allait passer par Qouïghoun, d'où elle tombait dans la mer[3]. Tout ce pays semé seulement de froment était si étendu, qu'un homme à cheval n'aurait pas pu en faire le tour en dix jours. A cette époque un poul et demi, d'un demi-misqâl en argent, valait un tenguè. Pour un tenguè on avait une demi-charge de chameau de froment et pour un misqâl une charge entière. Mais ne nous éloignons pas de notre sujet.

Les sultans s'emparèrent des magasins de blé, que le khan avait fait construire en différents endroits, ainsi que de tous ceux qui appartenaient aux plus proches serviteurs de leur père et en distribuèrent les grains à leurs propres serviteurs, ce qui amena tout le bas peuple, qui arrivait pour recevoir des grains. Plusieurs personnes notables vinrent aussi.

Cependant les bèks intervinrent entre le khan et les sultans, auxquels ils firent céder par le khan la ville de Vèzir, ainsi que 281
tous les Turcomans qui en dépendaient. Habach et Ilbars vinrent

1) قران قرینه Est ce le Qir de Qirân?
2) Éd. de Kazan, Mirdèhqân میردهقان.
3) تنکیزکار باردی

ensuite avec quatre mille hommes jusqu'à Khivaq pour voir leur père, puis ils reprirent la route de Vèzir, où ils séjournèrent pendant cinq ans, se conduisant envers leur père comme des fils.

La sixième année Ilbars, sous le prétexte qu'il voulait aller attaquer Abiverd, partit sans aller voir son père à Khivaq et se rendit près du puits de Saghlcha pour y rassembler des troupes. Le khan étant à cette époque parti de Khivaq pour Urguendj, les personnes qu'Ilbars avait placées à Khivaq vinrent aussitôt l'avertir du départ du khan, et le sultan arriva à Khivaq où il entra. Le khan se trouvait en ce moment à Rieh-Tabân-Atâ, où il n'avait auprès de lui qu'une trentaine de personnes en état de combattre. Un homme qui arriva le matin de Khivaq étant venu dire au khan que Ilbars-Sultan était entré à Khivaq, le sage Khodja[1]) lui conseilla de retourner à Khivaq. «Ilbars, lui dit-il, sera-t-il en état d'y rester, quand il apprendra que vous approchez? Il en sortira et s'éloignera». Arab-Mohammed-Khan se rendit donc à Khostègân, village des environs de Khivaq. Mais Ilbars n'eut pas plutôt appris l'arrivée du khan dans cet endroit, qu'il y envoya cinq cents hommes avec l'ordre de s'emparer de son père et de le lui amener. Le khan attaqué par cette troupe se retrancha dans sa maison, mais ces hommes ayant mis pied à terre attaquèrent le khan des quatre côtés. Le jour était alors à son déclin. C'était au moment du coucher du soleil. Quand il fit nuit, ils parvinrent à percer la muraille de tous les côtés et pénétrèrent dans la maison. Ils firent monter le khan sur un cheval dont ils tenaient eux-mêmes la bride, et arrivèrent au milieu de la nuit à Khivaq, où ils remirent le khan à Ilbars.

Ilbars fit enfermer son père dans une maison, à la porte de laquelle il plaça une garde. Il s'empara des trésors ramassés de-
282 puis trente ans et les donna aux chiens et aux oiseaux. Il fit arrêter tous les bèks de son père et les dépouilla de tous leurs

---

1) L'auteur, je crois, fait allusion ici à Qourban-Aly, voy. p. 336.

biens; mais il laissa la vie au khan et quitta Khivaq pour retourner à Vèzir.

Pendant que se passaient ces évènements, Isfendiâr-Sultan se trouvait à Hèzâr-Asb, Habach-Sultan, Chèrif-Mohammed-Sultan et moi, nous étions à Urguendj, où nous commençâmes à rassembler des troupes. Mais les anciens (aqsaqâl) n'approuvèrent pas notre projet de marcher contre Ilbars-Sultan. Ils nous dirent que cette conduite de notre part irriterait Ilbars-Sultan, qui ferait alors mourir son père; que si au contraire nous restions tranquilles, Ilbars se contenterait de lui enlever ses biens, mais qu'il le relâcherait bientôt et finirait lui-même par s'éloigner.

Ilbars-Sultan revint effectivement à sa résidence, qui était dans le voisinage de la nôtre, et dès que Isfendiâr-Sultan et Arab-Mohammed-Khan furent venus nous rejoindre à l'endroit où nous avions rassemblé des forces, nous marchâmes contre Ilbars, qui ne pouvant pas se mesurer avec nous, prit la fuite et se sauva avec cinq ou six hommes du côté du Qir.

Après avoir pillé son habitation et son Il[1]), tous les sultans s'étaient rassemblés autour du khan. Dans le désir de voir mon père, je me rendis auprès de lui et le trouvai seul dans son ordou, occupé à faire sa prière du soir. Quand il eut fini, je vins m'asseoir près de lui, et lui dis: «Ilbars-Sultan s'est enfui vers le Qir, que comptez-vous faire maintenant? Et quelle est ta pensée, me demanda-t-il. C'est, lui dis-je, une chose facile à voir comme la grande route d'un chariot, mon père, mais vous ne le ferez pas. Quoi? demanda-t-il; dis. Ordonnez-nous à Isfendiâr et à moi, d'aller nous défaire d'abord de Habach-Sultan, puis d'Ilbars-Sultan, et les cinq fils qui vous resteront auront toujours pour vous la plus grande obéissance. Tu parles bien, me dit 283
alors le khan, mais je dois prendre conseil d'une personne, et il me nomma Hussèïn-Hâdji, son atâliq (premier ministre); va toi-

1) Le pays qui formait son apanage.

même consulter tel et tel, et il me cita les noms de cinq personnes, consulte également Isfendiâr et apporte-moi une réponse cette nuit». J'allai donc prendre conseil, et à l'heure indiquée je revins lui dire, que Isfendiâr et les autres m'avaient tous répondu, qu'ils approuvaient entièrement ce projet, dont ils n'avaient pas jusqu'à ce jour osé parler au khàn; qu'il aurait fallu, déjà depuis longtemps, mettre ce projet à exécution, et qu'à-présent au moins on ne devait pas différer davantage.

«Non, Aboul-Ghâzi, me dit alors le khan, je ne puis pas me décider à faire cela. J'ai consulté Hussèïn-Hâdji, qui m'a dit, qu'aucun de mes enfants n'aurait plus de confiance en moi, si je venais à en faire mettre un à mort». Je rappelai alors au khan que, lorsqu'il avait envoyé, il y avait de cela cinq ou six ans, Qourbân-Hâdji, frère aîné de Hussèïn-Hâdji, auprès de ses deux fils Habach et Ilbars, à leur retour du Khorassan, les deux sultans n'avaient pas auprès d'eux plus de soixante et dix hommes; que pourtant ce Qourbân-Hâdji était venu lui dire que toute la population, à l'exception seulement de ceux qui avaient une tête de chien ou des pieds de boeuf, était venue se rassembler autour d'eux, et l'avait ainsi, par ce faux rapport décidé à prendre la fuite du côté de Khivaq.

«Aujourd'hui voici sa pensée secrète. Habach-Sultan et Ilbars-Sultan font toute la force des Ouïghours et des Naïmans. Qu'ils restent donc (en vie).

«En outre, ajoutai-je, Hussèïn-Hâdji a auprès d'Ilbars-Sultan deux frères cadets, Dastoum et Ichim, qui jouissent de toute sa confiance, et il sait que si Ilbars-Sultan meurt, ils doivent également perdre la vie tous les deux. Vous avez déjà été arrêté et dépouillé; que reste-t-il encore à vous faire? Demain ils feront
284 bien pis encore, et les regrets alors ne serviront plus à rien»[1].

1) Au lieu de پشیمان قیلورسیز qui ne peut pas se dire, j'ai écrit پشیمان بولورسیز vous vous repentirez. Le M. D. porte: پشیمان برسیز, ce qui ferait croire qu'il y avait en effet primitivement پشیمانی بیرسیز. Le M[1t] Lerch dit également پشیما قیلورسیز.

Mon père resta pendant quelques moments plongé dans la réflexion, puis finit par me dire: «Non, Aboul-Ghâzi, non, je ne puis le faire, cesse de m'en parler». Voyant qu'il n'y avait plus d'espoir de déterminer le khan, je me rendis à cheval, au milieu de la nuit, chez Isfendiâr-Sultan, auquel je fis part de ma conversation avec mon père, et je lui dis: «Bien que mon père n'approuve pas ce projet, si vous au moins vous l'approuvez, je me charge, moi, de le mettre à exécution»; mais il m'arrêta en me disant: «Ne parle pas ainsi, Aboul-Ghâzi; jamais je n'ordonnerai de faire une chose que mon père ne trouve pas convenable. Ne répète plus de pareilles paroles». Je me retirai donc et retournai chez moi. Mais un Naïman des serviteurs d'Isfendiâr-Sultan, ayant appris que j'étais venu pendant la nuit chez son maître, et que j'étais reparti après avoir parlé avec lui, alla tout raconter à Habach-Sultan qui, depuis ce matin, devint mon ennemi. Le khan repartit pour Khivaq et Isfendiâr-Sultan pour Hèzâr-Asb. Habach-Sultan fit aussitôt avertir Ilbars-Sultan, que leur père était reparti, et qu'il eût à revenir lui-même le plustôt possible. Mon secret était découvert, et je ne pouvais plus rester entre mes deux ennemis. Je retournai donc auprès de mon père, qui me donna la ville de Kât.

Mais cinq mois plus tard, le khan se repentit de n'avoir pas renié ses deux fils. Il envoya à Isfendiâr et à moi l'ordre de nous armer (de monter à cheval). Chèrif-Mohammed-Sultan, qui résidait à Urguendj avec sa mère, était venu à Khivaq pour voir son père. Le khan le retint auprès de lui et partit après avoir envoyé une personne à ses deux fils pour leur dire de sa part qu'ils avaient auprès d'eux dix personnes mal intentionnées, qui ne cherchaient qu'à fomenter des troubles et à semer la révolte; que s'ils voulaient les faire arrêter et les lui envoyer, ils seraient de nouveau ses enfants, son âme, qu'il les embrasserait avec tendresse[1]) et retournerait sur ses pas; que, s'ils ne vou-

---

1) اوغلوم دور جانم دور اغزيذين اوپارمن On peut traduire: Ils sont mes

laient pas renier ces dix malfaiteurs, il ne les regarderait plus lui-même comme ses enfants, et qu'il en arriverait ce qui plairait à
285 Dieu.

A la réception de l'ordre du khan, je désignai une personne pour rassembler mes troupes, je confiai mon qoch à un homme auquel j'ordonnai de passer le fleuve, et je me rendis de ma personne auprès de mon père, qui était déjà sorti de Khivaq, et était venu camper près du village de Guendoum-Kân. On n'était pas encore couché (quand j'arrivai). «D'où viens-tu? me demanda le khan, quand je me présentai devant lui. De Kât, répondis-je. Et quand en es-tu parti»? Aujourd'hui après-midi. Pourquoi donc as-tu laissé ton qoch pour accourir ici? J'ai eu une idée, lui répondis-je, et je suis venu pour vous la soumettre. Voyons, dit le *khan*. Ces deux-là (Habach et Ilbars), lui dis-je, apprendront aujourd'hui ou demain votre départ d'ici, et ils enverront à leur Il des souràouls pour lever des troupes. Si vous me l'ordonnez, pendant que vous continuerez votre marche avec Isfendiâr, en suivant le fleuve de ce côté-ci, je partirai à l'instant même pour Kât, où j'arriverai au moment de la prière (du matin).

«Je me rendrai dans la tribu. J'ai avec moi huit cents serviteurs (nauker). Des Uzbeks qui sont dans le désert, plus de la moitié sont de votre Il ou du mien. Ceux-là viendront à moi sans se faire prier. Ceux qui sont de l'Il de Habach-Sultan et d'Ilbars viendront par crainte. Si un ou deux vont rejoindre Habach-Sultan, je leur enlèverai jusqu'à leur chaudron. A l'exception des Uzbeks qui campent dans le désert, Habach et Ilbars-Sultan n'avaient pas auprès d'eux plus de deux à trois cents hommes. Quand je serai parti, j'enverrai quelqu'un à ces deux (sultans). Vous, marchez comme le vent, et ils fuiront sans

---

enfants, mon âme. Je les embrasserai sur la bouche. Le texte de Kazan dit: اوغلوم توروزلار جانم اغزیدین اوپارمن Ils sont mes enfants, je les embrasserai avec la bouche de mon coeur.

même tirer une flèche. Si vous ne faites pas cela, ils auront le temps, jusqu'à votre arrivée, de rassembler les troupes de leur Il, ils s'avanceront à votre rencontre; il faudra combatttre, et 286
on ne sait pas à qui Dieu donnera la victoire. Qui t'a appris, me demanda alors le khan, les paroles que tu viens de me dire»? Sur ma réponse, que c'étaient mes propres paroles et que je ne les avais apprises de personne, il me dit: «Celui qui t'as appris ces paroles est un cornard[1]) et un sot. Va prendre ton qoch et amène-le». Je dus donc partir et aller chercher mon qoch, avec lequel je passai le fleuve et vins rejoindre le khan à Khâst-Minârèsi, d'où il partit et vint s'arrêter à Iktchi-Qoumi.

Ce jour-là je dis de nouveau à mon père de m'envoyer moi ou bien Chèrif-Mohammed-Sultan (chez les Uzbeks?). «Qu'est-il besoin de combattre et de piller, quand on peut prendre l'ennemi sans coup férir? Si vous suivez mon conseil, Habach-Sultan et Ilbars-Sultan prendront la fuite sans même tirer une flèche. Autrement l'affaire ira mal». Mais le khan ne voulut rien entendre. Les bèks du khan, auxquels je fis connaître mon plan, ne l'approuvèrent pas non plus, et nous allâmes de cette manière au-devant d'un désastre évident et certain. Nous nous étions avancés jusqu'au résèrvoir Tâchti-Yârmich[2]), creusé par Aly-Sultan[3]), lorsque nos éclaireurs vinrent nous annoncer qu'on apercevait au loin l'ennemi, et après une courte marche nous nous trouvâmes en sa présence. Le combat s'engagea aussitôt. Nous fûmes défaits, et Arab-Mohammed-Khan fut fait prisonnier et conduit à Habach-Sultan, qui lui fit crever les yeux au moment même et l'envoya sous une escorte à son ordou, à Khivaq; puis il partit lui-même pour Hèzar-Asb à la poursuite d'Isfendiâr-Sultan.

---

1) کیلدی نا معقول

2) Canal ou abreuvoir: تاشلی یارمیش نینك سقاسی

3) Quel Aly-Sultan? Il y a dans cet ouvrage quatre sultans qui portent le nom d'Aly: 1) p. 191. 2) p. 260—269. 3) pp. 273, 284, 288, 296, 310. 4) pp. 302, 316, 320.

Quant à moi, je me rendis à Kât, d'où je partis pour Boukhara.

Isfendiâr-Sultan, Chèrif-Mohammed-Sultan et Kharezmchâh-Sultan étaient allés se renfermer dans la forteresse de Hèzar-Asb. Habach-Sultan et Ilbars allèrent mettre le siége devant
287 cette place; mais après un siége de quarante jours on entra en pourparlers, et la paix fut conclue. Isfendiâr-Sultan partit, sous le prétexte d'aller faire un pèlerinage à la Mecque. On céda Kât à Chèrif-Mohammed-Sultan. Quant à Kharezmchâh-Sultan alors âgé de douze ans, et à Afghan-Sultan âgé de dix ans, ils se trouvaient à Khivaq auprès de leur mère. Chèrif-Mohammed-Sultan s'enfuit de Kât après y avoir passé quatre mois et vint me rejoindre à Boukhara. Isfendiâr se rendit auprès de Châh-Abbas 1er[1]).

Ce fut dans l'année 1030 de l'hégire (a. 1621) dans l'année de la poule (taouq) que Habach-Sultan fit priver son père de la vue. Il garda lui-même Urguendj et Vèzir; Ilbars eut Khivaq et Hèzâr-Asb. Arab-Mohammed-Khan fut envoyé dans la forteresse de Qoum avec ses trois épouses et ses deux plus jeunes fils.

Arab-Mohammed-Khan est mis à mort. Isfendiâr est proclamé khân,

L'année suivante Ilbars-Sultan, sans en rien dire à son frère aîné Habach-Sultan, fit venir à Khivaq son père et ses deux jeunes frères, Kharezmchâh-Sultan et Afghan-Sultan. Les deux fils d'Isfendiâr-Sultan, dont l'aîné n'avait que trois ans et le second dix huit mois, se trouvaient déjà à Khivaq auprès d'Ilbars-Sultan. Il les fit tous mettre à mort dans le même endroit, à l'exception de Afghan-Sultan qu'il envoya à Habach-Sultan, en disant: «Pour celui-là, que mon frère aîné le fasse lui-même mourir». Mais Habach ne voulut pas faire périr ce jeune innocent, et

---

1) Abbas I, le Grand, de 1587 à 1629:

شاه عباس ماضی ou برونقی شاه عباس

il l'envoya chez le souverain des Ourous, où il mourut trente ans 288
plus tard sans laisser de postérité[1]).

Châh-Abbâs congédia Isfendiâr-Sultan en lui disant: «Va sur la frontière du Khorassân et cherche à rentrer en possession de tes états». Isfendiâr-Sultan arriva à Dèroun et de là au mont Aboul-Khan. Les tribus de Tèkè et de Sâriq lui donnèrent soixante et dix hommes et celle de Jamoût dix. Il avait lui-même trois cents naukers. Il vint fondre au milieu de la nuit sur les tentes de Habach-Sultan, qui était alors campé au sud-ouest de l'Amou, vis-à-vis de la forteresse de Touk. Mais Habach-Sultan n'était pas dans sa tente; il passait la nuit dans la tente d'un de ses naukers, chez lequel il était en visite. Dès qu'il entendit le son des trompettes de l'ennemi, il se jeta sur un cheval et s'enfuit auprès de son frère Ilbars-Sultan, avec lequel il marcha contre Isfendiâr-Sultan. Tous les naukers d'Arab-Mohammed, ainsi que les miens et ceux de Chèrîf-Mohammed-Sultan qui étaient restés à Urguendj, s'empressèrent d'aller rejoindre Isfendiâr-Sultan.

Mais il y avait à Bâqirghan[2]) un nommé Nazar-Khodja, descendant de Sèïd-Alâ, dont Ilbars-Sultan avait épousé la fille. C'était un homme menteur et faux, aimant les biens de ce monde et ayant quelque connaisssance de l'art militaire. Il envoya dire à Isfendiâr-Sultan qu'il venait se mettre à son service, mais qu'il n'arriverait que dans deux jours, parce qu'il voulait aller rassembler des troupes dans quelques *ils* du voisinage. Il partit lui-même avec une cinquantaine d'hommes et se rendit dans les *ils* qu'il savait être du côté d'Ilbars-Sultan et de Habach-Sultan, et

1) Avghan-Snltan ou Afghan-Mohammed-Sultan افغان محمد سلطان fut envoyé en 1032 (1622) en Russie, à la cour du tsar Mikhaïl Féodorovitch. Afghan-Sultan mourut en Russie en 1058 (1648) et le 9 de ramazan, dans l'année de la souris, fut enterré à Kassimoff, au cimetière dit: *Старопосадское*, dans un tèkiè, ou mausolée que lui fit ériger sa veuve Altoun-Khanim, fille de Hâdjim-Snltan.

Sur ce tèkiè qui existe encore aujourd'hui voy. V. Z, Histoire des Khans de Kassimoff, t. II, pag. 277 et suiv.

2) باقرغان استانه سیندا Au seuil de Bâqirghan. On appelle seuil le mausolée d'un saint personnage.

289 y rassembla des troupes, évitant les *ils* dont les habitants ne paraissaient pas disposés pour ces derniers.

Cependant toute la population était montée à cheval et se rendait en foule auprès d'Isfendiâr-Sultan en disant: «Comme c'est bien que Isfendiâr-Sultan soit arrivé! C'est Dieu, le Très-Haut, qui nous sauve de la tyrannie de rebelles qui n'ont pas respecté leur père». Nazar-khodja alla avec trois ou quatre cents hommes se placer sur les bords du fleuve, sur la grande route par où devaient passer les gens qui allaient renforcer les troupes d'Isfendiâr-Sultan. Il y fit creuser un fossé qui traversait le chemin et que ne pouvaient franchir ni cavaliers ni piétons. Arrêtant ainsi la marche de ceux qui portaient des renforts à Isfendiâr-Sultan, il parvint à les attirer dans son parti, les uns par ses paroles, les autres par la force. «Dieu vous préserve qu'Isfendiâr-Sultan se rende maître du pays (du yourt)! Il vous exterminera tous, vous et vos fils, et il ordonnera aux Turcomans d'Aboul-Khan et de Manguichlâq d'emmener en esclavage vos femmes et vos filles. Que la parole de Dieu (le Qoran) m'écrase, s'il y a quelque chose de faux dans ce que je vous dis,» et il allait devant chacun, jurant sur le Qoran. Ce fut ainsi qu'il parvint à les attirer dans son parti, en les effrayant et en leur disant que leurs femmes et leurs enfants tomberaient entre les mains des Turcomans. Car que possède le pauvre peuple outre ses chevaux et ses vaches? et puis quand un vieillard à barbe blanche, un sèïd, vous prête chaque jour cent serments sur le Qoran, en vous assurant que c'est dans vos intérêts qu'il agit, qui n'ajouterait pas foi à ses paroles?

Lorsque Habach-Sultan avait pris la fuite, ses meilleurs naukers étaient restés et s'étaient présentés à Isfendiâr-Sultan en lui disant: «Nous sommes à toi». Mais quand ils apprirent que Nazar-khodja avait rassemblé une troupe, ils désertèrent tous pour
290 aller se joindre à lui. Isfendiâr marcha à la rencontre de l'ennemi, mais il fut défait et forcé de fuir vers Manguichlâq. Là il fut rejoint par une grande quantité de braves gens qui l'avaient

suivi et par un corps de trois mille Turcomans. Il marcha alors de nouveau sur Urguendj, dont les principaux d'entre les Uzbeks se détachèrent de leur parti pour passer de son côté. Isfendiâr-Sultan se retrancha et combattit pendant vingt-deux jours de suite, enfin le vingt-troisième jour il mit en fuite l'ennemi et s'empara d'Ilbars-Sultan, qu'il fit aussitôt mettre à mort.

Habach-Sultan s'enfuit d'abord chez les Qarâ-Qalpaqs, qui habitaient sur les bords du Sir; mais ne s'y croyant pas en sûreté, il se rendit auprès d'un nommé Chânik-Mirza, un des mirzas des Manqouts qui habitaient sur les bords de l'Emb· (Ym). Habach-Sultan avait donné précédemment à ce Chânik-Mirza tous les Manqouts qui se trouvaient à Urguendj, et après l'avoir comblé de bienfaits, il l'avait congédié en lui disant: «Va, retourne dans la patrie (yourt) de ton père. Quand les Manqouts qui se trouvent dispersés de tous les côtés apprendront que tu es de retour dans ton yourt, ils reviendront tous te rejoindre; vous formerez de nouveau une grande tribu, et moi j'aurai la gloire d'entendre dire: Habach-Sultan a formé un yourt». Il se rendit donc auprès de ce Chânik-Mirza, qu'il croyait s'être attaché en lui rendant la liberté, et en le comblant de bienfaits; mais celui-ci le fit arrêter avec tous ses naukers. Il envoya Habach-Sultan à Isfendiâr-Khan, qui le fit mettre à mort dès son arrivée. Quant aux naukers de Habach-Sultan, Chânik-Mirza les laissa aller après leur avoir enlevé leurs chevaux et leurs pelisses.

Habach et Ilbars moururent sans laisser de postérité.

Deux mois après avoir fait mettre à mort Habach-Sultan, Isfendiâr-Khan pilla et poursuivit les Ouïghours et les Naïmans. Ensuite il déclara la guerre à tous les Uzbeks, qui se divisèrent alors en trois corps et s'éloignèrent les uns chez les Manqouts, les autres chez les Qazaks et le reste dans le Mâvèrân-Nahr. Mais trois ans plus tard ces Uzbeks qui s'étaient dispersés de trois côtés revinrent peu-à-peu, par cinq ou dix familles, s'établir à l'endroit où l'Amou-Dériâ se jette dans la mer. Ils s'étaient déjà réunis 291
ainsi au nombre de trois mille tentes, et huit cents familles des

Uzbeks d'Urguendj arrivaient de Boukhara par Kât pour aller rejoindre ces trois mille Uzbeks, lorsque Isfendiâr-Khan passa le fleuve et tomba sur ces Uzbeks qu'il extermina entièrement.

Isfendiâr-Khan était monté sur le trône en 1032, dans l'année du porc (tonghouz) et mourut après un règne de seize ans, au commencement de l'année du cheval (ilqi).

S'il plaît à Dieu, on trouvera dans ma propre histoire le récit des évènements qui ont succédé[1]).

Naissance d'Aboul-Ghazi-Khan. Sa généalogie du côté paternel et du côté maternel.

Je suis né dans l'état d'Urguendj en 1014[2]) de l'hégire, dans l'année du lièvre (touchqân), lorsque le soleil était dans le signe du lion (arslân), un lundi (douchembè) au lever du soleil, le 15 du mois de rébi premier (rébi oul auval).

Trente ans avant ma naïssance[3]) l'Amou se fraya un chemin depuis l'endroit nommé Qârâ-Oèghour-Touqâi au-dessus de Khâst-Minârèssi, et alla en prenant la direction de Touk-Qal'assi se jeter dans la mer du Sîr (mer d'Aral), ce qui changea en désert les environs d'Urguendj.

Néanmoins le bas peuple d'Urguendj ne cessa pas d'y demeurer. Au printemps, le khan et les troupes se rendaient sur les bords du fleuve, où l'on s'arrêtait dans les endroits les plus propres à la culture, et l'on retournait à Urguendj après les moissons.

L'année même où je vins au monde, au printemps, dix marchands qui se rendaient chez les Ourous, pour affaire de com-
292 merce, furent rencontrés en chemin par mille Qazaqs Ourous, dans l'endroit nommé Qouch-Yâïq. Les Qazaqs les tuèrent tous, à l'exception de deux auxquels ils demandèrent des renseigne-

---

1) Ici le M. de G. ajoute Amen.
2) Juillet 1605.
3) Donc vers 1575.

ments sur Urguendj. Un de ces deux marchands qui était du Turkestan leur dit qu'il n'y avait pas en ce moment un seul homme de troupes à Urguendj; que celles qui étaient le plus rapprochées se trouvaient à une journée (de cheval), et qu'il ne restait dans la ville absolument que le peuple; que d'un côté de la ville il y avait un désert par lequel une armée de cent mille hommes pourrait arriver, sans être aperçue avant d'être entrée dans la ville. C'était un etranger qui leur donnait ces renseignements, et il dit et fit tout ce qu'il put pour leur être agréable. Les Ourous, séduits par ces paroles, se mirent aussitôt en route au nombre de mille, avec cet homme du Turkestan, dont ils firent leur guide, et ils arrivèrent jusqu'à la ville où ils entrèrent par la porte de Mirzâ.

On était si loin de s'attendre à quelque surprise, qu'un de ces Ourous ayant frappé de sa lance un boucher qui était dans la première boutique, celui-ci, le prenant pour le serviteur de quelque sipâhi (militaire), lui cria: «Pourquoi manges-tu des ordures, proxénète d'Arménien»? Les Oureus tuèrent dans cette journée un millier de personnes, mais mon père s'étant mis à leur poursuite les atteignit et les extermina jusqu'au dernier[1]).

Comme je vins au monde quarante jours après cet évènement, mon père dit: «Nous venons de remporter une victoire sur les infidèles. Dieu a béni le premier pas de cet enfant», et il me donna le nom de Aboul-Ghâzi[2]), parce que, d'un autre côté encore, ma mère était d'une famille connue sous le nom de Ghâzi.

Mon père se nommait Arab-Mohammed-Khan. Il était fils de Hâdji-Mohammed-Khan, fils de Aqâtâï-Khan, fils de Aminek-Khan, fils de Yâdigâr-Khan, fils de Timour-Chèïkh, fils de Hâdji-Touli, fils de Arab-Châh, fils de Foulâd, fils de Ming-Timour-Khan, 293
fils de Bâdâ-Qoul, fils de Djoudji-Bouqa, fils de Béhâdour, fils de

1) Voyez plus haut.
2) Père de celui qui combat pour la foi.

Chéïbân-Khan, fils de Djoudji-Khan, fils de Djenguiz-Khan, fils de Yessoukeï-Béhâdour, fils de Bourtân-Khan, fils de Qaboul-Khan, fils de Touméné-Khan, fils de Baï-Sanqour-Khan, fils de Qaïdou-Khan, fils de Doutoumine-Khan, fils de Bouqa-Khan, fils de Boudandjir-Khan, qui n'eut pas de père et naquit de Alânqoua, petite-fille de Yoldouz-Khan. Le père d'Alanqoua étant mort encore jeune, elle grandit et fut élevée chez son grand-père Yoldouz-Khan; voilà pourquoi le nom de son père n'est pas connu. Yoldouz-Khan était fils de Mingli-Khodja-Khan, fils de Timour-Tâch-Khan, fils de Qalimâdjou-Khan, fils de Sâmsâoudji, fils de Boukè-Bendoun-Khan, fils de Qoudjoum-Bouroul, fils de Qitchi-Merguèn, fils de Timâdj, fils de Bitchine-Qiân, fils de Qouï-Maral, fils de Bourté-Tchinè. Entre ce Bourté-Tchinè et Qiân il s'est écoulé quatre cent cinquante ans. Tous les efforts que j'ai faits pour connaître les noms des personnes qui ont régné entre ces deux princes sont restés infructueux. Nous n'avons rien pu trouver dans aucune histoire. Ce temps est celui que les Mogols ont passé dans l'Erkénè-Qoun après leur défaite. Voilà pourquoi ces noms ne se trouvent pas écrits. Qiân-Khan était fils de Il-Khan, fils de Tinguiz-Khan, fils de Mingli-Khan, fils de Yoldouz-Khan, fils d'Aï-Khan[1]), fils d'Oghouz-Khan, fils de Qârâ-Khan, fils de Mogol-Khan, fils de Alintchâ-Khân, fils de Kouïouk-Khan, fils
334 de Dib-Baqouï-Khan, fils d'Iltchè-Khan, fils de Toutèk-Khan, fils de Turk, fils de Yâfeth, fils de Nouh, le prophète (que la paix soit sur lui!), fils de Lamèk, fils de Matouchalekh, fils d'Edris le prophète (que la paix soit sur lui!), fils de Yared, fils de Mihlaïl, fils de Qaïnân (Caïn), fils de Enouch (Enos)[2]), fils de Cheïth (Seth), le prophète, fils d'Adam l'élu de Dieu (safioullâh).

Maintenant je vais donner ma généalogie du côté de ma mère.

---

1) Il y a ici une erreur. Il faudrait dire, frère d'Aï-Khan — et fils d'Oghouz-Khan. Voy. les noms des fils d'Oghonz Khan.

2) Énoch était le fils de Caïn.

Ma mère s'appelait Mihribânou-khânim. Elle était fille de Djân-Ghâzi-Sultan, fils de Chir-Ghâzi-Sultan, fils de Sultan Ghâzi-Sultan, fils d'Ilbars-Khan, fils de Bourkè-Khan, fils de Yâdigâr-Khan, duquel descendent en ligne directe et mon père et ma mère.

Je n'avais que six ans, lorsque je perdis ma mère. Jusqu'à l'âge de seize ans[1], je restai à Urguendj auprès de mon père, qui me maria alors et me donna la moitié d'Urguendj, dont l'autre moitié fut cédée à mon frére aîné Habach-Sultan. Un an plus tard[2], à la suite de querelles que j'eus avec mes frères aînés Habach et Ilbars[3], je ne pus rester davantage à Urguendj, et je me retirai à Khivaq auprès de mon père, qui voulut bien me donner la ville de Kât où je me rendis au commencement du printemps. Je n'y étais que depuis six mois, lorsque j'en repartis pour marcher avec mon père contre Habach et Ilbars. Nous avons déjà parlé plus haut de ces évènements[4]. Notre khan avait pris le commandement du centre. Il avait confié à Isfendiâr-Khan[5] le commandement de l'aile gauche, et à moi celui de l'aile droite. Le combat fut sanglant. J'eus trois chevaux tués sous moi, et ne me retirai que le dernier. Je n'avais plus que six hommes auprès de moi. Poursuivis par l'ennemi, nous nous retournâmes pour combattre, mais attaqués par quarante cavaliers, nous fûmes séparés les uns des autres, et je pris la fuite. 295
Je n'avais plus qu'un seul de nos hommes à mes côtés; les autres s'étaient enfuis de divers côtés. Cependant l'ennemi ne cessait de nous poursuivre en nous lançant des traits. Une flèche m'atteignit à la bouche et me brisa l'os de la mâchoire. J'eus bientôt la bouche pleine de sang. Les bords du fleuve étaient très escarpés.

1) Vers 1611.
2) Vers 1622.
3) Voyez plus haut.
4) Voyez plus haut.
5) A cette époque Isfendiâr n'était encore que sultan.

Je tournai derrière un fourré de hauts tamariscs. L'ennemi me perdit de vue et se mit à la poursuite d'autres fuyards. Mais en ce moment mon cheval mit le pied dans un trou de rat et s'abattit sous moi; je tombai avec tant de force que j'allai rouler à quatre ou cinq pas de lui. Mon cheval se releva et s'enfuit effrayé par le bruit. L'homme qui m'accompagnait me donna alors son cheval et resta en arrière.

J'étais jeune et je me trouvais seul. Je pensais que nous n'avions pas affaire à un ennemi étranger, que je ne pouvais pas m'arrêter, car je serais poursuivi partout où j'irais; que ce que j'avais donc de mieux à faire, c'était de me rapprocher du fleuve et de chercher à le passer. Je poussai donc jusqu'au fleuve, mais les bords en étaient hauts et escarpés, et il n'y avait point de chemin pour descendre au bord de l'eau. Je remontai un peu plus haut et je trouvai un chemin par lequel je descendis. En bas, j'apperçus trois hommes qui se tenaient cachés au fond d'un ravin. Je reconnus que c'étaient des gens de notre armée et je m'approchai d'eux, mais je n'en connaissais aucun. Un d'eux me reconnut, mais il ne me fut d'aucune utilité, et ne m'offrit aucun service; il s'occupa de ses propres affaires.

Je détachai alors mon carquois et mon sabre et je quittai ma cotte de mailles; mais au moment où j'allais défaire ma ceinture, je vis paraître en haut du ravin cinq ou six soldats qui se mirent à tirer sur moi en criant: «Frappe, frappe (our-our)»!

Cependant nos trois hommes qui s'étaient déjà déshabillés s'étaient jetés à l'eau pour traverser le fleuve. Les soldats ennemis ne trouvant pas de chemin pour descendre au bord de l'eau, continuèrent à tirer d'en haut des flèches sur moi seul. J'accrochai alors ma cotte de mailles au pommeau de ma selle et me jetai à l'eau tout habillé. Mais mon cheval échauffé par la course qu'il venait de
296 faire s'arrêta pour boire. Je n'avais pas de fouet, et ce ne fut qu'avec la plus grande peine que je pus le mettre à la nage. Jamais de ma vie je n'avais encore mis un cheval à la nage. J'avançai pourtant. Je regardai derrière moi et je vis que ces six hom-

mes continuaient encore à tirer sur moi; mais ce fut Dieu qui me protégea, car pas une flèche ne m'atteignit. Cependant j'avais toujours la bouche pleine de sang de la première blessure que j'avais reçue, je le crachais en vain, ma bouche se remplissait aussitôt. Mes bottes s'étaient remplies d'eau, et chacune de mes jambes pesait dix batman. Tous mes habits étaient trempés.

Quand j'arrivai au milieu du fleuve mon cheval était déjà entièrement sous l'eau; on ne lui voyait plus que les oreilles et le nez. J'avais entendu dire à un vieillard, que, si jamais, poursuivi par l'ennemi, on doit se jeter tout habillé à l'eau, sur un cheval, il faut passer une jambe par-dessus la croupe du cheval et la lui placer sur la queue, laissant l'autre pied dans l'étrier, et se tenir dans cette position, en s'appuyant d'une main sur le pommeau de derrière de la selle et soulevant de l'autre main la bride du cheval, le plus haut possible; car autrement un cheval serait incapable de supporter un homme tout habillé et couvert d'une cotte de mailles. Je me rappelai les paroles de cet homme au moment où mon cheval était sur le point d'enfoncer. Je suivis son conseil, et mon cheval remonta aussitôt sur l'eau jusqu'au garot et partit comme un trait. J'atteignis heureusement l'autre bord, où je fus rejoint par nos trois hommes en question, et j'arrivai avec eux en deux jours à Kât, où j'avais été précédé par une dixaine de nos serviteurs qui me croyaient mort. Nous prîmes en cet endroit des chevaux et des provisions, et nous partîmes tous ensemble pour le Mâvèrân-Nahr. Nous arrivâmes à Samarcande où je me présentai à Imam-Qouli-Khan[1]). Ce prince me reçut très-bien. Il me dit que j'étais le bien-venu et me traita avec distinction. Il me consola et me rendit du courage en me

---

1) Imam-Qouli-Khan, fils de Dîn-Mohammed-Khan, fils de Djâni-Sultan, fils de Yâr-Mohammed-Sultan, fils de Manghischlâq-Sultan, fils de Djevâq-Sultan, fils de Mohammed-Sultan, fils de Timour-Sultan, fils de Timour-Qoutlouq, fils de Timour-Bèk Oghlan, fils de Qoutlouq-Timour Oghlan, fils de Toumaghân, fils de Ibaï, fils de Ouz-Timour, fils de Touqaï-Timour, fils de Djoudji-Khan, fils de Tchenguiz-Khan — voy. p. 179, texte, note 4.

disant: «Tu es un brave jeune homme, tu retourneras dans ton pays; ne te tourmente pas»[1]).

Cependant Isfendiâr-Khan s'était enfui chez les Qizil-bâch
297 (en Perse). Six mois plus tard, mon frère cadet (Chérif-Mohammed-Sultan), qui ne pouvait plus rester auprès de Habach et d'Ilbars, prit la fuite et vint me rejoindre. Châh-Abbâs-Mâzi[2]), qui régnait à l'époque où Isfendiâr-Khan alla chercher un refuge en Perse, lui conseilla de se rendre à Dèroun et à Nèssaï et d'envoyer de là des personnes sûres à Urguendj et aux Turcomans d'Aboul-Khan, et lui permit de quitter sa cour. Isfendiâr-Khan arriva donc à Dèroun, d'où il me fit dire de venir le rejoindre pour marcher ensemble et chercher à rentrer en possession de notre pays. Mais Imam-Qouli-Khan, auquel je demandai deux ou trois fois la permission d'aller rejoindre mon frère, ne voulut pas me laisser partir, disant qu'il me donnerait lui-même des secours et me remettrait en possession de mes états. Il y avait alors à Urguendj des serviteurs (naukers) tant de notre père que d'Isfendiâr-Khan et des miens; les miens néanmoins étaient en plus grand nombre. Isfendiâr-Khan se mit en relation avec eux; il leur fixa le mois et le jour où ils devaient le rejoindre et se mit lui-même en marche, avec trois cents hommes qu'il avait déjà[3]) et cent Turcomans d'Aboul-Khan qui étaient venus le rejoindre.

Ilbârs était à Khivaq. Urguendj était alors comme un désert, parce que la rivière qui y passait auparavant s'était desséchée. Pour cette raison Habach était venu camper vis-à-vis de la forteresse de Touk sur les bords de l'Amou, où il s'était fait un

---

1) Le M. de G. ajoute ici: سپاباشغه ایشلار توشمای بولماس Il n'est pas possible qu'un soldat n'ait pas de revers de fortune. T. K. ایر باشنه ایش توشمای بولماس Le mst Lerch: سپاه نینك باشیغه مونداق ایشلار توشمای بولماس. Il n'est pas possible qu'un soldat n'éprouve pas de pareils revers de fortune; m. à m. que de pareilles choses n'arrivent pas à un soldat.

2) Abbas I.

3) Voyez plus haut, page 288 du texte.

camp retranché. Isfendiâr-Khan ayant pénétré dans ce camp à la pointe du jour fondit sur les tentes de Habach; mais celui-ci n'était pas dans sa tente à ce moment. Il s'enfuit, dès qu'il entendit venir l'ennemi, et réussit à s'échapper.

Nous avons déjà rapporté ces évènements dans l'histoire d'Isfendiâr-Khan[1]). Nous avons dit comment Isfendiâr fut d'abord défait et obligé de s'enfuir vers Manguichlâq, d'où il revint avec de nouvelles forces, et comment il finit par se rendre maître de tout le pays; comment Ilbars fut pris et mis à mort par ses ordres, enfin comment Habach se sauva par la fuite.

J'étais déjà depuis deux ans à la cour d'Imâm-Qouli-Khan, lorsque je reçus la nouvelle que Isfendiâr-Khan était maître de tout le yourt. Imâm-Qouli-Khan me permit alors ainsi qu'à mon frère cadet, Chérif-Mohammed, de quitter sa cour et nous revîn- 298
mes à Khivaq, où Isfendiâr fut proclamé khan. Il garda pour lui Khivaq, Hèzâr-Asb et Kât, et nous donna, à moi Urguendj et à Chérif-Mohammed Vèzir.

Ces évènements se passèrent en 1033 (1623) dans l'année du porc, (tounghouz), dans le signe de la balance (mizân)[2]). J'avais alors vingt ans.

Histoire d'Aboul-Ghâzi-Khan depuis sa vingt-unième année jusqu'à sa vingt-quatrième.

L'année suivante, année de la souris (sitchqân), après la récolte d'automne, tout le monde jugea convenable de se rendre auprès d'Isfendiâr-Khan. Au moment où l'on allait partir avec Chèrif-Mohammed-Sultan, je le fis appeler, une nuit, auprès de moi avec trois de ses fidèles serviteurs et deux de mes hommes dont j'étais sûr, et je leur dis: «Maintenant nous allons partir,

1) Voyez plus haut, p. 290 du texte.

2) C'est ici que finit le mst. Lerch.

qu'en dites vous»? Tous furent d'avis de se rendre auprès d'Isfendiâr-Khan. Ne craignez-vous rien de la part d'Isfendiâr-Khan? leur demandai-je. Rien», me répondirent-ils. Je leur dis alors que, s'ils me promettaient de ne jamais parler à personne de ce que j'allais leur dire, je leur ouvrirais mon coeur. Ils me jurèrent tous de garder mon secret, et je continuai en ces termes: «Il y a déjà un an qu'Isfendiâr-Khan est maître de tout le pays; pourquoi donc ne renvoie-t-il pas les principaux d'entre les Turcomans venus avec lui du Qir? pourquoi les garde-t-il auprès de lui? Il leur a certainement fait quelque promesse. Dès que nous serons arrivés auprès de lui, il fera faire main basse sur tous les Uzbèks. Et comment remédier à cela? me demandèrent-ils. Ne nous rendons pas auprès d'Isfendiâr-Khan, leur dis-je, il ne pourra pas alors faire exterminer les Uzbeks qui sont à Khivaq. Si vous persistez à vouloir aller trouver le khan, voici ce qu'il faut faire. Quand nous approcherons de Khivaq, tous les naukers d'Isfendiâr-Khan, tant Uzbeks que Turcomans, viendront à notre rencontre; faisons nous-mêmes alors main basse sur tous les Tur-
299 comans, et allons nous présenter, notre ceinture au cou, à Isfendiâr-Khan, auquel nous dirons: Les Turcomans sont un peuple léger et de peu d'esprit, et de plus nos ennemis depuis longtemps. Nous avons craint pour nos jours, et voilà pourquoi nous nous sommes décidés à cela sans votre permission. Eh bien, nous fit alors comprendre par une allusion Chèrif-Mohammed, tuons Isfendiâr-Khan et proclamons khan à sa place mon frère aîné Aboul-Ghâzi». Tous ceux qui étaient présents rejetèrent mon projet et approuvèrent celui de Chèrif-Mohammed. Mais Qoul-Mohammed, mon atâliq, le fils de Qourbân-Hâdji le Ouïgour, nous dit de ne pas prononcer de pareilles paroles et que, si nous reparlions encore comme cela, il irait tout rapporter au khan. Après cela il ne me restait plus rien à faire, et nous nous rendîmes auprès d'Isfendiâr-Khan.

Nous étions à Khivaq depuis trois jours, lorsque le quatrième, au moment où nous faisions seller nos chevaux pour repartir, le

khan fit donner l'ordre de faire main basse sur tous les Ouïghours et les Naïmans que l'on trouverait, sans toucher aux Uzbeks d'autres tribus. Cet ordre fut aussitôt publié et le massacre commença. On tua, ce jour là, dans la ville seule, cent Naïmans et Ouïghours et une dixaine d'Uzbeks d'autres tribus. Mais la persécution s'étendit bientôt sur tous les Uzbeks; car, sous le prétexte de poursuivre les Ouïghours et les Naïmans, on fit piller tous les Uzbeks qui campaient depuis Hèzâr-Asb jusqu'à Khâst-Minârèssi, tuant ceux que l'on pouvait atteindre et pillant les biens de ceux qui étaient parvenus à s'échapper. Tout ce que l'on trouva de Naïmans et d'Ouïghours jeunes et vieux fut mis à mort. On n'épargna pas même les enfants d'un mois et les nouveau-nés.

Isfendiâr-Khan envoya Chèrif-Mohammed à Urguendj avec l'ordre de massacrer tous les Naïmans et les Ouïghours qu'il 300
trouverait. Pour moi il me retint seul auprès de lui, à Khivaq, où il me fit garder soigneusement par cinq ou six personnes placées auprès de moi.

Cependant les Uzbeks d'Urguendj s'étaient rassemblés pour tenir conseil. «Comment faire, se dirent-ils, pour retirer Aboul-Ghâzi des mains d'Isfendiâr-Khan? La force ne servira à rien; il faut donc trouver quelque expédient dont, peut-être, la Providence favorisera la réussite», et voici à quoi ils se décidèrent. Ils firent dire aux principaux des Turcomans qui accompagnaient Chèrif-Mohammed: «Tous les Uzbeks vont quitter leur pays et se retirer dans la Boukharie. Si Isfendiâr-Khan ne veut pas les voir partir, il n'a qu'à leur envoyer Aboul-Ghâzi-Sultan et Mohammed-Houssèïn-Bek. Si le sultan prête serment au nom de son frère aîné et le bek au nom des Turcomans qu'on ne nous veut aucun mal, nous resterons; si non nous partons, en emmenant Chèrif-Mohammed».

Ils avaient effectivement commencé à s'éloigner. Les premiers partis avaient déjà fait quatre marches et les derniers partis, deux marches, lorsque les Turcomans, croyant qu'ils s'éloignaient réellement, expédièrent un courrier à Isfendiâr-Khan. Je venais

de finir ma prière de midi, quand on annonça l'arrivée de Tangri-Birdi (c'est ainsi que s'appelait le Turcoman expédié d'Urguendj). Ce Tangri-Birdi était un brave homme, mais il était poltron à l'excès, et sa poltronnerie me sauva de la mort, car il effraya par son rapport les Turcomans et le khan, qui donna aussitôt cet ordre: «Qu'Aboul-Ghâzi parte avec Mohammed-Housséïn». Nous montâmes donc à cheval et nous arrivâmes à Urguendj.

Comme, à cette époque, la forteresse d'Urguendj était un désert, nous demeurions sur la rive méridionale de l'Amou, vis-à-vis de la forteresse de Touk, dans un fort que nous y avions fait construire. Il n'y avait pas un Uzbek dans le fort. Je descendis dans ma maison, où Chèrif-Mohammed vint me rejoindre. Mo-
301 hammed-Housséïn s'était arrêté chez un Sarte. Les Turcomans arrivés avec Chérif-Mohammed et avec le bèk, en tout soixante et dix ou quatre-vingts hommes étaient réunis auprès du bèk.

Tous les Uzbeks étaient campés de l'autre côté du fleuve. Une trentaine d'entre eux, hommes braves et déterminés, étaient venus pour me voir. Il faut remarquer que tous les évènements dont je parle ici avaient lieu le même jour. Ces Uzbeks se rassemblèrent tous chez moi après la prière du soir et tinrent conseil sur ce qu'il y avait à faire. Chérif-Mohammed et tous les autres furent d'avis qu'il fallait envoyer chercher des troupes de tous les côtés, arriver au point du jour à la porte de la forteresse avec un millier d'hommes, et tuer Mohammed-Housséïn-Bèk et tous les Turcomans. On marcherait ensuite contre les Turcomans de Khivaq. On tiendrait la ville assiégée pendant l'hiver et au printemps on pourrait s'en rendre maître. Je leur dis: «Vous ne pourrez pas tuer tous ces Turcomans, parce qu'au premier bruit, ils fuiront. L'hiver les Turcomans se rassemblent tous à Khivaq, vous ne pourrez donc pas non plus vous en emparer. Si vous marchez contre Khivaq pour y rester et le bloquer, vos habitations resteront sans maîtres. Les Qalmouqs viendront fondre sur vos aouls, et ils emmèneront en esclavage vos femmes et vos enfants. Renvoyons plutôt, continuai-je, Mohammed-Housséïn-Bèk

avec tous ses Turcomans, après les avoir bien traités. Que Chè-
rif-Mohammed aille passer l'hiver dans la forteresse de Kuïuk.
A la fin de l'automne[1]) nous réunirons tous les Uzbeks entre les
habitations de Chérif-Mohammed et les miennes. Ils formeront
des camps retranchés de cinq cents à mille familles et ils passe-
ront ainsi l'hiver. Nous placerons des postes avancés sur les deux
routes par lesquelles les Qalmouqs peuvent arriver. Vers le signe
de hout (signe des poissons en février) nous donnerons des in-
structions à un homme qui devra arriver chez moi avec un che-
val tout en nage et me dire: J'arrive à l'instant des postes avan-
cés qui sont sur la route. Hier pendant la nuit nous avons aperçu 302
les feux d'une grande troupe de Qalmouqs; ces feux ressem-
blaient à des étoiles. Les soldats des avant-postes ont pris la fuite.
Des trois chevaux qu'ils m'avaient donnés, deux sont restés en
route. Je partirai alors d'ici avec des troupes, on enverra un
courrier à Chérif-Mohammed qui se mettra aussi en campagne,
et nous nous réunirons sur un seul point. Nous aurons alors au
milieu de nous au moins cinq ou six cents Turcomans; nous les
passerons au fil de l'épée, puis nous marcherons sur Khivaq.
Tous les Turcomans d'Aboul-Khan et de Manguichlâq qui sont
venus à présent à Khivaq pour y chercher des provisions, seront
alors retournés chez eux. Comme, au printemps, il n'y a pas à
Khivaq d'herbe pour les moutons, les Turcomans de Khivaq se-
ront allés avec leurs troupeaux du côté du qoum (des sables).

«Les Sartes se seront rendus dans leurs villages pour ense-
mencer leurs terres. Il ne restera plus à Khivaq, auprès d'Isfen-
diâr-Khan, qu'une centaine d'hommes, peut-être, seulement une
cinquantaine, et nous arriverons aux portes de la ville, sans qu'il

1) Dans le T. de Kazan on trouve كوز بولغاندا et dans le M. D. يوز بولغاندين سويك بوز qui ne donne pas de sens ici, mais que l'on pourrait lire بولغاندين سونك. Lorsque la glace sera venue, c.-à-d. quand l'Amou sera pris, nous ferons passer tous les Uzbeks... On a dit p. 362: que tous les Uzbeks étaient campés de l'autre côté du fleuve.

se doute de rien». Mais ils ne voulurent pas goûter mon projet et attirèrent ainsi de grands malheurs sur moi et sur eux-mêmes.

Cependant Mohammed-Houssèïn-Bèk ayant eu connaissance de notre projet sortit de la forteresse, peu de temps après que tout le monde fut couché, et s'éloigna en toute hâte. Les troupes qu'on nous avait promises arrivèrent bien le lendemain au moment de la prière du matin, mais elles ne purent servir à rien, car Mohammed-Housséïn-Bèk était déjà à ce moment à deux stations. Petits et grands se mirent de nouveau à tenir conseil. Je leur proposai d'envoyer dire à Isfendiar-Khan que Mohammed-Housséïn-Bèk s'était effrayé sans motif et avait pris la fuite; que si nous avions eu contre lui quelque mauvais dessein, une population nombreuse aurait bien pu sans peine empêcher trente ou quarante hommes de sortir de la ville, car si nous avions fermé la porte de la forteresse, par où auraient-ils pu sortir? Qu'Isfendiâr ajouterait foi à ces paroles. Je leur répétai en outre ce que je leur avais déjà dit la veille: «Qu'il fallait attendre
303 jusqu'au printemps, et que n'ayant plus alors rien à craindre des Qalmouqs, on pourrait, sous le prêtexte de marcher contre eux, rassembler des troupes, et se jeter à l'improviste sur Khivaq. Tous et Chérif-Mohammed le premier désapprouvèrent mon projet, et ils jugèrent convenable de marcher sur Khivaq. Tout en leur répétant qu'ils faisaient mal et qu'ils causeraient la ruine du pays, je finis par les suivre deux jours plus tard.

Nous nous avançâmes jusqu'à l'endroit nommé Tâch-Kupruk (le pont de pierre) sur le canal de Khaïkanèk[1]). Nous y trouvâmes et tuâmes quelques misérables Turcomans exténués par la faim, mais nous ne fîmes aucun mal aux Sartes. Les habitants des autres villages étaient tous allés à Khivaq, mais ceux de Khânèqâh étaient restés tranquillement chez eux, et il y avait tous les jours marché (bazâr).

---

1) خیکانک اریقی Le texte de Kazau offre: خیکانینك اریقی. Canal de Khaïka? Le quel des deux est le vrai? الله اعلم بالصواب.

Nous étions depuis quarante jours en cet endroit, lorsque les Qalmouqs vinrent fondre sur nos habitations et repartirent traînant en esclavage un quart ou un cinquième des habitants de notre *il*. A cette nouvelle il ne resta plus dans nos rangs que ceux qui étaient retenus par l'honneur; les autres retournèrent tous chez eux. Les Turcomans informés de notre marche sur Khivaq avaient reçu des renforts des Turcomans d'Aboul-Khan et de Manguichlâq; il sortirent de la ville et vinrent nous livrer bataille près de Tchèchmè.

L'endroit qu'occupaient nos troupes était un terrain tout uni. Sur le derrière de l'armée ennemie il y avait six ou sept canaux. Le combat se soutenait depuis quelque temps, sans que la balance penchât d'aucun côté, lorsque tous, cavaliers et fantasins, nous nous jetâmes ensemble sur l'ennemi aux cris de Allâh! Allâh! L'ennemi lâcha pied. Son drapeau était au centre de ces six canaux. Notre infanterie avançait toujours en combattant et dépassa même les drapeaux de l'ennemi. L'ennemi fuit, se dirent alors les nôtres, maintenant faisons des prisonniers[1]). Il coururent donc à leurs chevaux, mais quand ils revinrent à cheval, ils virent que l'ennemi qui avait eu le temps de se rassembler se tenait entre les canaux, réuni en un seul corps. Les nôtres restèrent quelques minutes[2]) à regarder l'ennemi.

Je ne savais pas qu'il ne restait plus qu'une partie de l'ennemi et que l'autre avait pris la fuite et s'était éloignée. Les nôtres qui n'en savaient rien non plus ne se sentirent pas la force de continuer le combat, et ils prirent la fuite. Nous restâmes seuls avec Chérif-Mohammed. Les Turcomans restèrent tranquillement à regarder jusqu'à ce que nos troupes se fussent toutes éloignées, ensuite ils passèrent les canaux l'un après l'autre et s'avancèrent au petit pas. Je n'avais plus auprès de moi un seul homme. Je pensai alors que ce serait bien, si tout notre monde se rendait au camp, y descendait de cheval et se retranchait; 304

1) M.-à-m. Ne restons pas à sec de prisonniers.
2) M.-à-m. Le temps qu'on mettrait à faire bouillir du lait.

qu'autrement pas une âme ne se sauverait, si l'ennemi venait à nous poursuivre jusqu'au coucher du soleil. Je lançai aussitôt mon cheval en criant de tous les côtés: «Rentrez au camp! Rentrez au camp! si non vous périrez jusqu'au dernier», et je me dirigeai moi-même vers le camp. Une quarantaine d'hommes avaient pris la fuite, sans rentrer dans le camp. Quatre ou cinq cents qui y étaient arrivés avant moi en sortaient déjà en emmenant avec eux tous les chameaux [1]. Je les fis retourner sur leurs pas en les frappant, et je fis également entrer dans le camp tous ceux qui arrivaient, et desseller tous les chevaux. L'ennemi arriva en même temps que les derniers de nos hommes. Nous sortîmes à pied du camp et nous combattîmes jusqu'au soir très-tard. Les Turcomans se retirèrent alors hors de la portée du fusil et s'y retranchèrent.

Nous combattîmes encore six jours de suite. Enfin le septième jour l'ennemi nous envoya quelqu'un pour nous proposer de cesser les hostilités. Il prêta serment, et Isfendiâr-Khan jura qu'il ne nous ferait aucun mal. Nous lui fîmes dire de lever lui-même le premier son camp et de se diriger vers l'orient, et qu'alors nous nous retirerions chez nous. Il leva donc son camp et s'éloigna. Nous sortîmes alors de nos retranchements et nous allâmes camper sur le bord du fleuve, que nous passâmes le lendemain sur la glace, et nous reprîmes le chemin de nos habitations.
305 Tous les Uzbeks qui avaient échappé aux Qalmouks et qui campaient sur les deux rives du fleuve s'étaient retirés avec leurs moutons du côté d'Urguendj.

Mais revenons à Isfendiâr-Khan. Il n'avait fait la paix avec nous et n'avait prêté serment que dans l'espérance de faire sortir de leurs retranchements les Uzbeks, qu'il comptait atteindre et détruire, avant qu'ils fussent arrivés sur les bords du fleuve. C'était dans ce dessein qu'il avait levé son camp et s'était porté un peu plus haut sur notre flanc. Il avait bien dit aux Turco-

1) ناری باریسینی.

mans de s'arrêter et d'attendre pour se mettre à la poursuite des Uzbekhs, dès qu'ils seraient sortis de leurs retranchements; mais les Turcomans ne l'avaient pas écouté; ils avaient lancé leurs maraudeurs (tchapaouls) sur Khânèqâh, pour y piller les Sartes, et il n'était resté auprès de lui qu'une centaine d'hommes. Ce ne fut qu'après trois jours que les Turcomans se réunirent après avoir pillé les Sartes et fait le partage des prisonniers. Isfendiâr-Khan passa alors l'Amou sur la glace et se mit à notre poursuite. Mais un homme de notre *il*, qui venait derrière nous, ayant aperçu l'ennemi à Khodja-Kouli (je lis du Khodja) vint nous avertir de son approche. Notre *il* effrayé se porta alors sur le plateau élevé (qir) de Bich-Tubè (les cinq mamelons) où nous nous fortifiâmes, en nous appuyant d'un côté sur le fleuve et en nous retranchant de l'autre avec nos chariots.

Le soleil était déjà à deux lances au-dessus de l'horizon, lorsque l'ennemi arriva. Il se rangea tout de suite en bataille. Il était à pied comme nous[1]. J'allai moi-même compter les troupes de l'ennemi et les nôtres. Les Uzbeks avaient quatre cent cinquante hommes, et les Turcomans en avaient cinq mille. Dans le combat, qui dura d'un namâz à l'autre, les Uzbeks perdirent vingt hommes et en eurent cent de blessés; l'ennemi eut soixante et dix à quatre-vingts hommes de tués et deux cents de blessés. Il passa la nuit sur le champ de bataille, et se retira au point du jour. Isfendiâr-Khan passa l'été suivant à Khivaq. Chèrif-Mohammed et moi nous le passâmes à Urguendj.

Dispersion des Uzbeks d'Urguendj.

Le peuple ne voyant plus rien à espérer dans le pays ne parlait plus que de s'éloigner. A l'apparition de la comète[2], ils se 306
formèrent en plusieurs troupes et partirent pour la Boukharie et pour le Turkestan. J'envoyai à la poursuite des émigrants, mais

1) M. G. ایکی سی تقی پیاده.

2) En quelle année? C'est donc la seconde; la première du temps d'Abdoullâh-Khan; de 1628 à 1629, époque de la mort de Châh-Abbas I.

pendant qu'on ramenait une de ces troupes que l'on avait pu atteindre, deux ou trois autres eurent le temps de s'éloigner. Les principaux d'entre les Uzbeks qui étaient encore auprès de moi s'entendaient avec le peuple. «Ce pays (me dirent-ils) n'est plus un pays pour nous, pourquoi donc veux-tu y rester? pars et nous te suivrons». Vers la fin de mizân (signe de la balance, septembre) et au commencement du scorpion (aqrab, octobre) les Uzbeks s'étant peu à peu formés en trois corps partirent tous à la fois; le premier de ces corps se rendit dans la Boukharie, le second chez les Qazaqs[1]) et le troisième chez les Manqouts. Chérif-Mohammed partit pour Boukhara. Quant à moi j'allai chez les Qazaqs (les Qirghiz Qaïssaqs).

J'étais depuis trois mois à Turkestan auprès d'Ichim-Khan[2]), lorsque le khan des Qazaqs Toursoun-Khan[3]), qui était à cette époque à Tachkend, arriva à Turkestan. Ichim-Khan alla se présenter à Toursoun-Khan; il me laissa à la porte[4]), et alla lui-même saluer le khan, puis il revint et me tenant par la main[5]) il me conduisit auprès de Toursoun-Khan, auquel il me présenta en disant: «Voici Aboul-Ghâzi, descendant de Yadigâr-Khan. Jamais personne de cette famille n'est encore venu nous demander l'hospitalité, et plusieurs de nos princes sont déjà allés chez eux. C'est bien qu'il reste auprès de vous.» Soit, répondit Tour-

---

1) Qazaq, c.-à-d. Kirghises-Qaïssa ;, voy. Vèl.-Zernoff, Hist. des khans de Qassimoff, T. II, p. 371—372.

2) Ichim-Khan, f. de Chighaï.

3) ترسون محمد سلطان بن مهدی سلطان Toursoun-Mohammed-Sultan, fils de Mèhdi-Sultan.

4) Le texte dit ici مەنى ايشيكدقويدى. Faut il comprendre: Il me laissa chez lui (Ichim-Khan) Меня же оставилъ дома, comme traduit Mr Véliaminoff Zernoff? voy. Histoire des Tsars de Kassimoff. T. II, p. 372 — منى ايشكيدا قويدى — édition de Kazan; ou bien, Il me laissa à la porte (de la tente de Toursoun-Khan).

5) منينك قولومدين توتوب آليب باريب. Ces mots sont traduits chez Mr V. Zernoff, loco citato, par: Ишимь взялъ меня съ собою, Ichim me prit avec lui et me conduisit.

soun-Khan, tu as raison», et il m'emmena avec lui à Tachkend. J'étais depuis deux ans auprès de lui à Tachkend, lorsque Ichim-Khan fit périr Toursoun-Khan et ravagea et persécuta les Qatghâns[1]).

Je dis alors à Ichim-Khan: «J'étais venu dans l'espoir de recevoir quelque secours de vous et de Toursoun-Khan, mais voilà où en sont les choses chez vous. A présent, si vous me le permettez, je me rendrai auprès d'Imâm-Qouli-Khan[2]). C'est bien, me 307
dit le khan. Va»! Je partis donc et me rendis auprès d'Imâm-Qouli-Khan.

Les Turcomans ayant appris mon arrivée à Boukhara m'envoyèrent quelqu'un pour me dire de leur part: «Qu'Aboul-Ghâzi-Sultan revienne (dans son pays), qu'il n'erre plus ainsi sur une terre étrangère». Comme Toursoun-Khan avait été l'ennemi de Imâm-Qouli-Khan, j'avais honte d'être venu, après la mort de Toursoun-Khan, auprès d'Imâm-Qouli-Khan, d'autant plus que celui-ci m'avait, à deux reprises, fait sentir par des allusions, que je n'étais venu chez lui qu'après avoir résidé auprès de Toursoun-Khan. Je dis aux Uzbeks que je ne pouvais plus rester dans ce pays, mais que je voulais connaître leur avis. Ils me répondirent: «Dans un temps pareil à celui-ci, tu dois te rendre chez les Turcomans; jamais nous ne douterons de ton coeur et de ton attachement pour nous, tandis que nous ne pouvons pas avoir confiance en Chérif-Mohammed, ne sachant pas, s'il est plus porté pour nous ou pour les Turcomans».

A cette époque les Turcomans m'envoyèrent encore quelqu'un pour me dire, qu'Isfendiâr-Khan ayant appris que les Turcomans faisaient revenir Aboul-Ghâzi ne se fiait plus à eux et s'était enfui à Hézar-Asb.

---

1) Les Qatghan descendaient de Bouqoum-Qatghan, fils aîné d'Alanqoua. Voy. p. 79 du texte.

2) Imam-Qouli-Khan, fils de Din-Mohammed, fils de Djâni-Bek, fils de Yâr-Mohammed. Voy. plus haut.

Arrivée d'Aboul-Ghâzi-Khan à Khivaq, chez les Turcomans.

A la suite de l'appel des Turcomans j'arrivai à Khivaq avec cinq ou six hommes. Deux mois plus tard Chérif-Mohammend (partit de Boukhara) et se rendit à Hézar-Asb auprès d'Isfendiâr-Khan. Ils vinrent ensemble m'attaquer; je restai victorieux, et ils firent la paix.

Six mois plus tard ils vinrent de nouveau tomber presqu'aux portes de Khivaq tout-à-fait à l'improviste. Tous les Turcomans du bas peuple qui habitaient hors des portes de la ville se rassemblèrent autour d'Isfendiâr-Khan, qui réunit ainsi un corps de cinq mille hommes. Moi j'en avais six cents[1]).

Un jour j'avais envoyé du côté de Hèzâr-Asb un parti d'une vingtaine de maraudeurs pour piller les aouls. Ils revenaient
308 avec le butin qu'ils avaient fait, lorsque Isfendiâr-Khan averti par les gens qui avaient été pillés et qui étaient accourus auprès de lui, fit monter à cheval Chèrif-Mohammed avec l'ordre d'atteindre et d'enlever ces maraudeurs, avant qu'ils m'eussent rejoint. Un homme de la troupe de nos maraudeurs accourait me demander du renfort. Je ne savais pas que Chèrif-Mohammed s'était mis lui-même à la poursuite de nos maraudeurs. Je leur envoyai pour les soutenir une centaine d'hommes, qui arrivèrent au moment où Chèrif-Mohammed venait d'atteindre nos maraudeurs, au sud-ouest de Gulbân-Bâgh[2]), village de la dépendance de Khivaq. Chèrif-Mohammed envoya demander encore un renfort à Isfendiâr-Khan, les nôtres firent la même chose et tout en combattant, continuèrent cependant leur marche pour se rapprocher de Khivaq Les deux renforts envoyés de mon côté et de celui d'Isfendiâr-Khan arrivèrent, et une affaire très-chaude s'engagea entre les deux partis. Enfin après un combat d'environ deux heures[3]), l'ennemi prit la fuite, et nous le poursuivîmes

1) Le T. de K. ajoute ici: «Nous nous enfermâmes dans la ville».
2) M. D. Gulmân-Bâgh.
3) M.-à-m. Le temps de faire cuire un morceau de viande.

jusqu'au moment où il arriva au camp d'Isfendiâr-Khan. Mais il serait trop long de raconter en détail tous ces évènements. Enfin la paix fut conclue.

A cette époque deux cents familles des Uzbeks les plus riches revinrent de Boukhara et se rendirent à l'Aral, en passant par Kât. A cette nouvelle Isfendiâr-Khan me manda auprès de lui ainsi que Chèrif-Mohammed. Il ordonna à ce dernier de prendre la fuite, cette nuit même, et de se rendre chez les Uzbeks, et moi, dit-il, je n'aurai pas l'air de le savoir. Chèrif-Mohammed prit donc la fuite, et lorsque, le lendemain matin, les principaux d'entre les Turcomans vinrent demander au khan, s'il savait que son frère cadet était parti, il jura qu'il n'en savait absolument rien et ajouta: «Ceci est l'oeuvre d'Aboul-Ghâzi», et tous les Tur- 309
comans ajoutèrent foi à ses paroles.

Le lendemain[1]) au point du jour Isfendiâr-Khan fit appeler un à un les principaux Turcomans et leur dit: «Aboul-Ghâzi a fait revenir ces Uzbeks de la Boukharie sur l'Aral, et il vient de leur envoyer d'ici Chèrif-Mohammed. Maintenant il faut voir ce qu'il y a à faire».

Cependant j'étais couché sans me douter de ce qui se passait. Le khan fit rassembler auprès de lui dans la citadelle tous les Turcomans qui étaient dans la ville, et placer une garde à la porte de la citadelle avec ordre de n'en laisser sortir personne. Je n'avais auprès de moi que cinq ou six personnes. Au lever du soleil Isfendiâr-Khan me fit arrêter et me remit entre les mains d'une vingtaine de ses gens les plus sûrs, auxquels il ordonna d'aller sans s'arrêter me conduire chez les Qizil-Bâch (en Perse). Ces hommes m'emmenèrent jusqu'à Abiverd où ils me remirent au gouverneur de cette place, puis ils retournèrent à Khivaq. Le gouverneur d'Abiverd me conduisit au bègler-bègui du Khorassan, qui m'accompagna lui-même jusque dans l'Irâq.

---

1) M. de: آنینک بیر کونی.
T. K.: آنینك برى كونى.

Châh-Abbas-Mâzi[1]) était mort depuis peu à cette époque, et son petit-fils Châh-Séfi venait de monter sur la trône. J'allai le voir à Hamadan, d'où il m'envoya à Ispahan. Là il me donna une maison et m'assigna dix mille tèngues par an pour mon entretien. Mais dans la crainte que je ne vinsse à m'échapper, il plaça auprès de moi des gens chargés de me surveiller.

Evènements qui se passèrent depuis la fuite d'Aboul-Ghâzi Khan de l'Irâq jusqu'à son avènement au trône.

Je passai dix ans dans l'Irâq[2]), dans la ville d'Ispahan. J'avais avec moi trois de mes gens. La onzième année je leur dis, un jour: «Maintenant je vais fuir; venez-vous avec moi? Bien, me dirent-ils, partons». J'avais des bèrâts qu'on m'avait donnés pour mon entretien. J'en remis un de mille tèngues au Persan qui nous gardait, en lui disant. «Va me changer ce bèrât et apporte-moi l'argent le plus-tôt possible. Tu pourras, ajoutai-
310 je, acheter pour toi une esclave. Si elle te revient plus cher, tu ajouteras ce qu'il faudra; s'il te reste de l'argent, ce sera pour toi». Notre homme partit pour négocier ce bèrât. Je me levai à la pointe du jour et me rendis au marché aux chevaux, où j'achetai huit chevaux que je fis amener l'un après l'autre dans la cour et cacher dans des hangards, où personne ne pouvait les voir. Nous nous rasâmes tous réciproquement. D'un de mes domestiques qui parlait le turc et le persan, je fis un bek, d'un autre son destar-khantchi (officier de la bouche), et du troisième son domestique. Pour moi je me déguisai en séîs (palfrenier). Lorsque tout le monde fut couché, nous sellâmes les chevaux que nous fîmes sortir un à un, et nous nous mîmes en route au moment où l'on battait les timbales (naqârè) dans le naqârè-khânè, comme cela se fait au milieu de la nuit dans les grandes villes.

1) L'auteur appelle toujours Abbas Ier Mâzi, le précédent, pour le distinguer d'Abbas II, qui régnait à l'époque où il écrivait son Histoire. (1587—1629) châh Abbas I, (1629—1642) châh Séfi, (1642—1666) Abbas II.

2) Donc de 1629 à 1639 ou de 1630 à 1640.

Lorsque nous fûmes près de la porte de la ville, je m'avançai avec bruit et en criant: «Ouvrez la porte!» On ouvrit les deux battants et nous sortîmes sans accident. Quand nous arrivâmes près de Bestâm, trois de nos chevaux qui avaient été trop nourris ne purent plus avancer. Arrivé à Bouïch[1]), village qui se trouve sur la route et dépend de Bestâm, je vis dans un cimetière trois hommes occupés à ensevelir un mort. C'était vers midi. Je leur demandai qui ils étaient; l'un d'eux me répondit qu'il était un séïd. C'était un pauvre homme. Je lui donnai dix tènguês en lui disant: «Nous allons à Mèschèd; apporte-nous de l'orge pour nos chevaux et avertis les gens du village que nous avons trois chevaux trop nourris pour pouvoir continuer la route, et que nous désirons les changer. Je suivis le séïd jusqu'à sa maison où l'on plaça à l'ombre de la muraille un petit tapis, sur lequel s'assit notre bek. Un de nos gens se plaça devant lui en tenant respectueusement les bras croisés, et l'autre resta à garder les chevaux, tandis que moi j'allai m'occuper de l'échange 311
de nos trois chevaux[2]), que j'emmenai en les tenant par la bride. Le séïd avait apporté de l'orge et était allé ensuite avertir les gens du village. En moins d'une heure il se rassembla jusqu'à deux cents personnes qui amenèrent quarante à cinquante chevaux. C'était un véritable bazar. J'avais déjà échangé deux chevaux et il ne m'en restait plus qu'un à échanger, lorsque je vis arriver un vieillard de plus de soixante et dix ans et très-grand de taille. J'avais entendu dire que de Bestâm on pouvait suivre deux routes, la grande, par laquelle passaient les caravanes, et une autre, connue seulement des habitants de l'endroit, qui passait entre les montagnes et allait, à deux journées de là, rejoindre la grande route. Je demandai donc au mîr[3]) de m'in-

---

1) T. K. Bouch. بوش.

2) ثويغان آتنى قولمغه آليب chevaux trop nourris. L'éditeur de Kazan a fait du mot تويغان touïghân نوغاى Noghaï, des chevaux Noghaïs!

3) C.-à-d. au séïd?

diquer quel était le chemin qui conduisait directement au village appelé Maghz, lorsque le vieillard qui était survenu se mit à crier: «Eh bien! Enfants! je vous l'ai bien dit deux ou trois fois depuis la prière de pichine, mais vous n'avez pas voulu me croire; gloire et reconnaissance à Dieu, je ne me suis pas trompé. Pourquoi donc cet homme vous demande-t-il quel est le chemin qui conduit directement à Maghz sans passer par la grande route, tandis que parmi nous, habitants de ce village, à peine un sur dix connaît ce chemin de Maghz? Croyez-moi, mes enfants, cet homme est un Uzbek des prisonniers du châh qui s'est échappé de sa prison et fuit vers Samarcande. Aujourd'hui ou demain vous verrez sûrement arriver ici des gens du châh à sa poursuite. Ceux qui lui procureront des chevaux se rendront coupables. Si c'est en votre pouvoir, arrêtez ces gens et menez-les chez le gouverneur de Bestâm; si non, refusez-leur du moins des chevaux». Toute cette conversation avait lieu en persan (tadjik), pas un des habitants du village ne savait un seul mot de turc, et moi je leur parlais aussi le persan de l'Irâq. «Vieillard hypocrite! dis-je au vieillard, depuis le moment du pichine tu ne cesses de proférer cent folies
312 et d'émettre des doutes ridicules. Je n'ai pas voulu d'abord y faire attention, croyant que tu finirais bientôt, mais non, au lieu de cesser tu ne fais que parler davantage sans vouloir t'arrêter». (J'ai déjà dit plus haut que j'avais fait d'un de mes naukers un bek, et que nous l'avions assis sur un tapis, en plaçant devant lui un domestique avec les bras croisés sur sa poitrine.) «Le châh, ajoutai-je, a reçu du Khorassan la nouvelle que les Djaghataïs sont venus mettre le siége devant Qandahâr [1], et qu'ils se sont avancés jusque près de la forteresse de Best, où ils ont battu les armées de l'Irâq et du Khorassan. Le châh a donné à toutes ses troupes [2]) l'ordre de marcher au secours de ses armées. Celui

---

1) جغتای قندهارنی قبادی, dont l'éditeur de Kazan à fait *Djaghataï-Khan* et la ville de *Hâz*.

2) Qârâdjis et serviteurs.

que vous voyez là bas assis se nomme Mohammed-Qouli-Bek le
Tcherkès (le Circassien). Il est youz-bâchi (chef de cent hom-
mes). Je suis-moi-même d'Ispahan, du quartier nommé Hassana.
J'ai perdu mon père en venant au monde, j'ai encore ma mère,
mais ses cheveux sont déjà blancs. Il y a trois ans que je suis
au service de Mohammed-Qouli-Bek que j'ai dû suivre, quand il
est parti pour le Khorassan. Au moment de mon départ ma mère
m'a dit: Après la mort de ton père j'ai adopté un jeune homme
qui faisait ici ses études, j'espérais que ses prières te seraient
un jour utiles. Pendant vingt ans qu'il a passés ici à étudier, je
l'ai constamment nourri, habillé et blanchi. Il était, à ce qu'il
disait, des environs de Bestâm, du village de Maghz où il est re-
tourné. Je me rappelle fort bien moi-même ce molla. Il écrivait
chaque année à ma mère, mais voilà trois ans qu'il ne lui a pas
écrit. Aussi ma mère m'a dit: Ce molla est mon enfant aussi
bien que toi. Va chez lui. S'il est encore en vie, apporte-moi de
ses nouvelles et une lettre de lui, et s'il est mort, tu réciteras en
mon nom un fâtiha[1]) pour lui. Si tu ne remplis pas ma commis- 313
sion, je ne te pardonnerai pas le lait que je t'ai donné. J'ai donc
demandé hier à Mohammed-Qouli-Bek la permission de me ren-
dre auprès de ce molla, et il me l'a accordée. Voilà pourquoi je
demande le chemin de Maghz». J'avais à peine achevé ses pa-
roles que tous ceux qui étaient présents s'écrièrent: «C'est vrai,
il n'écrit pas depuis deux ans, parce qu'il s'est cassé une jambe
en tombant de cheval, et jusqu'à présent il ne marche qu'avec des
béquilles. C'est un respectable et saint homme. Bien souvent il
dit encore: Il y avait à Ispahan une veuve qui avait un fils et
que j'avais adoptée comme mère. Pendant vingt ans elle a lavé
mon linge et m'a rendu toutes sortes de services. Il lui envoyait
souvent des lettres et des présents. Il s'appelle Molla-Châh-Aly»,
et tous prirent mon parti contre le vieillard qui avait témoigné
des doutes sur mon compte. Celui-ci voyant que mes paroles

1) Nom du premier chapitre du Qoran.

étaient conformes à la vérité ne souffla plus mot, et moi, sous le prétexte de mon prétendu voyage chez Molla-Châh-Aly, je pus prendre tout à mon aise des informations sur le chemin de Maghz. Cependant le vieillard n'avait pas tardé d'envoyer après moi un des gens du darougha (maire) en lui disant qu'il y avait des déserteurs dans le village. J'avais déjà échangé deux chevaux et je voulais encore échanger le troisième, lorsqu'un homme vint me prendre par derrière par ma ceinture et commença à me tirer. Comme je ne me retournais pas, il se mit à me tirer encore et à me secouer en me disant: «Eh! Voleur, ennemi du châh. Faismoi la grâce, lui dis-je alors en le fixant, de me dire, si tu plaisantes ou si c'est sérieusement que tu parles». Comme il me répondit que c'était sérieusement: «Tu as donc envie de perdre le nez, lui dis-je; celui que tu vois assis là bas est Mohammed-
314 Qouli-Bèk le youz-bâchi, frère cadet de Youssouf-Aghâ, le Circassien. Il est jusqu'à présent sans enfants. Lorsqu'il a reçu du châh l'ordre de marcher contre les Djaghataïs, sa femme lui a dit: Je t'ai prié déjà deux ou trois fois d'aller à Mèschèd visiter le tombeau de l'Imâm pour demander à Dieu, le Très-Haut, qu'il daigne nous accorder des enfants; mais tu ne l'as pas fait. A présent tu vas à Mèschèd, mais ce sera sans aucun mérite. Ainsi donc prends-moi avec toi, pour que j'aille poser mon front sur le seuil du mausolée de l'Imâm; et l'aghâ a pris sa femme avec lui. Regarde, lui dis-je, en lui montrant de la main plusieurs chameaux avec deux kadjabas (litières de femmes) qui passaient (par hazard) à ce moment sur la route; voilà les chameaux de notre aghâ (maître). Dans le kadjaba vert est sa femme, et dans le jaune il y a une personne de sa suite, qu'il a également amenée. Parle donc plus bas, et que notre aghâ ne t'entende pas; car s'il t'entend, il te conduira au gouverneur de Bestâm et te fera couper le nez et les oreilles. Comment, me dit alors cet homme, en venant me frapper sur l'épaule, je plaisante avec toi, et toi tu te fâches»; il me fit beaucoup d'excuses et m'apporta une assiette pleine de raisin sec.

Après avoir enfin échangé mon troisième cheval et appris, au juste, le chemin que je devais suivre, je me remis en route et j'arrivai à un village du Khorassan appelé Méhine. De là on apercevait deux aouls sur la lisière du désert (sable noir) et un autre dans le village de Méhine. Je reconnus que les piliers des 315
tentes de l'aoul qui était dans Méhine avaient été faits dans le Khorassan, tandis que ceux des tentes des deux aouls qui étaient sur la lisière des sables avaient été faits par des Turcomans. Je dis alors à mes gens: «Les deux aouls qui sont dans les sables sont des aouls de Turcomans d'Aboul-Khân ou bien de Manguichlâq. L'aoul qui est dans le village appartient à des Turcomans, sujets des Qizil-Bâch, je les reconnais à leurs tentes. Rendons-nous donc à ces deux aouls». J'arrivai à un de ces aouls, où je rencontrai un jeune garçon. Je lui demandai qui habitait cet aoul, et il me répondit, que c'étaient des Qizil-Agâqs (pieds rouges). «Comment donc êtes-vous venus ici? lui dis-je; auparavant vous habitiez à Manguichlâq. Les Qalmouqs, me répondit-il, nous ont attaqués et pillés et nous ont enlevé tous nos troupeaux. Ceux qui ont pu échapper, sont arrivés ici à pied en portant leurs jeunes enfants sur leurs épaules. Il y a trois ans que nous sommes ici, et ce n'est que cette année que nous nous sommes construit des tentes (aï), jusqu'alors nous n'avions eu que des alâtchouq»[1]. Comme je lui demandai, s'il y avait encore quelques aouls dans les environs et de quelle tribu ils étaient, il me nomma cinq ou six personnes que je connaissais, c'étaient des Turcomans de l'ouroq des Irsâris. Leurs habitations, pensait-il, se trouvaient à deux farsangs de là. Le maître de cette tente qui survint alors m'ayant répété la même chose, je fus tranquille de ce côté. J'étais bien sûr que ces Turcomans n'étaient pas de ceux qui voudraient m'arrêter et me livrer aux Qizil-Bâch. Je lui dis qui j'étais. Il me reconnut alors et fit aussitôt avertir les habitants des *ils* voisins, qui se rendirent tous auprès de moi. On était

1) Petite tente ouverte sur le côté.

alors en automne. Ils me dirent: «Passe cet hiver chez nous, et le printemps prochain on verra ce qu'il y a à faire». Je me décidai donc à passer l'hiver chez eux. Le printemps suivant, ils me dirent: «L'endroit où nous sommes est trop étroit[1]), nous campons nous-mêmes sur les terres des Persans»; et ils me conseillèrent d'aller chez les Turcomans de la tribu de Tèkè, qui habitaient alors près des monts Aboul-Khan. Je me rendis donc au
316 mont Aboul-Khan, où je passai deux ans chez les Tèkès. De là je partis pour Manguichlâq. A cette époque les Turcomans de Manguichlâq étaient entièrement ruinés et désorganisés. Il n'y restait plus que sept cents familles, et encore étaient-elles sous la domination des Qalmouqs. Le souverain des Qalmouqs, ayant appris mon arrivée à Manguichlâq m'envoya chercher par quelques hommes de ses principaux serviteurs, et après m'avoir gardé un an auprès de lui, il m'envoya rejoindre ceux de ma nation qui demeuraient à Urguendj.

Règne d'Aboul-Ghâzi-Khan.

Je rentrai dans ma patrie en 1052 de l'Hégire, dans l'année du serpent[2]). Isfendiâr-Khan mourut, six mois après mon retour, au commencement de l'année du cheval. En 1054 de l'Hégire[3]), au commencement de l'année du mouton[4]), et un an après la mort d'Isfendiâr-Khan, je fus proclamé khan dans le pays appelé Aral, qui est l'endroit où le fleuve Amou se jette dans la mer. Mon frère cadet Chèrif-Mohammed-Sultan était mort deux ans avant mon arrivée, vers la fin de l'année du léopard, dans les premiers jours de hout (les poissons, février).

Isfendiâr-Khan avait laissé après lui deux fils, dont l'aîné s'appelait Youchân-Sultan et le cadet Achraf-Sultan. Imâm-Qouli-

1) C.-à-d. d'ici on ne peut rien entreprendre.
2) A. D. 1642. C'est dans l'année 1051 que tombe l'année du serpent.
3) A. D. 1644.
4) L'année du mouton a commencé en safar 1053.

Khan était mort, et son frère cadet Nadir-Mohammed-Khan lui avait succédé sur le trône[1]). Je réclamai des Turcomans les états et les enfants de mon frère aîné; mais ils ne voulurent pas me les rendre, et ils firent dire la khotba[2]) au nom de Nadir-Mohammed-Khan, auquel ils envoyèrent Achraf-Sultan. Je leur déclarai la guerre et j'allai deux fois ravager les environs de Khivaq. Nadir-Mohammed-Khan envoya ensuite des gouverneurs à Khivaq et à Hèzâr-Asb et fit venir le fils, la fille et la veuve d'Isfen- 317
diâr-Khan à Qarchi, qu'il leur assigna pour résidence. Les gouverneurs militaires (ilghâr-bèks) envoyés par Nadir-Mohammed-Khan laissèrent l'administration civile (amalat) de Khivaq et de

---

1) D'après l'auteur du Târikh-i-Timourî, Nadir-Mohammed-Khan succéda en 1052 (1642) à son frère Imâm-Qouli-Khan, qui abdiqua après avoir perdu la vue. Après un règne de trois ans Nadir-Mohammed fut détrôné, en 1055 (1645), par les émirs, qui élevèrent à sa place son fils, Sèïd-Abdoul-Aziz. Le chronogramme suivant nous donne en même temps la date de la chute de Nadir-Mohammed-Khan et celle de l'avènement de Sèïd-Abdoul-Aziz au trône: تاریخ مشد بهر دوشهنشاه دین پناه برخواست خان از تخت وبجایش فشست شاه «Voici le chronogramme de ces deux souverains, refuges de la foi. Un *khan* s'est levé du trône et un *châh* s'y est assis à sa place».

Pour trouver la date il faut faire l'opération suivante: 1) Retrancher de تخت 1400, la valeur de خان ou 651. Reste 749. 2) Ajouter à ce dernier chiffre la valeur de شاه soit 306 et l'on aura 749 + 306 = 1055, qui est la date cherchée.

Après son abdication Imâm-Qouli-Khan partit pour la Mecque, en passant par la Perse. Après avoir accompli son pèlerinage il se rendit à Mèdine, où il mourut en 1054 (1644). Il fut enterré dans le cimetière de cette ville, nommé *Baq-ya* ou *Baq-ya'oul-gharqad*. Un chronogramme donne aussi la date de l'arrivée d'Imâm-Qouli en Perse, lorsqu'il se rendit à la Mecque. آمد از توران شاه اوزبك «Le souverain des Uzbeks est arrivé du Touran 1052».

Le mounchi Hadji-Mirèk-Châh a écrit sur la mort d'Imâm-Qouli-Khan le chronogramme suivant:

در عالم ظلمتكده کون فساد
در دمه روزكار فاسد بنیاد
پوشیده از روی پادشاهی چشم
1054. مدفون بقیع شد شه پاك نهاد

2) Voyez plus haut, p. 296, № 1.

Hèzâr-Asb entre les mains des personnes auxquelles Isfendiâr-Khan l'avait confiée; car ces ilghârs-bèks étaient placés comme gouverneurs d'une province ou comme chefs d'un qour[1]), mais le khan ne leur avait point ordonné, en les envoyant, d'entrer dans les détails de l'administration, et pour cette raison l'administration civile des provinces et la perception des impôts et des revenus étaient restées entre les mains des Turcomans. Nous vînmes de nouveau de l'Aral ravager les environs de Khivaq. Cinq mois après ces évènements Nadir-Mohammed-Khan envoya à Khivaq son petit-fils Qassim-Sultan, fils de Khosrau-Sultan. Mais celui-ci ne se mêla point non plus de l'administration civile ni de la perception des revenus qui restèrent, comme auparavant, entre les mains des Turcomans.

Dès que j'appris l'arrivée de Qassim-Sultan à Khivaq, je partis d'Aral et après avoir marché toute la nuit, j'arrivai au moment de la prière (du matin) au village de Guendoum-Kân, qui est aux portes de Khivaq. De là j'envoyai nos tchapaouls[2]) avec l'ordre de se porter au-delà de Tâch-Kupruk (pont de pierre) à Khanèqâh, sur le bord du fleuve, pour y rejoindre les bateaux que j'avais fait venir de l'Aral. Il ne restait plus auprès de moi qu'une centaine d'hommes de bonnes troupes, qui formaient ma garde. J'avais en outre deux cents hommes, tant jeunes garçons en état de monter à cheval, mais sans carquois, que vieillards et gens infirmes, incapables de faire quelque mal à l'ennemi. Le
318 reste était employé pour garder les chameaux et le camp[3]). Nous suivions les tchapaouls en longeant la rive septentrionale d'un grand canal qui va à Khivaq. Cependant l'ennemi, qui était sorti de la ville, approchait en suivant la rive méridionale de ce même

1) Le texte de Kazan portait comme notre manuscrit قور لارنينك باشى que l'éditeur a changé mal-à-propos en: تورا لارتينك باشى chef des Tourès (princes) ce qui n'offre aucun sens.

2) Maraudeurs.

3) وقوشداقى نارى بيرينى ساقلامق اوچون

canal. Mais avant son arrivée j'eus le temps de passer le grand canal, et je marchai droit à sa rencontre en me formant en ordre de bataille. J'avais en tout trois cents hommes, dont cent vingt archers. Je mis moi-même pied à terre avec une soixantaine d'hommes. Des deux cents hommes qui n'avaient pas de carquois, je formai un seul corps que je plaçai au centre. Je mis vingt archers en avant-garde, vingt autres sur ma droite en avant des troupes et autant sur la gauche. J'avais en outre vingt hommes armés de fusils. Le grand canal que nous avions traversé était à notre droite. J'avais fait mettre pied à terre à nos hommes armés de fusils, qui devaient marcher de front avec nous. Je venais de finir ces dispositions, lorsque l'ennemi se présenta devant nous. Mais ses troupes n'étaient pas disposées comme les miennes, en corps détachés. Confiant en ses forces bien supérieures aux nôtres, il s'avança, sans mettre pied à terre, en un seul corps formant une aîle d'oie [1]), et s'arrêta à une petite distance de nous. Cette armée était forte de mille hommes, dont sept à huit cents étaient tous couverts de cottes de mailles, de cuirasses, de casques, de doboulghas [2]), de cuissarts et de genouillères, de sorte qu'on ne leur voyait que les yeux. Nous n'avions que cinq hommes couverts de cottes de mailles. D'abord cinq cavaliers ennemis s'avancèrent sur notre avant-garde (irâval) en criant: «Tâïma-Bèhâdour-Tâïma, Ne glisse pas! Brave! Ne glisse pas»! et se retirèrent après avoir échangé quelques coups de lance avec un ou deux de nos gens. Ils n'étaient pas encore rentrés dans leurs rangs que quinze autres s'avancèrent et furent également repoussés par les nôtres. Alors cent cavaliers ennemis vinrent fondre sur notre avant-garde, qui prit la fuite avant leur arrivée et rentra dans les rangs de notre infanterie. J'étais moi-même à la tête de notre infanterie, que j'avais mise en ordre en lui donnant des instructions et en prescrivant aux autres d'a-

1) بیر بولاك قازقناتی یاساب کلدی
2) دوبولغه

819 voir un oeil sur l'ennemi et l'autre sur moi. Je restai immobile jusqu'à ce que l'ennemi fut arrivé à trente pas de nous. Nous le reçûmes alors avec une volée de flèches. Au même moment nos fusiliers, qui étaient couchés dans le canal, firent feu les uns sur cette troupe et les autres sur le gros de l'armée ennemie. La troupe qui fondait sur nous, étant ainsi arrêtée, ne put pas rompre nos rangs et prit la fuite.

Nous les suivîmes au petit pas. Les deux petits corps[1]) que j'avais détachés sur ma droite et sur ma gauche vinrent, ainsi que l'avant-garde, se rallier devant moi. Nos fusiliers, du fossé où ils étaient, dirigeaient leur feu sur l'endroit où se trouvait le drapeau de l'ennemi, tandis que moi j'avançais, toujours à pied, attaquant sa cavalerie à coups de flèches, avec mon infanterie. L'ennemi commença à chanceler et s'enfuit en désordre, quand nous eûmes fait encore une dixaine de pas. Nous n'avions pas de cavalerie (prête) pour le poursuivre et faire des prisonniers, et nous restâmes ainsi à regarder, jusqu'à ce que l'ennemi eut fui entièrement. Alors nous montâmes à cheval et nous nous rendîmes à Tâch-Kupruk. Il n'y avait pas un seul soldat (alman) à l'endroit où je leur avais ordonné de s'arrêter. Nous poussâmes alors jusqu'au bord du fleuve, à l'endroit où étaient nos bateaux.

Le khan (Aboul-Ghâzi) qui repose au ciel a écrit ces évènements de sa propre main bénie jusqu'à ce feuillet[2]). Là nous trouvâmes tous nos almans avec le butin qu'ils avaient fait. Quelques-uns avaient fait cuire de la viande et étaient à manger, sans s'inquiéter de leur khan et de leurs aqsaqâls (anciens). Nous passâmes cette journée au bord du fleuve, que je traversai le lendemain matin, et après une marche de quelques jours nous arrivâmes chez nous.

---

1) بویراکچی Bouiraktchi, petit corps détaché sur le flanc d'une armée.

2) Ce passage ne se trouve ni dans le texte de Kazan ni dans les Mits. de Göttingue et de Berlin.

Qu'on sache qu'Aboul-Ghâzi-Khan, qui a le paradis pour demeure, avait écrit cet ouvrage jusqu'à ce feuillet lorsqu'il tomba malade. Il ordonna alors à ses enfants de ne pas laisser cet ouvrage inachevé et de s'efforcer de le terminer. En conséquence il me chargea, moi Aboul-Mouzaffar vèl-Mansour Anoucha-Mohammed-Béhâdour, fils d'Aboul Ghâzi-Khan (que la miséricorde 320
et le pardon de Dieu soient sur lui!) moi, dis-je, sans talent et sans capacités, de terminer cet ouvrage. Quoique je me sente peu digne et peu capable de terminer ce travail difficile, cependant pour me conformer à l'ordre de cet auguste pâdichâh, j'ai entrepris de l'achever aussi bien que me le permettront mes faibles connaîssances.

Nadir-Mohammed-Khan rappela à Boukhara Qassim-Sultan et les beks qui se trouvaient auprès de lui, et envoya dans le Karezm-Yacoub-Toupit avec quelques troupes. Aboul-Ghâzi-Khan [1]) alla alors de nouveau ravager les environs de Khivaq; mais Yacoub-Toupit ne pouvant pas se mesurer avec lui resta renfermé dans ses murs [2]).

Bref, les beks de Boukhârâ s'étant révoltés contre Nadir-Mohammed-Khan le chassèrent de Boukharâ et proclamèrent khan, à sa place, son fils aîné Abdoul-Aziz [3]). Toutes les troupes du khan qui se trouvaient à Khivaq quittèrent la ville et prirent la fuite. Alors Aboul-Ghâzi-Khan partit d'Aral avec une armée, en 1054 de l'Hégire (A. D. 1644), au commencement de l'année de la poule [4]) et arriva à Khivaq, où il rentra en possession des états de ses pères. Il fit publier que tous les Turcomans qui avaient fui ou se te-

1) Depuis ici, Aboul-Ghâzi-Khan est toujours appelé خان جنت مكان, Le khau qui a le paradis pour séjour.

2) M.-à-m. Resta à regarder:

خانغه دو بروى بولا بيلماى باقيب قالدى

3) Voyez plus haut, p. 339, note 1.

4) L'auteur dit p. 316 que l'année 1054 correspondait à l'année du mouton Il faut donc lire ici 1056 pour avoir une année qui corresponde à celle de la poule. On sait d'ailleurs que Abdoul-Aziz-Khan ne succéda à son père qu'en 1055, voy. la note page 316.

naient cachés eussent à revenir dans leurs foyers, et qu'il leur accordait un pardon général. Trois chefs turcomans, Ghoulâm-Béhâdour, Din-Mohammed-One-Bègui et Ourous-One-Bègui, qui avaient fui avec un grand nombre de familles turcomanes et s'étaient retirés dans les sables (déserts) au-delà de Hèzâr-Asb, reçurent par leurs espions la nouvelle de cette publication faite par
321 le khan, et ils envoyèrent à Aboul-Ghâzi-Khan cinq à six de leurs aqsaqâls (anciens) pour l'assurer de leur soumission, et lui dire qu'ils n'avaient pas d'autre maître que lui, et qu'ils n'avaient pas d'endroit où ils pussent se retirer. Le khan leur répondit que, de son côté, il leur accordait un pardon entier; qu'il ne fallait plus s'ocouper du passé, mais bien, du présent[1]. «Je vais, ajouta-t-il, me rendre à Hèzâr-Asb; venez-y me voir avec vos aqsaqâls et tout votre monde, vous y recevrer nos présents et nos largesses».

Aboul-Ghâzi partit effectivement quelques jours après pour Hèzâr-Asb, où il s'arrêta dans une tente, qu'il avait fait dresser sur une grande place située hors de la forteresse de Hèzâr-Asb. Il fit dire aux aqsaqâls des Turcomans: «Demain nous donnons un grand festin; arrivez avec vos chameaux et apportez votre *aïrâne* (lait caillé) et votre qaliq (espèce de fromage fait avec du lait caillé)». Ceux-ci répondirent, «Très-bien» et retournèrent chez eux[2]. Le lendemain les Turcomans commencèrent à arriver en foule.

Cependant Aboul-Ghâzi-Khan après avoir tenu conseil avait décidé de faire main basse sur tous ces Turcomans, dès qu'ils seraient tous arrivés et qu'ils auraient commencé leur repas. Le massacre commença effectivement, aussitôt qu'ils se furent tous rassemblés. On tua en cet endroit un ou deux mille Turcomans, puis on fondit sur leurs habitations qui furent livrées au pillage, et leurs femmes et leurs enfants furent reduits en esclavage.

1) Est-ce bien le sens? Le texte dit mot-à-mot: Celui qui est parti est parti, et celui qui es resté est resté. بارغان باردی وقالغان قالدی

2) Cette phrase devrait, il semble, se trouver plus haut, après celle qui finit par les mots: Vous y recevrez nos présents et nos largesses.

Après cette expédition le khan rentra victorieux à Khivaq.

Expédition d'Aboul-Ghâzi-Khan contre (les Turcomans de) Tèjène.

Avant la (première) arrivée du khan à Khivaq, un grand nombre de familles (turcomanes) avaient décampé de Khivaq et s'étaient retirées dans un endroit nommé Tèjène, où elles s'étaient retranchées. Vers la fin de l'année du chien (it)[1], lorsque la lune se trouvait dans le signe du capricorne (djèdi), il alla piller un parti de Turcomans qui campaient à Tèjène, fit prisonniers 322
leurs enfants et rentra victorieux à Khivaq.

Aboul-Ghâzi-Khan marche sur Bâmi-Bourma[2], où il extermine une grande quantité de Turcomans.

Plus tard le khan apprit que les Turcomans qui avaient échappé à Tèjène, et ceux qui étaient arrivés de Khivaq et de Balkh étaient campés dans les environs d'un endroit appelé Bâmi-Bourma, et il marcha contre eux dans l'année de la souris (sitchqân)[3].

Ces Turcomans, à la nouvelle de l'approche du khan, envoyèrent leurs familles à Qarâqasti[4]), mirent à leur tête Qâhir-Khodja et se rassemblèrent tous à Bâmi-Bourma, où ils construisirent un fort en pierre, décidés à combattre. Aboul-Ghâzi-Khan arriva avec son armée et s'arrêta vis-à-vis du fort. On s'envoya d'abord réciproquement des ambassadeurs, mais cela n'ayant amené aucun accommodement, les deux partis en vinrent aux mains. Les Turcomans sortirent à pied de leur retranchement en pierre, se jetèrent en poussant de grands cris sur les fusiliers, dont ils rompirent les rangs, passèrent outre et arrivèrent jusqu'au gros de l'armée; mais les Turcomans avaient épuisé leur feu. Les Bouï-

1) 1055 = A. D. 1645—46.
2) Voyez plus haut, p. 271.
3) 1057 = A. D. 1647.
4) Ou *Qaraqti*?

raktchis[1]) du khan se lancèrent des deux côtés sur l'ennemi aux cris de Taïma! Taïma[2]), et les Turcomans épuisés par leur attaque tournèrent le dos et prirent la fuite vers leurs retranchements; mais tous furent massacrés avant d'avoir atteint leurs retranchements, et il n'en échappa pas un seul. Les braves Uzbeks pénétrèrent dans le fort, où ils achevèrent tout ce qui s'y trouvait encore et revinrent ensuite rejoindre le khan, qui repartit aussi-
323 tôt et arriva, au point du jour, à Qarâqasti où se trouvaient les habitations des Turcomans qu'on venait d'exterminer. Après avoir pillé et détruit ces habitations et réduit en esclavage les enfants de ces Turcomans, le khan rentra victorieux à Khivaq.

Campagne d'Aboul-Ghâzi-Khan contre les Qalmouqs.

Dans l'année de la vache (sighir)[3]) Doudji-Taïchi, Kouldalang de l'orouq qalmouq des Qouchoûts vint faire une incursion dans la province de Kât, d'où il se retira après avoir enlevé une grande quantité de prisonniers. Le khan renvoya alors dans son pays le Qalmouq nommé Bouiân, prince (tourè) de l'orouq des Tourghâouts, qui se trouvait à cette époque dans le Kharezm où il était venu pour affaires de commerce, et se mit à la poursuite des Qalmouqs, qu'il atteignit le quinzième jour vers midi, dans un endroit appelé Yougourouk-Bâch (Tête —). Le khan les attaqua aussitôt. L'ennemi passa la nuit dans cet endroit; mais se sentant trop faible pour recommencer le combat, il s'enfuit le lendemain matin. Le khan s'arrêta dans cet endroit et ne se remit à la poursuite des Qalmouqs qu'après avoir fait prendre un repos à ses troupes et abreuver les chameaux et les chevaux. L'ennemi avait abandonné dans sa fuite nombre de chameaux et de chevaux, mais voyant que malgré cela il lui était impossible d'échapper, il s'était rassemblé en un seul corps et était allé se

---

1) Voyez plus haut page 342.
2) Ne glisse pas! Ne glisse pas! Voyez plus haut page 341.
3) 1058 a. D. 1648.

cacher au fond d'un ravin, d'où il vint fondre sur les premières troupes qui l'atteignirent. C'était le khan en personne qui avait pris les devants avec un petit nombre de cavaliers. L'armée le suivait . . . . sans s'inquiéter de rien. On n'avait plus le temps de descendre de cheval et de se ranger en bataille. Cette petite troupe fit bravement face à l'ennemi et combattit à cheval. Le Dieu Béni et Très-Haut daigna accorde la victoire à ces braves en récompense de la confiance qu'ils avaient eue en lui. Ils culbutèrent les Qalmouqs, dont le chef eut le bras percé d'une balle. L'étendard, le porte-étendard et quelques autres Qalmouqs tom- 324
bèrent entre les mains des vainqueurs. Le reste se sauva par la fuite. Le khan passa la nuit dans cet endroit; le lendemain il reprit le chemin de Khivaq, où il rentra victorieux quelques jours plus tard.

Dans l'année du lièvre (taouschqân)[1], le khan marcha contre Baïrâdj, chef d'une tribu de Turcomans, du même nom de Baïrâdj, qui n'avait pas voulu se soumettre au khan, et dont les habitations se trouvaient sur les bords de la rivière appelée Atrèk-Kourguène. Cette expédition du khan fut une expédition vraiment étonnante. Après une marche de quelques jours, le khan, pensant qu'il était arrivé près du lieu où devait camper cette tribu, laissa dans un endroit ses tentes et les vivres de son armée, et ayant pris des provisions pour trois jours seulement, il continua sa route à la recherche de l'*il* ennemi. Il marcha ainsi pendant sept à huit jours sans pouvoir trouver l'*il*. Il y eut alors parmi les troupes une disette telle qu'on ne pouvait pas trouver un pain pour un cheval[2]). Aussi l'armée entière se dispersa de tous les côtés et resta en arrière, de sorte que des dix mille hommes qu'avait emmenés Aboul-Ghâzi-Khan, il ne lui en resta bientôt plus que quatre cents. Le khan continua néanmoins sa mar-

1) 1061 A. D. 1651.

2) Les manuscrits et le texte de Kazan disent tous برنانغه برآت تبا بيلماديلار On ne pouvait pas trouver un cheval pour un pain!

che avec ce peu d'hommes. Ils rencontrèrent à l'improviste quelques marchands turcomans de la tribu des Tèkès[1]), qui se mirent à fuir, dès qu'ils aperçurent les troupes d'Aboul-Ghâzi-Khan. On prit pourtant un ou deux de ces marchands que l'on tua sur place. Un autre qui était monté snr un bon cheval était parvenu à s'échapper. En le poursuivant on arriva par hazard aux habitations de Khan-Mirza[2]). On revenait, après s'être rendu maître de cet aoul, lorsque l'avant-garde rencontra et amena devant le khan un Tèkè nommé Avanich, qui venait des aouls de Baïrâdj et voyageait pour des affaires de commerce. Cet homme ayant
325 indiqué l'endroit où se trouvaient les habitations de Baïrâdj, le khan se dirigea aussitôt de ce côté. Arrivés près de l'aoul, les hommes qui étaient avec le khan partirent pour aller piller les habitations. Il ne resta auprès du khan qu'une trentaine d'hommes avec lesquels il fondit sur l'aoul. En un mot ce fut un combat, comme il n'y en avait encore jamais eu. Un des serviteurs du khan ayant, par hazard, renversé Baïrâdj d'un coup de fusil, ces trente braves se jetèrent en avant et ne revinrent auprès du khan qu'après avoir fait main basse sur tous ces Turcomans et fait prisonniers leurs (femmes) et leurs enfants.

Aboul-Ghâzi-Khan accorda à ces braves de riches récompenses et rentra, quelques jours après, victorieux à Khivaq.

Expédition d'Aboul-Ghâzi-Khan contre les Ymirs et les Sâriqs.

Dans l'année du serpent, *ylân*[3]), le khan marcha contre l'il d'Ymir, qu'il trouva dans l'endroit appelé Toudj. Il ravagea leurs habitations et réduisit les habitants en esclavage. En revenant il rencontra, par hazard, près du puits de Dinâr où il s'était arrêté, la tribu des Sâriqs qu'il pilla également. Avec la grâce de Dieu

1) ناكاه تكه خلقندين; l'éditeur de Kazan a fait de ناكاه تكه le peuple de Nakè - Takè ناكه تكه!

2) L'auteur ne dit pas qui était ce khan Mirzâ.

3) 1062 = A. D. 1652.

le khan les fit prisonniers ainsi que leurs enfants; il leur enleva tous leurs troupeaux et rentra victorieux à Khivaq.

Seconde expédition d'Aboul-Ghâzt-Khan contre les Qalmouqs.

Cette même année des troupes qalmouques de l'orouq des Tourghâouts, sous le commandement de trois chefs (touré), nom- 326
més Merkène, Tâïchi, Oqtchoutèbè et Toghoul, vinrent ravager les villages des environs de Hèzâr-Asb, et poussèrent jusqu'à Sèdour, et de là à Daroughân où ils pensaient que les habitants avaient leurs biens et leurs troupeaux; puis ils retournèrent sur leurs pas, traînant à leur suite tous les prisonniers qu'ils avaient pu faire en passant par ces endroits. Aboul-Ghâzi-Khan, à la réception de cette nouvelle, se rendit à Hèzâr-Asb, d'où il envoya un ambassadeur, nommé Yâdigâr-Inâq à Abdoul-Aziz-Khan[1]), pour le prévenir de se tenir sur ses gardes contre ces Qalmouqs qui devaient, pensait-il, s'être dirigés sur Boukhara. Cet ambassadeur, arrivé vis-à-vis de Dâroughan, eut l'idée de passer le fleuve pour prendre des informations. Il apprit effectivement, sur l'autre rive, que les Qalmouqs étaient déjà retournés sur leurs pas. Il n'eut pas plus tôt acquis la certitude de leur retour qu'il accourut en informer Aboul-Ghâzi-Khan. Cependant dix jours s'étaient déjà écoulés. Le khan fit aussitôt assembler tous ses beks, mais ceux-ci furent tous contre le projet qu'il avait formé de poursuivre les Qalmouqs, alléguant pour raison que ces derniers ayant une avance de dix jours, il serait de toute impossibilité de les atteindre. Cependant Aboul-Ghâzi-Khan, malgré tout ce que purent dire les beks, monta à cheval et se mit à la poursuite des Qalmouqs. Après quelques jours de marche, il atteignit au mont Irder un parti de ces Qalmouqs, qui était resté en arrière. Il réussit à faire prisonniers tous ces Qalmouqs, qui lui apprirent que leur armée était à peu de distance devant eux. Le khan fit

---

1) On a vu plus haut, page 339, — que Séïd Abdoul-Aziz avait succédé, en 1055, à son père Nadir-Khan, frère cadet de Imâm-Qouli-Khan.

alors massacrer tous ces prisonniers et se remit en marche. La même nuit, au point du jour, on enleva encore une partie de ce corps. Les chefs des Qalmouqs voyant alors l'impossibilité d'échapper se rassemblèrent pour tenir conseil et décidèrent, que, puisqu'il était certain qu'ils seraient pris jusqu'au dernier, s'ils restaient tous ensemble, il fallait essayer de s'échapper en se divisant en plusieurs corps. Ceux de nous, se dirent-ils, qui doivent vivre longtemps échapperont, les autres seront pris.

327 Merkène-Tâïchi, Oqtchoutèbè et Toghoul partagèrent donc leurs troupes en trois corps et prirent la fuite, sans s'inquiéter des faibles et des traînards.

Aboul-Ghâzi-Khan marchant jour et nuit, sans s'arrêter, atteignit enfin Oqtchoutèbè et Toghoul dans un endroit appelé Sâkin-Rabât. Les Qalmouqs ne pouvant se mesurer avec le khan se fortifièrent à Sâkin-Rabât et lui envoyèrent un ambassadeur, pour lui dire qu'ils étaient arrivés sur ses terres ignorant qu'elles faisaient partie du yourt de Aboul-Ghâzi-Khan, et qu'ils s'étaient trompés de chemin en se rendant sur les terres d'Aboul-Ghâzi-Khan, qu'il était maître de les faire mourir ou de leur accorder la vie, qu'ils étaient entièrement coupables. Ils vinrent ensuite, avec leurs carquois et leurs sabres suspendus à leur cou, se jeter aux pieds du khan en lui rapportant tout le butin qu'ils avaient fait sur les terres d'Urguendj. Ils jurèrent de ne jamais rien entreprendre, à dater de ce jour, ni contre sa personne ni contre ses états; de s'opposer, si leurs forces le leur permettaient, tant aux Qalmouqs qu'à tout autre peuple qui voudrait entreprendre quelque chose contre Urguendj et, s'ils étaient eux-mêmes trop faibles, de l'avertir au moins (des mauvaises intentions de ses ennemis).

Le khan leur répondit que, comme ni leurs pères ni leurs frères aînés n'avaient jamais été les ennemis de ses états, et qu'en outre, ils disaient n'être arrivés sur ses terres que par ignorance, il leur pardonnait leur faute. Il les renvoya chez eux avec de riches présents et revint lui-même victorieux à Khivaq.

Le khan fit alors venir de Hèzâr-Asb à Khivaq Yadigâr, auquel il conféra la dignité d'inâq en le comblant en outre de faveurs et de bienfaits.

Premiere expédition d'Abdoul-Ghâzi-Khan contre Boukhara.

En un mot, le khan, après avoir soumis à sa domination tous
les Turcomans, régnait depuis plusieurs années en paix et dans
une tranquillité parfaite, lorsque Soultân-Qouli, khan de Balkh,
lui envoya un ambassadeur pour implorer son secours contre Ab- 328
doul-Aziz, khan de Boukhara. «Abdoul-Aziz, mon frère aîné, lui faisait-il dire, a formé le projet de me priver de la vie et de s'emparer de Balkh. Vous êtes, à-présent, mon père et mon frère aîné, et je n'ai de protecteur que vous. Si vous ne déclarez pas la guerre à Abdoul-Aziz-Khan et ne marchez pas contre Boukhara, il viendra s'emparer de Balkh et me fera mourir, quoique innocent».

Ce Soultân-Qouli avait épousé une fille de Chèrif-Mohammed-Sultân, frère cadet d'Aboul-Ghâzi-Khan; il était devenu par ce mariage le neveu[2]) par alliance du khan, et voilà pourquoi il lui adressait ces paroles. Aboul-Ghâzi-Khan n'avait jamais oublié qu'Abdoullâh-Khan de Boukhara avait souvent porté la guerre dans le Khârezm, qu'il avait fait périr sans pitié trente-deux princes[3]) de sa famille, et qu'il avait emmené leurs enfants prisonniers. L'appel que lui faisait le khan de Balkh vint encore réveiller son ressentiment, et dans l'année du mouton[4]) il marcha contre Boukhara et arriva près de Koukerdlik. De là le khan détacha sur Qârâ-Koul Bèk-Qouli Inâq avec un corps de

---

1) Soubhan Qouli, frère cadet d'Abdoul-Aziz-Khan et plus tard son successeur à Boukharâ, en 1091?

2) M.-à-m. Le *Kiaw*, gendre du khan, qui a le paradis pour séjour.

خان جنّت مکانغه کیاو ایردی

3) Le Mit. porte پادشاه pour پادشاه زاده.

4) 1064, A. D. 1653—54.

mille hommes, et il se dirigea lui-même sur Suïunitch-Bâlâ, qu'il ravagea ainsi que trente ou quarante villages jusqu'aux portes de Boukhara. Après cette expédition, dans laquelle il avait fait un immense butin et un grand nombre de prisonniers, le khan revint à Koukerdlik. Là il fut rejoint, trois jours plus tard, par Bèk-Qouli-Inâq, qui avait entièrement ravagé Qârâ-Koul, d'où il ramenait nombre de prisonniers et rapportait un riche butin. Quelques jours après le khan rentra victorieux à Khivaq.

Prise de Qârâ-Koul par Aboul-Ghâzi-Khan.

329 La même année le khan alla ravager une seconde fois Qarâ-Koul, d'où il vint camper à Kourdich. Abdoul-Aziz-Khan se trouvait alors à Qarchi. Ses beks qui étaient à Boukhara vinrent attaquer Aboul-Ghâzi-Khan à Kourdich, avec un corps de cinq mille hommes, mais ils furent entièrement défaits, et de ces cinq mille hommes cent seulement parvinrent à s'échapper; tout le reste fut pris et passé au fil de l'épée. Comme quelques habitants étaient venus se réfugier et s'enfermer dans la forteresse de Qârâ-Koul, le khan alla de nouveau attaquer cette place, qui fut prise et livrée au pillage et aux flammes. Après avoir fait prisonniers tous ceux qui s'y trouvaient, le khan reprit le chemin d'Urguendj, et quelques jours après il rentra en triomphe à Khivaq.

Aboul-Ghâzi marche contre Tchardjouï.

Dans l'année du singe (bètchine) le khan alla ravager Tchârdjouï, où il fit des prisonniers et rentra ensuite à Khivaq.

Aboul-Ghâzi-Khan marche sur Yâïdji.

Au commencement de l'année de la poule (toqouq)[1]), lorsque la lune était dans le signe du bélier (hamal), le khan alla ravager

1) 1065, A. D. 1654—55.

Yaïdji jusqu'à Nerzêm, et de ce côté-ci jusqu'à Qârâ-Koul, et revint avec un grand nombre de prisonniers. À la nouvelle des ravages que faisait Aboul-Ghâzi-Khan, Abdoul-Aziz-Khan et Qâssim-Khan étaient partis de Boukhara pour l'attaquer; mais à leur arrivée à Koukerdlik ils virent, d'après les rapports que leur firent les fuyards, qu'ils ne pourraient pas se mesurer avec le khan, et ils prirent la fuite en désordre, de toute la vitesse de leurs chevaux, abandonnant vivres et provisions.

La même année, le khan alla attaquer Kerminé qu'il prit et 330
livra au pillage. Il en revenait avec un grand nombre de prisonniers et s'était arrêté au-delà de la rivière[1]) qu'il avait passée sur un pont. Personne ne pouvait supposer qu'on serait attaqué le lendemain matin par l'ennemi, et tout le monde s'était endormi, se croyant même plus en sûreté que chez soi. Au point du jour une grande partie de l'armée s'était remise en route, chassant devant elle les chameaux, les chevaux, les vaches et les moutons que l'on avait enlevés à l'ennemi. Quelques moments après tout ce qui restait de troupes l'avait également suivie avec les prisonniers qu'on avait faits, et aux premiers rayons du soleil, de cette armée forte de quinze mille hommes, il ne restait plus même une centaine d'hommes auprès du khan, lorsque Khodjam-Birdè Atâliq vint le réveiller en lui disant: «Vous êtes d'une imprudence étonnante, levez-vous; il faut monter à cheval. Où est l'ennemi? où sont les nôtres»? dirent alors le khan et ceux qui l'entouraient.

Il faut savoir que pendant la marche sur Kerminé un homme de la famille de Awliâ-Ouïghour avait disparu, dans l'endroit nommé Tamlik-Atâ. On était venu le dire au khan[2]); mais le khan et toute l'armée avaient pensé que cet homme s'était égaré, et qu'il s'était dirigé vers le fortin)[3]) qu'on avait construit dans un en-

1) دریا نینك کویرو سندین اوتوب توشدی
2) ایرلیك کیشی کا آیتدیلار au brave.
3) سالیق

droit appelé Amâtgha-Boulâq. Le fait est que cet homme était
parti, trois jours avant nous, pour aller avertir Abdoul-Aziz-
Khan de l'approche de notre armée, qui ne savait rien de cela.
Des troupes nombreuses étaient tout d'un coup sorties de Bou-
khara pour nous attaquer.

Aboul-Ghâzi-Khan n'eut pas plus tôt aperçu l'ennemi qu'il
monta à cheval pour rejoindre son armée, qui s'était déjà éloi-
331 gnée. Tous ceux qui étaient partis le matin avaient été arrêtés
par un grand canal qu'ils avaient trouvé devant eux, et que leurs
chameaux n'avaient pas pu passer. L'ennemi, dont les forces
paraissaient de loin s'élever à quarante ou cinquante mille hom-
mes, ne fut pas plus tôt arrivé à l'endroit où avait campé le khan,
qu'il envoya à sa poursuite un corps de mille hommes, tous cou-
verts de fer et d'acier. Le khan se voyant atteint mit pied à
terre avec sa petite troupe, forte tout au plus de cent hommes.
Il expédia quelques cavaliers vers l'endroit où s'étaient arrêtés
ses chameaux et ses soldats, pour en amener des renforts. Il y
envoya également les drapeaux et les trompettes avec l'ordre d'y
sonner du cor, afin, dit-il, que l'ennemi prenne les chameaux pour
le corps de notre armée et s'imagine que nous n'en sommes que
l'avant-garde. Le khan envoya Yadigâr-Atâliq avec trente de ses
braves à la rencontre de ces mille hommes, rangea, sur plusieurs
rangs, le reste de son infanterie et attendit l'ennemi. Ces trente
cavaliers s'élancèrent, aux cris de Allâh-yâr (Dieu nous aide) sur
ces mille hommes, qui prirent tout d'un coup la fuite; mais, quel-
ques moments après, ceux-ci vinrent charger nos trente hommes
qui d'abord se retirèrent, puis se retournèrent avant d'avoir at-
teint nos rangs, et l'ennemi prit de nouveau la fuite. En un mot,
ils se chargèrent ainsi réciproquement jusqu'à sept fois de suite.

Cependant des renforts nous arrivaient peu-à-peu, par cinq
ou dix hommes, de l'endroit où se trouvaient nos chameaux. Le
332 khan avait déjà auprès de lui cinq ou six cents hommes d'infan-
terie, et deux ou trois cents cavaliers étaient aux mains avec
l'ennemi. En ce moment Abdoul-Aziz-Khan arriva avec un corps

nombreux et commença un tel feu de mousqueterie que la fumée empêchait de rien voir devant soi.

Il faut savoir qu'à l'époque de cette expédition d'Aboul-
Ghâzi-Khan contre Kerminé, son fils, Anoucha-Mohammed-Bè-
hâdour-Khan, n'était encore âgé que de quatorze ans, et c'était
sa première campagne. J'avais accompagné Aboul-Ghâzi-Khan
dans cette expédition. Lorsque l'ennemi était ainsi arrivé tout
d'un coup sur nos pas, Aboul-Ghâzi-Khan, qui a le ciel pour de-
meure, le lion terrible, le conquérant du monde, avait envoyé d'a-
bord Anoucha-Mohammed-Béhâdour-Khan, puis, quelques mo-
ments après, Khodjam-Birdè-Atâliq, Dewlèt-Atâliq et Bèk-Qouli-
Inâq, pour ramener les troupes qui s'étaient déjà éloignées. Après
leur départ l'ennemi était arrivé en grand nombre et avait telle-
ment cerné Aboul-Ghâzi-Khan, qu'il lui était devenu impossible
de s'échapper. J'allai moi-même compter les troupes ennemies,
qui étaient cent fois[1]) plus nombreuses que les nôtres. Nos gens
souffraient beaucoup. Encore une heure de combat, et nous al-
lions être culbutés et anéantis. Soixante hommes de ceux qui en-
touraient le khan firent une nouvelle charge. Anoucha-Moham-
med-Khan qui arrivait en ce moment avec deux cents cavaliers
alla faire sur le flanc de l'ennemi une charge si vigoureuse, qu'il
passa sur le corps de cette armée forte de soixante mille hommes,
en combattant avec une bravoure qui arracha des cris d'admira- 333
tion à toute l'armée. Une troupe de soixante et dix à quatre-
vingts fantassins, qui étaient restés auprès du khan, se jeta
alors en courant sur l'immense armée d'Abdoul-Aziz-Khan,
en criant «L'ennemi fuit». L'exemple de cette troupe fut suivi
par trois ou quatre cents hommes d'infanterie, qui formaient
l'aile droite et l'aile gauche. Nos deux ou trois cents cavaliers
firent de leur côté une charge vigoureuse, et par la volonté de
Dieu, l'armée d'Abdoul-Aziz-Khan fut défaite et prit la fuite.
Les braves guerriers d'Aboul-Ghâzi-Khan poursuivirent l'ennemi,

1) T. K. quatre fois.

l'épée dans les reins, jusqu'à la rivière qu'une partie seulement réussit à franchir sur le pont, le reste périt dans la rivière en cherchant à la passer à la nage. Abdoul-Aziz-Khan lui-même poursuivi, la lance dans les reins, par quelques-uns de nos braves, ne réussit qu'avec cent mille peines à s'échapper de leurs mains, et ne se sauva qu'en se jetant dans la rivière, qu'il passa à la nage.

Après cette glorieuse victoire, Aboul-Ghâzi-Khan rentra avec une immense quantité de prisonniers à Khivaq, où il fit rassembler tout le peuple auquel il donna un grand festin. Aboul-Ghâzi-Khan fit l'éloge de la bravoure dont Anoucha-Mohammed avait fait preuve dans cette dernière expédition. «C'était, dit-il, la première campagne de notre fils. Dieu a béni ses premiers pas et ses premières armes en nous accordant sa victoire sur un aussi grand roi qu'Abdoul-Aziz-Khan».

Après ce festin, le khan donna à son fils un drapeau et des troupes et lui fit présent de Hèzâr-Asb.

Expédition d'Aboul-Ghâzi-Khan contre Vardanzi.

Dans l'année du chien (it)[1]) Aboul-Ghâzi-Khan alla ravager Vardanzi, d'où il revint avec beaucoup de prisonniers.

Dernière expédition d'Aboul-Ghâzi-Khan contre Boukhara.

Dans l'année du léopard (bars)[2]) le khan alla ravager les environs de Boukhara, qu'il fit piller pendant dix jours de suite.
834 Il poussa jusqu'à la porte dite de Namâz-Gâh, mais il n'entra pas dans la ville, parce que Abdoul-Aziz-Khan se trouvait alors à Samarcande, et qu'il ne restait plus dans les murs de Boukhara que quelques Tâdjiks et quelques femmes. «Si nous entrions dans

1) 1068—69 (1658).
2) 1072 (1661).

la ville, dit-il, tout le monde nous blâmerait et dirait qu'Aboul-Ghâzi-Khan s'est emparé de Boukhara défendu par quelques femmes. Si Dieu veut, je viendrai prendre Boukhara quand Abdoul-Aziz-Khan y sera lui-même». Après avoir fait un immense butin et un grand nombre de prisonniers, le khan reprit le chemin du Khârezm et rentra, quelques jours après, triomphant à Khivaq. «J'ai atteint l'âge de soixante ans, dit alors Aboul-Ghâzi-Khan, et je n'ai plus de raison pour faire encore du mal à un peuple musulman. Dieu m'a toujours fait sortir victorieux de toutes les guerres que j'ai eues à soutenir pour quelques motifs; je veux maintenant employer le reste de mes jours à prier Dieu, le Très-Haut, et à faire des expéditions contre les Qizilbâch (les Persans) et contre les Qalmouqs». Après avoir fait ce voeu il envoya un ambassadeur dans le Mâverân-Nahr (Transoxiane), fit la paix avec Abdoul-Aziz-Khan et remit les rênes du gouvernement entre les mains de son fils.

Aboul-Ghâzi-Khan passa de ce monde périssable dans le séjour de l'éternité, en 1074[1]) dans l'année du lièvre (touchqân), dans le mois de ramadhan, après un règne de vingt-trois ans.

Cette histoire des Tatars, Chèdjèrèï-Turk, a été terminée en 1076, dans l'année du serpent (*ylân*)[2]) et écrite dans le vilayèt[3]) d'Urguèndj. Jamais, depuis Adam, aucun souverain ni aucun prince n'avait encore écrit lui-même sa propre histoire. Mais à cause de l'ignorance du peuple d'Urguendj cette histoire était devenue une nécessité, voilà pourquoi (il) le khan l'a racontée.

Que Dieu leur pardonne à tous deux[4]) leurs péchés et daigne jeter un voile sur leurs fautes.

---

1) A. D. 1663. Il faudrait au moins dans le mois de djoumadi 2me.

2) A. D. 1665.

3) Nous avons déjà eu l'occasion de faire observer que l'auteur emploie le mot *vilayèt* tantôt dans le sens de province, tantôt dans le sens de ville.

4) A Aboul-Ghâzi-Khan et à son fils qui a terminé cette histoire.

Fin. 1234[1] (A. D. 1815). A la fin du manuscrit Dahl on trouve sur la marge les vers persans (qui suivent):

«Avec l'aide de Dieu que n'atteint jamais le sommeil, la copie de ce livre a été terminée un mercredi. Je demande une prière pour moi à tous ceux qui le liront, car je suis un pauvre pécheur».

---

1) Date de la cópie de ce manuscrit.

I.

TABLE ALPHABÉTIQUE

DES NOMS PROPRES EN CARACTÈRES FRANÇAIS.

(Les chiffres en parenthèses indiquent les notes.)

A.

Abâ Bèk, l'on-bègui, 262, 263.
Abak, 196.
Abaqâ-Khan, 34, 173, 174, 176, 182.
Abaverd (-Abiverd), 134 (2).
Abbâs, assassin d'Olough-Bek, 197 (4).
Abdoul-Aziz-Khan, fils de Nadir-Mohammed-Khan et petit fils de Dîn-Mohammed-Sultan, de la dynastie d'Astrakhan ou des Djanides, 188, 343, 349, 351, 352, 353—357.
Abdoul-Aziz-Sultan, fils d'Obèïdoullâh-Khan, 239, 241.
Abdoullâh, fils d'Ibrahim, fils de Mirzâ-Châh-Roukh, 197 (4).
Abdoullâh-Khan, fils de Koutchkoundji, 210 (n.).
Abdoullâh-Khan, fils d'Iskender-Khan, 2, 189, 193 et ibid. (3), 206, 207 (1), 259 et ibid. (2), 267, 268, 273—278, 280—285, 288, 290, 291, 293, 351.
Abdoullâh-Nâméh, voyez **Chéréf-nâmé-i-Châhi.**
Abdoul-Latif Mirzâ, fils d'Olough-Bèk 197, ibid. (2) et (3), 198.
Abdoul-Moumine-Khan, fils d'Abdoullâh-Khan, 193, 206, 207 (1). 276, 284, 285, 288, 291, 292 et ibid. (1), 293.
Abeskoun, 128 et ibid. (1).
Abiverd, 134, 220, 226, 246, 245, 255, 256, 260, 276, 331.
Aboukan, fils de Douï-Tchètchène 159, 162.
Aboukan, fils de Dèvâch-Khan, descendant de Djaghataï. 160 (1).
Aboulèk, 196, 214, 215 et (1), 217, 218.
Aboul-Ghâzi-Béhâdour-Khan ou **Aboul-Ghâzi-Khan** et **Aboul-Ghâzi**, 1, 297, 298, 304—308, 312—342 (d'après son propre récit), 342—358; (d'après le récit de son continuateur).
Aboul-Khaïr-Khan, fils de Devlèt-Chéïkh, 192, 193, 197 et ibid. (4), 198, 199, 201—203, 206, 238, 298.
Aboul-Khaïr-Sultan, fils de Timour Sultan, 267, 283.
Aboul-Khan (Balqans), monts, 215, 216, 220, 221, 310, 318, 337, 338.

Aboul-Khan ou **Aboul-Mohammed** ou **Aboul-Sultan**, fils de Dîne-Mohammed-Khan, 252, 256, 257, 259, 277, 291 (3).
Aboul-Méâli-Kâtib, 127.
Aboul-Mohammed voyez **Aboul-Khan**
Aboul-Sultan voyez **Aboul-Khan.**
Abou-Sa'ïd-Khan, fils de Oldjaïtou-Khan, 174, 175.
Abou-Sa'ïd, surnommé Djâni - Bek-Khan, fils de Barâq-Khan, 188.
Abou-Sa'ïd, fils de Koutchkoundji, 225 (1).
Abou-Sa'ïd, fils de Toqtamisch-Khan, 187.
Abou-Sa'ïd-Mirzâ, 197 et ibid. (1) et (2), 198—200.
Ab-sou-koun (Abeskoun), 128 (1).
Achraf-Sultan, fils de Isfendiar-Khan, 338, 339.
Achraf le qadhi, voyez Aschraf.
Adam, 1, 2, 3, 5, 6 (signification du nom), 8, 75, 78, 128, 314.
Adaqs, les, section de tribu, 225.
Adaqlis, les, de la tribu de Khizir, 224, 241.
Adaqli-Khizir, tribu, 221.
Adel-Sultan ou **Adil-Sultan**, 160—161 (1), 162.
Afghân-Sultan ou **Avghan-S.....**, fils d'Arab-Mohammed-Khan, 298, 308, 309 (1).
Afrâsiâb, 49.
Aghanaï-Sultan, fils d'Aminèk-Khan, 218, 219.
Aghataï ou **Aqâtaï-Khan**, fils d'Aminèk-Khan, 218, 235, 239, 240, 243—246, 248—251, 253, 266, 271, 272.
Aghataï-Sultan, 222—223, 237.
Aghisch-Sultan, fils de Sofian-Khan, 235, 227, 246.
Ahmed-Khan, fils de Holagou-Khan, 173, 182.
Aï ou **Aï-Khan**, 22, 27, 28, 75.
Aï-Bek voyez **Itik.**
Aï-Khan voyez **Aï.**
Aïcha-Bigue, 227, 246 (3).
Aïmaq, tribu, 22.
Aïtik voyez **Itik.**
Aïtmas, général d'Okèdaï-Qâân, 146.
Akhnokh, 7.
Alâ-Tâgh, 70, 165, 166.
Alân-qouâ, 52, 60, 64—66, 72, 74, 314.
Alans, 129, 130.
Alâoul-Moulk, un séïd de Termèd, 108.
Alâq, femme, 83.
Alâq-Noyân, général de Tch.-Kh., 108, 114, 115, 116.
Alaqaï-Bigui, fille de Tchinguiz-Khan, 101 (2).
Alâ-Qousch-Tèkine, 48, 88.
Alâqtchine, 44—45.
Alâ-Yountli, fils de Tâgh-Khan, 27.
Alb-Khân 110.
Alghou, petit-fils de Djaghataï-Khan, 156, 158.
Aliudjè-Khan, fils de Koyouk-Khan, 10, 13, 75, 314.
Allâh-Qouli-Sultan, fils d'Aqâtaï-Khan, 250, 353, 266.
Alma-Atichqân, forteresse, 279, 285 (1).
Almaliq 108.
Almati, endroit 101.
Alqâ-Ouïli, fils de Koun-Ksan, 27, 28.
Altâloun, fille de Tchinguiz-Khan, 101 (2).
Altân, ambasssdeur de Tchinguiz-Khan, auprès des Qirghizes, 92.
Altân-Khan, 94—100, 147, 148.
Aly l'Ouïrate 174.
Aly, fils de Baïdou, 174.
Aly-Khodja Boukhâri, 105.
Aly-Khodja Ghidjdouvâni, 114.
Aly-Oghlan, fils de Bèk Qoundi-Oghlan, 186.
Aly-Qouschdji, émir et gouverneur du Khorassan, 175.
Aly-Sultan, descendant d'Okèdaï-Khan, 160, voyez aussi ibid. la note (1).
Aly-Sultan, fils de Sofiân-Khan, 225, 235, 246.
Aly-Sultan, fils de Avânich-Khan, 228, 229, 231 (sa mère), 240, 243, 246, et ibid. (4) 248, 252, 253, 260,

261—263, 265, 273, voyez aussi p. 307 (3).
Aly-Sultan, fils de Mahmoud-Sultan, 266, 267, 280, 280, 281, 283; voyez aussi p. 307 (3).
Aly-yâr Bèk, 285.
Alys, tribu turcomane, 221, 224, 225.
Amâtgha-Boulâq, 354.
Aminèk, 196 (étymologie de ce nom), 214. — **Aminèk-Khan**, 215, 218, 220, 222, 236—239, 246, 260, 271, 313.
Amlâq voyez **Emlâk**.
Amou ou **Amou-Déria**, fleuve, 11, 22, 125—126, 138, 156, 199, 220, 221, 224, 250, 289, 294, 295, 309—312, 318, 322.
Amouyé, ville et district, 133.
Anbâdji, 175.
Angara-Mourân, fleuve, 43—45.
Anosch (-Énos), 6, signification de ce nom ibid.
Anouch (Anosch), 6.
—— **(Anosch)**, 75.
—— **(Enouch)**, 314, ibid. (2).
Anoucha, Mohammed-Béhâdour, fils d'Aboul-Ghâzi-Khan, 343, 355.
Anouchirvân, 48.
Anouchirvân-Khan, descendant de Holagou-Khan, 177.
Anouchtèguine, Khârezm-Châh, 50 (1).
Aouz-Qizil-Ogouz, 213.
Aqataï-Sultan voyez Aghataï-Sultan.
Aq-Babâ-Sultan, 266, 283.
Aq-Manghou, tribu 170.
Aq-Orda, pays d', 182.
Aqri-Mourân, fleuve, 45.
Aqsâq-Timour, 69.
Aq-sou, rivière, 283.
Arab-Châh, fils de Foulâd, 192, 194, 313.
Arab-Mohammed-Khan, 1, 282, 295—300, 303, 307—309, 313.
Arab-Mohammed-Sultan, fils de Hâdji-Mohammed-Khan, 276, 277, 285, 290, 291, 294.
Arab-Sultan, fils de Mahmoud-Sultan, 266, 267, 283.
Arabadji ou **Arâbatchi**, tribu, 224.
Arabes, 7, 45, 72, 196.
Arabic, 3, ou **Arabistân**, 37.
Aral, pays d', 331, 338, 340.
Aral, fils de Qadân Taïschi, 67, 76.
Arâ-qoum, 191.
Arghaï-Djioun, 85 (2).
Arghoun, tribu, 198.
Arghoun-Aghâ, l'Ouïrate, 173.
Arghoun-Khan, fils d'Abaqâ-Khan, 34, 173, 174, 182.
Arikan ou **Irtèkine**, tribu, 68 (2).
Arghouna-Khâtoun, 158.
Ariq-Bogha, 155, 156, 174.
Ariz, 50.
Arménie, 22.
Arpa-Khan, 174.
Arqâïdjoun-Béhâdour, 85.
Arslân, Khan de la tribu des Qarlouq, 38, 39, 93, 108.
Arslân, Khârezm-Châh voyez **Il-Arslan**.
Arslân-Sirâq, 39.
Ar-Tagh, montagne, 12.
Aschraf, le qadhi, 139.
Asterâbâd, 229, 230, 261, 285, 286.
Atli-Khan, fils de Yèlindjè-Khan, 11.
Atsiz, Kharezm-Châh, 50.
Atsiz-Khan, fils d'Atli-Khan, 11.
Aulâq, tribu, 19.
Avâ, fils de Tinguiz-Khan, 27, signification du nom Avâ, 28.
Avânèch-Khan, 218, 223, 228—229, 233—237, 239, 243, 246, 251, 260, 276.
Avânich-Tèkè, (de la tribu de Tèkè), 348.
Ardliâ-Quïghour, famille de, 353.
Awdji, fils de Schèïbân-Khan, 191.
Azerbaïdjan, 22, 184, 185.
Aziz-Khanim, petite-fille d'Ilbars-Khan, 268—269.

B.

Bâbâ-Hassan, assassin d'Abdoullatif Mirzâ, 197 (4).
Bâbâ Mirzâ, 297.
Bâbâ-Sultan, 267, 275, 279, 280, 285—290.

Babel, 6.
Bachqourds, 19, 140, 148, 180, 189.
Badâï, 57, 83.
Bâdâ-Qoul-Oghlan, fils de Khodja, 187.
Bâdâ-Qoul, fils de Djoudji-Bogha, 186, 191.
Badakhschan, 21, 102, 157, 170.
Badjèni, (ou **Bèdjènè**), fils de Kour-Khan, 27.
Badr-Khan-Bèk, 261, 263.
Bâgh-Abâd, 220, 246, 250, 272, 276.
Baghdâd, 103, 176.
Bâgh-i-Khourrèm, 118.
Baghou, fils de Kouyouk-Khan, 152.
Baïdâr, 158, 159, 180.
Baïdou-Khan, fils de Ordou-Khan, 11.
Baïdou, fils de Taraghâï, 173, 174.
Bâinâl, fils de Schèïban-Khan, 191.
Baïqarâ, son descendant Sultan-Houssèïn-Mirzâ, 207 (3).
Bâïrâdj, chef de tribu, 347.
Baïrâdj, tribu, 347, 348.
Baï-Sanqour-Khan ou **Baïssanqour-Khan**, 67, 68, 74.
Bâï-Timour, 81.
Balbars, surnommé Bilikitche, 207, 211.
Baldjouna-Boulâq, 83, 84.
Balighou, fils de Qoudghai, descendant de Djaghataï, 160 (1).
Baligouï, fils de Baïdar, 160 (1.)
Balkh, 20, 121, 126, 130, 157, 162, 163, 199, 345, 351.
Balqâ, fils de Schèïban-Khan, 191.
Bamiâne, 122, 137.
Bâmi-Bourma, lieu, 345.
Banzaroff, **Dordji**, cité, 32 (1).
Bâourtchiq, roi (Idiqout) des Ouïghours, 41.
Bâqi-Mohammed-Khan, fils de Djâni-Khan, du Maweralnahr, 292 (1).
Bâqirghân, lieu, 211, 298, 301, 309.
Bâqirghan-Atâ, lieu, 300.
Bâqouï, signification de ce mot expliquée par l'auteur, 9.
Barâq-Khan, fils de Yssountou, 159, 162, 164, 170.
Barâq-Khan, fils de Qouyourtchiq-Khan, 188.
Barâq, (**Nawrouz-Ahmed**), 210.
Barâq-Khan de Tachkend, 238.
Barghoutaï-Qiriltouq, 67, 76.
Bârim-Chiratou-Khaïdjou ou **Yârim-chir-Bouqandjou**, 69 (1).
Bârine, chef de la tribu de ce nom, 59.
Barine, tribu, 59.
Barlas ou **Baroulâs**, tribu, 38, 69, 163.
Barmâs, 135.
Baroulas voyez **Barlas**.
Barsadjâr, fils de Turk, 9.
Bartan-Khan ou **Bartâne Bèhadour** ou **Bertân-Khân**, 52, 71, 72, 73, 76.
Bât-Kelki ou **Bât-Koulki**, fils de Toumènè-Khan et chef de la tribu des Boudât, 69.
Bâtou, fils de Djoudji-Khan surnommé Saïn-Khan 148, 153, 155, 156, 190.
Bâtou-Khan, le même, 178—181, 183.
Baverd ou **Abiverd**, 134. (2).
Bayan-Qouli-Khan, fils de Souroughdou, 160 (1).
Bayâout, tribu, 60, 78.
Bayât, fils de Koun-Khan, 27.
Bayât, signification de ce nom, 28.
Bâyendar, fils de Kouk-Khan, 27; signification de ce nom, 28.
Bâyendè-Mohammed, 256, 257. — **Bâyendè-Mohammed-Sultan**, 257.— **Bâyendè-Mohammed-Khan**, 257.
Bèhâdour-Khan, fils de **Schèïbân**, 182, 186, 191, 192, 313.
Bèhâdour-Sultan, fils de Ourâz-Khan, 186.
Bèhâ-oul-Moulk, 131—133.
Bèk-Qouli-Inâq, 351, 352, 355.
Bèlâl, 218, **Bèlâl-Sultan**, 220.
Bèlâ-Noïâne, 125.
Bèlâsaghoun, ville, 49.
Belkoudâï, fils de Douboun-Bayân, 64.
Berda, 177.
Bérézine, son édition et sa traduction de l'ouvrage de Réchid-ed-dine citée 11 (1), 18 (2), 27 (1), 39 (1) et (2), 40 (1) et (2), 42 (2) et passim.
—— son édition de la Schèïbaniade citée 32 (1) et passim.
Berkèdjâr, 179.

Berkè-Khan, fils de Djoudji-Khan, 179—181, voyez aussi **Bourka** et **Bourka-Oughoul**.
Berkè-Sultan, fils de Yâdigâr-Khan, 198—207, 220, 298, 315.
Berraq-Khan (-Baraq-Khan), descendant de Djaghataï, 160 (1).
Best, forteresse, 334.
Bestâm, 175, 261, 285, 291, 293, 333, 335, 336.
Bètchène- ou **Bètchine-** ou **Bitchine-Qiân**, 58, 63, 74, 314.
Bèyândjâr, 191.
Bèyât-Qiri, 239.
Biates, tribu des, 282.
Bibidjè, 258.
Bich-Bâliq, ville, 41, 100.
Bichkend-Oghlân, 198.
Bich-Tubè (cinq mamelons), sur la rive droite de l'Amou, dans le Kharezm, 327.
Bèk-Dili, 27, signification de ce nom, 28.
Bekdouz voyez **Bikdouz**.
Bèk-Qouli-Inaq, 351.
Bèrim-Oghlan, 243.
Bigui, fils de Sarmân, fils de Djaghataï-Khan, 159.
Bikdouz ou **Bekdouz**, 27, 28.
Bik-Qoundi-Oghlân 186.
Bik-Timour, 191.
Bildèchi, 158.
Bilgoutaï Outdjiguine, 72.
Bilgoudaï-Noyân, 145.
Bilikitche, surnom de Balbars, 207.
Bilikitch-Sultan, 212, 216, 217, ses fils 236, 237.
Birdi-Bek-Khan, 185, 186.
Bissoukét, d'après Réchid-eddine, troisième femme de Tchinguiz-Khan, 100 (5).
Boudâkour, en mongol — père du trisaïeul, 74.
Boudaton, en mongol-trisaïeul, 74.
Boudandjar-Khan, fils d'Alanqouâ, 74, 75, 314.
Boudandjar Monâq, le même, 66.
Boudân-Qiât, 71.
Boudât, tribu, 69.
Boudjougha ou **Boudjougha-Khan**, 218, 223, 225, 227, 228, 236, 246, 251, 253.
Bougha-Timour, **Bougha-Timour-Khan**, 159—160.
Bouiân, prince des Tourghâouts, 346.
Bouïch ou **Bouch**, village dependant de **Bestâm**, 333.
Bouïrouq, surnom de Qourtchaqour roi des Kéraïtes, 47.
Bouïrouq, tribu, 191.
Boukâne-Tâïschi, 71.
Boukdjèdâï, 64.
Boukè-Bindoun ou **Boukè-Bendoun**, 63, 74, 314.
Boukè-Djèrân le Kèrâïte 83.
Boukaï 42.
Boukaoul, (en turc=praegustator), 82.
Boukhara, ville, 19, 20, 22, 38, 108—112, 116, 117, 138, 139, 165—166, 168, 181, 199, 220, 225, 237, 239, 240, 245, 246, 250, 256, 259, 274—277, 280, 281, 283, 287, 288, 308, 312, 329, 331, 343, 349, 351—354, 356—357.
Boukhares, 139, 181.
Boukharie, 250, 289, 291, 321, 327, 328, 331.
Boukounout, 64.
Bouldjar-Doghlan, 69.
Boulghadjine, tribu, 46.
Boulgares, 140, 148, 180, 182.
Boulkounout, 64.
Bouqa le Turcoman, 132.
Bouqa-Khan, fils de Tatar-Khan, 10.
Bouqa-Timour, fils de Qoudghaï, descendant de Djaghataï, 160 (1), voyez **Bougha-Timour**.
Bouqa-Timour, fils de Il-Khodja, 160-161 (1).
Bouqa-Khan Monâq, fils de Boudandjar, 66, 67, 314.
Bouqdâï-Qoundjât, 82, 83.
Bouqoun-Qataghine, 66.
Bourân-Khan, fils de Doui-Tchètchène, 159.
Bourâqtchine, femme d'Okédaï-Khan, 151.

Bourdjaghine- et **Bourdjighine - Qiât,** 52, 72.
Bourghân-Qâldoun, endroit où fut inhumé Tchinguiz-Khan, 143.
Bourghoul-Noyân, 100.
Bourka et **Bourka-Oughoul,** 156, voyez **Berkè-Khan.**
Bourlou-Qiri, 8, un bois, 250.
Bourma, un endroit du Khorassan, 237.
Bouroum, nommé Isch-Dost, fils de Boudjougha-Khan, 228, 251.
Bouroundouq, 282 (2), 291.
Bourqoudjine-Toukoum, 46.
Bourqout ou **Barqout,** tribu, 60.
Bourtè-Foudjine, 100, 177—178.
Bourtè-Tchina ou **Bourtè-Tchinè,** 33, 63, 74—75, 314.
Bousqine-Djâldji, 66.
Bout-Tengri, 56 (1).
Bouyourouq-Khân, 80, 90—92.
Boyour-Nor, 44.
Bouzâï, fils de Moutoukhan, 159—160.
Bouzouq, 24, 26.

C.

Cachemire, 20, 21.
Châdkème, 93, 94.
Châh-Abbâs I., 284, 288, 291, 293, 308.
Chah-Abbâs-Mâzi, 259, 282, 318, 332.
Châh-Aly-Sultan, fils de Mohammed-Sultan, 266, 283.
Châh-Bakht-Khan voyez **Mohammed-Khan-Schèïbâni.**
Châh-Bakht-Sultan, fils de Mohammed-Sultan, 266, 283.
Châh-Boudâq-Sultan, fils d'Aboulkhaïr-Khan, 192.
Châh-Ismaïl, 208, 210, 213, 215.
Châh-Nazar, fils de Qâl-Khan, 245.
Châh-Qouli, fils de Izch-Sultan, 253.
Chahristân, ville, 133.
Chah-Roukhiè, ville, 198, 200.
Châh-Roukh-Mirza, 197 (4), 198 (1).
Châh-Séfi, 232.
Châh-Tahir-Dekeni, auteur d'un chronogramme, 215 (2).
Châh-Tahmasb, 226—227, 254, 255, 261, 264.
Châm voyez **Syrie.**
Chânik-Mirza, un des mirzas des Manqouts, 311.
Chèdjèrèï-Turk (arbre généalogique des Turcs), titre de l'ouvrage d'Aboul-Ghâzi, 3, 357.
Chèïbâni voyez **Mohammed-Khan-Schèïbâni.**
Chéïbâni-Naméh, ouvrage en langue turque, édité et traduit par M. Bérézine, voyez **Scheïbâni-Naméh.**
Cheïban-Khan, voyez **Schèïbân-Khan.**
Chèïkh Aly, fils de Emir Aly Qouchdji, 175.
Chèïkh-Djèlil, montagne de, 296.
Chèïkh Djèmâloud-dine, 166.
Chèïkh-Hassan le Grand, Djèlâïr, 174, 175, 176.
Chèïk-Hassan, fils de Timour - Tâsch ou **Chèïkh-Hassan le Petit** ou **Chéïkh-Hassan-Seldouz** (Tchoubâni), 175, 176.
Chèïkh Madjdèddine de Baghdâd, 107.
Chèïkh-Mohammed, fils de Aqâtaï-Khan, 245.
Chèïkh Nèdjmoud-dine Koubrâ, 107, 119—120, son tombeau, 248.
Chèïkh Rechidoud-dine, fils de Chèïkh Djèmâloud-dine, 168.
Chèïkh Schoudjâoud-dine de Boukhara, 166.
Chéis, 6.
Chéïs, le prophète, 75.
Cheïth, le prophète, 314.
Chémâkhi, 48, 129.
Chèrèf-eddine-Yèzdi, son ouvrage cité, 12.
Chèrèf-nâmé-i-Châhi ou **Abdoullâh-Nâméh** ou Histoire d'Abdoullah-Khan par Hâfis Tanisch, citée 193 (3).
Chèrif-Mohammed-Sultan, frère cadet d'Aboul-Ghâzi-Khan, 298, 303, 305, 307, 308, 318—325, 327—331, 338, 351.
Chidourqou, gouverneur du Tanghout, 141, 142.

Chikest-Kouli, lac, 243.
Chirâz, 146, 260.
Chir-Ghâzi-Sultan, 237, 298, 315.
Chirvan, 129, 275, 294.
Chouï, 28.
Crimée, 3, 182, 187, 189.

D.

Dagholât voyez **Doghlât**.
Daï-Noyân, chef des Qounqirât, 100 (4) et (5).
Daïzi-Khan ou **Devâch-Khan**, descendant de Djaghataï, 160 (1).
Danichmend Hadjib, 709.
Dânichmendjé-Khan, 160 (1), 162.
Dâritaï, fils de Bertân Bèhâdour-Khân, 71.
Dâritaï Outtchiguine, 89.
Darougha (gouverneur), 20.
Dâroughan-Atâ, endroit, 277, 300, 349.
Dèhistân, 215, 220.
Derbend, 129.
Dèroun, 216, 220, 226, 230, 233, 238, 240—242, 246, 260, 272, 277, 280, 282, 291, 293, 309, 318.
Dèscht-i-Qiptchâq, 3, 19, 139—140, 145, 153, 156, 177—186.
Devâ-Timour, fils de Devâch-Khan, descendant de Djaghataï, 160 (1).
Devâch-Khan, fils de Barâq-Khan, descendant de Djaghataï, 160 (1).
Dèvlèt-Yâr, fils de Hadji-Guirèï, 187.
Dèvlèt Chèikh-Oghlân, fils d'Ibrahim Oghlân, 192.
Dewlet-Ataliq, 355.
Diârbèkir, 146.
Dib, signification de ce mot, 9.
Dib-Baqouï-Khan, fils d'Iltché-Khan, 75, 314.
Diloun-Bouldâq, 73 (2).
Dinar, puits de **Dinâr-Qoudouqi**, 230, 348.
Dîn-Mohammed, One-Bègui, 344.
Dîn-Mohammed-Khan, fils de Avânech-Khan, 228, 229, 244, 246, 254—256, 260, 272, sa fille 276.
Dîn-Mohammed-Sultan, 230—235, 238, 240—244.
Dîn-Mohammed-Sultan, fils de Djâni-Sultan, descendant de Toqai-Timour, 188.
Djabbar-Birdi, fils de Toqtamisch-Khan, 187.
Djadjroum, 261.
Djaghan-Mourâu, fleuve, 45.
Djaghataïs, 198, 200, 274, 334, 336.
Djaghataï-Khan, fils de Tchinguiz-Khan, 3, 101, 108, 112, 117—120, 138, 140, 145, 146.
Djâkembou, frère d'Ong-Khan, 81.
Djaldjiout, tribu, 66.
Djâm, dans le Khorassan, 260.
Djâmi-oul-Tèvârikh, Recueil des annales, ouvrage de Réchid-ed-dine, 34—35.
Djamtchi, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Djân-Sèïd ou **Sâ'd-eddin**, 240.
Djâni-Bek-Khan, khan du Descht-i-Qiptchâq, 177, 184—185, 188.
Djâni-Sultan, 188.
Djanisch, fils du précedent, 188.
Djanta, fils de Koulouk-Ming-Timodur, 191.
Djaouk, fils de Djâni-Bek-Khan, 188.
Djaoutchine ou **Djaoutchine-Ourgouz**, fils de Qaïdou-Khan, 68.
Djavâq-Sultan, descendant de Toqaï-Timour, 188.
Djâvouldour, fils de Kouk-Khan, 27.
Djèbeni, fils de Kouk-Khan, 27.
Djèbraïl, 5, 7.
Djèhân-Timour, descendant de Djagathaï, 176.
Djeikhoun ou **Amou-Dèria**, 11, (2), 156.
Djelâïrs, tribu, 61—63.
Djèlâloud-dine, fils de Toqtamisch-Khan, 187.
Djèlâl-Sultan, fils d'Aboul-Mohammed-Khan, 257, 258.
Djèlâoun, fils de Toqta-Bègui, 92, 99 (2).
Djèmâlou-ddine, le cheïkh, 166—167.
Djend, ville près du Syr, 108, 112—113.
Djenkschi, fils d'Abonkan, 159, 160 (1).
Djerkè-Lin-goun, fils de Qaïdou-Khan, 67 (2).

Djevân-Mard-Aly-Béhadour-Khan, de Samarcand, 238.
Djiatâï, tribu, 70 (1).
Djihoun (Amou-Déria), 119, 291, 327, 338.
Djilaoun voyez **Djèlâoun.**
Djingsân, 96 (2).
Djiyouq (?), fils de Toqta-Bégui, 99 (2).
Djongqourqine, tribu, 54 (3).
Djordjan, 260.
Djou ou **Tchou**, rivière, 191.
Djudi, mont, 8.
Djoudji-Bougha, 191.
Djoudji-Khan, 3, 78, 89, 101, 106—108, 112—114, 117—119, 138—141, 171, 177, 181—189.
Djoudji Qassâr, 72, 89, 175.
Djouirât ou **Djâdjirât**, tribu mogole 60, 69 (3), 79, 89, 90.
Djounouk, 251.
Djourâs, émir, 168.
Djourijit, pays, 17 (dans le texte جورجت), 49.
Djouïrât, 60 (2), 69 (3).
Djourmâghoun-Bek, 146.
Djurdja-Mourân, fleuve, 45.
Doghlan (le boiteux), surnom de Boulédjar, fils de Toumènè-Khan, 70.
Doghlât ou **Dagholât**, tribu, 70.
Don voyez **Tine.**
Dost-Mohammed, fils de Boudjaghâ-Khan, 228, 246, 251, **Dost-Mohammed-Khan**, (Doust-Khan), 253, 273.
Dostoum-Bi-Arghoun, 281.
Douboun-Bayân, 64.
Doudji-Taïchi, 346.
Doudourgha, fils d'Aï-Khan, 27, explication de ce nom 28.
Douï Tchètchène, fils de Barâq-Khan, de la famille de Djaghataï-Khan, 159, 160, 162, 164, 170.
Douï-Timour, 159.
Douker, fils d'Aï-Khan, 27, explication de ce nom, 28.
Dourbâï, ambassadeur de Tchinguiz-Khan, 94.
Dourbâï-Noyân, 125.
Dourbân, tribu, 58—59.
Dourdji, fils d'Iltchikdaï, 162.
Dourliguine, famille de tribus, 52, 60, 63.
Dourmân, tribu, 71, 240, 252, 282.
Doust voyez **Dost-Mohammed.**
Doust-Khan voyez **Dost-Mohammed-Khan.**
Doutâqoun (chez les Mogols—père à la septième génération) 74.
Doutoum-mènine-Khan, 61, 67, 74, **Doutoumine-Khan**, 314.
Dzampâï, frère de Batou-Khan, 179.

E.

Eblis, 6.
Echnâs ou **Eschnas**, 113.
Edjène, fils cadet, 70 (2).
Edris, 7.
Edris, le prophète, 75.
Égypte, 22, 23.
Eldjiguine (Iltchèguine), tribu, 54.
Eldourguines voyez **Ildourkine.**
Elèndjik, (en mongol — bisaïeul), 73.
Emine-Sultan, fils d'Aghataï-Khan, 266.
Émir-Abdoullâh, fils d'Emir-Qazghân, 162.
Émir-Aghâ-Khâtoun, 169.
Émir-Houssèïn, 162, 163.
Émir-Khoudaï-Dâd, 169, 170.
Émir-Poulâdtchi, le Doughlât, 165, 166, 169.
Émir-Qazghan, de la tribu de Tousèb, voyez Qazghan.
Émir-Taraghaï, 162.
Émir-Timour, fils d'Émir-Taraghaï, le Baroulâs, 162—164, 170—172.
Émir-Toughâdjar voyez **Toughadjar.**
Emlâk, fils de Turk, 9.
Endèdjân, 19, 20, 37, 50.
Endègân, (**Endèdjân**), 168.
Endèrâb, 121.
Enoch voyez **Akhnoh.**
Énos voyez **Anosch.**
Erguènè-Khatoun, 160 (1).
Erkê-Qârâ, 81—82.
Erkèné-Qoun, 30—34, 52, 63, 71, 75, 314.
Eroulât, fils de **Minglik-Itchiguè** 56.

Eroulât, tribu, 56.
Eroumdji ou **Erdèmdji Baroulas**, fils de Qadjouli et petie fils de Toumènè-Khan, 69.
Esfendiâr, fils de Gouchtâsb, 114.
Esfèrâïn, 127, 226, 284, 288.
Etchiguè (en mongol — père), 73.

F.

Fakhr-oul-Moulk, bek de Sultan-Mohammed, 126.
Fâtima-Khâtoun, 250.
Fènâkèt, 108, 114—115.
Féridoun-Ghouri, 118.
Foudj, endroit, 348.
Foulâd, fils de Ming-Timour-Khân, 192, 194, 293.

G.

Gabriel voyez **Djèbraïl**.
Géorgie ou **Gourdjistân**, 70.
Géorgiens ou **Gourdji**, 175.
Ghâïr-Khan ou **Inâltchiq**, 37, 104, 105, 108, 111—112.
Ghazân-Khan, 34, 35 (1), 174.
Ghaznah (Ghaznine), 20 (3).
Ghaznine (Ghazna), 20, 122, 134, 137, 138, 157.
Ghiyâssouddine-Khan, fils de Tâch-Timour, 187.
Ghou-Bâliq, (la bonne ville), nom mongol de Bèlàsaghoun, 50.
Ghoulâm-Bèhâdour, chef turcoman, 344.
Ghour, pays de, 20.
Ghouristân, 122.
Gomer, 8 (1).
Goulbân-Bâgh, village (kend), 330.
Goundjik-Khan voyez **Koundjak-Khan**.
Gour, signification: «Grand roi», 50.
Gour-Khan, surnom de Touïssi Tâïfar Bèk, 50, 51.
Gour-Khan, fils de Marghouz-Khan, 81, 82.
Gour-Khan du Qarâ-Khitaï, 93, 94, 99, 102.
Gourbassou-Khatoun, 100 (5).
Gourdji voyez **Géorgiens**.
Gourdjistan voyez **Géorgie**.
Gourgan, fleuve, 262.
Grigorieff, sa traduction russe de l'Histoire des Mogols extraite du Khoulasset-oul-akhbar de Khoudémir citée: 87 (4), 143 (3), 160 (1), 185 (3) et passim.
Guendoum-Kân, village (kend), 306, 340.
Guerdène-Khâst, 243.
Guerm-Roud, 175.
Guilan, 42, 128.

H.

Habach-Sultan, fils de Arab-Mohammed-Khan, 298, 300—311, 315, 318, 319.
Habiné (?), fils de Toulèk-Timour, descendant de Schéïbân-Khan, 187.
Habib es-siar, ouvrage de Khondémir, cité: 51 (1), 61 (4), 87 (3).
Hadji-Bi, gouverneur de Samarcande, 281.
Hadji-Guirèï, fils de Ghiyâs-oud-dine-Khan, descendant de Schéïbân-Khan, 187.
Hadji-Mirèk-Châh, mounchi, auteur d'un chronogramme, 339 (1).
Hâdji-Mohammed-Sultan, fils d'Aghataï-Khan, 243, 250, 255, 270.
Hâdji-Mohammed-Khan ou **Hâdjim-Khan**, fils d'Aghataï-Khan, 189, 240, 243, 245, 246, 250—254, 259, 265, 266, 271—277, 280—294, 313.
Hâdji-Qountâs, 275.
Hadji-Touli, fils d'Arab-Châh, 194.
Hâdjim-Khan voyez **Hadji-Mohammed-Khan**.
Hafiz le Qounqrât, 244.
Hafiz-Tanisch, auteur de l'Abdoullâh-Nâméh, 193 (3).
Hagli-Pèhlèvan, 253.
Hakal, fils de Turk 9.
Ham, 8.

Hamadan, 332.
Hambaqaï-Qâân, 67, 76.
Hammer, son Histoire de la Horde d'or, citée, 91 (2), 185 (3) et passim.
Hamza, prince de Hissar, 239.
Hamza-Sultan, fils de Poulâd-Sultan, 267, 280, 285, 287—289.
Hassan-Khodjâ, Naqib, 281.
Hassan-Hadji, 112—113.
Hassan-Oghlân, surnommé Itchkili-Hassan, fils de Habiné, 187.
Hassan-Qouli-Khan, fils d'Aboulèk-Khan, 217—220, 297.
Hâtchine, femme d'Okédaï-Khan, 152.
Hèrâssanli, fils d'un des six fils d'Oghoüz-Khan, 28.
Hèrât, 126, 135—138, 149, 207—208, 298.
Hèzâr-Asb, ville du Kharezm, 209, 214, 215, 220, 239, 242, 243, 246, 251, 253, 260, 269, 272, 273, 277, 278, 282, 287—289, 290, 293, 294, 303, 305, 307, 308, 321, 329, 330, 339, 340, 344, 349, 351, 356.
Hèzarès, 163.
Hibèt-Oullâh, surnom de Chéis, 7.
Hissar, 239—240.
Histoire d'Abdoullâh-Khan voyez **Abd-oullah-Nâméh.**
Holagou-Khan, fils de Touli-Khân, 34—35, 153, 155, 156, 173—176.
Houlagou voyez **Holagou.**
Housching, 22.
Hussèïn-Hâdji, 303—304.

I.

Iavan, 8 (1).
Ibâdoullâh-Sultan, fils de Suïunitch-Mohammed 282, 294.
Ibâï, fils de Ouz-Timour, descendant du Djoudji-Khan, 188.
Ibâq-Khan, 186.
Ibir et **Sibir**, 42.
Ibrâhim-Oghlân, fils de Foulâd, 192, 194.
Ich voyez **Isch-Mohammed.**
Ichim, 304.
Ichim-Bi, 281.
Ichim-Khan, 328, 329.
Id-Gâh, à Boukhara, 110.
Idikèï le Manghout, 170—172.
Idi-Qout, titre des rois des Ouïghours, 40—41, 93—94, 108.
Ikder, 27—28.
Ikder-Tchâouldour, tribu turcomane 224.
Ikhtiârond-dine, le Turcoman, 133.
Ikhtyâr-ed-dine, fort d', 201.
Ikirâs, fils de Qoubaï-Chirè, 53.
Ikirâs, tribu, 53.
Iktchi-Qoumi, 307.
Il de Djoudji, 184.
Il d'Uzbek, 184.
Il-Arslân, Khârezm-Châh, 50 (1).
Il-Khan, 12, 29—32, 52.
Il-Khodja, 160—161 (1), 164.
Ilâl, forteresse, 127—128.
Ilbâk, fils de Koulouk-Ming-Timour-Khan, 191.
Ilbars-Khan, fils de Berkè-Sultan, 207, 211—218, 230, 236, 268, 271 (1), 296, 298.
Ilbars-Sultan, fils de Arab-Mohammed-Khan, 298—301, 303—311, 315, 318.
Ildjiguèdaï-Khan, fils de Devâch-Khan, descendant de Djaghataï, 160 (1).
Ildourkine, tribu, 58, 85.
Ilèk, rivière, 191.
Ilias-Khodja, fils de Touqlouq-Timour-Khan, descendant de Djaghataï-Khan, 160—161 (1), 163, 166, 169.
Ilik-Khan ou **Ilik le Turcoman**, 49—50.
Il-Iltèrer, titre du roi des On-Ouïghours, 40.
Iltchè-Khan, fils de Toutouk, 9, 75, 314.
Iltchidaï-Noyân ou **Iltchiktâi-Noyân**, 137, 145, 162.
Imam-Qouli-Khan, 293, 317—319, 329, 338—339.
Imèr, fils de Tâgh-Khan, 27—28.
Imil, 49, 152.
Imir, tribu turcomane 285.

Inâltchiq voyez **Ghaïr-Khan.**
Inde, 8, 18 (1), 146.
Indi-Bâï, de la tribu des Ouïghours, 269.
Indiens, 17, 18.
Indoustan, 3, 18, 19, 37, 125, 274.
Iraïdji (-Irândji), 188 (2).
Irân, 2, 3, 8, 21, 22, 34, 70, 104, 138, 146, 149, 171, 173, 174, 175, 182, 184.
Irândji, fils d'Abou-Saïd, 188.
Irântchi voyez **Irândji.**
Irâq, 22, 42, 126, 131, 132, 212, 264, 282, 285, 288, 293, 331, 332, 334.
Irâq-Adjèmi, 22.
Irâq-Arabi, 22.
Irâqs (les deux), 137.
Irder, mont, 349.
Irghiz Sâouq, rivière, 191.
Irqil-Khodja, 25—26.
Irsâri, tribu turcomane, 220, 222, 286, 290.
Irèkine, tribu, 68.
Irtiche, rivière, 41, 93.
Isch, fils de Boudjougha-Khan, 246.
Isch-Doust, fils de Boudjougha-Khan, 228, 253 (1).
Isch-Mohammed, fils de Boudjougha-Khan, 218, 228, 246, 251, 252, 273.
Isfendiâr-Sultan, fils d'Arab-Mohammed-Khan, 282, 291, 294, 303—307, 309, 310, 311.
Isfendiâr-Khan, le même, 298, 308, 311, 312, 315, 318, 319—321, 323, 324, 326—327, 329, 331, 338—340.
Iskender (Alexandre le grand), 48.
Iskender, fils de Aly-Sultan, 265.
Iskender, fils de Toqtamich-Khan, 187.
Iskender-Khan, fils de Djâni-Bèk, 193, 206.
Ism-Mahmoud-Atâ, 274.
Ismaïl-Bek, le Manghout, 246.
Ismaïl voyez **Châh-Ismaïl.**
Ispahan, 332, 335.
Israfil, 5.
Issèn-Bougha-Khan, 159, 165, 166, 170.
Issigh-Koul, lac, 9, 37.
Istidârè, 128.
It-Barâq, 18 (2).
It-Barâq-Khan, 18, 19.
Itchène voyez **Orda.**
Itchkili-Hassan, surnom de Hassan-Oghlân, descendant de Schèïbân-Khan, 187.
Itik ou **Aïtik** ou **Aï-Bek?** fils de Djâni-Bek-Khan, 188.
Itil, fleuve (Volga), 8, 19, 37, 70.
Izraïl, 5, 6, 7.

K.

Kâba, 5.
Kaboud-Djâmè, 261.
Kaboul, 20, 122.
Kafa, 182.
Kâr-Tagh, (Olough-Tagh), montagne, 12.
Kaschghar, 3, 87 (1), 157, 163, 165, 166, 168, 170.
Kassimoff, ville de Russie, 309 (1).
Kât, ville du Kharezm, 115, 215, 220, 245, 246, 247, 251, 253, 260, 274, 282, 287, 293, 294, 305, 306, 308, 315, 317, 319, 331, 346.
Kèbek, (Kibak, Keupek?) descendant de Djaghataï, 160 (1); v. **Keubek-Khan.**
Kèïkhaïtou-Khan, aussi: **Guïkhatou-Khan,** 173, 176.
Kèïoumers, 9, 22.
Keiqoum ou **Kiqoum,** tribu, 69.
Kèlek voyez **Kilk.**
Kèlourân, 153.
Kèm-Kèmdjout, tribu, 43.
Kendou-Tchinè, fils de Tcharqa-Linqoum, 68.
Kènè, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Kèraïli, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Kèraïlou, 261.
Kèrâïtes, tribu 47 (origine et signification du nom), 55, 57, 79—86, 88.
Kèrîm-Birdi, descendant de Toqaï-Timour, 187.

Kermân, 124, (montagnes du K.) 146.
Kèrèmoutchine, tribu, 46.
Kerminè, 199, 200, 353.
Kéroulan, fleuve, 143 (1).
Kètèk, 167.
Keubèk-Khan, 159.
Khadjioun, 72 (1).
Khadjout, tribu, 76.
Khalâ, fleuve, 84 (1).
Khaïkanèk, canald, 324.
Khalâdj-Qai-Atch, tribu, 22.
Khan-Bâliq, capitale du Khitaï, 96—98.
Khan-Mélik, 122—124.
Khan-Mirzâ (?), 348.
Khan-Qâh, et **Khâneqâh**, ville du Kharezm, 287—289, 327.
Khara-Djang, 18 (1).
Khara-Khataï, 18 (1).
Kharandar (dans le texte قارن دز), forteresse, 126—128.
Khâresm, 2, 4.
Kharezm, 117 sq., 139, 157, 346, 351, 357.
Kharezmchâh-Sultan, fils d'Arab-Mohammed-Khan, 298, 308.
Kharkerd, dans le Khorassan, 260.
Khâst-Minaresi, 307, 312, 321.
Khataï, 11, 17, 18 (1); voyez **Khitaï**.
Khazar, fils de Japhet, 8.
Khitaï, 18, 44, 47—49, 61, 94 et sq., 147, 148, 149, 155, 156, 164, 179 voyez aussi **Khataï**.
Khiva ou **Khivâq**, ville du Kharezm, 214—215, 220, 225, 239, 241, 242, 246, 251—254, 267, 269, 272, 273, 275, 277—279, 285, 287—289, 293—298, 300, 302—308, 315, 318—327, 330, 331, 339, 340, 343, 345—348, 349, 350, 351, 353, 356, 357.
Khizir-Khodja, fils de Touqlouq-Timour, descendant de Djaghataï, 170.
Khodja-Hassan-Nissari, auteur d'un chronogramme, 225 (1).
Khodja-Kouli (le lac du Khodja), 296.
Khodja-Mohammed, fils d'Aboul-Khaïr-Khan, nommé Khodjou'am-Tintèk (l'idiot), 193, 206.
Khodja-Yahyâ-Mervârid, auteur d'un chronogramme, 208 (1).
Khodjam-Birdè-Atâliq, 353, 355.
Khodjam-Qouli, qouchbègui, 278, 279, 288—289.
Khodjend, ville sur le Syr, 108, 114, 116.
Khodjend, ville de Khorassân, 246, 264.
Khorassan, 42, 120—121, 130, 173, 175, 198, 199, 208—210, 212, 215, 218, 220, 229, 233, 246, 257, 258, 260, 264—267; 273, 277, 280, 284, 288, 299, 301, 304, 331, 334.
Khorassan-Salouris voyez **Salours**.
Khori Soubadjou, 86 (1).
Khosraw-Sultan, descendant d'Ilbars-Khan, 296—297.
Khoudaï-Birdi ou **Richaw-Khoudaï-Birdi**, 231—232.
Khoudaï-Nazar, 266.
Khoudaï-Qouli, 266.
Khoulân-Khatoun, deuxième femme de Tchinguiz-Khan, d'après Réchid-eddine, 100 (5).
Khoulasset-oul-Akhbar, ouvrage de Khondémir, cité 143 (3), 181 (1).
Khoumâr-Tekine, 37, 118.
Khounkâr, titre du sultan de Constantinople, 227.
Kildich, fils de Hâdji-Guireï, 187.
Kilk ou **Kèlek**, surnom de Mangou-Timour, 182 (3).
Kilkit, fils de Minglik Itchiguè, 56—57.
Kilkit ou **Kiloukit**, tribu, 56, 57.
Kimari, fils de Yafeth, 8.
Kinkit, tribu, 58.
Kitchik-Tâgh, montagne, 12.
Koudjak-Khan, fils de Devâch-Khan, descendant de Djaghataï, 160 (1).
Koubouk, fils de Toqtamisch-Khan, 187.
Koudjlouk ou **Koutchlouk**, fils de Tayang-Khan, 47, 90, 92, 93, 99, 102, 106, 109.
Koudjou, fils d'Okèdaï-Khan, 152.
Koufine, ville, 199, 200.

Kouï-sou, veuve de Tayaug-Khân 100.
Kouk-Khan, bek de Tchinguiz-Kh., 109.
Kouk-Khan, fils d'Oghouz-Khan, 23, 27.
Kouk-Mourân, fleuve, 45.
Kouk-Sèraï, 112.
Koukerdlik, 351—352.
Koukdjè ou **Kouktchè**, surnommé Tangrining-bouti, fils de Minglik-Itchiguè, 56, 88.
Koukli, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Koul-Erkine ou **Koul-Irkine**, titre du roi des Touqouz-Ouïghours, 40.
Koul-Maghian (dans la province de Samarcande), 293.
Kouldâleng voyez **Doudji-Taïchi.**
Koulegân, fille de Tch.-Kh., 101 (2).
Koulouk-Ming-Timour ou **Ming-Timour**, 191.
Koun-Khan, fils de Oghouz-Khan, 22, 24—28.
Koun-Taghâr-Bèhâdour, le Qoungrât, 243.
Koundjè-Khan, fils de Douï-Tchètchène, 159, 162.
Koundjèk ou **Koundjouk**, fils de Douï-Tchètchène, 160.
Koundjèk- ou **Koundjouk-Oghlân.** fils de Sâritcha, 187.
Koundjou, fille de l'Altan-Khan et femme de Tchinguiz-Khan, 100.
Kounè, petit-fils de Oghouz-Khan, 28.
Kounich, endroit où habitaient des Turcomans, 254.
Kour-Khan, fils de Moghol-Khan, 12, 14, 15.
Kourdich, 231, 286, 288, 352.
Kourel, **Kral?** ou **Korol?** (= la Pologne), 180, 189, 190, 191.
Kourène, mont, 286, 291.
Kourdes, 146.
Kourdistan, 146.
Kourgouz, un Ouïghour, 42.
Kourlaout ou **Kourlout**, tribu mogole, 60.
Kourlout, tribu, 54 (3).
Kourouk-Kend, 282.
Koustèmaï, tribu mogole, 46—47.
Koutân, fils d'Okèdâï-Khân, 152.
Koutchkoundji-Khan, 280—210 (1).
Koutchouk, fils de Toqtamisch-Khan, 187.
Koutchouk-Mirzâ, 289—290.
Koutchoum-Khan, 186, 189.
Kouyouk, fils de Okèdaï-Qâân, 148.
Kouyouk-Khan, 152—154, 173, 180.
Koyouk-Khan, fils de Dib-Baqoui-Khan, 10, 75, 314.
Kouz-Khan, 12, 14.
Kuïuk, forteresse, 323.

L.

Laïnâ, tribu des Turcomans, 257.
Lâlâ, petit-fils de Oghouz-Khan, 28.
Lamech voyez **Lamek.**
Lamèk, 7, 75, 314.
Louli-Betché, fils de la courtisane ou Nour-Mohammed, 282 et 283 (1).
Lucifer, voyez **Eblis.**

M.

Madaï, 8 (1).
Madjar, fils de Scheïbân-Khan, 191.
Madjâr, fils de Toqtâ-Bègui, 92.
Madjars, peuple, 19, 140, 180, 189.
Madjdèddine de Baghdâd, 107.
Maghz, village, 334—336.
Magog, 8 (1).
Mahmoud, fils d'Abou-Saïd, fils de Barâq-Khan, 188.
Mahmoud de Kharezm, un des trois ambassadeurs de Tchinguiz-Khan à Sultan-Mohammed, 105.
Mahmoud-Khan, fils de Souïourghâtmich-Khan, 162—165.
Mahmoud-Soubouktèguine, le sultan, 138.
Mahmoud-Sultan, fils de Aghâtâï-Khan, 250, 253, 266, 271—273, ses fils et petits-fils 280, 283.
Mahmoud-Sultan, fils de Châh-Boudâq-Sultan, 192.

Mahmoud-Sultan, fils de Avânèch-Khân, nommé **Sâri-Mahmoud-Sultan** et Mahmoud-Tintèk (l'idiot), 228, 240, 247, 248, 260.
Mahmoud-Ylvâdj, 102, 103, 148.
Mahmoudèk-Khan, descendant de Schéïbân-Khan, 186.
Malaï-khan-zâdè, fille de Qoudjâsch-Mirzâ et femme de Berkè-Sultan, 202, 206.
Manghichlâq, 215, 216, 220, 275, 294, 310, 319, 323, 325, 337, 338.
Manghichlâq-Sultan, fils de Djavâq-Sultan, 188.
Manghit ou **Manghout** ou **Manqout**, tribu, 76, 83, 141, 228, 229, 246, 286, 289, 311.
Mangou, fils de Touli-Khan ou **Mangou-Qâân**, 148, 153—155, 173, 180—181.
Mangou-Timour, fils de Holâgou, 175.
Mangou-Timour-Khan, fils de Touqâï-Timour, 181—183.
Manqout voyez **Manghit.**
Marghouz-Khan, 47, 81.
Marv, 51, 130—135, 208, 255—260, 276, 283, 293.
Marv-i-Châh-Djehân, 255.
Massoud-Kouhistâni, auteur du Tarikh-i Aboul-Khaïr-Khâni, cité 87 (3).
Mathusalem voyez **Matouchalekh.**
Matla-èssadèïn, ouvrage historique d'Abdourrezâk es-Samarcandi, cité 198.
Matouchalekh, 7, 75, 314.
Maulânâ Mohammed-Badakhschâni, auteur de chronogrammes, 203 (2), 208—209 (1).
Maulânâ Mir Aly-Katib, auteur d'un chronogramme, 225 (1).
Mâvèrân-nahr (Transoxiane), 3, 22, 37, 41, 42, 70, 120, 137, 157—166, 168, 171, 186, 188, 189, 192, 197—200, 207, 244—245, 254, 275, 291, 311, 317, 357.
Mâw-Bâligh (yâman qal'aou-mauvaise forteresse) 122.
Mâzendèrân, 42, 127, 132, 175, 198, 221, 230.
Mechhèd, 255, 258, 333, 336.
Mecque, 6, 139, 308.
Mehdi-Sultan, 239.
Mèhinè, 216, 220.
Mèhine, 337.
Mekrân, 136.
Mekrine, rivière, 60.
Mekrine ou **Nekrine**, tribu, 42.
Mekrine-Bayâout, 60.
Mekrites voyez **Merkites.**
Mèlik-Abou-Bekr, 136—137.
Mèlik-Achraf, fils de Timour-Tâsch, 176—177, 184—185.
Mèlik-Chams-Ouddine-Mohammed, 136.
Mèlik-Moubârizoud-dine, 137.
Mengguètou-Qiân, 71 (5).
Merdé, petit-fils d'Oghouz-Khan, 28.
Merguène, fils de Scheïbân-Khan, 191.
Merguène-Taïchi, 349—350.
Merkites, tribu, 53, 76, 78, 89, 91, 99, 100, 151, 178.
Michel voyez **Mikhaïl.**
Mihlâïl, 6, 7, 75, 314.
Mihr-Bânou-Khânim, mère de l'auteur, 298, 315.
Mikhaïl, 5.
Mikhaïl Féodorowitch, le Tsar, 309 (1).
Ming, fils de Yâfeth, 8.
Ming-Timour, fils de Bâdâqoul, ou **Ming-Timour-Khan**, aussi nommé **Koulouk-Ming-Timour**, 191, 192, 313.
Mingân Béhâdour, 98.
Mingli Guirèï-Khan, 187.
Mingli ou **Mingli-Khan**, fils de Yoldouz-Khan, 28—29.
Mingli-Khâtoun, 166.
Mingli Khodja, fils de Timour-Tâsch-Khan ou **Mingli Khodja-Khan**, 64, 74, 314.
Minglik-Itchiguè (le père Minglik), 56, 77, 82, 88.
Minglisch-Bilè-Dourmân, 282, 288.
Mingou-tâï, 40.
Mingrâq, endroit, 152.
Mingtâï, darougha, 136—137.

Minkessâr-Noyân, 154.
Mir Mohammed Mounschi, auteur d'un chronogramme 225 (1).
Mirzâ-Mohammed Tchouki, Timouride, voyez **Mohammed-Tchouki-Mirzâ.**
Mirzâ-Sultan-Husseïn, 198.
Misser, (dans le texte Mir), fils de Qounqlout, 54.
Missouloun, femme de Tchinguiz-Khan, 100.
Mizdehqân, forteresse, 301.
Mobârek-Chah, fils de Qâra-Holagou, 160 (1).
Moghol-Hâdjib, bek de Tchinguiz-Khan, 118.
Mogol=**Moung-Ol**, 12.
Mogol-Khan ou **Moghoul-Khan**, 3, 5, 10, 11, 12, 75, 314.
Mogolie, Mongolie, 3, 17, 21, 35, 38, 39, 47, 73, 88, 165, 166.
Mogolistan, 145, 165.
Mogols, tribu, 11, 12, 13, 19, 29, 30, 33, 34, 35, 42, 43, 46, 49, 52—186.
Mohammed Moustafâ, 1.
Mohammed-Bâqi-Bi, divân-bègui d'Abdoullâh-Khan, 281.
Mohammed-Emine-Sultan, fils de Mahmoud-Sultan, 266.
Mohammed-Ghâzi ou **Mohammed-Ghâzi-Sultan**, fils d'Ilbârs-Khan, 217, 230, 231, 233—235.
Mohammed-Housseïn-Bèk, 321—324.
Mohammed-Ibrahim-Sultan, fils de Hâdji-Mohammed-Khân, 275, 276, 280, 282.
Mohammed-Khan, fils de Poulâd, descendant de Djaghataï, 160 (1).
Mohammed-Khan, fils de Yal-Qoutlouq, 175.
Mohammed-Khân-Schèïbâni, fils de Châh-Boudâq-Sultan, nommé aussi **Mohammed-Châh-Bakht** ou **Châh-Bakht-Khan** ou **Châh-Bakht-Schèïbâni-Khân**, 188, 192, 203—209.
Mohammed-Khan, fils de Hassan-Oghlân, descendant de Schèïbân-Khan, 187.
Mohammed-Qouli-Bèk, le Circassien 336.
Mohammed-Qouli-Sultan, fils de Hâdji-Mohammed-Khan, 285, 289—290.
Mohammed-Salih, auteur d'un chronogramme, 225—226 (1).
Mohammed-Sultan, fils de Mahmoud-Sultan, 266, 267, 283.
Mohammed-Sultan, fils de Timour-Sultan, 267, 283.
Mohammed-Tchouki-Mirzâ ou **Mohammed-Tchouki**, 197—201.
Mollâ-Châh-Aly, 335—336.
Molla-Mouhtacham, auteur d'un chronogramme, 226—227 (1).
Mollâ-Sèkèki, 157.
Molqâ, 123.
Moscou (Moskav), 190.
Mosoch, 8 (1).
Mossoul, 8.
Moudji, fils de Djaghatâï-Khan, 158.
Moudjir-oul-Moulk, 130—134.
Mouga-Oghoul, fils de Touli-Khân, 152.
Mouhiouddine, qadhi de Berda, 177, 184.
Moulâhidè, 173.
Moulouk-i-Tévâïf (Rois des Tribus), 22, 165.
Moung-Ol, signification, 12.
Mounga, 205.
Mounguè-Timour, fils de Bâdâ-Qoul, 186.
Moungdaï, fils de Bartân-Khan, 71.
Moungha-Khatoun, femme d'Okèdaï, 152.
Mounouloun, femme de Doutouminine-Khan, 61—62.
Mourgh-Ab, 256.
Mourqadoukou-Tchinè, 76.
Mourtazâ-Khan, fils d'Ibaq-Khan.
Mourti, (chez les Mogols — père à la sixième génération) 74.
Moussâ, fils d'Aly ou **Moussâ-Khan**, 175.
Moussâ-Beï, le Manghit, 201—202.
Moutassam, le Khaliphe, 173.
Moutougan ou **Moutoukan**, fils ainé de Djaghataï-Khan, 122 (1), 158—159.

N.

Nadir-Mohammed-Khan, de la dynastie des Djanides d'Astrakhan, 188 et ibid. (1), 339 et ibid. (1), 340, 349 (1), 353.
Nadjmoud-dine Koubrâ voyez **Cheïkh-Nedjm-oud-dine Koubrâ.**
Nâïmân, tribu, 47, 80, 81, 86, 88, 89—91, 99, 191, 195, 196, 251, 252, 255, 265, 291, 296, 298, 304, 305, 311, 321.
Nakhschèb, ville, 120.
Nakhitchèvân, ville, 129, 175.
Namâz-Gâh, porte de, à Boukhârâ, 356.
Namâz-Gâh, porte de, à Samarcande, 117.
Nâssirouddine, vizir de Sultan-Mohammed Kharezm-Châh, 129.
Nassirouddine-Aboul-Abbâs, le Khaliphe, 102, 107—108.
Nâtchine, fils de Touqtâ, 66 (4).
Nau-Khâst, 273.
Nauker, ce mot expliqué, 18 (3).
Naurouz-Ahmed-Khan ou **Berâq-Khan**, 238 (1).
Nazar-Khodja de Bâqirghân, 309—310.
Nékrine ou **Mékrine**, tribu, 42.
Nèmisch (Allemagne), 180, 189.
Nerzèm, endroit, 353.
Nèssâï, dans le Tâgh-Bouyon, 134, 220, 226, 246, 250, 254, 260, 265, 274, 276, 293, 318.
Nichâbour, 126, 127, 135.
Nigoun-Oussoun, 86, (2).
Nigoun Taïscha, 71 (6).
Nikbi, descendant de Djaghataï, 160 (1).
Nikitchkè, 220.
Nikoudèris, les, tribu, 163.
Nimân-Kèhrè, endroit où Tchinguiz-Khan fut proclamé khan, 87.
Ninkiassou, 148 (1).
Niqthâr, fils de Djondji-Bougha, 191.
Niroun, descendants des trois fils d'Alanqouâ, 52, 66, 68.
Nizâmoud-dine Aboul-Mèâli, le Kâtib, 126—127.
Noé voyez **Nouh.**
Nokouz, fils d'un frère cadet d'Il-Khan, 31—32, 44, 52, 63.
Nokouzes, les, descendants de Nokouz, 33.
Noukouz ou **Tchinis**, 68.
Nouh, le Prophète Noé, 7, 8, 10, 75, 314.
Nounâsch-Khânim, 237.
Nour, ville du Mavèrân-nahr, 109.
Nour-Devlèt-Khan, fils de Hâdji-Guiréï, 187.
Nour-Mohammed ou **Nour-Mohammed-Khan** ou **Nouroum-Khan**, fils de Aboul-Khan, 258—260, 276 (1) et (2), 291.
Noussret-Couh, forteresse, 121 (1).
Noutâqine, fils de Tchâqsou et petit-fils de Toumènè-Khan, 68.

O.

Obèïd-Oullâh-Khan ou **Obèïd-Khan**, fils de Mahmoud-Sultan, 225, 238—245, 255, 272.
Oghlâns, tribu, 242.
Oghourtcha, 221.
Oghouz-Khan, fils de Qarâ-Khan, 13—27, 37, 43, 75, 314.
Ohsson, d', son Histoire des Mongols citée, 35 (1), 39 (4), 49 (2—3), 87 (3) et passim.
Oimaqout, 54 (3).
Okèdaï-Khan ou **Okèdaï-Qaân**, fils de Tchinguiz-Khan, 3, 42, 101 (Okèdaï signifie «grand»), 108, 111, 112. 117—119, 138, 140—142, 145—152, 157, 160, 162, 173, 179, 190.
Okine Barghâq, fils de Qaboul-Khan, 71.
Oklân, tribu, 60.
Olagtchi, c. à. d.
Olaqitch, fils de Batou-Khan, 180 et ibid (1).
Oldjaïtou-Khan, fils d'Arghoun-Khan, 174, 175 (1).
Ologh-Ariq, grand canal, qui va à Khivaq, (le Palwan-Atâ d'aujourd'hui?), 340—341.

Olough-Bèk, 197 (4).
Olough-Tâgh, montagne, 12.
Olough-Tubè, 237, Turcomans d'Oloug-Tubè, 254.
Olouktchine-Tchinè, 68.
Oloun ou **Oloun-Ekè** ou **Oloun-Foudjine**, mère de Tchinguiz-Khan, 53—54, 77.
Olqnout, fils de Qoubaï-Chiré, 53.
Olqnout, ourouq des, 54.
Omar, qâdhi de Vézir, 209.
Omar-Ghâzi-Sultan, fils de Sultan-Ghâzi-Sultan, 237—239.
On-Ouïghour (Ouïghours des dix), 39—40.
Onan, 143 (1).
One-Mourân, fleuve, 45.
Ong, signifie «roi du pays» 47, 81 (3).
Ong-Khan, 47, 55, 57, 79—86. 90, 178.
Ongou (muraille), 48.
Ongout, 48.
Onon, fleuve, 61.
Oqli, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Oqli, tribu, 28, 262.
Oqli-Kouklang, tribu, 261, 272.
Oqtchou-Tèbè, 349—350.
Or, rivière, 191.
Orda, surnommé **Itchène**, fils de Djoudji, 179, 190.
Ordou-Khan, fils d'Atsiz-Khan, 11.
Ormâout ou **Ourmâout** ou **Oïmâout**, tribu, 54, 56 (2) et (3).
Orouk-Timour, fils de Bougha-Timour, 160.
Otrar, ville sur l'Aris, à son embouchure dans le Syr, 108, 109, 111, 112.
Oudadji, 181 (1).
Oudour-Bayân, fils de Touménè-Khan, 60 (2), 69.
Ouïchane ou **Ouïchoun**, tribu, 58.
Ouïchines, tribu, 100 (3).
Ouïchoun-Bâqli-Mirza, 296.
Ouïghouristan, 165, 166, 168.
Ouïghours, tribu des, 16, 25, 37, 39, 40, 41, 42, 93, 94, 108, 157, 195, 214, 251, 252, 269, 297, 300, 304, 311, 320, 321.
Ouïrâtes, tribu, 45—46, 60, 89, 93, 152, 173—175.
Oukar-Qildjaw, 123, 124.
Ouloug-Tag, 92 (1) voyez **Olough-Tagh**.
Oural voyez **Yâïq**.
Ourou- ou **Our-Dervâzessi**, une des portes de la ville de Vézir, 270 et ibid. (1).
Ourassout, tribu, 46.
Ouraz-Sultan, fils de Schamaï-Sultan, 186.
Ouraz-Timour, fils de Toqaï-Timour, 182.
Ourguendj voyez **Urguendj**.
Ourker (qui agit bien), fils de Tâgh-Khan, 27—28.
Ouriâout, 54 (2).
Ourmanqout, tribu, 43—44.
Ourmâout voyez **Ormâout**.
Ourous, les, ou Russes, 19, 140, 179, 186, 189, 290, 294 (Qazâqs de l'Oural), 295, 312, 313.
Ourous-Khan, 171, 187.
Ourous One-Bègui, chef turcoman, 344.
Ourouyoutes Merkites, 53 (1).
Ouschâr, fils de Yoldouz-Khan, 27.
Ousqounlouq-Tikrime, montagne dans la Mogolie 39; voyez aussi
أشقونلوق تنكريم
Oussek, fils d'Abou-Saïd, descendant de Toqaï-Timour, 188.
Ouz-Khan, fils de Moghol-Khan, 12, 14.
Ouz-Timour, fils de Hâdji-Guirèï, 187.
Ouz-Timour, fils de Toqâï-Timour, 187.
Oxus (Amou-Dèria), 11 (2).

P.

Pèhlèvân-Qouli-Sultan, fils de Poulâd-Sultan, 267, 280, 285.
Pèhlèvân-Qouli-Sultan, fils de Sofiân-Khan, 225, 246 et ibid (1).
Pékin ou **Péking**, 96 (1).
Perse, 3, 9.
Pich-Gâh, 221, 241, 274, 286, 299.
Pil-Kouprouki, 226.
Porte de Mirzâ, à Urguendj, 313.

Poulâd, fils de Aqhâtâï-Khan, aussi **Poulâd-Sultan**, 250, 254, 266—269, 273—274, 277—280, 282, 283 et ibid (2), 285 et (1), 286.
Poulâd, fils de Koundjèk, 160, 162.
Poulâd-Bèk ou **Poulâd Tchingsang Bèhâdour**, 35.

Q.

Qâân, c. à d. **Okèdaï-Qaan**, 111 (1).
Qabâ-Noyân, roi des Qounqrâts, 157.
Qabânâq, 273.
Qabli, rivière, 106.
Qaboul-Khan, fils de Toumènè-Khan, 52, 68—71, 73.
Qaboul-Sultan, fils de Dourdji, 161, 162.
Qàchine voyez **Qâschine.**
Qadân-Bèhâdour, fils de Qaboul-Khan, 70.
Qadân-Taïchi, fils de Hambaqaï-Qâân, 67.
Qadâq, fils de Schèïban-Khan, 191.
Qadâqi, fils de Djaghataï-Khan, 158, (2).
Qâdir-Birdi, fils de Toqtamisch-Khan, 187.
Qâdir-Birdi-Sultan, fils de Timour-Sultan, 267, 277 (2), 283.
Qâdjouli, fils de Touméné-Khan, 68.
Qadqân-Oghlân, 116.
Qâhir-Khodja, 345.
Qaïdou-Khan, fils de Doutouminine-Khan, 61, 62, 67, 68, 74, 76, 314.
Qaïdou-Khan, fils de Qâchine, 162.
Qaïnân (Qinân), 6, 75, 314.
Qâl ou **Qâl-Khan**, fils d'Aminèk-Khan, 218, 223, 235, 239, 244—246, 251 (ses fils), 254, 272.
Qâl-Atch ou **Khalâdj**, tribu, 21—22, 37, 87.
Qalânitch, 273.
Qâli, fils de Koun-Khan, 27; **Qâli** signifie «fort» 28.
Qâlimâdjou-Khan, fils de Sam-Sawdji, 64, 74.
Qalmouqs, pays des, 36.
Qalmouqs, 296, 298, 322—326, 337, 338, 346—350, 357.
Qamâdj, rivière, 106; chez d'Ohsson: Caïmitch, ibid. (1).
Qamâq, endroit, 152.
Qamaroud-dine le **Doughlât**, 169—170.
Qamisch-Khâtoun, femme de Kouyouk-Khan, 152.
Qanbar, fils d'Abou-Saïd, 188.
Qandahâr, ville, 334.
Qaniq, fils de Tinguiz-Khan, 27.
Qânqli, inventeur des chariots, 17.
Qanqli, tribu, 17, 37—38, 50, 124.
Qârâ-Bâgh, 183.
Qârâ-Boukaoul, le Turcoman, 254.
Qarâ-Holagou, 158.
Qarâ-Khân, fils de Moghol-Khan, 12, 13, 14, 15, 16, 75, 314.
Qarâ-Khitâï, 17, 49—51, 93, 94, 97—99, 102.
Qarâ-Koul, ville et district de la Boukharie, 351—353.
Qarâ-Mourân, rivière, 147.
Qarâ-Ouighour-Touqaï, 312.
Qarâ-Ouïli, fils de Koun-Khan, 27, 28.
Qara-Oussoun, fleuve, 45.
Qarâ-Qoum, 12, 191.
Qarâ-Qouroum, 47, 148, 155, 156, 179.
Qarâ-sou, rivière au nord de Michèd, 255. 258.
Qaradja-Hadjib, 111.
Qarandar (dans le texte **Qarandiz** قرندز), forteresse, 126—128.
Qarânout, fils de Tousboudâï, 54.
Qarânout, tribu, 54.
Qarâqasti ou **Qaraqti**, 345.
Qarâtchâr, fils d'Okèdaï-Qâân, 152.
Qaratchis, 196 (1).
Qarâtchiq, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Qârchi, ville du Mâvèrân-nahr, 161.
Qâri Kitchit, endroit, 221.
Qarliq, tribu, 20, 37, 38, 108, 191.
Qarqiche, roi des Naïmans, 47.
Qârqine, fils de Yoldouz-Khan, 27.
Qâschine, fils de Okèdâï-Qâân, 152 162.

Qâschine le Tanghoute, 91 (1), 99, 152.
Qassar signifie «bête féroce», 72; voyez **Djoudjï Qassar.**
Qâssim, fils de Abou-Saïd, 188.
Qâssim-Khan, aussi **Qâssim-Sultan,** fils de Khosraw-Sultan, 340, 343, 353.
Qâssim-Sultan, fils de Younous-Sultan, 248, 250, 272.
Qatchoun, fils de Yèssoukeï-Béhâdour, 72.
Qataghine voyez **Bouqoun-Qataghine.**
Qataghine, tribu, 66.
Qazân Sultan-Khan, descendant de Djaghataï, 160 (1), 161.
Qazâqs, 3, 186, 187, 189, 196 (1), 232, 247, 311, 328.
Qazâq Ourous, 312.
Qazghan, l'émir, de la tribu de Tousèb, 161—162.
Qâz-ghourt, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Qazuine, ville de la Perse, 34, 127, 254, 255, 284, 285, 290.
Qiân, fils d'Il-Khan, 31—33, 52—53.
Qiân, les fils de, 63.
Qiât, descendants de Qiân, 32, 76.
Qiât, descendants de Qaboul-Khan, 52, 71.
Qichliq, le Kilkit, 57.
——, tribu, 57.
Qilidj-Qara, de la tribu des Qâl-Atch, 87.
Qiptchâq, 18, 19.
Qiptchâqs, tribu, 19, 37, 70, 129, 130, 140.
Qir (l'Oust-ourt), 236, 239; voyez aussi **Beyât-Qiri, Qirân-Qiri.**
Qirân-Qiri, 301.
Qirghiz, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28, 43.
——, tribu, 29, 43, 44, 46, 49, 92, 93.
Qirghiz-Bek-Bâqli-Béhâdour, 296.
Qiriltouq, surnom de Barghoutaï, fils d'Aral, 67.
Qirniq, fils de Yoldouz-Khan, 27.
Qitchi-Merguène, fils de Timâdj, 58, 63, 74, 314
Qitchou-Merguène, 58 (4).
Qizil-Ayâq, tribu turcomane, 337.
Qizil-Bâch (Persans), 211—215, 217, 230, 254, 258, 261—264, 284, 318, 337, 357.
Qizil-Roubât, 240.
Qomar signifie «nez», 54; voyez **Qongqomar.**
Qomâr, fils de, 55.
Qongqomar ancêtre de la tribu de ce nom, 54, 56 (3).
Qongqomar, («grand nez»), tribu, 54—55, 77, 88.
Qong-qotân, 54 (4).
Qongrât, tribu, 53, 60, 70, 84, 157.
Qoubâï-Chirè, descendant de Qiân, 53.
Qoubilâï-Noyân, le Barlâs, 38.
Qoubilâï-Qâân, 153, 155, 156 et ibid. (2), 175.
Qouch-Yâïq (endroit près du fleuve Oural), 294, 312.
Qouchout, tribu qalmouq, 346.
Qouchtchi, tribu, 190.
Qoudaghâï, fils de Bouzaï, 159, 160.
Qoudjâch-Mïrzâ, 201, 202, 206.
Qoudjatour-Bouyouronq, 81 (3).
Qoudjoum-Bouroul, 63, 74, 314.
Qoudou, le Merkite, 99.
Qouï-Maral, fils de Bourté-Tchiné, 63, 74, 314.
Qouïghine ou **Qouïghoun** ou **Qoulghine,** endroit, 250 et ibid. (1), 301.
Qouighoun voyez **Qouighine.**
Qoula, rivière, 84, 85.
Qouldji, voyez **Qouridji.**
Qoulghine voyez **Qouïghine.**
Qoul-Mohammed-Bèï, 265—266.
Qoul-Mohammed, atâliq d'Aboul-Ghâzi-Khan, 320.
Qoultchi-Sultan (aussi **Qouridji-Sultan**), fils de Poulad-Sultan, 267, 279, 283.
Qoulzoum, mer de, 128.
Qoum-Kend, village, 236—237.
Qoum-Qalâ, forteresse, 251, 274, 308.
Qoumi, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.

Qoungqamar voyez **Qongqomar.**
Qounqlout, second fils de Tousboudaï.
Qounqrât, fils de Tchourliq-Merguène, 53.
Qounqrât et **Qonqirât**, tribu, 53, 60, 71, 84, 157, 192 (1).
Qourbân-Aly, l'Ouïghour, 300, nommé aussi **Qourbân-Hâdji**, 304, 320.
Qountchi, fils de Schèïbân-Khan, 191.
Qouri, tribu, 46.
Qouri-Soumâdjou, bek de Tayang-Khan, 86.
Douridji-Sultan, fils de Poulâd-Sultan, voyez **Qoultchi-Sultan.**
Qourlâs, de la famille de Qiân, 63.
Qourlas, fils de Misser ou Mir, ancêtre de l'orouq des Qourlas, 54.
Qourlâs, tribu, 33, 54, 63, 64 (3), 71.
Qourtchâqour, fils de Marghouz, nommé aussi **Qourtchâqour-Bouïrouq**, 47, 81.
Qourtchiq, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Qourtougha, fils de Schèïbân-Khan, 191.
Qout-Tâgh, 39.
Qoutlouq-Bâliq, nom donné à la ville de Zernouq après sa prise par Tchinguiz-Khan, 109.
Qoutlouq-Boughâ, fils de Béhâdour-Khan, 191.
Qoutlouq-Qabâ, de la tribu des Aq-Manghout, 170.
Qoutlouq-Timour-Oghlân, fils de Toumghan, 188.
Qoutlouq-Zèmân, fils de Hâdji-Guirèï, 187.
Qoutoula-Qâân, fils de Qaboul-Khan, 71.
Qoutouqa-Bègui, roi des Ouïrats, 46, 93.
Qoutouqou-Noyân, 98.
Qoutouqtou-Mengou, fils de Qaboul-Khan, 71.
Qoutour-Qildjaw, 124.
Qouyouldâr ou **Qouyouldâr Tchètchènè**, le Manghout, 76, 83.
Qouyourtchiq-Khan, 188.
Quatremère, son Histoire des Mongols de la Perse d'après Réchid-ed-dine citée, 17 (1), 18 (1), 34 (1) 49 (1) et passim.

R.

Rab'a-Sultan-Béguim, fille d'Olough-Beg et femme d'Aboul-Khaïr-Khan, 192 (1).
Rahmân-Qouli, l'arabe, 209, 212.
Raudhet-oussafâ ou **Rauzèt-oussafâ**, ouvrage historique de Mirkhond, cité, 26 (1), 37 (2), 51 (2), 61 (4) et passim.
Réchid ed-dine, son Histoire des Tribus citée, 18 (2), 27 (1), 35—36, 45 (1), 46 (1—4), 47 (1—2) et passim.
Rèï, 127.
Richaw-Khoudaï-Birdi voyez **Khoudaï-Birdi.**
Rich-Tabân-Atâ, 302.
Rouknoud-dine (Sultan Rouknouddine), fils de Sultan-Mohammed Kharezm-Châh, 127.
Roum, (Asie-Mineuse et Empire Ottoman) 37, 51, 164, 175, 275, 284, 294.
Roumis, 174.
Rous, fils de Yâféth, 8.
Roustèm, fils de Zâl, 114.
Russes, 130; voyez aussi **Ourous.**

S.

Sa'ded-din, 240 (1).
Sa'-ed-èddine (Djân-Sèïd), 272.
Safi-oullâh, surnom d'Adam, 6, 75, 314.
Sâghratch, province au sud de l'Oxus, 281.
Sâghtcha, puits de, 267, 302.
Sâïghân, fils de Schèïbân-Khan, 191.
Sâïn-Beleki, fils de Djaghataï-Khan, 158.

Sâïn-Khan, surnom de Bâtou-Khan, 186; voyez **Batou-Khan.**
Sâ-ïr, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Sakin-Rabât, 350.
Sâlè-Châh, 274.
Salman, l'arbâb, 249.
Salour, fils de Tâgh-Khan, 27.
Sâlouris et **Salours,** tribu turcomane, 222-223 (Khorassan-Salouris); voy. aussi **Itchki Sâlours, Tachqi-Sâlour.**
Saltânié, 175.
Sam, 8.
Sam-Qâdjoun, 69.
Sam-Sâoudji, 64, 74, 314.
Samarcande, ville, 19—22, 113, 116, 117, 120, 138, 139, 164, 166, 168, 171, 198, 199, 200, 203 (2), 225 (1), 238, 240, 245, 281, 297, 317.
Sâmouqa-Behâdour, 98.
Sanbi-qoun, fleuve, 45.
Sandjar-Mâzi, le sultan, 51.
Saqlâb, fils de Yâphet, 8.
Sarbân, fils de Djaghataï d'après le Habibous-siâr, 158 (2).
Sâri-Mahmoud-Sultan, voy. **Mahmoud-Sultan,** fils de Avanèch-Khan.
Sâri-Oghlân, 282.
Sâri-Sou, 191.
Sarigh-Qoul, vallée de, 102.
Sâriq, tribu turcomane, 222, 309, 348.
Sâritcha, fils de Ouz-Timour, 187.
Sarkhine-Bi, atâliq d'Abdoullâh-Khan, 280.
Sarmân, fils de Djaghataï-Khan, 158, 159.
Sartâq ou **Sartâq-Oghlan,** fils de Batou-Khan, 180, 181—182 (1).
Sartes, 212, 214, 219, 239, 248, 249, 252, 253, 273, 287, 290, 322, 323, 324, 327.
Sasch-Mirzâ, 297.
Sâti-Bigué-Khâtoun, 175—176.
Sâtilmich-Khâtoun, 165.
Sâvé, 126.
Schâmaï-Sultan, 186.
Schèïbân-Khan, fils de Djoudji-Khan (ou Chéïban-Khan), 3, 4, 78, 179, 186, 190—192, 314.
Schéïbâni, nom poétique (takhallous) de Mohammed-Châh-Bakht, 192.
Schéïbâni-Namè, ouvrage en langue turque, édité et traduit par M. Bérézine, 54 (1) et passim.
Schiki-Qoutouqou-Noyân, 122—123, 124.
Schirâmoun, 152, 154.
Schirè-Oghoul, 165, 166.
Sedour, endroit, 349.
Sèïd-Atâ, 211, 309; voyez aussi 55, 77.
Séïd-Izzoud-dine, 135.
Séifoud-dine-Mélik, 123.
Sèïrâm, ville dans le Mâverân-nahr (près de Tchemkend), 19, 23.
Sékéki, Molla-, 157.
Seldouz, émirs seldouz, 174; voyez aussi **Chéïkh-Hassan-le-Petit.**
Sélenga, fleuve, 43, 46.
Senguè, fils de Yaschmout, 176.
Sèngoun, fils de Ong-Khan, 80, 82, 84—86, 90.
Senkovski, J., Supplément à l'Histoire générale des Huus etc. de Deguignes, cité, 274 (2).
Sèrâï, residence des Djoudjides, 171.
Seraïli, 141 (1).
Sèrâïtchiq, ville près de l'embouchure de l'Oural, 181, 183—185.
Sèrakhs, ville près de Marv-i-Chahidjân, 132, 134.
Sertâq voyez **Sartâq.**
Seth voyez **Chéis.**
Sibir, 42.
Sighnâq, ville sur la rive droite du Syr, 112—113.
Sighnâq Tchiné, 108.
Sikiz-Mourân (les huit rivières), 45.
Sind (Indus), 122, 124, 157.
Sir ou **Sir-Deria** voyez **Syr.**
Sirâq=Tâdjik (chez les Mogols), 39.
Sofiân=Khan, fils de Aminèk-Khan, 216, 218, 220—225, 235, 236, 243, 246, 251.
Soghd, 200, 220.

Sou-Bou-ï, les bords du fleuve Amou, 229, 237, 260.
Soubhân-Qouli-Khan, 351.
Soubhân-Qouli, l'arabe, 207, 212, 213.
Souboudaï - Béhâdour, général de Tchinguiz-Khau, 99, 122, 125, 127, 129.
Soubouktéguine, Mahmoud S..., 138.
Souktou-Bouqa, général de Tch.-Kh., 108, 114, 115, 116.
Souldous, tribu, 58.
Souléïman-Khan, fils de Mohammed, fils de Senguè, 176.
Soulèïmân - Sultan, fils de Aghâtâï-Khan, 250, 253, 266.
Souqout, ancêtre de la tribu Souqout, 60.
—— tribu, 59—60.
Sourâtchiq, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Sourghou, fils de Douï - Tchètchène,
Sourkhi voyez **Sourqi**.
Sourqi ou **Sourkhi**, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Sour-qouqtaï-Bigué, 45, 53.
Sous, 6.
Soutchli, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Souyounitch, fils de Ming - Timour-Khan, 192.
Souyourghatmich-Khan, fils de Daniischmendjé-Khan, 160—161 (1), 162—163.
Subbou-Tavarikh, cité 209 (1).
Suïunitch-Bâlâ, village, 352.
Suïunitch-Khan, fils de Baïdou-Khan, 11, 29—30.
——, bek de Sultan-Mahmoud, 108.
Suïunitch - Mohammed - Sultan, fils de Hâdji-Mohammed-Khan, 277, 282—284, 290, 294.
Suïurghitmich, voy. **Souyourghatmisch**.
Sultan - Ghâzi - Sultan, fils de Ilbars-Khan, 217, 220, 234—238, 246, 298, 315.
Sultan-Ghiâs-oud-dine, fils de Sultan Mohammed Khârezm-Châh, 127.
Sultan-Ghiyâs-oud-dine (Barâq-Kahn, fils de Yèssountou), 159.
Sultan-Hâdji - Khan, fils de Bèlikitch, 217.
Sultan-Hussèïn-Mirzâ, fils de Mansour-Mirzâ, 207—208.
Sultan-Mohammed-Djèlâloud-dine, fils de Sultan - Mohammed Khârezm-Châh, 107, 121—125, 136—138, 146.
Sultan-Mohammed-Khan, fils de Suïurghitmisch-Khan, 160—161 (1).
Sultan-Mohammed Khar-bendè, 176.
Sultan-Mohammed Khârezm-Châh, 37, 38, 50, 70, 102, 111, 114, 116—119, 122, 125—132.
Sultânli, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Syr, fleuve, 12, 191, 194, 198, 200, 204, 311.
Syrie, 8, 22, 156.

T.

Tacasch ou **Tèkèsch - Khan**, de la famille des Kharezm-Châhs, 37, 50.
Tacache-Khan, 50 (1).
Tâch-Kupruk, endroit sur le canal de Khaïkanèk, 324, 340.
Tâchli - Yârmich - Saqâ - si (reservoir), 307.
Tâdjiks (Persans), 17, 36, 39 («Tâdjik» en mongol **Sirâq**), 43, 45, 74, 79, 114, 116, 132, 167, 168.
Tâqh ou **Tâgh - Khan**, fils d'Oghouz-Khan, 23, 27.
Tâgh-Bou-ï, (les bords de la montagne, c.-à-d. les possessions des Uzbeks du Khârezm dans le Khorassan, «par opposition à la province même d'Urguendj», qui était appelée «Soubouï» ou les bords du fleuve), 229, 237, 261; voyez **Sou-bouï**.
Tâghistân ou **Daghestân**, 70.
Tahir, fils d'Isch-Sultan, 253.
Taïdjout, tribu, 67, 76—79.
Taïr-Soun, chef des Ouïrâtes, 151—152.
Taïtoula-Soukhar, 46 (3); voyez **Tatoula Souqar**.

Takhta-poul, endroit dans le Khârezm, 281.
Tâligha, fils de Qoudaghaï, 159.
Tàlèqan, 121.
Tâmliq-Atà, 353.
Tangout (Thibet), 17, 18 (1), 91 et ibid. (1) et (2), 99, 152.
Tangri-Birdi, le Turcoman, 322.
Tanich, fils d'Abou-Saïd, 188.
Tânika, bek de Tayang-Khan, 86.
Taraghaï, fils de Holagou-Khan, 174.
Tarikh, fils de Yâfeth, 8.
Târikh-i Aboul-Khaïr-Khâni, cité, 61 (4), 66 (4).
Târikh-i Djènnâbi, cité, 180 (5), 182 (1), 185 (1).
Tarikh-Djihân-Kuschaï, ouvrage de Djouveïni, 87 (3).
Tarikh-i Timouri, ainsi est nommé par le traducteur l'ouvrage chronol. sur l'histoire du Maverannahr depuis Timour, connu sous le nom de **Tarikh-i Raqim**, d'après son auteur Mir-Chèrif-Raqim. Cet ouvrage est souvent cité par le traducteur (164 (1) et passim), qui a eu sous les mains un manuscrit de l'Institut oriental. Il y en a des Mss. à la Bibl. Imp., au Musée Asiatique et ailleurs.
Tarmachir, fils de Douï-Tchètchène, 159.
Tasch-Timour, 166.
——, *fils* de Mohammed-Khan, 187.
Taschkend, 19, 50, 138, 168, 198, 199, 200, 238, 240, 329.
Tâschqi-Sâlour, ourouq turcoman, 223.
Tâtâr, ou **Tatar-Khan**, fils d'Elindjè-Khan, 10.
Tatars, tribu, 11, 17, 19, 29, 30, 32, 33, 34, 44, 45, 78, 100, 111, 357.
Tatoula-Souqâr, bek des Toumât, 46.
Tayang-Khan, roi des Naïmans, 47, 80, 86, 88—92, 99.
Tchâdjout, tribus des, 68.
Tchamouqa Tchétchène, de la tribu des Djouïrât, 79, 80, 82, 90—91.
Tchaqâr-Khodja, envoyé de Tchinguiz-Khan auprès d'Altân-Khan, 95.
Tchaqirlar, ourouq des, 272.
Tchâqsou, fils aîné de Toumené-Khan, 68.
Tcharqa-Linqoûm ou **Tcharqa-Lènqoum**, 67, 68, 76.
Tchèchmè, endroit dans le Khârezm, 325.
Tchècht, village de la dépendance de Hérât, 298.
Tchèhârdé, ville dans le Tâgh-Bou'i
Tchelouq, fort de, 289.
Tchem- ou **Djem-Mouran**, 100.
Tchentaï, fils de Toumènè Khan, 70.
Tchèpé Noyân, de la tribu des Yssout, 70, 89, 102, 125—127.
Tcherik, fils de Scheïban-Khan, 191.
Tcherkès, peuple, 70, 140, 148, 179,
Tchétchène, voyez **Tchamouqa**.
Tchinânitch, chef des **Nèkrine**, 42.
Tchine, fils de Yâfeth, 8.
Tchine, pays, 17.
Tchinè, 68.
Tchinguiz-Khan, 1, 2, 3, 12, 19, 34, 38, 41—48, 52, 53, 55, 57, 58, 66, 70, 72—145, 146, 149, 153, 157, 161, 162, 170, 173, 175, 178, 179, 183, 186, 187, 192, 194.
Tchingsang. voyez **Poulâd**.
Tchinis, 68.
Tchiptchâq=**Qiptchâq**, 19.
Tchitchkane, fille de Tchinguiz-Khan, 101 (2).
Tchou, fleuve, 37, 191 (1).
Tchoubân, emir T. le Seldouz, 175.
Tchoubâni, émirs seldouz, 174.
Tchourtcheh, pays de, ou pays des Djourdjites, 17 (2), 18 (1).
Tchoutaq, endroit entre le Khârezm et la mer Caspienne, 222.
Tèbriz, 146, 175, 185.
Tèjène, endroit ou s'étaient retirés des Turcomans, 345.
Tèkân, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Tèkè, tribu turcomane, 223, 286, 291, 309, 338, 348.

Tèkè-Djèk, un des commandants des troupes de Tchinguiz-Khan, 123.
Tekrine, tribu, 42 (1); voyez **Nèkrine.**
Telache, fleuve, 37; voyez **Telâsch.**
Tèlâsch, localité, 19, 21, 22.
Telâsch, fleuve, 38.
Téming, ville, 97 et ibid. (2), 98.
Tèmoutchine, nom de Tchinguiz-Khan, 72, 88.
Tengri-ning-Bouti, surnom de Koukdjè, 56, 88.
Tènourè, endroit dans le Khârezm, 118.
Terbèt, endroit dans le Khorassan, 260.
Terchiz, endroit dans le Khorassan, 260.
Termèd, ville près de l'Amou, sur sa rive droite, 108, 120—121, 125.
Tersèk, ville située dans les environs de Vézir, 212.
Thâif, 6.
Thibet, 17, 86.
Thiras, 8 (1).
Tìmâdj, fils de Bètchènè-Qiân, 58 (1), 74.
Timoukè, frère de Tchinguiz-Khan, 72.
Timour, fils d'Anbâdji, 175.
Timour, fils de Ming-Timour-Khan, 192.
——, l'émir, fils d'Emir Taraghâï, (aussi: **Timour-Bèï, Aqsâq-Timour, Timour-Kourègân**), 163—164, 170-172, 227.
Timour-Bèk-Oghlân, fils de Qoutlouq-Timour-Oghlân, 188.
Timour-Châh, fils de Yssoun-Timour, 162 (1) de la page 161.
Timour-Chèïkh, fils de Hâdji-Touli, 194—195.
Timour-Kourègân, voyez **Timour**, l'émir.
Timour-Mèlik, fils de Schirè Oghoul, 166.
——, gouverneur de Khodjend sur le Syr, 114—116.
Timour-Qâpou, muraille à Chémâkhi, 48.
Timour-Qoutlouq-Khan, fils de Timour-Bèk-Oghlân, 171, 172, 188.
Timour-Qoutlouq-Oghlân, le même, 172.
Timour-Sultan, fils de Timour-Qoutlouq Khan, 188.
Timour-Tâsch, fils d'Emir-Tchoubân, le Sèldouz 175.
Timour-Tâsch-Khan, fils de Qalimâdjou, 74, 314.
Tìne Aly, le Dourman, 252—253.
Timour-Sultan, fils de Aqâtâï-Khan, 250, 253, 266, 268—270, 273, 277—280 et 283 (ses trois fils); 286.
Tìnè (Don), fleuve, 19, 37.
Tinguiz-Khan, fils de Oghouz-Khân, 23, 27.
——, fils de Mingli-Khan, 29, 75, 314.
Tivè-Bouyouni (le cou du chameau), endroit, 242.
Tivèdjis ou **Tivètchis**, tribu turcomane, 222, 224, 225, 271.
Toghoul, chef de l'orouq qalmouq des Tourghâouts, 349—350.
Toqaï, bek de Mangou-Khan, 182.
Toqaï-Timour-Khan, fils de Djoudji-Khan, 179—181, 187, 188.
Toqoul-Khodja-Oghlân, fils de Koundjèk-Oghlân, 187.
Toqouz-Ouïghour (Ouïghours des neaf) 40.
Toqtamich-Khan, fils de Touï-Khodja-Oghlân et descendant de Djoudji-Khan, 171, 172, 187.
Touda-Mangou-Khan, fils de Toqân (Toughân), 183.
Tonghâdjar, émir d'Argoun-Khan, 183.
Toughatchar, le Qounqrât, 99, 122, 126.
Touï-Khodja-Oghlân, fils de Toqoul-Khan, 187.
Touïssi-Tâïfar, bek du roi du Qâra-Khitaï, 49, 50.
Touk ou **Touk-Qal'assi**, forteresse à l'est d'Urguendj et au nord de Kât, 247, 252, 295, 301, 309, 312, 318, 322.
Toulâs, tribu 46.
Toulèk-Timour, fils de Koundjèk-Oghlân, 187.

Toulèngout, tribu, 46.
Touli, fils de Tchinguiz-Khan, 3.
Touli-Khan, 34, 44, 101, 109, 121, 130, 134—137, 145—148.
Toulouq-Khan, fils de Ibâq-Khan, 186.
Toumâloun, fille de Tchinguiz-Khan, 101 (2).
Toumâtes, tribu, 46, 100.
Touménè-Khan, fils de Baï-Sanqour, 68—70, 74.
Toumghân, fils de Ibaï, 188.
Touuq-Schâl, 86 (1).
Tounka-Bik-Qoundi, fils de Koulouk-Ming-Timour-Khan, 192.
Touqa, fils de Boudendjar, 66.
Touqlouq-Timour-Khan, fils de Issen Bogha-Khan, 163, 164, 169—172.
Touqrâtou-Bouzlouq, montagne en Mogolie, 39; voy. aussi بوقراتو بوزلوق
Touqtâ Bègui, chef des Merkites, 53, 91, 92, 99.
Touqtâghou-Khan, fils de Mangou-Timour, 181, 183.
Touràkinè-Khatoun, femme d'Okèdaï-Qâân, 151—152.
Touràldji, fils de Qoutouqa-Bègui, 46.
Touràmisch, 92.
Tourân, 2, 3, 19, 104, 138, 148, 149, 186.
Tourbatli, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Turè ou **touré** (prince) 22.
Tourèlik, 257.
Tourghâouts, tribu, 46, 346, 349.
Touroumdji, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
—— le, bèk, de la tribu turcomane de Laïnâ, 257.
Tour-qâq (gardien), nom de tribu, 51.
Toursoun-Khan, Khan des Qazaqs, à Tachkend, 328—329.
Toursoun Mohammed, fils de Bâyendè-Mohammed-Khan, 257.
Tousboudâï, 53—54.
Touschi-Tulgoun, 49 (2).
Tou-sèb, tribu, 161.
Toutouk, ou **Toutouk-Khan**, fils de Turk, 9, 75, 314.
Transoxiane, 3, 37, 41, 104, 120.
Tubat, 8 (1).
Turk, fils de Yâfeth, 8, 9, 75.
Turcs, 3, 12, 13, 22, 32, 40, 45, 48, 55, 74, 77, 116.
Turk-Amol, chef des Qounqirât, 84.
Turkân ou **Turkân-Khâtoun**, 37.
Turkestan, 19, 20, 37, 50, 51, 99, 106, 199, 200, 313, 327.
Turcomans, 37, 132, 133, 215, 216, 220—225, 230, 237—239, 254, 259, 260, 271—272, 282, 285—286, 290, 293, 301, 310, 311, 318—327, 329—331, 337—340, 343—348, 350.
Turktâï, bek de Maugou-Timour-Khan, 182.

U.

Urguendj, ville et province du Khârezm, 37, 50, 118, 119, 140, 207, 209, 212—215, 217—221, 223, 225, 226, 228—231, 233, 234—242, 244—248, 250—253, 259, 260, 268, 271—277, 280—282, 284—286, 288, 289, 293—295, 297—299, 301, 302, 303, 305, 308, 309, 311—313, 315, 318, 319, 320, 321, 322, 326, 327, 350, 352, 357.
Utch-Ouq (trois flèches), nom des descendants des trois fils cadets d'Oghouz-Khan.
Uzbek-Khan, fils de Toghroul-Khan, 183—184.
Uzbeks, tribu, 44, 77, 184, 189 (généalogistes Uzbeks), 192, 199, 201, 212, 213, 216, 222, 226, 239, 244, 248, 258, 259, 261—263, 273, 276—279, 281, 284, 289, 291, 293, 295, 297, 298, 300, 306, 311, 312, 320, 321, 326, 329, 331, 334, 346.
——, proverbes des, 10, 186, signification du mot «Idiqout» chez les Uzbeks 40—41, — du mot «Qirildi»

67, — du mot «tchîtchîne» 79 — du mot «qaratchi» 196.
Uzkend ou **Ouzkend**, ville près du Syr, 113.

Y.

Vâliân, forteresse, 123.
Van-Khan, 55 (1).
Vardânzi, ville dans les environs de Boukhara, 353.
Véliaminof-Zernof, son Histoire des Khans de Kassimoff citée, 141 (1), 186 (2), 187 (1) et passim.
——, son ouvrage sur les monnaies boukhares et khiviennes cité, 193 (2) et passim.
Vèzir, 209, 211—213, 215, 217, 220, 234—237, 239, 241, 245—254, 270, 273, 277—282, 293, 294, 298, 299, 301, 302, 308, 319.
Volga voyez **Itil**.

Y.

Yâbir, fils d'Aï-Khan, 27.
Yacoub-Châh, 176.
Yacoub-Toupit, 343.
Yâdigâr-Khan, fils de Timour-Chèïkh, 77, 195—196, 201—202, 207, 214, 217, 265, 298, 313, 315, 328.
Yâdigâr-Atâliq, 354.
Yâdigâr-Inâq, 348.
Yâdjoudj-Mâdjoudj, 48.
Yâfeth, 8, 9, 10, 13, 75, 314.
Yâfeth-oghlâni, 9.
Yaghmâ, 20, 21.
Yâïdji, localité, 353.
Yâ-ïq, fleuve (Oural), 8, 19, 37, 70, 191, 194.
Yamghoutchi, fils de Hâdji-Guireï, 187.
Yanghi-Ariq, (le nouveau canal), dans le Khârezm, du côté d'Urguendj, 268, 273.
Yani-Chahr, près de Vézir, 212, 216, 220, 226, 237.
Yârim-Chir-Bouqandjou, fils de Toumènè-Khan, 69.
Yârim-Chir-Bouqandjou, tribu, 69.
Yâr-Mohammed-Sultan, fils de Manghischlâq-Sultan, 188.
Yared, 7, 75, 314.
Yarkend, 165, 166, 168, 170.
Yaschmout, fils de Holagou-Khan, 176.
Yassour, fils de Orouk-Timour, 160.
Yâzir, fils de Aï-Khan, 27.
Yâzir, fort, 131, 132.
Yèlindjè-Khân, fils de Bouqa-Khan, 10.
Ydourkine, tribu, 69.
Yèssoukèï Béhâdour, fils de Bartan-Khan et père de Tchinguiz-Khan, 52, 71—73, 75—77, 80, 82, 178, 314.
Yèssou (Yessoun-?) Timour, descendant de Djaghataï, 160 (1); voyez **Yssoun-Timour**.
Yldrim-Bayèzid, 164.
Ym- ou **Emba**, rivière, 311.
Ymir, tribu, 348.
Yoldouz-Khan, fils d'Oghouz-Khan, 22, 27, 28, 95, 314.
Yoldouz-Khan, fils de Mingli-Khodja, 64, 74.
Yomout ou **Youmouts**, tribu turcomane, 223, 286, 309.
Youroundji, fils d'un des six fils d'Oghouz-Khan, 28.
Youchân-Sultan, fils d'Isfendiâr-Khan, 338.
Yourt, signification de ce mot, 23 (1).
Yloun-Yldouq (Dlloun-Bouldaq chez Réchid-ed-dine), 73.
Younous-Khan, fils de Sofiân-Khan, 225, 240, 243, 246—250, 272.
Youssouf-Sultan, fils de Sofiân-Khan, 225, 240, 246.
Youssouf-Aghâ, le Circassièn, 336.
Youssouf, d'Otrar, 105.
Ysbougha, fils de Djoudji-Bougha, 191.
Ysoukâne, femme de Tchinguiz-Khan, 100.
Yssouloun, femme de Djaghataï, 157—158 et 160 (1).
Yssoun-Mounga, fils de Djagathai-Khan, 157, 158.

Yssoun-Timour, 159—160.
Yssountou, fils de Moutoukan, 162.
Yssoutes, tribu, 102.

Z.

Zabil (**Zaboulistan**), 122.
Zafer-Namè, ouvrage de Chérif-ed-dine Aly Yezdi cité, 172 (2), et passim.
Zèh-Ariq, canal 278.
Zembour, nauker de Touli-Khan, 135.
Zenbil-Bèk, d'Olough-Tubé, 237.
Zernouq, ville, nommée par les Mongols Qoutlouq-Bâliq, 109.
Zohrè-Khanim, fille de Sultan-Ghâzi-Sultan, 237.

II.

TABLE ALPHABÉTIQUE

DES NOMS PROPRES EN CARACTÈRES ARABES.

(Les chiffres en parenthèses indiquent les notes.)

اباورد = ابيورد 134 (2).
ابراهيم سلطان ابن خواجم خان 283 (3).
ابكه 196 (2).
ابلاك 196 (2).
ابو سعيد 188 (1).
ابو سعيد سلطان 197 (4).
آتسيز 11 (1).
آتلى 11 (1).
ارغنه خاتون 158 (3).
ارقى جيون 85 (2).
اريق بوقا 153 (1).
اركه قرا 81 (3).
اشناس 113 (1).
استنبوقا 153 (3).
الاق نيدون 83 (2).
الاقاى بيكى 101 (2).
التالون 101 (5).
التان 92 (4).
الجن voyez ايجن
الغ بيك 107 (4).
آلغو 158 (3).
الياس خواجه بن توغليقتيمور خان
بن ايلخواجه بن دوا جهان 158 (3).
أمّ البلاد (بلخ) 20 (1).
امير تيمور 69 (2).
انقرا موران 43 (1).
انيكور 98 (3).
اوردو 11 (1).
اورده 188 (1).
اوزبك 339 (1).
اوشين 58 (1).
ايلدوركين 58 (3).
اوكداى 81 (3).
اونك خان 81 (1) et (3).
اوهاز مركيت 100 (5).
اويغور 108 (5).

تارغوتای قولتوق. 97 (9)
تاسجو. 158 (2)
تالیغو. 158 (3)
ترسون محمد سلطان بن مهدی سلطان. 328 (3)
ترکه امل. 54 (2)
ترمه شیرین بن دواجهان. 158 (3)
تماج. 58 (4)
تماءن کهر. 87 (4)
تنك شال. 86 (1)
توجیر بیکی. 101 (2)
توران. 339 (1)
توسه. 92 (2)
توغان اغاسی. 118 (1)
توغلیقتیمور خان بن ایلخواجه بن دوا جهان. 158 (3)
توقان et توقای voyez طوغان
توقتا. 66 (4)
توقلوق حاجی. 194 (2)
توکوز. 92 (2)
تومالون. 102 (2)
تونکه ناوور قورقه قوروقان. 85 (1)
تیمور بی. 69 (2)
تیمور کورکان. 69 (2)
تیمور شاه. 158 (3)
تیمور قتلیق خان. 171 (2)
تیمورلنك. 69 (2)
ثمان کره. 87 (4)
ثمان کهره. 87 (4)
جادك. 188 (4)
جاکمبو. 81 (3)
جامع التواریخ. 34 (1), 39 (3)
جانی بیك. 188 (1)
جای تیمور تایشی. 81 (3)
ایچن. 190 (1)
ایچن (اورده لقبی). 188 (1)
اینی قوت. 108 (5)
ایلقه سنکون. 81 (3)
ایلچکدای. 137 (2)
ایلخواجه بن دوا جهان. 158 (3)
ایلچکدای بن دوا جهان. 158 (3)
اینالجیف. 37 (2)
باتو. 188 (1)
بارغوتای. 188 (1)
باقرغان. 309 (2)
بالیغو بن قدایچی بن بوزی بن میتوکان. 158 (3)
باورد = ابیورد. 134 (2)
بایقرا. 207 (3)
بت تنکری. 56 (1); cf. 88 (2)
بچین قیان. 58 (4)
براق خان. 158 (3)
بورقا تیمور. 158 (3)
بورکا. 181 (1)
بورکه. 181 (1), 196 (2)
بوزی بن میتوکان. 158 (3)
بوغوسالجی. 66 (2)
بوقده. 92 (4)
بوقون قتغی. 66 (1)
بوقه تیمور. 81 (3)
بویر اکچی. 342 (1)
بیان قلی خان بن یسور غدای بن دواجهان. 158 (3)
بیسوکات. 100 (5)
بیسولون. 100 (5)
بیش بالق. 108 (5)
پولاد اغا. 96 (2)
پولاد سلطان. 283 (2)

جدی 60 (3).
جدی باياوت 60 (3).
جنّة الارض = le paradis de la terre, surnom de la ville de Balkh 20 (1).
جنكسى 158 (3).
جوانمرد على خان 238 (2).
جور بوك 251 (1).
جو رنوك 251 (1).
جونوك 251 (1).
جيلاون 92 (2), 99 (2).
جينكسان 96 (2).
جيوق 92 (2), 99 (2).
حافظ 67 (4).
حافظ تانيش 193 (3).
حبيب السّير 137 (2), 157 (1) et passim.
ختن 87 (1).
خلاصة الاخبار 131 (1) 137 (2), 143 (3) 176 (1), 182 (3) et passim.
خواجم خان 283 (3).
خواجه ناصر الدين عبد الله 200 (1).
خواجه ناصر الدين عبيد الله ibid.
خواجه يحيى مرواريد 208 (1).
خير التراب (بلخ) 20 (1).
خيكا نك اريقى 324 (1).
خيكا نينك اريقى 324 (1).
دانشمند 158 (3).
دشت بركه 180 (5).
دوا تيمور 158 (3).
دوا جحان 158 (3).
دوا نجان voyez دواجحان
دى نويان 100 (4).
ديلون بولداق 73 (2).
ديلون يلدق 73 (2).
ربعه سلطان بيكم 197 (3).
روضة الصفا 26 (1), 192 (2), 176 (1), 197 (1).
ساين خان (باتو لقبى) 188 (1).
سعد الدين 240 (2).
سلطان حسين ميرزاى بايقرا 207 (3).
سلطان محمود 158 (3).
سوقيون 59 (1).
سيورغتميش 158 (3).
شاه بخت (محمد شيبانى خان لقبى) 181 (1).
شاه طاهر دكنى 351 (2).
شاه عباس 308 (1).
شرف الدين على يزدى 12 (1).
شرف نامه 193 (3).
شرف نامهٔ شاهى 193 (3).
طاير اورسون 100 (5).
طغرول 81 (3).
طوغان ابن باتو خان 181 (4).
ظفر نامه 172 (2), 12 (1).
عادل سلطان 158 (3).
عبد العزيز 188—189 (7).
عبد العزيز خان 238 (2).
عبد الله خان 274 (1).
عبيد الله خان 225 (1).
على سلطان 158 (3).
غاير خان 37 (2).
غجدوانى 114 (1).
قاجولى 68 (4).
قارلوق et قارليق 20 (2).
قالى قاجو 164 (1).
قايدو 61 (3).
قبّة الاسلام = بلخ 20 (1).
قبل سلطان 158 (3).
قبول 68 (4).

قداقى 158 (2).
قدابجى بن بوزى بن ميتوكان 158 (3).
قرا هلاكو 158 (2).
قراجى 296 (2), 297 (2).
قران قيرى 301 (1).
قرلتوق = حسود 67 (6)
قريلتوق (بارسوتاى لقبى) 188 (1).
قزان خان 158 (3).
قلا 84 (1).
قلج 87 (2).
قلج قرا 87 (2).
قوا مرال 63 (3).
قوجوم بوغرول 63 (4).
قودو 92 (2).
قودو سوباجو 86 (-).
قورجانور بيوروق 47 (2).
قوزلاس 64 (1).
قورى بيكم 203 (2).
قورى سوباجو 86 (1). voyez aussi قودو سوباجو
قولان خاتون 100 (5).
قولتوقان 99 (2).
قولتوقان مركان 92 (2).
كاشغر 87 (1).
كان كل 203 (2).
كبك خان بن دوا جحان 158 (4).
كلك 182 (3).
كورباسو خاتون 100 (5).
كوساقو جاركشه 87 (1).
كوشلوك 90 (1).
كولاكان 101 (2).
كورل 18« (4).
كونجك خان 158 (3).
كهرون باياوت 60 (3).
مبارك شاه 158 (3).
متولون 61 (2).
مجد الملك 131 (1).
مجر الملك ibid.
مجير الملك شرف الدين مظفر 131 (1).
محمد خان 158 (3).
محمد (شيبانى خان) 188 (1).
مرغور 81 (1).
مطلع السعدين 180 (2).
ملك فخر الدين كرت 201 (1).
منكوباى 40 (1).
ميتوكان 158 (3).
مير شريف راقيم 164 (1).
ميردهقان = ميزدهقان 301 (2).
نخبه التواريخ والاخبار 207—208 (3).
نكون اوسون 86 (2).
نمك 9 (1)
نمكين 9 (1).
نيك بى 158 (3).
هميقاى قاان 67 (3).
هوشين 58 (1).
يسو تيمور 158 (3).
يكه جاران 83 (1).
يكه نيدون 63 (5).
يلانجه 11 (1).
يلون يلدق 73 (2).

ERRATA.

Page 7 ligne 14 lisez: Matouchalekh au lieu de Matouschalekh.
« 16 « 16 « Oghouz-Khan « « Oghous-Khan.
« 18 note 1) ligne 3 lisez: Oghouz-Khan « « Ogouz-Khan.
« 26 ligne 13 lisez: Koun-Khan « « Koun-Khau.
« 28 « 18 « Bikidouz « « Bekdouz.
« 30 « 9 « Suüunitch-Kh. « « Saïunitch-Kh.
« 34 note 1) ligne 1 lisez: جامع « « حامع
« 48 ligne 6 lisez: Mâdjoudj « « Mâdjoug.
« 48 « 23 « Tèkine « « Tikine.
« 51 note 2) ligne 1 lisez: Gour-Khan « « Kour-Khan.
« 51 ligne 2 lisez: Raouzètoussafâ « « Ranzètoussafâ.
« 56 note 2) ligne 2 lisez: Qong-qomâr « « Qong-qamar.
« 58 ligne 19 lisez: Merguène « « Merkène.
« 62 « 8 « Moutouloun « « Moulouloun.
« 63 « 19 « Bourté-Tchiné « « Berté-Tchinè.
« 67 « 8 « Tcharqa-lèn-qoum « « Tcharqa-Linqoum.
« 69 « 12 « Yedourkine « « Edourkine.
« 71 « 19 « Bartân « « Bertân.
« 74 « 3 et 5 lisez: Baï-Sanqour « « Baïssanqour.
« 74 « 29 lisez: Sâoudji « « Sawdji.
« 75 « 9 « Il-Khan « « Jl-Khan.
« 75 « 17 « safioullâh « « safionllâh.
« 77 « 20 « Qong-qomâr « « Qong-qamar.
« 82 « 25 « Minglik-Itchigué « « Minglik-Etchigué.
« 85 « 5 « orouq « « Orouq.
« 87 « 12 « Nimân-Kèhrè « « Nimân-Keh-rè.
« 87 note 3) ligne 5 lisez: Djihân-Kouschaï, Djami-ut-Tèvarikh.
« 88 ligne 2 lisez: Tangri-ning-Bouti au lieu de Tanghrinine-Bouti.
« 92 « 19 « Tourâmisch « « Tourmisch.

Page 98 ligne 9 lisez: Mingân au lieu de Minkâr.
« 100 note 4) ligne 2 lisez: Daï-Noyân « « Daï-Noïone.
« 101 notes ligne 3 lisez: Бисулунъ « « Бусулунъ.
« 101 « « 8 « Alaqaï-Bigui « « Alaqaï-Biqul.
« 102 ligne 18 lisez: Badakhschane « « Badakhschan.
« 107 « 22 « Bagdâd « « Boukhara.
« 108 « 13 « Qârlouq « « Qârliq.
« 108 « 18 « Souktou-Bogha « « Saktou-Bogha.
« 109 « 30 « Suïunitch-Khan « « Soïounoutch-Khan.
« 111 « 25 « Qaradja-Hadjib « « Qaradja-Hadjip.
« 113 notes ligne 1 lisez: Fraehn « « Fraeh.
« 113 « derniere ligne, ajoutez à p.: 222.
« 118 ligne 4 et 13 lisez: Urguendj « « Ourguendj.
« 119 « 5 et 14 « Urguendj « « Ourguendj.
« 127 « 1 et 3 d'en bas lisez: Qaran-diz « « Qarandar.
« 128 « 5 et 17 lisez: Qaran-diz « « Qarandar.
« 134 « 5 lisez: Nessaï « « Nisser.
« 135 « 11 « Ziyâoud-dine « « Ziqâoud-dine.
« 138 « 14 « Mekrân « « Mokrân.
« 140 « 24 « Urguendj « « Ourguendj.
« 145 « 23 « Bilgoudaï « « Bilgoutaï.
« 148 « 6 « Ylvâdj « « Yetvâdj.
« 153 « 19 « Sourqouqtaï-Bigui « « Sourqouqti-Bigüi.
« 156 « 15 « Deschti-Qiptchâq « « Deschtik-iptchâq.
« 156 notes ligne 1 lisez: Baïdâr « « Baïdur.
« 158 ligne 5 lisez: Baïdâr « « Baïdur.
« 159 « 1 « Baïdâr « « Baïdar.
« 162 « 2 « Qaïdou-Khan « « Qaïdan-Khan.
« 168 « 24 « Djouras « « Djourlas.
« 173 « 3 d'en-bas lisez: Keïkhatou « « Guïkhatou.
« 174 « 12 lisez: Ghazân-Khan « « Ghazan-Khan.
« 174 « 25 es 26 lisez: Ariq-Bogha « « Ariq-Bouka.
« 175 « 19 lisez: Guerm-Roud « « Guerm-Boud.
« 175 dernière ligne lisez: Sâti-Bigué-Khatoun « « Sâti-Bek-Khatoun.
« 176 ligne 4 lisez: Sati-Bigué-Khatoun « « Sâti-Bek-Khatoun.
« 176 « 5 « après Souleïman ajoutez: fils de Mohammed.
« 178 « 7 lisez: Yessoukeï-Béhadour au lieu de Yssougueï-Béhadour.
« 178 note, lingue 1 lisez: Bilgoudaï « « Belqoutaï.
« 180 notes, dernière ligne, lisez: Alias: Olagtchi.
« 182 avant « « « Toqaï au lieu de Toqtaï.
« 182 notes, « « « خلاصة « « حلاصة
« 186 ligne 19 lisez: Mourtaza-Khan « « Mourtazi-Khan.
« 187 « 15 et 16 lisez: Ghiyâssouddine « « Ghiqâssouddine.
« 188 « 3 lisez: Irândji « « Irântchi.
« 188 notes, ligne 1 lisez: ابو سعيد « « ابو سعد
« 188 « « 5 « Ирайджи « « Иранджи.
« 129 « « 3 « درينكاه وهفت سالكى

Page 193 notes, ligne 6 lisez: حیفا از پادشاه درویشان
« 193 « « 10 « حاکم نامی تو شاه جهان
« 196 « « 4 « ابکه آبلاك au lieu de انکه آبلالا
« 197 « « 5 « Mirân-Châh « « Mirun-Châh.
« 197 « « 18 et 19 lisez: الغ بیك بحرعلوم است وحکم
که دین نبی را ازو بود پشت
زعبّاس شهید شهادة چشید
ازان کشت تاریخ عبّاس کشت
« 197 dans la 3 ligne d'en-bas mettez un astérique (*) entre les mots تیغ et کشت
« 201 notes, ligne 1 lisez: La forteresse au lieu de Sa forteresse.
« 203 « « 15 « بعدّ کرچه « « بعد کرچة
« 207 « « 10—12 lisez: ذکر تولّد سلطان حسین میرزای بایقرا
تاریخ مدرسة سلطان حسین میرزای et p. 81 تا زمان وفات
سلطان حسین بایقرا et même simplement: بایقرا در ولایت هراة
« 209 « avant dernière ligne, lisez: خوش au lieu de خوس
« 210 notes, ligne 11 lisez: وهو الیوم السلطان تلك البلاد وخانه الکبیر
« 212 ligne 22 lisez: rendu au lieu de reudu.
« 212 « 23
« 213 « 8, 23 et 30 } lisez: Subhân-Qouli, au lieu de Sultân-Qouli.
« 214 « 4 et 8
« 215 notes, ligne 1 lisez: Aboulèk, Aminèk « « Aboulèk-Aminèk.
« 215 « « 3 « شاه طاهر دکنی
215 « dernière ligne, mettez un astérique entre ماتمش et من
« 216 notes, ligne 1—3, mettez des astériques entre زعقل et خطاب, ناکهم et زان
« 217 ligne 20 lisez: de Sŭltan-Ghâzi au lieu de du sultan Ghazi.
« 220 « 16 « Berké-Sultan « « Barka-Sultan.
« 220 « 19 « Kât, Baldoumsâz « « Kirt, Baldoumsâq.
« 220 « 21 « Tâgh-Bouyi « « Tâgh-Bouyou.
« 221 avant-dernière ligne, lisez: Qâri-Kitchit « « Qâri-Kilchit.
« 225 notes, ligne 19 lisez: بحمد الله که جایش شد فراز سند خانی
« 226 « « 3 lisez: خرد کفت au lieu de خیرد کفت
« 226 « « 19 « در ورق « « ور ورق

Page 227 notes, ligne 2 lisez: واقعة au lieu de واقعه

« 227 « « 3 « رقم « « وقم

« 227 « « 7 « با رب از عزآلهی قرنّها دارد نکاه

« 227 « « 9 « معلّی au lieu de معلّی

« 227 « « 11 « معلّی « « معلی

« 235 ligne 13 et 31
« 236 « 1, 7, 19, 23 et 24
« 237 « 18
« 238 « 4
} lisez: Sultan-Ghâzi-Sultan au lieu de sultan [Ghâzi-Sultan.

« 238 « 14 lisez: Barâq-Khan au lieu de Bèrâq-Khan.

« 238 notes, ligne 15 lisez: دولت او شهر « « دولت اوشهر

« 239 ligne 11 lisez: Bèyât (deux fois) « « Begât.

« 239 notes, avant-dernière ligne, lisez: خیف از عبد العزیز خان

« 247 notes, dernière ligne lisez: p. 243, au lieu de p. 143.

« 255 ligne 24 lisez: Marv-Châh-i-Djèhân « « Marv-Châh-Djéhân

« 258 « 6 « Djelâl-Sultan « « Djelâl-Khan.

« 288 « 26 « Minglitch-Bi « « Mingli-Bi.

« 294 « 19 « fils « « fil.

« 295 dernière ligne, lisez Touk « « Tuk.

« 296 ligne 9 lisez: Touk « « Tuk.

« 296 « 19 « Qirghiz-Bèk Bâqli-Béhâdour « « Kirghiz-Bèk-Bâgli-[Bèhâdour.

« 300 « 11 « Bâqirghân « « Buqirghan.

« 301 « 9 « Bâqirghân « « Baqirgahn.

« 301 notes, ligne 3 lisez: تنکیزکا باردی « « تنکیزکاربا ردی

« 302 ligne 6 « Saghtcha « « Saghlcha.

« 307 « 21 « Tâchli-Yârmich « « Tâchti-Yârmich.

« 309 « 7 « Yomout « « Jamout.

« 309 « 18 « Bâqirghân « « Bâqirghan.

« 309 « 19 « Sèïd-Atâ « « Sèïd-Alà.

« 315 « 3 « Berkè-Khan « « Bourké-Khan.

« 327 « 2 « Uzbeks « « Uzbekhs.

« 327 « 10 « (je lis: lac du Khodja) « « (je lis du Khodja).

« 333 « 10 « Mechhèd « « Mèschèd.

« 337 « 16 « Qizil-Ayâqs « « Qizil-Agâqs.

« 340 notes, ligne 2 lisez: نورالار نینک باشی

« 349 ligne 6 « Merguène « « Merkène.

« 350 « 9 « Merguène-Taïchi « « Merkène-Taïchi.

« 351 « 7 « Soubhân-Qouli « « Soultân-Qouli.

BOMBAY BRANCH ROYAL ASIATIC SOCIETY
JACKSON MEMORIAL COLLECTION.
00086712

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 18 July, 2018